

ပဏ္ဍိတတော်ဝင် တော်ဝင် - ၁၄

ပိရူ ရာဇာနိဋ္ဌသာသနာ

2009.GRAPHIC DESIGN : KYAW MINN MOUNG

ပညာဝန်ကြီးဌာန

၁၆၇(A)၊ ၃၅ လမ်း၊ ကျောက်တံတားမြို့နယ်၊ ရန်ကင်းမြို့။

ဖုန်း - ၀၁-၃၇၇၀၆၁

ပထမအကြိမ်ပုံနှိပ်ခြင်း။

[၂၀၀၉ ခုနှစ်ဩဂုတ်လ၊ အုပ်ရေ ၅၀၀]

စာမူခွင့်ပြုချက်အမှတ်

၃၂၀၄၄၄၀၈၀၈

မျက်နှာဖုံးခွင့်ပြုချက်အမှတ်

၃၂၀၄၁၁၀၈၀၉

မျက်နှာဖုံးဒီဇိုင်း

ကျော်မင်းမောင်၊

မျက်နှာဖုံးနှင့် အတွင်းပုံနှိပ်သူ

ဦးဇော်မြင့်ဝင်း (ကာလာဇုံအော့ဖ်ဆက်)

၁၈၄၊ ၃၁ လမ်း၊ ပန်းပဲတန်းမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

ထုတ်ဝေသူ

ဦးသစ်လွင်(ဂန့်ဂေါ်မြိုင်စာပေ)

၁၁၃၊ ရွှေပြည်သာလမ်း၊ သာကေတ၊ ရန်ကုန်မြို့။

စာအုပ်ချုပ် - ကိုမြင့်၊ ညီဝင်းမြင့်၊

အတွင်းဖလင် - ပုံရိပ်ရှင်၊

ကွန်ပျူတာစာစီ - Dream City

[တန်ဖိုး - ၃၅၀၀ ကျပ်]

ပါရဂူ ၉၂၃-၁
ရာဇာနှင့် သာသနာ / ပါရဂူ
-ရန်ကုန်
ဂန့်ဂေါ်မြိုင်စာပေ၊ ၂၀၀၉။
၃၅၀ စာ၊ ၁၃.၅ x ၂၁ စင်တီ
(၁) ရာဇာနှင့် သာသနာ

မာတိကာ

အိန္ဒိယ		
၁။ ပိယဒဿိ အသောက		၃
၂။ မိလိန္ဒ		၃၁
၃။ ကနိရုက		၄၉
၄။ ဟဿဝဒ္ဒန		၆၇
လင်္ကာဒီပ (သီရိလင်္ကာ)		
၁။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ		၉၁
၂။ ပရက္ကမဗာဟု		၁၂၀
တရုတ်		
၁။ ဘုရင်ဦးတည်		၁၄၅
ထိုင်းနိုင်ငံ		
၁။ သီရိသူရိယဝံသရာမ		၁၆၉
မွန်ဂို		
၁။ ကုဗလေခန်		၁၈၅
တိဗက်		
၁။ ဘုရင်ဂမ္ဘီ		၂၀၁

နိပေါ	
၁။ အံသုဝမ္မာ	၂၁၅
ဂျပန်	
၁။ ဘုရင်ရှိတို့ကု	၂၂၃
ကိုရီးယား	
၁။ ဘုရင်ဝမ်ကိယင်	၂၃၉
ကမ္ဘောဒီးယား	
၁။ သတ္တမဇေယဝမ္မာ	၂၄၉
လာ (လာအို)	
၁။ ဖန်ညုန်	၂၆၃
သီရိဝိဇယ	
၁။ သီရိဝိဇယနာဂ	၂၇၃
စမ္မာ	
၁။ ဒုတိယဣန္ဒြိယ	၂၈၉
မြန်မာ	
၁။ ဓမ္မဒဿီ (၁၀၅၆ အေဒီ)	၂၉၉
၂။ နှလုံးသားဖြင့် ဖတ်ရသောကျောက်စာ	၃၁၇
၃။ ကလျာဏီကျောက်စာ	၃၃၃
၄။ မင်းတုန်းမင်း	၃၃၇

စကားပလ္လင်

'Secular state' ဟူသော စကားတစ်လုံးရှိသည်။ 'ဘာသာရေးတခြား၊ အုပ်ချုပ်ရေးတခြား' စည်းခြားထားသော နိုင်ငံဟူ၍ ဆိုလိုသည်။ နိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ဘာသာရေး ဝင်မစွက်သောနိုင်ငံကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းစကားလုံးအရ ဆိုလိုသော ဘာသာရေး သို့မဟုတ် 'ရီလစ်ဂျင်း' ၌ 'ရီလစ်ဂျင်း' မဟုတ်သော ဗုဒ္ဓဘာသာမပါပေ။ 'ဘာသာရေးတခြား၊ အုပ်ချုပ်ရေးတခြား' စည်းခြားရာ၌ ပါသော ဘာသာရေးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာမှ အပဖြစ်သော အခြားဘာသာများ ဖြစ်သည်။

လောကီလူမှုရေး လူမှုကိစ္စများအတွက် ဗုဒ္ဓဟောကြားထားတော်မူသော မင်္ဂလာသုတ်၊ သိင်္ဂါလောဝါဒသုတ်၊ ပရာဘဝသုတ်၊ အပရိဟာနိယတရား စသည်တို့သည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ တည်ဆောက်ရာ၌ နိုင်ငံ၏ စုလစ်မွမ်းချွန် သို့မဟုတ် သရဖူအဖြစ် တန်ဆာဆင်ထား၍ရသည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံကို အရောင်တင်ရာ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာကို အရောင်တင်ဆေးအဖြစ် အသုံးပြု၍ရသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံ၏အထွတ်အမြစ် သို့မဟုတ် အရောင်တင်ဆေးအဖြစ် အသုံးပြုရာ၌ အသောကမင်းတရားကြီးသည် ထိပ်ဆုံးက ပါဝင်သည်။

သို့သော်လည်း အသောကမင်းတရားကြီး၏ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို လေ့လာသုံးသပ်ကြည့်လျှင် တစ်ပိုင်းက 'အုပ်ချုပ်ရေးတခြား၊ ဘာသာရေးတခြား' လမ်းစဉ်နှင့် အကျုံးဝင်နေပြီး တစ်ပိုင်းက ယင်းလမ်းစဉ်က ခွဲထွက်သွားသည်ကို တွေ့ရသည်။

အသောကမင်းကြီး ဖြန့်ဖြူးသော တရားဓမ္မမှာ ဗုဒ္ဓဟောကြားသော တရားဓမ္မ၏ အခြေခံသဘောတရား ဖြစ်သည်။ အသောကမင်းတရားကြီးသည် မိမိတရားဓမ္မ သို့မဟုတ် မိမိဘာသာတရားကို သိဒ္ဓိတင်လိုသည်ဖြစ်၍ အခြား တရားဓမ္မ သို့မဟုတ် အခြားဘာသာတရားကို ဝေဖန်ရှုတ်ချသည့် အလုပ်ကို မနှစ်မြို့ပေ။ အခြားဘာသာတရားကို ပြစ်တင်ရှုတ်ချသူများအား တရားဓမ္မ၏ ရန်သူဟူ၍ပင် သဘောထားသည်။

အသောကမင်းတရားကြီးသည် တရားဓမ္မ သို့မဟုတ် ဘာသာတရားကို လူတန်းစားတစ်ရပ်၏ ကိုယ်ပိုင်ပစ္စည်းဟူ၍ သဘောမထားပေ။ တရားဓမ္မ သို့မဟုတ် ဘာသာတရား တစ်ခုခုကို ဖြန့်ဖြူးနေကြသူများအားလည်း ထိုတရား ဓမ္မ သို့မဟုတ် ထိုဘာသာတရား ပိုင်ဆိုင်သူဟူ၍ သဘောမထားပေ။ အသောက မင်းတရားကြီး၏ တရားဓမ္မ သို့မဟုတ် ဘာသာတရား လမ်းစဉ်လိုက်လျှင် နိုင်ငံ သို့မဟုတ် လူမျိုး၏အမြင် ကျဉ်းမြောင်းမှု ပပျောက်သွားမည်သာမက အင်အားတောင့်တင်း ခိုင်မာလာသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ တည်ဆောက်ရာ၌ အကူ အညီ အထောက်အပံ့များစွာ ဖြစ်လာနိုင်သည်။

အသောက၏ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒသည် သမိုင်း၌ ဖြစ်ပေါ်လာ ခဲ့သော ဘုရင်အချို့ကဲ့သို့ ဘာသာရေး တစ်ယူသန်ဝါဒ မဟုတ်ပေ။ သမိုင်း၌ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သော ဘုရင်အချို့ကဲ့သို့ မိမိဘာသာတရားကို ဖြန့်ဖြူးလိုသည့် အတွက် အခြားဘာသာတရားကို ဆန့်ကျင်ဘက်မလုပ်ပေ။ ယင်းဘက်လိုက် သည့် မူဝါဒ၏ ဆိုးကျိုးကို ဘုရင်အသောက ကောင်းစွာနားလည်သည်။ အသော က၏ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒသည် လူသား၏မူဝါဒသာ ဖြစ်သည်။

ဘုရင်အသောကသည် ထီးနန်းကို တရားဓမ္မအပေါ် အခြေခံအောင် လုပ်ပြီးသည့် နောက်၌ပင် ထီးနန်းကို တရားဓမ္မအပေါ် စိုးမိုးခွင့်မပေးပေ။ တစ် ဖက်က ဗုဒ္ဓတရားကို သက်ဝင်ယုံကြည်သူဖြစ်သည့်အတိုင်း တစ်ဖက်ကလည်း အုပ်ချုပ်သူ မင်းလုပ်သူအနေဖြင့် နိုင်ငံအတွင်းရှိ ဘာသာတရား အားလုံးကို တိုးကက်ကြီးပွားခွင့်ရှိအောင် လုပ်ပိုင်ခွင့် အပြည့်အဝ ပေးထားသည်။ မိမိ ဘာသာအတွက် အခြားဘာသာတရားများကို မည်သည့်အခါမှ ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ် ခွင့် မပြုပေ။

အသောကမင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓတရားကို ပြန့်ပွားအောင် ကြိုးစားသူအမှန် ဖြစ်သော်လည်း အခြားဘာသာ တရားများကိုလည်း လွတ်လပ်ခွင့်ပေးထားသဖြင့်

ယနေ့ကျင့်သုံးနေသော ‘အုပ်ချုပ်ရေးတခြား၊ ဘာသာရေးတခြား’ ဟူသော မူဝါဒနှင့် ထော်လော်ကန့်လန့် ဖြစ်နေသည်ဟူ၍လည်း ပြော၍မရပေ။

ဤ ‘ရာဇာနှင့် သာသနာ’ စာအုပ်၌ ‘အုပ်ချုပ်ရေးတခြား၊ ဘာသာရေး တခြား’ မူဝါဒနှင့် ထော်လော်ကန့်လန့် လုပ်သည်ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်သော၊ ‘အုပ်ချုပ်ရေးတခြား၊ ဘာသာရေးတခြား’ မူဝါဒနှင့် ထော်လော်ကန့်လန့် လုပ် သည်ဟူ၍လည်း ပြော၍မရသော၊ အသောကမင်းတရားကြီး၏ တရားဓမ္မဆိုင်ရာ မူဝါဒကို လိုက်နာသော ကမ္ဘာ့သမိုင်း၌ရှိသည့် ဘုရင်ဧကရာဇ်များ၏ အကြောင်းကို သုတေသနပြုလုပ်လျက် ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ယင်းဘုရင်ဧကရာဇ်များမှာ အိန္ဒိယ၊ သီရိလင်္ကာ၊ တိဗက်၊ နီပေါ၊ တရုတ်၊ ထိုင်း၊ ဂျပန်၊ ကိုရီးယား၊ မွန်ဂို၊ စမ္ဘာ၊ သီရိဝိဇယ၊ မြန်မာနိုင်ငံများ၌ သမိုင်းစဉ်လာ ရှိခဲ့ကြသော ဘုရင်ဧကရာဇ် များ ဖြစ်သည်။

ပါရဂူ
၂၀၀၇ ခုနှစ်၊ သီတင်းကျွတ်

အိန္ဒိယ

ပိယဒဿီ အသောက

သူသည် ကမ္ဘာသမိုင်းထဲက အကြီးမြတ်ဆုံး ဘုရင်များထဲတွင် တစ်ပါး အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ သူ၏ တိုင်းနိုင်ငံ အကျယ်အဝန်းသည် အာဖဂန်နစ္စတန်မှ မဒရပ်အထိ ကျယ်ပြန့်သည်။ သမိုင်းစာမျက်နှာများထဲတွင် စစ်နိုင်ပြီးနောက် စစ်ကို လုံးဝစွန့်ပစ်လိုက်သော တစ်ဦးတည်းသော စစ်ဘုရင်ဖြစ်သည် (၂၂၅-ဘီစီ)။ ကမ္ဘာကြီးကို စစ်ဖြင့် အနိုင်မယူဘဲ ဓမ္မဖြင့် အနိုင်ယူမည်ဟူ၍ ကြေညာသူဖြစ်သည်။ သူကား ဘီစီသုံးရာစု၌ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော အသောကမင်းတရားကြီး ဖြစ်သည်။

အသောကသည် သူ၏တိုင်းနိုင်ငံ အကျယ်အဝန်း ပြန့်ကျယ်ကြီးမားသောကြောင့် ကြီးမြတ်သောဘုရင် ဖြစ်လာခြင်း မဟုတ်ပေ။ သူ့အား ကြီးမြတ်သော အဆင့်သို့ ပို့သည့်အရာများမှာ လူသားများအပေါ်ထားသော သူ၏ ကြင်နာမှု၊ နေရာထက်ဝန်းကျင်၌ ပျံ့နှံ့နေသော သူ၏အရှိန်အဝါ၊ သူ၏ ပြည်တွင်းပြည်ပမူဝါဒ၊ သူ၏ သစ္စာတရားကို မြတ်နိုးခြင်းနှင့် ဖြန့်ဖြူးခြင်းတို့ပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သူ့အား ဆိုက်ဗေးရီးယားမှ သီရိလင်္ကာအထိ နိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားများ၏ အကျိုးကို လိုလားသူအဖြစ် သတ်မှတ်ယူဆထားကြသည်။ သူ့လောက် မည်သည့်အိန္ဒိယနိုင်ငံဘုရင်မှ ကျော်စောထင်ရှားခြင်းမရှိပေ။ သူ့လောက် မည်သည့်ဘုရင်မှ သမိုင်းတွင် သြဇာအရှိန်အဝါ မစူးရှခဲ့ပေ။

အသောကမင်းတရားသည် မောရယအမျိုးအနွယ် ဖြစ်သော်လည်း သူ့အမည်နာမတွင် မောရယ တပ်ခေါ်လေ့ မရှိပေ။ သူ၏ဘိုးတော်ကို စန္ဒဂုတ္တ

(ကျန့်ရဂုပွတ) မောရယဟု ခေါ်သကဲ့သို့ သူ့ကို အသောကမောရယဟု မခေါ်ဝေါ်ပေ။ သူသည် ဘုရင်အသောက သို့မဟုတ် ဓမ္မာသောက သို့မဟုတ် ပိယဒဿီ (ပရိယဒရရှိ) အသောက အမည်များဖြင့်သာလျှင် ထင်ရှားသည်။

မောရယမျိုးနွယ်နှင့် ပတ်သက်၍ ပညာရှင်များ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အယူအဆ မတူကြပေ။ တချို့ပညာရှင်များက စန္ဒဂုတ္တသည် သူ၏မယ်တော် မုရာဒေဝီ၏ အမည်နာမကို အကြောင်းပြုလျက် မောရယမျိုးဆက် တည်ဆောက်သည်ဟူ၍ ဆိုကြသည်။ ဒီဃနိကာယ၌မူ ပိပ္ပလိဝနတွင် နေသူတို့သည် ခတ္တိယမျိုးနွယ်များ ဖြစ်ကြပြီးလျှင် မောရိယအမည်ဖြင့် အသိများကြ၏ဟူ၍ ဆိုထားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဂျိန်းဘာသာ အစဉ်အလာအရ မောရိယ သို့မဟုတ် မောရယသည် မောရ (ဥဒေါင်း)နှင့် ဆက်စပ်မှုရှိနေသည်။ နန္ဒဂဒ၌ အသောကမင်းကြီး စိုက်ထူထားသော ကျောက်စာတိုင်နှင့် ဆန်ကျီပုထိုးတော်ပေါ်၌ ထုလုပ်ထားသော ဥဒေါင်းငှက် (မောရ)သည် ဒီဃနိကာယ၏ အထက်ပါ အဆိုအမိန့်ကို ထောက်ခံနေသည်။

ပိဋကပုဒ်တို့၏ ဘေးရန်ကြောင့် ပိပ္ပလိဝနမှ မောရိယ (မောရယ)တို့သည် ဟိမဝန္တာသို့ တိမ်းရှောင်ထွက်ပြေးလာကြပြီးလျှင် ထိုအရပ်၌ အခြေချကြသည်။ ထိုဒေသ၌ ယခင်က နေလာခဲ့ကြသည့် ရှိရင်းစွဲလူများသည် ဥဒေါင်းငှက် (မောရ)ကို မွေးကြပြီးလျှင် ဥဒေါင်းတောင်များဖြင့် အိမ်အမိုး ပြုလုပ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့သည် 'မောရိယ' ဟု အမည်တွင်နေကြသည်။ သူတို့လည်း ဘုရင်အဇာတသတ်၏ ဘေးရန်ကြောင့် ထိုအရပ်ဒေသသို့ တိမ်းရှောင်ထွက်ပြေးလာသူများ ဖြစ်ကြသော သကျမျိုးနွယ်များ ဖြစ်ကြသည်။ နောက်ပိုင်း၌ကား ထိုလူမျိုး နှစ်မျိုးလုံးပင် မောရိယအမည်နာမဖြင့် ထင်ရှားလာကြသည်။

မဟာဗောဓိဝံသကလည်း အထက်ပါ အယူအဆကို ထောက်ခံထားသည်။ မောရိယမြို့၌နေသော သားတော် စန္ဒဂုတ္တသည် ထိုမြို့၌ပင် မွေးဖွားသည်။ ထိုမြို့မှာ သကျမျိုးနွယ်များ တည်ထောင်သောမြို့ ဖြစ်သည်။ စန္ဒဂုတ္တသည် နောင်သောအခါ၌ စာဏကျ၏ အကူအညီဖြင့် ပါဠိပုတ် နေပြည်တော်၏ဘုရင် ဖြစ်လာသည်။ မဟာဝံသ၌လည်း 'မောရိယာနံ ခတ္တိယာနံ ဝံသေဇာတံ' ဟူ၍ မောရိယအမျိုး၌ စန္ဒဂုတ္တ မွေးဖွားကြောင်း ထောက်ခံထားသည်။

ဘုရင်အသောက မွေးဖွားခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ထူးခြားဆန်းကြယ်သော ဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက် အမျိုးမျိုးရှိသည်။ ပညာရှင် အတော်များများက အသောက

၏အဘွား သို့မဟုတ် အမေသည် ဂရိဘုရင့်သမီးတော် ဖြစ်လိမ့်မည်ဟူ၍ ယူဆကြသည်။ ယင်းအယူအဆမှန်ဖို့ အလားအလာများစွာ ရှိသည်။ စန္ဒဂုတ္တနှင့် ဆေလျူကဆ်တို့သည် နိုင်ငံရေးအရမျှသာမက အိမ်ထောင်ရေးအရလည်း ဆက်စပ်မှု ရှိသည်ဟူ၍ ယူဆထားကြသည်။ သူတို့နှစ်ဦးသည် နိုင်ငံရေးအရ ဆက်စပ်မှု ရှိသောကြောင့် ဆေလျူကဆ်၏ နန်းတော်၌ မောရယဘုရင့်သမီးတော် ရောက်ရှိနေခြင်းနှင့် စန္ဒဂုတ္တ၏ နန်းတော်၌ ဂရိဘုရင့်သမီးတော် ရောက်ရှိနေခြင်းသည် မဖြစ်နိုင်စရာ အကြောင်းမရှိပေ။ ယင်းသို့ လက်ဆက်ခြင်းမျိုးရှိမည် ဖြစ်သော်လည်း၊ ဗိန္ဒုသာရမင်းကြီးသည် ဂရိဘုရင့်သမီးတော်မှ ဖွားမြင်ပြီး အသောက၏ ဘွားတော်မှာ ဂရိဘုရင့်သမီးတော် ဖြစ်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဗိန္ဒုသာရမင်းကြီးသည် ဂရိဘုရင့်သမီးတော်နှင့် လက်ဆက်ပြီး အသောကကို မွေးဖွားသည်ဟူ၍လည်းကောင်း အခိုင်အမာဆိုရန် သက်သေခံ အထောက်အထားကိုမူ ခိုင်ခိုင်လုံလုံ မရရှိပေ။ အကယ်၍ အသောက၏ မယ်တော်သည် ဂရိဘုရင့်သမီးတော် ဖြစ်သည်ဆိုပါက ထိုဂရိဘုရင့်သမီးတော်သည် ပါရုန်းသမီးတော်နှင့် ဖွားမြင်သော ဆေလျူကဆ်၏ သမီးတော် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

ဒီပဝံသ၊ သမန္တပါသာဒိကာ၊ မဟာဝံသတို့သည် အသောက၏ မယ်တော်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ နှုတ်ဆိတ်နေကြသည်။ မဟာဝံသဒီကာ၌မူ အသောက၏ မယ်တော်အမည်သည် စမ္မာ (စရမာ)ဖြစ်၏ဟု ဆိုထားသည်။ စမ္မာသည် ခတ္တိယ မောရယ (မောရိယ) မျိုးနွယ်ဖြစ်သည်။ သူ့အိမ်ထောင် မိသားစု၏ နည်းပေးလမ်းပြဆရာမှာ ဇနသာန သို့မဟုတ် ဇရသာန သို့မဟုတ် ဇရသောန အမည်ရှိ အာဇီဝက တက္ကဒွန်းဖြစ်သည်။ စမ္မာသည် ဗိန္ဒုသာရဘုရင်၏ မိဖုရားကြီးဖြစ်သည်။ မဟာဝံသဒီကာ၏ အဆိုအရ ဗိန္ဒုသာရ၏ မယ်တော်သည် စန္ဒဂုတ္တ၏ ဦးကြီးတစ်ဦးမှ မွေးသောသမီးဖြစ်သည်။ ထိုသမီးတော်နှင့် စန္ဒဂုတ္တ လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်။

တချို့ ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များ၏ အဆိုအရ အသောက၏မယ်တော်သည် စမ္မာ (ဘိုဂလ်ပူ)မှ ဗြာဟ္မဏသမီး ဖြစ်သည်။ အမည်မှာ သုဘဒရံဂီဖြစ်သည်။ ဖခင်ဖြစ်သူ ဗြာဟ္မဏက သုဘဒရံဂီကို ဗိန္ဒုသာရမင်းကြီးအား ဆက်သသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ အမည်နာမအရ သုဘဒရံဂီသည် ရုပ်ရည်ချောမောလှပပေလိမ့်မည်။ သူတို့ မျက်နှာမရမှာ စိုးရိမ်ကြသည်ဖြစ်၍ နန်းတွင်းမိဖုရားများနှင့် ကိုယ်လုပ်တော်များသည် သုဘဒရံဂီကို ဘုရင်မင်းကြီးနား ကပ်ခွင့်မပေးကြပေ။

တစ်နေ့သ၌ သုဘဒရံဂီသည် ဘုရင်မင်းကြီး၏ ဆံပင်ကို ရိတ်ဖြတ် ဖြီးသင်ခွင့် ရရှိသွားသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးက သူ့ကို သတိမရတော့ပေ။ သတိ မရသည်မှာလည်း အဆန်းမဟုတ်ပေ။ ရာပေါင်းများစွာသော နန်းတွင်းသူများ ထဲတွင် သူလည်း ရောနှောပျောက်ကွယ်နေသည်။ သုဘဒရံဂီက လက်နှင့် ထိကိုင်သောအခါ အတွေ့ထူး ထိတွေ့ခံစားရသည်ဖြစ်၍ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သုဘဒရံဂီအား စိတ်ဝင်စားသွားသောအခါ သုဘဒရံဂီအကြောင်းကို မေးမြန်း စုံစမ်းကြည့်သည်။ သူ့ဖခင် ဗြာဟ္မဏက သူ့ကို ဘုရင်မင်းကြီးအား ဆက်သ သည့်အကြောင်း သုဘဒရံဂီက အစဖော်ပေးလိုက်သည်။ ထိုအခါ ဘုရင်မင်းကြီး က သူ့ကို မိဖုရားမြှောက်လိုက်သည်။

ထိုမိဖုရားတွင် သားတော် ဖွားမြင်လာသောအခါ (၃၀၄ ဘီစီ) ဘုရင် မင်းကြီးက ‘ငါ သောကကင်းသွားပြီ (အသောက)’ ဟု ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် သားတော်၏အမည်မှာ ‘အသောက’ ဟု တွင်သည်။

သီဟိုဠ်အစဉ်အလာအရလည်း အသောကမယ်တော်၏ အမည်မှာ စမ္မာ ဖြစ်သည်။ ဒိဗျာဝဒါနနှင့် အသောကာဝဒါနတို့၌လည်း ထိုအတိုင်းပင် ဆိုထား သည်။ စမ္မာသည် ‘ဇနပဒကလျာဏီ’ (မယ်ဘွဲ့ရ)ဖြစ်၏ဟု ဆိုထားသည်။ ယင်း ကျမ်းဂန်များ၏ တစ်နေရာ၌မူ အသောက၏ မယ်တော်သည် စမ္မာမှ ဗြာဟ္မဏ သမီး သုဘဒရံဂီဟု ဆိုထားပြန်သည်။

အသောက၏ သူငယ်ဘဝနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ သူ့မယ်တော် နှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း သူ ရေးထိုးထားခဲ့သည့်ကျောက်စာများမှ မည် သို့မှ မသိရပေ။ ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များမှမူ အနည်းအကျဉ်း သိရှိရသည်။ ပါဠိ ကျမ်းဂန်များ၏ အဆိုအရ အသောကတွင် နှမတော်တစ်ဦးရှိသည်။ ထိုနှမတော်မှ အဂ္ဂိဗြဟ္မာ (အဂနိဗရဟမာ) အမည်ရှိ သားတော်တစ်ပါး ဖွားမြင်သည်။ အဂ္ဂိ ဗြဟ္မာနှင့် အသောက၏သမီးတော် သံဃမိတ္တာ (ဆံဃမိတြာ)တို့ စုံဖက်ကြသည်။ သူတို့နှစ်ဦးတွင် သုမနအမည်ရှိ သားတော်တစ်ပါး ဖွားမြင်သည်။ ပါဠိစာပေ ကျမ်းဂန်များ၏ အဆိုအရ ဗိန္ဒုသာရမင်းကြီးတွင် မိဖုရား ဆယ့်ခြောက်ပါး ရှိသည်။ ထိုမိဖုရားများမှ သားတော်တစ်ရာတစ်ပါး ဖွားမြင်သည်။ သုမနက အကြီးဆုံး သားတော်ဖြစ်ပြီး အသောကက သုမနအောက်ဖြစ်သည်။ ဒိဗျာဝဒါန ၏ အဆိုအရ သားတော်အကြီး၏အမည်မှာ သုသိမဖြစ်သည်။

အသောကတွင် ညီငယ်တစ်ယောက်ရှိသည်။ အမည်မှာ တိဿဟုခေါ်

သည်။ သို့သော်လည်း ဝိတသောကအမည်ဖြင့် ပိုထင်ရှားသည်။ တရုတ်စာပေ၌ သုဒတ္တ သို့မဟုတ် သုဂတြဟူ၍ ဆိုထားသည်။ ထေရဂါထာ၌ ဂါထာနှစ်ပုဒ် ပါရှိသည်။ တစ်ပုဒ်မှာ ဝိဟာရိယမထေရ်နှင့် ပတ်သက်ပြီး အခြားတစ်ပုဒ်က ဝိတသောကမထေရ်နှင့် ပတ်သက်သည်။ အဋ္ဌကထာဆရာ ဓမ္မပါလက ဝိဟာရိယမထေရ်သည် အသောက၏ညီတော် တိဿဖြစ်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဝိတသောကသည် အခြားညီတော်တစ်ဦးဖြစ်သူ ဝိဂတာသောက ဖြစ်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုထားသည်။ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး မတူပေ။ တခြားစီဖြစ်သည်။

အသောကသည် ရုပ်ရည် ရူပကာယ မလှပဟု ဆိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် သူ့ကို သူ့ခမည်းတော်က သူငယ်အရွယ်ကစပြီး ချစ်ချစ်ခင်ခင် ကြင်ကြင်နာနာ မရှိပေ။ သို့သော်လည်း သူ့တွင် ထူးခြားသော ဂုဏ်အရည်အချင်းများ ရှိသည် ဖြစ်၍ သူ့ခမည်းတော်က သူ့ကို ဥပရာဇာ ဘုရင်ခံအဖြစ် ဥဇ္ဇေနီ (ဥဂျေန) သို့ ပို့လိုက်သည်။ ဥဇ္ဇေနီသို့ပို့ခြင်းမှာ သူ့ခမည်းတော်က သူ့ကို သူ့မျက်မှောက်၌ မထားလိုသောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

ဥဇ္ဇေနီသို့ မရောက်ခင် အသောကသည် ဝိဒိသာနဂရ၌ ခေတ္တနေသည်။ ဝိဒိသာ၌ အသောကသည် ဒေဝီအမည်ရှိ သူကြွယ်သမီးနှင့် ဆုံသည်။ ဒေဝီအား လက်ထပ်သိမ်းပိုက်ပြီး (၂၈၆ ဘီစီ) ဥဇ္ဇေနီသို့ ခေါ်သွားသည်။ ဒေဝီတွင် သားတစ်ယောက် ဖွားမြင်သည် (၂၈၄ ဘီစီ)။ သားတော်မှာ နောင်သောအခါ၌ ရှင်မဟိန္ဒထေရ်အမည်ဖြင့် ထင်ရှားပြီး လင်္ကာဒီပသီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ သာသနာပြုကြွရောက်သူဖြစ်သည်။ မဟိန္ဒမွေးဖွားပြီးနောက် နှစ်နှစ်အကြာ (၂၈၂ ဘီစီ) တွင် သံဃမိတ္တာ သမီးတော်ကို ဖွားမြင်သည်။

မဟာဝံသဋီကာ၏ အဆိုအရ ဒေဝီသည် အလွန်လှ အလွန်ချောသည်။ ထို့ကြောင့် သူ့ဖခင်က သူ့ကို ဒေဝီဟူ၍ အမည်မှည့်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ မဟာဗောဓိဝံသ၌ (ဘီစီ ၁၈-၁၁၀) ဒေဝီကို ဝိဒိသာမဟာဒေဝီဟု ဆိုပြီး သကျသင်္ကီဝင် သမီးပျိုအဖြစ် ဖော်ပြထားသည်။ လင်္ကာဒီပသို့ သာသနာပြုမကြွခင် မဟိန္ဒမထေရ်သည် သူ့မယ်တော်နှင့်တွေ့ရန် ဝိဒိသာသို့ကြွသည်။ ထိုအခါ သားတော် သီတင်းသုံးရန်အတွက် မယ်တော်က ဝိဒိသာဂိရိ အမည်ရှိကျောင်းကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသည်။ ဥဇ္ဇေနီ၌ ပြုဖွယ်ကိစ္စများကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ပြီး သောအခါ အသောကသည် သားတော်နှင့် သမီးတော်ကို ခေါ်ခဲ့ပြီး ပါဠိပုတ် သို့ ပြန်လာသည်။ ဒေဝီကမူ အသောကနှင့် လိုက်ပါမသွားဘဲ ဝိဒိသာ၌သာလျှင် နေခဲ့သည်။

ထိုအချိန်၌ တက္ကသီလာ၌ ပုန်ကန်ထကြွမှု ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ သူပုန် သူကန်ကို နှိမ်နင်းရန် ဘုရင်မင်းကြီးသည် အသောကကို တက္ကသီလာသို့ လွှတ် လိုက်ပြန်သည်။ အသောက ကြွရောက်လာကြောင်း သတင်းရရှိသွားသောအခါ တက္ကသီလာ မြို့သူမြို့သားများသည် မြို့ပြင်ထွက်၍ အသောကကို ကြိုဆိုပြီး လျှင် အသောကအား မိမိတို့သည် အသောကနှင့် ပါဠိပုတ်ဘုရင်မင်းကြီးကို တော်လှန်ဆန့်ကျင်သူများ မဟုတ်ကြောင်း၊ တက္ကသီလာရှိ ဘုရင့်ကိုယ်စားလှယ် တော် အမတ်က မိမိတို့ကို ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ခြင်း၊ မတရားပြုလုပ်ခြင်းကြောင့် မိမိတို့ ဆန္ဒပြုရခြင်းဖြစ်ကြောင်း၊ တက္ကသီလာတွင် ငြိမ်းချမ်းစွာ အုပ်ချုပ်နိုင် မည့် ဘုရင့်ကိုယ်စားလှယ်တော် အုပ်ချုပ်သူတစ်ဦး ခန့်ထားပါမည့် အကြောင်း တိုးလျှိုးတောင်းပန်ကြသည်။ တက္ကသီလာသို့ ဆိုက်ရောက်လျှင် ဆိုက်ရောက် ချင်း အသောကသည် တက္ကသီလာ ပြည်သူတို့၏ ကြည်ညိုလေးစားခြင်းကို ခံရပြီးလျှင် တက္ကသီလာ၌ တစ်ဖန် ငြိမ်းချမ်းရေး ရရှိသွားသည်။

ဗိန္ဒုသာရမင်းကြီးသည် သားတော် အသောကအား သူ၏အရိုက်အရာခံ ဖြစ် စေလိုသည့်ဆန္ဒ မရှိပေ။ သို့သော်လည်း မှူးမတ်များက သားတော်များထဲက အသောကအား ပိုပြီး သဘောကျကြသည်။ မှူးမတ်များသည် အသောက၏ အစွမ်းအစကို သိပြီးဖြစ်နေကြသည်။ အဝန္တီနှင့် တက္ကသီလာ၌ ရရှိသော သား တော် အသောက၏ အောင်မြင်မှုများကြောင့် မှူးကြီးမတ်ရာများသည် အသော ကအား အရိုက်အရာခံအဖြစ် မျက်စိကျနေကြသည်။ ထို့ကြောင့် ခမည်းတော် ဗိန္ဒုသာရမင်းကြီး လွန်သွားသောအခါ အသောကသည် မှူးကြီးမတ်ရာများ၏ အကူအညီဖြင့် မဂဓထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်လိုက်လေသည် (၂၇၃ ဘီစီ)။ ထီးနန်း လက်ဝယ် ရရှိပြီးနောက် လေးနှစ်ကြာမှ (၂၆၉ ဘီစီ) အသောက အဘိသိက် ခံယူသည်။ ရာဇာသိသေကမင်္ဂလာ နောက်ကျရခြင်း၏ အကြောင်းကို အမျိုးမျိုး ပြောပြကြသည်။

ဒေါက်တာဂျယဆဝါလ်က ၂၄ နှစ် အရွယ်မတိုင်ခင် ရာဇအဘိသိက် မခံရဟု ဆိုသည်။ သို့သော်လည်း မဟာဘာရတ၌ ဝိစိတြဝိရိယသည် ငယ် ရွယ်စဉ်ကာလကပင် ရာဇအဘိသိက်ခံရသည်။ အသောကသည် မိမိဘုရင်ဖြစ် ရေးအတွက် ရာဇဂုတ္တ၏ အကူအညီဖြင့် ညီနောင် (၉၉)ယောက်ကို သုတ်သင်

ပစ်သည်။ နောက်ပိုင်း၌ အသောကသည် ရာဂေုတ္တအား အမတ်ချုပ်အဖြစ် သူကောင်းပြုသည်။

ဒေါက်တာဆမစ်ကမူ အသောက၏ နန်းစံနှစ် ၁၇ နှစ် ၁၈ နှစ် အတောအတွင်း၌ပင် သူ၏ညီနောင် အတော်များများ အသက်ထင်ရှား ရှိနေကြ သည်ဟူ၍ ဆိုထားသည်။ သို့သော်လည်း မိမိကို ဆန့်ကျင်ဘက်လုပ်သည့် ညီနောင်များအား အသောက သုတ်သင်ပစ်သည်မှာ မဖြစ်နိုင်စရာအကြောင်း မရှိပေ။ မိမိဘက်ကရပ်သော ညီနောင်များမှာမူ အသက်ရှင်ကျန်နေမည်မှာ မလွဲ ပေ။ လေးနှစ်ကြာ အချိန်ကာလအတွင်း မိမိ၏ ညီနောင်များကို ရှင်းလင်းနေရ သောကြောင့် အဘိသိက်ခံရန် လေးနှစ် နောက်ကျသွားခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

တက္ကသီလာ အုံကြွမှုကို နှိမ်နင်းရန်အတွက်သာ အသောကကို ဥဇ္ဇေနိမှ ပါဠိပုတ်သို့ ပြန်ခေါ်ခြင်းဖြစ်ဖို့ ရှိသည်။ တက္ကသီလာ အရေးအခင်း ငြိမ်း အေးသွားသောအခါ အသောကသည် ဥဇ္ဇေနိသို့ တစ်ဖန်ပြန်သွားရသည်။ ဗိန္ဒု သာရမင်းကြီး သေအံ့မှူးမှူး ဖြစ်နေချိန်ကျမှသာ ထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်သည်။ ထိုအချိန်က အသောက၏ နောင်တော် သုသိမ သို့မဟုတ် သုမန (ဖတူမိကွဲ) သည် ကသ္မိရသို့ ရောက်နေသည်။ သတင်းကြားသိရသောအခါ နောင်တော် သည် ပါဠိပုတ် ပြန်လာသည်။ ထီးနန်းလုပွဲ၌ အသောကက သူ့နောင်တော် ကို သုတ်သင်ပစ်လိုက်သည်။ သုမနဘက်ကပါသော ညီတော် နောင်တော်များ အားလည်း အသောကသည် သုတ်သင်ပစ်ပေလိမ့်မည်။ သူ့ဘက်ကပါသော ညီတော် နောင်တော်များမှာမူ အသက်ရှင်ကျန်နေပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့်သာ လျှင် အသောက အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်နေသည့် အခါကာလအတွင်း၌လည်း သူ၏ ညီတော် နောင်တော် မင်းညီမင်းသား အတော်များများ ပါဠိပုတ်နှင့် အခြား ဒေသများ၌ ရှိနေကြခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

သားတော် သုမန ကွယ်လွန်သွားသောအခါ သူ၏ကြင်ယာ သုမနဒေဝီ သည် ကိုယ်ဝန်အရင့်အမာနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်သွားရာ စဏ္ဍာလ (ဇာတ် နိမ့်) ရွာတစ်ရွာသို့ ရောက်သွားသည်။ ထိုရွာ၌ ပညောင်ပင် (နိကြောဓ) တစ်ပင် ၏ အရင်း၌ သားတော်လေးကို ဖွားမြင်သည်။ နိကြောဓ (ပညောင်ပင်)ရင်း၌ မွေးဖွားသောကြောင့် နိကြောဓဟု အမည်မှည့်ထားလိုက်လေသည်။ ထိုရွာမှ ကျေးရွာမှူးက ဒေဝီကို တွေ့ရသောအခါ မိမိ၏ သခင်မအဖြစ် အမှတ်ထား ပြီးလျှင် ခုနစ်နှစ်တိတိ သားက မိခင်ကို လုပ်ကျွေးသကဲ့သို့ လုပ်ကျွေးပြုစုသည်။

တစ်နေ့သ၌ မဟာဝရုဏမထေရ်သည် သားတော်လေး၏ ရဟန္တာဖြစ် မည့် ဥပနိဿယလက္ခဏာများကို တွေ့ရ၍ မိခင်ထံ ခွင့်ပန်ပြီး သားတော်လေး အား ရှင်သာမဏေ ပြုပေးလိုက်သည်။ နောက်ပိုင်း၌ ထိုနိဂြောဓ သာမဏေ ထံမှ တရားနာရပြီး အသောကသည် တရားဓမ္မ သက်ဝင်ယုံကြည်လာခြင်း ဖြစ် သည်။ အသောကမင်းကြီးတွင် မိဖုရားငါးပါးရှိသည်။ ဘုရင်ခံအဖြစ် ဥဇ္ဇေနီသို့ သွားသောအခါ၌ ဒေဝီနှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်။ ကျန်မိဖုရားများကား -

၂-အသန္နိမိတြာ၊ ၃-ကာလုဝါကီ (သို့မဟုတ်) စရဝါကီ (သို့မဟုတ်) ကလဝီကာ၊ ၄-ပဒမာဝတီ၊ ၅-တိဿရက္ခိတာတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ရာနိကျောက်စာ အရ သိရသည်မှာ ကာလုဝါကီသည် အသောက၏ ဒုတိယမိဖုရားဖြစ်ပြီး သား တော် တီဝလ (တီဝရ)၏ မယ်တော်ဖြစ်သည်။ အသန္နိမိတြာသည် အသောက၏ မိဖုရားခေါင်ကြီး ဖြစ်သည်။ အသောက အဘိသိက်ခံပြီးနောက် ၂၆ နှစ်မြောက်၌ အသန္နိမိတြာ ကွယ်လွန်သွားသည်။ ထိုနောက် လေးနှစ်အကြာတွင် ဘုရင်မင်း ကြီးသည် တိဿရက္ခိတ (ဒိဗျာဝဒါန၌ပါသော တိဿရက္ခိတာ)ကို မိဖုရားကြီး မြှောက်သည်။ တိဿရက္ခိတာသည် အသန္နိမိတြာ အသက်ထင်ရှားရှိစဉ်က အသန္နိမိတြာ၏ ရံရွေ့တော်မှူး ဖြစ်သည်။

မဟာဝံသနှင့် ဒိဗျာဝဒါန၏ အဆိုအရ တိဿရက္ခိတာသည် ဗုဒ္ဓဂယာရှိ မဟာဗောဓိပင်ကို ရန်ငြိုးထားသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဗောဓိပင်ကို မိမိအသက် ကဲ့သို့ မြတ်နိုးသည်။ ထိုအချက်ကို တိဿရက္ခိတာက မခံနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် မဟာဗောဓိပင် ပျက်စီးရာ ပျက်စီးကြောင်း ကြိုးစားသည်။

ကုဏ္ဍာလသည် ဘုရင်မင်းကြီး၏ အချစ်ဆုံးသားတော် ဖြစ်သည်။ တက္ကသီလာ၌ ကုဏ္ဍာလ ဥပရာဇာ ဘုရင်ခံအဖြစ် ရှိနေစဉ် တိဿရက္ခိတာ သည် အမျက်ထွက်ပြီး ကုဏ္ဍာလ၏ မျက်လုံးကို အဖောက်ခိုင်းလိုက်လေသည်။ အကြောင်းမှာ တိဿရက္ခိတာသည် ကုဏ္ဍာလကို တဏှာပေမစိတ်ဖြင့် ချစ်သည်။ ကုဏ္ဍာလက တိဿရက္ခိတာကို မိခင်လို သဘောထားသည်။ ကုဏ္ဍာလ၏ မျက်လုံးကို ထုတ်ပစ်သည့်နေရာ၌ နောက်ပိုင်းတွင် ဘုရင်မင်းကြီးက ပေတစ်ရာ ဉာဏ်တော်အမြင့်ရှိသော စေတီတစ်ဆူ တည်ထားလိုက်လေသည်။ ထိုစေတီ ပုထိုးသည် ဒက္ခိဏ ပဗ္ဗတ၏ မြောက်ဘက် တက္ကသီလာ၏ အရှေ့တောင်ဘက်၌ တည်ရှိသည်။ မျက်မမြင်များ ထိုစေတီတွင် ဆုတောင်းကြသည့်အခါ မျက်စိ အလင်း ပြန်ရကြသည်ဟူ၍ တရုတ်ရဟန်းတော် ရွှင်ကျန် (ဟုယန်ဆိုင်)က ဆိုထားသည်။

ဒီဗျဝဒါန၏ အဆိုအရ ကုဏာလသည် ပဒမာဝတီမိဖုရား၏ သားတော် ဖြစ်သည်။ ကုဏာလသည် ဓမ္မဝဒ္ဓန သို့မဟုတ် ဓမ္မဝိဝဒ္ဓနအမည်ဖြင့် ထင်ရှား သည်။ တရားဓမ္မကို တိုးပွားအောင် လုပ်သူဟူ၍ အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ပဒမာဝတီ နှင့် ကာလုဝါကီတို့သည် သူတို့၏ သားတော်များကြောင့် ထင်ရှားသူများဖြစ်ကြ သည်။ ပဒမာဝတီမိဖုရား သားဖွားမြင်လာသောအခါ ဘုရင်မင်းကြီးက ထိုသား တော်ကို ဓမ္မဝဒ္ဓနဟူ၍ အမည်မှည့်သည်။ သို့သော်လည်း သားတော်၏ မျက် လုံးအလှကို ကြည့်ပြီး မှူးမတ်များက သားတော်၏ မျက်လုံးသည် ဟိမဝန္တာ၌ ရှိသော ကုဏာလငှက်၏ မျက်လုံးနှင့်တူကြောင်း ဘုရင်မင်းကြီးအား လျှောက် ထားကြသောကြောင့် သားတော်၏အမည်ကို ကုဏာလဟူ၍ ထပ်မှည့်ခြင်းဖြစ် သည်။ အသောကမင်းကြီး တရားဓမ္မနှင့်အညီ အုပ်ချုပ် မင်းလုပ်နေချိန်၌ ကုဏာလကို ဖွားမြင်သည်။ ထို့ကြောင့် သားတော်အမည်ကို ဓမ္မဝဒ္ဓနဟူ၍ မှည့်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဆင်းရဲနှင့် ဟုလ်တ်ဆကျ်တို့သည် အသောက၏ ဓမ္မကို ဗုဒ္ဓတရား အခြေခံ အရသာလျှင် လေ့လာသုံးသပ်ကြသည်။ ထိုပညာရှင်နှစ်ဦးသည် အသောက၏ ဓမ္မကို ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာဖြစ်၏ ဟူ၍သာလျှင် ပြောကြ၏။ ယင်းအယူ အဆကို အထောက်ခံဆုံးပုဂ္ဂိုလ်မှာ ဘဏ္ဍာရကရ ဖြစ်သည်။ ဘဏ္ဍာရကရနှင့် ရာယကျောက်ဒရီတို့သည် ဗုဒ္ဓဟောကြားထားသော စကြဝတေးမင်း၏ စံနမူနာ ကို အထူးအလေးပေးကြသည်။ ထိုပညာရှင်တို့၏ အဆိုကို ထောက်ခံလျက် ဗေဒနီမာဝဘရူဝါးကလည်း အသောက၏ဓမ္မသည် ဗုဒ္ဓတရားတော်နှင့် တိုက်ရိုက် ပတ်သက်ဆက်နွယ်မှုရှိကြောင်း၊ အခြားဘာသာတရား သို့မဟုတ် အခြားဘာသာ တရားဆိုင်ရာ အယူဝါဒ ယုံကြည်ချက်များနှင့် စိုးစဉ်းမျှ ဆက်နွယ်မှုမရှိကြောင်း၊ ယင်းအယူအဆနှင့် ပတ်သက်၍ ယခုအချိန်အထိ ပြောင်းလဲစရာ မည်သို့သော အကြောင်းမျှ မတွေ့ရကြောင်း ဆိုထားသည်။ ယင်းဓမ္မကို ရာဇဓမ္မဟုခေါ်ခေါ်၊ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဥပသကာတို့၏ ဓမ္မဟုခေါ်ခေါ်၊ ကမ္ဘာဓမ္မဟုခေါ်ခေါ် ယင်း အခြေအနေ၌ မည်သို့မျှ ခြားနားချက်မရှိဟုလည်း ဘရူးဝါးက ပြောပြထားသည်။

ဥပသကာဟူသော စကားလုံးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဂျိန်းဘာသာစာပေ နှစ်ခုလုံး၌ရှိသည်။ (ထရဆတာ၊ ဂဟထာကျောက်စာ ၁၂-၁၃) ဘာသာတရား၏

ရှုထောင့်အရ ဥပသကာဟူသည်မှာ ထိုသာမဏ ဗြာဟ္မဏ၊ ထိုဘာသာတရား
 ဂိုဏ်းဂဏကို လှူဒါန်းထောက်ပံ့သော ဒါယကာဖြစ်သည်။ (နိကာယကျောက်စာ
 ၁၃)။ ဘာသာတရား ဂိုဏ်းဂဏတိုင်းသည် မိမိပိုင် အယူအဆရှိသည်။ မိမိပိုင်
 အတွေးအခေါ် ရှိသည်။ မိမိပိုင် အစဉ်အလာရှိသည်။ (ကလာဏာဂမကျောက်
 စာ ၁၂)။ ဥပသကာဟူသည်မှာ ဓမ္မဂုရုတို့ ညွှန်ပြသော ဝါဒလမ်းစဉ်အရ ဘဝ
 လမ်းတစ်လျှောက် လျှောက်သွားကြသူများ ဖြစ်သည်။ (တတြ တတြ ပသန္နာ
 ကျောက်စာ ၁၂)

ရာဇဓမ္မသည် လူသားနှင့်ပတ်သက်၍ ပထမဆုံးအဆင့် ကျင့်သုံးလိုက်
 နာရမည့် ကျင့်ဝတ်နှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသော်လည်း နောက်ဆုံး၌ ဥပသကာ သို့
 မဟုတ် လူဝတ်ကြောင့် ဒါယကာ၏ ဓမ္မနှင့်အညီ ဖြစ်သွားသည်။ ယင်းနှစ်မျိုး၌
 ခြားနားချက်ရှိသည်။ ရာဇဓမ္မ၏နောက်၌ နိုင်ငံတော်ရှိသည်။ ဥပသကာဓမ္မ၏
 နောက်၌ ယင်းကဲ့သို့သော အာဏာတန်ခိုးမရှိပေ။ သို့သော်လည်း ဓလေ့ထုံးစံ
 အားနှင့် လူမှုအနှောင်အဖွဲ့မှု ရှိသည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် နှစ်မျိုးလုံး၏ ရည်ရွယ်
 ချက်မှာ ဘာသာတရားဆိုင်ရာ ပိတ်ပင်တားမြစ်မှု ဖြစ်သည်။ အမှန်တရားနှင့်
 ပတ်သက်၍ အာရုံစိုက်မှုနှင့် ပစ္စုပ္ပန်လောက၌ ငြိမ်းချမ်းမှု၊ သေပြီးသည်၏
 အခြားမဲ့၌ ပရလောကတို့ဖြစ်သည်။ နိဗ္ဗာန်မဂ်ဖိုလ်ရရှိရေး သို့မဟုတ် လွတ်
 ငြိမ်းမှု မောက္ခ ရရှိရေးသည် ယင်းတို့ မရောက်နိုင်သည့်အရာ ဖြစ်သည်။ နှစ်
 မျိုးလုံး စိတ်ဝင်စားသော အချက်အချာမှာ ဒါန၊ သီလ၊ သဂ္ဂတို့ ဖြစ်ကြသည်။
 ဤ၌ ဒါနနှင့် သီလသည် သဂ္ဂခေါ် နတ်ပြည် နတ်လောကရောက်ကြောင်း
 နည်းလမ်းနှစ်မျိုး ဖြစ်သည်။ နတ်လောကဟူသည်မှာ ကုသိုလ်ကောင်းမှု ပြုသူ
 များရောက်ရာ အထက်လောကဖြစ်သည်။ ဤလောက၌ ကုသိုလ်ကောင်းမှု ပြု
 သူသည် ပရလောက၌ ထိုအထက်လောကတွင် အကျိုးရရှိ ခံစားရသည်။ (ဗဟု
 ဖလာနံ သာဓုနိကျောက်စာ ၅-၇)

ဥပသကာဓမ္မ၏ အသွင်ဖြင့် ရှိနေသော အသောက၏ ဓမ္မနှင့်ပတ်သက်၍
 ရစ်ဒေးဗစ်က ဤသို့ဆိုထားသည်။ ‘ဤဓမ္မသည် ယေဘုယျအားဖြင့် အိန္ဒိယ
 နိုင်ငံ၌ လက်ခံယူဆထားသည့်အတိုင်း လူဝတ်ကြောင့် ဥပသကာများအတွက်
 ဓမ္မဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ပုံသဏ္ဍာန်မှာမူ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ပြုပြင်ပြောင်း
 လဲပြီး လက်ခံထားသော ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်သည်။’

ဘဏ္ဍာရကရကလည်း ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သိင်္ဂါလောဝါဒသုတ်

ကို ပုံစံထုတ်ပြုလျက် ယုတ္တိရှိရှိ ပြဆိုထားသည်။ သိင်္ဂီလောဝါဒသုတ်နှင့် မဟာမင်္ဂလဇာတ်တော်တွင်လည်း လူဝတ်ကြောင်တို့၏ ကျင့်ဝတ်ကို ညွှန်ကြားပြောပြထားသည်။ ယင်းအဆုံးအမ ဥပဒေသများသည် အသောက၏ ကျောက်စာများ၌ နည်းသစ် ပုံစံသစ်ဖြင့် ပါဝင်နေပေသည်။ ယင်းအကြောင်းအရာ အားလုံး၏ အောက်ခြေမူလ၌ အိန္ဒိယတွင် ဗုဒ္ဓတရား ဩဇာအရှိန်အဝါ ပြန့်ပွားထွန်းကားနေသည်ဟူသော အမှန်တရား ရှိနေသည်။ ကျင့်ဝတ်တရားနှင့် လိုအပ်သော ဘာသာရေးတရားများ ရောနှောပေါင်းစပ်နေမှုကို အသောက၏ အဆုံးအမ ဩဝါဒများ၌ ဤသို့ တွေ့ရှိရသည်။

(၁) မိဘကို လုပ်ကျွေးပြုစုရမည်။ မိဘ၏ အမိန့်ဩဇာကို နာခံရမည်။ မာတရိ ပိတရိ သုသုသာ ကျောက်စာ (၃၊ ၁၁၊ ၁၃) ကျောက်စာ တိုင် ၇၊ ကျောက်စာငယ်။

(၂) ဆရာသမားများအား ရိုသေသမှု ပြုရမည်။ အာစရိယေ အပစရိယေ သုသုသေ ဌဝိယေ (ကျောက်စာ)၊ ဂုရုသုသုသာ၊ (ကျောက်စာ ၁၃) ဂုရုနံ အပစတိ (ကျောက်စာ ၉ နှင့် ကျောက်စာငယ် ကျောက်စာတိုင် ၇)၊

(၃) မိမိထက် အသက်ကြီးသူများအား လေးစားရမည်။ အနုဘူတိ သုသုသာ (ကျောက်စာ ၁၃)။

(၄) အတွေ့အကြုံရှိသူများနှင့် လူကြီးသူမများအား ရိုသေသမှုပြုရမည်။ ဘာအိရ သုသုသ ဗုဓ သုသုသ (ကျောက်စာ ၄)၊ ယင်းတို့၏ အကြံဉာဏ်ကို ယူရမည်။ ယင်းတို့ကို လုပ်ကျွေးပြုစုရမည်။ ဝယော မဟာလကာနံ အနုပဟိပတိ (ကျောက်စာ ၇)၊ ထေရာနံ ဗုဓာနံ ဒသနေ (ကျောက်စာ ၈)။

(၅) သမဏ ဗြာဟ္မဏတို့အား ကောင်းမွန်စွာ ဆက်ဆံရမည်။ သာမဏ ဗြာဟ္မဏတို့အား ရက်ရောရမည်။ သမဏ ဗြာဟ္မဏေသု သံပဋိပတိ (ကျောက်စာ ၄ ကျောက်စာတိုင်) ဗြာဟ္မဏသာမဏာနံဒါနံ (ကျောက်စာ ၃)

(၆) ဆွေမျိုးမိတ်သင်္ဂဟများအား ကြင်နာစွာ ဆက်ဆံရမည်။ ပေးကမ်းစွန့်ကြဲရမည်။ မိတဗန္ဓုတ သဟာယနာတိ ကေသု သမျာ ပဋိပတိ (ကျောက်စာ ၁၃)။ ဒါနံ (ကျောက်စာ ၉)

(၇) ကျေးကျွန်နှင့် အစေခံတို့အား ကြင်နာစွာ ဆက်ဆံရမည်။ ဒါသနတက မှိသမျှပဋိပတိ (ကျောက်စာ ၉၊ ၁၁၊ ကျောက်စာတိုင် ၇)

(၈) မိဘကို ထောက်ပံ့ရမည်။ ဘုရင်ကို အဖေသဘော ထားရမည်။ (ကျောက်စာ ၂)

(၉) သတ္တဝါကို မညဉ်းဆဲရ၊ တစ်စုံတစ်ယောက်၏ အယူအဆကို မထိပါး မစော်ကားရ။ အနာရမ္ဘေအ ပါဏနံ အဝိဟိံ သာသဘူတာနံ (ကျောက်စာ ၄)

အသောက၏ ကျောက်စာများ၌ လူဝတ်ကြောင်တို့၏ တာဝန်ဝတ္တရားနှင့် ပတ်သက်၍ ပြတ်ပြတ်သားသား ရေးထိုးဖော်ပြထားသည်။ ဖခင်က ပြုလုပ်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများ၊ သားကပြုလုပ်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများ၊ ညီအစ်ကိုချင်း ပြုလုပ်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများ၊ လင်ယောက်ျားက ပြုလုပ်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများကို ညွှန်ပြထားပေသည်။ ထိုနည်းအတူ မိတ်ဆွေသင်္ဂဟ၊ ဆွေမျိုးညာတိ အိမ်နီးချင်းအနေဖြင့် ပြုလုပ်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများကိုလည်း ပြောပြထားသည်။ (ကျောက်စာ ၉၊ ၁၁)

အသောကအတွက် ဓမ္မသည် ဘဝလမ်းကြောင်း သို့မဟုတ် လူ့သဘောသဘာဝကို မြှင့်တင်ရန်အတွက်မျှသာ မကပေ။ လူသား၏ နှလုံးသားအပေါ် အနိုင်ရရှိရေးအတွက် လက်နက်လည်းဖြစ်သည်။ ယခုခေတ် နိုင်ငံရေး၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်အရ ထာဝရ ယဉ်ကျေးမှု ငြိမ်းချမ်းမှု တည်ဆောက်ခြင်းသည် တစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံ ဆက်သွယ်ရေး တည်ဆောက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အသောက၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ထိုအတိုင်းဖြစ်သည်။ လက်နက်နှင့် အနိုင်တိုက်မယူဘဲ ဓမ္မနှင့် အနိုင်ရအောင်လုပ်သော အသောက၏ ဓမ္မဝိဇယသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံနှင့် တခြားနိုင်ငံများ၏ ဆက်သွယ်ရေးကို ထူထောင်ခဲ့သည်။

တိုင်းနိုင်ငံများအပေါ် အသောက အောင်ပွဲခံခြင်းသည် ဗုဒ္ဓတရားတော်နှင့် ညီညွတ်သည်။ လက်နက်အားကိုးနှင့် တိုင်းနိုင်ငံများကို အနိုင်တိုက်မယူပေ။ လက်နက်ကို အသုံးပြု၍လည်းကောင်း၊ စစ်တပ်ကို အသုံးပြု၍လည်းကောင်း အနိုင်တိုက်မယူပေ။ တရားသော လူသားစိတ်ဓာတ်ဖြင့်သာလျှင် အနိုင်ရအောင်တိုက်ယူသည်။ ထို့ကြောင့် အသောက၏ အောင်ပွဲသည် တရားသော အောင်ပွဲဖြစ်သည်။ ဓမ္မဝိဇယ ဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓ ပရိနိဗ္ဗာန်စံသွားပြီးသည့်နောက်၌ ဓာတ်တော်များကို နိုင်ငံအသီးသီးက ဘုရင်မင်းကြီးတို့သည် မိမိတို့၏ နိုင်ငံများ၌ စေတီရှစ်ဆူကို တည်ထားကိုးကွယ်ထားကြသည်။ အသောကသည် စေတီခုနစ်ဆူထဲက ဓာတ်တော်များကို ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းအနှံ့ တည်မည့် စေတီပုထိုးများတွင် ဌာပနာရန် ထုတ်ယူသည်။ ရာမဂါမရီ စေတီထဲက ဓာတ်တော်ကို ထုတ်ယူမည်ပြုသောအခါ ထိုဒေသရှိ

ရေကန်၌နေသော ရက္ခိသ်က လူ့အသွင်ဆောင်ပြီးလျှင် အသောကအား သူ့
နေရာသို့ ခေါ်သွားပြီး ရာမဂါမ စေတီတော်ထဲက ဓာတ်တော်ကို ထုတ်မယူရန်
တောင်းပန်သည်။ ရက္ခိသ်၏ တောင်းပန်ချက်အရ အသောကသည် ရာမဂါမ
စေတီတော်ထဲက ဓာတ်တော်ကို ထုတ်မယူဘဲ ထိုအတိုင်း ထားလိုက်လေသည်။

အသောကမင်းကြီးသည် သူ့နိုင်ငံတော်အတွင်း အနံ့အပြား၌ ဝိဟာရ
ပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင် ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသကဲ့သို့ စေတီတော်ပေါင်း
လည်း ရှစ်သောင်းလေးထောင် တည်သည်ဆိုသည့်အကြောင်း ရေးခဲ့ပြီး ယင်း
စေတီတော်များ၌ ဗုဒ္ဓ၏ ဓာတ်တော်များကို အညီအမျှဖြန့်ပြီး ဌာပနာထားသည်။

ဝိဟာရနှင့် စေတီတော်များကို သမိုင်းဝင် အချက်အချာဖြစ်သည့်နေရာ
များ၌ တည်သည်။ သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား တောထွက်ပြီးနောက် ပထမဆုံးအကြိမ်
ရပ်နားသည့်နေရာဖြစ်သော ကပိလဝတ်အနီးမှ စေတီနှင့် ဆံတော်ကို ပယ်သော
နေရာမှ စေတီများမှာ သာဓကများဖြစ်သည်။

၇ ရာစုနှစ် တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်ကလည်း ဤသို့ ဖော်ပြထားသည်။
ဂန္ဓာရတိုင်း၌ ထောင်ပေါင်းများစွာသော စေတီပုထိုးများနှင့် ဝိဟာရများရှိသည်။
ယင်းတို့အနက် အတော်များများမှာ ပျက်စီးယိုယွင်းနေကြပြီ။ ထိုနည်းအတိုင်း
ပင် အိမ်နီးနားချင်းဒေသဖြစ်သော ဥဒယန် (ဥဇ္ဇေနီ)၌ ရှိသော ဝိဟာရပေါင်း
မှာလည်း သောင်းလေးထောင်ထက် မလျော့ပေ။ တက္ကသီလာ (တက္ကသိုလ်)
ပြည်နယ်ရှိ စေတီပုထိုးနှင့် ဝိဟာရတို့၏ အရေအတွက်မှာလည်း မနည်းပေ။
ရှေးဟောင်း တက္ကသီလာ မြို့၏ရှေ့ဘက်ကတောင်သည် ဝိဟာရများနှင့် ပတ်
ချာဝိုင်းနေသည်။ တက္ကသီလာမြို့တွင်း၌လည်း ထို့ထက်ပင် အရေအတွက်များ
သော သံဃာရာမ ကျောင်းတိုက်ကြီးများရှိသည်။

တိဿရက္ခိတာ မိဖုရားက တက္ကသီလာဘုရင်ခံ ကုဏ္ဍလ၏ မျက်လုံး
ကို အဖောက်ခိုင်းသည့် နေရာ၌လည်း အသောကသည် စေတီတစ်ဆူ တည်ထား
သည်။ အမိအရလနှင့် နာမရနာလာကြားရှိ တက္ကသီလာ သံဃာရာမ ကျောင်း
တိုက်ကြီးမှာလည်း အသောက ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းထားသည့် ကျောင်းတိုက်
ကြီးသာ ဖြစ်ဖို့ရှိသည်။ ထိုနေရာသည် အလွန်တရာ အရေးပါသောနေရာ ဖြစ်
သည်။ ထိုနေရာ၏ ရှေးဟောင်းအမည်မှာ ဓမ္မရာဇိကဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓရှင်တော်
မြတ်ဘုရား၏ ဓာတ်တော်ကို ဌာပနာပြီး တည်ထားသည့် စေတီပုထိုးမှန်သမျှ
အားလုံး အသောကမင်းကြီး တည်သည်ဟူ၍ ယူဆရသည်။

ခမည်းတော်၊ ဗိန္နုသာရမင်းကြီး လက်ထက်၌ အသောကသည် သူပုန် သူကန်ကို နှိမ်နင်းရန်အတွက် တက္ကသီလာသို့ သွားရသည်။ ကသ္မီရသို့လည်း သွားသည်ဟူ၍ အတိအကျ မပြောနိုင်ပေ။ သို့သော်လည်း ရှရီနဂရ (ရှရီနဂရီ)ကို တည်ထောင်သူမှာ အသောကဖြစ်သည်ဟူ၍ ပြောကြသည်။ ယင်းသို့ အားဖြင့် ကသ္မီရ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားအောင် လုပ်သူမှာ အသောကသာလျှင် ဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓနှင့် ဗုဒ္ဓ၏ တပည့်သာဝကများ ဒေသစာရီ ကြွချီသောနေရာ မှန်သမျှကို ဘုရင်အသောကသည် ခရီးလှည့်လည်ခဲ့သည်။ တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်သည် သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း၌ အသောက၏ ဓမ္မခရီးအကြောင်းကို ရေးသား ဖော်ပြထားသည်။ အလားတူပင် အသောကမင်းကြီးတည်သော ကျောင်းများ၊ ဘုရားပုထိုးများ အကြောင်းလည်း ရွှင်ကျန်၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း၌ ပါရှိသည်။ ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ အသောကမင်းကြီးသည် တက္ကသီလာ၌ ဉာဏ်တော် အလွန်တရာမြင့်သော စေတီကြီးသုံးဆူ တည်သည်။ ထိုစေတီကြီး သုံးဆူသည် ဉာဏ်တော် ပေတစ်ရာ တစ်ရာ အမြင့်ရှိသည်။ နဂရဟာရ (ကန္တဟာရ)ရှိ စေတီနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ထိုစေတီကြီးသည် ဉာဏ်တော် ပေသုံးရာ မြင့်သည်ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ ထို့ပြင် အသောကမင်းကြီးတည်သော မထုရာ၊ ထာနေရွှာ၊ ကနောက်ဂျုံ၊ သာကေတ (အယုဒ္ဓယ)၊ ပယာဂ၊ ကောသမ္မိ၊ သာဝတ္ထိ၊ ရှရီနဂရ၊ ကပိလဝတ္ထု၊ ကုသိနာရာ၊ ကာသိ၊ မိဂဒါဝုန် (ဆရာနတ်)၊ မဆာဒ (ရှာဟာဗာဒ)၊ အာဇုဝီ၊ ဝေသာလီ၊ ဆွေတပုရ (ဟာဂျီပူ)၊ ရာဂြိုဟ်၊ ဗုဒ္ဓဂယာ၊ ဟိရညပဗ္ဗတ၊ မဟာရဋ္ဌ အစရှိသော ဒေသများတွင်ရှိသော စေတီပုထိုးများ၏ အကြောင်းကိုလည်း အကျယ်တဝင့် ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ပါဠိပုတ်မြို့တော်အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားရာ၌ ရွှင်ကျန်သည် “ပါဠိပုတ်၌ ရာပေါင်းများစွာသော သံဃာရာမများနှင့် ဝိဟာရများရှိကြ၏။ ယင်းတို့အနက် အချို့မှာ ယခုအချိန်အထိ မပျက်စီး မယိုယွင်းကြသေး” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။

တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်သည် ဤသို့လည်း ဆက်ရေးထားသည်။ “မြို့ (ပါဠိပုတ်)၏ မြောက်ဘက်၌ ကျောက်တိုင်ကြီးတစ်တိုင် ရှိသည်။ ထိုနေရာ၌ အသောကဘုရင်၏ မြို့တံတိုင်းရှိသည်။ ထိုနေရာ၏ တောင်ဘက်၌ စေတီပုထိုးတစ်ဆူ ရှိသည်။ ထိုစေတီအနီး၌ပင် ကျောင်းတိုက်တစ်တိုက်ရှိသည်။ ထိုကျောင်းတိုက်၌ မြတ်စွာဘုရား၏ ခြေတော်ရာရှိသည်။ ခြေတော်ရာသည်

တစ်ပေရှစ်လက်မ အလျားရှိပြီး ခြောက်လက်မ အနံရှိသည်။ ထိုခြေတော်ရာ၌ စကြာ (ဓမ္မစကြာ)၊ ကြာပန်း စသော အမှတ်အသားများ ထုလုပ်ထားသည်။ ထိုကျောင်းတိုက်၏ မြောက်ဘက်၌လည်း ကျောက်တိုင်တစ်တိုင်ရှိသည်။ ထိုကျောက်တိုင်၌ “အသောကသည် သုံးကြိမ်တိတိ ဇမ္ဗုဒိပ်တစ်ကျွန်းလုံးကို ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ ရတနာသုံးပါးအား ပေးလှူ၏” ဟူ၍ ရေးထိုးထားသည်။ နေပြည်တော်၏ အရှေ့တောင်ဘက်၌ ကုက္ကုဒ္ဓရာမ ကျောင်းတိုက်ရှိသည်။ ထိုနေရာတစ်ဝိုက်ကို အသောကသည် စတုဒိသာ ရဟန်းသံဃာများအား လှူဒါန်းထားသည်။

အသောကမင်းကြီးသည် သူ၏ ဓမ္မခရီးကို ၂၅၆ ရက်အကြာတွင် အပြီးသတ် လိုက်သည်ဟူ၍ ဂျိန်းဖိန်လီအိုဂျ်က ဆိုသည်။ ၂၅၆ ရက်တိတိ အကြာတွင် အသောကသည် သူ၏ ဓမ္မခရီးကို အဘယ့်ကြောင့် အပြီးသတ်သနည်း။ ဓမ္မခရီးကို အသောက အပြီးသတ်သည့်နေ့သည် မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် ၂၅၆ ရက်အကြာတွင် ဖြစ်သည်ဟူ၍ ခန့်မှန်းကြည့်နိုင်သည်။

ရှင်မဟာမဟိန္ဒ၏ မယ်တော်ဒေဝီ၏ လှုံ့ဆော်တိုက်တွန်းချက်အရ အသောကသည် ပထမဦးဆုံး ဆံကျီစေတီပုထိုးကို တည်ပြီးနောက်မှ ကျောက်စာ ထိုးခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ထိုကျောက်စာ၌ အသောကသည် ဘိက္ခုနှင့် ဘိက္ခုနီ တို့အား သံဃာဂိုဏ်း မခွဲကြရန် သတိပေးထားသည်။ သံဃာသင်းကွဲအောင် လုပ်သော ရဟန်းနှင့် ရဟန်းမအား ဝတ်ဖြူစင်ကြယ် ဝတ်ပေးပြီး ကျောင်းတိုက် တွင်းမှ နှင်ထုတ်ရမည်။ (အနာဝါဆာဆိ)။

အသောကခေတ် မတိုင်မီက ဇမ္ဗုဒိပ်၌ရှိသော အဆောက်အအုံများသည် သစ်သားဖြင့် ဆောက်လုပ်သည့် အဆောက်အအုံများ ဖြစ်သည်။ အသောက လက်ထက်၌ ကျောက်များဖြင့် အဆောက်အအုံများကို ဆောက်သည့်အလေ့အထ သည် ပါရှားမှ ရောက်လာခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ အသောက ကျောက်တိုင်များ သည် လှသည်။ ချောသည်။ အရောင်ထွက်သည်။ ယင်းကိုထောက်၍ ထိုကျောက် တိုင်များကို ကျောက်စာရေးထိုးခြင်း၊ စိုက်ထူခြင်း စသော အလုပ်များကို လုပ် ရာ၌ မည်မျှအားသွန်ခွန်စိုက် လုပ်ရသည်ဆိုသည်မှာ သိသာထင်ရှားလှပေသည်။

အသောက၏ စကြာ သို့မဟုတ် ဓမ္မစကြာသည် မြတ်စွာဘုရား ဟော

ကြားတော်မူသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နှင့် မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးကို အခြေခံ၍ ပြုလုပ်ထားသော အမှတ်အသား ဖြစ်သည်။ မိဂဒါဝုန် (ဆာရနတ်) ကျောက်တိုင်ထိပ်၌ ပြုလုပ် ထားသော ခြင်္သေ့လေးကောင်သည် အရပ်လေးမျက်နှာ၌ မြတ်စွာဘုရား မြွက် ကြားသော သီဟနာဒ (ခြင်္သေ့ဟိန်းသံ)ကို သရုပ်ဖော်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို နည်းအတိုင်းပင် မြင်း၊ နွားလား၊ ဆင်၊ ဟင်္သာတို့သည်လည်း သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား နှင့် မြတ်စွာဘုရား၏ အမှတ်အသားများ ဖြစ်ကြသည်။

အသောကမင်းကြီးလက်ထက် မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုပြီးနောက် ၂၆၀ နှစ်အကြာ၌ အသောကာရာမ (အသောကာရုံ) ကျောင်းတိုက်၌ ရဟန်း သံဃာ ၆၀,၀၀၀ သီတင်းသုံးနေထိုင်ကြသည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် တစ်နိုင်ငံ လုံး၌ ရဟန်းသံဃာများ၏ ဦးရေသည် အဆများစွာ ပွားများတိုးတက်လာသည်။ ရဟန်းသံဃာများ၏ ဂုဏ်သိက္ခာလည်း မြင့်မားလာသည်။ ဒီပဝံသကျမ်း အဆို အရ အာဇီဝကများနှင့် တခြားအယူဝါဒ ရှိသူများသည် ရဟန်းအသွင်ဆောင် ကြပြီးလျှင် ရဟန်းသံဃာအပေါ်တွင် ထားရှိသော ယင်းကြည်ညိုလေးစားမှုကို အလွဲသုံးစား လုပ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ထေရဝါဒ အစဉ်အလာကို မယုံကြည် လက်မခံသူများအား ‘အာဇီဝက’ (တက္ကဒွန်း) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ တခြားအယူ ဝါဒ ရှိသူများဟူ၍လည်းကောင်း သမုတ်ပြီးလျှင် သံဃာ့ဘောင်ထဲက ထုတ်ပစ် သည်။ ယင်းကြိုးပမ်းချက်သည် အောင်မြင်မှုလည်း ရရှိသည်။

မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း ၁၀၀ အကြာ ဒုတိယ သင်္ဂါယနာတင်စဉ်ကလည်း လိစ္ဆဝီရဟန်း ထောင်ပေါင်းများစွာတို့သည် သီးခြား သင်္ဂါယနာ တင်ကြသည်။ အသောကလက်ထက် ရောက်လာသောအခါ ထို ရဟန်းများ၏ ဦးရေသည် တိုးပွားများပြားလာသည်။ အသောကမင်းကြီးသည် မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်အား အကြီးအမှူးထား၍ သံဃာ (ထေရဝါဒ)၏ တိုက်တွန်းချက်အရ တတိယသင်္ဂါယနာ တင်သည်။

အသောကသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို အမှန်တကယ် ယုံကြည်ကိုးကွယ်သော် လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်းဂဏ ကွဲပြားခြင်းကိုမူ မလိုလားပေ။ တတိယ သင်္ဂါ ယနာကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ရှေးဟောင်း အထောက်အထားများ ကို လေ့လာကြည့်ခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ အသောကမင်းကြီး လိုလားနှစ် ခြိုက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာမှာ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်ကြောင်း သိသာထင်ရှား သည်။ အဘိဓမ္မပိဋက၌ အကျုံးဝင်သော “ကထာဝတ္ထု” ကျမ်းကို ပြုစုသူမှာ

အသောက၏ဆရာ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ် ဖြစ်သည်။ “ကထာဝတ္ထု” ကျမ်း၌ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်သည် တခြားအယူဝါဒ ဂိုဏ်းဂဏများကို ချေဖျက်ထားပြီးလျှင် အဆုံးပိတ်၌ ထေရဝါဒဘက်က ရပ်တည်သည်။ အသောက ၏ ကျောက်စာများကလည်း “ကထာဝတ္ထု” ၏ အဆိုအမိန့်များကို ထောက်ခံ ထားသည်။

အချိန်အတန်ငယ် ကြာသွားသောအခါ ပါဠိပုတ်ရှိ ကျောင်းတိုက်များ၌ နေထိုင်ကြသော ‘ရဟန်းစစ်’ နှင့် ‘ရဟန်းတု’ တို့သည် ဝိဝါဒ ကွဲပြားလာကြ သည်။ ရဟန်းတော်များ၏ ပဋိပက္ခ ငြိမ်းအေးသွားသည်ကို မတွေ့ရသောအခါ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်သည် စိတ်ဆင်းရဲခြင်းဖြစ်ပြီးလျှင် ပါဠိပုတ်ကို စွန့်ခွာလျက် ‘အဟောဂင်္ဂါ’ တောင်သို့ ကြွသွားသည်။ ရဟန်းတော်များ၏ အဓိကရုဏ်းသည် လေးနှစ်မျှ ကြာသွားသည်။ ဥပေါသထကမ္မခေါ် ဥပုသ်ပြု ခြင်းအလုပ်လည်း ရပ်သွားသည်။ ဥပုသ်ပြုရန်အတွက် ရဟန်းသံဃာများ တစ် နေရာတည်းတွင် စုဝေးဖို့ လိုအပ်သည်။ ဝိနည်းစည်းကမ်းအရ ရဟန်းသံဃာ များ တသီးတခြား ကိုယ့်ဘာသာကိုယ် ဥပုသ်ပြု၍မရပေ။

ရဟန်းသံဃာများ၏ ပဋိပက္ခ ငြိမ်းအေးသွားစေရန် အသောကမင်းကြီး သည် အမတ်တစ်ယောက်ကို ကျောင်းသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ အမတ်က အကျိုးအကြောင်း ပြောပြသော်လည်း ရဟန်းတို့သည် ပဋိပက္ခ ဖြစ်မြဲဖြစ်နေ ကြသည်။ အမတ်သည် ရဟန်းများအား အတင်းအဓမ္မ ဥပုသ်အပြုခိုင်းသည်။ ဘုရင့်အာဏာဖြင့် ခြိမ်းခြောက်သော်လည်း ရဟန်းများက မကြောက်သဖြင့် ဒေါသထွက်သွားပြီးလျှင် အမတ်သည် ရဟန်းများကို ဦးခေါင်းဖြတ်ပစ်သည်။ ရဟန်းများအား သတ်ဖြတ်နေသည်ကို တွေ့ရသောအခါ ဘုရင်မင်းကြီး၏ ညီ တော် တိဿမထေရ်သည် အမတ်ကြီးရှေ့ လာရပ်သည်။ အမတ်ကြီးသည် မည် သို့မှ မတတ်နိုင်တော့ဘဲ နန်းတော်ပြန်သွားပြီး ဘုရင်မင်းကြီးအား အကျိုးအကြောင်း လျှောက်ထားပြောပြသည်။

အမတ်ကြီး၏စကားကို ကြားရသောအခါ အသောကမင်းကြီးသည် အကြီးအကျယ် စိတ်မကောင်း ဖြစ်သွားသည်။ ထိတ်လန့်တုန်လှုပ်ခြင်းလည်း ဖြစ်သွားသည်။ အလျင်အမြန် ကျောင်းတိုက်သို့ ကြွသွားပြီးလျှင် “ဤမကောင်း မှုအတွက် မည်သူ့တွင် အပြစ်ရှိသနည်း” ဟူ၍ ရဟန်းတော်များအား မေးမြန်း လျှောက်ထားသည်။ ရဟန်းတော်များအနက် ဉာဏ်မြော်အမြင် နည်းပါးသော

ရဟန်းတော်များက “ဤမကောင်းမှုအတွက် အသင်မင်းကြီးတွင် အပြစ်ရှိ၏” ဟူ၍ ပြောဆိုကြသည်။ အချို့ကမူ “အသင်မင်းကြီး အပြစ်မဟုတ်” ဟူ၍ ပြောဆိုကြသည်။ ယင်းသို့ တစ်မျိုးစီ ကြားသိရသောအခါ အသောကသည် “တပည့်တော်၏ ယုံမှားသင်္ကာကို ပယ်ဖျောက်ပြီး ဤရဟန်းများ၏ အဓိကရုဏ်းကို တရားနှင့်အညီ ငြိမ်းအေးအောင် လုပ်နိုင်စွမ်းရှိသော ရဟန်းရှိပါသလား” ဟူ၍ မေးမြန်းစုံစမ်းသည်။ ရဟန်းသံဃာတော်များက မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်ကို ညွှန်ပြကြသည်။ အသောကမင်းကြီး ကျေနပ်သွားပြီး မျှော်လင့်ချက်ရောင် ခြည် သန်းလာသည်။

မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်ကို ပင့်ခေါ်ရန်အတွက် ဘုရင်မင်းကြီးသည် ထိုနေ့၌ပင် ရဟန်းလေးပါးနှင့် အမတ်လေးယောက်ကို စေလွှတ်လိုက်သည်။ ရဟန်းတော်လေးပါးနှင့် အမတ်လေးယောက်သည် မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်ထံ သွားပြီး ဘုရင်မင်းကြီး၏ အလိုဆန္ဒကို လျှောက်လျက် မထေရ်ကို ပါဠိပုတ်သို့ ပြန်ပင့်ကြသည်။ သို့သော်လည်း မထေရ်က ငြင်းဆန်နေသည်။ အသောကသည် ဒုတိယအကြိမ် ရဟန်းတော်ရှစ်ပါးနှင့် အမတ်ရှစ်ယောက်ကို လွှတ်လိုက်ပြန်သည်။ ထိုအကြိမ်၌လည်း မထေရ်သည် ပါဠိပုတ်သို့ မကြွပေ။ တတိယအကြိမ် ရဟန်းတော် ဆယ့်ခြောက်ပါးနှင့် အမတ် ဆယ့်ခြောက်ယောက် လွှတ်လိုက်မှ မထေရ်သည် ပါဠိပုတ်သို့ကြွရန် သဘောတူသည်။ ရေလမ်းမှ လှေဖြင့် ပါဠိပုတ်သို့ ကြွလာသည်။ အသောကမင်းကြီးသည် မထေရ်ကို မြစ်ကမ်းပါးသို့ လာကြိုသည်။ ပေါင်ရင်းအထိ ရေထဲဆင်းပြီး မထေရ် လှေမှဆင်းရန် သူ့ညာဖက်လက်ကို ဆန့်တန်းပေးသည်။

မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်သည် ရတီဝန္ဓနဥယျာဉ်၌ သီတင်းသုံးသည်။ ကျောင်းတိုက်သို့ မသွားပေ။ အသောကက မထေရ်အား ရှိခိုးလျက် “ရဟန်းတော်များ၏ ဦးခေါင်းကို အမတ်ဖြတ်ပစ်သည့် အပြစ်အတွက် တပည့်တော် ခံရပါမည်လား” ဟူ၍ မေးလျှောက်သည်။ မထေရ်က တိတ္ထိရဇာတ်တော်ကို ဟောလျက် မင်းကြီးအား “ကာယကံနှင့် အတူတကွ မနောက် အပြစ်မရှိသမျှ ကာယကံသည် အပြစ်မရှိ” ဟူ၍ ပြောပြလိုက်သည်။

ထို့နောက် တစ်ပတ်ကြာသွားသောအခါ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်နှင့် တိုင်ပင်ပြီးလျှင် အသောကသည် အသောကာရုံကျောင်း၌ စည်းဝေးသဘင်ကြီး တစ်ခု ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ ထိုစည်းဝေးသဘင်၌ ကန့်လန့်ကာအကွယ်တွင်

ရဟန်းတစ်ပါးစီအား မထေရ်နှင့်မင်းကြီးက “အရှင်ဘုရား၊ မြတ်စွာဘုရား၏ ဝါဒသည် အဘယ်မည်သော ဝါဒဖြစ်သနည်း” ဟူ၍ မေးသည်။ ရဟန်းများက သူတို့ ယူဆထားကြသည့်အတိုင်း သဿတဝါဒ စသော အယူဝါဒများကို ပြောပြကြသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ရဟန်းအားလုံးကို ဘုရင်မင်းကြီးသည် လူဝတ် လဲပေးလိုက်သည်။ သံဃာ့ဘောင်ထဲက ထုတ်ပစ်လိုက်သော ရဟန်းတို့၏ဦးရေ မှာ မနည်းပေ။ ၆၀,၀၀၀ အထိ ရှိသည်။ ထိုရဟန်းအားလုံး ပါဠိလိပုတ်မှ နာလန္ဒာသို့သွားပြီး အခြေစိုက်ကြသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ နာလန္ဒာသည် သဗ္ဗတ္ထိ ဝါဒတို့၏ ဌာနချုပ်ဖြစ်လာသည်။ ထိုဂိုဏ်းဂဏဝင် ရဟန်းတော်တို့သည် နာလန္ဒာ၌ သီးခြား သင်္ဂါယနာ တင်ကြသည်။ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒီ ဂိုဏ်းသားများသည် နာလန္ဒာမှ တောင်ပိုင်းသို့ သွားကြသည်။ တောင်ပိုင်းမှ တစ်ဖန် ကသ္မီရသို့ သွားပြန်သည်။ ထို့နောက် တစ်ဖန် အာရှအလယ်ပိုင်းနှင့် တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်သွားကြသည်။ အုပ်စုတစ်စုမှာ မထုရာသို့ ရောက်သွားသည်။

ဘုရင် အသောကသည် ရဟန်းစစ်များအားလည်း အလားတူ မေးခွန်းကို မေးသည်။ ရဟန်းစစ်များက “မြတ်စွာဘုရားသည် ဝိဘဇ္ဇဝါဒီဖြစ်ပါ၏” ဟူ၍ အဖြေပေးကြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးက မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်အား “မြတ်စွာဘုရားသည် ဝိဘဇ္ဇဝါဒီဖြစ်၏” ဟု ဆိုသည်မှာ မှန်ပါသလားဟု မထေရ်၏ အဆုံးအဖြတ်ကို မေးသည်။ မထေရ်က မှန်ကြောင်းပြောပြသည်။ သံဃာ့ဘောင် စင်ကြယ်သွားပြီဟု ယူဆပြီးလျှင် မင်းကြီးသည် နန်းတော် ပြန်သွားသည်။ ထို့နောက် သံဃာတော်များသည် ဥပုသ်ပြုကြသည်။

မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်သည် သံဃာတော်များထဲမှ အဘိညာဉ် ခြောက်ပါးနှင့် ပဋိသမ္ဘိဒါ လေးပါး ရရှိပြီးသော ပိဋကတ္တယဝိဒူ လက်ရွေးစင် ရဟန်းတော်တစ်ထောင်ကို သင်္ဂါယနာတင်ရန် ရွေးချယ်ပြီးလျှင် အသောကာရုံ ကျောင်း၌ တတိယသင်္ဂါယနာတင်သည်။ ရှင်မဟာကဿပမထေရ်သည် ပထမ သင်္ဂါယနာ တင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ရှင်မဟာယသမထေရ်သည် ဒုတိယ သင်္ဂါယနာ တင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်သည် တတိယ သင်္ဂါယနာတင်သည်။ မထေရ်မြတ်သည် ထိုသင်္ဂါယနာတင်ပွဲ၌ အခြားအယူဝါဒ များကို ချေဖျက်ရန်အတွက် “ကထာဝတ္ထု ပကရဏ” ကို ရေးသားစီရင်သည်။ သင်္ဂါယနာတင်ပွဲသည် အသောက ရာဇာဝိသိက် ခံယူပြီးနောက် ဆယ့်ခုနစ်နှစ် အကြာ ပဝါရဏာပွဲ၌ အပြီးသတ်သွားသည်။ ဘုရင်အသောက၏ ချီးမြှောက်

ထောက်ပံ့မှုဖြင့် သံဃာတစ်ထောင်သည် ယင်းသင်္ဂါယနာပွဲကို ကိုးလတိုင်တိုင် တင်သည်။ ထိုအချိန်၌ မောဂ္ဂလိပုတ္တ၏ သက်တော်သည် ၇၂ နှစ် အရွယ် ရောက်နေပြီ။

သင်္ဂါယနာ တင်ပြီးသောအခါ မောဂ္ဂလိပုတ္တမထေရ်သည် ဘုရင်မင်းကြီး ၏ အကူအညီဖြင့် သာသနာ ပြန့်ပွားထွန်းကားစေရန် ကိုးတိုင်း ကိုးဌာနများသို့ သာသနာပြုများကို စေလွှတ်သည်။ ယင်းသာသနာပြုများနှင့် ကြွရောက် သာ သနာပြုသည့် ဒေသများကား -

မဇ္ဈိကမထေရ်	ကသ္မိရနှင့် ဂန္ဓာရ
မဟာဒေဝမထေရ်	မဟိသမဏ္ဍလ
ရက္ခိတမထေရ်	ဝနဝါသ
ယောနကဓမ္မရက္ခိတမထေရ်	အပရန္တ
မဟာဓမ္မရိက္ခိတမထေရ်	မဟာရဋ္ဌ
မဟာရက္ခိတမထေရ်	ယောနက
မဇ္ဈိမမထေရ်	ဟိမဝန္တာ
သောဏနှင့် ဥတ္တရမထေရ်	သုဝဏ္ဏဘူမိ
မဟာမတိန္ဒ၊ ဣဋ္ဌိယ၊ ဥတ္တိယ၊ သမ္ဗလ၊ မဒ္ဒသာလ လင်္ကာဒီပ (သီရိလင်္ကာ)	

ထိုမှတစ်ပါး အခြားဒေသပေါင်း များစွာသို့လည်း သာသနာပြုများ စေ လွှတ်ကြောင်းကို အသောကကျောက်စာများအရ သိရှိရသည်။ စန္ဒဂုတ် (ကျန္တရ ဂုပ္ပတ) ဘုရင်နှင့် ဗိန္ဒုသာရ ဘုရင်တို့သည် အနောက်နှင့် ဆက်သွယ်မှု ရှိကြ သည်။ စန္ဒဂုတ်၏ နန်းတော်သို့ မင်္ဂစတိုင်းသည် သံတမန်အဖြစ် လာရောက် သည်။ ယင်းဆက်သွယ်မှုများကို ပိုခိုင်မာစေရန်အတွက် အသောကသည် အနောက်ဘက်နိုင်ငံများသို့ သာသနာပြုများကို လွှတ်သည်။ ထိုဓမ္မဒူတ သာ သနာပြုများ၏ အမည်နာမများကို မသိရသော်လည်း ထိုသာသနာပြုများ ကြွ ရောက်ကြသော ဒေသများ၏ အမည်နာမများကိုမူ သိရှိရသည်။ ယောနက (ဂရိ) ဘုရင်သည် ယူဇနာရစ်ရာ အဝေး၌ရှိ၏ဟူ၍ ကျောက်စာ၌ ဆိုထားသည်။ ထိုဘုရင်၏ အမည်ကိုလည်း အင်တိယောက်ဟု ပြောပြထားသည်။ အသောက သာသနာပြုများလွှတ်သော အခြားဒေသရှိ ဘုရင်လေးပါးတို့၏ အမည်နာမများ ကိုလည်း ဖော်ပြထားသည်။ ယင်းတို့ကား တုရမယ၊ အင်တိကိုန၊ မဂ၊ ဇလိက ဆုန္ဒရတို့ ဖြစ်ကြသည်။ အလားတူပင် တောင်ပိုင်းဒေသများ၌ ပဏ္ဍယ၊ တမ္ဗရ

ပဏ္ဍိယတို့သို့လည်း သာသနာပြုများကို စေလွှတ်လေသည်။ ကမ္ဘောဇ၊ နာဘက၊ ဘောဇ၊ ပိတိနိယက၊ အန္တရ၊ ပုလိန္ဒကတို့သို့ သာသနာပြု စေလွှတ်ကြောင်း ကျောက်စာ၌ ညွှန်ပြထားသည်။

အသောကမင်းတရားသည် ပါဠိပုတ်၌ တခြား ကျောင်းတော်များနှင့် အတူ တကွ အသောကာရာမ (အသောကာရံ) ကျောင်းတော်ကိုလည်း ဆောက်လုပ် လှူဒါန်းသည်။ ကျောင်းတိုက် လှူဒါန်းပွဲကို ခမ်းနားကြီးကျယ်စွာ ကျင်းပပြု လုပ်သည်။ အသောကမင်းကြီး၏ စဏ္ဍာသောကအမည် တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ် သွားပြီး ဓမ္မာသောကအမည်ဖြင့် ထင်ရှားကျော်ကြားလာသည်။ မင်းကြီးသည် စေတနာ သဒ္ဓါတရားတွေ တဖွားဖွား ဖြစ်ပေါ်လာပြီးလျှင် မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ မထေရ်အား ဦးညွှတ်အရိုအသေပြုလျက် “အရှင်ဘုရား မြတ်စွာဘုရား၏ သာ သနာတော်အတွင်း၌ မည်သည့်အရာဝတ္ထုကို ပေးကမ်းလှူဒါန်းပါလျှင် မြင့်မြတ် သော အလှူဒါန ဖြစ်ပါသနည်းဘုရား” ဟု လျှောက်ထားသည်။

မထေရ်မြတ်က အမိန့်ရှိသည်။ “မြတ်စွာဘုရား၏ လက်ထက်တော်၌ ပင် အသင်မင်းကြီးလို အလှူဒါနပြုသူမျိုး မရှိခဲ့ပါ”

ဘုရင်မင်းကြီးက လျှောက်ထားလိုက်ပြန်သည်။ “တပည့်တော်လို ပုဂ္ဂိုလ် မျိုးသည် ဓမ္မဒါယဇ္ဇ ဓမ္မအမွေခံ ဖြစ်ပါသလားဘုရား”

“မင်းကြီး သင်မင်းကြီးလို ပုဂ္ဂိုလ်မျိုးကိုလည်း ဓမ္မအမွေခံဟု မခေါ်နိုင် ပါ။ မိမိသားကိုဖြစ်စေ၊ သမီးကိုဖြစ်စေ၊ သာသနာတွင်းမှာ ရှင်ရဟန်းပြုပေးသော ပုဂ္ဂိုလ်ကိုသာလျှင် ဓမ္မအမွေခံဟု ခေါ်နိုင်ပါ၏”

အသောကမင်းကြီးသည် ဓမ္မအမွေခံ ဖြစ်လိုသည့်ဆန္ဒ ထက်သန်လာ သည်ဖြစ်၍ အပါးတွင် ရှိနေကြသည့် သားတော် မဟိန္ဒနှင့် သမီးတော် သဃံ မိတ္တာအား “သားတော်နှင့် သမီးတော်တို့ ရှင်ရဟန်း ပြုကြမည်လော” ဟူ၍ မေးလိုက်သည်။

ဖခမည်းတော်၏ စကားကို ကြားရသည်ဖြစ်၍ သားတော်နှင့် သမီးတော် နှစ်ဦးစလုံးက ပြန်ပြောကြသည်။ “အကယ်၍ ခမည်းတော်မင်းကြီး ခွင့်ပြု ပါလျှင် သားတော်နှင့် သမီးတော်တို့ ရှင်ရဟန်း ပြုနိုင်ကြပါသည်။ သားတော် နှင့် သမီးတော်တို့ ရှင်ရဟန်းပြုလျှင် ခမည်းတော်မင်းကြီးလည်း ထူးသောအကျိုး ရှိလာပါလိမ့်မည်။”

အိမ်ရှေ့စံ တိဿ ရဟန်းပြုသည့် အချိန်မှစ၍ မဟိန္ဒသည်လည်းကောင်း၊ အဂ္ဂိဗြဟ္မာ ရဟန်းပြုသည့် အချိန်မှစ၍ သဗ္ဗမိတ္တာသည်လည်းကောင်း ရဟန်းနှင့် ရဟန်းမ ပြုလုပ်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက် ချထားကြသည်။ မကြာမီ အချိန်ကာလ အတောအတွင်းမှာပင် မဟိန္ဒသည် အိမ်ရှေ့စံ ဖြစ်ရတော့မည်။ သို့သော်လည်း မဟိန္ဒသည် အိမ်ရှေ့အရာထက် ဥပသမ္ပဒအဖြစ်ကို ပို၍ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည် ဟု ထင်မှတ်သည်။ အသောကမင်းကြီး သားတော် မဟိန္ဒနှင့် သမီးတော် သဗ္ဗမိတ္တာအား သာသနာ့ဘောင် သွတ်သွင်းသည့် အခမ်းအနား ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ ထိုအချိန်က မဟိန္ဒအသက်မှာ နှစ်ဆယ်ရှိပြီး သဗ္ဗမိတ္တာ၏အသက်မှာ ဆယ့်ရှစ်နှစ် ရှိနေပြီ။ မဟိန္ဒ၏ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာမှာ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်ဖြစ်ပြီး ဆရာမှာ မဟာဒေဝမထေရ်ဖြစ်သည်။ သဗ္ဗမိတ္တာ၏ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာမှာ နာမည်ကျော် ဓမ္မပါလဖြစ်ပြီး၊ ဆရာမှာ အာယုပါလာဖြစ်သည်။ မဟိန္ဒနှင့် သဗ္ဗမိတ္တာတို့ သာသနာ့ဘောင် ဝင်ရောက်လာသည့်အချိန်မှာ အသောကမင်းကြီး အဘိသိက်ခံပြီး ခြောက်နှစ်မြောက် ဖြစ်သည်။

တတိယ သင်္ဂါယနာ တင်ပြီးသောအခါ ရှင်မဟာမဟိန္ဒသည် ရဟန်းအဖော်များနှင့်အတူ သာသနာပြုရန် လင်္ကာဒီပသို့ ကြွတော်မူသည်။ ထိုအချိန်က လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေသော ဘုရင်မှာ အသောကမင်းကြီး၏ အကြည်တော် ဒေဝါနံပိယ တိဿမင်းကြီးဖြစ်သည်။ အသောကမင်းကြီးက တိဿမင်းကြီးထံ အဘိသိက် သွန်းလောင်းရန်အတွက် ပစ္စည်းများကို လက်ဆောင်ပဏ္ဏာအဖြစ် ပေးပို့လိုက်သည်။ ယင်းလက်ဆောင်ပဏ္ဏာများ ရရှိသည့် အထိမ်းအမှတ်ဖြင့် တိဿမင်းကြီးက သူ၏အမည်တွင် ‘ဒေဝါနံပိယ’ ကို ထပ်ဖြည့်လိုက်သည်။ တိဿမင်းကြီးမှာ ဖခမည်းတော်၏ အကြည်တော် ဖြစ်နေသည့်အတွက် ရှင်မဟာမဟိန္ဒအတွက် လင်္ကာဒီပကျွန်း၌ သာသနာပြုရန် အကူအညီအထောက်အပံ့များစွာ ရရှိသည်။ မဟိန္ဒ လင်္ကာဒီပ ရောက်သွားပြီးနောက် သဗ္ဗမိတ္တာလည်း ဗောဓိပင် အကိုင်းတစ်ကိုင်း ဆောင်ကြဉ်းပြီးလျှင် လင်္ကာဒီပသို့ သွားသည်။ သဗ္ဗမိတ္တာ စိုက်ပျိုးထားသော ဗောဓိပင်သည် ယနေ့ထက်တိုင် အနုရာဓပူရ၌ ရှင်သန်တည်ရှိနေသည်။ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ မဟိန္ဒအား ‘အနုဗုဒ္ဓ’ အဖြစ် ယခုခေတ်အထိ အသိအမှတ် ပြုထားကြသည်။

အသောကမင်းကြီး၏ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ချက်များအနက် ကျောက်စာ ကျောက်တိုင်များ ရေးထိုးစိုက်ထူထားခြင်းသည် ထူးခြားသော ဆောင်ရွက်ချက်

ဖြစ်သည်။ ယင်းကျောက်စာများမှ အိန္ဒိယသမိုင်းကို အမှန်အတိုင်း သိရှိရသည်။ ယင်းကျောက်စာများသည် အဓိကအားဖြင့် ‘ဗြဟ္မီ’ အက္ခရာဖြင့် ရေးထားသည့် ကျောက်စာများ ဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် အိန္ဒိယနှင့် သီဟိုဠ်အက္ခရာ အရေးအသားများ၏ မူရင်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ ၁၈၃၈ ခုနှစ်၌ ပထမဦးစွာ ဂျိမ်းပရင်းဆက် အမည်ရှိ အင်္ဂလိပ်ပညာရှင်တစ်ဦးက ထိုကျောက်စာများကို စတင်ဖတ်သည်။ ယင်းကျောက်စာများကို ဖတ်နိုင်ရန်အတွက် ဂရိအက္ခရာနှင့် ဗြဟ္မီအက္ခရာ ရေးထားသော အင်ဒို-ဂရိဘုရင်များ၏ ဒဂါးများသည် များစွာ အထောက်အပံ့ပြုသည်။ နောက်ပိုင်းတွင်ကား နိုင်ငံအသီးသီးမှ ပညာရှင်များသည် အသောကကျောက်စာများကို ဖတ်ကြသည်။ ယင်းပညာရှင်များအနက် ဥရောပ၊ အမေရိက၊ အိန္ဒိယပညာရှင်များလည်း ပါဝင်ကြသည်။ ထိုပညာရှင်များအနက် အိန္ဒိယရှေးဟောင်းကမ္ဘာဦး ကျောက်စာဌာန၏ ဖခင်ကြီး ဆာအလက်ဇန္ဒားကနင်ဂန်းနှင့် ဧမီလ်ဆင်ရတ် (ပြင်သစ်ပညာရှင်)တို့သည် ထူးခြားသော ပုဂ္ဂိုလ်များဖြစ်သည်။ သမိုင်းဆရာများက အသောကကျောက်စာကို ရှစ်မျိုးရှစ်စား ခွဲခြားထားကြသည်။

အသောကကျောက်စာ အရေးအသားနှင့် ပတ်သက်၍ ဆင်းရတ်က “အသောကကျောက်စာပါ ဘာသာစကားသည် တန်ဆာဆင်ထားခြင်း မရှိ။ ဘုရင်မင်းကြီး ပြောပြသော စကားလုံးများအတိုင်း ရေးထိုးထားခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ မည်သူကမျှ ထိုစကားလုံးများကို ပြင်ဝံ့မည် မဟုတ်ပေ။ ထိုဘာသာစကားသည် နိုင်ငံတော်သုံး ဘာသာစကားလည်း ဟုတ်ဟန်မတူပေ။ သို့သော်လည်း နိုင်ငံတော်အဝန်း ရှိနေကြသူများသည် ထိုဘာသာစကားကို နားလည်ကြပေလိမ့်မည်။ ထိုအချိန်က ဒေသအသီးသီးမှ လူများသည် ထိုဘာသာစကားနှင့် ရင်းနှီးနေကြပေလိမ့်မည်” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ ထိုရေးသားချက်ဖြစ်နိုင်ဖွယ်မရှိဟုလည်း ဆိုကြသည်။ ထိုဘာသာစကားသည် ထိုအချိန်က မာဂဓဘာသာစကား ဖြစ်လိမ့်မည်ဟူ၍ ထင်မြင်ချက်ပေးကြသည်။ ပါဠိနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါက ထိုဘာသာစကားသည် တိပိဋကတ် ဘာသာစကားလည်း ဖြစ်လိမ့်မည်ဟူ၍ ထင်ရသည်။

အသောကမင်းကြီးသည် သူ၏ ကျောက်စာများကို ရေးသားရာ၌ ဗြဟ္မီအက္ခရာကို အသုံးပြုကြောင်း ရေးပြခဲ့ပြီးပြီ။ ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် ယခုခေတ်အိန္ဒိယဘာသာစကားသုံး အက္ခရာများ၏ မူလအစဟု ထင်မှတ်ယူဆကြသည်။

ထို့ပြင် အိန္ဒိယနိုင်ငံအပြင် သီဟိုဠ်၊ တိဗက်၊ ရှေးအာရှအလယ်ပိုင်း၊ မြန်မာ၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ ထိုင်း၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင် နိုင်ငံသုံး အက္ခရာများ၏ အမြစ် အရင်းလည်း ဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် တချို့ပညာရှင်များ၏ အယူအဆ အရ မိုဟန်ဂျီဒရီနှင့် အနောက်မြောက် အိန္ဒိယ၌ တွေ့ရသော ရှေးဟောင်း အာရိယန်အက္ခရာမှ ဆင်းသက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ထိုအယူအဆ ကို လက်မခံသူများလည်း ရှိသည်။ ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် အာရိယန်အက္ခရာ များမှ ဆင်းသက်လာ၏ဟူသော အယူအဆသည် မသင့်လျော်ဟု ထိုပုဂ္ဂိုလ် များက ပြောကြသည်။

အသောက၏ နိုင်ငံတော်မြောက်ဘက်၌ ဟိမဝန္တာတောင် ရှိသည်။ တောင်ဘက်၌ ပဏ္ဍယ၊ စောလ၊ သတိပုတြ၊ ကေရလပုတြကဲ့သို့သော လွတ် လပ်သော နိုင်ငံများ၏ နယ်စပ်များရှိသည်။ ထိုနည်းအတိုင်း တမ္ဗရပဏ္ဍိနိုင်ငံ လည်း တောင်ဘက်၌ရှိသည်။ ယင်းနိုင်ငံအားလုံးသည် အသောက၏ မဟာမိတ် နိုင်ငံများ ဖြစ်ကြသည်။ ကလိင်္ဂတိုင်းကို တိုက်ခိုက် အောင်မြင်ပြီးသောအခါ အသောက၏ နိုင်ငံတော်အကျယ်အဝန်းသည် အရှေ့ဘက်၌ ဘင်္ဂလားပင်လယ် အော်အထိ ကျယ်ပြန့်လာသည်။ အနောက်ဘက်၌ အာရပ်ပင်လယ်သည်လည်း ကောင်း၊ အနောက်မြောက်ဘက်၌ အင်တိယောက်၏ နိုင်ငံသည်လည်းကောင်း အသောကနိုင်ငံတော်၏ နယ်စပ်များ ဖြစ်လာကြသည်။ ပထဝီဝင် အနေအထား အရ အသောက၏ နိုင်ငံတော်သည် (၁) အရှေ့မြောက် သို့မဟုတ် အရှေ့ (၂) တောင်ပိုင်းဒေသ (၃) အနောက် (၄) မြောက် (၅) အလယ်ပိုင်းဟူ၍ ငါးမျိုး ကွဲပြားခြားနားနေသည်။

အသောကသည် သူ၏နိုင်ငံကို ပြန့်ကျယ်ကြီးမားသော နိုင်ငံတော်ဟူ၍ ဆိုသည်။ မြို့တော်မှာ ပါဠိပုတ်ဖြစ်သည်။ အသောကသည် သူ၏မိသားစု သို့မဟုတ် သူ့ညီနောင်တို့၏ မိသားစုများနေသော မြို့များကိုလည်းကောင်း၊ သူ့နမများနှင့် တခြားသော ဆွေတော် မျိုးတော်များနေသော မြို့များကိုလည်း ကောင်း သူ၏ ကျောက်စာများထဲ၌ ဖော်ပြထားသည်။ ဓမ္မကို အကြောင်းပြု၍ အောင်ပွဲရသောကြောင့် အသောက၏ နိုင်ငံတော်သည် ပြန့်ကျယ်လာပြီးလျှင် ဇေမ္ဗုဒ္ဓိပ ဇေမ္ဗုဒ္ဓိပ ဖြစ်လာသည်။ အစဉ်အလာ ယူဆချက်အရ အသောကမင်းကြီး သက်တော်ထင်ရှား ရှိစဉ်အခါက ဇေမ္ဗုဒ္ဓိပ၌ ကြီးကြီးငယ်ငယ် ရွယ်ရွယ်စားစား၊ မြို့ပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင် ရှိသည်ဟုဆိုသည်။

အနောက်နှင့် အလယ်ပိုင်း၌ အသောကမင်းကြီး တိုက်ရိုက် အုပ်ချုပ်သည်။ အခြားဒေသများ၌ ဘုရင်မင်းကြီး ခန့်ထားသော ဘုရင့်ကိုယ်စားလှယ် တော်များက အုပ်ချုပ်သည်။ ကျေးရွာမှူးကို ဂါမဘူတက၊ သို့မဟုတ် ဂါမဘောဇကဟူ၍ ခေါ်သည်။ အတ္ထုဿုတ္တရကျမ်းအဆိုအရ ကျေးရွာငါးရွာမှ ဆယ်ရွာအထိ အုပ်ချုပ်သောသူသည် ဝင်ငွေ လေးပုံတစ်ပုံ မိမိထံ ထားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အလုပ်မှာ ပြည်နယ်အစိုးရ၏ လက်အောက်ခံအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသော နေရာဌာနများကို ကြည့်ရှုအုပ်ချုပ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝင်ငွေ ခြောက်ပုံတစ်ပုံ နိုင်ငံတော်အား ပေးအပ်ရသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ လေးပုံတစ်ပုံ၊ တစ်ခါတစ်ရံ ရှစ်ပုံတစ်ပုံ ပေးရသည်။ အခွန်အတုတ်မှရသော ငွေအချို့ကို စစ်တပ်အတွက် အသုံးပြုသည်။ အနုပညာသည်များသည် ဘုရင့်ဘဏ္ဍာတိုက်ထဲမှ လခရရှိကြသည်။ သမဏနှင့် ဗြာဟ္မဏအပါအဝင် အတွေးအခေါ် ပညာရှင်များလည်း ဘုရင့်ဘဏ္ဍာတိုက်အပေါ် အမှီပြုနေကြရသည်။ တာတမံဆည် မြောင်းနှင့် လမ်းပန်းဆက်သွယ် ဖောက်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းများအတွက် ငွေအလုံအလောက် သုံးစွဲသည်။ ထိုနည်းအတိုင်းပင် ဆေးရုံဆေးခန်းများအတွက်လည်း ကောင်း၊ ရေတွင်းရေကန်တူးခြင်း၊ သစ်ပင်စိုက်ခြင်း စသော ကိစ္စများအတွက် လည်းကောင်း ဘုရင့်ဘဏ္ဍာတော်ထဲမှ အလုံအလောက် သုံးစွဲသည်။

အသောကမင်းကြီးသည် အမျိုးသမီးများ ပညာသင်ကြားရေးအတွက် လည်း အစီအစဉ် ဖန်တီးပြုလုပ်ပေးသည်။ အသောကသည် မိမိတိုင်းသူပြည်သားများ၏ ပညာသင်ကြားရေးအတွက် ကြောင့်ကြစိုက်သော ဘုရင်များထဲတွင် ပထမဦးဆုံးဘုရင် ဖြစ်သည်။ မြတ်စွာဘုရား၏ တရားဒေသနာတော်ကို တိုင်းသူပြည်သားများ သိရှိနားလည်စေရန်အတွက် အသောကသည် နိုင်ငံအဝန်း ကျောက်စာများကို ထွင်းထားသည်။

ရာဇာသိက်ခံပြီးနောက် ဆယ့်သုံးနှစ်မြောက်၌ အသောကသည် ဓမ္မအမတ်ကြီးများကို ခန့်ထားသည်။ ဓမ္မအမတ်ကြီးများအား ဓမ္မနှင့် ပတ်သက်သော အလုပ်ကိစ္စတို့ကို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်ပေးအပ်ထားသည်။ ဓမ္မအမတ်ကြီးများသည် ထိုလုပ်ငန်းများအပြင် တခြားလုပ်ငန်းများကိုလည်း လုပ်ကြရသည်။ ကိုဆာလိနှင့် ဆမာပါ ကျောက်စာများ၌ တရားအမတ်ကြီးများ တာဝန်ယူ စောင့်ရှောက်ရသော မြို့နှစ်မြို့အကြောင်း ရေးထားသည်။ ထိုအမတ်ကြီးများကို နဂရဗျဝဟာရိက ဟူ၍လည်းကောင်း၊ နဂရမဟာမတ္တဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်သမုတ်ထားသည်။

အသောက၏အဘိုးသည် ဧကရာဇ်ဖြစ်သည်။ အသောက၏ဖခင်လည်း ဧကရာဇ်ဖြစ်သည်။ အသောကကိုယ်တိုင်လည်း ဧကရာဇ်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အသောကသည် သူ့ကိုယ်သူ မည်သည့်အခါမျှ ဧကရာဇ်ဟု မခေါ်ပေ။ သူ၏ ကျောက်စာများ၌လည်း ဘယ်မှာမှ ဧကရာဇ်ဟူသော စကားလုံးကို အသုံးပြုမထားပေ။ တခြားဘုရင် အသေးအမွှားများမှာမူ မိမိတို့၏ အမည်နာမတွင် ‘ရာဇမိရာဇာ’ စသော ကြီးကြီးကျယ်ကျယ် ဝိသေသနများကို အသုံးပြုထားတတ်ကြသည်။

အသောက၏ နာမည်အပြည့်အစုံနှင့် ဂုဏ်ထူးဝိသေသကို အသောက ကျောက်စာများ၌ တွေ့ရှိရသည်။ ယင်းမှာ ‘ရာဇာဒေဝါနံ ပိယဒဿီ’ မျှသာ ဖြစ်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံ ‘ရာဇာပိယဒဿီ’ ဟူ၍ အကျဉ်းချုပ် ဖော်ပြထားသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ မာဆိကကျောက်စာ၌ ‘ဒေဝါနံပိယ အသောက’ ဟု ဆိုထားသည်။ ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များ၌ အသောကအား ဓမ္မရာဇာဟူ၍လည်း ကောင်း၊ ဓမ္မာသောကဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ထားသည်။

‘ဒေဝါနံပိယ’ သည် အသောက၏ ပုဂ္ဂိုလ်အမည် မဟုတ်ပေ။ ထီးသုံး နန်းသုံး ဘုရင်ဘွဲ့အမည် ဖြစ်သည်။ ယင်းဘွဲ့အမည်ကို အသောကမတိုင်ခင်က မည်သည့်ဘုရင်မှ သုံးစွဲခဲ့သည်ကို မတွေ့ရပေ။ နောက်ပိုင်း၌မူ အသောက၏ မြေး ဒသရထသည် ‘ဒေဝါနံပိယ’ ဟူသော ဘွဲ့အမည်ကို သုံးစွဲသည်။ အသောကသည် သူ့ကိုယ်သူ မည်သည့်အခါမျှ ‘မဟာရာဇာ’ ဟု မခေါ်ပေ။ ကျောက်စာများ၌ ‘ရာဇာ’ ဟူ၍သာလျှင် သုံးစွဲဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

အသောကနှင့် ခေတ်ပြိုင် ကစ္စာယန (၂၅၀-၂၀၀ ဘီစီ)သည် ပါဏိနိ သဒ္ဒါကျမ်းအဖွင့် ရေးသားရာ၌ ‘ဒေဝါနံပိယ’ ဟူသော စကားလုံး၏ အနက် အဓိပ္ပာယ်ကို ပြက်ရယ်ပြုသလို ရေးထားသည်။ ပတဉ္စလီ၏ အဖွင့်ဋီကာဆရာ (၁၂ ရာစု)ကမူ ‘ဒေဝါနံပိယ’ ဟူသော စကားလုံး၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို အထူးသတိထား၍ ဖွင့်ပြထားသည်။ သို့သော်လည်း ဟေမကျနရ၏ သဒ္ဒသင်္ဂဟ (၁၂ ရာစု)နှင့် သိဒ္ဓန္တကောမုဒီ (၁၀ ရာစု)တို့ကမူ ‘ဒေဝါနံပိယ’ ဟူသော စကားလုံး၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို မဖွယ်မရာ ဖွင့်ပြထားကြသည်။

အရိုအသေ အလေးအမြတ်ပြုခြင်း အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆောင်သော စကားလုံးကို ယင်းသို့ အဘယ်ကြောင့် မဖွယ်မရာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ကြသနည်း။ အကြောင်းများစွာရှိ၏ဟူ၍ ပြော၍ရသည်။ အသောကသည် ကျွဲနွားတိရစ္ဆာန်ကို သတ်၍

ယဇ်နတ်ပူဇော်ခြင်းကို တရားဥပဒေဖြင့် ပိတ်ပင်တားမြစ်ထားသည်။ အသောက၏ ပိတ်ပင်တားမြစ်ချက်သည် ဝေဒိက ဗြာဟ္မဏဘာသာအား ထိခိုက်စေခဲ့သည်။ အလားတူပင် လူမှုရေးပွဲလမ်းသဘင်များကို ပိတ်ပင်တားမြစ်ခြင်းနှင့် စစ်ကို စွန့်လွှတ်ခြင်းသည် လူတန်းစားတချို့အား များစွာထိခိုက်မှု ဖြစ်ပွားစေသည်။ ဗုဒ္ဓတရားကို လက်ခံကျင့်သုံးပြီး ပြန့်ပွားထွန်းကားအောင် လုပ်ခြင်းကြောင့်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်များသည် အကြီးအကျယ် မကျေမနပ် ဖြစ်ကြသည်။ ဓမ္မဖြန့်ဖြူးရန် သီးသန့်ဌာန ဖွင့်လှစ်ခြင်း၊ ဓမ္မခရီးထွက်ခြင်း၊ ပြည်သူလူထုကို ဆုံးမညွှန်ကြားခြင်း၊ ဓမ္မနှင့်ပတ်သက်၍ အမေးအဖြေ ပြုလုပ်ခြင်း၊ ယင်းအတွက် ကျောက်စာများ ရေးထိုးခြင်း စသည်များသည် ထိုခေတ် ထိုကာလအတွက် ဆန်းသစ်သော လုပ်ငန်းများဖြစ်သည်။ အသောက၏ ယင်းလုပ်ငန်းများကို ဆန့်ကျင်ဘက်များက မနှစ်သက်ကြပေ။

အသောက၏ လုပ်ဆောင်ချက်များအနက် တခြားပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် အသစ်အဆန်းဖြစ်နေသော လုပ်ငန်းဆောင်တာများလည်း များစွာရှိသည်။ ဆေးရုံဆေးခန်းများကို ဖွင့်ခြင်း၊ သာသနာပြုများကို ပြည်တွင်းပြည်ပသို့ လွှတ်ခြင်း၊ စေတီပုထိုးများကို တည်ခြင်း၊ ကျောင်းတိုက်များ တရားလိုဏ်ဂူများ ဆောက်ခြင်း၊ ကျောက်စာများ ရေးထိုးခြင်း၊ ကျောက်တိုင်များ၌ အနုပညာရှင်များစွာတို့၏ အကူအညီဖြင့် သက်ရှိသတ္တဝါ အမှတ်လက္ခဏာများကို ထွင်းထုထားခြင်း စသည်များသည် လူပေါင်းများစွာတို့အား တအံ့တဩ ဖြစ်စေခဲ့သည်။

အသောကမင်းကြီး၏ လုပ်ဆောင်ချက်များသည် ထိုခေတ်က လူများအား တအံ့တဩ ဖြစ်စေသကဲ့သို့ပင် ယခုခေတ်လူများအားလည်း တအံ့တဩ ဖြစ်စေသည်။ သို့သော်လည်း ခေတ်နှစ်ခေတ်၏ အယူအဆမှာမူ မတူပေ။ ယခုခေတ် ပညာရှင်များအတွက်မှာမူ အသောကသည် အလွန်တရာ အမြော်အမြင်ကြီးမားသူ တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ အတုမရှိ အောင်နိုင်သူ မဟာဝိဇေတာဖြစ်သည်။ မဟာနိုင်ငံရေး သုခမိန်ကြီးဖြစ်သည်။ ပြည်သူလူထု၏ စိတ်နှလုံးကို မေတ္တာဖြင့် အနိုင်ရယူသော မဟာဧကရာဇ် ဖြစ်သည်။ အိတ်ချ်ဂျီဝဲလ်က “အကယ်၍ အသောကမင်းတရားကြီးအပါး၌ အရစ္စတိုတယ်သာရှိလျှင် မင်းတရားကြီးသည် သိပ္ပံပညာဌာနကြီးတစ်ခု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တည်ထောင်မည်မှာ သံသယဖြစ်ဖွယ် မရှိပေ” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။

အသောကမင်းတရားကြီး ကိုယ်တိုင်က ဤသို့ပြောထားသည်။ “ကျွန်ုပ်

ပွဲတော်တည်နေသည့်အခါ၌ဖြစ်စေ၊ မိဖုရားများအဆောင် ရောက်နေသည့်အခါ၌ ဖြစ်စေ၊ အိပ်စက်နေသည့်အခါ၌ဖြစ်စေ မည်သည့်အချိန် မည်သည့်နေရာ၌ ဖြစ်ဖြစ် ပြည်သူ၏ အရေးအခင်းနှင့် ပတ်သက်လာလျှင် ကျွန်ုပ်ကို အကြောင်း ကြားရမည်။ ကျွန်ုပ် နှုတ်ဖြင့် အမိန့်ပေးသည်ဖြစ်စေ၊ မှူးမတ်များအား ကြီး လေးသည့် လုပ်ငန်းတာဝန် လွှဲအပ်သည်ဖြစ်စေ၊ အကယ်၍ ကျေနပ်မှုမရှိလျှင် ကျွန်ုပ်ကို အကြောင်းကြားရမည်။ ဘယ်လောက်ပင် ကြိုးစားအားထုတ်အားထုတ် ကျွန်ုပ် ကျေနပ်အားရခြင်း မဖြစ်ပေ။ သက်ရှိသတ္တဝါအားလုံး၏ အကျိုးစီးပွား အတွက် ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်သာလျှင် မိမိ၏ တာဝန်ဝတ္တရားဟု ကျွန်ုပ် ထင် မှတ်ယူဆသည်။ ပြည်သူများအတွက် အလုပ်လုပ်ခြင်းမှတစ်ပါး တခြားအလုပ် ကျွန်ုပ်တွင် မရှိပေ။ ကျွန်ုပ်ပြုလုပ်သော အရာမှန်သမျှသည် သက်ရှိသတ္တဝါများ ၏ ကြွေးကိုဆပ်ရန်အတွက် ပြုလုပ်သည့် အရာများသာလျှင်ဖြစ်၏။”

အသောကဘုရင်မင်းတရားသည် ၂၇၀ သို့မဟုတ် ၂၆၉ ဘီစီမှ ၂၃၄ သို့မဟုတ် ၂၃၃ ဘီစီအထိ ထီးနန်းစိုးစံခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ အစဉ်အလာအရ အသောက၏ဘဝ၌ အရေးအကြီးဆုံး အခါအခွင့်ကြီးနှစ်ရပ် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ တစ်ခုမှာ ရာဇအဘိသိက် ခံယူခြင်းဖြစ်ပြီး၊ နောက်တစ်ခုမှာ ဗုဒ္ဓတရားကို သက်ဝင်ယုံကြည်ခြင်း ဖြစ်သည်။ “ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဒုတိယအခါအခွင့်၌ ကျေနပ်အားရခြင်း ဖြစ်သလောက် ပထမအခါအခွင့်၌ ကျေနပ်အားရခြင်း မဖြစ်ပေ။”

“အချင်းတို့ ဤဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းကြီးကား အချည်းနှီး အလဟဿသာ ဖြစ်၏။ ငါနှင့်ယှဉ်ပြိုင်၍ စကားဆိုနိုင်ပြီး ငါ၏ ယုံမှားသံသယများကို ပယ်ဖျောက်နိုင်မည့် သမဏဗြာဟ္မဏ တစ်ဦးတလေမျှ မရှိပါတကား” ယင်းစကားမှာ မိလိန္ဒ ဘုရင် ဖွင့်ဟညည်းညူလိုက်သော စကားဖြစ်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူ၏ စိတ်နှလုံးထဲတွင် ပင်လယ်သမုဒ္ဒရာ လှိုင်းတံပိုးကြီးများကဲ့သို့ ထလာသော ယုံမှားသံသယများနှင့် ပတ်သက်၍ အမေးပုစ္ဆာများကို မေးမြန်းကြည့်သည်။ သမဏ ဗြာဟ္မဏနှင့် လူဝတ်ကြောင် ပညာရှင်များသည် ဘုရင်မင်းကြီးအား ကျေနပ်လောက်အောင် အဖြေပြန်မပေးနိုင်ကြ၍ ဟိုနေရာ သည်နေရာသို့ တိမ်းရှောင် ထွက်သွားကြသည်။ ရဟန်းများမှာ များသောအားဖြင့် ဟိမဝန္တာတောင်သို့ တိမ်းရှောင် ထွက်သွားကြသည်။

‘မုဒြာရက္ခသ’ ကျမ်း၏အဆိုအရ ဗက်ကတရီးယားဘုရင်တို့၏ အမည်နာမ များစွာကို သိရှိရသည်။ သို့ရာတွင် ထိုဘုရင်များ၏ အကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်၍မူ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် မသိရပေ။ အိန္ဒိယ အနောက်မြောက်ပိုင်း၌ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်ခဲ့သော ဘုရင်များအနက် အကြီးဆုံး ဘုရင်ဖြစ်သော မိလိန္ဒသည် အိယုလင် ဒင်မ်စ်မျိုးနွယ်မှ ဆင်းသက်လာသော ဘုရင်ဖြစ်၏ဟူ၍ ပြောဖို့ရန်မှာမူ မလွယ်ပေ။ တရာဗိုကမူ မိလိန္ဒသည် အလက်ဇန္ဒား ဘုရင်ထက် ပင် ကြီးကျယ်များပြားသော နိုင်ငံနယ်မြေများကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သော ဘုရင်ဖြစ်၏ဟူ၍ ဆိုထားသည်။

၁၇၅ ဘီစီနှစ်လောက်က ဗက်ကတရီးယားမှ ဂရိတို့သည် ဗလခါမှ ပန်ဂျပ်ပြည်နယ်ထဲ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာကြပြီး အခြေစိုက်နေကြသည်။ ပန်ဂျပ်တွင် အခြေစိုက်ပြီးသည့် နောက်ပိုင်း၌ကား သူတို့၏ တိုင်းပြည်နှင့် အဆက်အသွယ် ပြတ်တောက်သွားကြသည်။ သူ၏ လာရောက်ကြီးစိုးနေကြသော နယ်မြေကိုသာလျှင် သူတို့၏ တိုင်းပြည်ဟု ထင်မှတ်နေကြသည်။ မကြာခင်ပင် သူတို့သည် အိန္ဒိယ ဓလေ့ထုံးစံများကိုသာလျှင် မိမိတို့၏ ဓလေ့ထုံးစံအဖြစ် လက်ခံလိုက်ကြသည်။ ထိုနောက်တွင်ကား အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသူတိုင်းလိုလိုပင် အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုနှင့် အိန္ဒိယဘာသာတရားများကို မိမိတို့ကိုယ်ပိုင်အဖြစ် လက်ခံလိုက်ကြသည်။ မည်သူမဆို နိုင်ငံရပ်ခြား၌ နေထိုင်ပြီး နိုင်ငံရပ်ခြားမှ စည်းစိမ်ဥစ္စာများကို မိမိတို့ အမိနိုင်ငံ၏ အကျိုးအတွက် ကြာရှည်လေးမြင့်စွာ အသုံးချ၍ မရနိုင်ပေ။ ပြည်ပမှ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသူမှန်သမျှ ယင်းသင်ခန်းစာများကို နားလည်သဘောမပေါက်ဘဲ မနေကြပေ။

အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ လာရောက်ကြသော ဂရိလူမျိုးများ၏ ဗက်ကတရီးယားဒေသသည် ဟိန္ဒူ ကုသတောင်နှင့် အိုကဆစ်မြစ်အကြားရှိ နယ်မြေဒေသဖြစ်သည်။ ထိုဒေသသည် ဆေလျကဆန်နီကာတို့၏ လက်အောက်ခံနိုင်ငံ အကျယ်အဝန်းထဲတွင် ပါဝင်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဘီစီ သုံးရာစုနှစ် အလယ်ပိုင်း ရောက်လာသောအခါတွင်ကား ဂရိတို့၏နိုင်ငံသည် ဂရိဘုရင်တစ်ပါး၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်၌ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံဖြစ်လာသည်။ ထိုအချိန်မှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ဘုရင်အသောက စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေသော အချိန်ဖြစ်သည်။ အသောကသည် အလွန်အလှမ်းဝေးသော ဣန္ဒြမြစ် အနောက်ပိုင်းနိုင်ငံများ (ယခုခေတ် ဗလူချီစတန်နှင့် အာဖဂန်နစ္စတန်)ကိုလည်း လက်အောက်ခံနိုင်ငံများအဖြစ် သိမ်းပိုက်ထားသည်။ သို့သော်လည်း နောက်ပိုင်းကျသောအခါတွင်ကား ထိုနိုင်ငံများသည် နိုင်ငံငယ်ကလေးများအဖြစ် တသီးတခြား ကွဲပြားသွားကြသည်။ ထိုနိုင်ငံငယ်ကလေးများ အားလုံးသည် ဂရိဘုရင်များ၏ လက်အောက်ခံနိုင်ငံများ ဖြစ်ကြသည်။ ကာဗုလ်၏ ဘုရင် မိလိန္ဒသည် ထိုဂရိဘုရင်များထဲတွင် တစ်ဦးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ဘီစီ ၂၀၀ ၌ ပန်ဂျပ်တွင် ဂရိနိုင်ငံ ထူထောင်သော ဘုရင်သည် မိလိန္ဒ၏ ခမည်းတော် ဝိမိတြ (Demetrius) ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။

ဗက်ကတရီးယားမှ ဂရိလူမျိုး ဘုရင်ထဲတွင် ဘုရင် မိလိန္ဒသည် သြဇာ

အာဏာ ကြီးမားသော ဘုန်းလက်ရုံးနှင့် ပြည့်စုံသော ဘုရင်ဖြစ်သည်။ သာဂလ (ရှာလ်ကုတ်)သည် မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ နေပြည်တော်ဖြစ်သည်။ သူ၏ နိုင်ငံတော် အကျယ်အဝန်းထဲတွင် ပန်ဂျပ်ပြည်နယ် တစ်ခုလုံးလိုလိုနှင့် ကာဗုလ်မှ ကာထိယာဝါဒအထိ နယ်မြေများ ပါဝင်သည်။ မိလိန္ဒ၏ နေပြည်တော် သာဂလမြို့ အကြောင်းကို 'မိလိန္ဒပဉ္စာ' ၌ ဤသို့ ပြဆိုထားသည်။

“သာဂလအမည်ရှိသောမြို့သည် ယောနက (ဂရိ)လူမျိုးတို့၏ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ် ဖောက်ကားမှု အချက်အချာဖြစ်၏။ တောင်တန်းများဖြင့် လှပတင့်တယ်နေ၏။ နှစ်လိုဖွယ်ကောင်းသော မြေနေရာ၌ တည်ထားသော မြို့ဖြစ်၏။ ကျောင်းတိုက်များ၊ ဥယျာဉ်များ၊ ရေကန်များ ရှိ၏။ မြစ်၊ တောင်၊ တောများဖြင့် အလွန်တရာ သာယာချမ်းမြေ့ဖွယ်ကောင်းသော သာဂလမြို့ကို ကျွမ်းကျင်သော ဗိသုကာပညာရှင်များ တည်ထားကြ၏။ ရန်သူမှန်သမျှ နာလန်မထူနိုင်အောင် ချိုးနှိမ်ထား၏။ ပြည်သူပြည်သားများသည် ဘယ်လိုအခက်အခဲမျိုးမှ မရှိကြပေ။ လှပဆန်းကြယ်သော ဗိမာန်များ၊ ဘုံအထွတ်များ ရှိ၏။ နန်းတော်ကို နက်သော ကျုံးများ၊ တံတိုင်းကြီးများဖြင့် ကာရံထား၏။ လမ်းများ၊ ခြံများ၊ လမ်းဆုံလမ်းခွဲများကို စနစ်တကျ စီစဉ်ထား၏။ ဈေးဆိုင်ကနွားများကို ရှုချင်စဖွယ် ခင်းကျင်းထား၏။ ဈေးဆိုင်ကနွားများ၌ ကုန်ပစ္စည်းမျိုးစုံရှိ၏။ နေရာအနှံ့အပြား၌ ရာပေါင်းများစွာသော စတုဒိသာမဏ္ဍပ်များ ဆောက်လုပ်ထားကြ၏။ ဆင်ယာဉ်၊ မြင်းယာဉ်၊ ရထားယာဉ်ဖြင့် သွားလာကြသူများဖြင့် လည်း စည်ကားနေ၏။ တင့်တယ်လှပသော မိန်းမနှင့် ယောက်ျားများသည် လှည့်လည်သွားလာနေကြ၏။ လူမျိုးစုံတို့ဖြင့် လှပတင့်တယ်နေ၏။ သူရဲကောင်း၊ ပညာရှိ၊ အနုပညာရှင်၊ အတတ်ပညာရှင်၊ အစေခံသူခစား၊ ရဟန်းသမဏ၊ ဂိုဏ်းဆရာ လူမျိုးစုံတို့ နေထိုင်ကြ၏။ တကယ်ပညာရှင်ကြီးများ၏ ဌာနချုပ် ဖြစ်၏။ ကာသိ၊ ကောဠုမ္မရ စသော ဒေသများမှ ရက်လုပ်သော အထည်အလိပ်များကို ရောင်းချသည့် ဆိုင်ကြီးများရှိ၏။ ပန်းမျိုးစုံနှင့် နံ့သာမျိုးစုံ ရောင်းချသော ဆိုင်ကြီးများလည်း ရှိ၏။ ရတနာများလည်း စုပုံနေ၏။ လက်ဝတ်တန်ဆာ အမျိုးမျိုး ရောင်းချသော ဈေးဆိုင်များလည်း ရှိ၏။ ဒင်္ဂါး၊ ငွေ၊ ရွှေ၊ ကြေး၊ ကျောက်မျက်ရတနာများ ရှိနေသော ထိုမြို့သည် ဝင်းလက်တောက်ပသော အဖိုးထိုက်ရတနာများ အပြည့်ရှိနေသည့် ဘဏ္ဍာတိုက်ကြီးသဖွယ် ဖြစ်နေ၏။ ကျိုကြများနှင့် ဘဏ္ဍာတိုက်များသည် ဆန်ရေစပါးနှင့်လည်းကောင်း၊ တခြား

အသုံးအဆောင် ပစ္စည်းများနှင့်လည်းကောင်း အပြည့်ဖြစ်နေ၏။ စားဖွယ်
သောက်ဖွယ် ခဲဖွယ်များလည်း မရှားပေ။ ဥတ္တရကုရကဲ့သို့ မြေဩဇာကောင်း၏။
အလကနန္ဒာ နတ်ပြည်ကဲ့သို့ လှပတင့်တယ်၏”

မိလိန္ဒဘုရင်သည် မဂဓနိုင်ငံကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူဖို့ ကြိုးစားကြည့်သေး
သည်။ မထုရာကို သိမ်းပိုက်ပြီးလျှင် မဂဓနိုင်ငံမြို့တော် ပါဠုလီပုတ်ကို ပြင်း
ပြင်းထန်ထန် ခြိမ်းခြောက်သည်။ ထိုအချိန်၌ သုဂံမျိုးနွယ် ဘုရင် အဂ္ဂနိမိတြ
သည် ‘အဿမေဓ’ ယဇ်ပွဲ ကျင်းပနေသည်။ မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ မြင်းစစ်သည်
တော်များသည် အဂ္ဂနိမိတြ၏ မြင်းကိုဖမ်းပြီးလျှင် မိလိန္ဒမင်းကြီးထံ ယူသွား
သည်။ မိလိန္ဒမင်းကြီးသည် မဂဓနိုင်ငံကို ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ဖို့ရန်ပင် ဖြစ်
သည်။ သို့သော်လည်း မတိုက်ဖြစ်ပေ။ ထိုအချိန်၌ အာရုအလယ်ပိုင်းမှ သက
လူမျိုးများ ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်လာသောကြောင့် သကလူမျိုးတို့၏ ကျူး
ကျော်မှုကို တားမြစ်ပိတ်ဆို့ရန် ပန်ဂျပ်ပြည်နယ်ဘက် ပြန်လှည့်သွားရသည်။

မိလိန္ဒမင်းကြီးသည် ကျွမ်းကျင်သော စစ်သည် သူရဲကောင်းတစ်ဦး
ဖြစ်သကဲ့သို့ ပညာရှိတစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ပညာကို အထူးလိုလားသည်။
စကားစစ်ထိုးရာ၌ ကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင် ရှိသည်။ ဝေဒ၊ ပုရဏ၊ ဒဿန
စသော အမျိုးမျိုးသော ပညာများကို နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် လေ့လာဆည်းပူးထား
သည်။ ဒဿနဗေဒ ပညာရပ်များနှင့် ပတ်သက်၍ အချေအတင် အငြင်းအခုံ
ပြုလုပ်ရာ၌ အလွန်ပိုင်နိုင်သည်။ ထိုခေတ်က နာမည်ကျော် ပညာရှိကြီးများသည်
ပင် သူနှင့် ပညာပြိုင်ရာမှာကို ထိတ်လန့် ကြောက်ရွံ့ကြသည်။ ဝါဒပြိုင်ပွဲ၌
သူ့ကို မိသူမရှိပေ။ ဉာဏ်ပညာ ထက်မြက်သကဲ့သို့ပင် သူရသတ္တိလည်းရှိသည်။
ထိုအချိန်က သူနှင့် ယှဉ်ပြိုင်နိုင်သူ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ တစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ မရှိ
ပေ။ နောက်ဆုံး၌ မိလိန္ဒမင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော် ရှင်နာဂသိန်
(နာဂသေန)နှင့် တွေ့သည်။

ရှင်နာဂသိန်နှင့် မိလိန္ဒမင်းကြီးတို့၏ အတိတ်ဘဝက အကြောင်းအရာ
သည် ပါဠိဘာသာ မိလိန္ဒပဉ္စာနှင့် တရုတ်ဘာသာ ‘နာဆေပိဗကုကင်း’ (နာဂ
သေနဘိက္ခုသုတ္တ)၌ ပါရှိသည်။ တရုတ်ဘာသာ ‘နာဆေပိ ဗကုကင်း’ ၏
အဆိုအရ အခါတစ်ပါး၌ ဗုဒ္ဓသည် ‘ဆိန်အေကိုကဂ’ (သာဝတ္ထိ)၌ သီတင်းသုံး
နေတော်မူသည်။ တပည့်ရဟန်းပေါင်း ခြံရံ၍ တစ်နေ့လုံး တစ်ညလုံး နေထိုင်
တော်မူရသဖြင့် ဗုဒ္ဓသည် ငြီးငွေ့တော်မူလာသည်။ ထို့ကြောင့် တစ်ကိုယ်တည်း

ဆိတ်ငြိမ်ရာ၌ သီတင်းသုံးတော်မူလိုသောကြောင့် အားလုံးကို ခွဲခွာခဲ့ပြီးလျှင် ကာရလောကျူဂရ (ပါလီလေယျ) အမည်ရှိသော တောသို့ကြွလျက် ပညောင်ပင် တစ်ပင်အောက်၌ သမာပတ် ဝင်စားနေသည်။

ထိုနည်းအတိုင်းပင် အနီးအနားရှိ တောတွင်းမှ ဆင်မင်းသည်လည်း သူ၏ နောက်လိုက်ငယ်သားများ ကြားထဲတွင် နေရဖန်များ၍ ငြီးငွေ့လာပြီး လျှင် တစ်ကိုယ်တည်း နေလိုသောကြောင့် မြတ်စွာဘုရား သီတင်းသုံးနေသည့် နေရာသို့ ရောက်လာသည်။ မြတ်စွာဘုရားက ဆင်မင်းအား ကရုဏာအပြည့် ဖြင့် မိမိ၏နေရာ ခေါ်ထားသည်။ ဆင်မင်းသည် နေ့ရက်ကြာမြင့်စွာ မြတ်စွာ ဘုရားကို ပြုစုလုပ်ကျွေးနေသည်။ ထိုနေရာမှ မြတ်စွာဘုရား ပြန်လည် ကြွတော် မူသောအခါ ဆင်မင်းသည် များစွာ စိတ်ထိခိုက်သွားသည်။ ဆင်မင်းသည် တစ်သက်လုံး မြတ်စွာဘုရားကို အောက်မေ့သတိရနေသည်။

တမလွန်ဘဝ ရောက်သောအခါ ဆင်မင်းသည် ဗြာဟ္မဏတစ်ဦး၏အိမ် ၌ မွေးဖွားလာသည်။ အသက်ကြီးလာသောအခါ လောကီအာရုံများကို ငြီးငွေ့ လာသည်ဖြစ်၍ ရသေ့ရဟန်းပြုပြီးလျှင် တောင်တစ်တောင်တွင်နေသည်။ ထို တောင်၌ပင် အခြားရသေ့တစ်ပါးလည်း နေထိုင်သည်။ ထိုရသေ့နှစ်ပါးသည် ရင်းနှီးခင်မင်သွားကြသည်။ နောက်မှရောက်လာသော ရသေ့သည် ပထမရသေ့ အား “အဆွေရှင်ရသေ့၊ ကမ္ဘာလောကကြီးသည် အပြစ်အနာအဆာ အပြည့် ရှိနေ၏။ ကမ္ဘာလောကကြီးထဲ နေရသည်မှာ ဒုက္ခအတိသာဖြစ်နေ၏။ ထို့ ကြောင့် နိဗ္ဗာန်ကို ရလိုသောကြောင့် ကျွန်ုပ်သည် ရသေ့ရဟန်း ပြုလုပ်ပြီး ဗြဟ္မစရိယအကျင့်ကို ကျင့်သုံးနေခြင်း ဖြစ်ပါ၏” ဟူ၍ ပြောသည်။

ပထမရသေ့က ဤသို့ ပြန်ပြောသည်။ “ကျုပ်ကတော့ အဲဒီလို မဟုတ် ပေ။ ရသေ့ရဟန်းဘဝနှင့် နေရခြင်းမှာ ဤကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် နောက် ဘဝ၌ တစ်လောကလုံးကို စိုးမိုးသည့် ဘုရင်ဧကရာဇ်တစ်ပါး ဖြစ်လိုသော ကြောင့် ဖြစ်၏”

ထိုရသေ့နှစ်ပါးထဲက တစ်ပါးသည် နောင်တမလွန်ဘဝ၌ ပင်လယ် ကမ်းခြေတွင် ဝိနန် (မိလိန္ဒ)အမည်ရှိ ဘုရင့်သားတော် ဖြစ်လာသည်။ ဒုတိယ ရသေ့မှာမူ ကီပင်ကုန်ဒေသ၌ လူလာဖြစ်သည်။ အတိတ်ဘဝက နိဗ္ဗာန်ရလို သည့် စိတ်ဆန္ဒရှိသောကြောင့် ထိုသူငယ်သည် ကလေးသူငယ်ဘဝကပင် ဖန် ရည်သင်္ကန်းကို ဆင်မြန်းဝတ်ရုံထားသည်ဟူ၍ပင် မှတ်ထင်အောက်မေ့နေသည်။

ထိုသူငယ် မွေးဖွားချိန်၌ ထိုနေရာတွင် ဆင်မတစ်ကောင်သည် သားမွေးသည်။ ဆင်ကို ‘နာဂ’ ဟူ၍ ခေါ်သည်။ ယင်းတိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် သူငယ်၏အမည်မှာ ‘နာဂသေန’ ဟု တွင်နေသည်။

နာဂသေနတွင် လောဟဏဟုခေါ်သော ဦးရီးတစ်ယောက်ရှိသည်။ လောဟဏသည် ရဟန်းတော်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ သူငယ်သည် လောဟဏ ရဟန်းထံတွင်နေပြီး တရားဓမ္မကို သင်ကြားအားထုတ်လေရာ မကြာမီ တတ်မြောက်သွားသည်။ အသက် ၂၀ အရွယ်၌ ဟိုဆင်အမည်ရှိ ကျောင်း၌ ပဉ္စင်းခံသည်။

ရဟန်းတော် နာဂသေနသည် နိဗ္ဗာန်မဂ်ဖိုလ်ကို ရယူလိုသောဆန္ဒ ပြင်းပြစွာဖြင့် ထွက်ခွာသွားသည်။ ကျန်အကြောင်းအရာမှာ ပါဠိဘာသာ မိလိန္ဒပဉ္စာ၌ ပါသည့်အတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။

မိလိန္ဒ ပဉ္စာ၌ပါသော အကြောင်းအရာမှာ ဤသို့ဖြစ်သည်။

ကဿပဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ဂင်္ဂါမြစ်ကမ်းပါးရှိကျောင်းတွင် ရဟန်းသံဃာတော်များ နေထိုင်သီတင်းသုံးကြသည်။ တစ်နေ့သ၌ ရဟန်းတစ်ပါးသည် တံမြက်စည်းလှည်းနေစဉ် သာမဏေတစ်ပါးအား ခေါ်၍ “ဒီအမှိုက်တွေကို ပစ်လိုက်စမ်း” ဟု ပြောသည်။ သာမဏေက မကြားချင်ယောင် ဆောင်နေသည်။ ထိုအခါ ရဟန်းက “တယ် အပြောရခက်တဲ့ ကိုရင်ပဲ” ဟု ဆိုပြီး စိတ်ဆိုးမာန်ဆိုးနှင့် တံမြက်စည်းဖြင့် ရိုက်သည်။ ထိုအခါ သာမဏေသည် ငိုယိုပြီး အမှိုက်ကိုပစ်လျက် “ဒီအမှိုက်ကို ပစ်ရတဲ့ ကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် နိဗ္ဗာန်မရမီ စပ်ကြား ဖြစ်လေရာဘဝမှာ မွန်းတည့်နေလို ဘုန်းတန်ခိုးအာဏာ ကြီးမားတဲ့ ဘုရင် ဖြစ်ရပါလို၏” ဟူ၍ ဆုတောင်းသည်။ အမှိုက်သွန်ပြီးသောအခါ သာမဏေသည် ဂင်္ဂါမြစ်ထဲ ရေသွားချိုးသည်။ ထိုအခါ ဂင်္ဂါမြစ်၏ လှိုင်းတံပိုးများကို မြင်ရ၍ “ဉာဏ်ပညာနှင့် ပြည့်စုံရပါလို၏” ဟူ၍ ဒုတိယအကြိမ် ဆုတောင်းပြန်သည်။

သာမဏေကိုရိုက်သော ရဟန်းသည်လည်း ဂင်္ဂါမြစ်သို့ ရေသွားချိုးသည်။ ထိုအခါ သာမဏေ၏ ဆုတောင်းကို ကြားရသည်ဖြစ်၍ “ငါ တိုက်တွန်းနှိုးဆော်တဲ့ ကိုရင်က ဒီဆုမျိုးတောင်းရင် ငါကကော ဘာကြောင့် ဆုမတောင်းနိုင်မှာလဲ” ဟု တွေးပြီး “ဖြစ်လေရာဘဝမှာ ဂင်္ဂါလှိုင်းတံပိုးများလို ကြီးကျယ်များပြားတဲ့ ဉာဏ်ပညာနဲ့ ပြည့်စုံပြီး ဒီကိုရင်မေးတဲ့ အမေးပုစ္ဆာ ပြဿနာများကို အဖြေပေးနိုင်တဲ့ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်ရပါလို၏” ဟူ၍ ဆုတောင်းသည်။

ရှင်နာဂသိန်၏ အကြောင်းအရာနှင့် ပတ်သက်၍ မိလိန္ဒပဉ္စာ၌ ပြဆိုထားချက်အရ ဟိမဝန္တာတောင်အနီး ပန်ဂျပ်ပြည်နယ်ရှိ ကဇင်္ဂလရွာ၌ ရှင်နာဂသိန်သည် သောဏုတ္တရအမည်ရှိ ဗြာဟ္မဏအိမ်၌ မွေးဖွားလာသည်။ သူငယ်သည် မိဘအိမ်၌ပင် ဗြာဟ္မဏတို့ တတ်အပ်သော ဝေဒ၊ ဗျာကရဏ်း စသော ကျမ်းများကို သင်ကြားဆည်းပူးသည်။ နောက်ပိုင်း၌ ရောဟဏအမည်ရှိ ပညာရှင် ရဟန်းတစ်ပါးနှင့် တွေ့ဆုံပြီး ဗုဒ္ဓဓမ္မဘက် တိမ်းညွတ်လာသည်။ ရောဟဏရဟန်း၏ တပည့်အဖြစ် ခံယူပြီးလျှင် ရဟန်းနှင့် အတူတကွ ဝိဇ္ဇေဝတ္ထုကို ဖြတ်လျက် ဟိမဝန္တာရှိ ရက္ခိတတလအမည်ရှိ နေရာသို့သွားသည်။ ဆရာက တပည့်အား ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို အာဂုံဆောင်နိုင်အောင် နှုတ်တိုက်ချပေးသည်။ ရှင်နာဂသိန်သည် ပိဋကတ်ကျမ်းစာများကို ထပ်မံသင်ကြားလိုသည်ဖြစ်၍ ထိုအချိန်၌ အထူးထင်ပေါ်ကျော်ကြားသော အဿဂုတ္တမထေရ်ထံ သွားသည်။ အဿဂုတ္တမထေရ်သည် ရှင်နာဂသိန်၏ အကဲကို စမ်းလိုသည်ဖြစ်၍ ဒါယိကာမကြီးတစ်ဦး၏ ဆွမ်းကျွေး၌ ရဟန်းငယ် ရှင်နာဂသိန်အား တရားအဟောခိုင်းသည်။ ရဟန်းငယ် ရှင်နာဂသိန်သည် ဆရာခိုင်းသည့်အတိုင်း ဆွမ်းအနုမောဒနာ တရားဟောသည်။ ဤတွင် ရှင်နာဂသိန်၏ အစွမ်းအစကို သိရှိသွားသည်။

ရှင်နာဂသိန်ကို ပို၍ ပညာဉာဏ်ကြီးမားသော ဆရာထံ အပ်လိုသောကြောင့် အဿဂုတ္တမထေရ်သည် ရှင်နာဂသိန်အား ပါဠိပုတ် အသောကာရုံကျောင်း၌ နေထိုင်သီတင်းသုံးသော ဓမ္မရက္ခိတမထေရ်ထံ လွှတ်လိုက်သည်။ ထိုနေရာနှင့် ပါဠိပုတ်သည် ယူဇနာတစ်ရာ ဝေးသည်။ ယူဇနာတစ်ရာဝေးသော ပါဠိပုတ်သို့ ခြေကျင်သွားဖို့ရန် မလွယ်ပေ။ သို့သော်လည်း ထိုခေတ်က ရဟန်းသံဃာများသည် ဖြစ်သည့်နည်းဖြင့် သွားလာနေကြသည်။ ကုန်သည်များလည်း အမြဲတမ်း အသွားအလာ ရှိနေသည်။ ရှင်နာဂသိန်သည် ခရီးသွားကုန်သည် အုပ်စုတစ်စုနှင့်တွေ့သည်။ ထိုကုန်သည် အုပ်စုခေါင်းဆောင် သူဌေးက ရှင်နာဂသိန်အား စားရေးသောက်ရေးပါမကျန် တာဝန်ခံပြီး ခေါ်သွားသည်။

ရှင်နာဂသိန်သည် ဓမ္မရက္ခိတမထေရ်၏အထံ၌ ပိဋကတ်ကျမ်းစာများကို ပြောင်မြောက်သည်အထိ သင်ယူသည်။ ထိုအတွင်း ရှင်နာဂသိန်အား ပန်ဂျပ်မှ ပြန်ခေါ်သည်ဖြစ်၍ ယခင်နေထိုင်ခဲ့သော ရက္ခိတတလသို့ ပြန်လာရသည်။ ရှင်နာဂသိန်သည် သံဃာ၏အမိန့်ကို နာခံလျက် မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ မြို့တော်သာဂလရှိ ‘သချေယျ’ ကျောင်းတိုက်သို့ လာခဲ့သည်။ ထိုကျောင်းတိုက်မှ

ပညာရှင် အာယုပါလမထေရ်သည် မိလိန္ဒမင်းကြီးနှင့် တရားစကား ဆွေးနွေး ပြောကြားသောအခါ မင်းကြီးက မထေရ်အား ပြန်လှန်မပြောနိုင်ဘဲ နှုတ်ပိတ် သွားအောင်ပင် လုပ်ခဲ့သည်။

မိလိန္ဒပညာ၏ အဆိုအရ ဘုရင် မိလိန္ဒသည် အတတ်ပညာ (၁၉)မျိုးကို တစ် ဖက်ကမ်းရောက် ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်သည်။ ယင်းအတတ်ပညာများကား သုတိ၊ သမိတိ၊ သင်္ချ၊ ယောဂ၊ ညာယ၊ ဝိသေသိက၊ (ဟိန္ဒူ ဒဿနများ ဖြစ် ကြသည်။) ဂဏိတ (ဂဏန်း)၊ သင်္ဂီတ (ဂီတ)၊ ဝိဇ္ဇာ (ဆေးပညာ)၊ ဝေဒလေ မျိုး၊ ပုရာဏ်၊ ဣတိဟာသ (သမိုင်း)၊ မန္တာန်၊ တက္က၊ တန္တိ၊ ယုဒ္ဓဝိဇ္ဇာ (စစ် ပညာ)၊ ဆန္ဒ၊ ဗေဒင်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဝါဒငြင်းခုံပြိုင်ပွဲ ပြုရာ၌ သူ့ကို အနိုင်ရသူမရှိပေ။

လောကာယတ၊ ပုရာဏကဿပ၊ မက္ခလိဂေါသာလ၊ နိဂဏ္ဌနာတပုတ္တ၊ သဗ္ဗယဝေလဋ္ဌိပုတ္တ၊ အဇိတကေသကမ္မလ၊ ပကုဓကစွာယနတို့အား ဘုရင် မင်းကြီးသည် ဝါဒပြိုင်ပွဲ၌ အလဲထိုးနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ စာရင်းသည် ပိဋကတ်ကျမ်းများထဲတွင်လည်း ပါသည်။ ယင်းကိုထောက်လျှင် ဘုရားလက် ထက်တော်က ထိုပုဂ္ဂိုလ်များသည် မိလိန္ဒမင်းကြီးခေတ်အထိ ထင်ရှားရှိနေကြ သေးသည်ဟု အနက်အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ဤမျှ ရှည်လျားသော နှစ်ပရိစ္ဆေဒ အချိန်ကာလအထိ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ မည်သို့မည်ပုံ အသက်ရှင်နေနိုင်ကြသနည်း ဟူသော ပြဿနာတစ်ရပ် ပေါ်လာသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ဒဿနပညာများကို ကိုယ်စားပြုနေကြသော ပုဂ္ဂိုလ်များ ထိုခေတ်တွင် ရှိနေကြသည် ဟူ၍လည်း ကောင်း၊ သို့မဟုတ်ကလည်း ကျမ်းပြုဆရာသည် ခေတ်ကာလကို သတိမပြုဘဲ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အမည်နာမများကိုယူ၍ ဤနေရာ၌ ထည့်သွင်းထားလေသည် ဟူ၍လည်းကောင်း အနက်အဓိပ္ပာယ် ကောက်ယူနိုင်သည်။ အသောကကျောက် စာများ၌ ‘ဇီဝက’ ဟူသော အမည်နာမကို တွေ့ရသည်။ ပုရာဏကဿပ အစ ရှိသော အမည်နာမများကို မတွေ့ရပေ။ ဇီဝကဟူသော အမည်နာမကို သုံးစွဲ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

ရှစ်သောင်းသော ရဟန်းသံဃာတော်များနှင့် အတူတကွ ရှင်နာဂသိန် သာဂလနေပြည်တော် ကြွလာသည်ဆိုသည့် သတင်းသည် ပျံ့နှံ့သွားသည်။ ထို

ရဟန်း သံဃာတော်များသည် သင်္ချေယျ ကျောင်းတိုက်တွင် သီတင်းသုံးနေထိုင်ကြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီး မေးမြန်းစုံစမ်းသည်ဖြစ်၍ ဒေဝမန္တိယအမတ်ကြီးက ရှင်နာဂသိန်အကြောင်း လျှောက်ထား ပြောပြလိုက်လေသည်။ နာဂသေနဟူသော အမည်နာမကို ကြားလိုက်ရသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် မိလိန္ဒမင်းကြီးသည် ထိတ်လန့် တုန်လှုပ်သွားသည်။ ကြက်သီးမွေးညင်းများပင် ထလာသည်။

ဒေဝမန္တိယအမတ်ကြီး၏ လျှောက်ထားပြောပြချက်ကို ကြားသိရသော အခါ ဘုရင်မင်းကြီးက “အဲဒီ နာဂသေန ရဟန်းတော်ဟာ ကျွန်ုပ်နဲ့ တရားဆွေးနွေးဖို့ အဆင်သင့်ဖြစ်ပါ့မလား” ဟု မေးလိုက်လေသည်။

“အဆင်သင့် ဖြစ်နေပါတယ် အရှင်မင်းကြီး။ တကယ်လို့ ဣန္ဒ၊ ယမ၊ ဝရဏ၊ ကုဝေရ၊ ပဇာပတိ၊ သုယာမ၊ တုသိတဒေဝ၊ လောကပါလ နတ်မင်းများနဲ့ အတူတကွ မဟာဗြဟ္မာမင်းကြီး ရောက်လာရင်လည်း နာဂသေနမထေရ်ကတော့ စကားယှဉ်ပြိုင် ပြောကြားဖို့ အဆင်သင့်ပါ။ လူပုဂ္ဂိုလ်ဆိုရင်တော့ ပြောစရာမလိုပါဘူး အရှင်မင်းကြီး”

ဘုရင်မင်းကြီးက ဒေဝမန္တိယအမတ်ကြီးအား အမိန့်ပေးလိုက်သည်။ “အမတ်ကြီး၊ အဲဒီလိုဆိုရင် တမန်တော် စေလွှတ်ပြီး အဲဒီမထေရ်နဲ့ ကျွန်ုပ်တွေ့ဆုံလိုတဲ့အကြောင်းကို အကြောင်းကြားခိုင်းလိုက်ပါ”

“ကောင်းပါပြီ အရှင်မင်းကြီး” ဟု ပြောပြီးလျှင် ဒေဝမန္တိယအမတ်ကြီးသည် နာဂသေနမထေရ်ထံ တမန်တော် စေလွှတ်ပြီးလျှင် ဘုရင်မင်းကြီးက အရှင်သူမြတ်ဘုရားကို တွေ့ဆုံလိုသည်ဟူ၍ အကြောင်းကြားလိုက်သည်။

နာဂသေနမထေရ်က “ကောင်းပါပြီ၊ ဘုရင်မင်းကြီး လာနိုင်ပါတယ်” ဟူ၍ အကြောင်းပြန်ကြားလိုက်သည်။

ထိုအခါ မိလိန္ဒ ဘုရင်မင်းကြီးသည် စစ်သည်တပ်သားများနှင့် အတူတကွ ယောနကလူမျိုး ငါးရာကို ခေါ်ခဲ့ပြီး ယာဉ်ရထားဖြင့် သင်္ချေယျ ကျောင်းတိုက်သို့ ထွက်လာခဲ့သည်။ သင်္ချေယျကျောင်းတိုက် ရောက်သောအခါ ရှင်နာဂသိန် သီတင်းသုံးသည့်ကျောင်းသို့ သွားသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးက အမတ်ကြီးကို ပြောလိုက်သည်။ “အမတ်ကြီး၊ နာဂသေနမထေရ် မည်သူမည်ဝါ ဖြစ်တယ်ဆိုတာ ကျွန်ုပ်ကို မပြောကြားပါလင့်၊ ကျွန်ုပ်ကိုယ်တိုင် သိအောင်လုပ်မယ်”

“ကောင်းပါပြီ အရှင်မင်းကြီး၊ ဘုရင်မင်းကြီးကိုယ်တိုင် နာဂသေနမထေရ် မည်သူမည်ဝါဆိုတာ ပြောပြပါ”

ထိုအချိန်၌ ရှင်နာဂသိန်သည် ရှေ့၌ထိုင်နေသော ရဟန်းသံဃာပေါင်းလေးသောင်းထက် ဝါငယ်ပြီး၊ နောက်တွင်ထိုင်နေသော ရဟန်းသံဃာပေါင်းလေးသောင်းထက် ဝါကြီးသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ရဟန်းသံဃာအားလုံးကို အရှေ့တွင်လည်းကောင်း၊ အလယ်တွင်လည်းကောင်း ကြည့်သောအခါ ရှင်နာဂသိန်ကို တွေ့မြင်သိရှိသွားသည်။

ရှင်နာဂသိန်သည် ရဟန်းသံဃာများ၏ အလယ်တွင် ကေသရာဇာ ခြင်္သေ့မင်းကဲ့သို့ အကြောက်အရွံ့ လုံးဝမရှိဘဲ တည်ငြိမ်ဣန္ဒြေရစွာ ထိုင်နေတော်မူသည်။ ရှင်နာဂသိန်ကို တွေ့မြင်ရုံမျှဖြင့် “ဤရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်သည် နာဂသေနမထေရ် ဖြစ်၏” ဟူ၍ ဘုရင်မင်းကြီး အတတ်သိသွားသည်။ ထိုအခါ ဘုရင်မင်းကြီးက အမတ်ကြီးအား “အဲဒီမထေရ်ဟာ နာဂသေန မဟုတ်လား” ဟူ၍ မေးလိုက်လေသည်။

“မှန်ပါတယ် အရှင်မင်းကြီး၊ အရှင်မင်းကြီး ညွှန်ပြတဲ့ မထေရ်ဟာ နာဂသေနမထေရ် ဖြစ်ပါတယ်။ အရှင်မင်းကြီး နာဂသေနမထေရ် မည်သူမည်ဝါဆိုတာ အမှန်အတိုင်း သိရှိပါပေတယ်”

အသိဉာဏ်ပညာနှင့်လည်းကောင်း၊ မြင့်မြတ်သည့် ကျင့်ဝတ်နှင့်လည်းကောင်း ပြည့်စုံသော နာဂသေနမထေရ်ကို တွေ့မြင်ရသည့်အခါ ဘုရင်မင်းကြီးက ပြောလိုက်လေသည်။

“ကျွန်ုပ် ဓမ္မကထိကများစွာကို တွေ့မြင်ခဲ့ဖူးပြီ။ ဝါဒပြိုင်ပွဲများကိုလည်း အကြိမ်များစွာ ဆင်နွှဲခဲ့ဖူးပြီ။ သို့သော်လည်း မည်သည့်အခါကမှ ယခုလောက် ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့ခြင်း မဖြစ်ခဲ့ဖူးပါ။ ယနေ့ အမှန်မှချ ကျွန်ုပ်ရုံးပြီး နာဂသေနမထေရ် အနိုင်ရလိမ့်မယ်။ ဘာကြောင့်လဲဆိုရင် ကျွန်ုပ် စိတ်နှလုံး တုန်လှုပ်ချောက်ချားနေတဲ့အတွက်ကြောင့် ဖြစ်တယ်”

ရှေးဦးစွာ ဘုရင်မင်းကြီးသည် အနတ္တဝါဒနှင့် ပတ်သက်သော မေးခွန်းကိုမေးလျက် အနတ္တဝါဒနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သိလိုသည့်ဆန္ဒ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ဘုရင်မင်းကြီးက မေးလိုက်သည်။

“အရှင်ဘုရား၊ အရှင်ဘုရား၏ အမည်နာမ မည်သို့ခေါ်ပါသနည်း”

“နာဂသေနဟု ခေါ်ပေသည်။ ကျုပ် သီတင်းသုံးဖော်များက ကျုပ်ကို နာဂသေနအမည်နာမဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ သို့သော်လည်း ယင်းအမည်နာမမှာ အသုံးပြုရန်အတွက် အမည်ပညတ်မျှသာ ဖြစ်သည်။ အမှန်စစ်စစ်မှာမူ ယင်းကဲ့သို့သော မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်မှ မရှိပေ”

“အရှင်ဘုရား၊ အကယ်၍ ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ တစ်စုံတစ်ဦးမရှိလျှင် အရှင် ဘုရားကို မည်သူ သင်္ကန်းပေးသနည်း၊ မည်သူ ဆွမ်းပေးသနည်း။ မည်သူက ဆွမ်းကို သုံးဆောင်သနည်း။ မည်သူက အကျင့်တရားကို ကျင့်ကြံအားထုတ် သနည်း။ မည်သူက သီလသမာဓိပညာ ဘာဝနာပွားများ အားထုတ်သနည်း။ မည်သူက နိဗ္ဗာန်မဂ်ဖိုလ် မျက်မှောက်ပြုသနည်း။ အကယ်၍ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်စုံတစ်ဦး မရှိလျှင် ကုသိုလ်ဟူ၍လည်း ရှိမည်မဟုတ်ပေ။ အကုသိုလ်ဟူ၍လည်း ရှိမည် မဟုတ်ပေ။ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ကျူးလွန်သူလည်း ရှိမည်မဟုတ်ပေ။ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ကျူးလွန်ပြုလုပ်စေသူလည်း ရှိမည်မဟုတ်ပေ။ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ၏ အကျိုးလည်း ရှိမည်မဟုတ်ပေ။ အကယ်၍ အရှင်ဘုရားကို တစ်စုံတစ်ဦးက ရိုက်နှက်သော် ဘယ်သူဘယ်ဝါ ရိုက်နှက်ခြင်းမျှ မဟုတ်ပေ။ ယင်းသို့ဖြစ်ပါက နာဂသေနဟူသည်မှာ မည်သည့်အရာ ဖြစ်သနည်း။ ဤဆံပင်သည် နာဂသေန ဖြစ်ပါသလား။”

“မဟုတ်ပါမင်းကြီး။”

“ဤမွေးညင်းများသည် နာဂသေန ဖြစ်ပါသလား။”

“မဟုတ်ပါမင်းကြီး။”

“ဤခြေသည်း လက်သည်းသည် နာဂသေန ဖြစ်ပါသလား။”

“မဟုတ်ပါ၊ အရှင်မင်းကြီး။”

“ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် အရှင်ဘုရား၏ ဤရုပ်၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရ၊ ဝိညာဏ်တရားများသည် နာဂသေန ဖြစ်ပါသလား။”

“မဟုတ်ပါမင်းကြီး။”

“ဤရုပ်၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရ၊ ဝိညာဏ် တရားများ၏ အစုအဝေး သည် နာဂသေန ဖြစ်ပါသလား။”

“မဟုတ်ပါမင်းကြီး။”

“သို့ဖြစ်လျှင် ရုပ် စသော တရားများမှတစ်ပါး သီးခြား နာဂသေန ဆိုတာ ရှိပါသလား။”

“မရှိပါမင်းကြီး။”

“အရှင်ဘုရား၊ တပည့်တော်သည် အရှင်ဘုရားအား မေးရင်းမေးရင်း မောသွားပါပြီ။ သို့သော်လည်း နာဂသေနဆိုတာ မည်သည့်အရာ ဖြစ်သနည်း ဆိုသည်ကို မသိရပါ။ ယင်းသို့ဖြစ်ပါမူ နာဂသေနဟူသည်မှာ စကားလုံးသက် သက်မျှသာ ဖြစ်ပါသလား။ နာဂသေနဆိုတာ မည်သည့်အရာ ဖြစ်ပါသနည်း။”

“မင်းကြီး၊ ဤကျောင်းတိုက်သို့ မင်းကြီး ခြေကျင်လာသလား။ သို့မဟုတ် ယာဉ်ရထားဖြင့် လာသလား”

“တပည့်တော် ယာဉ်ရထား စီးလာပါသည်”

“ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် အရှင်မင်းကြီး၏ ယာဉ်ရထား ဘယ်ဟာလဲဆိုတာကို ကျုပ်ကို ပြောပြစမ်းပါ မင်းကြီး၊ လှည်းသန်သည် ယာဉ်ရထားလား”

“မဟုတ်ပါ”

“လှည်းဘီးသည် ယာဉ်ရထားလား”

“မဟုတ်ပါ”

“ဒါဖြင့် လှည်းဝင်ရိုး စသည်သည် ယာဉ်ရထားလား”

“မဟုတ်ပါ”

“မင်းကြီး လှည်းသန် စသည်တို့၏ အပေါင်းအစုသည် ယာဉ်ရထားလား”

“မဟုတ်ပါ”

“မင်းကြီး လှည်းသန် စသည်များမှတစ်ပါး ယာဉ်ရထားဆိုတာ ရှိပါသလား”

“မရှိပါ”

“မင်းကြီး၊ ကျုပ်သည် မင်းကြီးကို မေးရင်းမေးရင်းနှင့် မောသွားပြီ။ သို့သော်လည်း ယာဉ်ရထား ဘယ်ဟာလဲဆိုတာ မသိရပေ။ ယာဉ်ရထားဆိုသည်မှာ စကားလုံးမျှသာ ဖြစ်ပါသလား။ ယာဉ်ရထားဟူသည်မှာ မည်သည့်အရာ ဖြစ်ပါသနည်း။ အသင်မင်းကြီး မုသားစကား ပြောပါသလား။ အသင်မင်းကြီးသည် ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း၌ အကြီးမားဆုံးသော ဘုရင်ဧကရာဇ် ဖြစ်ပေသည်။ ခည်သူ့ကို ကြောက်ရွံ့၍ မုသားစကားကို ပြောဆိုပါသနည်း”

“အရှင်ဘုရား၊ တပည့်တော် မုသားစကား ပြောဆိုခြင်း မဟုတ်ပါ။ လှည်းသန် စသော ယာဉ်ရထား၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများအပေါ်မှာ အခြေခံလျက် ခေါ်ဝေါ်အသုံးပြုရန်အတွက် ယာဉ်ရထားဟူသော အမည်နာမပညတ်ကို မှည့်ခေါ် သမုတ်ထားခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်”

“မင်းကြီးပြောတာ မှန်ပေသည်။ ယာဉ်ရထား ဘာဆိုတာ မင်းကြီး သိရှိနားလည်သွားပြီ။ ထိုနည်းအတိုင်းပင် ကျုပ်၏ ဆံပင် စသည်များအပေါ် အခြေခံလျက် ခေါ်ဝေါ်အသုံးပြုရန်အတွက် နာဂသေနဟူသော အမည်ပညတ်

ကို မှည့်ခေါ်ထားခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ သို့သော်လည်း ပရမတ္ထသဘာဝအရ နာဂ
သေနသည် မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ မဟုတ်ပေ။ ယင်းအချက်
နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဘုရားရှင် ကိုယ်တော်မြတ်ကလည်း ဝဇီရာ ဘိက္ခုနီမအား
“အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများကို အခြေခံလျက် ယာဉ်ရထားဟူသော အမည်နာမ
ပညတ်ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့ ခန္ဓာငါးပါး ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဖြစ်၍ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ
ဟူသော နာမပညတ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်၏” ဟူ၍ ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်”

ထို့နောက် ဘုရင်မင်းကြီးက လျှောက်ထားလိုက်ပြန်သည်။

“အရှင်ဘုရား၊ တပည့်တော်နှင့် တရားဆွေးနွေးပါမည်လား”

“အရှင်မင်းကြီး၊ ပညာရှိတို့ကဲ့သို့ ဆွေးနွေးမည်ဆိုပါက ကျုပ် ဆွေး
နွေးမည်”

“အရှင်ဘုရား ပညာရှိတို့က မည်သို့မည်ပုံ ဆွေးနွေးကြပါသနည်း”

“ပညာရှိတို့သည် စကားဆွေးနွေး ပြောကြားရာ၌ သွယ်ဝိုက်ပြောအပ်
သည့်အရာကို သွယ်ဝိုက်ပြောသည်။ တိုက်ရိုက်ပြောအပ်သည့်အရာကို တိုက်ရိုက်
ပြောသည်။ ချေဖျက်ပြောအပ်သည့်အရာကို ချေဖျက်ပြောသည်။ ချီးမြှောက်
ပြောအပ်သည့်အရာကို ချီးမြှောက်ပြောသည်။ ထူးခြားသည့်အရာကို ထူးခြား
ကြောင်း၊ မထူးခြားသည့်အရာကို မထူးခြားကြောင်း ပြောသည်။ သို့သော်လည်း
ပညာရှိတို့သည် တရားစကား ဆွေးနွေးရာတွင် အမျက်မထွက်ကြပေ။ ယင်း
ကဲ့သို့ ဆွေးနွေးပြောကြားပုံမှာ ပညာရှိတို့၏ ဆွေးနွေးပုံ ဆွေးနွေးနည်း ဖြစ်
သည်”

“အရှင်ဘုရား၊ တပည့်တော် ပညာရှိတို့၏ ဆွေးနွေးပုံ ဆွေးနွေးနည်း
အတိုင်း ဆွေးနွေးပါမည်။ အရှင်ဘုရားလည်း ယုံကြည်စိတ်ချစွာ ဆွေးနွေးတော်
မူပါ။ ရဟန်း တစ်ပါးပါးနှင့်လည်းကောင်း၊ သာမဏေ တစ်ပါးပါးနှင့်လည်း
ကောင်း၊ ဥပါသကာ တစ်ယောက်ယောက်နှင့်လည်းကောင်း၊ ကျောင်းတိုက်တွင်
နေသူတစ်ဦးဦးနှင့်လည်းကောင်း ဆွေးနွေးသကဲ့သို့ပင် ယုံကြည်စိတ်ချမှုအပြည့်
ဖြင့် ဆွေးနွေးနိုင်ပါသည်”

ရှင်နာဂသိန်ကို အကဲစမ်းလိုသည့်အတွက် မိလိန္ဒမင်းကြီးသည် မေးခွန်း
တစ်ခု မေးလိုက်ပြန်လေသည်။

“အရှင်ဘုရား၊ တပည့်တော် မေးခွန်းတစ်ခုကို မေးပါမည်”

“မေးပါမင်းကြီး”

“တပည့်တော် မေးပြီးပါပြီ”

“မင်းကြီး၊ ကျုပ်ကလည်း ဖြေပြီးပါပြီ”

“အရှင်ဘုရား၊ ဘာဖြေပါသနည်း”

“မင်းကြီးကကော ဘာမေးပါသနည်း”

ရှင်နာဂသိန်နှင့် မိလိန္ဒမင်းကြီးတို့၏ တရားစကား ငြင်းခုံဆွေးနွေးပွဲကို နောက်ထပ် ဘုရင့်နန်းတော်၌ ကျင်းပရန် ချိန်းဆိုလိုက်ကြောင်း ‘မိလိန္ဒပဉ္စာ’ အရ သိရှိရသည်။ အထက်ပါအတိုင်း အမေးအဖြေ ပြုလုပ်ပြီးသောအခါ မိလိန္ဒမင်းကြီး နန်းတော်ပြန်သွားသည်။ နောက်တစ်နေ့ နံနက်ချိန်၌ ဒေဝမန္တိယ အမတ်ကြီးက အနန္တကာလ၊ မင်္ဂလာ၊ သဗ္ဗဒိန္န အမတ်တို့နှင့်အတူ ဘုရင်မင်းကြီး ထံသွားပြီး “နာဂသေနမထေရ်ကို ရဟန်းဘယ်နှပါးနှင့်အတူ ပင့်ရမည်နည်း” ဟု မေးမြန်းသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးက “သူ့အလိုရှိသမျှ ရဟန်းတော်များ ခေါ်ခဲပြီး ကြွလာနိုင်ပါသည်” ဟူ၍ ပြောသည်။

မိလိန္ဒမင်းကြီးသည် ရှင်နာဂသိန်အား နေ့ရက်ပေါင်းများစွာ တရားနှင့် ပတ်သက်သော အမေးပုစ္ဆာများကို မေးလာခဲ့သည်။ ရှင်နာဂသိန်က ဥပမာ ဥပမေယျတို့နှင့် အတူတကွ ပညာရှိပီပီ ပြန်ကြားဖြေဆိုသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦး၏ ပုစ္ဆာဝိသဇ္ဇနာများသည် နောင်သောအခါ၌ မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ အမည်နာမကို အစွဲပြုလျက် ‘မိလိန္ဒပဉ္စာ’ ဟူသော အမည်နာမဖြင့် ထင်ရှားကျော်ကြားလာသည်။ ထိုကျမ်းကို မည်သူ ရေးပြုစီရင်သည်ဟူ၍ မသိရပေ။ ထိုနည်းအတူ ထိုကျမ်းကို မည်သည့်ခေတ်က အက္ခရာ ရေးတင်ထားသည်ဟူ၍လည်း အခိုင်အမာ အတိအကျ မသိရပေ။ သို့သော်လည်း မိလိန္ဒပဉ္စာကို ကနိရုကမင်းကြီးနှင့် ဟဿဝဒ္ဒနမင်းကြီးတို့၏ ခေတ်နှစ်ခေတ်အကြား ရေးသားစီရင်သည်ဟူ၍ ခန့်မှန်းရပေသည်။

မိလိန္ဒပဉ္စာကို ထေရဝါဒ ကျမ်းဂန်များထဲတွင် ထည့်သွင်းထားကြသည်။ သို့သော်လည်း မိလိန္ဒပဉ္စာသည် နဂိုမူရင်းက သက္ကတဘာသာဖြင့် ရေးသားစီရင်ထားသည့် ကျမ်းဖြစ်သည်ဟူ၍ သိရသည်။ နောက်ပိုင်းကျမှ ထေရဝါဒီများက ထိုကျမ်းကို မိမိတို့အတွက် အသုံးဝင်သော ကျမ်းဖြစ်၏ဟု ယူဆလျက် ပါဠိဘာသာဖြင့် ပြန်ဆိုထားကြခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ အဘိဓမ္မာ ဝတာရဋီကာ ဟောင်း၌ မိလိန္ဒပဉ္စာမှ ထုတ်နုတ်ထားသော သက္ကတဝါကျကို တွေ့ရှိရသည်။ ထိုကျမ်း၏ အဆိုအရမူ ရှင်နာဂသိန်သည် မဟာယာနဂိုဏ်းဝင် ရဟန်းတော်

ဖြစ်ရမည်။ မိလိန္ဒမင်းကြီးနှင့် ရှင်နာဂသိန်တို့၏ ဝါဒဆွေးနွေး ငြင်းခုံပွဲမှာလည်း သက္ကတဘာသာဖြင့် ပြုလုပ်ခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ရှင်နာဂသိန် မွေးဖွားကြီး ပြင်းလာသော အရပ်ဒေသမှာ မဟာယာနဂိုဏ်း ခေတ်စားပြန့်ပွားသော အရပ် ဒေသ ဖြစ်သည်ဟူ၍ ခန့်မှန်းရပေသည်။

ရာဟုလာသံကိစ္စည်းက ဤသို့ဆိုထားသည်။ ယောနက (ဂရိ) ဘုရင် များသည် များသောအားဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ယောနက ဘုရင်တို့၏ ဥဇ္ဇေနံ (ဥဇ္ဇေနိ) ဘုရင်ခံသည် ဆန်ကျိရှိ ထေရဝါဒီ ရဟန်းသံဃာတော်များအားလည်းကောင်း၊ မထုရာ ဘုရင်ခံသည် သဗ္ဗတ္ထိဝါဒီ ရဟန်းသံဃာတော်များအားလည်းကောင်း အထူးပင် ကြည်ညိုလေးစားကြ၏။ မထုရာသည် ထိုအချိန်က ဘုရင်ခံတစ်ဦး၏ နေပြည်တော် ဖြစ်ရုံမျှသာမက အရှေ့နှင့်တောင်မှ တက္ကသီလာသို့သွားသော ကုန်သွယ်မှုလမ်းမပေါ်ရှိ ပြည်စုံ ကြွယ်ဝသော ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု ဗဟိုအချက်အချာ ဌာနတစ်ခုလည်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် သဗ္ဗတ္ထိဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်း ပြန့်ပွားထွန်းကားရေး၌ အထူး အကူ အညီ အထောက်အပံ့ရပေ၏။ မဂဓတိုင်းနိုင်ငံမှ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်း နှင့် မထုရာမှ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်းတွင် အတန်ငယ် ကွဲပြားခြားနား သွား၏။ ထို့ကြောင့် မထုရာမှ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒဂိုဏ်းသည် အရိယသဗ္ဗတ္ထိဝါဒဂိုဏ်း အမည်ဖြင့် ထင်ရှားကျော်ကြားနေပေ၏။

ယင်းကိုထောက်လျက် တက္ကသီလာအထိလည်းကောင်း၊ တက္ကသီလာ ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ဝိုက်၌လည်းကောင်း အရိယသဗ္ဗတ္ထိဝါဒဂိုဏ်း ပြန့်ပွားထွန်း ကားနေသည်မှာ ထင်ရှားပြတ်သားလှပေသည်။ ယင်းအခြေခံအရ တွက်ဆ ကြည့်လျှင် ရှင်နာဂသိန်သည် အရိယသဗ္ဗတ္ထိဝါဒဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်ကောင်း ဖြစ်ပေ လိမ့်မည်။

မိလိန္ဒပဉ္စာ၏ မူကွဲတစ်ခု တရုတ်ဘာသာဖြင့် ရှိသည်။ ထိုမူကွဲသည် ပါဠိ မိလိန္ဒပဉ္စာ၏ တတိယကဏ္ဍအထိသာ ရှိသည်။ ထိုမူကွဲတွင်ပါသော ပုစ္ဆာ ဝိသဇ္ဇနာများမှာလည်း ပါဠိ မိလိန္ဒပဉ္စာအတိုင်း လိုလိုပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းကို ထောက်လျက် မိလိန္ဒပဉ္စာ၏ မူရင်းသည် သက္ကတဘာသာဖြင့် ရေးသားထား သော မဟာယာနကျမ်း ဖြစ်သည်ဟူ၍ ခန့်မှန်းရပေသည်။ တရုတ်ဘာသာဖြင့် ပြန်ဆိုသော ဗုဒ္ဓကျမ်းစာဟူသမျှမှာ သက္ကတဘာသာမှ ပြန်ဆိုထားသော ကျမ်း များသာဖြစ်သည်။ တရုတ်နှင့် ပါဠိ မိလိန္ဒပဉ္စာ နှစ်မျိုးလုံးသည် မူရင်းသက္ကတ

မိလိန္ဒပဉ္စာ၏ ဘာသာပြန်များ ဖြစ်ကြသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် ကလည်း မူရင်း သက္ကတ မိလိန္ဒပဉ္စာကို အခြေခံလျက် ရေးသားထားသော ကျမ်းများ ဖြစ်ကြသည်ဟူ၍လည်းကောင်း ခန့်မှန်းရပေသည်။

ပါဠိ မိလိန္ဒပဉ္စာ၏ နိဂုံး၌ ဘုရင် မိလိန္ဒသည် ရဟန်းဖြစ်သွားပြီး မဂ် ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ် ရသွားသည်ဟူ၍ ဆိုထားသည်။ ယင်းအဆိုအမိန့်၌ သမိုင်း ကြောင်းဆိုင်ရာ မှန်ကန်မှု မည်၍မည်မျှအထိ ရှိသည်ဆိုသည်ကိုမူ ပြောပြဖို့ မလွယ်ပေ။ ဘုရင် မိလိန္ဒနှင့် ပတ်သက်၍ အထောက်အထားခိုင်လုံစွာ သိရ သည်မှာကား နေရာဌာနအသီးသီးမှ ရရှိသော သူ၏ ဒင်္ဂါးများမှဖြစ်သည်။

နေရာဌာနပေါင်း ၂၂ ဌာနမှ ဘုရင် မိလိန္ဒ၏ ဒင်္ဂါး ၂၂ မျိုး ရရှိသည်။ ထိုနေရာဌာနများမှာ အနောက်ဘက်တွင် ကာဗုလ်အထိလည်းကောင်း၊ အရှေ့ ဘက်တွင် မထုရာအထိလည်းကောင်း၊ မြောက်ဘက်တွင် ကသိုရအထိလည်း ကောင်း တည်ရှိနေကြသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ နိုင်ငံ အကျယ်အဝန်းကို သိရှိရပေသည်။ ဒင်္ဂါးတော်တော်များများ၌ ရှင်းလင်းပြတ် သားစွာ ဖတ်၍ရသော မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ အမည်နာမကို ရေးထိုးထားသည်။ ဒင်္ဂါးရှစ်မျိုးတွင် မိလိန္ဒဘုရင်၏ ရုပ်ပုံပါရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ရုပ်ပုံမှာလည်း ထင်ရှားပြတ်သားလှပေသည်။ တချို့ဒင်္ဂါးတွင်ပါသော မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ ရုပ်ပုံ သည် ငယ်ငယ်ရွယ်ရွယ်ကပုံဖြစ်ပြီး တချို့ဒင်္ဂါးများ၏ ရုပ်ပုံမှာမူ အိုမင်းရင့်ရော် နေသည့်ပုံ ဖြစ်သည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် မိလိန္ဒမင်းကြီး ထီးနန်းစိုးစံသော ကာလမှာ အလွန်ပင် ရှည်လျားကြာမြင့်သည်ဟူ၍ ခန့်မှန်းနိုင်ပေသည်။ ဒင်္ဂါး များ၏ တစ်ဖက်၌ ဂရိဘာသာဖြင့်လည်းကောင်း၊ အခြားတစ်ဖက်၌ ပါဠိဘာ သာဖြင့်လည်းကောင်း ရေးထိုးထားသည်။ တချို့ဒင်္ဂါးများ၌ တစ်ဖက်တွင် 'Basileos Storeris Menadrou' ဟု ရေးထားပြီး တခြားတစ်ဖက်၌ 'မဟာရ ဂျဆ တဒြတဆ မေနန္ဒြဆ' ဟု ရေးထားသည်။

တချို့ဒင်္ဂါးများ၌ ပြေးနေသော မြင်းရုပ်၊ ကုလားအုပ်၊ ဆင်၊ ဝက်နှင့် ဓမ္မစကြာ သို့မဟုတ် ပေရွက်ကို ရေးထိုးထားသည်။ စကြာ သို့မဟုတ် လှည်း ဘီး အမှတ်အသားပါသော ဒင်္ဂါးများကိုထောက်၍ မိလိန္ဒသည် အမှန်မုချ ဗုဒ္ဓ ဘာသာဝင်ဘုရင် ဖြစ်သည်ဟု သိရှိရပေသည်။ စကြာ (ဓမ္မစကြာ)သည် ဗုဒ္ဓ ဘာသာ၏ အဓိကအမှတ်အသား ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ အခြားဒင်္ဂါးများနှင့် မတူ ကွဲပြားသော ဒင်္ဂါးတစ်ခုတည်းကသာလျှင် မိလိန္ဒမင်းကြီး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်

ဖြစ်ကြောင်း ပြတ်ပြတ်သားသား ဖော်ပြနေပေသည်။ ထိုဒဂါး၏ တစ်ဖက်၌ 'Basileos Dikaiou Menandrou' ဟု ရေးထားပြီး အခြားတစ်ဖက်တွင် 'မဟာရဂျဆ ဓရမိက ဆ မေန်ဒြဆ' ဟု ရေးထားသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရင်တို့အတွက် 'ဓမ္မရာဇာ' ဟူသော စကားလုံးကို အသုံးပြုကြသည်။ အသောက၏ အမည်ကို ဓမ္မာသောကဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းဒဂါးများ၌ အသုံးပြုထားသော 'ဓရမိကဆ' ဟူသော စကားလုံးကို ထောက်လျက် မိလိန္ဒသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဘုရင် ဖြစ်သည်ဆိုသည်မှာ ယုံမှား ဖွယ် မရှိပေ။

ပလုဘာကက မိလိန္ဒမင်းကြီးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဤသို့ ရေးထားသည်။ "ဘုရင် မေန်ဒရ်သည် တရားမင်းဖြစ်၏။ ပညာရှိ၏။ ပြည်သူ ချစ်မြတ်နိုး၏။"

မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးသည့် နောက်တွင်လည်း မြတ်စွာဘုရား၏ ဓာတ်တော်ရရှိရန်အတွက် ဘုရင်များ အချင်းများကြသည်။ ယင်းအဖြစ်အပျက်နှင့် ယခုအဖြစ်အပျက်မှာ ဆင်တူနေသည်။ အရိုးကို ဌာပနာပြီး စေတီပုထိုး တည်ခြင်းမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ အလေ့အထဖြစ်သည်။ မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ အရိုးများကို ဌာပနာပြီး စေတီပုထိုးတည်ခြင်းမှာ မိလိန္ဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဘုရင် ဧကရာဇ်ဖြစ်ကြောင်း လုံလောက်သော အထောက်အထား ဖြစ်ပေသည်။

မိလိန္ဒပဉ္စာ၏ အဆိုအရ မိလိန္ဒသည် ကလသိ (ကာလသိဂါမ) ရွာ၌ မွေးဖွားသည်။ ယင်းရွာသည် အလဆန္ဒ သို့မဟုတ် အလက်ဇန္ဒရီယားရှိ 'ဒီယ' သို့မဟုတ် 'ဒီပ' ၌ ရှိသည်။

ဝါဒပြိုင်ပွဲ၌ ရှင်နာဂသိန်အား အရှုံးပေးလိုက်ပြီးနောက် မိလိန္ဒမင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အဖြစ် လက်ခံလိုက်လေသည်။ ထို့နောက် မင်းကြီးသည် မိလိန္ဒကျောင်းတိုက် ဆောက်လုပ်ပြီး ရှင်နာဂသိန်အား လှူဒါန်းသည်။ ထို့ပြင် ဗုဒ္ဓဓမ္မ ထွန်းကား ပြန့်ပွားရေးအတွက်လည်း ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။

မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ နန်းတော်၌ရှိသော ယောနကလူမျိုး အမတ်တော်တော် များများမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။ အမတ်ကြီးတစ်ယောက်သည် တစ်နေရာ၌ ရှင်နာဂသိန်၏ ဂုဏ်ပုဒ်ကို ထုတ်ဖော်ချီးကျူးပြီး မိလိန္ဒမင်းကြီး အပေါ် ရှင်နာဂသိန် သြဇာလွမ်းသွားအောင် ကြိုးစားသည်။ မိလိန္ဒမင်းကြီး လက်ထက် မတိုင်မီကပင် ယောနက (ဂရိ) လူမျိုးတို့သည် ဗုဒ္ဓတရားကို သက်ဝင်ယုံကြည်မှု ရှိနေကြပြီ။ တတိယသင်္ဂါယနာ တင်ပွဲအပြီး၌ ဘုရင်အသောက

သည် ယောနကလူမျိုး ဓမ္မရက္ခိဇာမထေရ်ကို အပရန္တကတိုင်းသို့ သာသနာပြု
 စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် ဂရိနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်း
 ကားနေသည်ဟူသော အချက်ကို သိရှိရပေသည်။ သို့ရာတွင် မည်မျှအောင်မြင်
 မှုရရှိသည် ဆိုသည်ကိုမူ ပြောပြဖို့ မလွယ်ပေ။

အသောကမင်းတရားကြီး ထွန်းညှိသွားခဲ့သော ဓမ္မဆီမိ ငြိမ်းမသွား
 အောင် မိလိန္ဒမင်းကြီးက ဆက်လက် ထိန်းထားသည်။ မိလိန္ဒမင်းကြီးသည်
 ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရင်များ၏ စာရင်းတွင် ထိပ်တန်းကပါဝင်ပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာ
 သမိုင်း၌ ထူးခြားသောနေရာကို ရရှိထားသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရင်တစ်ပါး
 ဖြစ်ပေသည်။

ကနိရုက

ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်း၌ ကနိရုကဘုရင်သည် အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍက ပါဝင်နေသည်။ ပါရသွ၊ မဟာကဝိ အဿယောသ၊ ဗုဒ္ဓဒဿနဗေဒ မဟာပညာရှင် ဝသုမိတြတို့သည် ကနိရုကခေတ်၌ ထွန်းကားသော ပညာရှင်ကြီးများ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အာရှအလယ်ပိုင်းနှင့် အာရှအနောက်ပိုင်း၌ အောင်မြင်စွာ ထွန်းကားပြန့်ပွားသွားခဲ့သည်။

ဘီစီ သုံးရာစု အလယ်ပိုင်းလောက်၌ နိမရနှင့် ပါဆတရလလူမျိုး အုပ်စုတို့သည် အာရှအလယ်ပိုင်းမှ တောင်ပိုင်းနှင့် မြောက်ပိုင်းများသို့ ခရီးဖြန့်ကြသည်။ နေရာအပြောင်းအလဲ ပြုလုပ်ရန်အတွက်သော်လည်းကောင်း၊ မိမိတို့မွေးမြူထားသည့် တိရစ္ဆာန်များအတွက် အစာရေစာ အလျဉ်းသင့်သောနေရာကို ရှာမှီးရန်အတွက်သော်လည်းကောင်း ထိုသို့ နေရာရွှေ့ကြခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ထိုအုပ်စုများသည် သူတို့၏ ဇာတိရပ်ရွာကို အပြီးအပိုင် စွန့်ခွာလာခဲ့ကြသည်။ သူတို့သည် ဗက်ကတရိယား ဂရိနိုင်ငံအဝှမ်း၌ အလျင်အမြန် ပြန့်ပွားကြသည်။ ထိုဒေသများ၌ မိမိတို့၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို တည်ထောင်လိုက်ကြသည်။ ထိုလူမျိုးစုများကို အိန္ဒိယလူမျိုးများက သက (ရှက)ဟု ခေါ်ကြသည်။ ထိုလူမျိုးစုတို့သည် ဟိလမန်မြစ်ကိုဖြတ်လျက် ဆီဆတန်သို့ ရောက်လာကြသည်။ ယင်းဒေသသည် ကန္ဒဟာရ၏ အနောက်ဘက်၌ရှိသော ရှကဆတန် သို့မဟုတ် ရှကဒေသဟု ခေါ်သောဒေသဖြစ်သည်။ ရှကဘုရင်တို့သည် ဆောရာရှတရ သို့မဟုတ် ကာထိယာဝါ၌လည်းကောင်း၊ ဂူဂျရတ်၌လည်းကောင်း အခြေချကြသည်။ နောက်ဆုံး၌ တက္ကသီလာနှင့် မထုရာသို့အထိ ရောက်လာကြသည်။

နိမရလူမျိုး အခြားအုပ်စုတစ်စုမှာ ဗက်ကတရီယားသို့ ရောက်သွားသည်။ ထိုအုပ်စုမှ အုပ်စုခွဲတစ်ခုဖြစ်သော ကုရှန်လူမျိုးစုသည် ဟိန္ဒူကုရှ်တောင်ကို ဖြတ်ကျော်လျက် ခရစ်နှစ် ၄၈ ခုနှစ်လောက်တွင် ပန်ဂျပ်သို့ ရောက်လာသည်။ ယင်းလူမျိုးစုကို ဦးဆောင်သူမှာ ပထမ ကဒဖိဆ်ဖြစ်သည်။ တရုတ်သမိုင်း၌ သူ့ကို ကျူအိကျို ဟုခေါ်သည်။

ဒုတိယ ကဒဖိဆ်သည် အင်ဒိုဂရီနှင့် ပါထီယန် မင်းညီမင်းသား များစွာ တို့ကို နယ်ခြားဒေသ၌ အနိုင်တိုက်ပြီးလျှင် အိန္ဒိယ အနောက်မြောက်ဒေသ၌ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သည်။ ထိုဒေသ၌ ထိုခေတ်က ဒင်္ဂါးများကို တူးဖော်ရရှိသည်။ ယင်းဒင်္ဂါးများသည် ခရစ်နှစ် ၇၈ ခုတွင် ဒုတိယ ကဒဖိဆ် အဘိသိက်ခံသည့် အထိမ်းအမှတ်ဖြင့် သွန်းလုပ်သည့် ဒင်္ဂါးများဖြစ်သည်ဟု ပြောကြသည်။

ကုရှန်ဘုရင်များထဲတွင် ကနိရုက (ခရစ် ၇၈-၁၀၁ သို့မဟုတ် ၁၂၀) သည် အထူးချွန်ဆုံး ဖြစ်သည်။ သူ၏ နေပြည်တော်မှာ ပုရရှုပူမ ရ (ပေရှာဝါ) ဖြစ်သည်။ ထိုနေပြည်တော်မှ ကာဗလ်၊ ကရမိရ်နှင့် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းဒေသများကို အုပ်ချုပ်သည်။ သူ၏ အာဏာစက်သည် နမ္မဒါမြစ်အထိ ပြန့်ကောင်းပြန့်ပေလိမ့်မည်။ ပါမိရ်၏ အခြေအနေကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲပစ်ရန်အတွက် ကိနိရုကသည် နှစ်ပေါင်းများစွာ စစ်တိုက်နေရသည်။ တရုတ်သေနာပတိ ပန်ကျောက် (ခရစ် ၁၀၂) ကွယ်လွန်သွားပြီးသည့်နောက်၌ ကနိရုကသည် သူ၏ နိုင်ငံပိုင်နက်အတွင်းသို့ ကာရှဂရနှင့် ခိုတန်၊ ယရကန္တ (ယခု တရုတ်တူရကီ စတန်၌)တို့ကိုလည်း သွတ်သွင်းလိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ပထမဦးဆုံး တရုတ်ပြည်တွင်း၌ ပြန့်ပွားသွားခြင်း ဖြစ်သည်။

ကာရှဂရ၊ ယရကန္တ၊ ခိုတန်တို့ကို သိမ်းပိုက်ပြီးသောအခါ ကနိရုကသည် ရောမအနီးသို့ ရောက်သွားပြီးလျှင် ရောမနှင့် အဆက်အသွယ်ပြုသည်။ အာရှအလယ်ပိုင်း ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု လမ်းမကြီးသည် သူ့ပိုင်နက်အတွင်း ရောက်လာသည်။ ထိုလမ်းမကြီးသည် ဗက်ကတရီယား၏ နေပြည်တော် ဗက်ကတရာမှ ကာရှဂရသို့သွားပြီး ထိုမှတစ်ဆင့် တရုတ်ပြည်သို့အထိ ပေါက်သည်။ အလွန်တရာ အရေးပါ အရာရောက်သော လမ်းမကြီးဖြစ်သည်။ ထိုလမ်းမကြီးမှ ရောမအင်ပိုင်ယာသို့ ရောက်လာသော တရုတ်ပိုးထည်များသည် အလွန်တရာ လူကြိုက်များသည်။

ကနိရုကနှင့် ရောမဘုရင်တို့သည် ချစ်ကြည်စွာ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံမှု

ရှိသည်။ ကနိရုကသည် ရောမနိုင်ငံ၌ သူ၏ သံတမန်များကို စေလွှတ်ထားသည်။ ရောမဘုရင် အိုရေအီ၏ နမူနာကိုယူပြီး ကနိရုကလည်း ရွှေဒင်္ဂါးပြားများကို ထုတ်လုပ်သည်။ ကနိရုကသည် ဆီးဇာ (Caesar)ဘွဲ့ကို ခံယူသည်ဟုလည်း ဆိုသည်။

စောစောပိုင်းက ကနိရုကသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို သက်ဝင်ယုံကြည်ခြင်းမရှိပေ။ ကံ ကံ၏အကျိုးကိုလည်း မယုံကြည်ပေ။ အစပိုင်းက ဗုဒ္ဓဘာသာကို မကိုးကွယ်ရုံမျှမက ဗုဒ္ဓဘာသာအား ခါးခါးသီးသီးပင် ဆက်ဆံသည်။ သို့ရာတွင် ကာရှဂရ၊ ယရကန္တ၊ ခိုတန်စစ်ပွဲများ၌ သွေးချောင်းစီးခဲ့ရပုံကို တွေ့မြင်သိရှိသွားသောအခါ ကနိရုကသည် အကြီးအကျယ် သံဝေဂရသွားပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလမ်းစဉ်ကို နှစ်ခြိုက်သဘောကျသွားသည်။

တစ်နေ့သ၌ ကနိရုကသည် တောကစားထွက်သည်။ တောထဲ၌ သူ့ရှေ့ယုန်ဖြူကလေးတစ်ကောင် ဖြတ်ပြေးသည်။ ကနိရုကသည် ယုန်ကလေးနောက်လိုက်သည်။ ယုန်ကလေး ရုတ်တရက် ပျောက်ကွယ်သွားသည်။ ယုန်ကို လိုက်ရှာရင်းနှင့် ကနိရုကသည် နွားကျောင်းသား သူငယ်တစ်ယောက်ကို သွားတွေ့သည်။ နွားကျောင်းသားသူငယ်သည် သူကိုယ်တိုင်တည်သော သုံးပေမျှသာရှိသည့် စေတီငယ်ကလေး၏ အနီးတွင်ရပ်နေသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးက “သူငယ်ဘာလုပ်နေတာလဲ” ဟု မေးမြန်းသည်ဖြစ်၍ သူငယ်က ဗုဒ္ဓ၏ ဗျာဒိတ်စကားကို ပြောပြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သာသနာ့ဒါယကာ ဖြစ်လာမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုဗျာဒိတ် စကားတော်အတိုင်း ဖြစ်လာစေရန် လှုံ့ဆော်တိုက်တွန်းလို၍ မိမိ စေတီတည်ကြောင်းကို သူငယ်က ပြောပြသည်။ ကနိရုကသည် အလွန်တရာ အားရဝမ်းသာ ဖြစ်သွားပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အဖြစ် ခံယူလိုက်သည်။ နောက်ပိုင်း၌ ကနိရုကဘုရင်သည် ထိုစေတီငယ်ကလေးကို ငုံ့ပြီး ပေ ၄၀၀ မြင့်သော ပုထိုးကြီးတစ်ဆူ တည်သည်။

ရွှင်ကျန် (ယုယန်ဆိုင်)၏ အဆိုအရ ကနိရုကဘုရင်သည် ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို နက်နက်နဲနဲ လေ့လာဆည်းပူးသည်။ ရဟန်းတော်တစ်ပါးသည် နေ့စဉ်နေ့တိုင်း နန်းတော်သို့ ကြွလာပြီး ကနိရုကဘုရင်အား တရားဓမ္မ သင်ကြားပြသသည်။ ရဟန်းတော်က ဗုဒ္ဓဘာသာ ဂိုဏ်းကွဲများနှင့် ပတ်သက်ပြီး ဘုရင်မင်းကြီးအား ပြောပြသည်။ ထိုအခါ ဘုရင်မင်းကြီး ဦးနှောက်ခြောက်သွားပြီး ဗုဒ္ဓဓမ္မနှင့် ပတ်သက်၍ သဘောမပေါက်နိုင်အောင် ဖြစ်သွားသည်။ ပါရသွ

မထေရ်က ဗုဒ္ဓ ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူပြီးနောက် ဤမျှရှည်ကြာသော အချိန်ကာလ အတွင်း ဗုဒ္ဓသာသနာတော်၌ ဂိုဏ်းအမျိုးမျိုး ကွဲပြားလာခြင်းဖြစ်ကြောင်း ပြော ပြမှ ဘုရင်မင်းကြီး နားလည်သဘောပေါက်သွားသည်။

ကနိရုက၏ ဒင်္ဂါးများ၌ နတ်ဒေဝတာ အတော်များများ၏ပုံ ပါရှိသည်။ ယင်း နတ်ဒေဝတာများထဲတွင် ဇိုရာစတရိယ နတ်ဒေဝတာများက အများစု ဖြစ်ပုံရသည်။ ဂရိနတ်နှင့် ဝေဒနတ်အချို့လည်း ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာကို မကိုး ကွယ် မဆည်းကပ်ခင်က ကနိရုကဘုရင် မည်သည့်ဘာသာကို ကိုးကွယ်သနည်း ဟူသည်ကိုမူ မသိရပေ။ အစပထမက ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မဟုတ်ကြောင်းကိုမူ တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်က ဆိုထားသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် ဗုဒ္ဓဘာသာ ကို မကိုးကွယ်ခင်က ကနိရုကသည် ထူးထူးခြားခြား မည်သည့်ဘာသာကိုမှ ကိုးကွယ်ခြင်းမရှိဟု ကောက်ယူနိုင်သည်။ ရှင်းရှင်းပြောရလျှင် နတ္ထိက ဝါဒီဘာ သာမဲ့တစ်ဦး ဖြစ်ဟန်ရှိသည်။ ကံ ကံ၏အကျိုးကို မယုံကြည်သူတစ်ယောက်သည် ဘုရားသခင်ကို ယုံကြည်သူ ဣဿရဝါဒီတစ်ဦး အဘယ်မှာ ဖြစ်နိုင်မည်နည်း။

နောက်ပိုင်း၌ မိလိန္ဒဘုရင်ကဲ့သို့ ကနိရုကလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ် သွားသည်။ ပန်ဂျပ်တွင် လာရောက် အခြေချကြသော နိုင်ငံခြားမှ ဘုရင်များ သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို စိတ်ပါဝင်စားသွားကြသည်။ တိုင်းရင်းသား မဟုတ်သည့် ထိုဘုရင်များအား စိတ်ပါဝင်စားစေသည့် ဗုဒ္ဓတရားထဲက အချက်အလက် များ စွာထဲက တစ်ခုမှာ အမျိုးဇာတ် မခွဲခြားသည့် လူမှုစနစ်ဖြစ်သည်။

မိလိန္ဒဘုရင် လက်ထက်ကပင် သဗ္ဗတ္ထိဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်းသည် ဂန္ဓာရသို့ ရောက်နှင့်နေပြီ။ ကနိရုကလက်ထက် ရောက်သောအခါ ဂန္ဓာရမှ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒီ ဆရာတော်များနှင့် ကရုမိရ်မှ ဆရာတော်များ၏ အကြားတွင် သဘောထားကွဲလွဲမှု ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ အသောကမင်းတရားကြီး လက်ထက်၌ အချို့သော သာသနာ့ဝန်ထမ်းများသည် ကိုယ့်သဘောအလျောက် ဗုဒ္ဓဒေသနာ တော်ကို အနက်အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုကြသောအခါ မောဂ္ဂလိပုတ္တမဟာထေရ်၏ ညွှန်ကြားချက်ဖြင့် ဓမ္မာသောကသည် တတိယသင်္ဂါယနာ တင်သည်။ ထိုနည်း တူစွာ ဗုဒ္ဓသာသနာတော်အတွင်း ပေါ်ပေါက်နေသော အဘိဓမ္မာ အယူအဆ အမျိုးမျိုးကို စုစည်းလျက် အသွင်တစ်မျိုးတည်း ဖြစ်စေရန်အတွက် ပါရသွ မထေရ်၏ ညွှန်ကြားချက်အရ ကနိရုကဘုရင်သည် စတုတ္ထ သင်္ဂါယနာတင် သည်။ သို့သော် ထိုစတုတ္ထ သင်္ဂါယနာကို ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာက အသိ

အမှတ် မပြုပေ။ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ စတုတ္ထ သင်္ဂါယနာမှာ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ တင်သည်။

ရွှင်ကျန်၏ ခရီးသွားမှတ်တမ်းအရ ကနိရုကမင်းကြီး၏ စတုတ္ထ သင်္ဂါယနာကို ကနိရုကပူရ (ကရုမိရ်)၌ တင်သည်။ ယင်း သင်္ဂါယနာတင်ပွဲတွင် ပါဝင်ဆင်နွှဲရန်အတွက် ပညာရှင်ရဟန်း အပါး ၅၀၀ ကို အိန္ဒိယနိုင်ငံ နေရာ အသီးသီးမှ ပင့်ဖိတ်သည်။ ယင်း သင်္ဂါယနာတင်ပွဲ၌ ဝသုမိတြမထေရ်က သဘာပတိအဖြစ်လည်းကောင်း၊ သာကေတမှ ကြွရောက်လာသော မဟာကဝိ အဿဃောသမထေရ်က ဒုတိယ သဘာပတိအဖြစ်လည်းကောင်း အသီးသီး ဆောင်ရွက်ကြသည်။ သင်္ဂါယနာ၏ အဓိကလုပ်ငန်းမှာ အချင်းချင်း ဝါဒကွဲပြား နေခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ရန်အတွက် ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့် ပတ်သက်၍ ဝိဘာသာ အမည်ရှိ ဋီကာကျမ်း ရေးသားပြုစုရန်ဖြစ်သည်။ ရွှင်ကျန်က ဤသို့ဆိုထား သည်။ “ယင်းသင်္ဂါယနာ၌ သုတ္တန်ကျမ်းများနှင့် ပတ်သက်၍ ဥပဒေသအမည် ဖြင့် ဂါထာပေါင်း ၁၀၀,၀၀၀ ရှိသော အဋ္ဌကထာကိုလည်းကောင်း၊ ဝိနည်း ပိဋကတ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဝိနယဝိဘာသာ သျှုက္ကရအမည်ဖြင့် ဂါထာ ၁၀၀,၀၀၀ ရှိသော အဋ္ဌကထာကိုလည်းကောင်း၊ အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဝိဘာသာသျှုတ္တရ အမည်ဖြင့် ဂါထာပေါင်း ၁၀၀,၀၀၀ ရှိသော အဋ္ဌကထာကို လည်းကောင်း ရေးသားသည်။

သင်္ဂါယနာ တင်ပြီးသောအခါ ကနိရုကဘုရင်သည် အဋ္ဌကထာကျမ်း အားလုံးကို ကြေးပြားများပေါ်၌ ရေးထွင်းပြီးလျှင် ကျောက်အိုးများထဲတွင် ထည့်သည်။ ပုထိုးတစ်ဆူတည်ပြီး ပုထိုးအတွင်း၌ အဋ္ဌကထာ ကျမ်းစာကြေး ပြားများ ထည့်ထားသော ကျောက်အိုးများကို ဌာပနာ ထားလိုက်သည်ဟူ၍ လည်း ရွှင်ကျန်က ဆိုထားသည်။

ဝိဘာသာကို လက်ခံကြသူများ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် မူလသဗ္ဗတ္ထိဝါဒီတို့၏ ဒုတိယအမည်မှာ ဝေဘာသိကဟု တွင်နေသည်။ ဗုဒ္ဓတရား၌ ဒုက္ခမှ လွတ် မြောက်ကြောင်း သို့မဟုတ် နိဗ္ဗာန်ရရှိကြောင်း လမ်းသုံးသွယ်ရှိသည်။

(၁) မိမိတစ်ဦးတည်းသာ ဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်လိုပြီး မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး လမ်းကြောင်း လျှောက်သွားလျက် ဘဝမှ လွတ်မြောက်သွားသူအား အရဟန္တ (ရဟန္တာ)ဟု ခေါ်သည်။

(၂) ထို့ထက် အနည်းငယ်ပို၍ ကြိုးပမ်းအားထုတ်လျက် ဘဝမှ လွတ် မြောက်သွားသူအား ပစ္စေကဗုဒ္ဓဟု ခေါ်သည်။

(၃) သတ္တဝါအသင်္ချေ အံနန္တတို့အတွက် လမ်းညွှန်လမ်းပြ ပြုလုပ်ရန် မိမိ၏ လွတ်မြောက်ရေးကို ပဓာနမထားဘဲ ကြီးစွာသော အားထုတ်ကြိုးပမ်းမှုဖြင့် အလွန်တရာ အချိန်ကာလ ကြာမြင့်ပြီးသည့်နောက်မှ ထိုလမ်းစဉ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ရရှိသူအား ဗုဒ္ဓဟုခေါ်သည်။ ယင်းလမ်းသုံးသွယ်ကို အရဟန္တ သာဝက ယာန၊ ပစ္စေကယာန၊ ဗုဒ္ဓယာနဟု အသီးသီးခေါ်သည်။ တချို့သော ဂိုဏ်းဂဏ များက ကျန်နှစ်ခုထက် ဗုဒ္ဓယာနကို ပိုဦးစားပေးကြပြီးလျှင် ယင်းကို မဟာယာနဟု ခေါ်ကြသည်။

ကနိရုက လက်ထက်၌ တောင်ပိုင်း ဝိဒဗ္ဗ (ဗရာရ)တွင် နာဂါဇနအရှင် ထွန်းကားပေါ်ပေါက်လာသည်။ နာဂါဇနသည် မဇ္ဈမိက သို့မဟုတ် သုညဝါဒ အဘိဓမ္မာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ကျမ်းပေါင်းများစွာ ရေးသားသည်။

သင်္ဂါယနာ တင်ပြီးသောအခါ ကနိရုကသည် အသောကလမ်းစဉ်ကို လိုက်လေသည်။ ကရုမိရ်ကို သာသနာတော်တွင်းရှိ ရဟန်းသံဃာများအား ပေးလှူလိုက်သည်။ ကာလဟဏ၏ ‘ရာဇတရံဂီဏီ’ ကျမ်းအဆိုအရ ကနိရုက ဘုရင်သည် ကျောင်းပေါင်းများစွာကို ဆောက်သည်။ စေတီပုထိုးပေါင်း များစွာကိုလည်း တည်သည်။ ကရုမိရ်၌ မြို့တစ်မြို့တည်သည်။ ထိုမြို့၏အမည်မှာ ကနိရုကပူရဟု တွင်သည် (ကရုမိရ်၌ရှိသော ယခုခေတ် ကနိဆပူ)။ ကနိရုက မင်းကြီးတည်သော စေတီပုထိုးတစ်ဆူမှာ ဘုရင်မင်းကြီး၏ အမည်နာမဖြင့်ပင် ထင်ရှားသည်။ ထိုစေတီပုထိုး၏ အနောက်ဘက်၌ ကြီးမားသော ကျောင်းတိုက် ကြီးတစ်ဆောင် ဆောက်သည်။ ထိုကျောင်းတိုက်ကြီး၏ အမည်မှာလည်း ကနိရုက မဟာဝိဟာရဟု တွင်နေသည်။

ကနိရုကစေတီမှာ နွားကျောင်းသားသူငယ်၏ စေတီငယ်ကို ငုံ့၍တည်သော စေတီဖြစ်သည်။ တရုတ်ခရီးသည် ရဟန်းတော်များ ဖြစ်ကြသော ဖာဟီယန်နှင့် ရွှင်ကျန်တို့သည် ကနိရုကဘုရင် တည်ဆောက်ထားသော ဓာတ်တော်တိုက်ကို ပူဇော်ကြသည်။ ထိုတရုတ် ရဟန်းတော်များသည် ဓာတ်တော်တိုက်၏ အနုပညာလက်ရာအလှကို ရင်သပ်ရှုမော အံ့ဩခြင်း ဖြစ်ကြရသည်။ ခုနစ်ရာစုခရီးသည် ရွှင်ကျန်သည် ကနိရုကဝိဟာရ၏ အပျက်အစီးများကို ရှေးကျောင်းကြီး၏ အသွင်အဖြစ်ဖြင့် မြင်တွေ့ခဲ့ရသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်ကြီးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ “ကျောင်းတိုက်ကြီး၏ အထက်ထပ်နှင့် လှေကားများသည် ယခုထက်တိုင် ရှိသေး၏။ ကျောင်းတိုက် အဆောက်အအုံကြီးသည် အပျက်အစီးဘဝ

ရောက်နေပြီ ဖြစ်သော်လည်း မြင်ရခဲသော အနုပညာလက်ရာများ၏ နမူနာဖြစ်
 နေ၏။ ယခုလည်း ထေရဝါဒ ရဟန်းသံဃာအချို့ ထိုကျောင်းတိုက်ကြီး၌
 နေထိုင်သီတင်းသုံးကြ၏။ တည်ဆောက်ပြီးသည့် အချိန်မှစ၍ ထိုကျောင်းတိုက်
 ကြီးတွင် နာမည်ကျော် ဆရာတော်၊ သံဃာတော်များ နေထိုင်သီတင်းသုံးလာ
 ခဲ့ကြ၏။ ဆရာတော် ပါရသွမထေရ်သည် ထိုကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံး၏”
 ဟု ရေးသားထားသည်။ ပုဂံမိတြထေရ်နှင့် မဟာကဝိ အဿဃောသထေရ်တို့
 လည်း ထိုကျောင်းတိုက်၌ အနည်းနှင့်အများ နေထိုင်သီတင်းသုံးခဲ့ကြမည်မှာ
 သံသယဖြစ်ဖွယ် မရှိပေ။

မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် နှစ်ပေါင်းလေးရာကျော်အကြာ ကနိရုက
 ဘုရင်မင်းကြီး လက်ထက်ကျမှ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်သည်။
 မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားလာသောအခါ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို
 ပူဇော်သည့် အလေ့အထ ပြန့်ပွားလာသကဲ့သို့ပင် ဗောဓိသတ္တတို့၏ ရုပ်တုပေါင်း
 များစွာကိုလည်း ထုလုပ်ကြသည်။ ယင်း ဗောဓိသတ္တများကို ဗြာဟ္မဏတို့၏
 ဒေဝီ ဒေဝတာများကဲ့သို့ပင် ကိုးကွယ်ကြသည်။ ယင်းခေတ်မှာ ဂန္ဓာရရုပ်တု
 အနုပညာခေတ်အမည်ဖြင့် ထင်ရှားကျော်ကြားသည်။ သူ၏ နန်းတော်၊ ကျောင်း
 ကန်၊ စေတီပုထိုး ရုပ်တုများကို တည်ဆောက်ထုလုပ်ရန်အတွက် ကနိရုက
 သည် ဂရိအနုပညာရှင်များကို ရွေးချယ်သည်။ ပေရှဝါအနီး၌ အနုပညာ ရုပ်လုံး
 ဖော်ထားသော ကြုတ်တစ်ကြုတ်၊ သို့မဟုတ် သေတ္တာတစ်လုံးကို တူးဖော်
 တွေ့ရှိကြသည်။ ထိုကြုတ်ထဲတွင် မြတ်စွာဘုရား၏ သရီရဓာတ်တော်ကို ကိုး
 ကွယ်ထားသည်။

ကနိရုက ဘုရင်မင်းကြီး မတိုင်မီက ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် ထုလုပ်ကိုးကွယ်
 သည့် အလေ့အထမရှိပေ။ သင်္ကေတအမျိုးမျိုးဖြင့်သာလျှင် ဗုဒ္ဓကို ရည်ညွှန်း
 ဖော်ပြကြသည်။ ယင်း၏ သာဓကများမှာ ဗောဓိပင်အောက်က ဝဇီရာသနပလ္လင်၊
 ကဏ္ဍကမြင်း၏ မြင်းကုန်းနှီး စသော ဆန်ချီပုထိုး စသည်တို့၌ရှိသည့် အနု
 ပညာ လက်ရာများ ဖြစ်ကြသည်။ မြတ်စွာဘုရား၏ ပထမဦးဆုံး ရုပ်ပွားတော်
 ကို ဂရိနတ် ‘အပိုလို’ ကို နမူနာယူ၍ ထုလုပ်သည်ဟု ပညာရှင်များက ယူဆ
 ကြသည်။ ဂရိနတ်ကို နမူနာယူ၍ ထုလုပ်သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို ကနိရုက

ဘုရင်၏ နန်းတော်၌ ကိုးကွယ်ထားသည်။ ယင်းရုပ်ပွားတော်ကို အတုယူပြီး လျှင် တရုတ်ပြည်နှင့် ဂျပန်ပြည်တို့၌လည်း ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို ထုလုပ် ကိုးကွယ်ကြသည်။ ဇာတ်နိပါတ်တော်ထဲက ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းများစွာကိုလည်း ကျောက်တုံးကျောက်သားများ၌ ထုလုပ်ထားကြသည်။ ယင်းအနုပညာလက်ရာ များကို ယခုခေတ်၌ပင် လာဟိုးနှင့် အခြားပြတိုက်များ၌ သိမ်းဆည်းထားသည် ကို တွေ့ရသည်။ ယင်း အင်ဒို-ဂရိ အနုပညာ အစဉ်အလာကို ဂန္ဓာရအနုပညာ ဟူ၍ ခေါ်ကြသည်။

ကနိရုကဘုရင်သည် တစ်ပြည်ရပ်ခြားမှ အဆက်အနွယ်ဖြစ်သော်လည်း အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ထင်ရှားကျော်ကြားသော ဘုရင်များထဲတွင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ သူ၏ ဒင်္ဂါးများနှင့် မထုရာမှရရှိသော ကျိုးပဲ့နေသည့် သူ၏ရုပ်တု ကို ကြည့်ရခြင်းအားဖြင့် ကနိရုကသည် ဥပဓိရုပ် တင့်တယ်ပြေပြစ်သည်ဟု သိရပေသည်။ အာရှအလယ်ပိုင်း၌ စံနမူနာထားလောက်သည့် ရုပ်ရည်ရူပကာယ မျိုး ဖြစ်သည်။ အရပ်အမောင်း ထွားကျိုင်းသည်။ ကိုယ်ခန္ဓာ ကြံ့ခိုင်သည်။ မုတ်ဆိတ်မွေးရှည်သည်။ နှာခေါင်းတုတ်သည်။ နူးညံ့ပျော့ပျောင်းသော သားရေ ခြေနှင်း စီးထားသည်။ ဖားလျားကျနေသည့် ဝတ်ရုံကို ဝတ်ထားသည်။ ယင်း ကဲ့သို့သော ဝတ်ရုံမျိုးသည် ယခုခေတ်တွင်လည်း တူရကီစတန်တွင် ခေတ်စား တုန်းဖြစ်သည်။ သူ၏ ပလ္လင်ပေါ်၌ ဥရောပတွင် အသုံးပြုသည့် အခင်းမျိုးကို ခင်းထားသည်။ သူ၏ အမိဘာသာသည် အီရန်ဘာသာ စကားများထဲက ဘာ သာစကားတစ်ခုဖြစ်ဖို့ ရှိသည်။ သို့မဟုတ်ကလည်း ဂရိအက္ခရာဖြင့် ရေးသား လေ့ရှိသော တုခါရီဘာသာစကား ဖြစ်နိုင်သည်။ အသောကမင်းတရားကြီးသည် သူ၏ အမည်နာမနှင့်အတူ ‘ပိယဒဿီ ဒေဝါနံပိယ’ ကို တွဲဖက် အသုံးပြုသကဲ့ သို့လည်းကောင်း၊ မိလိန္ဒမင်းကြီးသည် သူ၏ အမည်နာမနှင့်အတူ ‘ဓမ္မရာဇာ’ ကို တွဲဖက် အသုံးပြုသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ကနိရုကဘုရင်လည်း သူ၏အမည် နာမနှင့်အတူ ရှာအိုဝါနိရှာအိုဟူသော ဘွဲ့နာမည်ကို တွဲဖက် အသုံးပြုသည်။ ယင်း၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ ရာဇာဓိရာဇာ မင်းတကာမင်းဟူ၍ ဆိုလိုသည်။ ထိုနည်းအတိုင်း ကနိရုကဘုရင်ကို ‘ဒေဝပုတ္တ’ ဟူ၍လည်း ခေါ်ကြသည်။

အသောကမင်းတရားကြီး ပြီးလျှင် ကနိရုကဘုရင်အား အကြီးမားဆုံး သော ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာ့ဒါယကာ ဘုရင်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုကြသည်။ အသောကမင်းတရားကြီးသည် တောင်ပိုင်းတိုင်းနိုင်ငံများ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ကို

ဖြန့်ဖြူးသည်။ ထိုနည်းအတူပင် ကနိရုကဘုရင်လည်း မြောက်ပိုင်းတိုင်းနိုင်ငံများ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာ ပြန့်ပွားအောင်လုပ်သည်။ ထိုဘုရင်နှစ်ပါး၏ ကြိုးစားအားထုတ်မှုကြောင့် ဗုဒ္ဓသာသနာသည် အာရှတိုက် တစ်တိုက်လုံးလိုလို၌ ပြန့်ပွားသွားသည်။

ကနိရုကဘုရင်၏ ခေတ်အခါက ဗုဒ္ဓစာပေသည် လမ်းကွေ့လမ်းကွဲအသစ်ကို ချိုးသွားသည်။ သက္ကတဘာသာက ပါဠိဘာသာ၏ နေရာကို ယူလိုက်သည်။ သက္ကတပိဋကတ်နှင့် အခြားအဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ ကျမ်းဂန်များကို ရေးသားပြုစုကြသည်။ မဟာကဝိ မဟာကဗျာဆရာကြီး အဿဃောသသည် ပင် ကနိရုကဘုရင်အား ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်အောင် လုပ်သည်ဟူ၍လည်း ဆိုကြသည်။

ရှေးအစဉ်အလာ ယူဆချက်အရ အဿဃောသသည် သာကေတ၌ မွေးဖွားသည်။ အဿဃောသ ရေးသားပြုစုသည့်စာများအရ သူ့မိခင်၏ အမည်မှာ ဆုဗာရဏကွီ (သုဝဏ္ဏကွီ) ဖြစ်သည်။ အဿဃောသသည် အစပထမက သမ္ပတ္တိဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်းကို လိုလားနှစ်သက်သူ ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် နောက်ပိုင်းကျသောအခါတွင်ကား မဟာယာန အဘိဓမ္မာက သူ့အပေါ်တွင် ဩဇာလွှမ်းမိုးသွားသည်။ ကနိရုကဘုရင်၏ နန်းတော်၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်လျက် အဿဃောသသည် 'ဗုဒ္ဓစရိတ' မဟာကဗျာကို ရေးသားဖွဲ့ဆိုသည်။ ထိုကဗျာအဖွဲ့ဖြင့် မဟာကဝိသည် ထူးခြားသောနည်းကို အသုံးပြုလျက် ဗုဒ္ဓတရားကို ဟောကြားဖြန့်ဖြူးသည်။ အဿဃောသ၏ အခြားကဗျာ ကျမ်းတစ်ကျမ်းမှာ သုန္ဒရာနန္ဒဖြစ်သည်။ ယင်းကဗျာကျမ်း၌ မဟာကဝိသည် သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား၏ ညီတော်၊ သို့မဟုတ် မြတ်စွာဘုရား၏ တပည့်နန္ဒနှင့် သူ့ကြင်ရာ သုန္ဒရီတို့၏ အကြောင်းကို ရေးသားဖွဲ့ဆိုထားသည်။ 'သာရိပုတြပကရဏ' ပြဇာတ်နှင့် 'ဝဇီရသူစိ' တို့ကို ရေးသားသူမှာလည်း အဿဃောသပင်ဖြစ်သည်။

သုညဝါဒ၏ ဆရာ နာဂါဇ္ဇန (အေဒီ ၁၇၅)လည်း ကနိရုကဘုရင်လက်ထက်၌ပင် ထွန်းကားပေါ်ပေါက်သည်ဟု အယူရှိကြသည်။ အထက်တွင် ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်းပင် နာဂါဇ္ဇနသည် ဝိဒဗ္ဗ (ဗရာရ်)၌ ဗြာဟ္မဏတစ်ဦး၏ အိမ်၌ မွေးဖွားသည်။ နောက်ပိုင်း သူ၏ဘဝနှင့် သူ၏လုပ်ငန်းများကိုကြည့်လျှင် နာဂါဇ္ဇနသည် သူငယ်ဘဝကပင် ဉာဏ်ပညာ ထက်မြက်သူဖြစ်ကြောင်း သိရှိရသည်။ နာဂါဇ္ဇနသည် ဗြာဟ္မဏကျမ်းဂန်များကို လေးလေးနက်နက် လေ့လာ

သင်ကြားသည်။ ရဟန်းဖြစ်လာသောအခါ၌လည်း ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်များကို နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် လေ့လာဆည်းပူးသည်။ နောက်ပိုင်း၌ နာဂါဇ္ဇနသည် ရှရီ ပရဗ္ဗတ (နာဂါဇ္ဇနကောဏှာ)၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်သည်။ နောက်ပိုင်း နာဂါဇ္ဇန ထင်ရှားကျော်ကြားလာသည့်အခါ၌ နာဂါဇ္ဇန၏နေရာ ထိုတောင်သည် သိဒ္ဓိပေါက်သော နေရာဌာနဖြစ်လာသည်။ နာဂါဇ္ဇနအား ဆေးကျမ်းနှင့်အဂ္ဂိရတ် ကျမ်းပညာရှင် ဆရာကြီးအဖြစ်လည်း အသိအမှတ်ပြုကြသည်။ သူ၏ ‘အဋ္ဌင်္ဂ ဟဒယ’ ဆေးကျမ်းသည် ယခုခေတ်တွင်လည်း တိဗက်ဆေးဆရာများ အသုံးပြုသည့် အားအထားရဆုံးဆေးကျမ်း ဖြစ်သည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းကမူ နာဂါဇ္ဇန၏ သိဒ္ဓိပေါက်ပုံ အကြောင်းအရာများနှင့် တံတြမံတြအကြောင်းများ သည် ဒဿနပညာရှင်ဆရာကြီး နာဂါဇ္ဇနနှင့် မည်သို့မျှ မပတ်သက်ဟု ဆိုထားသည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်း၏ အဆိုအရ နာဂါဇ္ဇန၏ ကျမ်းစာများမှာ (၁) မဇ္ဈမိကာ ကာရိကာ၊ (၂) ယုတ္တိသဋ္ဌိကာ၊ (၃) ပမာဏ ဝိဒ္ဓဝသန၊ (၄) ဥပါယ ကောသလျ၊ (၅) ဝိဂ္ဂဟ ဗျာဝတ္တနီတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ကရမိရ်ရိ ကုဏ္ဍလ ဝန ဝိဟာရ၌ ခြောက်လကြာသည်အထိ ကျင်းပသော သင်္ဂါယနာတင်ပွဲအပြီး၌ အာရအလယ်ပိုင်းနှင့် တရုတ်နိုင်ငံသို့ သာသနာပြုများကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ရောမနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ထားသည်ဖြစ်၍ ရောမသို့လည်း သာသနာပြုများ ရောက်မသွားနိုင်စရာ အကြောင်းမရှိပေ။ ကုန်းလမ်းဖြင့်သွားလျှင် အိန္ဒိယနယ်စပ်မှ ရောမနယ်စပ်အထိ မိုင်ပေါင်း ၆၀၀ မျှသာဝေးသည်။ အသောကမင်းတရားကြီး စေလွှတ်သော သာသနာပြုများ၏ အကြောင်းကို အကျယ်တဝင့် သိရှိရသော်လည်း ကနိရုကမင်းကြီး စေလွှတ်သော သာသနာပြုများ၏ အကြောင်းကို မှတ်တမ်းတင်ထားခြင်း မတွေ့ရပေ။

ပညာရှင် တော်တော်များများက အသောကမင်းတရားကြီးသည် တောင်ပိုင်း တိုင်းနိုင်ငံများ၌ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဖြန့်ဖြူးသည်ဟု ဆိုထားကြသည်။ သို့သော်လည်း မဟာပဏ္ဍိတ ရာဟုလာ သံကိစ္စည်းကမူ ယင်းတို့နှင့် အယူအဆမတူပေ။ ရာဟုလာက ဤသို့ဆိုထားသည်။ ‘မဟာယာနသုတ်များကို သကမ္ပိန္ဒယဘုရင် ကနိရုကလက်ထက်၌ ရေးသားကြသည်ဖြစ်သော်လည်း ကနိရုကသည်လည်းကောင်း၊ သူနှင့်ခေတ်ပြိုင် အဿယောသသည်လည်းကောင်း မဟာယာနဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ မဟုတ်ကြပေ။ သဗ္ဗတ္တိဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များသာ ဖြစ်သည်။ မဟာယာနကျမ်း ‘သဒ္ဓုပ္ပါဒ’ သည် အဿယောသ၏ လက်ရာမဟုတ်ပေ။

ဘီစီ ပထမနှင့် ဒုတိယ ရာစုနှစ်အချိန်လောက်က မွန်ဂိုတို့၏ ဘေးရန်ကို ရှောင်တိမ်းရန်အတွက် သကလူမျိုးများ အိန္ဒိယဘက် ထွက်ပြေးလာကြသောအခါ ဟိမဝန္တာတစ်ဖက်နှင့် ကရုမိရ် ဂန္ဓာရတို့၌ သဗ္ဗတ္တိဝါဒဂိုဏ်း ထွန်းကားပြန်ပွား နေသည်။ အဿယောသ၊ ဝသုမိတြ၊ မာတရိစေတတို့သည် သဗ္ဗတ္တိဝါဒဂိုဏ်းသား ရဟန်းတော်များ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုရဟန်းတော်များ၏ ဒါယကာ ကနိရုကလည်း သဗ္ဗတ္တိဝါဒသာလျှင် ဖြစ်နိုင်သည်။ ယင်းအချက်အတွက် စောဒက တက်နေစရာ မလိုပေ။ အကြောင်းမူကား တက္ကသီလာရှိ ပုထိုး၌ ဗုဒ္ဓဓာတ်တော်ကို ဌာပနာလျက် ကနိရုကသည် ထိုဓာတ်တော်ကို သဗ္ဗတ္တိဝါဒ ဂိုဏ်းဝင်ထေရ် အရှင်များအား လှူဒါန်းကြောင်း ရေးထိုးထားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။” နဂါဇ္ဇနမထေရ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်း ရာဟုလာသံကိစ္စည်းက ဤသို့ ဆက်ပြောထားသည်။ “နဂါဇ္ဇနမထေရ် မဟာယာနသုတ်များ လက်ခံကြောင်းမှာလည်း အငြင်းပွားစရာ မလိုပေ။ နဂါဇ္ဇန ရှရိပဗ္ဗတ (ယခု နဂါဇ္ဇန ကောဏ္ဍာ)၌ နေသော ခရစ်နှစ် ဒုတိယရာစုက ထိုဒေသ၌ မဟာယာန ထွန်းကားပြန်ပွားခြင်း မရှိဘဲ ဟိနယာန သာလျှင် ထွန်းကားပြန်ပွားသည်။ မဟာယာန အကျုံးဝင်သည့် ဟိနယာနခေတ် ဟူ၍ အလွန်ဆုံးဆိုလျှင် ဆိုနိုင်သည်။ သဗ္ဗတ္တိဝါဒ၏ သဘောတရားများမှာ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ၌ ဆိုထားသည့်အတိုင်းသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ဗဟိဒ္ဓအသွင်အပြင်နှင့် အတွင်းပိုင်းအနှစ်သာရ နှစ်ခုလုံးပင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို လက်ခံသည်။

၄ ရာစုနှစ် တရုတ်ခရီးသည် ဖာဟီယန်သည် ပုရုရှုပူရ၌ နေထိုင်သီတင်း သုံးကြသော ရဟန်း ၇၀၀ အကြောင်းကို ရေးသားထားသည်။ သို့သော်လည်း ထိုရဟန်းများ မည်သည့်ဂိုဏ်းဂဏမှ ဖြစ်သည်ဆိုသည်ကို ရှင်းလင်းမထားပေ။ နောက် တရုတ်ခရီးသည် ရွင်ကျန် (၇ ရာစု)ကမူ ပုရုရှုပူရမှ ရဟန်းများ၏ အရေအတွက်ကို ပြောပြထားပေ။ သို့သော်လည်း ထိုရဟန်းများသည် ဟိနယာန ဂိုဏ်းဝင် ရဟန်းများဖြစ်၏ဟူ၍မူ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ကနိရုက ဝိဟာရ နှင့် မိုင်ငါးဆယ်အဝေးရှိ အရှေ့မြောက်ဘက် မြစ်တစ်ဖက်ကမ်း ပုက္ကရာဝဟီမြို့ ၌လည်း ရဟန်းတချို့ သီတင်းသုံးကြသည်။ ထိုရဟန်းများသည် ထေရဝါဒဂိုဏ်း ဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဝသုမိတြမထေရ်သည် ထိုကျောင်းတိုက်၌ သူ၏ ‘အဘိဓမ္မ ပကရဏ’ ကျမ်းကို ရေးသားသည်။ ယင်းအဆိုပြုချက်သည် ရာဟုလာ သံကိစ္စည်း၏ အယူအဆကို ခိုင်မာအောင် ပြုလုပ်ထားသည်။ သို့ရာတွင် အာရှ အလယ်ပိုင်း၌ တရုတ်နှင့် ရောမသို့အထိ ကြွသွားကြသော ရဟန်းများမှာမူ

မဟာယာန ဂိုဏ်းခွဲတစ်ခုခုမှ ရဟန်းများဖြစ်ဖို့ရှိသည်။ သို့မဟုတ်ကလည်း ထိုဒေသများသို့ ရောက်သွားပြီးနောက် ဒေသခံအခြေအနေများနှင့် ရောနှောပြီး တဖြည်းဖြည်း မဟာယာနဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်သွားကြဟန်တူသည်။ ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ မြစ်ပြာနှင့် မြစ်ဝါအထိ ကန်ရှုက၏ အမည်နာမသည် ခေတ်စားနေသည်။

အခြားတစ်နေရာ၌လည်း ရွှင်ကျန်က ဤသို့ရေးထားသည်။ သုဘဝတ္ထု မြစ်၏ကမ်းနှစ်ဖက်၌ ပထမက ကျောင်းတိုက် ၁၄၀၀ ရှိသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်များ၌ ရဟန်းအပါး ၁၈၀၀၀ တို့ သီတင်းသုံးကြသည်။ သို့ရာတွင် ယခု (၇ ရာစု) တွင်မူ ထိုကျောင်းတိုက်များ ပျက်စီးသွားကြပြီးလျှင် ရဟန်းဦးရေလည်း လျော့နည်းသွားသည်။ ရဟန်းများသည် ဓမ္မဂုတ္တ၊ မဟီသာသက၊ ကဿပီယ၊ သဗ္ဗတ္တိဝါဒ၊ မဟာသံဃီက ဂိုဏ်းအသီးသီးမှ ရဟန်းများဖြစ်ကြသည်။ ကန်ရှုက ခေတ်၌လည်းကောင်း၊ ထိုခေတ်ဝန်းကျင်၌လည်းကောင်း၊ ရဟန်းများနှင့် ကျောင်းတိုက်များ၏ ဦးရေမှာ အထက်ပါ အရေအတွက်အတိုင်း၊ သို့မဟုတ်ကလည်း အထက်ပါ အရေအတွက်ထက်ပင် များပြားစွာ ရှိခဲ့မည်မှာ ယုံမှားဖွယ်မရှိပေ။ ဖာဟီယန်သည် သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း၌ အရေအတွက်ကို ပြောပြထားပေ။ သို့သော်လည်း ယင်းကွက်လပ်ကို ရွှင်ကျန်က ဖြည့်ထားသည်။ ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ (၇ ရာစုနှစ်) ၌ အိန္ဒိယတွင် ကျောင်းတိုက် ၅၀၀၀၊ ရဟန်း ၂၀၀,၀၀၀ လောက်ရှိ၏ဟု ရေးသားထားသည်။ ထိုခေတ်ကာလ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ကျသည့်ဘက်သို့ ဦးတည်နေပြီဟု သမိုင်းဆရာများက ယူဆကြသည်။ ယင်းကို ထောက်လျက် ကန်ရှုကလက်ထက်၌ ရဟန်းသံဃာနှင့် ကျောင်းတိုက် အရေအတွက်သည် အထက်ပါ စာရင်းဇယားထက် ပိုများလိမ့်မည်ဟု ခန့်မှန်းရပေသည်။

ကျောင်းတိုက်တချို့ ပျက်စီးသွားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ရဟန်းသံဃာများ အရေအတွက် လျော့နည်းသွားသောကြောင့်လည်းကောင်း ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ကျဆုံးသွားပြီဟုဆိုလျှင် မှန်မည်မဟုတ်ပေ။ ဖြစ်ပေါ်လာသည့်အရာ ပျက်စီးချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်း သို့မဟုတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲသွားခြင်းသည် ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်၏ အဓိကတရားဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည်လည်း ထိုနိယာမသဘောတရား၏ ခြွင်းချက် ဖြစ်နိုင်ပါမည်လော။

ယခင် ဗုဒ္ဓဘာသာ၌ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှု ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ အသောက မင်းတရားကြီးသည် ရဟန်း ၇၀၀၀ ကို သာသနာတွင်းက ထုတ်ပစ်လိုက်သည်။ အကြောင်းမူကား ထိုရဟန်းများသည် ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်ကို ကိုယ့်နည်းကိုယ့်ဟန် ကိုယ့်အမြင်ဖြင့် ဖွင့်ဆို အနက်အဓိပ္ပာယ် ကောက်ယူကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းများသည် နောင်သောအခါ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်ကို သူတို့၏ ဌာနချုပ် လုပ်ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် မည်သို့မည်ပုံ ထင်ရှားကျော်ကြားသွားသည်ဆိုသည်မှာ သုတေသီပညာရှင်များအသိ ဖြစ်သည်။ ၈-၉ ရာစုနှစ်များ၌ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် တိုးတက်ကြီးပွားမှုသည် ထိပ်ဆုံး ရောက်ရှိသွားသည်။ ဗုဒ္ဓဉာဏ၊ ဗုဒ္ဓတက္က၊ ဗုဒ္ဓဒဿန မဟာပညာရှင်ကြီးများသည် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်မှ တိဗက်နှင့် တရုတ်ပြည်သို့ ကြွကြသည်။

အရာဝတ္ထုတစ်ခုခု သို့မဟုတ် ဘာသာတရားတစ်ခုခု ပြုပြင်ပြောင်းလဲ သွားခြင်းသည် ကျဆုံးသွားခြင်း မဟုတ်ပေ။ တိုးတက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ နာဂါဇ္ဇန၊ ဝသုဗန္ဓု၊ အသင်္ဂ၊ ဒိန္နာဂ၊ ဓမ္မကိတ္တိကဲ့သို့သော မဟာဒဿန ပညာ ရှင်ကြီးများသည် ဗုဒ္ဓ၏တရားကို အလွန်တရာ အသေးစိတ်သည့်အမြင်ဖြင့် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ ကြည့်ကြသည်။ ခရစ်နှစ် ၄၀၀ ခုနှစ်၌ ကုမာရဇီဝသည် အရိယ ဒေဝ၏ ထေရုပ္ပတ်ကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ထိုနောက် တရုတ်ခရီး သည် ယိကျင်သည် သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း၌ အဿဃောသ၊ နာဂါဇ္ဇန၊ အရိယ ဒေဝတို့၏ အကြောင်းကို ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ အရိယဒေဝအား သီဟိုဠ် ရဟန်းအဖြစ် ယူဆကြသည်။

အရိယဒေဝသည် ဝါဒပြိုင်သည့်နေရာ၌ အလွန်တရာ ထက်မြက်ပြောင် မြောက်သည်။ ထို့ကြောင့် အလွန်တရာ ထင်ရှားကျော်ကြားသော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ် သည်။ တိဗက်ကျမ်း (သာသနာသမိုင်း)အရလည်း အရိယဒေဝသည် သီရိလင်္ကာ ဇာတိ ဖြစ်သည်ဟု သိရသည်။ နာဂါဇ္ဇန၏ တပည့်ဖြစ်သည်။ အဘယဂိရိ ဝိဟာရ အစဉ်အလာအရ ရဟန်းပြုသူဖြစ်သည်။ နာဂါဇ္ဇန၏သတင်းကို ကြားရ သောကြောင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ရောက်လာခြင်းဖြစ်သည်။

စန္ဒကိတ္တိ၏ အလိုအရမူ အရိယဒေဝသည် ဆိန်ဟပူရ (သီဟပူရ)မှ လာသူဖြစ်သည်။ ယင်းဒေသသည် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်း၌ ရှိ၏ဟူ၍ အချို့ပညာ ရှင်များက ခန့်မှန်းကြသည်။ သို့သော်လည်း အချို့သမိုင်းဆရာများကမူ သီဟ ပူရကို သီဟဒီပ (သီဟိုဠ်ကျွန်း)ဟူ၍ပင် ယူဆကြသည်။ အရိယဒေဝသည် ကျမ်း

ဆယ်ကျမ်းကို ရေးသားပြုစုသည်။ ယင်းတို့ကား ၁။ စတုသတက၊ ၂။ မဇ္ဈမိက ဟတ္ထဝါလပကရဏ၊ ၃။ ဆခလိတ ပရမထန ယုတ္တိဟေတုသိဒ္ဓိ၊ ၄။ ဉာဏ သာရသမုစ္စယ၊ ၅။ စရိယာမေလာယန ပဒီပ၊ ၆။ စိတ္တာဝရဏ ဝိသော နေ၊ ၇။ စတုပိဋတံတြ ရာဇ၊ ၈။ စတုပိဋ သာနေ၊ ၉။ ဉာဏဒါကိနိသာနေ၊ ၁၀။ ဧကဒရိမ ပဋိကာတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းကျမ်းဂန်အားလုံးသည် ပဇ္ဈမိကဒဿန ကျမ်းများ ဖြစ်ကြသည်။ အရိယဒေဝသည် ဆိတ်ငြိမ်ရာ၌ နေရသည်ကို အလွန် တရာ နှစ်သက်သည်။ တစ်နေ့သ၌ တောအတွင်းရှိ သူ၏ တောရကျောင်းသို့ သွားစဉ် ဗြာဟ္မဏတချို့က သူ့ကို လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ပစ်ကြသည်ဟု အဆိုရှိသည်။

ကနိရုကဘုရင်လက်ထက်၌ မာတရိစေတသည်လည်း ထင်ရှားကျော်ကြား သော မထေရ်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ တာရာနာထ၏ အဆိုအရ မာတရိစေတသည် အဿဃောသ၏ အခြားအမည်နာမတစ်ခု ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း မဇ္ဈရူရီ မူလကပွ၌ မထေရ်နှစ်ပါးကို တစ်ပါးစီဖြစ်၏ဟု ဆိုထားသည်။ မာတရိစေတ သည် အဿဃောသထက် အသက်ငယ်သည်။ ထိုရဟန်းနှစ်ပါးသည် ခေတ်ပြိုင် ဖြစ်ပြီး ဂိုဏ်းတစ်ခုတည်း၌ ရဟန်းဖြစ်ကြသူများဖြစ်သည်။ အသင်္ဂ၊ ဝသုဗန္ဓု စသော ထိပ်တန်းပညာရှင် ရဟန်းများလည်း မာတရိစေတကို လေးစားကြသည်။

မာတရိစေတသည် စတုသတကနှင့် သတပဉ္စသိက ဆတုတြ အမည်ရှိ ကျမ်းများကို ရေးသားသည်။ ယင်းကျမ်းများတွင် ဗုဒ္ဓဂုဏ်တော်ကို ချီးကျူး ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ မာတရိစေတ၏ အခြားကျမ်းတစ်ကျမ်းကို တိဗက်ပြည်၌ တွေ့ရှိရသည်။ ယင်းကျမ်း၏အမည်မှာ အဗျဒ္ဓသတက ဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်း များကို ဟိနယာန မဟာယာန နှစ်ဂိုဏ်းလုံးက တူညီစွာ လက်ခံကြသည်။

မာတရိစေတ၏ အခြားကျမ်းတစ်ကျမ်းလည်း ရှိသေးသည်။ ထိုကျမ်း မှာ ကနိရုကဘုရင်ထံ ပေးစာအဖြစ် ရေးသားသည့်ကျမ်း ဖြစ်သည်။ ရှုလိုက (ဂါထာ)ပေါင်း ၈၅ ပုဒ် ရှိသည်။ ကနိရုကဘုရင်က မာတရိစေတအား သူ၏ နန်းတော်သို့ ပင့်ဖိတ်သည်။ မာတရိစေတသည် ဘုရင်၏ ပင့်ဖိတ်ချက်ကို ငြင်း ပယ်ပြီး ယင်းပေးစာကို ပေးပို့ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာကျောင်းတိုက် အား လုံး၌ မာတရိစေတ၏ စတုသတကကျမ်းကို ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်ကြသည်။ မာ တရိစေတ၏ ကျမ်းများကို သီရိလင်္ကာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များကလည်း သူတို့၏ စာပေ၌ အလေးအနက်ထား၍ ဖော်ပြကြသည်။ ယင်း၏ သာဓကမှာ ရူပသိဒ္ဓိ သန္ဓယကျမ်းဟောင်း၌ တွေ့ရှိရသည်။

တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်သည် သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း၌ ကနိရုကဘုရင် လက်ထက်၌ ကုမာရလဒ္ဒသည် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းကို ထွန်းလင်းတောက်ပစေ သော နေမင်းဖြစ်၏ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ ကုမာရလဒ္ဒသည် တက္ကသီလာ ဇာတိဖြစ်သည်။ ငယ်ရွယ်စဉ်အခါကပင် ဉာဏ်ထက်မြက်သူဖြစ်သည်။ သာသနာ့ ဘောင် ဝင်ရောက်သည့် အချိန်မှာလည်း စောသည်။ တစ်နေ့ စကားလုံး ၃၂၀၀၀ ဖတ်နိုင်၊ ရေးနိုင်စွမ်းရှိ၏ အဆိုရှိသည်။ ကုမာရလဒ္ဒ၏ ကျမ်းစာများ ထဲက ‘ကလပနာ မဏ္ဍိတိကာ ဒိဋ္ဌန္တ’ သည် ထူးခြားမှုရှိသည်။ ဇိနဗောဓိ သတ္တနှင့် ဝိညတ္တိ မာတြသိဒ္ဓိ ကျမ်းများလည်း ကုမာရလဒ္ဒ၏ လက်ရာကျမ်းများ ဖြစ်၏ဟု အဆိုရှိသည်။

ခရစ်နှစ် ၆၄ တွင် ကဿပမာတင်္ဂသည် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို ပင့်ပြီး တရုတ်ပြည်သို့ ကြွသည်။ ကနိရုက ဘုရင်လက်ထက်ကျမှ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် ထုလုပ်သည့်ခလေ့ အစပြုသည်။ ထို့ကြောင့် ကဿပမာတင်္ဂသည် ကနိရုက ဘုရင်မင်းကြီးလက်ထက်၌ တရုတ်ပြည်သို့ ကြွ၏ဟု သိရှိရသည်။

တရုတ်ပြည်၌ အစဉ်အလာ ရှိလာခဲ့သော ဒဏ္ဍာရီတစ်ခု ရှိသည်။ ရှေး ခေတ် ဟန်မင်းဆက်နှင့် နှောင်းခေတ် ဟန်မင်းဆက် ဘုရင်များထဲက ဘုရင် တစ်ပါးဖြစ်သော မင်တီ (ခရစ်နှစ် ၅၈-၇၆)သည် နန်းစံနှစ် ခုနစ်နှစ်မြောက်၌ တစ်ညတွင် လည်ပင်းတစ်ဝိုက်၌ နေရောင်ကဲ့သို့ အရောင်တောက်နေသော ရွှေယောက်ျားတစ်ယောက် ပျံသန်းပြီး နန်းတော်တွင်း ဝင်လာသည်ဟု အိပ်မက် မြင်မက်သည်။ နောက်တစ်နေ့၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် နန်းတွင်းသုခမိန်များအား အိပ်မက်အကြောင်းကို မေးသည်။ ဖူအီအမည်ရှိ နန်းတွင်းသုခမိန်တစ်ဦးက ထို ရွှေယောက်ျားမှာ ကျောင်မင်းဆက်နှင့် ခေတ်ပြိုင် အနောက်မှ ဗုဒ္ဓဖြစ်၏ဟု ပြောပြသည်။ ထိုအခါ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဝမ်းသာအားရ ဖြစ်သွားပြီးလျှင် ၁၈ ဦး ပါဝင်သော သံတမန်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို ဓမ္မကျမ်းဂန်များနှင့် ရဟန်းသံဃာ တော်များကို ဆောင်ကြဉ်းလာရန် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်လိုက်လေသည်။ နှစ်နှစ်ကြာသွားသောအခါ အာရှအလယ်ပိုင်း ယုအေဟကျီအမည်ရှိ ဒေသ၌ သံတမန်အဖွဲ့သည် အိန္ဒိယရဟန်းနှစ်ပါးကို တွေ့ကြသည်။

ထိုရဟန်းနှစ်ပါး၏ အမည်များမှာ တရုတ်ဘာသာဖြင့် ကိအာယေဟ မိုတန်နှင့် ယုဖာလန်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုရဟန်းနှစ်ပါး၏အထံ၌ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွား တော်များနှင့် သက္ကတကျမ်းဂန်များလည်း ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ သံတမန်

အဖွဲ့သည် ထိုရဟန်းနှစ်ပါးကို ခရစ်နှစ် ၆၄ တွင် မြင်းဖြူပေါ်တွင် တင်ပြီး လိုယန်သို့ ပင့်လာခဲ့ကြသည်။ နောက်တစ်နှစ်၌ ဘုရင်မင်းကြီးက လိုယန်မြို့ အနောက်မှန်အပြင်ဘက်၌ မြင်းဖြူအမည်ရှိ ကျောင်းဆောက်လုပ်ရန် အမိန့်ပေးသည်။

ကိအာယေဟမိုတန် ကဿပမာတင်္ဂမထေရ်၏ ဘဝဖြစ်စဉ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ များများစားစား မသိကြရပေ။ တရုတ်အထောက်အထားများအရ ကဿပမာတင်္ဂသည် အိန္ဒိယအလယ်ပိုင်းမှ အလွန် ဩဇာကြီးမားသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ တောင်ပိုင်း၌ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားအောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်သူ ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းသည် ခရစ်နှစ် ၆၈ မှ ၇၀ အထိ ကိုယ်တိုင် ၁။ ဗုဒ္ဓစရိတသုတ်၊ ၂။ ဒသဘူမိ သလေသစ္ဆေဒိကာသုတ်၊ ၃။ ဓမ္မသမုဒ္ဒ ကောသသုတ်၊ ၄။ ဇာတက၊ ၅။ သီလဘောဒသဉ္စယတို့ကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။

ကုရုန်မင်းဆက် နိုင်ငံတော်သည် နှစ်ပေါင်း ၃၀၀ နီးပါးမျှ ကြာသည်။ ကနိရုက၏ နောက်ပိုင်းတွင်လည်း သူ၏ အရိုက်အရာခံများ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်ကြသည်။ ကနိရုက၏နောက် သူ့သားတော် ဟုဝိရုကသည် အနှစ် ၂၀ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သည်။ ဝါသုဒေဝ ပထမလက်ထက်၌ ကုရုန် ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံတော် အပြီးသတ်သွားသည်။

ကနိရုကဘုရင်သည် ရာစုနှစ် ထက်ဝက်နီးပါးမျှ တရားနှင့်အညီ အုပ်ချုပ် မင်းလုပ်သည်။ သူ ကွယ်လွန်ပုံနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သူ့အမတ်ကြီးများက လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ယင်းသို့ လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ခြင်း၏ အကြောင်းကိုမူ အမျိုးမျိုး ပြောကြသည်။ နိုင်ငံချဲ့ထွင်ရန်အတွက် စစ်အမြဲတိုက်နေခြင်းကို အမတ်ကြီးများက မနှစ်သက်ကြပေ။

နောက်တစ်ကြောင်းမှာလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် သူ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို မနှစ်မြို့သူ ဆန့်ကျင်ဘက်များ ရှိပုံရသည်။ အစဉ်အလာနှင့် သမိုင်းကြောင်းကိုထောက်လျှင်မူ ဒုတိယအကြောင်းက ပိုပြီး ဖြစ်နိုင်ပုံများသည်။ ကနိရုကသည် အိပ်ရာညောင်စောင်းပေါ်၌ မကျန်းမမာဖြစ်ပြီး လဲနေသည်။ ထိုအခြေအနေ၌ အခွင့်ကောင်းယူပြီး မလိုသူ အမတ်ကြီးများက မွေ့ရာကြီးတစ်ခုဖြင့် ဖိထားလိုက်သည်။ ဤတွင် အသက်မရှူနိုင်တော့ဘဲ မွန်းကျပ်ပြီး ကွယ်လွန်သွားသည်။

ကနိရုကဘုရင် ကံကုန်သွားသောအခါ သူ့သားတော် ဟုဝိရုက (၁၆၂-

၁၈၂) နန်းစံသည်။ သူ့ခမည်းတော်၏ ဒဿနအယူအဆများ၊ စိတ်သဘောထားများ၊ သူ့ခမည်းတော်၏ ဒင်္ဂါးပြားများ၌ ပေါ်လွင်နေသကဲ့သို့ပင် သူ့အတွေးအခေါ် အယူအဆများကလည်း သူ၏ ဒင်္ဂါးပြားများတွင် ပေါ်လွင်နေသည်။ သူ့ခမည်းတော်ကဲ့သို့ပင် ဟုဝိရုကလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ်သည်။ ကရုမိရ်ရို မြို့တစ်မြို့၌ သူ့အမည်နှင့် သံဃာရာမ ကျောင်းတိုက်ကြီးတစ်တိုက် ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသည်။

အိန္ဒိယနိုင်ငံ ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်း၌ ကနိရုကခေတ်သည် အလွန်ထူးခြားသော ခေတ်တစ်ခေတ် ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ်၌ အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုသည် ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုဖြင့် အာရှအလယ်ပိုင်း ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး လမ်းကြောင်းမှ မြောက်ပိုင်းနှင့် အနောက်ပိုင်းနိုင်ငံများသို့ ပျံ့နှံ့သွားသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ကမ္ဘာ့ဘာသာတရားအသွင် ဆောင်လာခြင်းမှာ ထိုခေတ် ထိုအခါ ဖြစ်သည်။ ရုပ်တုပညာနှင့် စာပေအစပျိုးသည့်ခေတ်မှာလည်း ထိုခေတ်ပင် ဖြစ်သည်။ စာပေသစ်တစ်ရပ် ပေါ်ထွန်းလာပြီး ထွန်းကားပြန့်ပွားသွားသည်။

ပြဇာတ်နှင့် မဟာကဗျာမှာ ကနိရုကခေတ်၏ အသီးအပွင့်များဖြစ်ရာ ကာလီဒါသကဲ့သို့သော တကယ့်ထိပ်တန်း ပြဇာတ်ဆရာ၊ ကဗျာဆရာကြီးများ အတွက်ပင်လျှင် ထိုခေတ် စာပေလက်ရာများသည် နည်းပေးလမ်းပြ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုခေတ်၌ပင် ပထမဦးဆုံးစ၍ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် ထုလုပ်သည်။ ထိုနည်းအတိုင်း အခြားရုပ်တုများကိုလည်း ထုလုပ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် စိတ်ကူးထဲက နတ်ဒေဝတာပေါင်း များစွာတို့သည် ပုံသွင်အမျိုးမျိုးဖြင့် ပထမဦးဆုံးစ၍ လူ့မြင်ကွင်းရောက်ရှိလာခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ်သည် အိန္ဒိယ ပန်းတမော့ကျောက်ဆစ် အနုပညာ အုတ်မြစ်ချသောခေတ် ဖြစ်သည်။ ကုရုန်ခေတ်သည် ဂုပ္ပတခေတ်၏ အရုဏ်ဦးဖြစ်သည်။

နှစ်ပေါင်းနှစ်ထောင် ကျော်လာခဲ့ပြီးသည့် နောက်တွင်လည်း ကုရုန်ဧကရာဇ် ကနိရုကအား သူ၏ထူးခြားသော လုပ်ဆောင်ချက်များကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ လောကတစ်ခုလုံးက သတိတရ ရှိနေကြသည်။ တစ်ပြည်ရပ်ခြားမှ မင်းမျိုးမင်းနွယ်ဖြစ်သော်လည်း အိန္ဒိယနိုင်ငံ ပြည်သူများအတွက်လည်းကောင်း၊ မိမိနှင့် ပြည်သူများအတွက် အကျိုးများမည်ထင်သည့် ဓမ္မ သို့မဟုတ် လမ်းစဉ် ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက်လည်းကောင်း ကနိရုကသည် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့်

ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့သည်။ ယင်းအချက်ကို သမိုင်းစာမျက်နှာများ၌ ဖတ်ရှုနိုင်ပေသည်။

မိမိ၏ ကြီးပွားတိုးတက်မှုအတွက် အထောက်အပံ့ဖြစ်သော ဒဿန သို့မဟုတ် ဓမ္မသည်သာလျှင် ပြည်သူလူထု အားလုံးအတွက် ကြီးပွားတိုးတက်မှုကို ပြုလုပ်နိုင်သည်။ ထိုနည်းအတိုင်းပင် ပြည်သူလူထု၏ ကြီးပွားတိုးတက်မှုကို ပြုလုပ်နိုင်စွမ်းရှိသော ဓမ္မလမ်းစဉ်သည်သာလျှင် မိမိတို့ ကြီးပွားတိုးတက်မှုအတွက် ဓမ္မလမ်းစဉ်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ယင်းမှာ ကနိရှက၏ လမ်းစဉ်၊ ကနိရှက၏ ဒဿနအယူအဆ ဖြစ်သည်။

ယနေ့ ပညာရှင်တချို့နှင့် သမိုင်းသုတေသီအချို့က အသောကနှင့် ကနိရှကတို့ ပုဂ္ဂလိက ယုံကြည်ကိုးကွယ်သော ဗုဒ္ဓဓမ္မနှင့် ယင်းတို့၏ ရာဇဓမ္မသည် တခြားစီဖြစ်သည်ဟု ပြောကြသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းအဆိုအမိန့်များမှန်မမှန် ဆန်းစစ်ကြည့်သင့်သည်။ ထိုဘုရင်ဧကရာဇ်များ၏ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ချက်များကို ကြည့်ပါက သူတို့၏ ရာဇဓမ္မသည် သူတို့၏ ပုဂ္ဂလိကဓမ္မနှင့် ကွဲပြားခြားနားခြင်း မရှိကြောင်း သိသာထင်ရှားသည်။

ဟဿဝဒ္ဒန (ဟရရှ ဝရဓန)သည် ဘုန်းလက်ရုံးနှင့် ပြည့်စုံသော ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ ဝါးအစည်းပြေသလို ဖရိုဖရဲဖြစ်နေသော အိန္ဒိယပြည်သူလူထုကို တစ်ထီးတစ်နန်းအောက်၌ စည်းလုံးညီညွတ်မှု ရှိရေးအတွက် နှစ်ပေါင်း ၃၆ နှစ်တိတိ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ဟဿဝဒ္ဒနသည် ပွဲတိုင်းအောင်ပြီး ဘုန်းလက်ရုံးနှင့် ပြည့်စုံသူ ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်ရုံမျှသာမက ကျမ်းပေါင်းများစွာ ကို ရေးသားပြုစုသော ပညာရှင်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ အသောက၊ မိလိန္ဒ၊ ကနိရှက ဘုရင်တို့၏ အဆင့်အတန်းတွင် နေရာရရှိသော နောက်ဆုံးသာသနာ့ ဒါယကာ ဘုရင်တစ်ပါးလည်း ဖြစ်သည်။

ကနိရှက အင်ပိုင်ယာ၏နောက်၌ နှစ်ပေါင်း ၃၀၀ နီးပါးအထိ ဂုပ္ပတ အင်ပိုင်ယာ တည်ရှိလာခဲ့သည်။ ကုမာရ ဂုပ္ပတ (၄၁၅-၄၅၅)၏ လက်ထက်၌ ပထမဦးစွာ မွန်ဂိုတို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြသည်။ မွန်ဂိုတို့သည် အလွန်တရာ ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့ဖွယ် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သူများ ဖြစ်ကြ၏ဟူ၍ ထင်မှတ် ယူဆထားကြသည်။

အရှေ့နှင့်အနောက် အရပ်မျက်နှာ နှစ်ခုလုံး၌ မွန်ဂိုတို့၏ ဩဇာအရှိန် အဝါ လွှမ်းမိုးပျံ့နှံ့နေသည်။ မွန်ဂိုတို့သည် အာရှအလယ်ပိုင်းမှ စတင်၍ အုပ်စု နှစ်စု ခွဲသွားကြသည်။ အုပ်စုတစ်ခုမှာ ဗော်လဂါဘက်သို့ သွားကြပြီး မွန်ဂို အဖြူဟု ခေါ်သော အခြားအုပ်စုတစ်ခုမှာမူ ဗက်ကတရီယားနှင့် ဂန္ဓာရသို့ ရောက်ရှိလာကြသည်။ ထိုအုပ်စုသည် ဘုရင်ဖီရောဂျ (ခရစ်နှစ် ၄၅၃)အား လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်လျက် မိမိတို့၏အာဏာကို တည်ထောင်လိုက်ကြသည်။ ထို နောက် တစ်ဖန် မာလဗာကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်လျက် ကသိုရကိုလည်း သိမ်း ပိုက်လိုက်ကြသည်။

ယင်းမွန်ဂိုတို့၏ ခေါင်းဆောင်မှာ မိဟိရဂုလဖြစ်သည်။ မိဟိရဂုလအား ယသောဓမ္မန (၅၂၈)က တိုက်ထုတ်ပစ်လိုက်သည်။ ထို့နောက်တွင် မွန်ဂိုနှင့် ဂုရုဂျရ သို့မဟုတ် ဂုရုရောတို့သည် ဘိနမလ (ရာဂျပုတာနာ)တွင် ဝင်ရောက် စိုးမိုးကြပြီးလျှင် ကနောက်ဂျနှင့် ဗဂိုကျသို့အထိ ပျံ့နှံ့သွားကြသည်။ ယင်းတို့ အထဲက အချို့မှာ ဂုရုရတ် (ဂုရုရ)ပြည်သို့ လာရောက် အခြေစိုက်ကြသည်။

ထိုအချိန်၌ ထာနေရွှေရ၌ ပရဘာကရ ဝဒ္ဒန စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေသည်။ ထို ဘုရင်၌ ရဇဝဒ္ဒနနှင့် ဟဿဝဒ္ဒန အမည်ရှိ သားတော်နှစ်ပါး၊ ရဇသိရီအမည်ရှိ သမီးတော်တစ်ပါး ရှိသည်။ ပရဘာကရ ဝဒ္ဒနသည် တိုက်ရည်ခိုက်ရည်ရှိသော သူရဲကောင်းဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်၌ ကန်နောက်ဂျတွင် မောခရီ ဘုရင် ထီးနန်းစိုးစံနေသည်။ ယင်းဘုရင်နှစ်ပါးသည် ပုသျှဘူတိမင်းဆက် အဆက်အနွယ်များ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုအချိန်က ဘင်္ဂလား၌ ထီးနန်းစိုက်နေသော ဂေါရဘုရင် ရှင်ကသည် ထိုဘုရင်နှစ်ပါးလုံး၏ ရန်သူအကြီးစားဖြစ်သည်။ မောခရီဘုရင် ဂြဟဝဒ္ဒနနှင့် ဘုရင် ပရဘာကရ ဝဒ္ဒန၏ သမီးတော် ရဇသိရီတို့သည် စုလျားရစ်ပတ် လက် ထပ် ထိမ်းမြားကြသည်။ ပရဘာကရ ဝဒ္ဒနဘုရင်သည် ရုတ်တရက် မမာမကျန်း ဖြစ်ပြီး ကံကုန်သွားသည်။ သောကမီး တောက်လောင်နေသော မိဖုရား ယသော ဝတီသည် ကြင်ဖက်နှင့် အတူတွဲပြီး သေပွဲဝင်သည့် ‘သတီ’ ကျင့်စဉ် ကျင့်သုံး သွားသည်။ ထို့နောက် သားတော်အကြီး ရဇဝဒ္ဒန ဘုရင်ဖြစ်လာသည်။

ပရဘာကရ ဝဒ္ဒနဘုရင် လွန်သွားပြီးသည့်နောက်၌ ဘင်္ဂလားမှ ဂေါရ ဘုရင် ရှင်ကသည် ကန်နောက်ဂျအား ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ပြီးလျှင် ဂြဟဝဒ္ဒန ကို လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်လျက် မိဖုရား ရဇသိရီကို ကန်နောက်ဂျ အကျဉ်းထောင် ထဲတွင် ချုပ်နှောင်ထားလိုက်သည်။ ယင်းအဖြစ်အပျက်ကြောင့် ရဇဝဒ္ဒနဘုရင် သည် ယမ်းပုံမီးကျ အမျက်တော်ရှသွားသည်။

စာဆိုပညာရှင် ဗာဏသည် သူ၏ ‘ဟဿစရိတ’ ၌ ထိုအကြောင်းကို အသေးစိတ် တင်ပြထားသည်။ ရဇဝဒ္ဒနသည် ရှင်ကဘုရင်ကို ကလဲစားချေရန် စစ်တပ်နှင့် ချီတက်သွားသည်။ ဒေဝဂုပ္ပတကို အနိုင်ရအောင် တိုက်နိုင်သော် လည်း ရှင်က (၆၀၆)က အကောက်ညာဏ်ဖြင့် လုပ်ကြံသဖြင့် ရဇဝဒ္ဒန ကွယ် လွန်သွားရရှာသည်။

ထိုအချိန်၌ ဟဿဝဒ္ဒနသည် ၁၆ နှစ် အရွယ်မျှသာ ရှိသေးသည်။

ဘုန်းကြီးကျောင်းသာ အနေများပြီး သင်္ကန်းဝတ်ရန် ပြင်ဆင်နေသည့် အချိန် ဖြစ်သည်။ ထာနေရွှေရသို့ ရဇဝဒ္ဒန ကျဆုံးသွားပြီဖြစ်ကြောင်း သတင်းရောက်လာ သောအခါ အမတ်ကြီးနှင့် တရားသူကြီးတို့က ဟဿဝဒ္ဒနအား ထီးနန်းဆက်ခံ ရန် ဝိုင်းဝန်းတိုက်တွန်းကြသည်။ ထိုအခါ သားတော်လေး ဟဿက “ဒီအခက် အခဲတွေရဲ့ တာဝန်ဟာ နိုင်ငံအစိုးရအပေါ်မှာ ရှိနေတယ်။ ထီးနန်းမသိမ်းပိုက်ခင် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား၏ အမိန့်ကို ယူမှဖြစ်မယ်” ဟု အေးအေးဆေးဆေးပင် ပြန် ပြောပြသည်။

ဟဿဝဒ္ဒန၏ ထီးနန်းသိမ်းပိုက်ရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဆိုရိုးစကားရှိသည်။ သားတော် ဟဿဝဒ္ဒနသည် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားထံမှ ခွင့်ပြုချက်ရယူရန် ဗုဒ္ဓရုပ် ပွားတော်အနီး ချဉ်းကပ်သွားသည်။ ရုပ်ပွားတော်သည် တကယ့်သက်ရှိအသွင် ဆောင်လာပြီးလျှင် သားတော်အား ကိုယ်ထင်ရှားပြသည်။ သားတော်က သူ၏ ပြဿနာကို လျှောက်ထားပြောပြသည်။ ထိုအခါ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားက ထီးနန်း လက်ခံရန် ခွင့်ပြုလိုက်သည်။ သို့သော်လည်း ထိုဆိုရိုးစကားမှာ ယုံတမ်းစကား မျှသာ ဖြစ်ပုံရသည်။ ယုံကြည်လက်ခံနိုင်စရာ အထောက်အထားမရှိပေ။ မဟာ ယာန၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ယင်းကဲ့သို့သော ထူးခြားဆန်းကြယ်သည့် ဇာတ်လမ်း ဇာတ်ကွက်များ ဆင်ထားကြခြင်းဖြစ်၏ဟု အချို့က ဆိုကြသည်။

ခမည်းတော်နှင့် နောင်တော် ကွယ်လွန်သွားခြင်း၊ မယ်တော်ပါ အဆစ် ပါသွားခြင်း၊ နှမတော် အကျဉ်းချခံရခြင်း၊ ယင်းဒုက္ခအစုအပုံသည် တစ်ပြိုင်နက် တည်းမှာပင် ဟဿဝဒ္ဒန၏ ဦးခေါင်းပေါ်၌ စုပုံရောက်ရှိလာသည်။ သို့ရာတွင် ဟဿဝဒ္ဒနသည် စိတ်ပျက် အားလျော့သွားခြင်း မရှိပေ။ ယင်းဒုက္ခအဖုံဖုံကို ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် ရှေ့မှောက်၌ လှစ်ဟပြပြီးလျှင် သားတော်သည် စိတ်သက်သာမှု ရအောင် ကြိုးစားအားထုတ်သည်။

ပထမဦးစွာ ဟဿဝဒ္ဒနသည် သူ့နှမတော် ရာဇသီရိကို လိုက်လံရှာ သည်။ ရာဇသီရိသည် ကန်နောက်ကျ အကျဉ်းထောင်မှ ထွက်ပြေးလွတ်မြောက် သွားသည်။ သားတော် ဟဿသည် သူ့နှမတော်ကို ရှာရင်းရှာရင်းနှင့် ဝိန္ဒုယာ တောအတွင်း ရောက်သွားသည်။ ဝိန္ဒုယာတောအတွင်း၌ သူ့နှမတော်ကို နေ့ ရက်ပေါင်းများစွာ ကြာသည်အထိ ရှာဖွေနေသည်။

တစ်နေ့သ၌ သားတော် ဟဿသည် တောအတွင်း၌ ပူပန်သောက ရောက်လျက် လမ်းပျောက်ပြီး တဝဲလည်လည်ဖြစ်နေစဉ် သရထကေတု၏သား

ဗျူကေတုသည် တောနေလူရိုင်း လုလင်တစ်ယောက်ကို ခေါ်လျက် ဟဿဝဒ္ဒနထံ ရောက်လာသည်။ တောတစ်ခွင်၌ ဘုရင်လုပ်သူမှာ တောဘုရင်ဟု ခေါ်သည်။ သမုဒ္ဒဂုပ္ပတဘုရင်သည် သူ၏ ပယာဂကျောက်စာ၌ မိမိသည် တောဘုရင် အားလုံးအား မိမိ၏ တပည့်လက်သား နောက်လိုက်များဖြစ်အောင် ပြုလုပ် ထား၏ဟု ရေးထိုးထားသည်။

ယခု တောနေလူရိုင်း လုလင်သည် နိဗ္ဗာတဟု ခေါ်သည်။ ထိုလုလင် သည် ဝိန္ဒယာတောအုပ်၏ အရှင်သခင်၊ တောနေလူရိုင်းတို့၏ ခေါင်းဆောင်၊ တောနေလူရိုင်း သေနာပတိ ဘူကမ္မက၏ တူဖြစ်သည်။ ဟဿဝဒ္ဒနက လူရိုင်း လုလင်အား မေးလိုက်သည်။ “မိတ်ဆွေက ဒီဒေသကျွမ်းသူ ဖြစ်တယ်။ မိတ် ဆွေတို့ သေနာပတိရဲ့ မျက်မှောက်မှာဖြစ်စေ၊ ဒါမှမဟုတ် သေနာပတိရဲ့ နောက် လိုက် တပည့်တပန်းထဲက တစ်ယောက်ယောက်ရဲ့ မျက်မှောက်မှာဖြစ်စေ မိန်းမ ချော မိန်းမလှ တစ်ယောက်များ ရောက်လာတာ မတွေ့ဘူးလား။”

ဟဿဝဒ္ဒနက ယင်းသို့ မေးလိုက်သည့်အခါ လူရိုင်းလုလင်သည် အား တက်သရော ဖြစ်သွားပြီးလျှင် ရှိခိုးဦးတင်နှင့် ပြန်ပြောသည်။ “အရှင်မင်းကြီး၊ ဒီနယ်မြေမှာ သေနာပတိ မသိဘဲနှင့် သမင်မကလေးများတောင် မလှုပ်ရှား မသွားလာရဘူး။ လူသားမိန်းမဆိုလျှင်တော့ ပြောစရာမလိုတော့ဘူး။ အရှင် မင်းကြီး အမိန့်ရှိတဲ့ မိန်းမမျိုးတော့ ဒီကိုလာတာ မတွေ့မိဘူး။ ဒါပေမဲ့ အရှင် မင်းကြီး၏ အမိန့်နဲ့ အကျွန်ုပ် ရှာဖွေပေးပါမယ်။ ဒီကနေ တစ်ကောသလောက် အဝေးမှာရှိတဲ့ တောင်ခြေမှာ ရဟန်းတော် ဒီဝါဒကရမိတြဟာ သူ့တပည့်တပန်း တွေနဲ့အတူ နေထိုင်သိတင်းသုံးပါတယ်။ အဲဒီရဟန်းတော် သိကောင်း သိပါ လိမ့်မယ်”

ထိုနေရာသို့ ရောက်သွားသောအခါ ရဟန်းတော် ဒီဝါဒကရမိတြက ဟဿဘုရင်အား ခရီးဦးကြိုပြုလျက် အကျိုးအကြောင်း မေးမြန်းစုံစမ်းသည်။ ဟဿဝဒ္ဒနက ရိုသေစွာ လျှောက်ထားပြောပြသည်။ “တပည့်တော်၏ အိမ်ထောင် မိသားစုတွေအားလုံး ပြိုကွဲပျက်စီးသွားပြီးနောက် တပည့်တော်၏ ဘဝအတွက် တစ်ခုတည်းသော မှီခိုအားထားရာ နှမလေးတစ်ယောက်သာ ကျန်ပါတော့တယ်။ တပည့်တော်၏ နှမလေးဟာ သူ၏ ကြင်ဖက်သက်ထား လင်ယောက်ျား ဆုံး သွားတဲ့အတွက် အပူမီးကလည်းတောက်၊ ရန်သူကိုလည်း ကြောက်ရတဲ့အတွက် ဒီကောဝနာထဲကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်လာပါတယ်။ တပည့်တော် သူ့ကို တစ်

နေ့လုံး တစ်ညလုံး လိုက်ရှာနေပါတယ်။ တကယ်လို့ အရှင်ဘုရားများ တောနေ မှဆိုးတစ်ယောက်ယောက်ဆီက သတင်းအစအနများရလျှင် တပည့်တော်ကို ကျေးဇူးပြုပြီး ပြောပြတော်မူပါဘုရား။” ။ ရဟန်းတော် ဒီဝါကရမိတြက စိတ် မကောင်းခြင်းကြီးစွာဖြင့် “ယခုအထိတော့ အဲဒီသတင်း ကျုပ်မရရှိသေးဘူး ဒကာတော်” ဟု ပြန်ပြောပြသည်။

ထိုအခိုက် ထိုနေရာသို့ ရဟန်းတစ်ပါး ရောက်လာပြီး “ဒုက္ခသည် မိန်းမချော မိန်းမလှ ရွယ်ရွယ်တစ်ယောက် ပူဆွေးသောကရောက်ပြီး မီးပုံထဲ ခုန်ဆင်းမလို့ လုပ်နေပါတယ်။ အမြန်သွားပြီး ကယ်ကြပါဦး” ဟု အရေးတကြီး ပြောပြသည်။ ရဟန်း၏စကားကို ကြားရသောအခါ ဟဿဝဒ္ဓနနှင့် ရဟန်းတော် ဒီဝါကရမိတြတို့သည် ရဟန်းတစ်ချို့ကို ခေါ်ကာ ထိုနေရာသို့ အလျင်အမြန် သွားကြသည်။

ထိုနေရာ၌ ရာဇသီရိနှင့်အတူ တခြားမိန်းမတစ်ချို့ကိုလည်း တွေ့ကြသည်။ ထိုမိန်းမများက ရာဇသီရိအား မီးပုံထဲ ခုန်မဆင်းရန် ဖျောင်းဖျာပြောဆိုနေကြ သည်။ မိမိ၏ မောင်တော်ကို တွေ့ရသောအခါ ရာဇသီရိသည် မောင်တော်ကို ဖက်ပြီး ငိုကြွေးသည်။ ဟဿဝဒ္ဓနက သူ့နှမကို အားပေးစကား ပြောသည်။ ဘုန်းတော်ကြီးကလည်း မောင်၏စကားကို နားထောင်ရန် ရာဇသီရိအား ဆုံးမ စကား ပြောသည်။ ဟဿဝဒ္ဓနသည် သူ့နှမအား ဘုန်းတော်ကြီးအား ရှိခိုး ဦးခိုက်ရန် သတိပေးသည်။

“ကျွန်မကို ဘိက္ခုနီလုပ်ရန်အတွက် ခွင့်ပြုပါ” ဟူ၍ ရာဇသီရိက သူ့ မောင်တော်ထံ ခွင့်ပန်စကား ပြောဆိုသောအခါ ဟဿဝဒ္ဓနသည် ခပ်မဆိတ် ဖြစ်သွားသည်။ သို့သော်လည်း ဘုန်းတော်ကြီးက ကြားဝင်ပြီး “ယခုအခါမှာ သင်၏ ဒီမောင်တော်သည်သာလျှင် သင်၏ဆရာ ဖြစ်ပေတယ်။ သူ အမိန့်ပေး တဲ့အတိုင်း လိုက်နာဖို့ရန်မှာ သင်၏ တာဝန်ဝတ္တရား ဖြစ်ပေတယ်” ဟူ၍ ပြောလိုက်သည်။

ဒီဝါကရ မိတြမထေရ်၏ စကားသည် ဟဿဝဒ္ဓန၏ဘဝတွင် အရှိန် ဩဇာ စူးရှသက်ရောက်သွားသည်။ ထိုနေ့ည၌ ဘုန်းတော်ကြီး၏ကျောင်းတွင် အိပ်ပြီး နောက်တစ်နေ့တွင် ဟဿဝဒ္ဓနသည် သူ့နှမတော်ကို ခေါ်ကာ နေပြည် တော်သို့ ပြန်လာခဲ့သည်။

ရာဇသီရိ၏ လင်ယောက်ျား ဂြဟဝဒ္ဓန ကွယ်လွန်သွားပြီးသည့်နောက်၌

ကန်နောက်ကျ၏ ထီးနန်းသိမ်းပိုက်နိုင်ခွင့်ရှိသူမှာ ဟဿဝဒ္ဒနမှတစ်ပါး အခြား မရှိပေ။ ရာဇသီရိသည် သူ့လင်ယောက်ျား၏ ထီးနန်းကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင် သည့် အခြေအနေမရှိပေ။ မိမိ၏ဘဝကို ဓမ္မနှင့်ပတ်သက်သည့် ကိစ္စများ၌ မြှုပ်နှံလိုသည့် စိတ်ဆန္ဒသာလျှင် ရှိနေသည်။ ဗုဒ္ဓတရားတွင် အပြည့်အဝ သက် ဝင်ယုံကြည်မှု ရှိနေသည်မှာ သံသယဖြစ်ဖွယ် မရှိပေ။ သူ၏ သိက္ခာ သမာဓိ သည် ဟဿဝဒ္ဒန၏ ဘဝအပေါ်၌ ဩဇာစူးရှမှု ရှိနေသည်။ နောက်ပိုင်း မိမိ၏ ဘဝတစ်လျှောက်၌ ဟဿဝဒ္ဒနသည် ဗုဒ္ဓဘာသာတရားနှင့် စပ်လျဉ်းသောကိစ္စ အတော်များများ၌ ရာဇသီရိနှင့် တိုင်ပင်နှိုးနှောပြီး လုပ်သည်ကသာ များသည်။

ဟဿဝဒ္ဒနသည် ကန်နောက်ကျကို ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသော သူ့နိုင်ငံတော် ၏ နေပြည်တော်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်သည်။ ထာနေရွှေရလည်း အရေးပါ အရာရောက်သော မြို့ဖြစ်သည်။ မိမိ၏ နောင်တော်အား အကောက်ဉာဏ်နှင့် လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ပစ်သော ဘုရင်ရှင်ကအား ဟဿဝဒ္ဒနက ဒဏ်ခတ်လိုက် လေသည်။ ထိုဒေသ၌သာလျှင် ရပ်တန့်မနေတော့ဘဲ ဟဿဝဒ္ဒနသည် အိန္ဒိယ မြောက်ပိုင်းတစ်ခုလုံးကိုပင် အနိုင်ရအောင် တိုက်ယူနိုင်ခဲ့သည်။ သူ၏နိုင်ငံတော် အကျယ်အဝန်းသည် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်မှ အာရေဗျပင်လယ်အထိလည်း ကောင်း၊ တောင်ပိုင်း၌ မဓယပရဒေသ (အလယ်ပိုင်းဒေသ)အထိလည်းကောင်း ပျံ့နှံ့တည်ရှိခဲ့သည်။

ဝိန္ဒယာတောင်၏ တစ်ဖက်၌ စာလုကျမင်းဆက် ပုလကေသီဘုရင် ထီးနန်းစိုးစံနေသည်။ ထိုဒေသကိုလည်း ဟဿဝဒ္ဒနသည် မိမိ၏ လက်အောက်ခံ ပြုလုပ်ဖို့ ကြိုးစားသည်။ နမ္မဒါမြစ်ကို ဖြတ်ကျော်သည်။ သို့သော်လည်း ပုလ ကေသီက ကြံ့ကြံ့ခံနေသည်ဖြစ်၍ ဟဿဝဒ္ဒန ပြန်ဆုတ်လာရသည်။ ရာဂျပုတာနာ၊ ဆိန္ဒ၊ ပန်ဂျပ်တို့၌ မွန်ဂိုနှင့် ဂုရဂရတို့၏ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေသည်။

တရုတ် မဟာခရီးသည် ရွင်ကျန် (ဟုယန်ဆိုင်)သည် သူ၏ခရီးစဉ် မှတ်တမ်း နေရာ အတော်များများ၌ ဟဿဝဒ္ဒန၏ စစ်ပွဲများအကြောင်းကို ရေးသားထား သည်။ သို့သော်လည်း ယင်းရေးသားချက်များမှာလည်း ပြည့်ပြည့်စုံစုံ မရှိပေ။ ခရစ်နှစ် ၆၁၈ ၌ ဗင်္ဂေါတွင် ရှင်ကဘုရင် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေသည်။ ခရစ်နှစ် ၆၃၇ တွင် ဟဿဝဒ္ဒနသည် ရှင်က၏နိုင်ငံကို အနိုင်တိုက်ယူပြီး သူ၏ အင်ပိုင်ယာထဲ

သွတ်သွင်းလိုက်သည်။ ကွန်ဂိုဒ (ဂန်ဂျမ်ခရိုင် ဩရိဿ) နယ်မြေဒေသကိုလည်း ချန်မထားခဲ့ပေ။ အနောက်ဘက်၌ ဗလဘိဒေသမှ ဘုရင်ကိုလည်း အနိုင်တိုက်ခိုက် သည်။ ဗလဘိဒေသမှ ဘုရင်ဒုတိယ ဝေသေနသည် ဟဿဝဒ္ဒန၏ သမီးတော်နှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်ဟူ၍ ရွှင်ကျန်က ဆိုထားသည်။ သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း ၌ ဟိုနေရာ သည်နေရာတွင် ဟဿဝဒ္ဒနသည် ကသ္မိရနှင့် ဆိန္ဒကိုလည်း ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်သည်ဟူ၍ ရွှင်ကျန်၏ ဆိုထားသည်။

ဟဿဝဒ္ဒနဘုရင်သည် ပြည်သူ့အကျိုးကို သယ်ပိုးဆောင်ရွက်သော မင်းကောင်းမင်းမြတ်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ သူ၏ နိုင်ငံတော်အတွင်း နေရာအတော် များများသို့ ကိုယ်တိုင်လှည့်လည်ပြီး လေ့လာခြင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းများကို ပြုလုပ်သည်။ ရွှင်ကျန်က “ဟဿဝဒ္ဒနသည် အလွန်တရာ ထကြွလုံ့လရှိသော ဘုရင်ဖြစ်၏။ သူ့အတွက် အလုပ်လုပ်ရန် အချိန်မလုံလောက်” ဟူ၍ ရေးသား ထားသည်။

နိုင်ငံကို အုပ်ချုပ်ရာ၌ မှူးမတ်အဖွဲ့က ဘုရင်မင်းကြီးအား အကူအညီ ပေးသည်။ နိုင်ငံတော်တစ်ခုလုံးကို ပြည်နယ်ပေါင်းများစွာ ခွဲခြားထားသည်။ ပြည်နယ်တိုင်း၌ ဘုရင်ခံ သို့မဟုတ် ပဒေသရာဇ်က အုပ်ချုပ်သည်။ ပြည်နယ် ကို ခရိုင်များအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ခရိုင်ကို မြို့နယ်များအဖြစ်လည်းကောင်း ခွဲခြားထားသည်။ ကျေးရွာကို အသေးငယ်ဆုံးအဖွဲ့က အုပ်ချုပ်သည်။ အခွန် အတုတ် များများစားစား မကောက်ပေ။ နိုင်ငံပိုင် လယ်မြေကို ထွန်ယက်စိုက် ပျိုးသူများသည် ဘုရင့်အစိုးရအား ဝင်ငွေ ခြောက်ပုံတစ်ပုံကို သီးစားခအဖြစ် ပေးကြရသည်။

ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ နိုင်ငံပိုင် မြေယာမှရသော ဝင်ငွေကို လေးစုခွဲပြီး သုံးစွဲသည်။ ပထမအစုကို နိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးအတွက် အသုံးပြုပြီး ဒုတိယအစုကို မှူးမတ်များနှင့် အခြားအရာရှိ အရာခံများအတွက် သုံးစွဲသည်။ တတိယအစုကို ပညာရှင်၊ အနုပညာရှင်၊ အတတ်ပညာရှင်များအတွက် သုံးစွဲပြီး စတုတ္ထအစုကိုမူ ဘာသာရေးကိစ္စများ၌ သုံးစွဲသည်။

ကုန်သည်များသည် အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတားမရှိဘဲ ကုန်ကူးသန်း ရောင်းဝယ်ရေးအတွက် သွားလာလှုပ်ရှားနိုင်ကြသည်။ မြစ်များ၊ ချောင်းများကို ခရီးသည်များအတွက် ဖွင့်ပေးထားသည်။ ခရီးသည်များထံမှ အခွန်အကောက် အနည်းအကျဉ်းမျှသာ စည်းကြပ်သည်။ ပြည်သူ့အများနှင့်ဆိုင်သော အလုပ်ကိစ္စ

များ၌ ပြည်သူ့ထံမှ အကူအညီရယူသည်။ သို့သော်လည်း လုပ်အားပေးသော ပြည်သူများသည် လုပ်အားခရရှိကြသည်။ လုပ်အားခကိုလည်း အလုပ်ပမာဏ အရ ပေးသည်။

ရာဇဝတ်မှုဥပဒေနှင့် ပတ်သက်၍မူ ဂုဗ္ဗတခေတ်နှင့်စာလျှင် ပြင်းထန် လွန်းသည်။ သာမန် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူကိုပင် ထောင်ဒဏ်တစ်သက် ချတတ်သည်။ သို့မဟုတ်ကလည်း ပြည်နှင့်ဒဏ်ပေးသည်။ သို့မဟုတ်ကလည်း ကိုယ်အင်္ဂါ ချို့ယွင်းအောင် ပြုလုပ်သည်။ သာမန် အပြစ်ကျူးလွန်သူများ ငွေဒဏ်ဆောင် ရသည်။ အပြစ်ကျူးလွန်သူသည် ဘုရင့်ဘဏ္ဍာတိုက်တွင် ငွေပေးသွင်းရသည်။

နိုင်ငံအနှံ့အပြားရှိ အဓိကလမ်းမကြီးများ၌လည်းကောင်း၊ မြို့ကြီးပြကြီး များ၌လည်းကောင်း၊ ကျေးရွာ ဇနပုဒ်များ၌လည်းကောင်း ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဧည့်ရိပ်သာများကို တည်ထောင်ဖွင့်လှစ်ပေးထားသည်။ ထိုဧည့်ရိပ်သာများ၌ ခရီးသည်များ အဆင်ပြေစေရေးအတွက် ရိက္ခာများနှင့် ဆေးဝါးများကို စီစဉ် ပေးထားသည်။ ဟဿဝဒ္ဒနလက်ထက်၌ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ တိုးတက်မှုကို မြင်တွေ့ ရသည့်အတွက် ရွှင်ကျန်သည် တအံ့တဩ ဖြစ်သွားသည်။ ပြည်သူတို့၏ လူ နေမှုအဆင့် မြင့်မားသည်။ ငွေဒင်္ဂါးနှင့် ရွှေဒင်္ဂါးများကို အသုံးပြုကြသည်။ မြေ ဩဇာကောင်းသည်။ ကောက်ပဲသီးနှံအမျိုးမျိုးကို စိုက်ပျိုးကြသည်။ သစ်သီးဝလံ နှင့် ဟင်းရွက်ဟင်းသီးများကိုလည်း စိုက်ပျိုးကြသည်။

နိုင်ငံအတွင်း ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ရန်အတွက် နယ်စပ်ဒေသများ၌ တင်းတင်းကျပ်ကျပ် စစ်တပ်အစောင့်အကြပ် ချထားသည်။ ညဉ့်အချိန်၌ မြင်းစီး တပ်သားများသည် နန်းတော်တစ်ဝိုက်ကို စောင့်ကြပ်နေကြသည်။ တပ်စု သို့ မဟုတ် တပ်စိတ်တို့၏ အမှုထမ်း ကျေပွန်ပုံကိုလိုက်၍ တပ်သားများအား လခ ပေးသည်။ ခြေလျင်တပ်၊ မြင်းတပ်၊ ယာဉ်ရထားတပ်၊ ဆင်တပ်တည်းဟူသော တပ်လေးတပ်၌ နိုင်ငံကာကွယ်ရေးအတွက် တာဝန်ရှိသည်။ တပ်တစ်တပ် တစ် တပ်၏ တပ်မှူးသည် မြင်းလေးကောင်ကသော ယာဉ်ရထားကို စီးရသည်။

ဘုရင် ဟဿဝဒ္ဒနလက်ထက်၌ တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်သည် အိန္ဒိယ နိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ရွှင်ကျန်သည် လေယန်၌ (၆၀၃) မွေးဖွားသည်။ အသက် ၂၉ နှစ်အရွယ်၌ ခရီးစထွက်သည်။ တာဆကန္ဒနှင့် ဆမရကန္ဒ လမ်းမှ ဖြတ်လျက် ၆၃၀ ခုနှစ်တွင် ဂန္ဓာရသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ၁၅ နှစ်ကြာမျှ နေထိုင်သည်။ ထိုအချိန်ကာလ အနက် ၈ နှစ်လောက်မှာ ဟဿ ဝဒ္ဒန၏ နန်းတော်၌နေသည်။

အိန္ဒိယနိုင်ငံ နေရာအနှံ့အပြားသို့ ခရီးသွားသည်။ သူ၏မှတ်တမ်း၌ ထိုခေတ် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ပြည်သူတို့၏ နေမှုထိုင်မှု၊ ဓလေ့ထုံးစံ၊ ဘာသာရေး၊ ပညာရေး၊ ဘာသာစကား စသည်တို့နှင့် ပတ်သက်ပြီး ရေးသားထားသည်။ ယင်းရေးသားချက်များသည် နောက်ပိုင်း သမိုင်းသုတေသီများအတွက် များစွာ အထောက်အကူပြုသည်။ နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာပြီးသည့်နောက်မှ ရွှင်ကျန်သည် ၆၄၅ ခုနှစ်၌ ကရုဂရ၊ ယရကန္တ၊ ခိုတန်လမ်းများမှ ဖြတ်လျက် တရုတ်ပြည်သို့ ပြန်သွားသည်။

လိုယန်ဘုရင် ထိုက်ဆွန်းလက်ထက်၌ ရွှင်ကျန်သည် အထူးအရေးပါသူ ဖြစ်လာသည်။ အိန္ဒိယမှ ပြန်လာပြီးသောအခါ ရွှင်ကျန်အား တရုတ်ဘုရင်က များမတ်အရာဖြင့် ချီးမြှောက်လိုသည့်ဆန္ဒ ရှိသည်။ သို့သော်လည်း ရွှင်ကျန်က လက်မခံပေ။ ဘုန်းကြီးကျောင်း၌သာလျှင် ရဟန်းဘဝဖြင့် သီတင်းသုံး နေထိုင် ခဲ့သည်။ မိမိနှင့် တစ်ပါတည်း ဆောင်ကြဉ်းလာခဲ့သော သက္ကတကျမ်းစာ ၆၀၀ ကို တရုတ်ဘာသာဖြင့် တစ်ကျမ်းပြီးတစ်ကျမ်း ပြန်ဆိုနေသည်မှာ ဘဝနိဂုံး ချုပ်သည်အထိ ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၆၆၄ တွင် ကွယ်လွန်သွားသည်။

ဟဿဝဒ္ဒနသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်စစ်စစ် ဖြစ်သည်မှာမူ ယုံမှားဖွယ်မရှိ ပေ။ သူ၏နှမ ရာဇသီရိကြောင့်လည်းကောင်း၊ ရွှင်ကျန်နှင့် ရင်းရင်းနှီးနှီး နေခဲ့ သောကြောင့်လည်းကောင်း ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာအပေါ် ပို၍ ယုံကြည် သက်ဝင်မှု ရှိလာသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် စတင်ဖြစ်သည်မှာမူ သူငယ်ဘဝကပင် ဖြစ်သည်။ ဟဿဝဒ္ဒနဘုရင်သည် နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ စည်းဝေးသဘင် ကြီး ကျင်းပပြုလုပ်လေ့ရှိ၏ဟူ၍ ရွှင်ကျန်က ရေးထားသည်။ ထိုစည်းဝေးသဘင် များ၌ ထောင်ပေါင်းများစွာသော ရဟန်းသံဃာတော်များ စုဝေးပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓ ဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် ဆွေးနွေးကြသည်။

ယင်းကဲ့သို့သော စည်းဝေးသဘင်တစ်ခု၌ ဗြာဟ္မဏများသည် ဟဿဝဒ္ဒန ဘုရင်အား လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ရန် ကြိုးစားကြသည်။ စည်းဝေး သဘင်မဏ္ဍပ် တံခါးကို မီးရှို့ပြီးလျှင် အခြားလူများနှင့် ဘုရင်မင်းကြီးကို မီးလောင်တိုက်ထဲ သွင်းပစ်ဖို့ရန် အားထုတ်ကြသည်။ သို့ရာတွင် ကံကောင်းထောက်မသည့် အား လျော်စွာ ယင်းကြိုးစားမှုသည် ထမြောက်အောင်မြင်ခြင်း မရှိပေ။

စည်းဝေးသဘင် မဏ္ဍပ်တံခါး မီးလောင်နေသည်ကို တွေ့ရသောအခါ ဘုရင်မင်းကြီးသည် မဏ္ဍပ်အပြင်ဘက် ထွက်လာသည်။ ထိုအခိုက် ဓားကိုင်

ထားသူ တစ်ယောက်သည် ဘုရင်မင်းကြီးအနီးသို့ ပြေးလာသည်။ ဘုရင်မင်းကြီး၏ အပါးတွင် ရှိနေကြသည့် မင်းမှုထမ်းများလည်း အံ့အားသင့်ပြီး ကြက်သေ သေနေကြသည်။ သူသတ်သမားကို ဟန့်တားရန် သတိမရ ဖြစ်သွားကြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးကိုယ်တိုင် ထိုသူသတ်သမား၏ လက်ထဲကစားကို ဆွဲယူလိုက်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူသတ်သမားကို တရားသူကြီးလက်ထဲ အပ်လိုက်ပြီးလျှင် သူသတ်သမားအား ထိခိုက်နစ်နာသွားအောင် မပြုလုပ်ရန်လည်း အမိန့်ပေးလိုက်သည်။

ထို့နောက်တွင် ဘုရင်မင်းကြီးက သူသတ်သမားအား “ငါ့ကို လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်မှု ပြုရလောက်အောင် ငါက မင်းကို ဘယ်လိုမတရားတဲ့ အလုပ်ကိုများ ပြုလုပ်ခဲ့လို့လဲ” ဟူ၍ မေးမြန်းစုံစမ်းကြည့်သည်။ ထိုအခါ သူသတ်သမားက လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်မှု ပြုလုပ်ရန်အတွက် မိမိ ငွေကြေးအလုံအလောက် ရရှိကြောင်း၊ ဘုရင်မင်းကြီးကို လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ရန် ဗြာဟ္မဏများက မိမိအား ခိုင်းကြောင်း၊ ဘုရင်မင်းကြီး ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေး လုပ်ငန်းများကို မနှစ်မြို့၍ ယင်းသို့ စီစဉ်ခြင်းဖြစ်ကြောင်းများကို ပြောပြသည်။ လုပ်ကြံသူများသည် မဏ္ဍပ်ကို မီးတင်ရှို့ကြသည်။ သို့သော်လည်း မီးသည် မဏ္ဍပ်တစ်ခုလုံး ပြန့်မပွားပေ။ ဤတွင် လူသတ်သမားအား လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ခိုင်းခြင်း ဖြစ်သည်။

ရွှင်ကျန်သည် အခြားပွဲသဘင်တစ်ခု အကြောင်းကိုလည်း ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ယင်းပွဲသဘင်ကို ငါးနှစ်တစ်ကြိမ် ဂင်္ဂါမြစ်နှင့် ယမုံနာမြစ်ဆုံရာ ပယာဂဆိပ်၌ ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ ခြောက်ကြိမ်မြောက် ကျင်းပပြုလုပ်သည့် ယင်းပွဲသဘင်သို့ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ရွှင်ကျန်အား ဖိတ်သည်။ ထိုပွဲသဘင်သည် ရက်ပေါင်း ၇၅ ရက်ကြာမျှ ကြာသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ ဒေသအသီးသီးမှ မင်းညီမင်းသားပေါင်း များစွာတို့လည်း တက်ရောက်ကြသည်။

ပထမနေ့၌ ပွဲသဘင်အတွက် ထုလုပ်ထားသော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို မဏ္ဍပ်တွင်းသို့ ပင့်ပြီးလျှင် အဖိုးထိုက် အဖိုးတန် ပစ္စည်းများဖြင့် ပူဇော်သည်။ ဒုတိယနှင့် တတိယနေ့များ၌ သူရိယနှင့် သီဝကို ပူဇော်ပွဲကျင်းပသည်။ သို့ရာတွင် ထိုနေ့တွင် ပူဇော်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုများမှာ ပထမနေ့ကလောက် အဖိုးထိုက် အဖိုးတန်များ မဟုတ်ကြပေ။ စတုတ္ထနေ့၌ ရဟန်းသံဃာများအား အလှူဒါနပြုသည်။ ယင်းပူဇော်ပွဲသို့ ရဟန်းသံဃာပေါင်း ၁၀,၀၀၀ မျှ ကြွရောက်

ကြသည်။ ထို့နောက်တွင် ရက် ၂၀ တိတိ ဗြာဟ္မဏများနှင့် ဂျိန်း စသော အခြားဘာသာ ဝန်ထမ်းများအား လှူဖွယ်ပစ္စည်းများ ပေးကမ်းလှူဒါန်းသည်။ ဖုန်းတောင်း ယာစကာများအားလည်း ၁၀ ရက် ပေးကမ်းကျွေးမွေးသည်။

ထိုနောက်တွင် တစ်လတိတိ ဆင်းရဲသူ ဆင်းရဲသားများနှင့် ခိုကိုးရာ မဲ့သူများအား ကျွေးမွေးပေးကမ်းသည်။ ယင်းပွဲသဘင်ကြီးအတွက် ကုန်ကျစရိတ် ကို ဘုရင်မင်းကြီး၏ ကိုယ်ပိုင်ဘဏ္ဍာတိုက်ထဲမှ ထုတ်ယူသုံးစွဲသည်။ ငါးနှစ် ကြာမျှ စုဆောင်းသိုမှီးထားသော ဘဏ္ဍာများကို ယင်းပွဲသဘင်ကြီးအတွက် အသုံးပြုသည်။ ပွဲသဘင် အပြီးသတ်နေ့များ၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူ့ကိုယ်တွင် ဝတ်ဆင်ထားသော စိန်ကျောက်ရတနာ တန်ဆာများနှင့် အခြား အဖိုးထိုက် အဖိုးတန် ပစ္စည်းများကိုပါ လှူဒါန်းပစ်သည်။ သူ၏နှမ ရာဇသီရိထံမှ အဝတ် ဟောင်းများကို တောင်း၍ဝတ်ပြီးလျှင် ဘုရင်မင်းကြီးသည် အရပ်ဆယ်မျက်နှာ၌ ရှိသော ဗုဒ္ဓများကို ပူဇော်ကန်တော့သည်။

အိန္ဒိယသမိုင်း၌ ယင်းကဲ့သို့သော စေတနာ သဒ္ဓါတရား ထက်သန်စွာ ဖြင့် ပေးကမ်းလှူဒါန်းပုံမျိုး အခြားမရှိပေ။ အချိန်သမယ ပြောင်းလဲလာပြီး နှစ်ပေါင်းများစွာ ရှည်ကြာလာပြီးသည့် နောက်၌ကား ယင်းဗုဒ္ဓဘာသာ ပွဲသဘင် ကြီးသည် ‘ကုမ္ဘမေလာ’ ခေါ် ပွဲသဘင်ကြီး၏ အသွင်အဖြစ် ပြောင်းလဲလာ သည်။ ဂင်္ဂါနှင့် ယမုံနာမြစ်ဆုံရာ ပယာဂံ (အေလဟာဘတ်) ဆိပ်ကမ်း၌ ယခု ထက်တိုင်ပင် ဟိန္ဒူလူမျိုးတို့၏ နာမည်ကျော် ‘ကုမ္ဘမေလာ’ ပွဲသဘင်ကြီးကို ငါးနှစ်တစ်ကြိမ် ကျင်းပနေတုန်းပင် ဖြစ်သည်။

ဟဿဝဒ္ဒန၏ အလှူမဏ္ဍပ်၌ ရဟန်းသံဃာတော် ၁၀,၀၀၀ ကိုလည်း ကောင်း၊ ဗြာဟ္မဏ ၅၀၀ ကိုလည်းကောင်း နေ့စဉ်နေ့တိုင်း ဆွမ်းကွမ်းလှူဒါန်း လေသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်အား ဘုရင်မင်းကြီး မည်မျှ ကြည်ညိုမြတ်နိုးမှု ရှိသည်ဆိုသည်ကို သိသာနိုင်ပေသည်။

ဟဿဝဒ္ဒနဘုရင်သည် ကမ္ဘာကျော် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်အား အထူးပင် အာရုံ ထားသည်။ ထိုအချိန်က နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်သည် တိုးတက်မှု အမြင့်ဆုံးအဆင့် ရောက်နေသည်။ နိုင်ငံတော်ပိုင် မြေယာမှရရှိသော ဝင်ငွေ၏ လေးပုံတစ်ပုံကို ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဘာသာရေး ကိစ္စများအတွက် သုံးစွဲသည်။ ထိုစရိတ်ထဲတွင်

နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်အတွက် သုံးစွဲသည့် အသုံးစရိတ်လည်း အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ ရွှင်ကျန်သည် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၌ နှစ်ပေါင်းများစွာ နေခဲ့သည်။ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်နှင့် ပတ်သက်၍ ရွှင်ကျန်က ဤသို့ဆိုထားသည်။

“အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ပညာသင်ကျောင်းတိုက်ကြီးများ ထောင်ပေါင်းများစွာ ရှိသည်။ သို့ရာတွင် နာလန္ဒာလောက် မည်သည့် ပညာသင်ကျောင်းတိုက်မျှ မကြီးကျယ်ပေ။ နာလန္ဒာသည် ဝိဟာရလည်းဖြစ်သည်။ တက္ကသိုလ်လည်း ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဝါဒ အယူအဆနှင့် ဗုဒ္ဓဝါဒ မဟုတ်သည့် အခြားအယူအဆ နှစ်ခုလုံးကကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသင်ကြားသည့် တက္ကသိုလ်ဖြစ်သည်။ နေ့စဉ် နေ့တိုင်း စာပေပို့ချမှု အကြိမ်တစ်ရာရှိသည်။ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၌ စာသင်သား ၁၀၀၀၀ တို့သည် ဘာသာရပ် အမျိုးမျိုးကို သင်ကြားဆည်းပူးကြသည်။

ဟဿဝဒ္ဓနဘုရင်သည် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၏ ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော အဆောက်အအုံများကို အာရုံစူးစိုက်ရုံမျှသာမကဘဲ စာသင်သားများနှင့် ဆရာများ၏ လိုအပ်ချက်များကိုလည်း ဖြည့်တင်းပေးသည်။ ယင်းလုပ်ငန်းအတွက် အနီးအနား ပတ်ဝန်းကျင် ကျေးရွာပေါင်း ၁၀၀ မှ ရရှိသည့်ဝင်ငွေကို နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်အား ပေးလှူထားသည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် သူကြွယ် (၂၀၀)သည် အလှည့်ကျနှင့် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် စာသင်သားများနှင့် ဆရာများ၏ လိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်တင်းပေးရသည်။ မေးခွန်းမေးသူများနှင့် အဖြေပြန်ကြားသူများအတွက် တစ်နေ့တစ်ရက်တာ ကာလသည် လုံလောက်ခြင်းမရှိပေ။ နံနက်ချိန်မှစ၍ ညနေချိန်ထိ ဆရာများသည် အလုပ်ရှုပ်နေကြသည်။ လုလင်ပျိုများနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများသည် အားလုံးပင် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး လေးစားကြည်ညိုမှု ထားကြသည်။”

နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် ပညာသင်ကြားရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ထိုတက္ကသိုလ်တွင် ငါးနှစ်တိတိ နေထိုင်သွားသော ရွှင်ကျန်က ဤသို့ရေးထားသည်။

စာပေသင်ကြားရန် ရောက်လာကြသော စာသင်သားများအား ဧည့်သည်သဖွယ် တလေးတစား ဆက်ဆံသည်။ စမ်းသပ် စစ်ဆေးပြီးသောအခါ ထိုစာသင်သားအား ကျောင်းတိုက်တွင် နေရာချပေးထားသည်။ ထိုစာသင်သားသည် ကျောင်းတိုက်တွင် အချိန်အတန်ကြာမျှ ဝိနည်းကို လိုက်နာကျင့်သုံးရင်း ကျောင်း

အကျိုးကို သယ်ပိုးဆောင်ရွက်ရသည်။ မိမိကိုယ်ကိုယ် မိမိ အရည်အချင်း ပြည့်ဝသူဖြစ်အောင် လုပ်ပြီးနောက် ထိုစာသင်သားသည် ကျောင်းဝင်ခွင့်ရရှိပြီး အပြည့်အဝ စာသင်သားအဖြစ် အသိအမှတ်အပြုခံရသည်။

နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၌ ရဟန်းတော်နှင့် အခြား ရိုးရိုးစာသင်သားများသည် တင်းကျပ်သော စည်းကမ်းကို လိုက်နာကြရသည်။ ဝိနည်း စည်းကမ်းကို ဖောက် ဖျက်ကျူးလွန်သူအား အပြစ်ဒဏ်ပေးသည်။ ဗျာကရိဏ်း၊ တန္တရပညာ၊ ဆေးပညာ၊ ဗုဒ္ဓတက္ကပညာ၊ ဒဿနပညာ စသော ဘာသာရပ်အမျိုးမျိုးကို နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၌ ချပို့ပေးသည်။ မဟာယာန၊ ဟိနယာနနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နာလန္ဒာ၌ ဝါဒဝိဝါဒများကို ပြုလုပ်ကြသည်။

ပညာသင်ကြား၍ ပြီးဆုံးသောအခါ စာသင်သားများအား စာမေးပွဲ စစ်ဆေးသည်။ ထိုစာသင်သားသည် အဆောင်တစ်ခုထဲ၌ ဆရာတစ်ယောက်နှင့် စာပေနှင့်ပတ်သက်၍ အငြင်းအခုံ ပြုလုပ်ရသည်။ စာမေးပွဲ အောင်စာရင်းကို အခြားဆရာတစ်ဦးကသော်လည်းကောင်း၊ ထိုစာသင်သားအား စမ်းသပ်စစ်ဆေးသည့် ဆရာကသော်လည်းကောင်း ကြေညာသည်။ စာပေနှင့် ပတ်သက်၍ ဝါဒဝိဝါဒငြင်းခုံပွဲ၌ အနိုင်ရရှိသော စာသင်သားအား စာမေးပွဲအောင်သူအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား တန်ဆာဆင်ထားသော ဆင်ပေါ်တွင်တင်လျက် ချီးကျူးဂုဏ်ပြုသူများ ခြံရံပြီး ဝင်းတံခါးမကြီးသို့ ပို့ဆောင်သည်။

ယင်းသို့အားဖြင့် ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် တက္ကသိုလ်မှ ထွက်ခွာသွားသည်။ အကယ်၍ စမ်းသပ်စစ်ဆေးပွဲ၌ ဆရာနှင့်အပြိုင် ပြုလုပ်ရသော ဝါဒဝိဝါဒငြင်းခုံပွဲတွင် ရှုံးသွားခဲ့လျှင်သော်လည်းကောင်း၊ မဖွယ်မရာသော စကားလုံးများကို အသုံးပြုလျှင်သော်လည်းကောင်း ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား ရွံ့များလိမ်းကျံစေပြီး ချောက်ထဲ တွန်းချပစ်သည်။

တစ်ခါတုန်းက ရုပ်ဝါဒ အခိုင်အမာ စွဲကိုင်ထားသော လောကာယတ ဒဿနပညာရှင် ဆရာတစ်ဦးသည် သုတေသန စာတမ်းတစ်စောင် ရေးလျက် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် တံခါးဝတွင် ဆွဲချိတ်ထားသည်။ သူ၏ သုတေသနစာတမ်း ထဲ၌ပါသော ဒဿနအယူအဆများကို ချေဖျက်နိုင်သူရှိပါက ထိုသူအား အရှုံးပေးပြီးလျှင် မိမိဦးခေါင်းကို ဖြတ်ပစ်မည်ဟုလည်း ကြေညာထားသည်။ တရုတ် ရဟန်းတော် ရွှင်ကျန်သည် ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ စိန်ခေါ်ချက်ကို လက်ခံပြီး ပညာရှင် ပရိသတ်အလယ်၌ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား အနိုင်ယူလိုက်သည်ဟု သိရသည်။ သို့သော်

လည်း ရွှင်ကျန်သည် ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား မိမိ၏ တပည့်အဖြစ် သတ်မှတ်လျက် ဦးခေါင်းဖြတ်ခွင့် မပြုပေ။

ရွှင်ကျန်သည် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၏ အခြေအနေအရပ်ရပ်ကို ရှင်းလင်း တင်ပြထားသည်။ သူ၏အဆိုအရ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် ပတ်လည်၌ ကြီးမားသော တံတိုင်းကြီး ကာရံထားသည်။ စာသင်သားများ၏ အဆောင်သည် ဝိဟာရနှင့် သီးခြားဖြစ်သည်။ ယင်းအဆောက်အအုံ၏ တိုင်ကြီးများသည် ပုလဲအရောင်ကဲ့ သို့ ပြောင်လက်နေသည်။ အထက်၌ ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ထိုအဆောက်အအုံ၌ ရဟန်းတော် ၁၀,၀၀၀ အမြဲတမ်း နေထိုင်သီတင်းသုံးကြသည်။

တက္ကသိုလ်တွင် ဆရာပေါင်း ၁၅၀၀ ရှိသည်။ ယင်းတို့အနက် ဆရာ ၁၀၀၀ သည် ကျမ်း ၃၀ သို့မဟုတ် ဘာသာရပ် ၃၀ကို သင်ကြားပြသသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ကျန် ၅၀၀ မှာ ကျမ်း ၂၀ သို့မဟုတ် ဘာသာရပ် ၂၀ ကို သင်ကြား ပြသသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းဆရာများထဲက အမှူးအချုပ် အဓိပတိမှာ သီလ ဘဒ္ဒြမထေရ် ဖြစ်သည်။ ရွှင်ကျန် ရေးသားပြဆိုထားသည်ကို ထောက်လျက် နာ လန္ဒာ တက္ကသိုလ်သည် သီးခြားမြို့တစ်မြို့သဖွယ် ဖြစ်နေသည်ဟူ၍ သိရှိရသည်။

ထိုနာလန္ဒာတက္ကသိုလ်မှ ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာအထိ ပညာရှင် မထေရ် ကြီးများသည် နိုင်ငံရပ်ခြားများသို့ ထွက်ခွာသွားကြပြီးလျှင် ဓမ္မကို ဖြန့်ဖြူးကြ သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ အနှံ့အပြား၌လည်း သာသနာပြုကြသည်။ ကနိရုကာဘုရင် နောက် ဂုပ္ပတခေတ်၌လည်း နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၏ တိုးတက်မှု အရှိန်အဟုန် သည် ကျဆင်းမသွားပေ။ ဂုပ္ပတမင်းဆက် ဘုရင်တို့သည် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် အား ထူးထူးခြားခြား ကူညီထောက်ပံ့မှု ပြုလုပ်ကြသည်။ ထိုဘုရင်များ လက် ထက်တွင် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၌ သံဃာရာမ အဆောက်အအုံသစ်များကို တည် ဆောက်ကြသည်။

ထိုအချိန်၌ ဗုဒ္ဓဒဿန ဆရာကြီးများနှင့် ဗုဒ္ဓတက္ကဗေဒ ဆရာကြီးများ ပေါ်ထွက်လာကြသည်။ ထိုခေတ်တွင် ထူးထူးခြားခြား သပ္ပာယ်သော ဗုဒ္ဓရုပ် ပွားတော်များကိုလည်းကောင်း၊ မဟာယာန ဒေဝီဒေဝတာတို့၏ ရုပ်တုများကို လည်းကောင်း ထုလုပ်ကြသည်။ သို့ရာတွင် ဟဿဝဒ္ဓန ဘုရင်လက်ထက်တွင် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်အား ထောက်ပံ့အားပေးမှု ပြုလုပ်သလောက်ကိုမူ ဟဿဝဒ္ဓန အရင်ကလည်း မပြုလုပ်ခဲ့ပေ။ ဟဿဝဒ္ဓန နောက်ပိုင်းတွင်လည်း မပြုလုပ် ခဲ့ပေ။

ဟဿဝဒ္ဒနဘုရင် ဘာသာတရားနှင့် စာပေအပေါ်တွင် မည်မျှ ကိုင်း
 ညွတ်မှုရှိသည်ကို နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၏ ကြီးကျယ်ခမ်းနားမှုကို ကြည့်ပါက
 သိသာထင်ရှားလှပေသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် စာပေပညာရှင် အမျိုးမျိုးကို
 အားပေးအားမြှောက်မှု ပြုလုပ်သည်။ သူ၏ နန်းတော်တွင် ကာဒမ္မရီနှင့် ဟဿ
 စရိတကို ရေးသားသော ဗာဏကဲ့သို့သော ပညာရှိ ကဝိအကျော်များရှိသည်။
 ဘုရင်မင်းကြီး ကိုယ်တိုင်လည်း ဝိယဒဿိကာ၊ ရတနာဝလီ၊ နာဂါနန္ဒအမည်ရှိ
 ပြဇာတ်သုံးခုကို ရေးသားပြုစုသည်။ နာဂါနန္ဒ၌ ဘုရားအလောင်း၏ ကြီးမြတ်
 ပုံကို ဖွဲ့ဆိုရေးသားထားသည်။

ကနိရုက၏နောက် ဟဿဝဒ္ဒန၏ အရင်အချိန်ကာလ၌ ဗုဒ္ဓဒဿန
 ပညာရှင်ကြီးများ အများအပြား ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများထဲက
 အများအပြားမှာ တရုတ်နှင့် တိဗက်သို့ ရောက်သွားကြသည်။ ပရမတ္ထမထေရ်၏
 ခေတ်ကာလကို ခရစ်နှစ် ၄၉၈ ဟု သတ်မှတ်ကြသည်။ ဂုပ္ပတခေတ်နောက်ပိုင်း
 ဘုရင်တို့သည် ပရမတ္ထမထေရ်အား အထူးပင် လေးစားကြည်ညိုမှု ရှိကြသည်။
 ပရမတ္ထမထေရ်သည် ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို ယူဆောင်ပြီးလျှင် ၅၄၈ ခုနှစ်၌
 နန်ကင်းသို့ သွားသည်။

ဗုဒ္ဓဒဿနကို အထွတ်အထိပ်ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ကြသူ
 များမှာ အသင်္ဂနှင့် ဝသုဗန္ဓု ညီနောင်နှစ်ပါး ဖြစ်သည်။ နောင်တော်ဖြစ်သူ
 အသင်္ဂမထေရ်သည် ‘ယောဂါစာရဘူမိ’ နှင့် ‘ဥတ္တရတန္တ’ ကဲ့သို့သော ကျမ်း
 များကို ရေးသားပြုစု၍ ဝိညာဏဝါဒကို ကျားကန်ပေးသည်။

ညီတော်ဖြစ်သူ ဝသုဗန္ဓု၏ ပညာမှာမူ ပိုပြီး ကြွယ်ဝပြီး ပိုပြီးဘက်စုံ
 ဖြစ်သည်။ ဝသုဗန္ဓုသည် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာကို အထောက်အကူပြုသည့် ‘အဘိဓမ္မာ
 ကောသ’ အမည်ရှိ အဆင့်မြင့်ကျမ်းနှင့် ထိုကျမ်း၏ အဖွင့်ကျမ်းကို ရေးသား
 ပြုစုသည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် ဝိညာဏဝါဒနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဝိညတ္တိမာတြတာ၊
 သိဒ္ဓိ၏ ဝိသိကာ (အဖွင့်နှစ်ဆယ်)နှင့် တြိသိကာ (အဖွင့်သုံးဆယ်)ကို ရေး
 လျက် ဝသုဗန္ဓုသည် သူ့နောင်တော်၏ အမည်နာမကို ပို၍ တောက်ပြောင်သွား
 အောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

သူ၏ အခြား အထူးအရေးပါသော ကျမ်းတစ်ကျမ်းမှာ ‘ဝါဒဝိဇာန’
 အမည်ရှိ တက္ကကျမ်းဖြစ်သည်။ ဝသုဗန္ဓုသည် သမုဒ္ဒဂုပ္ပတ၏ သားတော် စန္ဒရ
 ဂုပ္ပတ (ဝိကြမာဒိတျ)၏ ဂုရုဖြစ်ခဲ့ဖူးသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် ဝသုဗန္ဓုသည်
 လေးရာစု နောက်ပိုင်း၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်ဟု ခန့်မှန်းရပေသည်။

ငါးရာစုနှစ် ပါဠိစာပေ၌ ဗုဒ္ဓဃောသနှင့် ဓမ္မပါလ စသည်တို့သည် ထင်ရှားကျော်ကြားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသသည် ဗုဒ္ဓဂယာ သား ဖြစ်သည်။ အချို့ကလည်း အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းကဟု ဆိုကြသည်။ ရဟန်း ပြုပြီးနောက် လင်္ကာဒီပ (သီရိလင်္ကာ)သို့ ကြွသွားပြီးလျှင် ပိဋကတ်သုံးပုံ၏ အဖွင့်အဋ္ဌကထာများကို ရေးသားပြုစုသည်။ အဋ္ဌကထာများကို မရေးသားခင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကို ရေးသားသည်။ ထိုနည်းအတူပင် ဓမ္မပါလမထေရ်လည်း အဋ္ဌ ကထာကျမ်းများကို ရေးသားပြုစုသည်။

သီလဘဒြမထေရ် (၆၃၅)သည် ဟဿဝဒ္ဓန ဘုရင်လက်ထက်၌ ထင်ရှားကျော် ကြားသော ရဟန်းတစ်ပါးဖြစ်သည်။ ထိုမထေရ်သည် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၏ အကြီးအမှူးဖြစ်သည်။ ပဘာကရမိတြ (၆၂၀)၏ အမည်နာမကိုလည်း မဖော် ပြ၍ မဖြစ်ပေ။ ထိုမထေရ်သည် တရုတ်ပြည်သို့ သာသနာပြု ကြွခဲ့သည်။ သဒ္ဓါဆရာ စန္ဒြဂေါမီ (၆၀၀-၆၅၀)လည်း နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် ပါမောက္ခဖြစ် သည်။

တာရာနာထ၏ အဆိုအရ ထိုမထေရ်သည် ဗင်္ဂေါမြောက်ပိုင်း ဗရေ (ဒရာဂျ)ဒေသ၌ ခတ္တိယမျိုးနွယ် အိမ်ထောင်စုတွင် ဖွားမြင်သည်။ သူ ရေးသား ပြုစုသော ကျနောဗျာကရဏ်းကျမ်းကို အကြောင်းပြုလျက် ထိုမထေရ်၏ အမည် နာမသည် အလွန်တရာ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသည်။ သူ၏ ဗျာကရဏ်းကျမ်းနှင့် ပတ်သက်၍ ထူးခြားဆန်းကြယ်သော ဇာတ်လမ်းတစ်ပုဒ် ရှိသည်။

ထိုမထေရ်သည် တစ်နေ့သ၌ ဝရရုစိထံသို့ သွားသည်။ ဝရရုစိထံ၌ ပါဏိနီဗျာကရဏ်းကျမ်း၏ အဖွင့် ပတဉ္စလိဘာသျကျမ်းကို သင်သည်။ ထို ကျမ်းကို အားမရသောကြောင့် သူကိုယ်တိုင် ပါဏိနီဗျာကရဏ်းကျမ်း၏ အဖွင့် ကျမ်းတစ်ကျမ်းကို ရေးသည်။ နောက်ပိုင်း နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် ရောက်သွား သောအခါ ပါဏိနီ၏ အဖွင့်ကျမ်းတစ်ကျမ်းကို ဓမ္မကိတ္တိမထေရ် မဆွကပင် ရေးသားထားသည်ဟု သိရှိရသဖြင့် စန္ဒြဂေါမီသည် သူ၏ အဖွင့်ကျမ်းကို အသုံး ဝင်တော့မည် မဟုတ်ဟု အထင်ရောက်သွားပြီး ရေတွင်းထဲ ပစ်ချလိုက်သည်။ သို့ရာတွင် နောက်ပိုင်းကျသောအခါ သူ၏အဖွင့်ကျမ်းက ဓမ္မကိတ္တိ၏ အဖွင့်

ကျမ်းထက် သာသည်ဟု သိရသဖြင့် သူ၏ အဖွင့်ကျမ်းကို တစ်နည်းနည်းဖြင့် ရေတွင်းထဲက ပြန်ဆယ်ယူထားလိုက်သည်။ ထိုကျမ်းမှာ နာမည်ကျော် 'စန္ဒြ ဗျာကရဏ်း' ကျမ်း ဖြစ်သည်။

၅ ရာစုနှစ် ဒိန္နာဂမထေရ်သည် ဗုဒ္ဓတက္ကဏ္ဍဗေဒပညာ၏ ဖခင်ဖြစ်၏ဟု ယူဆထားကြသည်။ ဒိန္နာဂမထေရ် (ခရစ်နှစ် ၄၂၅)သည် ဝသုဗန္ဓုမထေရ်၏ တပည့်ဖြစ်သည်။ သူ့ကို တမိလ်ပြည်နယ် ကဉ္စိ (ကံဂျီဂရမ်) အနီးရှိ ဆိန်ဟ ဝကြ အမည်ရှိသော ကျေးရွာ၌ ဗြာဟ္မဏ အိမ်ထောင်စုတစ်ခုတွင် မွေးဖွား သည်။ ဒိန္နာဂသည် ဝသီပုတ္တိယ ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်းဝင် နာဂဒတ္တမထေရ်ထံ ရောက်လာပြီး ရဟန်းပြုလိုက်သည်။

နောက်ပိုင်း၌ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ် ရောက်လာပြီးလျှင် ဝသုဗန္ဓုမထေရ်၏ တပည့်အဖြစ် ခံယူလျက် ဉာယသျှတ္တရခေါ် တက္ကဗေဒပညာရပ်ကို အထူးအား ဖြင့် သင်ကြားအားထုတ်သည်။ ထို့နောက်တွင် ဒိန္နာဂသည် ဝါဒပြိုင်ပွဲတွင် ဆန့်ကျင်ဘက်များအား အနိုင်ရအောင် လုပ်ခြင်း၌လည်းကောင်း၊ တက္ကဗေဒ ဆိုင်ရာ နက်နက်နဲနဲ ကျမ်းဂန်အချို့ကို ရေးသားခြင်း၌လည်းကောင်း၊ အချိန် ကုန်ဆုံး ကျော်လွန်စေခဲ့သည်။ ပမာဏသမုစ္စယနှင့် ဉာယဝတ္တိကကျမ်းသည် ဒိန္နာဂ၏ ကျမ်းများဖြစ်သည်။

ဓမ္မကိတ္တိမထေရ်သည် ဓမ္မုဒိပ်ကျွန်းကို အရောင်တောက်အောင် လုပ် ကြသည့် ပညာရှိ ခြောက်ဦးထဲတွင် တစ်ဦးအပါအဝင် ဖြစ်၏ဟူ၍ တာရာနာ ထက ဆိုထားသည်။ ထိုမထေရ်သည် ၇ ရာစု အလယ်ပိုင်းလောက်၌ ထွန်း ကားသူဖြစ်သည်။ တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်သည် ဓမ္မကိတ္တိမထေရ်နှင့် ပတ်သက် ၍မူ ဘာမျှပြောပြမထားပေ။ ဓမ္မကိတ္တိမထေရ်သည် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၌ ဓမ္မ ပါလမထေရ်ထံတွင် ပညာသင်ယူသည်။ ထိုအချိန်က နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၏ ဒုတိယအဓိပတိမှာ တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်၏ဆရာ သိဠဘဒြမထေရ် ဖြစ် သည်။ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်သို့ ရွှင်ကျန် မရောက်ခင်အချိန်၌ပင် ဓမ္မကိတ္တိမထေရ် သည် နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်မှ ထွက်ခွာသွားလေပြီ။ ရှားပညာရှင် ရှေရ်ဗာစကီ ကမူ ဓမ္မကိတ္တိအား 'အိန္ဒိယကန်' ဟု သမုတ်ထားသည်။ သူ့ကို စောလ (တမိလ် မြောက်ပိုင်း) ပြည်နယ်ရှိ တိရမလေရွာ၌ ဗြာဟ္မဏ အိမ်ထောင်စုတစ်ခုတွင် မွေးဖွားသည်။

အချို့ပညာရှင်များကမူ ဓမ္မကိတ္တိအား ကုမာရီလဘတ၏ တူဟူ၍ ဆို

ကြသည်။ အကယ်၍ ထိုအဆိုပြုချက်သာ မှန်ပါမူ ပမာဏ ဝတ္တိကကျမ်း၌ ဦးကြီး၏ အယူအဆများကို တူဖြစ်သူက ချေဖျက်ပြီး ပြက်ရယ်ပြုပုံကို ကြည့် ပါက ဓမ္မကိတ္တိသည် ဟာသကို လိုလားမြတ်နိုးသူတစ်ဦးအဖြစ် ပေါ်လွင်ထင်ရှား သည်။

ဓမ္မကိတ္တိသည် တက္ကဗေဒပညာကို လေ့လာဆည်းပူးရာ၌ ပို၍ စိတ်ပါ ဝင်စားမှု ရှိသည်။ ထိုပညာရပ်ကို ဓမ္မကိတ္တိသည် ဒိန္နာဂ၏ တပည့်အစဉ်အဆက် ဖြစ်သော ‘ဣဿရသေန’ မထေရ်ထံတွင် သင်ကြားဆည်းပူးသည်။ ပညာသင် ကြား ဆည်းပူးပြီးသောအခါ ဓမ္မကိတ္တိသည် မိမိ၏ဘဝကို ကျမ်းဂန်များ ရေး သားစီရင်ခြင်း၊ ဝါဒယှဉ်ပြိုင်ခြင်း၊ ပညာရပ်များကို လေ့လာခြင်းများ၌ ကုန်ဆုံး ကျော်လွန်စေခဲ့သည်။ ယင်းမထေရ်များ၏ဘဝကို လေ့လာကြည့်ခြင်းအားဖြင့် ဟဿဘုရင် လက်ထက်အထိ ဗုဒ္ဓဘာသာ တက္ကဗေဒပညာ မည်သို့မည်ပုံ ထွန်းကားပြန့်ပွားခဲ့ပုံကို သိရှိရပေသည်။

ဟဿဘုရင်၏ ဆရာ သို့မဟုတ် အကျိုးလိုလားသူ ရွှင်ကျန်သည် အိန္ဒိယအနောက်ပိုင်းရှိ ဝလ္လဘီကျောင်းတိုက်ကြီးများ အကြောင်းကိုလည်း ရေး သားထားသည်။ ထိုဒေသ၌ သံဃာရာမကျောင်းတိုက် တစ်ရာရှိသည်။ ထို ကျောင်းတိုက်များ၌ သံဃာ ၆၀၀၀ သီတင်းသုံးကြသည်။ ထိုပညာသင်ကျောင်း တိုက်ကြီး၌ စာသင်သားများသည် နှစ်နှစ် သို့မဟုတ် သုံးနှစ် နေထိုင်သီတင်း သုံးပြီး ပညာသင်ကြား ဆည်းပူးကြသည်။ ပညာသင်ပြီးသူများအား ဘွဲ့တံဆိပ် ချီးမြှင့်သည်။ နာလန္ဒာကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ဝိကြမသိလာကဲ့သို့လည်းကောင်း ထိုကျောင်းတိုက်ကြီးလည်း ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသည်။

ထိုကျောင်းတိုက်ကြီးသည် ဂင်္ဂါမြစ်ကမ်းပါး၌ တည်ရှိသည်။ ဗင်္ဂေါ ပြည်နယ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရင်ပါလမင်းဆက်တို့၏ ခေတ်၌ ထိုကျောင်းတိုက် ကြီးသည် တိုးတက်မှု အထွတ်အထိပ် ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ယင်းကျောင်းတိုက် ကြီး၌ တံခါးမကြီး ၇ ခု ရှိသည်။ ယင်းတံခါးများ၌ တံခါးမှူးပညာရှိများ နေထိုင်ကြသည်။ ပညာသင်ကြားမှု ပြီးဆုံးသောအခါ စာသင်သားများအား ‘ပဏ္ဍိတ’ ဘွဲ့တံဆိပ် ချီးမြှင့်သည်။

ဟဿဘုရင် လက်ထက်၌ အဂ္ဂန္တာလည်း ထူးထူးခြားခြား တိုးတက်မှု ရှိခဲ့သည်။ ဘီစီ နှစ်ရာစုကပင် အဂ္ဂန္တာ၏ အုတ်မြစ်ကို ချခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှ စ၍ နှစ်ပရိစ္ဆေဒ ထောင်ပေါင်းများစွာ ကာလအထိ အဂ္ဂန္တာသည် ဆက်တိုက်

တိုးတက်မှု ရှိလာခဲ့သည်။ တချို့လိုဏ်ဂူများကို ကြည့်လျှင် ထိုနေရာများ၌ ပထမဦးဆုံး ဟိနဿန ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ရဟန်းများ နေထိုင်သီတင်းသုံးကြကြောင်း သိရှိရသည်။ နောက်ပိုင်း၌မူ ထိုနေရာများတွင် မဟာယာနများ ကြီးစိုးလွမ်းမိုးလာကြသည်။

ဆန်းစသော်တာ သဏ္ဍာန်ရှိသော ကျောက်တောင်ရှိ လိုဏ်ဂူကြီးများနှင့် ထိုလိုဏ်ဂူကြီးများရှိ အနုပညာလက်ရာများသည် အတိတ်၏ စည်ပင်ဝပြောပုံများကို ပြန်လည်သတိရအောင် ဖန်တီးနေကြသည်။ ယင်းအဂ္ဂန္တော လိုဏ်ဂူများမှ နံရံဆေးရေး ပန်းချီများသည် ဤမျှ နှစ်ပရိစ္ဆေဒ ကျော်လွန်လာပြီးနောက် ယခုအချိန် ရောက်လာပြီဖြစ်သော်လည်း ဆေးအရောင်အသွေး တောက်ပနေတုန်းပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းပန်းချီဆေးရေးကားများ၌ ဗုဒ္ဓဝင်နှင့် ဇာတ်နိပါတ်များကို သရုပ်ဖော်ထားသည်။ ဗောဓိသတ္တ ဘုရားအလောင်းတို့၏ ပန်းချီဆေးရေးကားများမှာလည်း ထူးခြားသောအသွင်ကို ဆောင်နေကြသည်။

ယခုခေတ်၌ ယင်းနံရံပန်းချီပုံများကို ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ပန်းချီအနုပညာ၏ လက်ရာအကောင်းဆုံး စံနမူနာအဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆထားကြသည်။ နှောင်းခေတ် ရောက်လာသောအခါ ယင်းပန်းချီပုံများကို အခြေခံပြီးလျှင် ဆီဂီရီ (သီရိလင်္ကာ) တောင်နံရံ ပန်းချီကားများကို ရေးဆွဲကြသည်။ ၇ ရာစုနောက်ပိုင်း၌ အဂ္ဂန္တော တွင် လိုဏ်ဂူအသစ် ထပ်မံမတည်ဆောက်ပေ။ အဂ္ဂန္တော၏ တိုးတက်မှု အပြီးသတ်မှာ ထိုအချိန်ကာလပင် ဖြစ်သည်။ အဂ္ဂန္တောနှင့် ဧလိုရာ နှစ်ခုလုံးပင် ဟဿဘုရင်၏ နိုင်ငံတော်အတွင်းက မဟုတ်ပေ။

မဟာဝံသကျမ်း၏ အဆိုအရ မဟာရဋ္ဌတိုင်းသို့ သာသနာပြုကြွသော ရဟန်းတော်မှာ ရက္ခိတမထေရ်ဖြစ်သည်။ ထိုမထေရ်၏ သာသနာပြုလုပ်ငန်းသည် ဓာရဝါခရိုင်ရှိ 'ဝနဝါသီ' အထိ ကျယ်ပြန့်သည်။ နောက်ပိုင်း၌ ဝနဝါသီသည် ကဒမ္မမင်းဆက်ဘုရင်တို့၏ နေပြည်တော် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထိုဒေသ၌ ရက္ခိတမထေရ်သည် လူပေါင်း ၆၀၀၀၀ ကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်အောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ ဟဿဘုရင် လက်ထက်၌ ဝနဝါသီတွင် သံဃာရာမကျောင်းတိုက် ၁၀၀ ရှိပြီး ယင်းကျောင်းတိုက်များ၌ ရဟန်းသံဃာပေါင်း ၁၀၀၀၀၀ သီတင်းသုံး နေထိုင်ကြသည်။

ဟဿဘုရင်လက်ထက်၌ 'ကနောဇ' မြို့သည် ယခင် ပါဠိလိပုတ်၏ နေရာမျိုး ရရှိလာခဲ့သည်။ 'ကနောဇ' သည် ဟဿဘုရင့် နိုင်ငံတော်၏ နေ

ပြည်တော် ဖြစ်လာသည်။ ယင်းမြို့သည် အလျား ၅ မိုင်၊ အနံ ၁ မိုင်ခွဲ ရှိသည်ဟူ၍ ရွှင်ကျန်က ဆိုထားသည်။ လှပသာယာသော ထိုကနောမြို့တော် ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာကျောင်းတိုက် ၁၀၀ နှင့် နတ်ကွန်း၊ နတ်ဗိမာန် ၂၀၀ ရှိ၏ ဟူ၍လည်း ဆိုထားသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးကိုယ်တိုင် သံဃာရာမကျောင်းတိုက် ပေါင်းများစွာကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသည်။

ဟဿဘုရင်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာပြုဘုရင်တစ်ပါး အနေဖြင့် နာလန္ဒာကဲ့သို့သော တက္ကသိုလ်ကျောင်းတိုက်ကြီးများ ကမ္ဘာအနှံ့ သတင်းပြန့်ပြီး ထင်ပေါ်ကျော်ကြားစေရန်အတွက်လည်း နည်းမျိုးစုံဖြင့် ရက်ရက်ရောရော ထောက်ပံ့လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ရွှင်ကျန်၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းအရ ဟဿဘုရင် လက်ထက် သို့မဟုတ် ၇ ရာစု၌ အိန္ဒိယ တစ်နိုင်ငံလုံးတွင် ခန့်မှန်းခြေ သံဃာ ရာမ ကျောင်းတိုက်ပေါင်း ၅၀၀၀ နှင့် ရဟန်းသံဃာပေါင်း ၃၀၀၀၀၀ ရှိသည်။ ရွှင်ကျန်သည် သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း၌ ယင်းကျောင်းတိုက်များနှင့် ရဟန်း သံဃာတော်များ၏ စာရင်းကို နေရာဒေသနှင့် ဂိုဏ်းဂဏ ခွဲခြားပြီးလျှင် အသေး စိတ် တင်ပြထားသည်။

ဟဿဘုရင် လက်ထက်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ကျဆုံးမှုဆီသို့ ဦးတည် ရွေ့လျားနေပြီဟု အချို့က ဆိုကြသည်။ သို့ရာတွင် ရွှင်ကျန် တင်ပြထားသော စာရင်းဇယားအရမူ ဟဿဘုရင်လက်ထက်၌ ရဟန်းသံဃာများ၏ ဦးရေနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ဦးရေသည် ကျေနပ်အားရဖွယ် ကောင်းတုန်းပင် ရှိသေး သည်။ မိမိနိုင်ငံတော်၏ မြောက်ဘက်ခြမ်း၌ ဟဿဘုရင်သည် သားငါးသတ် ဖြတ်သည့် အလုပ်ကို ဥပဒေအရ တားမြစ်ပိတ်ပင်ထားသည်။ ရွှင်ကျန်ပြန်သွား ပြီး မိမိအား လုပ်ကြံမှု ဖြစ်ပွားပြီးသည့်နောက်၌ ဟဿဘုရင်သည် ဗုဒ္ဓဓမ္မကို ပိုမို၍ ယုံကြည်ကိုင်းရှိုင်းလာသည်။ တရားဓမ္မ ဆွေးနွေးခြင်းဖြင့် အချိန်ကုန် လွန်စေခဲ့သည်ကသာ များသည်။ ထိုတရားဓမ္မ ဆွေးနွေးပွဲများ၌ အဓိကအခန်းက ပါဝင်သူမှာ သူ၏နှမတော် ရာဇသီရိဖြစ်သည်။

ရွှင်ကျန် ပြန်သွားပြီးသည့်နောက် ဟဿဘုရင်သည် တရုတ်နိုင်ငံနှင့် မဟာမိတ်အဖြစ် ဆက်သွယ်ရန်အတွက် သံတမန်များကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ယင်းကို တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် တရုတ်ဘုရင်က သံတမန်တစ်ဦး စေလွှတ်ပြီး လျှင် ထူးခြားသော လိမ္မော်သီးများကို ကနောသို့ ပို့စေသည်။ ဟဿဘုရင်က တစ်ဖန် အဖိုးတန် လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများ ပေးအပ်ပြီး တရုတ်သံတမန်ကို ပြန်

လွတ်လိုက်သည်။ ဟဿဘုရင်၏ အမတ် (၆၄၆ သို့မဟုတ် ၆၄၇) အဇ္ဈန (အရဂျုန်)သည် ဟဿဘုရင်ကို ပုန်ကန်ခြားနားသည်။ ဟဿဘုရင် ကွယ်လွန် သွားသည်။ တရုတ်သံတမန်သည် တိဗက်ဘုရင်ထံ ဝင်၍ အကျိုးအကြောင်း ပြောပြသည်။ တိဗက်ဘုရင်က အိန္ဒိယသို့ ချီတက်လာပြီးလျှင် သူပုန်အဇ္ဈနကို နှိမ်နင်းသုတ်သင်ပစ်လိုက်သည်။

ဟဿဘုရင်နောက်တွင် အရိုက်အရာခံ မည်သူမှမရှိပေ။ ဟဿဘုရင် နှင့်အတူ သူ့မင်းဆက်လည်း ပြတ်သွားသည်။ ဟဿသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ဘုန်းလက်ရုံးနှင့် ပြည့်စုံသော နောက်ဆုံး သာသနာဒါယကာ ဘုရင်ဖြစ်သည်။ သူ၏ နိုင်ငံတော်သည်လည်း အိန္ဒိယ၏နောက်ဆုံး ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံတော် ဖြစ် သည်။

ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ ဟဿဘုရင်သည် စာပေနှင့်ပတ်သက်၍လည်း အသိဉာဏ်ပညာ လေးနက်ကြွယ်ဝသူ ဖြစ်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ပြည်သူ တို့အား အစဉ်သဖြင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပြီး ရတနာသုံးပါးအားလည်း မပြတ်ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်သည်။ မွေးကတည်းကစ၍ ကွယ်လွန်သည်အထိ သူ၏မျက်နှာတွင် မည်သည့်အခါမျှ ဒေါသအရိပ်အယောင် ပေါ်မလာခဲ့ဖူးပေ။ သူ၏ နှစ် ၅၀ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်သည့် ကာလအတွင်း၌ တောတိရစ္ဆာန်များ သည်ပင် လူတို့၏ရန်ကို မကြောက်ကြရပေ။ ယင်းမှာ ဘုရင်မင်းကြီး၏ မေတ္တာ စိတ်ထားကို ဖော်ပြနေခြင်းဖြစ်သည်။ ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံတော်၏ အရှင်သခင် ဘုရင်မင်းကြီး ဖြစ်လင့်ကစား ဟဿဝဒ္ဓန၏ ပုဂ္ဂလိကဘဝမှာ စံထားလောက်ပေသည်။

လက်ခံ
[သိရလက်]

အခါတစ်ပါး၌ ဘုရင် ကာကဝဏ္ဏတိဿသည် ရဟန်းသံဃာများအား ဆွမ်းလုပ်ကျွေးသည်။ ထိုဆွမ်းကျွေးပွဲ၌ ရဟန်းသံဃာများ ဆွမ်းဘုဉ်းပေးပြီးသော အခါ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဆွမ်းပန်းကန်ပြားထဲက ဆွမ်းအကျန်ကို ယူပြီးလျှင် ယင်းဆွမ်းအကြွင်းအကျန်ထဲက ထမင်းနှစ်လုတ်ကို သားတော်နှစ်ပါးဖြစ်သည့် ဂါမဏိအဘယနှင့် သဒ္ဓါတိဿတို့အား တစ်လုတ်စီပေးလျက် “မိမိတို့သည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်အား အခါခပ်သိမ်း စောင့်ရှောက်ပြီး၊ ရဟန်းသံဃာတော်များအား ကြည်ညိုလေးစားသမှု ပြုပါမည်ဟူသော အဓိဋ္ဌာန်ဖြင့် စားကြ” ဟု အမိန့်ပေးလိုက်သည်။ ဖခမည်းတော်၏ ရည်မှန်းချက်ကို နားလည်သဘောပေါက်သွားကြသော သားတော်နှစ်ပါးသည် ဖခမည်းတော်ကျွေးသော ထမင်းကို တစ်လုတ်စီ စားလိုက်ကြသည်။

ထို့နောက် ဒုတိယ ထမင်းနှစ်လုတ်ကို သားတော်နှစ်ပါးအား ထပ်မံပေးပြီးလျှင် “မိမိတို့ ညီနောင်နှစ်ပါးသည် တစ်ယောက်နှင့်တစ်ယောက် မည်သည့်အခါမျှ မတိုက်ခိုက်ပါ” ဟူသော အဓိဋ္ဌာန်ဖြင့် စားစေပြန်သည်။ ယင်းထမင်းနှစ်လုတ်ကိုလည်း အမြိုက်သုဓာအမှတ်ဖြင့် သားတော်နှစ်ပါးသည် စားလိုက်ကြသည်။

တတိယအကြိမ် နောက်ဆုံးထမင်းလုတ်ကို သားတော်နှစ်ပါးအား တစ်ဖန် ထပ်မံပေးပြီးလျှင် ဘုရင်ကြီးက “တပည့်တော်တို့သည် အိမ်နီးနားချင်းဖြစ်သည့် ဒမိလတို့နှင့် မည်သည့်အခါမျှ စစ်မဖြစ်ပါဟု သံဃာတော်များရှေ့တွင် အဓိဋ္ဌာန် ပြုလိုက်ကြ” ဟူ၍ အမိန့်ရှိလိုက်သည်။

ဘုရင်မင်းကြီး အမိန့်ရှိ၍မှမဆုံးခင် သဒ္ဓါတိဿသည် လက်ထဲက ထမင်း လုတ်ကို ပစ်ချလိုက်သည်။ ဂါမဏိကမူ လက်ထဲက ထမင်းလုတ်ကို လွင့်ပစ် ပြီးလျှင် သလွန်ပေါ်သွားလျက် လက်နှင့်ခြေကို ကျုံ့၍ အိပ်နေလိုက်သည်။

မိဖုရားကြီး ဝိဟာရမဟာဒေဝီသည် သားတော် ဂါမဏိကိုရှာရင်း သား တော် အိပ်နေသည့်နေရာသို့ ရောက်လာသည်။ သားတော် ဂါမဏိ ကွေး၍ အိပ်နေသည်ကို တွေ့ရသောအခါ “သားတော် သလွန်ထက်မှာ ဘာဖြစ်လို့ ကွေးပြီး အိပ်စက်နေရသလဲ။ လက်နှင့်ခြေကို ဆန့်ပြီး အိပ်ပါလား” ဟူ၍ ချော့မော့ပြောဆိုသည်။ ထိုအခါ သားတော်ဂါမဏိက “ဂင်္ဂါတစ်ဖက်မှာ ဒေဝီလ တွေ ရှိနေတယ်။ ကျန်တစ်ဖက်မှာတော့ ဂေါဋ္ဌာပင်လယ် ရှိနေတယ်။ သားတော် ခြေဆန့်ပြီး ဘယ်မှာအိပ်လို့ရမလဲ” ဟူ၍ ပြန်ပြောလိုက်သည်။ သလွန်ထက် တွင် လက်နှင့်ခြေကို ကွေးပြီးအိပ်နေသော သားတော် ဂါမဏိသည် နောက်ပိုင်း တွင် ဒုဋ္ဌဂါမဏိအမည်ဖြင့် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ အမျိုးသားသူရဲကောင်း ကြီးအဖြစ် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားလာသည်။

လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း မြေပေါ်၌ ဝိဇယမင်းသား ခြေချပြီးနောက် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ကြသော ဘုရင်များအနက် ဒုဋ္ဌဂါမဏိ (ဘီစီ ၁၀၀-၉၉)သည် စတုဒ္ဓသမမြောက်ဘုရင် ဖြစ်သည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် ယခင်ယခင် ဘုရင်များအနက် အတော်ဆုံး အထူးချွန်ဆုံး သီဟိုဠ်ဘုရင် ဖြစ် သည်မှာမူ ယုံမှားသံသယဖြစ်စရာ မလိုပေ။

ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီး၏ ဘေးလောင်းတော်၊ ဘိုးလောင်းတော် ဝိဇယဗာဟု မင်းသားသည် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းမှ ဖြစ်သည်။ ဝိဇယဗာဟုသည် နောက်လိုက် အဖော်တစ်စုနှင့် အတူတကွ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့လာပြီး အခြေစိုက်နေသည်။ မိမိ ကိုယ်ကိုယ်မိမိ တစ်ကျွန်းလုံး၏ ဘုရင်အဖြစ်လည်း ကြေညာလိုက်သည်။

မဟာဝံသ၏ အဆိုအရ ဝိဇယကုမာရ၏ အဘွားသည် ဝင်္ဂတိုင်းမှ သုပ္ပာဒေဝီအမည်ရှိ ဘုရင့်သမီးတော် ဖြစ်သည်။ သုပ္ပာဒေဝီသည် ကာမဂုဏ် ခံစားလိုစိတ် ကြီးမားသူဖြစ်၍ ကုန်သည်တချို့နှင့် လိုက်ပါသွားသည်။ ဥက္ကလ ဒေသရှိ တောအုပ်တစ်ခုထဲ၌ ခြင်္သေ့ဘေးရန်ကို ကြောက်ကြသောကြောင့် ကုန် သည်တို့သည် ဘုရင့်သမီးတော်ကို တောထဲ၌ ပစ်ထားခဲ့ပြီး ထွက်ပြေးသွားကြ သည်။ ဘုရင့်သမီးတော်ကို တွေ့မြင်ရသော ခြင်္သေ့သည် တပ်မက်သွားသည် ဖြစ်၍ ချစ်စိတ်ဖြင့် လျှာနှင့်လျက်သည်။ ထိုတောအုပ်အတွင်းရှိ လိုဏ်ဂူတစ်ခု

ထဲတွင် ထိုခြင်္သေ့နှင့် အတူနေသော သုပ္ပာဒေဝီသည် သီဟဗာဟုနှင့် သီဟ သီဝလီအမည်ရှိ သားသမီးနှစ်ယောက် မွေးဖွားသည်။

နောက်ပိုင်း၌ သီဟဗာဟုသည် ဥက္ကလဒေသ၏ ဘုရင်ဖြစ်လာသည်။ သီဟဗာဟုသည် သူ၏နှမ သီဟသီဝလီနှင့် လက်ထပ်သည်။ ဝိဇယဗာဟုသည် ထိုနှစ်ဦး၏သား ဖြစ်သည်။ သီဟဗာဟု၏အမည်ကို အစွဲပြုပြီးလျှင် တိုင်းပြည် ၏ အမည်ကို သီဟဋ္ဌဒီပ-သီဟိုဠ်ကျွန်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထိုကျွန်း၌နေသော လူမျိုး၏အမည်ကို သီဟိုဠ်လူမျိုး ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထိုတိုင်းသူပြည်သားများ သုံးစွဲသော ဘာသာစကားကို သီဟဋ္ဌ-သီဟိုဠ်ဘာသာစကား ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်သမုတ်သည်။

ကုသိနာရုံ၌ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား မဟာပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံချုပ်ငြိမ်းသောနေ့ ၌ပင် ဝိဇယကုမာရသည် သီဟိုဠ်ကျွန်းမြေပေါ်၌ ခြေချသည်။ ဝိဇယ၏ ထင်ရာ စိုင်းတတ်သော အပြုအမူကြောင့် တိုင်းသူပြည်သားများ ဝိုင်းအကျပ်ကိုင်ကြသည် ဖြစ်၍ 'ခမည်းတော် ဘုရင်မင်းကြီးက သူ့သားတော်ကို အဖော်တစ်စုနှင့်အတူ ပြည်နှင့်ဒဏ် ပေးလိုက်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ဝိဇယကုမာရအား သူခိုးဓားပြ ဟူ၍လည်းလည်းကောင်း၊ ပြည်သူပြည်သား နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းသူ ဟူ၍လည်း ကောင်း စွပ်စွဲပြောဆိုကြသည်။

မဟာဝံသ စသော ကျမ်းများကလည်း ယင်းအဆိုပြုချက်ကို ထောက်ခံ ကြသည်။ မဟာဝံသ၌ ဝိဇယနှင့် အပေါင်းပါတို့သည် ခွင့်မလွတ်နိုင်လောက် သော ဒုစရိုက်အမှုများကို ကျူးလွန်ပြုလုပ်ကြသူများ ဖြစ်သည်ဟုလည်းကောင်း၊ ပြည်သူပြည်သားများ ဖိအားပေးသဖြင့် အမတ်ကြီးများက သားတော်အား လုပ် ကြံ သတ်ဖြတ်ပစ်ရန် ဘုရင်မင်းကြီးအား အကြံဉာဏ်ပေးကြသည် ဟူ၍လည်း ကောင်း ဆိုထားသည်။

သို့ရာတွင် ယခုခေတ် သုတေသီနှင့် ပညာရှင်များကမူ ဝိဇယနှင့် ပတ် သက်၍ အမြင်တစ်မျိုး ရှိကြသည်။ ထိုပညာရှင်များ၏ အဆိုမှာ ဤသို့ဖြစ်သည်။ ဝိဇယသည် သူ၏ ဖခမည်းတော်နှင့် နန်းတော်သူ နန်းတော်သားများအား ဖိလာ ကန်လန် လုပ်သည်မှာ ယုံမှားသံသဖြစ်ဖွယ် မလိုပေ။ ဝိဇယသည် လူမှု လူ့ အဖွဲ့အစည်းကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲပစ်လိုသည့် တော်လှန်ရေးသမားတစ်ဦး ဖြစ် သည်။

ဗုဒ္ဓတရားတော်ကို ယုံကြည်မြတ်နိုးပြီး ဗြာဟ္မဏတို့၏ ဘာသာရေး

ထုံးတမ်းစဉ်လာအရ ပြုလုပ်ထားသော ဇာတ်ခွဲခြားမှုစနစ်ကို ဆန့်ကျင်ဘက် ပြုလုပ်သူဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗြာဟ္မဏအသိုင်းအဝိုင်းက သူ့ကို မျက်စိစပါး မွေး စူးနေသည်။ သူတို့၏ သွားရာလမ်းမှ ဆူးငြောင့်ခလုတ် ဖြစ်နေသည့် ဝိဇယကို ရှင်းလင်းဖယ်ထုတ်ပစ်လိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိဇယအား သုတ်သင် ပစ်ရန် အကြံဉာဏ်ပေးကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဝိဇယသည် နောက်ဆုံး၌ သူ၏ အပေါင်းအဖော်တစ်စုနှင့် ပြည်နှင်ဒဏ် အပေးခံရခြင်း ဖြစ်သည်။

သီဟိုဠ်ကျွန်း ရောက်လာသောအခါ ဝိဇယသည် ယက္ခအမျိုးအနွယ် ကုဝေဏီမိန်းမပျို၏ အကူအညီဖြင့် ကျွန်းတွင် နေထိုင်ကြသော ဌာနေလူမျိုးများ ဖြစ်သည့် ယက္ခနှင့် နာဂတို့အား နှိမ်နင်းပြီးလျှင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ ဘုရင်ဖြစ် လာသည်။ (၄၈၃-၄၄၆ ဘီစီ)။ ယင်းဝိဇယဗာဟုသည် သီဟိုဠ်လူမျိုးနွယ်၏ အာဒိကမ္မိက ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပြီး သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ ပထမဦးဆုံးဘုရင် ဖြစ်သည်။ အနု ရာဇပူရမြို့ကို တည်ထောင်သည်မှာ ထိုအချိန်ကာလ (၄၈၃ ဘီစီ)၌ ဖြစ်သည်။

ဝိဇယတွင် သားသမီး မထွန်းကားပေ။ အိန္ဒိယမှလာသော သူ၏တူတော် မောင် ပဏ္ဍုဝါသုဒေဝ (ဘီစီ ၄၄၄-၄၁၄)အား သီဟိုဠ်ကျွန်းထီးနန်းကို လွှဲအပ် သည်။ ပဏ္ဍုဝါသုဒေဝနောက်တွင် သားတော်ကြီး အဘယ (ဘီစီ ၄၁၄-၃၉၄) နန်းတက်သည်။ ဘီစီ ၃၇၇ ၌ အဘယနှမ၏သား ပဏ္ဍုဏဘယက လက်ရုံး အားကိုးနှင့် သီဟိုဠ်ထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်သည်။

ထိုဘုရင်သည် ပထမဦးဆုံး အနုရာဇပူရကို ကျေးရွာအဖြစ်မှ မြို့အဖြစ် တည်ထောင်ပြီးလျှင် မြို့တော်အဖြစ် ဖန်တီးလိုက်သည်။ ပဏ္ဍုဏဘယသည် အနုရာဇပူရမြို့တွင်လည်းကောင်း၊ မြို့၏အနီး၌လည်းကောင်း ဇယဝါပီနှင့် အဘယဝါပီ အမည်ရှိ ရေကန်ကြီးနှစ်ကန်ကို တူးသည်။

ပဏ္ဍုဏဘယ မင်းကြီးနောက်တွင် သူ၏သားတော် ဘုဒ္ဓသီဝ (ဘီစီ ၃၀၆) ထီးနန်းစိုးစံသည်။ ထိုဘုရင်သည် အနုရာဇပူရ၌ မဟာမေဃဝန အမည်ရှိ ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော ဥယျာဉ်ကြီးတစ်ခု ဖန်တီးပြုလုပ်သည်။ ထိုဘုရင် နှစ်ရှည်လများ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်ပြီးသည့်နောက်၌ ဘုရင့်သားတော် ဆယ်ပါး အနက် သားတော်အကြီး ဒေဝါနံပိယတိဿ (ဘီစီ ၂၄၇-၂၀၇) ထီးနန်းစိုးစံ သည်။

ဒေဝါနံပိယတိဿ၏ ခေတ်သည် သီဟိုဠ်သမိုင်း၌ ထူးခြားသော အနက် အဓိပ္ပာယ် ဆောင်နေသည်။ ထိုခေတ်ကာလ အတောအတွင်း၌ သီဟိုဠ်လူမျိုး

တို့သည် ယဉ်ကျေးမှု အသစ်တစ်ခုကိုလည်းကောင်း၊ အတွေးအခေါ်သစ်တစ်ခု ကိုလည်းကောင်း၊ တိုးတက်ပြီး တော်လှန်ပြောင်းလဲမှုရှိသော ဓမ္မတစ်ခုကိုလည်း ကောင်း လက်ခံကျင့်သုံးလိုက်ကြသည်။

ဒေဝါနံပိယ အသောကမင်းကြီးနှင့် ဒေဝါနံပိယတိဿမင်းကြီးတို့သည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး မတွေ့ဖူးကြပေ။ သို့ရာတွင် မင်းနှစ်ပါးတို့သည် အကြည် တော် မဟာမိတ်များ ဖြစ်ကြသည်။ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီးသည် သူ၏ အကြည်တော် သီဟိုဠ်ဘုရင်မင်းကြီးအတွက် ရာဇဘိသိက်ခံရန် လိုအပ်သော ပစ္စည်းပစ္စယများကို လက်ဆောင်ပဏ္ဏာအဖြစ် ပေးပို့လိုက်သည်။ ယင်းမဟာ မိတ်အဖြစ် ဆက်သွယ်ခြင်း အထိမ်းအမှတ်အဖြစ်ဖြင့် ဘုရင်တိဿသည် သူ၏ အမည်နာမတွင် ဒေဝါနံ ပိယအသောကကဲ့သို့ပင် ဒေဝါနံပိယဟူသော တွဲဖက် အမည်ကို တပ်လိုက်လေသည်။

ထိုဘုရင်မင်းကြီး အုပ်ချုပ်စဉ်ကာလ၌ပင် အသောကမင်းတရားကြီး၏ သားတော် ရှင်မဟာမဟိန္ဒသည် သူ၏ သီတင်းသုံးဖော်များနှင့် အတူတကွ သာ သနာပြုရန် သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ကြွတော်မူသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်းသည် ပြည်သူ ပြည် သားများနှင့် အတူတကွ ဓမ္မအသစ်၊ ဘာသာတရားအသစ်ကို ခံယူကျင့်သုံးသည်။

ထိုအချိန်မှစ၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ စတင်ထွန်းကားသော ဗုဒ္ဓဘာသာမှာ ယနေ့ထက်တိုင် ထင်ရှားရှိနေသည်။ ဒေဝါနံပိယတိဿမင်းကြီးသည် သူ့ဖခင်မင်း တော် ပြုလုပ်ဖန်တီးသွားခဲ့သော မဟာမေဃဝန ဥယျာဉ်တော်ကြီးကို ရဟန်း သံဃာများအား လှူဒါန်းလိုက်သည်။

ရှင်မဟာမဟိန္ဒသည် သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ လုလင်များကို ရဟန်းဘောင်အတွင်း သွတ်သွင်းပေးလိုက်သည်။ ထိုအခါ တိုင်းပြည်တွင်းရှိ မိန်းမများသည်လည်း သာသနာတော်တွင်း ဝင်ရောက်ပြီး ဘိက္ခုနီ ပြုလုပ်လိုသည့် စိတ်ဆန္ဒများ ပေါ် ပေါက်လာကြသည်။ ထို့ကြောင့် သံဃာ့မိတ္တာထေရ်ကို ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းမှ ပင့်ဖိတ် ရသည်။ ဘိက္ခုနီ သံဃာ့မိတ္တာသည် သူနှင့်အတူ မဟာဗောဓိပင်မှ မဟာဗောဓိ အကိုင်းတစ်ကိုင်းကို သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ယူဆောင်သွားသည်။ ထိုမဟာဗောဓိကိုင်း ကို မဟာမေဃဝန ဥယျာဉ်တော်တွင်း၌ စိုက်ပျိုးထားလိုက်သည်။ ထိုမဟာ ဗောဓိပင်သည် သီရိမဟာဗောဓိ အမည်ဖြင့် ယနေ့ထက်တိုင် အနုရာဇပူရ၌ ရှိနေသည်။ ကမ္ဘာပေါ်တွင် ရှေးအကျဆုံး သမိုင်းဝင် သစ်ပင်တစ်ပင်အဖြစ်ဖြင့် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားနေသည်။

ဒေဝါနံပိယတိဿမင်းကြီး လွန်သွားသောအခါ ထိုမင်းကြီး၏ ညီတော် ဥတ္တိယ (ဘီစီ ၂၀၇-၁၉၇) နန်းစံသည်။ ထိုမင်းနောက်တွင် သူ၏ညီတော် မဟာသိဝ (ဘီစီ ၁၉၇-၁၈၇) နန်းတက်သည်။ ဘီစီ ၁၈၇ မှ ၁၇၇ အထိ သူရတိဿ ထီးနန်းစိုးစံသည်။ ထိုမင်းလက်ထက်၌ တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယက သီဟိုဠ်ကျွန်းကို ပထမဆုံးအကြိမ် ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သည်။ သေနနှင့် ဂုတ္တိယအမည်ရှိ ဒဗ္ဗိလ နှစ်ဦးက သူရတိဿကို ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ပြီးလျှင် အနုရာဇပုရနေပြည်တော် ထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်လိုက်လေသည်။

ဘီစီ ၁၅၅ နောက်ပိုင်း၌ကား သီဟိုဠ်ဘုရင် အသေလ (ဘီစီ ၁၅၅-၁၄၅)သည် မိဘဘိုးဘွားတို့၏ နေပြည်တော်ကို ရန်သူတို့၏ လက်ထဲက ပြန်လည် သိမ်းပိုက်လိုက်သည်။

ထိုနောက် ဓောလဘုရင့်သားတော် ဧဠာရက ဒုတိယအကြိမ် သီဟိုဠ်ကျွန်းကို ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ပြန်သည်။ မဟာဝေလီမြစ်နှင့် ပင်လယ်ပေါင်းဆုံသည့်နေရာမှ ဧဠာရ၏ စစ်တပ် ချီတက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ နေပြည်တော်ကို သိမ်းပိုက်ပြီးလျှင် ဧဠာရသည် အသေလဘုရင်ကို ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်လျက် လေးဆယ့်လေးနှစ် (၁၄၅-၁၀၁)တိတိ ထီးနန်းစိုးစံသည်။ ထိုဘုရင်သည် ဟိန္ဒူဘာသာဝင်တစ်ဦး ဖြစ်သော်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာကိုလည်း ကြည်ညိုလေးစားသည်။

ရဟုဏဒေသမှ ဘုရင့်သားတော် ကာကဝဏ္ဏတိဿသည် ဧဠာရဘုရင်၏ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်မှုကို လက်မခံပေ။ ကာကဝဏ္ဏတိဿသည် ဝိဇယဘုရင့်မျိုးနွယ်အစဉ်အဆက်မှ ဆင်းသက်လာသော ဘုရင်ဖြစ်သည်။ နေပြည်တော် ကေလာနီတွင် ထီးနန်းစိုးစံနေသော ယဠာလတိဿ၏မြေး ဖြစ်သည်။

ဟဠာလတိဿ၏ ခမည်းတော် မဟာနာဂအား ဒေဝါနံပိယတိဿ၏ ညီငယ်အဖြစ် အသိအမှတ် ပြုထားကြသည်။ မဟာနာဂသည် မဆွကပင် ရဟုဏဒေသ၌ လာရောက်၍ ထီးနန်းစိုးစံနေသည်။ ထိုဘုရင်သည် မာဂမ သို့မဟုတ် မဟာဂမကို (ဟမ္မန်တုတ်၏ အရှေ့ဘက်) သူ၏ နေပြည်တော်အဖြစ် ပြုလုပ်ထားသည်။ သူရဲကောင်းအမျိုးသမီး ဝိဟာရမဟာဒေဝီသည် ကေလာနီဘုရင် ကေလာနီတိဿ၏ သမီးတော်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပင်လယ်သမုဒ္ဒရာ ရေ လျှံတက်လာသည်။ ပင်လယ်လေလှိုင်းကြောင့် တိုင်းပြည်သည် ကြီးစွာသော ရေအန္တရာယ်နှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။ လေလှိုင်းကို ငြိမ်းအေးသွားစေရန်အတွက် ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူ၏ အပြစ်ကင်းစင်သော၊ ရုပ်ရည်လှပသော သမီးတော်

ဝိဟာရမဟာဒေဝီကို လှေတစ်စင်းထဲ ထည့်ပြီးလျှင် ‘ဘုရင့်သမီးတော်’ ဟု စာတန်းထိုးလျက် ပင်လယ်ထဲ လွှတ်လိုက်သည်။ မာဂမမှ ဘုရင့်သားတော် ကာကဝဏ္ဏတိဿသည် ဝိဟာရမဟောဒေဝီကို ကယ်ဆယ်ပြီးလျှင် ဝိဟာရမဟာဒေဝီနှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားလိုက်လေသည်။

ဝိဟာရမဟာဒေဝီသည် သူ၏သားတော် ဒုဋ္ဌဂါမဏိအား ဒမိလတို့ကို တိုက်ထုတ်ရန် အားပေးအားမြှောက် ပြုလုပ်သည်။ စစ်နှင့်ပတ်သက်၍ မိဖုရားကြီးသည် အခါခပ်သိမ်း လင်ယောက်ျားဘက်က မလိုက်ဘဲ သားတော်ဘက်ကသာ လိုက်သည်။ မယ်တော်၏ ချစ်ခင်ကြင်နာမှုနှင့် အားပေးအားမြှောက်မှုကြောင့်သာလျှင် သားတော် ဂါမဏိသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ အမျိုးသား သူရဲကောင်းဘဝ ရောက်လာရခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝိဟာရမဟာဒေဝီသည် သူရဲကောင်းမိခင် ဖြစ်သကဲ့သို့ပင် ဗုဒ္ဓသာသနာကို ကြည်ညိုလေးစားသူလည်း ဖြစ်သည်။

ဂါမဏိမင်းသား မယ်တော်၏ ဝမ်းတိုက်ထဲတွင် ပဋိသန္ဓေ တည်နေစဉ် အခါက မယ်တော်ဖြစ်သူ ဝိဟာရမဟာဒေဝီသည် ချင်ခြင်းတပ်သည်။ သုံးကိုက်ခွဲရှည်လျားသော ပျားလပိုကြီးမှ ပျားရည်ကို သံဃာတော် ၁၂ ပါးအား ဆွမ်းကပ်လှူဒါန်းပြီးလျှင် ကြွင်းကျန်သော ပျားရည်ကို အနီးမှာထားလျက် လှပသော သလွန်ထက်၌ ဘယ်ဘက်စောင်းအိပ်၍ ပျားရည်ကို စိတ်တိုင်းကျ သောက်စားလိုသည့်ဆန္ဒ ရှိလာသည်။

ထိုမှတစ်ပါး အနုရာဇပူရ နေပြည်တော် ကြာပန်းများပွင့်နေသည့် ရေကန်မှ ယူဆောင်လာသော ညှိုးမသွားသေးသည့် ကြာပန်းကို ပန်ဆင်လိုသည် ဟူ၍လည်း ဆန္ဒဖြစ်ပေါ်လာသည်။ မိဖုရားကြီးက သူ၏ ချင်ခြင်းအကြောင်းကို ဘုရင်မင်းကြီးအား ပြောပြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးက နက္ခတ်ဗေဒင် ပညာရှင်များအား အကျိုးအကြောင်း မေးမြန်းစုံစမ်းကြည့်သောအခါ နက္ခတ်ဗေဒင် ပညာရှင်များက မိဖုရားကြီး၏ သားတော်သည် ဒမိလလူမျိုးများကို နှိမ်နင်းလျက် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ထူထောင်ပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ကို အရောင်အဝါ ထွန်းလင်းတောက်ပအောင် ပြုလုပ်လိမ့်မည်ဟူ၍ ဟောကိန်းထုတ်ကြသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးသည် မိဖုရားကြီး ချင်ခြင်းတပ်သော ပျားလပိုလောက်ကြီးသည့် ပျားလပိုကို ပြသောသူအား ထိုမျှလောက် ပမာဏကြီးမား များပြားသော ဥစ္စာရတနာများကို ဆုလာဘ်အဖြစ် ချီးမြှင့်မည်ဟူ၍ ကြေညာလိုက်သည်။ မြို့သူမြို့သားများသည် ဂိုဏ္ဍာပင်လယ်ကမ်းခြေ၌ မှောက်ထားသော လှေကြီး

တစ်စင်းထဲတွင် ပျားစွဲနေသည်ကို တွေ့ရ၍ ဘုရင်မင်းကြီးအား အကြောင်းကြားသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ထိုနေရာ၌ မဏ္ဍပ်ထိုးစေပြီးလျှင် မိဖုရားကြီးအား ထိုနေရာသို့ ခေါ်သွားလျက် ပျားရည်ကို အလိုရှိသလောက် မှီဝဲသုံးဆောင်စေသည်။

ဂါမဏိ မွေးဖွားသောနေ့၌ သားတော်ကလေး၏ ဘုန်းကံကြောင့် ရတနာအမျိုးမျိုး အပြည့်တင်လာသော လှေကြီးခုနစ်စင်း ဆိုက်ရောက်လာသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ထို့ပြင် အစွယ်ခြောက်ချောင်းရှိ ဆဒ္ဒန္တ ဆင်အမျိုးထဲက ဆင်ကြီးတစ်ကောင်သည် ဆင်ပေါက်ကလေးတစ်ကောင်ကို ခေါ်လာခဲ့ပြီးလျှင် ထိုဆင်ပေါက်ကလေးကို ချုံပုတ်တစ်ခုထဲတွင် ပစ်ထားခဲ့ပြီး ပြန်ထွက်သွားသည်။ ကဏ္ဍုလအမည်ရှိ တံငါသည်တစ်ယောက်က ထိုဆင်ပေါက်ကလေးကို တွေ့၍ ဘုရင်မင်းကြီးထံ သံတော်ဦးတင်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ထိုဆင်ပေါက်ကလေးကို ဖမ်းပြီး မွေးမြူထားသည်။ ကဏ္ဍုလ ပထမဦးဆုံး တွေ့ရှိသည်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုဆင်ပေါက်ကလေး၏ အမည်ကို ကဏ္ဍုလဟု မှည့်ထားသည်။ ယင်းဆင်ပေါက်ကလေးသည် နောင် ကြီးပြင်းလာသောအခါ၌ ဂါမဏိ၏ အောင်မြင်မှုအတွက် များစွာ အထောက်အပံ့ အကူအညီပေးသည်။ မိမိအုပ်စိုးသော မဟာဂါမနှင့် မိမိ ဖခမည်းတော်၏ အမည်နာမကိုတွဲလျက် ဘုရင်မင်းကြီးသည် သားတော်၏အမည်ကို ဂါမဏိအဘယ သို့မဟုတ် အဘယဂါမဏိဟု အမည်ပေးထားသည်။

ကာကဝဏ္ဏတိဿမင်းကြီးတွင် ဝိဟာရမဟာဒေဝီမှတစ်ပါး အခြားမိဖုရားတစ်ပါး ရှိသေးသည်။ ထိုမိဖုရားနှင့်ရသော သားတော် ဒီဃာဘယအား မင်းကြီးသည် ဂင်္ဂါမြစ်ဆိပ်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် စေလွှတ်ထားသည်။ မင်းကြီးသည် ဒရဗေဒိယန်တို့ကို ဟန့်တားရန်အတွက် မဟာဝေလီမြစ်ဆိပ် မှန်သမျှ၌ အစောင့်တပ်များကို ချထားသည်။

မဟာဝံသ ကျမ်းပြုဆရာက ကာကဝဏ္ဏတိဿ မင်းကြီးအား သူရဲဘောကြောင်သူ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မင်းကြီး၏ ရာဇရေးရာအား သတ္တိကြောင်သည် ဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုထားသည်။ ထိုအဆိုပြုချက် မှန်သင့်သလောက် မှန်ဖို့ ရှိသည်။ ကာကဝဏ္ဏတိဿကဲ့သို့ မကြီးကျယ်သည့် ဘုရင်တစ်ဦး တစ်ယောက်အဖို့ ဧဠာရကဲ့သို့သော အင်အားကြီးမားသည့် ဘုရင်တစ်ပါးပါးကို ရင်ဆိုင်နိုင်သည့် စွမ်းရည်သတ္တိ ရှိဖို့ရန်မှာ မလွယ်ပေ။ ကာကဝဏ္ဏတိဿသည် သူ့အင်အားကို သူသိသည်။ သို့ရာတွင် အနာဂတ်စစ်ပွဲအတွက်မူ ပြင်ဆင်နိုင်သလောက်

ပြင်ဆင်ထားသည်။ မိမိ၏ သူရဲကောင်း သားတော် ဂါမဏီသည် သူမျက်နှာ လွဲသွားသည့် နောက်ပိုင်း၌ ဒရာဗေဒိယန်တို့နှင့် စစ်တိုက်မည်မှာ ဧကန်ဖြစ်၏ ဟူ၍ မင်းကြီးက မျှော်လင့်ထားသည်။

ဂါမဏီမင်းသား (၁၂)နှစ်အရွယ် ရောက်လာသောအခါ ခမည်းတော် ဘုရင် မင်းကြီးက သူ၏သားတော်အတွက် အားခွန်ဗလနှင့် ပြည့်ဝသော သူရဲကောင်း ဆယ်ယောက် ရှာပေးထားသည်။ သူရဲကောင်း ဆယ်ယောက်အပြင် ခွန်အားဗလ၊ ရုပ်လက္ခဏာ ထက်မြက်မှု၊ လျင်မြန်ဖျတ်လတ်မှု စသော ဂုဏ်အင်္ဂါရပ်များနှင့် ပြည့်စုံသော ကဏ္ဍုလအမည်ရှိ တော်ဝင်ဆင်ကြီး တစ်ကောင်ကိုလည်း သားတော် အသုံးပြုရန် ပေးထားသည်။

သူရဲကောင်း ဆယ်ယောက်မှာ နန္ဒီမိတ္တ၊ သုရနိမလ၊ မဟာသောဏ၊ ဂေါဋ္ဌဗ္ဗရ၊ ထေရပုတ္တအဘယ၊ ဘရဏ၊ ဝေဠုသုမန၊ ခဇဒေဝ၊ ဖုဿဒေဝ၊ လဘီ ယဝသဘတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းသူရဲကောင်း ဆယ်ယောက်ကို မည်သို့မည်ပုံ ရရှိသည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို မဟာဝံသ၌ အကျယ်တဝင့် ရေးသားဖော်ပြ ထားသည်။ ယင်းသူရဲကောင်း ဆယ်ယောက်သည် သူတို့၏အိမ်များတွင် နေ စဉ်အခါက မိသားစု၏ အပယ်ခံများ ဖြစ်ကြသည်။ သူတို့၏ ညီအစ်ကို မွေး ချင်းများကပင် ဆေးဖော်ကြောဖက် မလုပ်ကြပေ။

နန္ဒီမိတ္တသည် ဧဠုရမင်းကြီး၏ သေနာပတိ မိတြနှင့် တူတော်စပ်သည်။ သူ၏ခွန်အားသည် ဆင်ဆယ်စီးခွန်အားနှင့် ညီမျှသည်။ အရွယ်ရောက်လာသော အခါ သူ့ဦးကြီးထံ ရောက်လာသည်။ မဟာဝံသ၏ အဆိုအရ နန္ဒီမိတ္တသည် ဘုရားပုထိုး စသည်များကို မထိမဲ့မြင် ပြုလုပ်ကြသည့် ဒမိလတို့အား အခွင့် သင့်သလို ဒုက္ခပေးလာခဲ့သည်။ ထိုနောက်တွင် သားတော် ဂါမဏီထံ ရောက် လာသည်။ သားတော်က မယ်တော်၏ဆန္ဒအရ နန္ဒီမိတ္တအား အရေးတယူ သူ ထံတွင် ထားသည်။

သုရနိမလသည် ကောဋ္ဌိဝါလ နေပုဒ်ခဏ္ဍက ဝိဋ္ဌိကရွာသား သံဃအမည် ရှိ သူကြွယ်၏သား ဖြစ်သည်။ သူလည်း ဆင်ဆယ်စီးအားကို ဆောင်သည်။ သူ အိမ်ကထွက်သွားသည်ကို သူ့ညီအစ်ကိုများက လိုလားကြသည်။ သို့ရာတွင် မိဘတို့ကမူ သူ အိမ်ကထွက်သွားမည်ကို စိုးရိမ်ကြသည်။ နောက်ဆုံး၌ ညီ

အစ်ကိုများအပေါ် မကျေမနပ်ဖြစ်သောကြောင့် အိမ်ကထွက်သွားပြီး ဂါမဏိထံ ရောက်ရှိသွားသည်။

သောဏသည် ကုလမ္မရိက ဝဏ္ဏိက ဇနပုဒ် ဟုဏ္ဏရဝါပိရွာနေ တိဿ၏ အဋ္ဌမမြောက်သား ဖြစ်သည်။ မဟာဝံသ၏ အဆိုအရ သောဏသည် ခုနစ်နှစ် သား အရွယ်ကပင် ထန်းပင်ကြီးတစ်ပင်ကို ဆွဲလှဲပစ်သူဖြစ်သည်။ ထိုသတင်း ကို ကြားရသောအခါ ဘုရင်မင်းကြီးက သောဏအား ဆင့်ခေါ်ပြီးလျှင် သား တော် ဂါမဏိလက်ထဲ အပ်လိုက်သည်။ သောဏလည်း ဆင်ဆယ်စီးအား အစွမ်းရှိသူ ဖြစ်သည်။

ဂေါဋ္ဌမ္မရသည် မွေးချင်းများထဲတွင် အငယ်ဆုံးဖြစ်သည်။ လူပုကလေး ဖြစ်၍ မွေးချင်းများက သူ့ကို မလောက်လေး မလောက်စား အောက်မေ့ကြ သည်။ ဂေါဋ္ဌမ္မရသည် ဂိရိဇနပုဒ် နိဋ္ဌလဝိဋ္ဌလရွာနေ မဟာနာဂ၏သားဖြစ်သည်။ တစ်နေ့သ၌ သူ၏ မွေးချင်းများသည် ပဲစိုက်ရန် တောကိုရှင်းကြသည်။ ဂေါဋ္ဌ မ္မရအတွက်လည်း တောရှင်းရန် ခွဲတမ်းချပေးထားသည်။ ဂေါဋ္ဌမ္မရသည် သူ့ အတွက် ခွဲတမ်းချပေးသည့်နေရာသို့ သွား၍ ‘ကုမ္မရ’ အမည်ရှိ သစ်ပင်ကြီးကို တစ်ယောက်တည်း အမြစ်က ဖြိုလှဲပြီးလျှင် မြေကို ညှိထားလိုက်လေသည်။ ထို့ကြောင့် သူ၏အမည် ဂေါဋ္ဌမ္မရဟု တွင်နေခြင်းဖြစ်သည်။ ကာကဝဏ္ဏတိဿ ဘုရင်မင်းကြီးက သူ့ကိုလည်း ဆင့်ခေါ်ပြီးလျှင် သားတော် ဂါမဏိ၏အထံ၌ ထားသည်။

ဂေါဋ္ဌကာဘယသည် ကောဋုတောင်အနီးရှိ ကိတ္တိရွာသား ရောဟဏ သူကြွယ်၏သား ဖြစ်သည်။ လူလေးယောက် မမနိုင်သည့် ကျောက်တုံးကို သူတစ်ယောက်တည်း ဂေါလီလုံးကလေးကို ယူသကဲ့သို့ ယူပြီးလွှင့်ပစ်သည်။ ဆယ့်ခြောက်နှစ်အရွယ် မိမိသားငယ်အတွက် ဖခင်ဖြစ်သူက သုံးဆယ့်ရှစ်လက်မ လုံးပတ်၊ ဆယ့်ရှစ်တောင် အလျားရှိသော တင်းပုတ်ကြီးတစ်ခု လုပ်ပေးထား သည်။ ထိုတင်းပုတ်ဖြင့် ဂေါဋ္ဌကာဘယသည် အုန်းပင်နှင့် ထန်းပင်များကို ဖြို လှဲပစ်သည်။ ယင်းအစွမ်းပြမှုကြောင့် ဂေါဋ္ဌကာဘယသည် ထင်ပေါ်ကျော်ကြား သွားသည်။ သူ၏ဖခင် မဟာသုမ္မသည် မထေရ်တစ်ပါး၏ ဒါယကာဖြစ်သည်။ ဘုရင့်အမိန့်ဖြင့် မိမိသားအား ဘုရင်မင်းကြီးထံ အပ်နှံပြီးလျှင် သူ့ကိုယ်တိုင်မှာမူ ရဟန်းပြုသွားသည်။ ထို့ကြောင့် သူ၏သားသည် ထေရပုတ္တ (ဘုန်းကြီးသား) အဘယဟု အမည်တွင်နေခြင်း ဖြစ်သည်။

ဘရဏ၏ဖခင်သည် ကပ္ပကန္တရရွာသား ဖြစ်သည်။ ၁၆ နှစ်သားအရွယ် ဌ ဘရဏသည် အပေါင်းအဖော်တစ်စုနှင့် အတူတကွ တောထဲသွားပြီးလျှင် တောအတွင်း၌ရှိသော တောဝက်၊ သားသမင် စသည်တို့ကို ရဲရဲဝံ့ဝံ့ သတ်ဖြတ် သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ သူ၏ သူရသတ္တိသည် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသွားပြီးလျှင် ဂါမဏိသားတော်၏ သူရဲကောင်းစာရင်းဝင် ဖြစ်သွားသည်။

ဂိရိဇေနပုဒ် ကုဠုမ္ပိယင်္ဂ်နရွာ၌ ဝသဘအမည်ရှိ ဂုဏ်သရေရှိ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ရှိသည်။ ဇနပဒိကဝေဠုနှင့် ဂိရိဘောဇက သုမနအမည်ရှိ ပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးတို့က ဝသဘ၏သားကို သူတို့၏အိမ်၌ ခေါ်ထားသည်။ ထို့ကြောင့် ဝသဘ၏သားသည် ဝေဠုသုမနဟု အမည်တွင်သွားသည်။ ဝေဠုသုမနအား သိန္နောမြင်းတစ်ကောင် ကိုလည်း ပေးထားကြသည်။ နောက်ပိုင်း၌ သူရသတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသော ဝေဠု သုမနအား ဘုရင် ကာကဝဏ္ဏတိဿထံ ပို့ထားလိုက်ကြသည်။

ခဇဒေဝသည် နကုလတောင်အနီး မဟိသဒေါဏိကရွာသား အဘယ၏ အငယ်ဆုံးသား ဖြစ်သည်။ ခြေအနည်းငယ် ခွင်နေသော ခဇဒေဝသည် ရွာသား များနှင့်အတူ အမဲလိုက်သွားပြီးလျှင် တောထဲ၌ ကျွဲရိုင်းများကို ဖမ်းသည်။ ကျွဲ ရိုင်းများကို ခြေထောက်ကကိုင်လျက် မိမိ၏ ဦးခေါင်းပေါ်တွင် ဝှေ့ယမ်းပြီးလျှင် မြေကြီးပေါ် ကိုင်ပေါက်သည်။ ထိုအခါ ကျွဲရိုင်းများ၏ အရိုးသည် မှုန်မှုန် ညက်ညက် ကျေသွားသည်။ ယင်းအဖြစ်အပျက်ကို ကြားရ၍ ခဇဒေဝကိုလည်း ဘုရင်မင်းကြီးက သားတော် ဂါမဏိ၏ သူရဲကောင်းအဖြစ် ခန့်ထားလိုက်သည်။

ဖုဿဒေဝ၏ဖခင်သည် ဥပ္ပလစိတ္တလတောင်အနီးရှိ ရွာတစ်ရွာ၌ နေ ထိုင်သည်။ အခြားသူငယ်များနှင့်အတူ ဖုဿဒေဝသည် ကျောင်းတော်သို့ သွား ပြီးလျှင် ဗောဓိပင်၌ တင်ထားသော ခရုသင်းကို မှုတ်လိုက်သည်။ ခရုသင်း အသံသည် မိုးချုန်းသံကဲ့သို့ မြည်ဟည်းသွားသည်။ တခြားသူငယ်အားလုံး ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့ပြီး ထွက်ပြေးသွားကြသည်။ သူ၏ဖခင်သည် လေးသည် တော် တစ်ယောက်ဖြစ်သည်။ သူလည်း လေးအတတ်ပညာကို ကျွမ်းကျင်တတ် မြောက်ထားသူ ဖြစ်သည်။ သူ၏ ရဲစွမ်းသတ္တိကြောင့် ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူ၏ ဖခင်ထံမှ ဖုဿဒေဝကို တောင်းယူပြီးလျှင် သားတော်ဂါမဏိ၏ သူရဲကောင်း များထဲတွင် တစ်ဦးအပါအဝင်အဖြစ် ခန့်ထားလိုက်သည်။

လဘိယဝသဘသည် တုလဓာရတောင်အနီးရှိ ဝိဟာရဝါပိရွာသား မတ္တကုဋ္ဌုမ္ပိက၏သား ဖြစ်သည်။ ရုပ်ရည်လှပသောကြောင့် လဘိယဝသဘ

အမည်တွင်နေခြင်း ဖြစ်သည်။ လဘိယဝသဘလည်း သူရသတ္တိရှိသူတစ်ဦး ဖြစ်သောကြောင့် ဂါမဏိ လက်သပ်မွေးသည့် သူရဲကောင်းတစ်ဦး ဖြစ်သွားသည်။

အထက်ပါ သူရဲကောင်းတို့၏ အကြောင်းအရာအရ ကာကဝဏ္ဏတိဿ မင်းကြီးသည် သူ၏သားတော်အား အင်အားပြည့်စုံလာအောင် မည်သို့မည်ပုံ ကြိုးစားဆောင်ရွက်သည်ဆိုသည်ကို သိရှိရသည်။ ၁၆ နှစ်အရွယ်၌ သားတော် ဂါမဏိသည် စစ်အတတ်ပညာအားလုံး အကြွင်းအကျန်မရှိ တတ်မြောက်နေပြီ။ အင်အားတောင့်တင်းသော စစ်တပ်တစ်တပ် တည်ထောင်ပြီးလျှင် စစ်သည် တပ်သားများအား ဂါမဏိကိုယ်တိုင် စစ်သင်တန်းပေးသည်။

မဟာဝေလီမြစ်အနီးရှိ ဒီဃဝါပီ၌ စစ်တပ်ချလျက် နယ်စပ်ဒေသကို စောင့်ကြပ်နေသည်။ မဟာဝေလီမြစ်သည် သီဟိုဠ်နှင့် ဒမိလတို့၏ ဒေသကို ခြားထားသည့် နယ်နိမိတ်ဖြစ်သည်။ လူမျိုးနှစ်မျိုး၏အကြား စစ်မက်မဖြစ်ပွား စေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူ၏သားတော် ဂါမဏိအား နယ်စပ်ဒေသတွင် စောင့်ကြပ်နေရန် ဒဏဃဝါပီသို့ ပို့ထားသည်။ သို့သော်လည်း အခါအခွင့်ကြုံတိုင်း ဒမိလတို့ ပိုင်နက်ဒေသမှ လူများသည် သီဟိုဠ်တိုင်းပြည် အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာလေ့ရှိသည်။

လက်ဆောင်ပဏ္ဏာ သို့မဟုတ် အခွန်ဘဏ္ဍာပေးလျက် ဧဠာရဘုရင် ကျေနပ်မှုရှိနေအောင် လုပ်နေရသည်။ ဂါမဏိက ထိုအချက်ကို လုံးဝမနှစ်မြို့ ပေ။ ဧဠာရနှင့် စစ်ခင်းရန်အတွက် ဂါမဏိသည် သူ့ခမည်းတော်ထံမှ ခွင့်ပြု ချက်ရရန် ကြိုးစားကြည့်သည်။ သို့ရာတွင် ခမည်းတော်၏အမြင်၌ သူ့သား တော်အတွက် စစ်တိုက်ရန် အချိန်မကျသေးဟု အထင်ရှိနေသည်။ ထို့ကြောင့် သားတော်အား စိတ်လိုက်မာန်ပါ မပြုလုပ်ရန် တားမြစ်ပိတ်ပင်ထားသည်။ သို့ ရာတွင် သားတော် ဂါမဏိကမူ ရန်သူကို ယှဉ်ပြိုင်တိုက်ခိုက်ရန် စစ်သွေးကြွနေ သည်။ သူ၏ ဖခမည်းတော်ထံ မိန်းမဝတ်ဆင်သည့် အဆင်တန်ဆာများကို ပေးပို့လျက် မိန်းမကဲ့သို့ ကြောက်စိတ်မွေးနေသည့် ခမည်းတော်အနေနှင့် မိန်းမများဝတ်သည့် အဆင်တန်ဆာကို ဝတ်ဆင်ပြီး အိမ်မှာနေထိုင်ရန်သာ ကောင်းသည်ဟူ၍ အကြောင်းကြားလိုက်သည်။ ဤတွင် ကာကဝဏ္ဏ တိဿ မင်းကြီးသည် အကြီးအကျယ် ရာဇမာန်ရှုသွားပြီးလျှင် ဂါမဏိအား ရွှေကြိုးနှင့် ချည်နှောင်ပြီး အကျဉ်းချထားစေဟု အမိန့်ချမှတ်လိုက်သည်။

ဘုရင့်အမိန့်တော်ကို ကြားသိရသောအခါ ဝိတာရမဟာဒေဝီ မိဖုရားကြီး

သည် အကြီးအကျယ် ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့သွားသည်။ သားတော်ထံ အမြန် သွားလျက် ရွှေငွေရတနာအချို့ ပေးပြီးလျှင် ခမည်းတော် အသက်ရှင်နေသရွေ့ တစ်နေရာရာ၌ တိမ်းရှောင် ပုန်းအောင်းနေပါဟုပြော၍ သားတော်ကို တိမ်းရှောင် ထွက်ပြေးသွားခိုင်းသည်။ ဖခမည်းတော်အပေါ် မဖွယ်မရာ မချေမငံ ပြုမှုဆက်ဆံသောကြောင့် သားတော်၏အမည်သည် ဒုဋ္ဌ (လူဆိုး) ဂါမဏီဟု တွင်သွားခြင်းဖြစ်သည်။

ကာကဝဏ္ဏတိဿမင်းကြီးသည် ထိုအချိန်၌ မဟာနဂ္ဂလ စေတီတော်ကို တည်နေသည်။ စေတီတော် တည်ပြီးသောအခါ မင်းကြီးသည် ရဟန်းသံဃာများကို ပင့်ဖိတ်သည်။ စေတီအား ပူဇော်ကန်တော့ပြီးလျှင် ရဟန်းသံဃာများ၏ မျက်မှောက်၌ ဂါမဏီ၏ သူရဲကောင်းများအား “အကျွန်ုပ်တို့သည် ညီတော် နောင်တော် နှစ်ပါး၏ ပဋိပက္ခတွင် မည်သည့်ဘက်မှ မပါပါ” ဟူ၍ သစ္စာဆို ခိုင်းသည်။

ဂါမဏီသည် မလယသို့ တိမ်းရှောင် ထွက်ပြေးသွားသည်။ ထိုဒေသ၌ တောင်ပေါ်ဒေသတွင် လယ်သမားအသွင် ဆောင်ပြီးလျှင် လယ်သမားတစ်ဦး၏ အိမ်ထောင်မိသားစုတွင် နေထိုင်သည်။ ဂါမဏီ မထင်မရှားနေရသည့် အချိန် ကာလနှင့် စပ်လျဉ်း၍ မဟာဝံသက ရေငုံနေသည်။ သားတော်သည် ကိုယ်ရောင် ဖျောက်ပြီး ကြာကြာနေလိုက်ရပုံ မရပေ။ သူ နေပြည်တော်မှ ထွက်ခွာသွားပြီး မကြာခင်မှာပင် ဘုရင်မင်းကြီး ကံတော်ကုန်သွားသည်။ သို့ရာတွင် မထင်မရှား နေရသည့် အချိန်ကာလသည် တိုပင်တိုငြားသော်လည်း ထိုကာလအတွင်း သားတော်ဂါမဏီ မည်သို့မည်ပုံ နေခဲ့ရသည်ဆိုသည်မှာ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အစဉ် အလာ ပြောဆိုလာခဲ့ကြသော အထူးရေပန်းစားသည့် အကြောင်းအရာတစ်ရပ် ဖြစ်နေသည်။

ဂါမဏီမင်းသား ရုပ်ဖျောက်လျက် လယ်သမားယောင်ဆောင်ပြီး အလုပ်လုပ် နေသည့် လယ်သမားအိမ်ထောင် မိသားစုတွင် သမီးနှစ်ယောက်ရှိသည်။ အကြီးကို ကလုဇတနာဟု ခေါ်ပြီး အငယ်ကို ရနုဇတနာဟု ခေါ်သည်။ အိမ်ရှင် လယ်သမားကြီးသည် ဧည့်သည်လုလင်အား အထူး ကျေနပ်အားရနေသည်ဖြစ်၍ သူ့သမီးအကြီးနှင့် လက်ထပ်ပေးလိုသည့် ဆန္ဒရှိသည်။ သို့သော်လည်း ကလု

ဧတနာက အမျိုးအမည်မသိသည့် အညတရတစ်ယောက်နှင့် လက်မထပ်လိုပါ ဟု ပြောပြီးလျှင် ဖခင်အလိုဆန္ဒကို ငြင်းဆန်သည်။

သမီးငယ် ရန်ဧတနာကမူ မဆွတ်ခင်က ညွတ်ချင်ချင်ဖြစ်နေ၍ ဖခင်၏ အပြောအဆိုကိုသာ စောင့်နေသူဖြစ်သည်။ သားတော်သည် လယ်သမား တစ် ယောက်ကဲ့သို့ပင် တစ်နေ့လုံး လယ်ထဲတွင် အလုပ်လုပ်နေပြီး ညနေစောင်း သောအခါ သမီးအငယ် ရန်ဧတနာနှင့်အတူ အိမ်ပြန်လာတတ်သည်။ သမီး အငယ်သည် သားတော်အား မေတ္တာသက်ဝင်နေသည်။

တစ်နေ့သ၌ မွန်းတည့်ချိန်တွင် သားတော်သည် ရန်ဧတနာ ယူလာသော ထမင်းကိုစားပြီး သစ်ပင်တစ်ပင်၏ အရိပ်အောက်တွင်ထိုင်လျက် အနာဂတ် အရေးကို တွေးတောစိတ်ကူးနေသည်။ ထိုအခိုက် ရန်ဧတနာသည် သားတော်၏ ပေါင်ပေါ်တွင် ဦးခေါင်းတင်လျက် အိပ်ပျော်သွားသည်။ အတန်ငယ်ကြာသွား သောအခါ သားတော်သည် စိတ်ကူးကမ္ဘာမှ ပြန်လှည့်လာသည်။ မိမိ၏ ရင်ခွင် ထဲတွင် အိပ်ပျော်နေသော ရန်ဧတနာ၏မျက်နှာကို ကြည့်လိုက်ပြီးလျှင် ချစ်သူ ၏ နဖူးပြင်ကို လက်ဖြင့် တယုတယ သပ်ပေးနေသည်။

ထိုအခိုက် ရန်ဧတနာသည် အိပ်ရာမှ လန့်နိုးပြီး သားတော်ကို စူးစိုက် ကြည့်သည်။ သားတော်က အကျိုးအကြောင်း မေးကြည့်သောအခါ ရန်ဧတနာက သူ့အိပ်မက်အကြောင်း ပြောပြသည်။ အိပ်မက်ထဲတွင် လူပေါင်းများစွာတို့သည် လယ်သမားလုလင်ကို မင်းမြှောက်လျက် ဆင်ပေါ်တင်ပြီး စိတန်းလှည့်လှည့် သွားကြသည်။ ဘုရင်၏ဘေးတွင် ရန်ဧတနာကိုယ်တိုင် မိဖုရားအဖြစ် ထိုင်နေ သည်။

အိပ်မက်အကြောင်း ပြောပြပြီးသည့် ခဏ၌ပင် တောအုပ်အတွင်းမှ မြင်းခွာသံ ကြားရသည်။ မြင်းခွာသံကြားရာသို့ သူတို့နှစ်ဦး လှည့်ကြည့်လိုက် ကြသည်။ မြင်းစစ်သည်တစ်ယောက် သားတော်ရှေ့ ရောက်လာပြီး သားတော် အား အရိုအသေပြုလျက် ကာကဝဏ္ဏတိဿ ဘုရင်မင်းကြီး ကံတော်ကုန်သွား ပြီ ဆိုသည့်အကြောင်းကို ပြောပြသည်။

သားတော်သည် လယ်သမားသမီး၏ မျက်နှာကိုကြည့်လျက် “မင်းအိပ် မက် အမှန်ဖြစ်လာပြီ။ မင်းအိပ်မက်ထဲက ဘုရင်ဟာ ငါပဲ။ မင်းက ငါ့မိဖုရား ကြီး” ဟု ပြောလိုက်သည်။ ဂါမဏီသည် သူ့ကို ခိုလှုံခွင့် ပေးထားသည့်အတွက် လယ်သမားကြီးအား ကျေးဇူးဥပကာရ တင်ပြီးလျှင် ရန်ဧတနာနှင့်အတူ မဟာ ဂမသို့ ထွက်ခွာသွားသည်။

မဟာဂမသို့ ရောက်သွားသောအခါ ဂါမဏိသည် ရာဇာသိက် ခံယူသည်။ ခမည်းတော်၏ ဈာပနအတွက် ဒီဃဝါပီမှ ညီတော် သဒ္ဓါတိဿလည်း မဟာဂမသို့ ရောက်လာသည်။ ခမည်းတော်မင်းကြီး၏ ဈာပနအခမ်းအနား ပြီးသောအခါ သဒ္ဓါတိဿသည် ဘုရင့်မယ်တော်နှင့် ဆင်တော် ကဏ္ဍုလကို ဆောင်ကြဉ်းပြီးလျှင် ဒီဃဝါပီသို့ ပြန်သွားလျက် ဒီဃဝါပီ၌ပင် အခြေချနေသည်။

ဂါမဏိက သဒ္ဓါတိဿအား ဘုရင့်မယ်တော်နှင့် ကဏ္ဍုလဆင်တော်ကို ပြန်ပို့ရန် အကြောင်းကြားလိုက်သည်။ သို့သော်လည်း သဒ္ဓါတိဿက ကဏ္ဍုလဆင်တော်ကိုလည်း ပြန်မပေးပေ။ ဘုရင့်မယ်တော်ကိုလည်း ပြန်ခွင့်မပြုပေ။ ဤတွင် ညီတော် နောင်တော် နှစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တစ်ပါး ရန်ငြိုးထားပြီးလျှင် ပြဿနာကို စစ်နှင့်ဖြေရှင်းရန် စစ်မြေပြင်သို့ ထွက်လာကြသည်။

ကာကဝဏ္ဏတိဿဘုရင်သည် တစ်နေ့နေ့တွင် ညီနောင်နှစ်ပါးအကြားတွင် စစ်မက်ဖြစ်ပွားလိမ့်မည်ဟု ကြိုတင် တွက်ထားသည့်အတွက် ညီနောင်နှစ်ပါး စစ်မက်ဖြစ်ပွားပါက မည်သည့်ဘက်မှ မလိုက်ဘဲ ကြားနေကြရန် မကွယ်လွန်မီကပင် သေနာပတိများထံမှ ဝန်ခံကတိတောင်းထားသည်။ ထို့ကြောင့် စစ်သေနာပတိများသည် ညီတော် နောင်တော်နှစ်ပါး၏ စစ်ပွဲတွင် မည်သည့်ဘက်မှ ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ညီနောင်နှစ်ပါးသည် မိမိတို့တွင် ရှိသမျှ နောက်လိုက်အင်အားဖြင့်သာလျှင် စစ်တိုက်ကြရသည်။

ညီတော် နောင်တော် နှစ်ပါးသည် ပထမနေ့တွင် စူလံဂဏိယပိဋ္ဌ၌ စစ်ခင်းကြသည်။ ပထမနေ့တွင် သဒ္ဓါတိဿက အသာရသွားသည်။ ထို့ကြောင့် ဂါမဏိသည် သူ၏ သစ္စာတော်ခံ နောက်လိုက်တစ်ယောက်နှင့် စစ်မြေပြင်မှ ထွက်ပြေးသွားရသည်။ နောက်နေ့တွင် ဂါမဏိသည် အားသစ်အင်သစ်မွေးပြီး ညီတော်အားတိုက်ရန် စစ်မြေပြင်သို့ တစ်ဖန် ပြန်ရောက်လာသည်။

ညီတော် နောင်တော် နှစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တစ်ပါး အကြိတ်အနယ်တိုက်ကြသည်။ ထိုနေ့တွင်လည်း မျှော်လင့်ချက် မရှိသောကြောင့် ဂါမဏိသည် မြင်းမကိုစီးပြီးလျှင် ကဏ္ဍုလဆင်တော်ကို ပတ်လျက် တိဿအား ထိုးနှက်ရန် မြင်းမအား ဆင်အပေါ်မှ ခုန်လွှားဖြတ်ကျော်စေသည်။ မိမိအပေါ်မှ အမ (မြင်းမ) ဖြတ်ကျော်ရမည်လားဟု ဒေါသထွက်သွားပြီးလျှင် ဆင်ကြီးသည် တိဿအား

လူတို့သည် ပုဂ္ဂိုလ်ရေး အကျိုးစီးပွားအစား တစ်စုံတစ်ခုသော မြင့်မြတ် သည့် ရည်မှန်းချက်အတွက် မိမိတို့၏အသက်ကို လွယ်လင့်တကူ စွန့်လွှတ်နိုင် ကြသည်ဟူ၍ ဂါမဏိနှင့် သူ၏ အတိုင်ပင်ခံများက သဘောပေါက်ထားကြ သည်။ ထို့ကြောင့် ဂါမဏိ၏ စစ်ပွဲသည် ‘ဓမ္မစစ်ပွဲ’ ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်သည်။

မဟာဝံသ၏ အဆိုအရ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် တိဿမဟာရာမသို့ သွားပြီး လျှင် ဗုဒ္ဓ၏ဓာတ်တော်ကို ဦးထိပ်တွင်တင်လျက် စစ်မြေပြင်၌ သံဃာတော် အရှင်သူမြတ်များကို ရှိခိုးပူဇော်လိုသည့်အတွက် မိမိနှင့်အတူ သံဃာအပါး ၅၀၀ စစ်မြေပြင်သို့ ကြွရောက်ပါရန် သံဃာတော်များအား တောင်းပန်လျှောက် ထားသည်။ “ရဟန်းတော်များအား ဖူးမြော်နေရခြင်းသည် တပည့်တော်များ အတွက် ကောင်းကျိုးမင်္ဂလာ ရှိနေပါလိမ့်မည်” ဟူ၍ ဒုဋ္ဌဂါမဏိက လျှောက် ထား ပြောပြသည်။ ညီတော် နောင်တော်နှစ်ပါး စစ်မက်မဖြစ်ပွားမီ ညီတော် နောင်တော် နှစ်ပါးအား စေ့စပ်ဖြေရှင်းပေးရန် သံဃာတော်များတွင် တာဝန်ရှိ ခဲ့သည်။ သံဃာတော်များသည် ထိုတာဝန် မကျေပွန်ခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် နောင်တ ရသည့်အနေဖြင့် ရဟန်းအပါး ၅၀၀ သည် ဒုဋ္ဌဂါမဏိနှင့်အတူ စစ်ထွက်ရာသို့ လိုက်ပါသွားကြသည်။ မိမိ၏သားတော်အား သူရဲကောင်း ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ် အောင် မွေးမြူစောင့်ရှောက်လာခဲ့သော ဘုရင့်မယ်တော် ဝိဟာရမဟာဒေဝီလည်း သားတော် ဒုဋ္ဌဂါမဏိနှင့်အတူ စစ်မြေပြင် လိုက်ပါလာလျက် စစ်သည်တပ်သား များအား အားပေးနေသည်။

ဂါမဏိ၏ စစ်တပ်သည် မဟာဂါမမှ မြောက်ဘက် မဟိယင်္ဂဏသို့ ချီတက် သွားသည်။ မဟိယင်္ဂဏ မရောက်ခင် ကဠုဝလ၊ ဧဟဋ္ဌ၊ ဂီကိတ္တ၊ ဂုထလ၊ ဂိရိ ဂမ၊ နိယမုလ္လ၊ မေနဂမ၊ ဥယံတိုဋကသတပီတိ စခန်းများ၌ မည်ကဲ့သို့သော အတားအဆီးမျိုးမှမရှိဘဲ တပ်စခန်း ချနိုင်ခဲ့သည်။

ယင်းစခန်းများ၏ အမည်နာမများသည် ၁၃ နှင့် ၁၄ ရာစု စာပေများ၌ ဖော်ပြပါရှိသည်။ ယင်းတို့အနက် ဂုတလတစ်ခုတည်းကိုသာလျှင် နောက်ပိုင်း၌ မူလအမည် အတန်ငယ်ပြောင်းပြီး ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ ဂိရိဂမသည် ယခုခေတ် ယုဒဂနာဝ ဖြစ်ကောင်းဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ရန်သူစစ်တပ်နှင့် ဂါမဏိစစ်တပ် ရင်ဆိုင် တွေ့သောနေရာမှာ မဟိယင်္ဂဏ၌ ဖြစ်သည်။

အကြောင်း ပြောပြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးက “ဒီသူခိုး အခုဘယ်မှာလဲ” ဟု မေးသည်ဖြစ်၍ မထေရ်က သဒ္ဓါတိဿ ရှိသည့်နေရာကို ပြောပြလိုက်သည်။ မယ်တော် ဝိဟာရမဟာဒေဝီက သူ၏သားတော် သဒ္ဓါတိဿကို ကွယ်ပြီး ရပ်နေသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးနှင့် မထေရ်တို့သည် သဒ္ဓါတိဿနှင့် ပတ်သက်၍ အချို့ အချို့ ပြောကြပြီးလျှင် နောက်ဆုံး၌ သူ၏ညီတော်အား အခေါ်ခိုင်းပြီး ဒုဋ္ဌဂါမဏိ သည် သူ၏ ညီတော်နှင့်အတူ သံဃာတော်များ၏ ရှေ့မှောက်တွင် ထမင်းလက်ဆုံ စားသည်။ ထိုအခါကျမှပင် သံဃာတော်များလည်း ယာဂုဘုဉ်းပေးပြီး ပြန်ကြွ သွားကြသည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် လယ်ယာစိုက်ပျိုးမှုကို တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်ရန်အတွက် ညီ တော် တိဿအား ဒီဃဝါပီသို့ ပြန်လွှတ်လိုက်ပြီးလျှင် မိမိကိုယ်တိုင်လည်း သီးနှံစပါးများ ပိုမိုထွက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်နေသည်။ ယင်းမှာ စစ်ပွဲကြီးအတွက် အဆင်သင့်ဖြစ်စေရန် စီမံဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ကာကဝဏ္ဏတိဿမင်းကြီးသည် မကွယ်လွန်မီက မေရုဝိလတိုင်းကို သိမ်းပိုက်လိုက်လေသည်။ ညီတော် နောင်တော်နှစ်ပါး အချင်းချင်း စစ်တိုက် နေချိန်၌ ဧဋ္ဌာရ၏ စစ်တပ်က ကာကဝဏ္ဏတိဿမင်းကြီး၏ နယ်စပ်ဖြစ်သော မဟာဝေလီမြစ် ရောဟဏအပိုင်းကို ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်သည်။ ညီနောင်နှစ်ပါး စစ်မက်ဖြစ်ပွားရခြင်းမှာလည်း ဧဋ္ဌာရ၏လူများ မြောက်ထိုးပင့်ကော် လုပ်သော ကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် ဧဋ္ဌာရကိုမတိုက်မီ ဒီဂဝါပီ၌ စားနပ်ရိက္ခာ အလုံအလောက် ဖြစ်စေရန် စီမံထားသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ စစ်တိုက်ခြင်းသည် နိုင်ငံ ချဲ့ထွင်နိုင်ရန် အတွက်လည်း မဟုတ်ပေ။ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးလောဘ အတောမသတ် နိုင်သောကြောင့် လည်း မဟုတ်ပေ။ ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ကို ကာကွယ်ရန်အတွက်သာလျှင် ဖြစ် သည်။ ဘုရင် ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် သူ၏ တပ်သားများအား မိမိတို့သည် တောက်ပ သော အနာဂတ်ကို မျှော်ကိုးပြီး အသက်ကို စတေးကြခြင်းဖြစ်ကြောင်း၊ မိမိတို့ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအကျိုးအတွက်၊ မိမိတို့၏ အာဏာကို ချဲ့ထွင်ရန်အတွက်၊ မိမိတို့၏ သားသမီး အဆက်အနွယ်များ၏ ကောင်းကျိုးအတွက်မဟုတ်ဘဲ မိမိတို့ အသက် ထက်ပင် မြတ်နိုးသော ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ထွန်းကားရေးအတွက် စစ်တိုက် ရခြင်းဖြစ်ကြောင်းကို ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ ပြောပြထားသည်။

မဟိယင်္ဂဏသည် သီဟိုဠ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ အမြင့်မြတ်ဆုံး နေရာ ဌာနများထဲ၌ တစ်ခုအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က ယင်းဌာနသည် စစ်ရေး အရလည်း အရေးပါသည်။ မဟိယင်္ဂဏသည် မဟာဗေလီမြစ်နှင့် မဝေးလှ။ ထိုနေရာ၌ ဒမိလတို့၏ ခံတပ်တစ်ခုရှိသည်။ ယင်းခံတပ်၏ သေနာပတိမှာ ဆတြဖြစ်သည်။

ယင်းခံတပ်ကို တိုက်ခိုက်ဖြိုဖျက်ပြီးသောအခါ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် ထိုနေရာ တွင် အချိန်အတန်ကြာမျှ စစ်စခန်းချနေသည်။ ထိုအချိန်အတွင်း ဒုဋ္ဌဂါမဏိ သည် မဟိယင်္ဂဏရှိ စေတီကို ပြုပြင်လျက် စေတီကြီးဖြစ်အောင် မွမ်းမံတည် လေသည်။

ဒုတိယ စစ်တလင်းမှာ မြောက်ဘက်ရှိ အမွတိတ္တ (အမွတု) ဖြစ်သည်။ ယင်းနေရာသည် ထူးထူးခြားခြား အင်အားတောင့်တင်းခိုင်မာသော စစ်အခြေခံ စခန်းဖြစ်သည်။ ယင်းစခန်းကို ကာကွယ်ရန်အတွက် တစ်ဖက်၌ မြစ်ရှိပြီး ကျန်တစ်ဖက်၌ ထိုမြစ်မှ ထွက်လာသော တူးမြောင်းကြီး တစ်ခုရှိ၏။ ဂါမဏိ၏ စစ်တပ်သည် ယင်းစစ်စခန်းကို လေးလတိတိ တိုက်ခိုက်သည်။ သို့သော်လည်း ခံတပ်၏အင်အားမှာ ယုတ်လျော့မသွားပေ။

ဂါမဏိသည် သေနာပတိဆတြ၏ မိန်းမများနှင့် ပတ်သက်သော ပျော့ ကွက်ကို အသုံးချလိုက်လေသည်။ ယင်းထောင်ချောက်အတွက် ဝိဟာရ မဟာ ဒေဝီကိုယ်တိုင် ဇာတ်လိုက်အဖြစ် ပါဝင်လာသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ မဟာဝံသ ဋီကာ၏ အဆိုအရ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် သေနာပတိအား သူ၏မယ်တော် ဝိဟာရ မဟာဒေဝီနှင့် လက်ဆက်ရန် ကမ်းလှမ်းသည်။ ထို့နောက်တွင် ဒမိလ ညီနောင် ခုနစ်ဦး အုပ်ချုပ်သော ယင်းတောင့်တင်းခိုင်မာသည့် ခံတပ်ကြီးကို သိမ်းပိုက် လိုက်လေသည်။

ယင်းခံတပ်ကြီး၏ အမည်မှာ ‘သတ္တဗေ ကောဇေ’ (ညီနောင်ခုနစ်ဖော် တို့၏ ခံတပ်)ဟုလည်း ခေါ်သည်။ ယင်းခံတပ်တွင် သိမ်းပိုက်ရရှိသော ပစ္စည်း ပစ္စယများကို တပ်သားများအား ခွဲဝေပေးလိုက်သည်။

ထို့နောက် ဂါမဏိ၏ စစ်တပ်သည် မဟာဗေလီမြစ် ယာဘက်ကမ်း တစ်လျှောက် မြောက်ဘက် ချီတက်သွားသည်။ ဂါမဏိ၏ စစ်တပ်အတွက် အပိတ်ပင် အတားအဆီးခံရပြီး ရန်သူတပ်နှင့် ရင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ရသော နေရာ ဌာနများမှာ အန္တရသောဘ (အနုရောဘ)၊ ဒေါဏ (ဒေရဂမ)၊ ဟာလကောလ၊

ဗလိသောဗ္ဗ (ပေါလဝတ္ထ)၊ ဒိဃာဘယဂလ္လ၊ ကစ္ဆတိတ္ထ (ကသာတောဒ)၊ ကောဋ နဂရဗဟိဋ္ဌ၊ ဂါမဏီ၊ ကုမ္ဘဂါမ၊ နန္ဒိဂါမ၊ ခါနဂါမ၊ တမ္ဗ (တမ္ဗနာဂမ)၊ ဥန္နာမ၊ ဇမ္ဗူ (ဒမန္ဒရ)တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းနေရာ ဌာနများ၌ရှိသော ခံတပ်အတော် များများမှာ ခံတပ်များကို အုပ်ချုပ်သော သေနာပတိတို့၏ အမည်နာမအတိုင်း အမည်နာမ တွင်နေသည်။

ယင်းခံတပ်များအနက် ယခုအခါတွင် ကစ္ဆတိတ္ထနှင့် ပတ်သက်၍သာ လျှင် အတိအကျ သတ်မှတ်ဆုံးဖြတ်၍ ရသည်။ ယင်းစခန်းသည် ပိုလန္ဒရဝ အနီးရှိ မဟာဗေလီမြစ်၏ မဟင်္ဂ တောဌာနအမည်ရှိ ဆိပ်ကမ်းဖြစ်သည်။ ပေါလဝတ္ထသည် မဟုယင်္ဂဏနှင့် ပိုလန္ဒရဝကြားတွင်ရှိသော ယခုခေတ် ပေါလတ္တာဝိလဖြစ်ဖို့ ရှိသည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏီ၏ စစ်တပ်သည် မြစ်ကိုဖြတ်ကူးလျက် ရုဇိတပူရသို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ ထိုမြို့ရှိ ခံတပ်မှာ နယ်နယ်ရရ ခံတပ်မဟုတ်ပေ။ မြို့ကို မြို့တံတိုင်းကြီးများဖြင့် ကာရံထားသည်။ မြင့်မားသော ပြအိုးကြီးများနှင့် ကျုံးကြီးသုံးခုလည်း ရှိသည်။ မြို့၏တံခါးမကြီးမှာ ခိုင်ခံ့သော သံထည်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်၍ ရန်သူများ ချိုးဖောက်ဝင်ရောက်ဖို့ရန် မလွယ်ကူပေ။ မြို့အနီးရှိ လွင်ပြင်၌ ဒုဋ္ဌဂါမဏီ၏ စစ်တပ်သည် တပ်စခန်းချနေသည်။ နောက်ပိုင်း၌ ထိုနေရာ၏ အမည်သည် ခန္ဓာဝါရပိဋ္ဌိဟု တွင်နေသည်။

ဒမိလစစ်တပ်သည် ဝိဇိတပူရကို အကြိတ်အနယ် ခုခံကာကွယ်နေသည် ဖြစ်၍ ဒုဋ္ဌဂါမဏီ၏ စစ်တပ်သည် ရန်သူ့ခံတပ်ကို ချိုးဖောက်ရန် အပြင်းအထန် ကြိုးစားအားထုတ်ရသည်။ တောင်ဘက်တံခါး၌ ကဏ္ဍုလဆင်တော်နှင့် သူရဲကောင်း နန္ဒမိတြ၊ သုရနိမလတို့ ရှိနေကြသည်။ ဤတံခါး သုံးပေါက်တို့တွင် သူရဲကောင်း မဟာသောဏ၊ ဂေါဿဋ္ဌ၊ ထေရပုတ္တတို့ အသီးသီး ရှိနေကြသည်။ ကဏ္ဍုလဆင်ကြီးသည် ဒူးထောက်လျက် ကျောက်နှင့်အုတ်များကို ဖျက်ပြီးလျှင် တံခါးအတွင်း ဝင်ရောက်သွားသည်။ တံခါးအစောင့် စစ်တပ်သည် မြို့တွင်းမှ သံပူခဲများဖြင့် ပစ်သည်။ မီးဖုတ်ထားသော သံတွေခဲများ ကျောပေါ်ကျလာသော ကြောင့် မခံမရပ်နိုင်အောင် ဝေဒနာခံစားရပြီး ဆင်ကြီးသည် ရေရှိရာသို့သွားလျက် ရေထဲစိမ်နေသည်။

ထိုအခါ ဂေါဋ္ဌမ္ဗရက “ဖေ့သားကြီး ကဏ္ဍုလ၊ ယခုအချိန်အခါသည် သေရည်သေရက် သောက်နေရမည့် အခါမဟုတ်၊ သံတံခါးကြီး ကျိုးသွားအောင်

ချိုးလော့” ဟု ဟစ်အော်ပြောလိုက်သည်။ ဆင်ကြီးသည် ပြင်းပြင်းထန်ထန် အော်မြည်လျက် ရေထဲမှ ထွက်ပြီးလျှင် ကုန်းပေါ်တွင် လာရပ်သည်။ သမား တော်က ဆင်ကြီး၏ မီးလောင်ဒဏ်ရာများကို ဆေးထည့်ပေးသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ သည် သူ၏ဆင်ကြီးအား လက်ဖြင့် ပွတ်သပ်ပေးပြီးလျှင် “ဖေ့သားကြီး ကဏ္ဍုလ၊ သားကြီးကို လင်္ကာကျွန်း တစ်ကျွန်းလုံး အပ်နှင်းမည်” ဟူ၍ ချော့မော့ပြောဆို သည်။

မဟာဝံသ၏အဆိုအရ ကဏ္ဍုလဆင်ကြီး၏ကိုယ်တွင် ကျွဲရေအလွှာ ခုနစ်လွှာ ထပ်ထားသော အရေထူထူကြီးကို ချည်နှောင် ဖုံးအုပ်ထားလိုက်သည်။ မီးမြားကဲ့သို့ ဆင်ကြီးသည် သံတံခါးကြီးကို ဝင်ဆောင်လိုက်ပြီးလျှင် အခက် အခဲ အတားအဆီးများကို ကြံကြံခံလျက် အစွယ်နှစ်ချောင်းဖြင့် တံခါးရွက်ကြီး ကိုလည်းကောင်း၊ ခြေထောက်ဖြင့် တံခါးပေါင်များကိုလည်းကောင်း ချိုးဖျက် ပစ်လိုက်သည်။ သူရဲကောင်း နန္ဒီမိတြ၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် လင်္ကာဒီပစစ်တပ် သည် ခံတပ်တွင်းသို့ ထိုးဖောက် ဝင်ရောက်သွားသည်။ လေးလတိတိ ဘုရင် မင်းကြီးသည် မြို့ကို ဖျက်ဆီးပစ်နေရသည်။

ထို့နောက် ဂိရိလက ခံတပ်ကို အလွယ်တကူ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်နိုင် ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် မဟောလင်္ဂရ ခံတပ်ကိုမူ တော်တော်နှင့် သိမ်းပိုက်၍ မရ ပေ။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ၏ စစ်တပ်သည် ယင်းခံတပ်ကို လေးလကြာမျှ တိုက်ခိုက်နေ သော်လည်း အကြောင်းထူးမလာပေ။ ထို့ကြောင့် မဟာဗျူဟာပြောင်း၍ တိုက် ရသည်။ ထိုအခါကျမှပင် ခံတပ်ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ယခုခေတ် စက်မှု ထွန်းကားချိန်၌ စက်မှုကိရိယာများ၏ အကူအညီဖြင့် တောများကို ဖျက်ဆီးပစ် သကဲ့သို့ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ၏ စစ်တပ်သည် ခံတပ် တစ်ခုပြီးတစ်ခု သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့ သည်။ နောက်ဆုံး အကြီးမား အပြင်းထန်ဆုံး တိုက်ရသောစစ်ပွဲမှာ အနုရာဇ ပူရမြို့၌ ဧဋ္ဌာရဘုရင်နှင့် တိုက်ရသော စစ်ပွဲဖြစ်သည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏိ၏ စစ်တပ်သည် အနုရာဇပူရမြို့အနီးသို့ ရောက်ရှိလာပြီးလျှင် ကာသတောင်အနီး၌ တပ်စခန်းချနေသည်။ စစ်ကို အလျင်စလို မတိုက်သေးပေ။ ရန်သူအား စစ်ပြင်ရန် အချိန်အလုံအလောက် ပေးထားသည်။ အနုရာဇပူရသည် အနေနှင့်အမြန် သူ့လက်တွင်း ကျရောက်လာမည်ဟု ဒုဋ္ဌဂါမဏိက တွက်ထား သည်။ အနုရာဇပူရမြို့သည် ဒုဋ္ဌဂါမဏိ တပ်စခန်းချထားသော နေရာနှင့် အရှေ့တောင်ဘက် ၁၈ မိုင် အကွာလောက်တွင် ရှိနေသည်။ ထိုနေရာ၌ ဒုဋ္ဌ

ဂါမဏီသည် အချိန်အတော်ကြာကြာနေသည်။ ထိုနေရာ၌ ရေကန်ကြီးတစ်ကန် တူးပြီး ရေကစားပွဲကြီးကို ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ အနုရာဇပူရမြို့ကို လောလော ဆယ် တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရန် စိတ်ကူးထဲ မထည့်သေးပေ။ ရန်သူ၏ ခံတပ် အားလုံးကို သိမ်းပိုက်ပြီးပြီ။ ရန်သူဘက်မှ ထိုးစစ်ဆင်လာမည့် အချိန်ကိုသာ ငုံ့လင့် စောင့်စားနေသည်။

ယင်းသို့ ရပ်နားနေခြင်း၏ အခြားအကြောင်းတစ်ရပ်လည်း ရှိနိုင်သေး သည်။ အချိန်ကာလ ကြာမြင့်စွာ ဆက်တိုက် စစ်ပွဲဆင်နွှဲရသဖြင့် ဒုဋ္ဌဂါမဏီ၏ စစ်တပ်သည် စစ်ပန်းပြီး အနားယူလိုသည့်ဆန္ဒ ရှိနေသည်။ နိုင်ငံရှိ နယ်မြေ အတော်များများမှာလည်း ဒုဋ္ဌဂါမဏီ၏ ပိုင်နက်ထဲ ရောက်နေကြပြီ။ သူ၏ စစ်တပ်ထဲတွင် သီဟိုဠ်သား တပ်သားများကိုလည်း ထပ်ဖြည့်သည်။

တစ်ဖက်တွင် ဘုရင်ဧဋ္ဌာရကလည်း ထိုးစစ်ဆင်လာမည့် အချိန်ကိုသာ စောင့်စားနေသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏီ၏ ခြေကုန်လက်ပန်းကျနေသော စစ်တပ်ကို အားမွေးထားသည့် စစ်တပ်က မှုန်မှုန်ညက်ညက် ချေပစ်နိုင်လိမ့်မည်ဟု ဧဋ္ဌာ ရက တွက်ထားသည်။ ယခုထက်ထိ တိုက်ရည်ခိုက်ရည်ရှိသော ဒမိလတပ်သား များသည် စစ်မြေပြင် မထွက်ကြရသေးပေ။ ဤစစ်ပွဲသည် အဆုံးအဖြတ်ပေး မည့် စစ်ပွဲဖြစ်သည်။

နောက်ဆုံးတွင် ဧဋ္ဌာရ၏ စစ်တပ်ကြီးသည် ဒုဋ္ဌဂါမဏီကို ထိုးစစ်ဆင်ရန် ကာသတောင်ဘက်သို့ ချီတက်သွားသည်။ ထို့ကြောင့် ဒုဋ္ဌဂါမဏီသည် သူတိုက် လိုသည့် နေရာမှ စစ်တိုက်ရန် အခွင့်အလမ်း ရရှိသွားသည်။ ရှေးဟောင်း အိန္ဒိယနှင့် လင်္ကာဒီပ စစ်ဗျူဟာနည်းအရ ထိုးစစ်ဆင်သူ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ရန်သူဘက်မှ တပ်မှူးကို စစ်မြေပြင်၌ ရှာပြီး လက်ရဖမ်းဆီးခြင်း သို့မဟုတ် သတ်ဖြတ်ပစ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်မှ တပ်မှူးကလည်း ထိုနည်းအတိုင်းပင် ပြုလုပ်သည်။ နှစ်ဖက်မှ စစ်တပ်သည် မိမိတို့၏တပ်မှူးကို ကြိုးစားပြီး ကာ ကွယ်လေသည်။

ထို့ကြောင့် ဒုဋ္ဌဂါမဏီသည် သူ၏မယ်တော်အား တိုင်ပင်ပြီး မယ်တော် ၏ အကြံဉာဏ်ပေးချက်အရ စစ်စခန်း ၃၂ စခန်းကို ဖန်တီးထားသည်။ မိမိ ၏ ပုံတူထီးဆောင်းရုပ်တု တစ်ခုစီကို စခန်းတိုင်း၌ ထားစေပြီး မိမိကိုယ်တိုင်

ကမူ အတွင်းဘက်က စခန်းတွင် ရှိနေသည်။ ယင်းရုပ်တုများမှာ ရန်သူအား လှည့်စားရန်အတွက် စီစဉ်ထားသည့် ရုပ်တုများဖြစ်သည်။

ဘုရင် ဧဠာရ၏ သေနာပတိ ဒီဃဇန္တုသည် ဒုဋ္ဌဂါမဏိ စစ်တပ်၏ ပထမစခန်းကို ထိုးဖောက်ပြီး ရုပ်တုကို ချေမှုန်းပစ်လိုက်သည်။ ထို့နောက် ဒုဋ္ဌဂါမဏိအစစ်ကို ရှာရန် ရှေ့သို့ချီတက်သည်။ ယင်းတိုက်ပွဲ၌ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ၏ စစ်တပ် အထိနာသည်ဆိုသည်မှာ ယုံမှားဖွယ်မရှိပေ။ စခန်း တစ်ခုပြီးတစ်ခု ထိုးဖောက်သွားသော ဒီဃဇန္တုသည် ဒုဋ္ဌဂါမဏိရှိနေသော စခန်းသို့ ရောက်သွားသည်။ ထိုစခန်း၌ မိမိ၏ ဘုရင်မင်းကြီးကို ကာကွယ်ရန် သေနာပတိ သူရနိ မလသည် အသင့်အနေအထားတွင် ရှိနေသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးအနီးသို့ ချီတက်လာသော ဒီဃဇန္တုအား သူ၏ အမည် နာမကို ထုတ်ဖော်ပြောပြပြီး စိန်ခေါ်လိုက်သည်။ ဒီဃဇန္တုသည် သူရနိမလအား ထိုးနှက်လိုက်သည်။ ယင်းထိုးနှက်ချက်ကို တိမ်းရှောင်ရန်အတွက် သူရနိမလသည် ပထမ သူ၏ဒိုင်းကြီးနှင့် ရှေ့တွင်ကာလိုက်သည်။ ထို့နောက် ဒိုင်းကြီးကို လက်ထဲက ပစ်ချလိုက်ပြီး တစ်ဖက်သို့ ခုန်ထွက်သွားသည်။ ဒီဇိလသေနာပတိ ၏ ဓားချက်သည် သူရနိမလလက်ထဲက လွတ်ချလိုက်သော ဒိုင်းကြီးကို သွားထိပြီး ဒီဃဇန္တုမှာမူ အရှိန်ကို မထိန်းနိုင်ဘဲ မြေပေါ်လဲကျသွားသည်။ ဤတွင် သူရနိမလသည် ဒီဃဇန္တုအား သူ၏ လက်သုံးတော်ဓားနှင့် အပြတ်ရှင်းလိုက်သည်။

ဖုဿဒေဝက ခရုသင်းမှုတ်လိုက်သည်။ ဒီဇိလစစ်တပ်သည် သူတို့၏ သေနာပတိ ကျဆုံးသွားသည်ကို မြင်တွေ့ရသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ခရုသင်းမှုတ်သံ ကြားရသောကြောင့်လည်းကောင်း ကစဉ့်ကလျား ထွက်ပြေးသွားကြသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ၏ စစ်တပ်သည် ကစဉ့်ကလျား ထွက်ပြေးသွားသော ဒီဇိလစစ်တပ်နောက် လိုက်တိုက်ပြီး ဒီဇိလစစ်တပ်အား ချေမှုန်းပစ်လိုက်သည်။ ကျဆုံးသွားသော ဒီဇိလစစ်သားများ၏ သွေးဖြင့် ထိုနေရာရှိ ရေကန်သည် ခြင်းခြင်းနီသွားသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုရေကန်၏အမည်မှာ ကုလတျကန်ဟု တွင်နေခြင်းဖြစ်သည်။

ဘုရင် ဧဠာရသည် မဟာပဗ္ဗတအမည်ရှိ ဆင်ကြီးကိုစီးလျက် သူ၏ တပ်နှင့်အတူ ပြန်ဆုတ်သွားသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိစစ်တပ်၏ အလုပ်မှာ ဆုတ်သွားသော ဧဠာရအား ဖမ်းဆီးလျက် အနုရာဇပူရမရောက်မီ သုတ်သင်ရှင်းလင်းပစ်

ရန် ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဒုဋ္ဌဂါမဏိက ထိုသို့မလုပ်ရန် ပိတ်ပင်တားဆီးပြီး သူကလွဲပြီး အခြားမည်သူတစ်ဦး တစ်ယောက်မျှ ဧဋ္ဌာရကို မတိုက်ရန် အမိန့် ပေးလိုက်သည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် ကဏ္ဍုလဆင်ကြီးကို စီးပြီး ဧဋ္ဌာရနောက် လိုက်သွား သည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် ဧဋ္ဌာရ၏လမ်းကို ကာဆီးလိုက်သည့်အချိန်၌ ဧဋ္ဌာရ သည် အနုရာဓပူရမြို့တွင်းသို့ ဝင်မိသလောက် ဝင်မိသွားလေပြီ။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ သည် ဧဋ္ဌာရအား စီးချင်းတိုက်ရန် စိန်ခေါ်လိုက်သည်။ စစ်ပွဲထုံးတမ်းစဉ်လာအရ ဧဋ္ဌာရသည် ဒုဋ္ဌဂါမဏိ၏ စိန်ခေါ်ချက်ကို လက်ခံလိုက်ရသည်။ ယင်းသို့အား ဖြင့် စစ်သည်သူရဲကောင်း ဘုရင်နှစ်ပါးသည် အနုရာဓပူရမြို့ တောင်ဘက် မြို့ တံခါးအပြင်ဘက်၌ စီးချင်းထိုးကြသည်။

နှစ်ဦးလုံးပင် မိမိတို့၏ ဆင်ကြီးပေါ်၌ ရှိနေကြသည်။ အဆုံးအဖြတ် ပေးမည့် ယင်းတိုက်ပွဲမှာ အလွန်တရာ သည်းထိတ်ရင်ဖိုဖြစ်ပြီး တစ်ခဏအတော အတွင်း၌ပင် ပြီးဆုံးသွားသည်။ ဧဋ္ဌာရသည် ဒုဋ္ဌဂါမဏိအား လုံဖြင့် ပစ်ထိုး လိုက်လေသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိက ဧဋ္ဌာရ၏ လုံချက်ကို ဖယ်ပစ်လိုက်သည်။ ထို့ နောက် ဒုဋ္ဌဂါမဏိက သူ၏ဆင်ကို ဧဋ္ဌာရ၏ဆင်အား တိုက်ခိုက်စေပြီးလျှင် တစ်ပြိုင်နက်တည်းမှာပင် ဧဋ္ဌာရအား လုံဖြင့် ပစ်ထိုးလိုက်လေသည်။ ဧဋ္ဌာရ သည် သူ၏ဆင်ကြီးနှင့် အတူတကွ ကျဆုံးသွားရှာသည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် လေးဖက်လေးရပ် တစ်ယူဇနာမှ လူများကို စုဝေးစေ ပြီးလျှင် ဧဋ္ဌာရဘုရင်၏ ရုပ်အလောင်းကို ဂုဏ်သရေရှိစွာ မီးသင်္ဂြိုဟ်လိုက် သည်။ သူကျဆုံးရာ နေရာ၌ပင် ဧဋ္ဌာရအား သူရဲကောင်းတစ်ဦးအား ဂုဏ်ပြု သည့်နည်းဖြင့် ဂုဏ်ပြုပြီးလျှင် ဈာပနအခမ်းအနားကို ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ ထိုနေရာ၌ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် စေတီတစ်ဆူ တည်ထားပြီးလျှင် လူအပေါင်းတို့ အား ထိုစေတီကို ပူဇော်စေသည်။ စေတီအနီး ဖြတ်သွားဖြတ်လာလုပ်သူ မည် သူမဆို မည်ကဲ့သို့သော တူရိယာဂီတကိုမျှ မတီးမှုတ်ရဟူ၍လည်း ပညတ်ထား သည်။ ယင်းအစဉ်အလာသည် နှစ်ပေါင်း ခုနစ်ရာအထိ (မဟာဝံသကျမ်းကို ရေးသားစီရင်သည့် ၅ ရာစုနှစ်အထိ) တည်မြဲလာခဲ့သည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် သူ၏ မိဘဘိုးဘွားများ၏မြို့တော် အနုရာဓပူရတွင်းသို့ ဝင်ရောက်သွားပြီးလျှင် သူ၏နောက်လိုက် ဗိုလ်ပါများနှင့် အတူတကွ တပျော် တပါးကြီး အောင်ပွဲကျင်းပသည်။ သို့ရာတွင် အေးအေးချမ်းချမ်း မနေနိုင်မီ

အတောအတွင်းမှာပင် ဒုဋ္ဌဂါမဏီသည် နောက်ထပ် ရန်သူတစ်ယောက်နှင့် ရင်ဆိုင်ရပြန်သည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏီ၏လက်တွင်း ဝိဇိတပူရ ကျရောက်သွားပြီးနောက် ဘုရင်ဧဋ္ဌာရသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ ဒီဃဇန္တု၏တူ ဘလ္လုကအား စစ်ကူခေါ်လိုက်သည်။

အဆုံးအဖြတ်ပေးမည့် စစ်ပွဲတွင် ပါဝင်ဆင်နွှဲရန် ဘလ္လုကသည် စစ်တပ်နှင့် အတူတကွ လင်္ကာဒီပသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ဧဋ္ဌာရ၏ ဈာပနအခမ်းအနား ကျင်းပပြီးနောက် တစ်ပတ်အကြာတွင် ရောက်ရှိလာခြင်းဖြစ်သည်။ စိတ်မချမ်းမြေ့ဖွယ် သတင်းရရှိသော်လည်း တိရုက္ကေ တီသရမ်မှ အနုရာဇပူရသို့ ချီတက်တိုက်ခိုက်ရန် ဆုံးဖြတ်ပြီးလျှင် ကောလမ္မဟာလကဒေသ၌ တပ်စွဲထားလိုက်လေသည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏီသည် စစ်တပ်နှင့် ချီတက်သွားပြီး ဘလ္လုကအား နှိမ်နင်းတိုက်ခိုက်သည်။ ယင်းတိုက်ပွဲ၌ သူရဲကောင်း ဖုဿဒေဝသည် အဓိကအခန်းကပါဝင်ပြီးလျှင် ဒမိလစစ်တပ်အား မောင်းထုတ်ပစ်လိုက်သည်။ ထိုတိုက်ပွဲ၌ ဘလ္လုက ကျဆုံးသွားသည်။ ထိုမှနောက်တွင်ကား ဒုဋ္ဌဂါမဏီသည် လင်္ကာဒီပတစ်ကျွန်းလုံး၏ ဘုရင်ဖြစ်လာသည်။ မဟာဗေလီမြစ်မြောက်ဘက် နယ်မြေတစ်ခုလုံးတွင် စိုးမိုးလိုသော သူ၏ ငယ်စဉ်တောင်ကျေး ကလေးအရွယ်က အိပ်မက်သည် အကောင်အထည် ပေါ်သွားသည်။

ကလိင်္ဂတိုင်းပြည်ကို အနိုင်တိုက်ယူပြီးသောအခါ အသောကသည် စစ်ပွဲတွင် လူအမြောက်အမြား သေကျေပျက်စီးသွားကြသည်ကို မြင်တွေ့ရသည်ဖြစ်၍ နောင်တတရား ရရှိသွားသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏီ၏ အခြေအနေသည်လည်း ထိုနည်းအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။ မိမိ၏ ရည်ရွယ်ချက် ထမြောက်အောင်မြင်ရေးအတွက် လူပေါင်းများစွာ သေကျေပျက်စီးသွားအောင် လုပ်လိုက်ရသည်ဟု ဒုဋ္ဌဂါမဏီသည် နောင်တတရား ရရှိနေသည်။ ဘုရင်မင်းကြီး၏ စိတ်အကြံကို သိရှိကြသည်ဖြစ်၍ သံဃာတော်များသည် ဘုရင်မင်းကြီး စိတ်သက်သာမှုရရှိစေရန် ရဟန္တာရှစ်ပါးကို ဘုရင်မင်းကြီးထံသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ ရဟန္တာရှစ်ပါးသည် ညဉ့်နက်သန်းခေါင် ကောင်းကင်ခရီးမှ ကြွလာကြပြီးလျှင် ဘုရင်မင်းကြီး၏ နန်းတော်တံခါးဝတွင် ဆင်းသက်ကြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးက ရဟန္တာများအား နေရာထိုင်ခင်းပေးပြီးလျှင် အဘယ်အကြောင်းကြောင့် ကြွလာကြပါသနည်းဟု မေးမြန်းလျှောက်ထားသည်။ ရဟန္တာများက ပြန်လည် အမိန့်ရှိကြသည်။

“အရှင်မင်းကြီး၊ ပိယင်္ဂီဒီပကျွန်းမှ သံဃာတော်များက ကျွန်ုပ်တို့အား အရှင်မင်းကြီးကို အားပေးစကား ပြောကြားရန်အတွက် စေလွှတ်လိုက်ပါ၏”

“တပည့်တော် အဘယ်မှာ စိတ်ငြိမ်းချမ်းမှု ရရှိမည်နည်း။ တပည့်တော် သည် အက္ခောဘိဏီတပ်ကို သေကျေပျက်စီးသွားအောင် လုပ်ခဲ့မိပါ၏”

“သင်မင်းကြီးသည် မိမိ ကျူးလွန်သောပြစ်မှုကြောင့် နတ်ပြည် နတ် လောကသို့ သွားရောက်ရေးလမ်းမမှာ အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတားဖြစ်မည် မဟုတ်ပေ။ သင်မင်းကြီးသည် မိမိလက်ဖြင့် ကာယကံမြောက် လူတစ်ယောက် ခွဲမျှကိုသာလျှင် သတ်ဖြတ်သူဖြစ်ပါ၏။ လူတစ်ယောက်မှာ သရဏဂုံသုံးပါး တည်သူဖြစ်ပါ၏။ ကျန်လူမှာမူ ငါးပါးသီလ ကျင့်သုံးဆောက်တည်သူဖြစ်၏။ ကျန်လူများမှာမူ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနှင့် ဒုဿီလများဖြစ်၍ တိရစ္ဆာန်များနှင့် ဘာမျှမထူး ခြားပါ။ သင်မင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ထွန်းလင်းတောက်ပအောင် ပြု လုပ်ဆောင်ရွက်ရမည့် ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပါ၏။ ထို့ကြောင့် သင်မင်းကြီးသည် စိတ် နှလုံး မသာမယာဖြစ်မနေပါနှင့်”

ရဟန္တာများ၏ မိန့်ကြားချက်ကို ကြားရသောအခါ ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီး သည် စိတ်သက်သာရာ ရသွားသည်။ သူ၏ နန်းစံနှစ် ၂၄ နှစ်အတွင်း (၁၀၁- ၇၇) ဘုရင်မင်းကြီးသည် သာသနာထွန်းကား ပြန့်ပွားရေးအတွက် ကြိုးစား အားထုတ်ခဲ့သည်။ ကျောင်းကန်ဘုရား စေတီပုထိုးများကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်း သည်။ ဘလ္လုကအား နိမိနင်းတိုက်ခိုက်ပြီးသည့်နောက်၌ ဒုဋ္ဌဂါမဏိအတွက် ရန်သတ္တရ ပြုလုပ်မည့်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ မရှိတော့ပေ။ ထို့ကြောင့် ဘုရင် မင်းကြီးသည် ထိုအချိန်မှစ၍ မိမိ၏ ရှိသမျှစွမ်းအားနှင့် အချိန်ကာလကို ဗုဒ္ဓ သာသနာတော် စည်ပင်ပြန့်ပွားရေး၌သာလျှင် အသုံးချနိုင်ခဲ့သည်။

မဟာဝံသ၌ ဤသို့ဆိုထားသည်။ ဓမ္မဝိဇယ ဓမ္မအောင်ပွဲ ရရှိပြီးသည့်နောက်၌ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် ရာဇအဘိသိက် ခံယူသည်။ သူ၏ သူရဲကောင်းဆယ်ယောက် အား ထိုက်တန်သော ရာထူးဂုဏ်ထူးများကို ပေးအပ်ချီးမြှင့်သည်။ သူရဲကောင်း ထေရပုတ္တာဘယမှာမူ မည်ကဲ့သို့သော ရာထူးဌာနန္တရကိုမှ မယူဘဲ ရဟန်းဘောင် ဝင်ရောက်ခွင့်ပေးရန် တောင်းပန်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးက သူ၏ အလိုဆန္ဒကို လိုက်လျောလိုက်ရသည်။ ယေရပုတ္တ ရဟန်းပြုသွားသည်။

ပထမဦးစွာ ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီးသည် မိရိစ္ဆဝတ္တိ ထူပါရုံစေတီတော်ကြီးကို တည်သည်။ မဟာဝံသ၏ အဆိုအရ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သံဃာကိုမလှူဘဲ မေ့ပြီး ငရုတ်သီး စားပစ်လိုက်သည်။ ယင်းပြုမူချက်အတွက် ဒဏ်ဆောင်သည့် အနေဖြင့် ဘုရင်မင်းကြီးသည် မိရိစ္ဆဝတ္တိ ထူပါရုံစေတီတော်ကြီးကို တည်ခြင်း ဖြစ်သည်။ စေတီတော်ကြီးနှင့် အတူတကွ ဝိဟာရကျောင်းတိုက်ကြီး တစ်တိုက်ကိုလည်း ဆောက်လုပ်ပြီးလျှင် သံဃာအား လှူဒါန်းသည်။

ထို့နောက် ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီး ပြုလုပ်သော အံ့ဖွယ်ကုသိုလ်ကောင်းမှုမှာ လောဟမဟာ ပါသာဒကြေးပြာသာဒ်ကြီး ဖြစ်သည်။ ယင်းပြာသာဒ်ကြီးမှာ ကြေးနီကဲ့သို့သော သံအုတ်အနီများဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော တံတိုင်းကြီးများ ကာရံထားသည်။ ထို့ကြောင့် ပြာသာဒ်ကြီး၏ အမည်မှာ လောဟမဟာပါသာဒ် ဟု အမည်တွင်နေခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းပြာသာဒ်ကြီးသည် ကျောက်တိုင်ကြီး ၁၆၀၀ ပေါ်၌ တည်ရှိနေသော အထပ်ကိုးထပ်ရှိ ပြာသာဒ်ကြီးဖြစ်သည်။ ပြာသာဒ်ကြီး၏ နံရံများ၌ ကြာပွင့်ကြာပန်းများနှင့် ရွှေခြူးပန်း ရွှေခြူးနွယ်တို့၏ အလယ်၌ ဇာတ်နိပါတ် ရုပ်လုံးရုပ်ကြွများ ထုလုပ်ထားသည်။ ပြာသာဒ်ကြီး၌ အခန်းပေါင်း ၉၀၀ ရှိသည်။ ပြာသာဒ်ကြီး၏ ရှေးဟောင်း ခမ်းနားထည်ဝါမှုသည် ကျောက်တိုင်ကြီးများကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် ပေါ်လွင်ထင်ရှားနေသည်။ ယင်းကဲ့သို့ ခမ်းနားကြီးကျယ်လှသော ပြာသာဒ်ကြီးကို ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီးသည် သူ့အသုံးပြုရန် ဆောက်လုပ်ခြင်း မဟုတ်ပေ။ သံဃာအား လှူဒါန်းရန် ဆောက်လုပ်ခြင်းသာ ဖြစ်သည်။

ထို့နောက် မင်းကြီး၏ အကြီးကျယ်ဆုံးနှင့် အရေးပါဆုံးကောင်းမှုမှာ ရဝဏဝေလီ စေတီတော်ကြီးကို တည်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုစေတီ၌ မြတ်စွာဘုရား၏ ဇာတ်တော်ကို ဌာပနာထားသည်။ ရဝဏဝေလီ စေတီတော်ကြီး တည်ပုံ အကြောင်းကို မဟာဝံသ၌ အကျယ်တဝင့် ဖော်ပြထားသည်။ စေတီတော်ကြီး အပြီးမသတ်ခင်မှာပင် ဒုဋ္ဌဂါမဏိ၏ နိဂုံးအချိန်ကာလ ရောက်ရှိလာသည်။ သေလုနီးပါး ရောဂါဝေဒနာ ခံစားနေရသော ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဒီဃဝါပီမှ သူ၏ညီတော် သဒ္ဓါတိဿအား ခေါ်ပြီးလျှင် စေတီတော်ကြီး အပြီးသတ် အချောကိုင်ရန် အမိန့်ပေးလိုက်သည်။

သူ မကွယ်လွန်မီ မင်းကြီးသည် အပြီးသတ်သွားသည့် စေတီတော်ကြီးကို ဖူးမြော်သွားလိုသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းသို့ဖြစ်ရန်မှာ အလွန်တရာ ခဲယဉ်း

သည့် အခြေအနေတွင် ရှိနေသည်။ သဒ္ဒါတိဿသည် ပိတ်ဖြူကို ခေါင်းအုံး စွပ်လို ပုံသဏ္ဍာန်တစ်ခု ဖန်တီးပြီး စေတီကြီးကို ဖုံးအုပ်ထားလိုက်သည်။ ထီးတော်ကိုလည်း ဝါးများဖြင့် ယာယီပြုလုပ်ထားလိုက်သည်။ သူတည်သော စေတီတော်ကြီး အပြီးသတ်အခြေအနေကို တွေ့မြင်သွားစေရန် သဒ္ဒါတိဿက ယင်းသို့ ယာယီဖန်တီးလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ဘုရင်မင်းကြီးအား စေတီတော်ကြီးကို ဖူးမြော်စေရန် ဝေါယာဉ်ဖြင့် ခေါ်ဆောင်လာသည်။ ဝေါယာဉ်ပေါ်၌ပင် လဲလျောင်းလိုက်ပါလာရင်း စေတီတော်ကြီးကို လက်ယာရစ်ပတ်လျက် တောင်ဘက်မှန်မှ ရှိခိုးကန်တော့သည်။ ရဟန်းသံဃာများ ရံထားသော ဘုရင်မင်းကြီးသည် ညာဘက်စောင်းလျက် မဟာထူပါရုံ စေတီတော်ကြီးကိုလည်းကောင်း၊ ဝဲဘက်စောင်းလျက် လောဟမဟာပါသာဒ ပြာသာဒ်ကြီးကိုလည်းကောင်း ဖူးမြော်ကန်တော့ပြီးလျှင် စိတ်ကြည်နူးနှစ်သိမ့်မှုရရှိအောင် ကြိုးစားသည်။

စစ်ပွဲ ၁၈ ပွဲ၌ သူနှင့် အတူတွဲပြီး တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့သော ထေရပုတ္တအဘယမထေရ်ကြီးအား ဘုရင်မင်းကြီးသည် နောက်ဆုံးပိတ်အချိန်၌ ဖူးတွေ့လိုသည့် ဆန္ဒ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ “ယခုအခါတွင် သေမင်းနှင့် နွဲ့ရမည့်စစ်ပွဲ၌ ငါအရေးနိမ့်မည်ဆိုသည်ကို သိ၍ ငါ့ထံ မလာရောက်ခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်” ဟု ဒုဋ္ဌဂါမဏီမင်းကြီးက တွေးနေသည်။

သို့ရာတွင် ထေရပုတ္တ အဘယမထေရ်သည် အချိန်မီ ရောက်ရှိလာသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် အားရဝမ်းသာ ဖြစ်သွားပြီးလျှင် မထေရ်အား သူ့အပါး၌ ထိုင်စေပြီး “ယခင်အချိန်ကမူ တပည့်တော်သည် သူရဲကောင်း စစ်သူကြီးများနှင့်အတူ စစ်တိုက်ခဲ့၏။ ယခုတော့ တစ်ကိုယ်တည်း သေမင်းနှင့် စစ်ခင်းနေရပြီ။ ရန်သူသေမင်းကို တပည့်တော် အနိုင်တိုက်နိုင်တော့မည် မဟုတ်ပါ” ဟူ၍ ပြောပြသည်။

မထေရ်က မင်းကြီးကို အားပေးစကား ပြောကြားသည်။ “အသင်မင်းကြီး ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့ခြင်း မဖြစ်ပါနှင့်။ ကိလေသာရန်သူကို အနိုင်ရရှိအောင် မတိုက်နိုင်ဘဲနှင့် ရန်သူသေမင်းကို အနိုင်တိုက်၍ ရမည်မဟုတ်ပါ။ သင်္ခါရတရား မှန်သမျှသည် ပျက်စီးတတ်သော သဘောရှိပေ၏။ သင်္ခါရတရားအားလုံးသည် အနိစ္စဖြစ်၏။ ယင်းတရားအဆုံးအမမှာ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားထားတော်မူသော တရားအဆုံးအမဖြစ်၏။ ယင်းအနိစ္စတရားကို ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ

ဘုရားများသော်မှ မလွန်ဆန်နိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် သင်္ခါရတရား မှန်သမျှသည် အနိစ္စဖြစ်၏၊ ဒုက္ခဖြစ်၏၊ အနတ္တဖြစ်၏ဟု အသင်မင်းကြီး နှလုံးသွင်းစေချင်ပါ၏”

ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီးအား သူ၏ မြင့်မြတ်သော စွန့်လွှတ်မှုများကြောင့် ဗောဓိသတ္တ ဘုရားအလောင်းဖြစ်၏ဟု ဆိုကြသည်။ မေတ္တေယျဘုရားအလောင်း ဟုပင် ဆိုကြသည်။ မဟာဝံသ၏ အဆိုအရ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် သက်တော် ၉၉ နှစ်အထိ နေရသည်။ ယင်းအရေအတွက်မျှပင် ကျောင်းတိုက်များကိုလည်း ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီးတွင် သာလိယကုမာရအမည်ရှိ သားတော်တစ်ပါး မွေးဖွားသည်။ အလွန်တရာ လှပသော ဇာတ်နိမ့်စဏ္ဍာလ သမီး အသောကမာလာအတွက် သာလိယကုမာရသည် ထီးနန်းကို စွန့်လိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒုဋ္ဌဂါမဏိ၏ညီတော် သဒ္ဓါတိဿ (၇၇-၅၈)က လင်္ကာဒီပ ကျွန်းဘုရင် ဖြစ်လာသည်။ မဟာဝံသကျမ်း၌ သာလိယနှင့် အသောကမာလာ တို့အကြောင်းကို ထူးထူးခြားခြား ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပေ။ သို့သော်လည်း သူတို့ နှစ်ဦး၏ အချစ်ဇာတ်လမ်းကို ရိုးရာပုံပြင်နှင့် ရိုးရာသီချင်းဂီတများ၌ တခမ်း တနား ဖွဲ့နွဲ့ထားသည်။

ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် အမျိုးသား သူရဲကောင်းဖြစ်သည်။ ဒဏ္ဍာရီပုံပြင်များ ထဲက သူရဲကောင်းမဟုတ်ဘဲ တကယ့်သမိုင်းဝင် သူရဲကောင်းဘုရင် ဖြစ်သည်။ လင်္ကာဒီပသမိုင်း၌ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် ကြီးမားသော အခန်းကဏ္ဍက ပါဝင်နေသည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိသည် လင်္ကာဒီပ၌ တိုင်းရင်းသား သီဟိုဠ်လူမျိုးများနှင့် ဗုဒ္ဓ သာသနာကို ခေါင်းထောင်ထစေပြီးလျှင် ယင်းနှစ်မျိုး၏ ကြီးပွားထွန်းကားရေးကို ကြီးမားသော အတိုင်းအတာအရ ကြိုးပမ်းအားထုတ်သော ပထမဦးဆုံးဘုရင် ဖြစ်လေသည်။ ။

ပရက္ကမဗာဟု

သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ ဘုရင် ပရက္ကမဗာဟု စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သွားခဲ့သည်မှာ နှစ်ပေါင်း ၈၀၀ လောက် ရှိသွားပြီ။ သို့ရာတွင် ပိုလန္နရုဝ၌ရှိနေသော သူ၏ ရုပ်တုသည် ယနေ့ထက်တိုင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားတို့အား အမှတ်တရ ရှိနေစေသည့် အပြင် သူ၏ သူရသတ္တိ ကဗျာအဖွဲ့ကို ရွတ်ပြနေသကဲ့သို့ပင် ထင်ရသည်။ ပရက္ကမဗာဟုသည် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ သမိုင်း၌ အထင်ရှား အကျော်ကြားဆုံးဘုရင် ဖြစ်သည်။ ပရက္ကမဗာဟု၌ ဒေဝါနံပိယတိဿမင်းကြီး၏ ဓမ္မစိတ်ဓာတ်နှင့် ဒုဋ္ဌ ဂါမဏီ၏ သူရသတ္တိတို့ ရောနှောပေါင်းဆုံနေသည်။

တိုင်းပြည်နိုင်ငံ၌ ပြည်တွင်းစစ် ဖြစ်ပွားပြီး ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်လာသူ တို့၏ ဘေးရန်ကြောင့် ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့နေရသည့် အခါသမယ၌ ပရက္ကမ ဗာဟု မွေးဖွားကြီးပြင်းလာသည်။ ထိုအချိန်က သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသည် ပြည်နယ် လေးပြည်နယ် ကွဲပြားနေသည်။ ဝိက္ကမဗာဟုသည် ပိုလန္နရုဝကို နေပြည်တော် အဖြစ် ထားလျက် ရေရှည်တွင် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေသည်။

ပရက္ကမဗာဟု၏ ခမည်းတော် မာနာဘရဏသည် ဒက္ခိဏဒေသ၌ ဘုရင် ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် ရဟုဏုဒေသကို ညီတော် နောင်တော် နှစ်ဦးက သိမ်းပိုက်ထားကြသည်။ ဒွါဒသဟဿသကဒေသတွင် ကိတ္တိသီရိမေဃကလည်း ကောင်း၊ အဋ္ဌကသဟဿသကဒေသတွင် သီရိဝလ္လဘကလည်းကောင်း ထီးနန်း စံနေကြသည်။

ယင်းပြည်နယ် လေးပြည်နယ်သည် ကိုယ့်ပြည်နယ်တွင် ကိုယ် ထင် တိုင်းကြံနေကြသည့် ပြည်နယ်များဖြစ်သည်။

သီရိဝလ္လဘတွင် မာနာဘရဏအမည်ရှိ သားတော်တစ်ဦးနှင့် လီလာဝတီ အမည်ရှိ သမီးတော်တစ်ဦး ရှိသည်။ ဒက္ခိဏဒေသ၏ ဘုရင်ဖြစ်သော မာနာ ဘရဏ သို့မဟုတ် ဝီရဗာဟုတွင် မိတြာနှင့် ပဘာဝတီအမည်ရှိ သမီးတော် နှစ်ပါးရှိသည်။ ယင်းညီအစ်မ နှစ်ဦးအနက် အငယ်မ၏ သားတော်မှာ ပရက္ကမ ဗာဟုဖြစ်သည်။ ယင်းသားတော်သည်ပင် နောင်သောအခါ၌ မဟာပရက္ကမဗာဟု အမည်ဖြင့် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသော ဘုရင်ဖြစ်လာသည်။

ပရက္ကမဗာဟုနှင့် ပတ်သက်၍ နက္ခတ်ဗေဒင် ပညာရှင်များက သားတော် သည် သူရသတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသည့် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ် လာပြီး လင်္ကာဒီပ တစ်ကျွန်းလုံးမျှကိုသာမက ဇမ္ဗူဒိပ် တစ်ကျွန်းလုံးကိုပင် အစိုးရသော ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်လာလိမ့်မည်ဟူ၍ ဟောကိန်းထုတ်ကြသည်။ ယင်းဟောကိန်းကို သိရသောအခါ ပိုလနွရဝဘုရင် ဝိက္ကမဗာဟုသည် သားတော် လေး ပရက္ကမဗာဟုအား သူ့ထံသို့ ပို့ထားစေလိုကြောင်း၊ သားတော်လေးကို သူ့သားတော် အရင်းကဲ့သို့ မွေးမြူကြည့်ရှုမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ သူ၏ သားတော် နှစ်ပါးဖြစ်သည့် ဂဗောဟုနှင့် မဟိန္ဒတို့မှာ ထီးမွေနန်းမွေ ခံထိုက်သူများ မဟုတ် ကြောင်း အကြောင်းကြားသည်။

ပရက္ကမဗာဟု မွေးဖွားလာပြီးနောက် မကြာမီ ကာလအတောအတွင်း မှာပင် သူ၏ခမည်းတော် မာနာဘရဏ ကံတော်ကုန်သွားသည်။ ထိုအခါ ထို ဘုရင်၏ ပြည်နယ် ဒက္ခိဏဒေသကို ကိတ္တိသီရိမေဃက အုပ်ချုပ်သည်။ ထို အချိန်၌ သီရိဝလ္လဘသည် ရဟုဏု ပြည်နယ်တစ်ခုလုံးကို စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေသည်။ ကိတ္တိသီရိမေဃသည် ဘာနာဘရဏ၏ မုဆိုးမ မိဖုရားနှင့် သားတော် သမီး တော်များကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားသည်။ မိဖုရားကြီးသည် သားတော် သမီးတော်များနှင့် အတူတကွ ဘုရင်ကိတ္တိသီရိမေဃ၏ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် မှုအောက်၌ မဟာနဂဟုလသို့ သွားနေသည်။

သီရိဝလ္လဘ၏ သားတော် ဘာနာဘရဏသည် ပရက္ကမဗာဟု၏ နှမ တော်အကြီး မိတြာနှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်။ မိတြာ၏မယ်တော် ရတနာ ဝလီ မိဖုရားကြီးက ယင်းလက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်းကို အပြင်းအထန် ဆန့်ကျင် ကန့်ကွက်သည်။ ယင်းသို့ ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ခြင်းမှာ ဘာနာဘရဏက အာရ ယန်မျိုးဖြစ်ပြီး သမီးတော်နှင့် လက်ဆက်သူမှာ ကလိင်္ဂမင်းမျိုး ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ သားတော် ဘာနာဘရဏနှင့် သမီးတော် မိတြာတို့သည် မောင်နှမ

ဝမ်းကွဲတော်ကြသည်။ ထိုအချိန်၌ လင်္ကာဒီပတွင် မောင်နှမဝမ်းကွဲ လက်ထပ်ခြင်းကို ခွင့်ပြုထားသည်။

အာရယန်မျိုးနွယ်ကား မူလအိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းသားများ ဖြစ်ကြသည်။ ၁၂ ရာစု၌ တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယ ဒရာဗေဒီယန် တိုင်းပြည်များမှ မင်းဆက်သည် လင်္ကာဒီပမင်းဆက်နှင့် ဆက်သွယ်မှုရှိကြသည်။ လင်္ကာဒီပ မင်းဆက်ဘုရင်များသည် စောလနှင့် ပဏ္ဍာယမင်းဆက်များနှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားလေ့ ရှိကြသည်။ ပဏ္ဍာယမင်းဆက်သည် သူတို့ကိုယ်သူတို့ သောမအမျိုးအနွယ်ဟု ပြောကြသည်။ ကလိင်္ဂမင်းဆက်နှင့် သောမမင်းဆက်တို့ လက်ဆက်ခြင်းသည် ထူးသလို ဆန်းသလို ဖြစ်နေသည်။ ထို့ကြောင့် ရတနာဝလီ မိဖုရားကြီးက သူ့သမီးတော်နှင့် ကလိင်္ဂမင်းဆက် လက်ထပ်ခြင်းကို ကန့်ကွက်ခြင်းဖြစ်သည်။

လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း အစဉ်အလာအရ ပထမဝိဇယဗာဟု၏ မြေးတော်၊ ဒုတိယ ဝိက္ကမဗာဟု၏ သားတော် ဒုတိယ ဂဇဗာဟုသည် ကလိင်္ဂမင်းဆက် ဖြစ်သည်။ ပရက္ကမဗာဟု (ပထမ)ကမူ သူ၏ ကျောက်စာများ၌ သူသည် သူ၏အဘွားဘက် ဣက္ခာကုမင်းမျိုးဖြစ်ကြောင်း ရေးထိုးထားသည်။

ဒုတိယ ဝိက္ကမဗာဟုသည် နှစ် ၂၀ ကြာမျှ ထီးနန်းစိုးစံသည်ဟု ဆိုကြသည်။ ယင်းအဆိုအတိုင်း မှန်ခဲ့သော် ထိုဘုရင်၏ နန်းစံနှစ်သည် ခရစ်နှစ် ၁၁၃၁ မှ ၁၂ အထိ ဖြစ်မည်။ သူ၏သားတော် ဒုတိယ ဂဇဗာဟုသည် ခမည်းတော် ကွယ်လွန်သွားသောအခါ ပိုလနွရဝ၏ ဘုရင်ဖြစ်လာသည်။ သူလည်း သူ့ခမည်းတော်ကဲ့သို့ပင် အရည်အချင်း ပြည့်ဝသော ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။

ဒက္ခိဏဒေသ၏ ဘုရင်မှာ ကိတ္တသီရိမေဃဖြစ်ပြီး ရဟုဏု၏ ဘုရင်မှာ သီရိဝလ္လဘ ဖြစ်သည်။ ယင်းညီနောင်နှစ်ပါးသည် ဂဇဗာဟုအား နန်းချရန် ပူးပေါင်းကြံစည်ကြသည်။ ဂဇဗာဟု၏ စစ်တပ်ကို တံစိုး လက်ဆောင်ပေးပြီး မလိမ့်တပ်တစ် လုပ်ကြသည်။ တစ်ပြိုင်တည်း မိမိတို့၏ တိုင်းပြည်များမှ ပိုလနွရဝသို့ ချီတက်ကြသည်။ ဂဇဗာဟုထံ တမန်တော် စေလွှတ်လျက် သူတို့၏ စိုးမိုးမှုကို လက်ခံရန် အကြောင်းကြားသည်။ အင်အားအနည်းငယ်မျှသာ ရှိသော်လည်း ဂဇဗာဟုသည် သူ၏ မှူးမတ်များနှင့် တိုင်ပင်လျက် မိမိထက် အင်အားသာသော ရန်သူကို ရင်ဆိုင်ရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။

အကယ်၍ ပထမ ရန်သူတစ်ဦးအပေါ် အနိုင်ရရှိပါက နောက်ရန်သူ တစ်ဦးကို တိုက်ထုတ်ပစ်ရန်မှာ မခဲယဉ်းတော့ဟု တွက်ပြီးလျှင် ရဟုဏု (ရော

ဟဏ) ဘုရင် သီရိဝလ္လဘအား ပထမ တွန်းလှန်တိုက်ခိုက်သည်။ ခဲခဲယဉ်းယဉ်း တိုက်ပြီးသည့်နောက်၌ ယင်းစစ်ပွဲတွင် ဂဗောဟု အနိုင်ရရှိသွားပြီး ရဟုဏု ဘုရင်သည် လက်ချည်း ပြန်ဆုတ်သွားရသည်။ တစ်ဖက်တွင် ဂဗောဟု၏ သေနာပတိက ကိတ္တိသီရိမေဃကို တိုက်ထုတ်ပစ်လိုက်သည်။

ပြည်တွင်းစစ် ပြီးဆုံးသွားကြသောအခါ ပြည်နယ်သုံးခုသည် စစ်တပ် ကို ဖြည့်တင်းလျက် အားမွေးနေကြသည်။ နိုင်ငံ၏ အဓိကဝင်ငွေကို စစ်တပ် အတွက် သုံးစွဲကြသည်။ စုဠဝံသ (စုဠဝင်)၏ အဆိုအရ ယင်း ဘုရင်သုံးပါးတို့၏ ခေတ်ကာလ၌ လင်္ကာဒီပတွင် ကြီးပွားတိုးတက်မှုလည်း မရှိပေ။ သာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက်လည်း ကြိုးစားအားထုတ်မှု မပြုလုပ်နိုင်ကြပေ။

ပရမက္ကမဗောဟုသည် ငယ်စဉ်တောင်ကျေး ကလေးအရွယ်ကပင် သူ၏ ဇာတိ မဟာနာဂဟုလ (ရောဟဏ)မှ ထွက်ခွာပြီး သူ၏ ဦးရီးတော် ဒက္ခိဏ ဒေသဘုရင် ကိတ္တိသီရိမေဃထံ ရောက်ရှိသွားသည်။ ဒက္ခိဏဒေသ၌ ပရမက္ကမ ဗောဟုသည် ဆရာကောင်း သမားကောင်းများထံမှ ဘာသာစကား၊ စာပေ၊ ဓမ္မ၊ နိုင်ငံရေး၊ အကပညာ၊ ဂီတပညာ၊ အားကစား၊ စစ်ပညာတို့ကို သင်ကြားလေ့လာ သည်။ ကိတ္တိသီရိမေဃတွင် သားထောက်သမီးခံ မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ပရမက္ကမ ဗောဟုအား သားအရင်းခေါက်ခေါက် တစ်ယောက်ကဲ့သို့ ပညာသင်ကြားပေးပြီး အရည်အချင်း ပြည့်ဝသည့် ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်လာစေရန် ကြိုးစားသည်။

ရောဟဏ (ရဟုဏု) ဘုရင် သီရိဝလ္လဘ ကွယ်လွန်သွားသောအခါ သားတော် မာနာဘရဏသည် ရောဟဏ၏ ထီးနန်းကို ဆက်ခံစိုးစံသည်။ ယင်းကာလ မတိုင်မီကလေးတွင် မာနာဘရဏ၏ မိဖုရားကြီး မိတြာတွင် သား ရတနာတစ်ပါး ဖွားမြင်လာသည်။ ထို့နောက် တစ်နှစ်အကြာတွင် ဒုတိယမိဖုရား ပဘာဝတီတွင်လည်း သားတော်တစ်ပါး ဖွားမြင်လာသည်။ ယင်းသားတော်၏ အမည်ကို ကိတ္တိသာရဟု မှည့်ခေါ်သည်။

ပရမက္ကမဗောဟုသည် ဆယ့်လေးနှစ်သားအရွယ် ရောက်လာပြီ။ ထိုအရွယ် ကပင် ရည်မှန်းချက်ကြီးသူ ဖြစ်နေသည်။ သို့သော်လည်း ကိတ္တိသီရိမေဃက သူ့အား မည်သည့်နည်းနှင့်မှ ဒက္ခိဏဒေသမှ ထွက်ခွာသွားဖို့ရန် လိုလားမည် မဟုတ်ကြောင်း သိရှိသည်ဖြစ်၍ နောက်လိုက်နောက်ပါ တချို့ကို ခေါ်ပြီး ဒက္ခိဏဒေသမှ လျှို့ဝှက်စွာ ထွက်ခွာသွားရန် ပိုင်းဖြတ်လိုက်သည်။

ဂဗောဟု၏ စစ်တပ်အင်အားနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ အခြား

အကြောင်းအရာနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ သားတော် ပရက္ကမဗာဟုသည် ကိုယ်တိုင် လေ့လာစုံစမ်းလိုသည့်ဆန္ဒ ရှိနေသည်။ ယင်းအလုပ်ကို ယုံကြည် စိတ်ချရသည့် သူလျှို့အထောက်များ စေလွှတ်လျက် လုပ်၍လည်း ရနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် သားတော် ပရက္ကမဗာဟုသည် တစ်ဆင့်ကြားမဟုတ်ဘဲ မိမိကိုယ် တိုင် တွေ့မြင်သိရှိအောင် လုပ်မည်ဟု ဆုံးဖြတ်ချက် ချလိုက်သည်။

တစ်ညသောအခါ၌ ပရက္ကမဗာဟုသည် သူ့ဦးရီးတော်ကို မပြောမဆိုဘဲ သင်္ခ နာယကတ္ထလီရှိ ဘုရင့်နန်းတော်မှ တိတ်တဆိတ် ထွက်ပြေးသည်။ မြို့စောင့် မမြင်စေရန် ပုန်းလျှိုးကွယ်လျှိုးနှင့် မြို့ပြင်ဘက် ထွက်လာပြီးလျှင် ဗဒလတ္ထလီ (ဗတလဂိုဒ) အနီးရှိ ပိလိဝတ္ထုသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုနေရာ၌ နဂိုကကြိုတင် အချိန်းအချက် ပြုထားသည့်အတိုင်း သူ၏ လူယုံဟစ်ဦးနှင့် ဆုံသည်။ ဗတလ ဂိုဒသည် ဒက္ခိဏဒေသ၏ နယ်စပ်၌ရှိသည်။ ထိုအရပ်၌ အရေးကြီးသော ခံတပ် တစ်တပ်ရှိသည်။ ယင်းခံတပ်၏ သေနာပတိမှာ သင်္ခဖြစ်သည်။ ပရက္ကမဗာဟု သည် နောက်လိုက်နောက်ပါများနှင့် အတူတကွ ထိုနေရာသို့ ရောက်ရှိလာသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးကို အသိမပေးဘဲ သားတော် ပရက္ကမဗာဟု ထွက်ပြေး လာသည်ကို သိရ၍ သေနာပတိသည် သားတော်အား တလေးတစား ကြိုဆို ဧည့်ခံပြီးလျှင် သူ၏ အိမ်ဂေဟာ၌ အလိမ္မာနှင့် နေရာပေးထားသည်။ ဘုရင် မင်းကြီးထံ အကြောင်းကြားပြီး ဘုရင်မင်းကြီးထံမှ သားတော် ပရက္ကမဗာဟုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ မည်သို့ ဆောင်ရွက်ရမည်ဆိုသည့်အမိန့် ရောက်မလာမချင်း သား တော်က နောက်လိုက်ငယ်သားများကို သားတော်နှင့် အဆက်အသွယ် မလုပ် နိုင်အောင် နေရာသတ်သတ်စီ ချပေးထားသည်။

သားတော်သည် သူ၏ စီမံကိန်းကို တစ်ဖန် ပြန်လည်စဉ်းစား ဆင်ခြင် ပြီးလျှင် အမိန့်ချမှတ်လိုက်၏။ ယင်းအမိန့်အတိုင်း တစ်သဝေမတိမ်း လိုက်နာ ဆောင်ရွက်ကြသည်။ သားတော်သည် နောက်ပိုင်းတွင် သူ၏ လုပ်ငန်းအတွက် အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတား ဖြစ်လာမှာ စိုးရိမ်သည့်အတွက် သေနာပတိကို ဖျောက်ဖျက်ပစ်လိုက်သည်။ သေနာပတိကို ရှင်းလင်းသုတ်သင်ပစ်သည့်အကြောင်း ကို စူဠဝံသ၌ အကျယ်တဝင့် ဖော်ပြထားသည်။

စူဠဝံသ၌ ပရက္ကမဗာဟုအား မဟာသူရဲကောင်းအဖြစ်လည်းကောင်း၊

ထိုခေတ် သီဟလဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ မဟာရာဇာအဖြစ်လည်းကောင်း ချီးကျူး
ဂုဏ်ပြု ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အိပ်ချ်၊ စီ၊ ရွှင်းက တစ်ဖက်တွင် သားတော်
ပရက္ကမဗာဟုအား သေနာပတိကို သတ်သူအဖြစ် ဖော်ပြထားပြီး အခြားတစ်ဖက်၌
မဟာသူရဲကောင်း၊ မဟာရာဇာအဖြစ် ဖော်ပြခြင်းသည် အဆီအငေါ့မတည့်ဟူ၍
မှတ်ချက်ချထားသည်။ ရွှင်း၏ အယူအဆအရ မည်သည့်ဘုရင်ကိုမှ ‘မဟာ’
တပ် မခေါ်သင့်ပေ။ ကမ္ဘာပေါ်၌ ‘မဟာ’ ဘွဲ့ ရထားသော ဘုရင်များအနက်
အများအပြားမှာ သွေးစွန်းပြီး ‘မဟာ’ ဘွဲ့ ရထားသော ဘုရင်များသာ ဖြစ်ကြ
သည်။

သူ၏ အယူအဆအရ အခြားဘုရင်များနှင့် ပတ်သက်၍ မှန်ကန်မှု ရှိနိုင်
သော်လည်း သားတော် ပရက္ကမဗာဟုနှင့် ပတ်သက်၍မူ ခြွင်းချက်ထားသင့်၏ဟု
အချို့က ဆိုကြသည်။ သေနာပတိကို လုပ်ကြံချိန်၌ သားတော်၏အရွယ်မှာ
၁၄ နှစ်၊ ၁၅ နှစ်မျှသာ ရှိသေးသည်။ သူငယ်အရွယ်၌ ရှိနေကျ တက်ကြွမှု
မျိုးသည် သားတော် ပရက္ကမဗာဟုတွင်လည်း ရှိနေသည်။ ထိုမျှသာမက သား
တော်သည် သူရဲကောင်းစစ်သည် သားတော်တစ်ပါးလည်း ဖြစ်နေပြန်သည်။
ထို့ကြောင့် ဤမျှလောက်သော လုပ်ရပ်ကြောင့် ပရက္ကမဗာဟု၏ ‘မဟာ’ ဖြစ်
ရေး၌ “အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတား မဖြစ်သင့်” ဟု အချို့က အယူရှိကြ
သည်။

သေနာပတိ လုပ်ကြံခံရသောအခါ သားတော်သည် သူ၏ဦးရီးတော်
ဘုရင်မင်းကြီးအား ပုန်ကန်ခြားနားနေပြီဟု ယုန်ထင်ကြောင်ထင် ဖြစ်သွားကြ
သည်။ အချို့က သားတော်ဘက်က ရပ်ကြသည်။ ဘုရင့်သစ္စာ စောင့်သိကြသူ
များကမူ သားတော်အား လက်နက်စွဲကိုင် တိုက်ခိုက်ရန် အသင့်ဖြစ်နေကြသည်။
သားတော်ဘက်က ကူညီတိုက်ခိုက်လိုသူများက သားတော်အား သင်္ခနာယကတ္ထ
လီကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ပြီးလျှင် ဘုရင်အား ဖမ်းဆီး အကျဉ်းချထားရန်
အကြံဉာဏ်ပေးကြသည်။

ယင်းရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်ပင် ပဒါဝါရ သုညကဏ္ဍသို့အထိ ချီတက်လာကြ
သည်။ သို့သော်လည်း သားတော် ပရက္ကမဗာဟုက မိမိ၏အကြံမှာ ဘုရင်မင်း
ကြီးအား ရန်ပြုရန် မဟုတ်ကြောင်း၊ ထိုဒေသ၌လည်း မိမိ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်ရန်
မရည်ရွယ်ကြောင်း အကြောင်းပြန်ကြားလိုက်သည်။

အရှေ့ဘက်၌ သားတော်သည် ဗတလဂိုဒမှ ဆီရိယာလသို့ ချီတက်သည်။ ထိုအရပ်၌ သားတော်သည် ရန်သူများနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။ မိမိ၏ နောက်လိုက်များနှင့် ဗုဒ္ဓဂါမ (မေဏိကဒေဏ)သို့ ရောက်သွားသည်။ ဗုဒ္ဓဂါမသည် သီရိဒေဝီ (နိကုလာကန္တ) တောင်အနီး၌ တည်ရှိသည်။ ထိုအရပ်၌ သားတော်အား ခုခံတွန်းလှန်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ကြသည်။ သို့သော်လည်း အောင်မြင်မှု မရှိပေ။

သားတော်သည် ဗုဒ္ဓဂါမမှနေ၍ နဂရဂိရိဂေါကဏ္ဍအား ဂဇာဗာတုကို ပစ်ထားခဲ့ပြီး သူနှင့် လာပူးပေါင်းရန် ဖိတ်မန္တက ပြုလိုက်သည်။ ဂေါကဏ္ဍသည် ကာလဝါပီခရိုင်တွင် အုပ်ချုပ်ရသည့် ဂဇာဗာတု၏ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးဖြစ်သည်။ သားတော်၏ အဆိုပြုချက်ကို လက်ခံပြီး ဂေါကဏ္ဍသည် သားတော်ထံ အဖိုးထိုက် အဖိုးတန် လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများကို ပေးပို့လိုက်သည်။ သားတော်သည် အချိန်အတန်ကြာမျှ ဗုဒ္ဓဂါမ၌ တပ်စခန်း ချနေသည်။

ပရက္ကမဗာဟု ထွက်ပြေးသွားသောကြောင့် ကိတ္တိသီရိမေဃဘုရင်သည် ပရက္ကမဗာဟုက မိမိနှင့် ဂဇာဗာတုအကြားတွင် ရန်မီးမွှေးမှာကိုလည်းကောင်း၊ ဒက္ခိဏနှင့် ရာဇရဋ္ဌကို စစ်မီးလောင်ကျွမ်းအောင် လုပ်မှာကိုလည်းကောင်း စိုးရိမ်ထိတ်လန့်နေသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် မှူးမတ်များ၏ အကြံဉာဏ်ကို ရယူပြီးလျှင် သားတော်အား ဖမ်းဆီးရန် သေနနှင့် မဟိန္ဒ၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် စစ်တပ်တစ်တပ်ကို စေလွှတ်လိုက်သည်။ ဘုရင့်စစ်တပ် ရောက်မလာခင်ပင် သားတော်သည် မဟာတိလ (မာတလေ)ခရိုင် ဆာရဂ္ဂါမသို့ ထွက်သွားသည်။

ဘုရင့်စစ်တပ်သည် တပ်စုခွဲပြီး သားတော်ကို ရှာကြသည်။ နောက်ပိုင်း၌ တစ်ဖန် တစ်တပ်လုံး ပူးပေါင်းပြီးလျှင် တောင်များကြားထဲဝင်၍ သားတော်ကို ရှာကြသည်။ ထိုဒေသ၌ သားတော်၏ နောက်လိုက်များသည် ဘုရင့်စစ်တပ်၏ ရန်ကို အလူးအလှိမ် ခံကြရသည်။

သားတော်သည် ဘုရင့်စစ်တပ်က နောက်မှ တိုက်ခိုက်သဖြင့် တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ တိမ်းရှောင်ထွက်ပြေးရာ ဂဇာဗာတု၏ နယ်စပ်အတွင်းသို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ ထိုနေရာ၌ နေ့ရက်အတန်ကြာမျှ နားနေသည်။

စူဠဝံသ၏ အဆိုအရ ဂဇာဗာတုသည် ပရက္ကမဗာဟု နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်လာသည့်အတွက် ထိတ်လန့်သွားပြီးလျှင် ပရက္ကမဗာဟုထံ အဖိုးထိုက် အဖိုးတန် လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများ ပို့လျက် ပိုလန့်ရသည့်လားရန် ဖိတ်မန္တက ပြုလိုက်သည်။

ပရက္ကမဗာဟုသည် ပိုလနွရဝ၌ အချိန်အတန်ကြာစွာ ဧည့်သည်တော်အဖြစ် နေထိုင်သည်။ သို့ရာတွင် သားတော်သည် နေပြည်တော်သို့ ရောက်လာခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို မေ့မထားပေ။

နေပြည်တော်၏ အခြေအနေကို သိအောင်လုပ်သည်။ မှူးမတ်များနှင့် မိတ်ဆွေဖွဲ့သည်။ တောကစားသွားမည်ဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် မြို့အပြင်ဘက် ထွက်ပြီးလျှင် စစ်စခန်းများနှင့် စစ်တပ်အင်အားကို လေ့လာသည်။ ထိန်း၍ လွယ်လွယ်နှင့် မရသည့်ဆင်ကို စီးပြီးလျှင် မြို့တော်တွင်းရှိ လမ်းများပေါ် လှည့်လည်သွားလာလျက် ဆင်က အတင်းဆွဲခေါ်သွားသည့်ဟန်ဖြင့် မှူးမတ်များ၏ အိမ်သို့ ရောက်သွားတတ်သည်။ တွေ့သမျှလူနှင့် ရင်ဖွင့်စကား ဆွေးနွေးသည်။ မိမိနှင့် တွေ့သူသည် ဘုရင်မင်းကြီးအပေါ် မည်မျှ သစ္စာစောင့်သည် ဆိုသည်ကိုလည်း စုံစမ်းသည်။

သားတော်၏ နောက်လိုက် ရဲမက်များကလည်း အငြိမ်ထိုင်မနေကြပေ။ မိမိတို့ ရောက်ရာအရပ်၌ သတင်းစုံကို စုံစမ်းလေ့လာကြသည်။ အချို့က ကုန်သည်အသွင်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ အချို့က ဂီတသမားအသွင်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ အချို့က မျက်လှည့်ဆရာ၊ ဆေးဆရာ၊ ဘုန်းကြီး စသော အသွင်ဖြင့်လည်းကောင်း လှည့်လည်သွားလာပြီး ထောက်လှမ်းရေးအလုပ် လုပ်ကြသည်။

ပရက္ကမဗာဟုသည် သူ၏ နှမတော်အငယ် ဘဒြာဝတီအား ဂဇဗာဟုနှင့် ထိမ်းမြားရန် သူ၏မယ်တော်ကို တိုက်တွန်းသည်။ ဖြစ်သည့်နည်းနှင့် ဂဇဗာဟုအား အယုံသွင်းလိုသည့်ဆန္ဒ ရှိနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

တစ်ဖက်ကလည်း မိမိ၏ သူလျှိုအထောက်များ၏ အကူအညီဖြင့် ဂဇဗာဟု၏ တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ပုံကို အဘက်ဘက်မှ သိအောင် ကြိုးစားသည်။ တိုင်းပြည်ဝင်ငွေ ရိက္ခာဘဏ္ဍာ စစ်တပ်အင်အား လက်နက်အင်အား အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရား မင်းမှူးထမ်းများနှင့် တပ်မှူးများ၏ ဘုရင့်အပေါ် သဘောထား စသည်တို့ကို စုံစမ်းသည်။

ထို့နောက် ပရက္ကမဗာဟုသည် သူ့အပေါ် ဘုရင်ဂဇဗာဟု သင်္ကာမကင်း ဖြစ်လာပြီဆိုသည်ကို သိရသောအခါ ပိုလနွရဝမှ ထွက်သွားရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။ သူ့နောက်လိုက်များကို အရင်လွှတ်လိုက်သည်။ သူကမူ ဂဇဗာဟုနှင့် တွေ့ပြီး သူ့ကို သွားခွင့်ပြုရန် ခွင့်ပန်လျက် တစ်ဖန်ပြန်လာမည်ဟု ပြောပြီးလျှင် ပိုလနွရဝမှ ညဉ့်အချိန်တွင် တိတ်တဆိတ် ထွက်ခွာသွားသည်။

နံနက်ချိန်၌ တောင်တန်းများ၏ အနောက်ဘက် ဒေမလိယဂါမသို့ ရောက်သွားသည်။ သူ့အရင် ထွက်ခွာသွားကြသော သူ၏ နောက်လိုက်များနှင့် မင်္ဂလဗေဂါမ၌ ဆုံသည်။ ပရက္ကမဗာဟု၏ သတင်းကို ကြားသိရသောအခါ ဒက္ခိဏဒေသ ဘုရင်သည် အားရဝမ်းသာ ဖြစ်သွားပြီးလျှင် ပရက္ကမဗာဟုအား ဘေးမသီ ရန်မခစေဘဲ နန်းတော်သို့ ပြန်ခေါ်လာရန် တမန်များကို စေလွှတ် လိုက်သည်။ သို့ရာတွင် ပရက္ကမဗာဟုသည် သူ့ဦးရီးတော်ထံ ပြန်လိုက်မသွား ဘဲ ဆာရဂ္ဂါမ၌ တပ်စွဲနေသည်။

သံဃဂိုဏ်းမှ အကြီးအမှူး မထေရ်တစ်ပါးနှင့် နိုင်ငံ၏ ထိပ်တန်း မင်းမှုထမ်းများကလည်း ပရက္ကမဗာဟုအား နားချကြသည်။ သို့သော်လည်း ပရက္ကမဗာဟုက ငြင်းဆန်နေသည်။

သားတော်အား ကြိုးစားပမ်းစား ပြန်ခေါ်သော်လည်း အောင်မြင်မှု မရ ရှိသောအခါ သားတော် ပရက္ကမဗာဟု၏ မယ်တော်မိဖုရားကြီး ရတနာဝလီသည် ရောဟဏမှ သင်္ခနာယကတ္ထလီသို့ သွားပြီးလျှင် ကိတ္တိ သီရိမေဃဘုရင်နှင့် တိုင်ပင်လျက် ကိုယ်တိုင် ဆာရဂ္ဂါမသို့ သွားသည်။ ဆာရဂ္ဂါမတွင် သူ၏သား တော်နှင့် တွေ့ဆုံပြီးလျှင် သားတော်အား နားချလျက် ဗတလဂိုဒသို့ ခေါ်လာ ခဲ့သည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် သေနာပတိဒေဝ (သေနာပတိသင်္ခကို ဆက်ခံသူ)နှင့် အတူ သင်္ခနာယကတ္ထလီသို့ သွားလျက် ပရက္ကမဗာဟုကို သူ့ဦးရီးတော်ထံ အပ်နှံလိုက်သည်။

ထို့နောက် မကြာမီ ကာလအတွင်းမှာပင် ကိတ္တိသီရိမေဃ ကံကုန်သွား သည်ဖြစ်၍ ပရက္ကမဗာဟုသည် ဒက္ခိဏဒေသဘုရင် ဖြစ်လာသည်။

ဒက္ခိဏဒေသဘုရင် ဖြစ်လာပြီးနောက် ပရက္ကမဗာဟုသည် ရှေးဦးစွာ နယ်စပ်ဒေသ လုံခြုံရေးအတွက် ကြိုးစားသည်။ နေရာအသီးသီး၌ တပ်စခန်း များကို ချထားသည်။ အထူးအားဖြင့် ဂဗောဟု၏ ရာဇရေဋ္ဌနှင့် ဒက္ခိဏဒေသ နယ်ချင်း စပ်နေသည့် အရှေ့ဘက် နယ်ခြားဒေသ၌ လုံခြုံရေးအတွက် အား ဖြည့်သည်။ ထို့နောက်တွင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးကို အဓိကထား ဆောင်ရွက် သည်။ မြေရိုင်းများကို စိုက်ခင်းလုပ်ရန် စီမံကိန်းများကို ချမှတ်ပြီးလျှင် စီမံကိန်း အတိုင်း အကောင်အထည်ဖော်သည်။ ရေကန်သစ်များကို တူးဖော်ဖန်တီးပြီးလျှင် ဆည်မြောင်းများကို အကြီးအကျယ် ဖောက်လုပ်သည်။

ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီး၏ “မိုးရေတစ်ပေါက်ကိုမျှ အသုံးမချဘဲ ပင်လယ်

ထဲ အချည်းနဲ့ အလဟဿ စီးမသွားစေနှင့်” ဟူသော ဆိုစကားသည် ယခု ထက်တိုင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားများအား အားပေးလှုံ့ဆော်မှု ပြုနေ သည်။ ထို့ကြောင့် ဒက္ခိဏဒေသသည် တခြား တိုင်းနိုင်ငံများနှင့်စာလျှင် ဆန် ရေစပါး ပေါများကြွယ်ဝပြီး ကိုယ့်ခြေထောက်ပေါ် ကိုယ် ရပ်တည်နိုင်သည့်နိုင်ငံ ဖြစ်သွားသည်။

ပရမက္ကမဗာဟုသည် လင်္ကာဒီပ တစ်ခုလုံးကို တစ်ထီးတစ်နန်းတည်း ဖြစ်စေလိုသည့် သူ၏ ရည်မှန်းချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် အနာ ဂတ် အောင်မြင်မှုကို မျှော်ကိုးပြီး တောင့်တင်းခိုင်မာသော စစ်တပ်ကြီးတစ်တပ် ဖြစ်လာအောင်လည်း ကြိုးပမ်းအားထုတ်လေသည်။

ပရမက္ကမဗာဟုသည် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး စီမံကိန်းအရ ဥဇ္ဇရာမြစ် (ဒေဒုရဩယ) တွင် တာတမံဖို့လျက် ဆည်တည်ဆောက်ထားလိုက်လေသည်။ ပရမက္ကမပူရမြို့ ကိုလည်း တည်ထောင်သည်။ သူတည်သော မြို့တော်ကြောင့် မင်းကြီးသည် ဂုဏ်သိက္ခာ အထူးတက်သွားသည်။ (ယခုခေတ် ပရဝဆ နုကျရဟေတိပိုလ အနီး)။ ထိုဒေသမှ ပဏ္ဍဝါပိ ရေကန်ငယ်ကိုလည်း ချဲ့ပြီး ရေကန်ကြီး လုပ်လိုက် သည်။ ထိုရေကန်သည် ပရမက္ကမ သမုဒ္ဒရာအမည်ဖြင့် ထင်ရှားကျော်ကြားသည်။ ယင်းရေကန်ကြီးအနီးတွင် ခံတပ်များ ရံထားသည့် နန်းတော်ကို တည်ဆောက် သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကိုလည်း အသစ်တစ်ဖန် ဖန်တီးပြုပြင်ထားသည်။

ဒက္ခိဏဒေသကို ပြန်လည် တည်ဆောက်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ စုဋ္ဌဝံသ၌ ဤသို့ဆိုထားသည်။ နိုင်ငံ၌ အဓိကဖြစ်သော အာဏာ ပိုင်နှစ်ဦး ရှိသည်။ စစ်ရေးစစ်ရာအတွက် သေနာပတိ (ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီး) ရှိပြီး၊ စီးပွားရေးနှင့် အခြား အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် အခြား အာဏာပိုင်တစ်ဦး ရှိသည်။ ယင်းအာဏာပိုင်၏ အောက်၌ အမတ်နှစ်ဦးရှိသည်။ ယင်းအမတ် နှစ်ဦးက ဒေသ၏ နယ်မြေတစ်ခုစီ တစ်ခုစီကို စီမံအုပ်ချုပ်သည်။

နိုင်ငံ၏ နယ်မြေတစ်ခုလုံးသည် မြေဩဇာကောင်းသောနယ်မြေ ဖြစ် သည်။ ရတနာနှင့် ဓာတ်သတ္တုထွက်သော၊ ထွက်လိမ့်မည်ဟု ခန့်မှန်းရသော နယ်မြေကို စီမံအုပ်ချုပ်ရန်အတွက် အထူးအာဏာပိုင်တစ်ဦး ခန့်အပ်ထားသည်။ နိုင်ငံ၏ ဘဏ္ဍာကို စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက်လည်း အာဏာပိုင်တစ်ဦး ခန့်အပ်ထား

သည်။ နိုင်ငံခြားတိုင်းပြည်များနှင့် ကုန်သွယ်မှု ဆက်သွယ်ရေး လုပ်ငန်းလျှင် ကျောက်သံပတ္တမြားများကို တင်ပို့ရောင်းချသည်။ အဓိကကျသော ဆိပ်ကမ်း များမှာ ဥရဝေလာ၊ ကလပွိတိယ၊ ကိလမ္ပတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ပရက္ကမဗာဟုသည် အင်အားကြီးမားသော စစ်တပ်ကို တည်ထောင် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ မင်းညီမင်းသားများအား နိုင်ငံတော်၏ အကြီးအကဲများ အနေဖြင့် နန်းတော်တွင်း၌ ပညာသင်ကြားပေးသည်။ အမျိုးမျိုး အပြားပြား သော တပ်စိတ်တပ်ခွဲများကိုလည်း ဖွဲ့စည်းထားသည်။ အချို့တပ်ဖွဲ့များအား ညဉ့်အချိန်၌ စစ်ပညာ အထူးသင်တန်းပေးသည်။ စစ်တပ်တွင် တပ်မှူးများကို လည်း ခန့်ထားသည်။ စစ်ဖြစ်သောအခါ စစ်သားဦးရေ မနည်းစေရန် အားလုံး အတွက် စစ်ပညာ မသင်မနေရ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

ပိုလန္နာရဝ၌ ဂဇဗာဟုသည် ပြည်ပမှ မင်းညီမင်းသားများအား စည်း ရုံးထားသည်။ ထို့ကြောင့် ဂဇဗာဟု ကွယ်လွန်သွားသောအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မဟုတ်သည့် ယင်းမင်းညီမင်းသားများထဲက တစ်ပါးပါး၊ ဂဇဗာဟု၏ အရိုက် အရာ ဆက်ခံမှာ စိုးရိမ်နေရသည်။ နေ့စဉ်နှင့်အမျှ စစ်အင်အား ချဲ့ထွင်နေသော ပရက္ကမဗာဟုကို တွေ့ရသောအခါ ရာဇရဋ္ဌနှင့် ရောဟဏ ဒေသနှစ်ခုလုံး မိမိ တို့၏ လုံခြုံရေးအတွက် စိုးရိမ်ပူပန်နေကြပြီးလျှင် ပရက္ကမဗာဟု ကျူးကျော် လာမည့်အရေးကို ရင်ဆိုင်ရန် အဆင်သင့် စောင့်နေကြသည်။

ပရက္ကမဗာဟုသည် ဒုမ္မရနှင့် ဒုမ္မရအနီးရှိ နယ်မြေများအား ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ပြီးလျှင် စစ်ပွဲကို စတင်သည်။ ဂဇဗာဟု၏ တပ်မှူး ရက္ခထံ လျှို့ဝှက်စွာ တမန်စေလွှတ်၍ မိမိဘက်ပါလာအောင် သိမ်းသွင်းထားလိုက်သည်။ ပါတဒုမ္မရကို အလွယ်တကူ တိုက်ယူရရှိသော်လည်း ယဋ္ဌိကဏ္ဍ၌ တပ်စွဲထား သည့် စစ်တပ်က ပရက္ကမဗာဟု၏ စစ်တပ်ကို တွန်းလှန်တိုက်ခိုက်သည်။ သို့ သော်လည်း နယ်မြေများကို တစ်ခုပြီးတစ်ခု သိမ်းပိုက်ပြီးလျှင် ပရက္ကမဗာဟု၏ စစ်တပ်သည် ပိုလန္နာရဝသို့ ချီတက်ရောက်ရှိလာသည်။ သူ၏ သူလျှို့အထောက် များက မြို့တံခါးကို ဖွင့်ထားလိုက်ကြသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ပရက္ကမဗာဟု၏ စစ်တပ်သည် မြို့တော်တွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာပြီးလျှင် ဂဇဗာဟုကို သူ၏ နန်း တော်တွင်း၌ပင် ချုပ်နှောင်ထားလိုက်သည်။ ပရက္ကမဗာဟုသည် နာလန္ဒာမှနေ၍ ဂဇဗာဟု သူ့ဩဇာအာဏာကို လက်ခံမခံ၊ သူ့ထံ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာ ပို့မပို့ စောင့်နေသည်။ သို့ရာတွင် ပိုလန္နာရဝ၏ အခြေအနေမှာ အလွန်ဆန်းကြယ်

သည်။ ပိုလနွာရဝ၌ ရှိနေသော သူ၏ သေနာပတိက “ဂဗောဟု အသက် ထင်ရှား ရှိနေသရွေ့ နိုင်ငံတွင်းရှိ ပြည်သူသည် အခြားဘုရင် တစ်ပါးပါး၏ ဩဇာအာဏာကို လက်ခံဖို့ရန် အဆင်သင့်မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ဂဗောဟု ဘုရင် ကို ရှင်းပစ်သင့်၏” ဟူ၍ အကြောင်းကြားလွှာ ပေးပို့လိုက်သည်။

ပိုလနွာရဝ၌ တပ်စွဲထားသော ပရက္ကမဗာဟု၏ အောင်ပွဲရစစ်တပ်သည် အမိန့်အာဏာကို လွန်ဆန်ပြီး လုယက်ဖျက်ဆီးခြင်းအမှုကို ပြုလုပ်ကြသည်။ ဂဗောဟု၏ မှူးမတ်များသည် လျှို့ဝှက်စွာ တိုင်ပင်၍ ရောဟဏဘုရင် မာနာ ဘရဏထံ အကူအညီပေးရန် တောင်းပန်ကြသည်။ ရာဇရဋ္ဌ ထီးနန်းကို လွှဲ အပ်ပါမည်ဟူ၍လည်း ကတိပေးကြသည်။

ထိုအချိန် အတောအတွင်း၌ ပရက္ကမဗာဟုသည် သေနာပတိဒေဝကို ပိုလနွာရဝသို့ စေလွှတ်ပြီးလျှင် စည်းကမ်းဖောက်ဖျက်သူ တပ်သားများအား အပြစ်ဒဏ် အပေးခိုင်းသည်။ သေနာပတိ ဒေဝ ပိုလနွာရဝ ရောက်လာချိန်၌ မာနာဘရဏ၏ စစ်တပ်လည်း ပိုလနွာရဝသို့ ရောက်လာသည်။ မာနာဘရဏ၏ စစ်တပ်နှင့် ပရက္ကမဗာဟုစစ်တပ် ရင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ကြသည်။ ယင်းတိုက်ပွဲ၌ ပရက္ကမဗာဟု၏စစ်တပ် အရှုံးနှင့်ရင်ဆိုင်ရသည်။ သေနာပတိ ဒေဝကိုယ်တိုင် အဖမ်းခံရသည်။ မာနာဘရဏသည် ဂဗောဟုကို အကျဉ်းက လွှတ်ပေးပြီးလျှင် ပိုလနွာရဝ၌ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သည်။ ဂဗောဟု၏ မှူးမတ်များကို ဖယ်ရှားပြီးလျှင် ဂဗောဟုကိုလည်း တစ်ဖန် ဖမ်းဆီးလျက် အကျဉ်းတိုက်ထဲ ထည့်ထားလိုက် ပြန်သည်။

မာနာဘရဏသည် ဂဗောဟုဘုရင်၏ ဆင်၊ မြင်းနှင့် စည်းစိမ်ဥစ္စာများ ကို သိမ်းပိုက်ပြီးလျှင် ပထမ ဇယဗာဟု ဘုရင်လက်ထက်၌ ပိုလနွာရဝသို့ ပင့် ဆောင်သွားသော မြတ်စွာဘုရား၏ ဓာတ်တော်နှင့် သပိတ်တော်ကို ပြန်လည် အပင့်ခိုင်းသည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် မာနာဘရဏသည် ဂဗောဟု၏ထီးနန်းကို အုပ်စိုးသူဘုရင်အဖြစ် ကြေညာလိုက်သည်။ မိမိ၏ မယ်တော်နှင့်လည်းကောင်း၊ မှူးမတ်များနှင့်လည်းကောင်း တိုင်ပင်ပြီးလျှင် ဂဗောဟုအား အဆိပ်ကျွေး၍ ဖြစ်စေ၊ အစာအငတ်ထား၍ဖြစ်စေ ဖျောက်ဖျက်ပစ်မည်ဟု ဆုံးဖြတ်ချက် ချ မှတ်လိုက်သည်။ မာနာဘရဏ၏ ယင်းအကြံအစည်ကို ရိပ်မိသည်ဖြစ်၍ ဂဗော ဗာဟုသည် တစ်နည်းနည်းဖြင့် ပရက္ကမဗာဟုနှင့် လျှို့ဝှက်စွာ ဆက်သွယ်ပြီးလျှင် သူ့ကို အကျဉ်းက ထုတ်ယူသွားရန် တောင်းပန်သည်။ ယင်းတောင်းပန်ချက်

အရ ပရက္ကမဗာဟုသည် ဂဇဗာဟုအား အကူအညီပေးရန် စစ်တပ် စေလွှတ် လိုက်သည်။

မာနာဘရဏသည် မြတ်စွာဘုရား၏ ဓာတ်တော်နှင့် သပိတ်တော်ကို လည်းကောင်း၊ မယ်တော်နှင့် မိဖုရားကိုလည်းကောင်း ခေါ်ယူပြီးလျှင် ရောဟဏ သို့ တိမ်းရှောင် ထွက်ပြေးသွားသည်။ ပရက္ကမဗာဟု၏ စစ်တပ်သည် မြို့တော် တွင်း ဝင်ပြီး ဂဇဗာဟုကို အကျဉ်းက လွတ်ပစ်လိုက်သည်။ မာနာဘရဏသည် ပရက္ကမဗာဟုအား ကြိုဆိုရန် ထိုနေရာက စောင့်မနေဘဲ ကောဋ္ဌာသာရခရိုင်ဘက် ထွက်သွားသည်။ ပိုလနွာရဝ၌ ဒုတိယအကြိမ် သိမ်းပိုက်စိုးမိုးသော်လည်း ပရက္ကမဗာဟုသည် မြို့တော်တွင်းသို့ ဝင်ရောက်မလာပေ။ ဂိရိတတာက (ဂိရိတလေ) ၌သာ နေသည်။

ထိုအချိန် အတောအတွင်း၌ ဂဇဗာဟု၏ နောက်လိုက်များသည် ပရက္ကမဗာဟု၏ တပ်အား ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သည်။ ဂဇဗာဟု၏ ယင်းကဲ့သို့သော ကျေးဇူးကန်းမှုနှင့် သစ္စာဖောက်မှုကြောင့် ပရက္ကမဗာဟုသည် အကြီးအကျယ် ရာဇမာန် ရှိသွားသည်။ ပရက္ကမဗာဟု၏ စစ်တပ်သည် ဂဇဗာဟုအား ဖမ်းဆီး ရန် သူ စတည်းချနေသည့် ကောဋ္ဌသာရသို့ ချီတက်သွားသည်။ မိမိ၏ အင်အားကို သိရှိထားသော ဂဇဗာဟုသည် အနေးနှင့်အမြန် မိမိ ဖမ်းမိမည်ဆိုသည် ကို သိရှိနားလည်သွားသည်။

ဂဇဗာဟုအတွက် မိမိကိုယ်မိမိ ကာကွယ်ရန်မှတစ်ပါး တခြားနည်းလမ်း မရှိတော့ပေ။ ပရက္ကမဗာဟုနှင့် နားလည်မှု ရရှိရန်အတွက် ဂဇဗာဟုသည် ရဟန်းသံဃာ၏ အကူအညီကိုယူသည်။ သူ၏ တောင်းပန်ချက်ကို ရဟန်းသံဃာ များက လက်ခံလိုက်သည်။ ရဟန်းသံဃာတစ်စု ပရက္ကမဗာဟုထံ ကြွလျက် “ဓမ္မ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးနှင့် ပြည်သူ၏ အကျိုးအတွက် စစ်ပြေငြိမ်းပြီး မိမိ ရပ်ဌာန်သို့ ပြန်ပါ။ ဂဇဗာဟုသည် အချိန်ကြာကြာ နေရတော့မည် မဟုတ်ပါ။ သူ့မှာ သားထောက်သမီးခံလည်း မရှိ၊ ညီတော် နောင်တော်လည်း မရှိ။ ထို့ ကြောင့် အချိန်စောင့်ဆိုင်းနေစေချင်ပါ၏” ဟူ၍ တောင်းပန်ကြသည်။

သူသား၏ ကောင်းကျိုးအတွက်လည်းကောင်း၊ ရဟန်းသံဃာ၏ ဂုဏ် သိက္ခာကို ထောက်ထားသောကြောင့်လည်းကောင်း ပရက္ကမဗာဟုသည် သူ့ရပ် ဌာန်သို့ ပြန်သွားရန် သဘောတူညီပြီးလျှင် မိမိ၏ စစ်တပ်နှင့် အတူတကွ ဒက္ခိဏဒေသသို့ ပြန်လည်ဆုတ်သွားသည်။ ယင်းအပြုအမူသည် ပရက္ကမဗာဟု

အတွက် နည်းနည်းနောနော စွန့်လွှတ်မှု မဟုတ်ပေ။ ထိုခေတ်က ဘုရင်တစ်ပါး ပါးအတွက် ယင်းကဲ့သို့ အလျှော့ပေးလိုက်ဖို့ရန်မှာ မလွယ်ပေ။ ဂဗောဟုလည်း နောက်ပိုင်းတွင် မည်သည့်အခါမှ ပိုလနွာရဝဘက် မလှည့်တော့ပေ။ မိမိ၏ နောက်ဆုံးအချိန်ကို စိတ်ချမ်းသာစွာဖြင့် ကုန်လွန်ခဲ့လေသည်။

မာနာဘရဏကမူ အလျှော့ပေးလိုသည့်စိတ် မရှိပေ။ ရာဇရဋ္ဌ ထီးနန်း စိုးစံလိုသည့်ဆန္ဒ ထက်သန်အားကောင်းနေတုန်းပင် ရှိသေးသည်။ ထို့ကြောင့် အမြဲမပြတ် ဆင်ကြံ ကြံနေသည်။ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများနှင့်တကွ ဂဗောဟုထံ သံတမန်စေလွှတ်ပြီး မဟာမိတ်ဖွဲ့ရန် ကြိုးစားသည်။ သို့သော်လည်း ဂဗောဟု သည် မာနာဘရဏ၏ အကြံကို ရိပ်မိသွားပြီဖြစ်၍ ပရက္ကမဗောဟုအား ဆန့်ကျင်ရန် အကြံပြုချက်ကို လက်မခံတော့ပေ။ မဏ္ဍလဂိရီ (မေဒိဂိရီ) ကျောင်း တိုက်သို့ သွားပြီးလျှင် သံဃာတော်များ၏ မျက်မှောက်၌ လူသိရှင်ကြား “ငါ သည် မိမိ မျက်နှာလွဲသွားပြီးသည့်နောက်၌ ပရက္ကမဗောဟုအား ရာဇရဋ္ဌ၏ ထီးနန်းရှင်အဖြစ် လက်ခံပါ၏” ဟူ၍ ကျောက်စာ ထွင်းထုစေသည်။ ထို့နောက် မကြာမီ ၁၁၅၃ ခုနှစ်၌ ဂဗောဟု ကွယ်လွန်သွားသည်။

ထို့နောက် ပရက္ကမဗောဟုသည် စစ်ဆက်လက် တိုက်ခိုက်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက် ချလိုက်သည်။ မာနာဘရဏ၏ ပိုက်နက်နယ်စပ်သို့ ဝင်တိုက်ရန် အကြံပြုလိုက်သည်။ သို့သော်လည်း ပရက္ကမဗောဟုသည် မာနာဘရဏကို ခဲခဲယဉ်းယဉ်း နှိမ်နင်းတိုက်ခိုက်ယူရသည်။ ထို့နောက် အချိန်အတန်ကြာသွားသောအခါ မာနာဘရဏ ကွယ်လွန်သွားသည်။ ကွယ်လွန်ခါနီးတွင် မာနာဘရဏသည် သူ၏ သားတော်များအား ပရက္ကမဗောဟု၏ စိုးမိုးမှုကို လက်ခံပြီး ပရက္ကမဗောဟု၏ အမိန့်အာဏာအတိုင်း နေသွားကြရန် အမိန့်ပေးသွားသည်။

ထို့နောက် ပရက္ကမဗောဟုသည် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်တစ်ကျွန်းလုံး၏ ဘုရင်အဖြစ် ဒုတိယအကြိမ် ရာဇဘိသိက် ခံယူသည်။ ရာဇဘိသိက် ခံယူပြီးနောက် ၁၂ နှစ်အကြာတွင် ဒေဝနဂလတွင် ထွင်းထုသော ကျောက်စာ၌ “ငါ သည် ပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦး (ဂဗောဟုနှင့် မာနာဘရဏ)နှင့် စစ်တိုက်ပြီး ကျွန်းတစ်ကျွန်းလုံးကို တစ်ခုတည်းသော ထီးဖြူအောက်၌ စိုးမိုးခဲ့၏” ဟူ၍ ရေးထိုးထားသည်။ ပရက္ကမဗောဟုသည် ခရစ်နှစ် ၁၁၅၄ ခုနှစ်တွင် ပိုလနွာရဝ၌ လင်္ကာဒီပ ဘုရင်အဖြစ် ဒုတိယအကြိမ် ရာဇဘိသိက် ခံသည့်အကြောင်းကို စုဋ္ဌဝံသ၌ အကျယ်တဝင့် ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

စူဠဝံသ၏ အလိုအရ ပရက္ကမဗာဟုသည် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ ဘုရင် ဧကရာဇ် ဖြစ်လာပြီးနောက် လုပ်ငန်းကြီး လေးရပ်ကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းကြီးလေးရပ်မှာ တိုင်းသူပြည်သားများ ဝပြောအောင်လုပ်ခြင်း၊ ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ကြီးကို ပြန်လည် ပြုစုပျိုးထောင်ခြင်း၊ နယ်ခြားလုံခြုံရေးကို ခိုင်မာတောင့်တင်းအောင် လုပ်ခြင်း၊ ခိုလှုံလာသူများအား အကူအညီပေးခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။

သာသနာတော် စင်ကြယ်သန့်ရှင်းရေးအတွက် ပရက္ကမဗာဟုဘုရင်သည် အရေးပါသည့် လုပ်ငန်းနှစ်ခုကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်သည်။ တစ်ခုမှာ သံဃာ အတွင်း စည်းလုံးညီညွတ်မှုရှိအောင် လုပ်ခြင်းဖြစ်ပြီး ကျန်တစ်ခုမှာ အကျင့် ပျက် ရဟန်းများအား သာသနာတော်တွင်းမှ ထုတ်ပစ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ဒေဝါနံ ပိယတိဿမင်းကြီး လက်ထက်မှစ၍ မဟာဝိဟာရ သံဃဂိုဏ်း အစဉ်အလာသည်လည်းကောင်း၊ မလဝံဘာ မင်းကြီးလက်ထက်မှစ၍ အဘယ ဂဏရိဂိုဏ်း အစဉ်အလာသည်လည်းကောင်း၊ မဟာသေနမင်းကြီး လက်ထက်မှ စ၍ ဇေတဝန်ဂိုဏ်း အစဉ်အလာသည်လည်းကောင်း ဆင်းသက် ပြန့်ပွားလာ ခဲ့သည်။ ယင်းဂိုဏ်းကြီး သုံးဂိုဏ်းတို့သည် တစ်ဂိုဏ်းနှင့်တစ်ဂိုဏ်း အပြင်းအထန် ဆန့်ကျင်ကြသည်။

ထိုမျှသာမက အယူအဆရေးရာ၌လည်း တစ်ဂိုဏ်းနှင့်တစ်ဂိုဏ်း ကွဲပြား ခြားနားမှု ရှိကြသည်။ မဟာဝိဟာရဂိုဏ်းနှင့် ကျန်ဂိုဏ်း နှစ်ဂိုဏ်းတို့သည် သံဃာကိစ္စတို့၌ သဘောထားတူညီမှု မရှိကြပေ။ မဟာဝိဟာရဂိုဏ်းက မိမိ ဂိုဏ်းကို ထေရဝါဒဂိုဏ်းစစ်စစ်ဟု ပြောကြားပြီး ကျန်ဂိုဏ်းနှစ်ဂိုဏ်းကို ဝေတု လျှဝါဒီဂိုဏ်းဟု စွပ်စွဲပြောဆိုသည်။

ယင်းဂိုဏ်းသုံးဂိုဏ်းကို ရင်ကြားစေ့အောင် လုပ်ဖို့ရန်မှာ မလွယ်ပေ။ သို့သော်လည်း ပရက္ကမဗာဟုမင်းကြီး လက်ထက်၌ အာဏာစက်ပါ အသုံးပြု သည်ဖြစ်၍ ယင်းဂိုဏ်းကြီး သုံးဂိုဏ်းမှာ ညီညွတ် စည်းလုံးသွားကြသည်။

ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီးလက်ထက်၌ သာသနာတော်အတွက် အရေးပါ အရာရောက်သည့် အဖြစ်အပျက်တစ်ခု ဖြစ်ပျက် ပေါ်ပေါက်လာသည်။

ပရက္ကမဗာဟု ဘုရင်မင်းကြီး လက်ထက်အထိ တစ်နည်းအားဖြင့် ပြော ရလျှင် ၁၂ ရာစုအထိ မည်သည့်ရဟန်းသံဃာကိုမှ ဘွဲ့တံဆိပ် ဆက်ကပ် လှူဒါန်းခြင်း မပြုခဲ့ပေ။ ဆက်ကပ်လှူဒါန်းသည့် အစဉ်အလာလည်း မရှိခဲ့ပေ။

ပိုလနွာရဝခေတ်၌ သာသနာတော် သန့်စင်ရေးကို ဆောင်ရွက်ပြုလုပ်ပြီးသော အခါ နေပြည်တော်ရှိ ဇေတဝန်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေတော်မူသော သာရိပုတြ မထေရ်အား ‘သံဃရာဇာ’ (သာသနာပိုင်) ဘွဲ့တံဆိပ် ဆက်ကပ် လှူဒါန်းသည်။

ယင်းဘွဲ့တံဆိပ်သည် ရဟန်းသံဃာ တစ်ပါးပါးအား ပထမဆုံးအကြိမ် ဆက်ကပ်လှူဒါန်းသော ဘွဲ့တံဆိပ်ဖြစ်သည်။ ထိုအခါမှ အစပြု၍ ဘွဲ့တံဆိပ် ဆက်ကပ်လှူဒါန်းသည့် အစဉ်အလာ ထွန်းကားလာခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ရဟန်းသံဃာတော်များအား ဘွဲ့တံဆိပ် အမျိုးမျိုးကို လှူဒါန်း ဆက်ကပ်လာ ခဲ့သည်မှာ ယခုခေတ် အချိန်ကာလအထိဖြစ်သည်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ နာယက၊ မဟာနာယက၊ သံဃနာယက စသော ဘွဲ့တံဆိပ်များကို ဆက်ကပ်လှူဒါန်း သည်။

သာသနာတော် သန့်စင်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ပိုလနွာရပရိ ဂလဝိဟာရ ကျောက်စာ၌ “ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဥဒုမ္မရဂိရိဝိဟာရ (ဂူမက္ခရတောင်၊ ယခု ဒမ္မသာဂလ၊ ဒမမုလ္လေ)မှ မဟာကဿပ မဟာထေရ်၏ ညွှန်ကြား မိန့်ဆို ချက်အရ အကျင့်ပျက်ပြားသည့် ရဟန်း ရာပေါင်းများစွာအား သာသနာတော် တွင်းမှ ထုတ်ပစ်လိုက်ပြီးလျှင် ဂိုဏ်းသုံးဂိုဏ်းကို တစ်ဂိုဏ်းတည်း ပြောင်းပစ် လိုက်၏” ဟူ၍ ရေးထိုးထားသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

ပရက္ကမဗာဟုမင်းကြီးသည် ကျောင်းတိုက် အသစ်ပေါင်းများစွာကို ဆောက်လုပ်သည်။ ရှေးဟောင်း ကျောင်းပျက်များကိုလည်း ပြုပြင်မွမ်းမံသည်။ သံဃာ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက် များကို ဖြည့်တင်းပေးရန် အစီအစဉ်များကိုလည်း ပြုလုပ်ဖန်တီးပေးသည်။ နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်း မဟာဝေလိ မြစ်ထဲတွင် ဆောက်ထားသည့် ဥဒကုက္ခေပ သိမ် တော်တွင် ပရက္ကမဗာဟုမင်းကြီး၏ မျက်မှောက်၌ ဥပသမ္ပဒ ပဉ္စင်းခံပွဲ ကျင်းပ ပြုလုပ်သည်။

နေပြည်တော်အတွင်း၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် စုတုသာလခေါ် ဓမ္မာရုံကြီး များကို ဆောက်လုပ်ထားသည်။ ထိုဓမ္မာရုံကြီးများသည် အနုရာဇပူရရှိ မဟာ ပါလီ စတုသာလာခေါ် ဓမ္မာရုံကြီးမျိုးကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။ ထိုဓမ္မာရုံကြီးများ၌ ရဟန်းသံဃာများအား ဆွမ်း၊ ကွမ်း လှူဒါန်းကြသည်။ ယင်းကဲ့သို့သော ဓမ္မာရုံ ကြီးများကို မြို့တော်၏ လေးပြင်လေးရပ်၌ ဆောက်လုပ်ထားသည်။

တခြား ပြည်သူ့အကျိုးပြု ဌာနတစ်ခုမှာ ဆေးရုံဖြစ်သည်။ ဆေးရုံများ၌

သမားတော်များနှင့် သူနာပြုများသည် လူနာများအား ကုသခြင်း၊ ပြုစုစောင့်ရှောက်ခြင်းများကို ပြုလုပ်ကြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးကိုယ်တိုင် ကျွမ်းကျင်သော သမားတော်တစ်ဦးဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ တစ်လလေးကြိမ် ဥပုသ်နေ့ရက်များ၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် လူနာများကို ကြည့်ရန်နှင့် ဆေးဝါးကုသပေးရန် ဆေးရုံသို့ သွားလေ့ရှိသည်။

ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီးလက်ထက်၌ စာပေ၏ အခြေအနေသည် အလွန်တရာ တိုးတက်မှုရှိသည်။ ၅ ရာစုနှစ်၌ ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသသည် တိပိဋက အဋ္ဌကထာကျမ်းများကို ရေးသားစီရင်သည်။

သီဟိုဠ်စာပေ အစဉ်အလာအရ ရှေးဟောင်း သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် အဋ္ဌကထာ အားလုံး ရှိနေသည်။ ယင်းသီဟိုဠ်ဘာသာ အဋ္ဌကထာများကို ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသက ပါဠိဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။

ထို့နောက် ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီးလက်ထက်အထိ တစ်နည်းပြောရလျှင် ပိုလနွရဝခေတ်အထိ ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို အမြောက်အမြား ရေးသားကြသည်။ ယင်းကျမ်းဂန်များထဲတွင် ပါဠိဗျာကရဏ ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းများလည်း အပါအဝင်ဖြစ်သည်။

ပရက္ကမဗာဟုမင်းကြီးသည် ကဿပမထေရ်၏ ဦးဆောင်မှုအောက်၌ အဋ္ဌကထာကျမ်းများ၏ အထူးအရေးကြီးသော ဋီကာကျမ်းများစွာကို ရေးသားပြုစုစေခဲ့သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းကြီးကို ရဟန်းပေါင်းတစ်ထောင်က တစ်နှစ်အတွင်း ခရစ်နှစ် ၁၂၀၇ ခုနှစ်၌ ထမြောက်ပြီးစီးအောင် ဆောင်ရွက်ကြသည်။

ထိုခေတ်မှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံ နာလန္ဒာ၊ ဥဒန္တပူရီ၊ ဝိကြမသီလာ၊ ဂျဂတ္တလာ တက္ကသိုလ်ကြီးများ ပြာပုံဘဝ ရောက်ရှိသွားပြီး ရဟန်းသံဃာတော်များ အသတ်ခံရသူခံရ၊ ပြည်ပတိမ်းရှောင်သွားသူများ၊ ပြည်ပတိမ်းရှောင်သွားရသည့် ခေတ်ကာလဖြစ်သည်။ တောင်ပိုင်း အိန္ဒိယ၌မူ ရဟန်းသံဃာတော်များ ဆိတ်သုဉ်းမသွားခဲ့ပေ။

“ပိုလနွရဝခေတ်သည် ပါဠိဋီကာနှင့် ပါဠိကဗျာ ရွှေခေတ်ဖြစ်၏” ဟု မော်ကွန်းတင်ထားကြသည်။ ထိုခေတ်၌ ဒမ္မုလာဂလသည် ဗုဒ္ဓသာသနာနှင့် ပတ်သက်၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ အချက်အချာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုဒေသ၌ နေထိုင်သီတင်းသုံးကြသော ကဿပမထေရ်၏ တပည့်အစဉ်အဆက်သည် ပါဠိစာပေကျမ်းဂန်များကို များစွာ ရေးသားပြုစုခဲ့ကြသည်။

ထိုခေတ် နာမည်ကျော် ဒီကာဆရာမှာ သာရိပုတြမထေရ်၏ တပည့် ဖြစ်သည်။ ဇိနာလင်္ကာရနှင့် ဇိနာလင်္ကာရဒီကာ၊ ဒါဋ္ဌာဝံသ၊ ဇိနစရိတ၊ ပဇ္ဇမဓု၊ မောဂ္ဂလ္လန၊ ဗျာကရဏ စသော ကျမ်းများသည် ထိုခေတ်၌ ရေးသားစီရင်သော ကျမ်းများဖြစ်သည်။

အဋ္ဌကထာကျမ်းများကို ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ သုတ်သင်တည်းဖြတ်ပြီး သည့်နောက်၌ ကစ္စာယနဗျာကရဏ်းကျမ်းကို အဖြေပြန်ပေးသည့်အနေဖြင့် မေဂ္ဂလ္လယနဗျာကရဏ်း ပေါ်ထွက်လာသည်။ ယင်းကို ထောက်ခြင်းအားဖြင့် ပညာရှင်တို့၏ အကြားတွင် ဗျာကရဏ်း (သဒ္ဒါ)နှင့် ပတ်သက်၍ အစဉ်အလာ နှစ်ခု ထွန်းကားလာခဲ့ကြောင်း သိရှိရသည်။

ထိုမှတစ်ပါး အခြားအစဉ်အလာ တစ်ခုလည်း ရှိသေးသည်။ ယင်းအစဉ် အလာသည်ပင်လျှင် နိရုတ္တိ မဇ္ဈိသာ၊ စူလနိရုတ္တိ၊ နိရုတ္တိ ပိဋကကဲ့သို့သော ကျမ်းများကို မွေးထုတ်ပေးခဲ့သည်။ စန္ဒြာယန ဗျာကရဏ်း အစဉ်အလာအရ ရေးသားသော ဗာလာဝ ဗောဓန ဗျာကရဏ်းကို ရေးသားစီရင်သူမှာ မဟာ ကဿပ ကိုယ်တိုင်ဖြစ်သည်။

ဓမ္မကိတ္တိ၏ ရူပါဝတာရနှင့် ဇေတဝနာရာမ ကျောင်းတိုက်နေ မောဂ္ဂလ္လ ယနထေရ်၏ အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာတို့သည် ပိုလနူရဝခေတ်၏ အဓိကကျမ်းဂန် များ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုခေတ်သည် သီဟိုဠ်ဘာသာစကား၌ ပါဠိဩဇာ အလွမ်းမိုးဆုံးခေတ် တစ်ခေတ် ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ်တွင် သီဟိုဠ်ကဗျာဆရာများလည်း အများအပြား ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။

ပိုလနူရဝ ကျောက်စာအရ ထိုခေတ်သည် သီဟိုဠ်စကားပြေ အရေးအသား အထွတ်အထိပ် ရောက်သောခေတ် ဖြစ်၏ဟူ၍ သိရှိရသည်။ သို့ရာတွင် ဂုရု လုဂေါမိ၏ ကျမ်းနှစ်ကျမ်းမှတစ်ပါး အခြားကျမ်းများကို ရှာမရတော့ပေ။ ထို နည်းတူစွာ ဆေးပညာလည်း ထိုခေတ်၌ အထူးတိုးတက်ထွန်းကားသည်။ အနု ရာဓပူရ၏ ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ်သော ဗုဒ္ဓဒါသသည် နာမည်ကျော် သမားတော် တစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ဆေးပညာ၌ ယင်းဘုရင်နှင့် ယှဉ်ပြိုင်နိုင်သူ အခြား ဘုရင်တစ်ဦးမှာ ပရက္ကမဗာဟုဘုရင် ဖြစ်သည်။

ပိုလနူရဝအား လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ နေပြည်တော် ပြုလုပ်ပြီး နောက် ပရက္ကမဗာဟုသည် မြို့တော် ပြန်လည်မွမ်းမံ တည်ဆောက်ရေးကို

ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။ မြို့တော် ပြန်လည်မွမ်းမံ တည်ဆောက်ရေး၌ နန်းတော်ကို အဓိကထားသည်။ နေပြည်တော်၏ မြို့ရိုးကို ခိုင်မာတောင့်တင်းအောင် လုပ်သည်။ လမ်းများကို အသစ်ဖောက်လုပ်သည်။ စုဠဝံသ၏ အဆိုအရ မြို့တော်တွင် မြို့တံခါး ၁၆ ပေါက် ရှိသည်။ မြို့၏အလျားမှာ လေးဂါဝုတ် (၈ မိုင်ခန့်)ရှိပြီး မြို့၏ အကျယ်အဝန်းမှာ ၇ ဂါဝုတ် (၁၅ မိုင်)ခန့် ရှိသည်။

မြို့ရိုးအတွင်းဘက်ရှိ မြေနေရာသည် ယခုအခါတွင် တောင်နှင့်မြောက်၊ အရှေ့နှင့်အနောက် မိုင်ဝက်မျှသာရှိသည်။ စုဠဝံသ၏ အထက်ပါစကားမှာ မြို့ရိုးအပြင်ဘက်က မြို့နေရာကို ဆိုလိုဟန်ရှိသည်။

မြို့တောင်ဘက်၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် အထပ်များစွာရှိသော နန်းတော်ကို ဆောက်လုပ်ထားသည်။ နန်းတော်၏ လေးဖက်လေးတန်၌ နန်းမြို့ရိုးကို အခိုင်အမာ ဆောက်လုပ်ထားသည်။ နန်းတော်၏ အရှေ့ဘက်၌ နန္ဒနဝန နန္ဒဝန် ဥယျာဉ်ဟု အမည်ပေးထားသော ဥယျာဉ်ရှိသည်။ ရေကန်ကြီး လေးကန်လည်း ရှိသည်။ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်အပြင် အခြားဥယျာဉ်တစ်ခုလည်း ရှိသေးသည်။ ထိုဥယျာဉ်မှာ မြို့ရိုး၏အနောက်ဘက် ပရက္ကမသမုဒ္ဒရာအနီး၌ ရှိသည်။ ယင်းဥယျာဉ်မှာ ဘုရင်တစ်ပါးတည်း အသုံးပြုသော ဥယျာဉ်ဖြစ်သည်။ ထိုဥယျာဉ်၌ အဆောက်အအုံ အများအပြား ဆောက်လုပ်ထားသည်။

ပိုလန္ဒရဝ နေပြည်တော်သည် မြတ်စွာဘုရား၏ ဓာတ်တော်နှင့် သပိတ်တော်ကို မရရှိသေးပေ။ ဓာတ်တော်နှင့် သပိတ်တော် မရှိမချင်း နေပြည်တော်အနေနှင့် ပြီးပြည့်စုံသည်၊ လုံခြုံစိတ်ချရသည်ဟု မယူဆပေ။ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းဘုရင် ဖြစ်ပြီးနောက် သုံးနှစ်အကြာ၌ မာနာဘရဏဘုရင်၏ မယ်တော် သုဂလဒေဝီသည် ရောဟာဏ၌ ပရက္ကမဗာဟုအား ပုန်ကန်ခြားနားသည်။

သုဂလဒေဝီ ပုန်ကန်ခြားနားခြင်းကို ပရက္ကမဗာဟုက ပြုံးရုံသာ ပြုံးသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ သို့ရာတွင် သုဂလဒေဝီ ပုန်ကန်ခြင်းသည် ကလေးကလားမဟုတ်ပေ။ စစ်သည်တပ်သား ထောင်ပေါင်းများစွာ အသက်စွန့်ပြီးသည့်နောက်မှ ပုန်ကန်ခြားနားမှု ငြိမ်းအေးသွားသည်။ သုဂလဒေဝီကိုလည်း ဖမ်းမိသည်။ စွယ်တော်နှင့် သပိတ်တော်ကို အခမ်းအနားဖြင့် ရောဟာဏမှ ပိုလန္ဒရဝသို့ ပင့်ဆောင်လာသည်။ စွယ်တော် တည်ထားကိုးကွယ်ရန်အတွက် နေပြည်တော်၏

အလယ်ဗဟိုတွင် စွယ်တော်တိုက် ဆောက်လုပ်သည်။ အလားတူပင် အနုရာဇ
ပူရရှိ အဘယဂိရိ ဝိဟာရကဲ့သို့ပင် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌လည်း ဓာတ်တော်
တိုက် ဆောက်လုပ်သည်။

ရဟန်းသံဃာတော်များ ပရိယတ္တိ သင်ကြားအားထုတ်ရန်အတွက်
ပရက္ကမဗာဟုသည် မြို့တော်၏ မြောက်ဘက်၌ အာလာယန ပရိဝုဏ် ဆောက်
လုပ် လှူဒါန်းသည်။ ယင်း၏ပထမ အဆောက်အအုံမှာ အနုပညာမြောက်လှ
သည်။ ဥပုသ်စဉ်နှင့် ဝိဟာရနှစ်မျိုးရသော ကြီးမားခမ်းနားသည့် ဗုဒ္ဓသီမာ
ပြာသာဒ်ဆောင်ကြီးသည် ထူးခြားလှသည်။

ရူပဝတီစေတီသည် ရူပဝတီမိဖုရား တည်ဆောက်လှူဒါန်းသည့် စေတီ
ဖြစ်သည်။ သုဘဒြာစေတီလည်း ထိုမိဖုရားတည်သော စေတီပင်ဖြစ်သည်ဟု
ယူဆကြသည်။ ပရက္ကမဗာဟု ကိုယ်တိုင်ကမူ ဝိဟာရဓမ္မာရုံကို ဆောက်လုပ်
လှူဒါန်းသည်။ ယင်းအဆောက်အအုံ၏ အပျက်အစီး အကျန်အကြွင်းများမှာ
ယနေ့ထက်တိုင်ပင် စိတ်ပါဝင်စားစရာ ဖြစ်နေသည်။ မြို့တော်အနောက်ဘက်၌
ပစ္စိမာရုံကျောင်းတိုက် ရှိသည်။ အာလာယန ပရိဝုဏ်၏ မြောက်ဘက်၌ ဥတ္တရာ
ရုံကျောင်း (ယခု ဂလ်ကျောင်း) ရှိသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်၏ အပျက်အစီး
များမှာ ယနေ့ထက်တိုင် တွေ့မြင်နေရတုန်းပင် ဖြစ်သည်။

ဘုရားဆောင် ကုဋီသုံးခုမှာလည်း ထူးခြားသော အနုပညာလက်ရာများ
ဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသည်။ ယင်းတို့ကား ဝိဒယာဂဟကုဋီ၊ သန္တပတိမာလု
ဟာကုဋီ၊ သီဟသေယျပတိမာကုဋီတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းကုဋီများ၌ ဗုဒ္ဓရုပ်
ပွားတော်များကို ကိုးကွယ်တည်ထားသည်။ မြောက်ဘက်၌ရှိသော သန္တပတိမာ
ရုပ်ပွားတော်၏ ဉာဏ်တော်အမြင့်မှာ ၁၅ ပေ ၂ လက်မ ရှိသည်။ ဒုတိယ
ပဒမာသန ရုပ်ပွားတော်သည် လေးပေခုနစ်လက်မ ဉာဏ်တော်ရှိသည်။ တတိယ
ရုပ်တော်မူရုပ်ပွားမှာ ၂၂ ပေ ၉ လက်မ ဉာဏ်တော်ရှိသည်။

ယင်းရုပ်ပွားတော်သည် ပရိနိဗ္ဗာန် ရုပ်ပွားတော်၏ မဏိတော်ဘက်
လှည့်ရပ်နေတော်မူသည်။ အချို့ပညာရှင်များက ယင်းရုပ်ပွားတော်ကို ရှင်အာနန္ဒာ
၏ ရုပ်ပွားဟု ပြောကြသည်။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်အတိုင်းပင် ဖူးတွေ့
ရသည်။ နောက်ဆုံး ရုပ်ပွားတော်ဖြစ်သော သီဟသေယျ ရုပ်ပွားတော်သည်
၄ ပေ ၄ လက်မ အလျားရှိသည်။ ယင်းရုပ်ပွားတော် အားလုံးမှာ ကျောက်ကို
ဖြတ်တောက်လျက် ထွင်းထုထားသည့် ရုပ်ပွားတော်များ ဖြစ်ကြသည်။

ယင်းကုဋီများ၏ မြောက်ဘက်၌ မဟာထူပရှိသည်။ ယင်းထူပကို တာမိလထူပဟု ခေါ်သည်။ တာမိလသုံးပန်းများ တည်ထားကိုးကွယ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ယင်းထူပ သို့မဟုတ် စေတီသည် ပိုလန္ဒရဝရှိ စေတီများထဲတွင် အခမ်းနားဆုံး ဖြစ်သည်။

နေပြည်တော်၏ မြောက်ဘက် နှစ်မိုင်အကွာလောက်တွင် ဇေတဝန်ကျောင်းရှိသည်။ ကျယ်ပြန့်သော မြေနေရာတွင် ဆောက်ထားသော ကျောင်းတော် ဖြစ်သည်။ အဆောက်အအုံ လေးခုရှိသည်။ (၁) ပထမ အဆောက်အအုံမှာ တိဝက်ပတိမာဖြစ်သည်။ ယင်းအဆောက်အအုံ၌ သုံးနေရာတွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ ကိုးကွယ်ထားသည်။ ယခုခေတ်တွင် ယင်းအဆောက်အအုံကို ဥတ္တရဝိဟာရဟု ခေါ်ကြသည်။ (၂) ဒုတိယ အဆောက်အအုံမှာ ဒန္တဓာတုဝိဟာရ ဖြစ်သည်။ ယင်းအဆောက်အအုံမှာ သဏ္ဍာန်လုံးလုံးကြီး ဖြစ်သည်။ (၃) တတိယ အဆောက်အအုံမှာ အဋ္ဌသီလာနဂေဟ ဖြစ်သည်။ (၄) စတုတ္ထ အဆောက်အအုံကား ရှင်သာရိပုတြာမထေရ် သီတင်းသုံးရန်အတွက် ဆောက်လုပ်ထားသော ကြီးမားသော အဆောက်အအုံကြီး ဖြစ်သည်။

စူဠဝံသ၏အဆိုအရ တစ်နေရာ၌ ကပိလဝိဟာရ အဆောက်အအုံတစ်ခု ရှိသည်ဟုလည်း သိရှိရသည်။ ယင်းကျောင်း၏ နံရံ၌ အနုပညာလက်ရာများ ရှိသည်။ ကပိလရသေ့ အပူ - ရ တည်ဆောက်ထားသော ကျောင်းဖြစ်သည် ဟု ယူဆကြသည်။ ယင်းကျောင်းကို တာပသနိကာယဂိုဏ်းဝင် ရဟန်းတော်များ သီတင်းသုံးရန် လှူဒါန်းထားသည်။

ပရက္ကမဗာဟု၏ ဒုတိယမိဖုရား စန္ဒာဝတီ၏ ကျောက်စာ၌ “ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဝိဟာရ ဆောက်လုပ်သည်” ဟု ရေးထိုးထားသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းဝိဟာရ၏ အမည်နာမကို မသိရပေ။ ပိုလန္ဒရဝ မြို့ဟောင်း၏ တောင်ဘက်၌ ကျောင်းတိုက်တစ်တိုက် ရှိသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်သည် ပိုတဂုလ ဝိဟာရ (ပိဋကတ်တိုက်) အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်အနီး၌ ၁၄ ပေ ၆ လက်မရှိ အချိုးကျသော မတ်ရပ်ရပ်တု တစ်ခုရှိသည်။ ယင်းရုပ်တုကို လက်နှစ်ဖက်နှင့် ဘုဇပတ် အခေါက်စာကို ကိုင်ပြီးဖတ်နေပုံ ထုတ်ထားသည်။ ယင်းရုပ်တုသည် ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီး၏ ရုပ်တုဖြစ်၏ဟု ယူဆကြသည်။

စူဠဝံသ၏ အဆိုအရ ပိုလန္ဒရဝ၏ အနီးအနား တံတိုင်းကျင်၌ သုံးဂါဝတ် (၂ မိုင်ခန့်မျှ) ကျောင်းတိုက်များနှင့် နန်းဆောင်များကို ဆောက်လုပ်

ထားသည်။ ယင်းတို့အနက် နန်းဆောင်များ၏ အမည်များမှာ ရာဇဝေသီဘုရင်၊ သီဟပုရ၊ ဝိဇိတတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ကျောင်းတိုက်များ၏ အမည်များမှာ ဣသိပတန ဝိဟာရ၊ ကုသိနာရ ဝိဟာရ၊ ဝေဠုဝန ဝိဟာရတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ပရက္ကမဇာဟုသည် ယင်းကျောင်းတိုက်များကို ဆောက်လုပ်သည် သာမကဘဲ အနုရာဇမြို့ဟောင်းရှိ ဘုရားအို ဘုရားပျက်များနှင့် ကျောင်းအို ကျောင်းပျက်များကိုလည်း ပြန်လည် ပြုပြင်မွမ်းမံသည်။

တရုတ်

ဘုရင်ဦတည်

လီယန်မင်းဆက်ကို စတင်တည်ထောင်သူ ပထမဦးဆုံး ဘုရင်ဦတည် (၅၀၂-၅၄၉)၏ ရှည်ကြာလှသော အုပ်ချုပ်မှုကာလသည် တရုတ် ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်း၌ အရှိန်အဟုန် အမြင့်ဆုံးခေတ်တစ်ခေတ် ဖြစ်သည်။ ဘုရင်ဦတည်သည် အသောကမင်းတရားကြီးကဲ့သို့ ဘုန်းလက်ရုံးပိုင်ရှင် မဟုတ်စေကာမူ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားအောင် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ရာ၌ အသောကမင်းတရားကြီးနှင့် မနီးယိုးစွဲလိုက်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ကျောင်းကန်ဘုရားများ၏ အဆင့်သည် နိုင်ငံတော်၏ အဆင့်ထက် မြင့်သည်ဟု ပြတ်ပြတ်သားသား စွဲမှတ်ယူဆထားသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာ တရုတ်နိုင်ငံသို့ ရောက်လာသည်မှာ ထိုခေတ် ထိုအချိန် သမယတွင် ဖြစ်သည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံကို ပထမဦးဆုံး ထုတ်ဝေဖြန့်ချိခြင်းသည် ဘုရင်ဦတည်၏ ခေတ်ကာလတွင် ဖြစ်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော် ဘာသာအဆင့်တွင် ထားသည်ဆိုသည်မှာ သံသယဖြစ်စရာ မလိုပေ။

ထိုအချိန်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် တရုတ်ပြည်အတွက် ဘာသာတရား အသစ်အဆန်း မဟုတ်တော့ပေ။ တရုတ်နယ်မြေ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားလာခဲ့သည်မှာ နှစ်ပေါင်း ငါးရာ၊ ခြောက်ရာ ကြာရှိသွားပြီ။ တရုတ်နှင့် အိန္ဒိယ၏ ဆက်သွယ်ရေး သမိုင်းအစကို ရှေးဟောင်းမှတ်တမ်းအရ ခြေရာကောက်၍ ရှိသည်။ ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အယူအဆ အမျိုးမျိုးရှိသည်။

ဝါအီနှင့် ဆင်ခေတ်၌ တရုတ်လူမျိုးနှင့် တရုတ်ယဉ်ကျေးမှု အပေါ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ထူးထူးခြားခြား ဩဇာသက်ရောက်မှု ရှိသည်။ ယင်းအချက် နှင့် စပ်လျဉ်းသော မှတ်တမ်းများကို အများအပြား တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် အစပထမ၌ တရုတ်လူမျိုးတို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံရပ်ခြားမှ ဘာသာတရား ဖြစ်သည်ဟု ယူဆထားကြကြောင်းကိုမူ မှတ်သားထားသင့်သည်။

ယင်းအချက်၏ အကြောင်းရင်းမှာလည်း ထင်ရှားပြတ်သားလှပေသည်။ ဒေသခံ ဘာသာတရားများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကား ပြန့်ပွားလာခြင်းကို ဆန့်ကျင်ကြသည်။ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)နှင့် မြန်မာနိုင်ငံတို့၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ စတင်ပြန့်ပွားစဉ်အခါက မည်ကဲ့သို့သော အင်အားစုကမှ ဆန့်ကျင်ခြင်း မပြု လုပ်ပေ။ တရုတ်ပြည်၏ အခြေအနေမှာမူ ထိုကဲ့သို့ မဟုတ်ပေ။

တရုတ်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားဝင်ရောက်လာခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဆိုရိုးစကား အများအပြားရှိသည်။ လီယေဟတ်ဇေ၏ စာအုပ်၌ ဖော်ပြထား သည့်အတိုင်းဆိုလျှင် တစ်ချိန်က စူဘုရင်၏ ဖာဠိအမည်ရှိ အမတ်ကြီးသည် ကွန်ဖြူရှပ်အား ကမ္ဘာအလောကတွင် မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်သည် အမြတ်ဆုံးနည်း ဟူ၍ မေးသည်။ ထိုအခါ ကွန်ဖြူရှပ်က “အနောက်နိုင်ငံ၌ နေထိုင်သော ထူး ခြားသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအကြောင်းကို ငါ ကြားသိ၏” ဟူ၍ ပြန်လည် ဖြေ ကြားသည်။ ယင်းဆိုရိုးစကားပေါ်တွင် အခြေခံလျက် ဗုဒ္ဓဘာသာအကြောင်းကို ကွန်ဖြူရှပ် သိ၏ဟူ၍ တရုတ်လူမျိုး အတော်များများက ယုံကြည်ယူဆကြသည်။

ရဟန်းတော် တာအိုယန် စုဆောင်းရေးသားထားသော ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများ ၏ စာရင်း၌ ဤသို့ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

“ချင်ဘုရင် ရှိဟဝန်တီ၏ လက်ထက်၌ နိုင်ငံခြားမှ လာရောက်သည့် ရဟန်း ၁၈ ပါး နေထိုင်သီတင်းသုံးကြ၏။ ထိုရဟန်းများထဲက သီရိဗန္ဓုအမည်ရှိ ရဟန်းတစ်ပါးသည် ဘုရင်ကြီးအား ဗုဒ္ဓကျမ်းစာအချို့ ပေးအပ်သည်။ သို့ရာ တွင် ဘုရင်မင်းကြီးက ထိုရဟန်းအား ယုံကြည်စိတ်ချခြင်းမရှိဘဲ အကျဉ်းချထား လိုက်၏။ ညဉ့်အချိန်၌ အရပ်ဆယ်ပေမက မြင့်သည့် ရွှေရောင်ဝင်းနေသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက် ပေါ်လာပြီးလျှင် အကျဉ်းထောင်က လွတ်မြောက်သွားအောင် လုပ်ပေးလိုက်လေ၏။ ထိုအချိန်မှစ၍ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ရဟန်းများအပေါ် ဟွင် ယုံကြည်မှုရှိလာ၏”

ထို့ပြင် ဝါအီမင်းဆက်ခေတ်က ဗုဒ္ဓနှင့် တာအိုဝါဒဆိုင်ရာ မှတ်တမ်း

အထောက်အထားများအရ တရုတ်နိုင်ငံအတွင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားဝင်ရောက် လာခြင်းမှာ ဟန်မင်းဂူတီ၏လက်ထက် (၁၄၈-၈၀ ဘီစီ)၌ ဖြစ်၏ဟူ၍ လက်ခံ ထားကြသည်။

ထိုခေတ်၌ ရေးထားသည့် သမိုင်းဆိုင်ရာ အထောက်အထားအရ ဟိ ယင်တုအကြောင်း ရေးသူမှာ ချန်ချင်း ဖြစ်၏ဟူ၍လည်း သိရှိရသည်။ တခြား သမိုင်းဆရာ အားလုံးကမူ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ရေငုံနေကြသည်။ လျူ ဆုန်ခေတ် (၄၂၀-၄၇၃ ခရစ်)၌ ဖာနဝီရေးသော “ဟန်မင်းဆက် အဓိဋ္ဌာန်” စာအုပ်၌လည်း ယင်းအချက်နှင့် ပတ်သက်၍ သက်သေအထောက်အထားကို တွေ့ရှိရသည်။ ယင်းအဆိုအမိန့်အရ တရုတ်ပြည်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေချခြင်းမှာ ဟန်မင်းဆက် အကြိုခေတ် နောက်ပိုင်း၌ဖြစ်၏ဟူ၍ ဆုံးဖြတ်ချက် ချ၍ရသည်။

တရုတ်ပြည်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားဝင်ရောက်လာခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပထမဦးဆုံး ရေးသားချက်ကို ခရစ်နှစ် (၂၃၉-၂၆၅) အလယ်၌ ယူဟန် ရေး သားသော “ဝါအီ လီအာယို” အမည်ရှိ သမိုင်းစာအုပ်၌ တွေ့ရှိရသည်။

အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်၏ ဆက်သွယ်ရေး အစပျိုးသော ကာလကို ခရစ်နှစ် ၆၄ လောက်ဟူ၍ ယူဆထားကြသည်။ ဆုန်ခေတ် (ခရစ် ၁၁၂၇-၁၂၈၀)၌ ကျိဟယန်ရေးသားသော ‘ဗုဒ္ဓနှင့် မဟာထေရ်တို့၏ အစဉ်အဆက်မှတ်တမ်း’ ၏ အလိုအရ အကြိုဟန်မင်းဆက်နောက်ပိုင်း ဘုရင်မာတံဂီသည် သူ၏ မင်း သက် ခုနစ်နှစ်မြောက်၌ တစ်ကြိမ်တွင် လည်ပင်း၏ ပတ်လည်၌ နေရောင်ခြည် ကဲ့သို့ တောက်နေသော ရွှေရောင်ဝင်းနေသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက် ဝေဟင်ခရီး က ပျံသန်းပြီး နန်းတော်ထဲ ဝင်ရောက်လာသည်ဟု အိပ်မက်မြင်မက်သည်။ နောက်တစ်နေ့၌ ဘုရင့်နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားတို့သည် ထိုရွှေရောင်ဝင်းနေ သော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ချောင်းမင်းဆက်နှင့် ခေတ်ပြိုင် အနောက်နိုင်ငံမှ ဗုဒ္ဓရှင် တော်မြတ်ဘုရား ဖြစ်၏ဟူ၍ အိပ်မက်ဖတ်ကြသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးသည် ထိုအိပ်မက်၏ ဩဇာရှိန်အဝါ လွမ်းမိုးမှုခံရသဖြင့် မိမိ၏ သေနာပတိတဆာအိပင်၊ ပညာရှင်သမားတော် ပိန်ကျန်၊ ဝမ်ဆုန် အစ ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ် ၁၇ ဦး ပါဝင်သည့် သံတမန်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို ဓမ္မကျမ်းဂန်များနှင့် ရဟန်းတော်များကို ဆောင်ကြဉ်းပင့်ဖိတ်ရန်အတွက် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ စေလွှတ် ခဲ့သည်။ နှစ်နှစ်ကြာသောအခါ ယင်းသံတမန်အဖွဲ့သည် အိန္ဒိယ ရဟန်းတော် နှစ်ပါးနှင့် တွေ့ဆုံသည်။ ထိုရဟန်းတော်များ၏ အမည်မှာ တရုတ်ဘာသာ

စကားဖြင့် ကျာမေမိတန် (ကဿပ မာတင်္ဂ)နှင့် သူ၏ သီတင်းသုံးဖော် ကျူ
ဖာလန်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုရဟန်းတော်များနှင့် အတူတကွ သက္ကတစာပေ
ကျမ်းဂန်များနှင့် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ ပါလာသည်။

သံတမန်အဖွဲ့သည် ထိုရဟန်းတော်များကို မြင်းဖြူများပေါ်တွင် စီးစေ
ပြီး ခရစ်နှစ် ၆၄ ခု၌ လိုယန်သို့ ပင့်ဆောင်သွားကြသည်။ ဘုရင်နှင့် တွေ့ဆုံ
ပြီးနောက် ရဟန်းတော်နှစ်ပါးသည် ဟိုလုကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံးကြသည်။
နောက်တစ်နှစ်၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် လိုယန်မြို့ အနောက်ဘက် တံခါးအနီး၌
'မြင်းဖြူ' အမည်ရှိ ကျောင်းတိုက်ကို ဆောက်သည်။

ထိုအချိန်ကာလ အတောအတွင်း၌ ကဿပမာတင်္ဂသည် ဒွိစတ္တာရိသတ
ခေါ် လေးဆယ်နှစ်ကဏ္ဍရှိသော သုတ်ကို ဘာသာပြန်ဆိုသည်။ ယင်းဘာသာ
ပြန်သည် တရုတ်ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်သော ပထမဦးဆုံး ဘာသာပြန်ဖြစ်၏
ဟူ၍ အသိအမှတ်ပြုထားကြသည်။

ကဿပမာတင်္ဂနောက် ၈၁ နှစ် ကြာသောအခါ ဘာသာပြန်ဆရာများ
တစ်ဦးပြီးတစ်ဦး အဆက်မပြတ် ပေါ်လာသည်။ ကဿပမာတင်္ဂ၏ အလုပ်
သည် တရုတ်ပြည်၌ အပေါ်ပိုင်းလောက်၌သာလျှင် ရှိနေပြီး အောက်ခြေသို့
မရောက်ပေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာ အုတ်မြစ်ကို ခိုင်မြဲအောင် လုပ်သူမှာမူ ပါသိယာမှ
ဘုရင့်သားတော်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ ထိုဘုရင့်သားတော်၏ အမည်မှာ ရှိကာဥ
ဖြစ်သည်။

ရှိကာဥ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိ၌ ဤသို့ရေးထားသည်။ ထိုဘုရင့်သားတော်သည်
ထီးနန်းကိုစွန့်လျက် သာသနာ့ဘောင်ဝင်သည်။ ရှိကာဥသည် ခရစ်နှစ် ၁၄၈
တွင် တရုတ်ပြည်သို့ လာပြီးလျှင် လိုယန်မြင်းဖြူကျောင်း၌ နေထိုင်သည်။
အနှစ် ၂၀ တိတိ တရုတ်ပြည်တွင် နေပြီးလျှင် ရှိကာဥသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်
ပွားထွန်းကားရေးအတွက် အားသွန်ခွန်စိုက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓ
ကျမ်းစာ ၉၅ ကျမ်းကိုလည်း တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် နန်ဂျီ
ယို၏ ကျမ်းစာအုပ်စာရင်းအရ ယင်းကျမ်းစာ ၉၅ ကျမ်းထဲက ယခုအခါတွင်
၅၅ ကျမ်းသာလျှင် ကျန်ရှိတော့သည်။

အန်ရှိကာဥသည် ကျွမ်းကျင်သော ဘာသာပြန်ဆရာဦးမျှသာ မကပေ။
တရုတ်ပြည်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် အားသွန်ခွန်စိုက်
ကြိုးပမ်းအားထုတ်ကြသော တပည့်ပေါင်းများစွာကိုလည်း မွေးထုတ်ပေးခဲ့သည်။

တရုတ်ပြည် ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်း၌ အန်ရှီကာဥသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ရှင်မဟာ မဟိန္ဒရသော နေရာမျိုးကို ရရှိသည်။

လောကဓေမ (ခရစ်နှစ် ၁၄၉-၈၆)သည် ယူကျီ (ရှက-သက) လူမျိုး ဖြစ်သည်။ ရှီကာဥ ကွယ်လွန်သွားပြီးနောက် ရှီကာဥ၏ လုပ်ငန်းကို တရုတ် ရဟန်းတော်နှစ်ပါး၏ အကူအညီဖြင့် လောကဓေမက ဆက်လက် ဆောင်ရွက် သည်။ လောကဓေမ ဘာသာပြန်သော ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ ၂၃ ကျမ်းထဲက ယခုအခါ၌ ကျမ်း ၁၂ ကျမ်းသာ ရရှိသည်။

အခြားဘာသာပြန် ဆရာတစ်ဦးမှာ ရဟန်းတော် လောကဓေမနောက် တရုတ်ပြည် ရောက်လာသော ကျူဖိုကျီ (အိန္ဒိယဗောဓိသတ္တ) ဖြစ်သည်။ ထို ပုဂ္ဂိုလ်သည် လောကဓေမနှင့်လည်းကောင်း၊ ရှီကာဥနှင့်လည်းကောင်း အတူ တွဲပြီး လုပ်ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် သူ ဘာသာပြန်ခဲ့သော ကျမ်းစာများကို တစ် ကျမ်းမျှ မတွေ့ရတော့ပေ။

ဟန်မင်းဆက်ခေတ်က ဘာသာပြန်ဆရာ အများစုမှာ တရင်မြစ်ဝှမ်း ဒေသမှ ဖြစ်သော်လည်း အန်ဟရီဝင်မှာမူ ရှီကာဥကဲ့သို့ ပါသိကာဒေသမှ ဖြစ် သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ရဟန်းမဟုတ်ပေ။ လူပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ တရုတ်ပြည် စစ်တပ်တွင် တပ်မှူးရာထူး ခန့်အပ်ခြင်းခံရသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် စိတ်အားထက်သန်သူ တစ်ဦးဖြစ်သည်။

ယူကျီ ရဟန်းတော် ကျီဒဟု (ခရစ်နှစ် ၁၈၄-၈၉)သည် အာရှအလယ် ပိုင်း ရွာတစ်ရွာမှ ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် တရုတ်ပြည် ရောက်လာသော အခါ ကျမ်းစာပေါင်းများစွာကို ဘာသာပြန်ဆိုသည်။ ယင်းကျမ်းစာများထဲက ယခုအခါတွင် ကျမ်းငါးကျမ်းသာလျှင် ရရှိသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ် ဘာသာပြန်သော သုတ်နှစ်သုတ်မှာ သံယုတ္တအာဂမ (နိကာယ်)ထဲက သုတ်ဖြစ်သည်။

ယင်းခေတ်၌ ထွန်းကားခဲ့သော အခြားဘာသာပြန် ဆရာများထဲတွင် ကျူတာလိ (မဟာဗလ)နှင့် တနရီကုအို (ဓမ္မဖလ)တို့သည် အိန္ဒိယမှ ဖြစ်ကြ သည်။ ခန်ကိဟုနှင့် ခန်မွန်ဆီယန်တို့သည် ဆောဂဒဂျာဖရ်ရှန် (မြစ်ဝှမ်းဒေသ) မှ ပုဂ္ဂိုလ်များဖြစ်သည်။ ဟန်မင်းဆက်ရှေ့ပိုင်း၌ အားလုံး စုစုပေါင်း ဗုဒ္ဓကျမ်း စာ ၄၃၄ ကျမ်း ဘာသာပြန်ဆိုသည်။ ယင်းကျမ်းစာများထဲက ကျမ်းပေါင်း ၂၀၇ ကျမ်းကို ဘာသာပြန်သော ဘာသာပြန်ဆရာတို့၏ အမည်နာမများကို မသိရပေ။

အစတွင် ဤမျှ များပြားသော ကျမ်းစာများကို ဘာသာပြန်နိုင်ခြင်းသည် နည်းနည်းနောနော အောင်မြင်မှု မဟုတ်ပေ။ ထိုအချိန်၌ လိုယန်မြင်းဖြူ ကျောင်းတိုက်သည် အနုပညာ လက်ရာများဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသည်။ ပညာရှင် ရဟန်းတော်များ သီတင်းသုံးနေထိုင်ရာ ကျောင်းတိုက်ဖြစ်သည့်အတွက် ကျောင်းတိုက်၏ ဂုဏ်သိက္ခာသည် အထူးပင် မြင့်မားလှပေသည်။

ဟန်မင်းဆက် (ခရစ် ၂၀၆ မှ ၂၂၀ အထိ) ကုန်ဆုံးသွားပြီးသည့်နောက် ၌ တရုတ်ပြည်သည် ပြည်တွင်းစစ်နှင့် ပြင်ပမှ ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်မှုများကြောင့် အားပျော့သွားသည်။ နိုင်ငံသည် သုံးခြမ်းကွဲသွားသည်။ ရှု (ခရစ် ၂၂၁-၆၄)၊ ဝေအီ (၂၂၀-၆၅)၊ ဦ (၂၂၂-၈၀) မင်းဆက် ဘုရင်တို့သည် အသီးသီး မိမိတို့ ဆိုင်ရာ နယ်ပယ်ဒေသ၏ ဘုရင်အဖြစ် မိမိတို့ကိုယ် မိမိတို့ သတ်မှတ်ယူဆ ထားကြသည်။ ထိုဘုရင်များသည် အချင်းချင်းလည်း စစ်မက် ဖြစ်ပွားနေကြ သည်။ နှစ်ပေါင်း လေးဆယ်၊ ငါးဆယ်အထိ တရုတ်ပြည်သည် နိုင်ငံရေးအမြင် ဖြင့် ကြည့်လျှင် ရှေ့သို့ မတိုးတက်နိုင် ဖြစ်နေသည်။ အားဆုတ်ယုတ်သွားသည်။ သို့သော်လည်း ထိုအချိန်၌ပင် ဗုဒ္ဓဘာသာ တိုးတက်မှု အရှိန်နှုန်းမှာ ရပ်ဆိုင်း မသွားခဲ့ပေ။

ဟန်မင်းဆက် ဘုရင်များသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။ တရုတ် ပြည်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အမြစ်တွယ်ခဲ့သောခေတ်မှာ ဟန်ခေတ်ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန် ၌ ကျန်ဆီမြောက်ပိုင်း ယခုခေတ် ဆူကျောင်တွင် အဆင့်ပေါင်းများစွာရှိသော ပုထိုးတစ်ဆူကို တည်သည်။ ပထမဦးဆုံး တရုတ် ရဟန်းတော် အန်ဟဝီသည် ထိုနယ်မှဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်များနှင့် ပတ်သက်၍ ၇၁၃-၇၄၁ (ခရစ်နှစ်)တွင် စုဆောင်း မှတ်တမ်းတင်ထားသော “သကျမုနိ၏ ဒေသနာတော်ဆိုင်ရာ ကျမ်းစာစာရင်း” ၌ ဝါအီဘုရင်လက်ထက် အထူးခြားဆုံး ဘာသာပြန်ဆရာလေးဦးတို့၏ အမည် နာမများကို ဖော်ပြထားသည်။

၁။ အာရှအလယ်ပိုင်းမှ ဓမ္မရဒါသည် မြင်းဖြူကျောင်းတိုက်၌ သီတင်း သုံးပြီးလျှင် ခရစ်နှစ် ၂၅၄ ၌ မဟာသံဃိကဂိုဏ်း၏ ပါတိမောက်ကျမ်းကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။

၂။ ဘိက္ခုကန်ဆင်ကိုင်သည် ဓမ္မရက္ခကနှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၂၅၂ တွင် တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်လာသည်။ သူ၏ တရုတ်အမည်ကို ထောက်လျက် ထိုရဟန်းတော်သည် အိန္ဒိယနိုင်ငံသား မဟုတ်ကြောင်း သိရှိရသည်။ ဆိုဂဒိယန်လူမျိုးဖြစ်သော ထိုရဟန်းတော်သည် မြင်းဖြူကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံးပြီးလျှင် ပိဋကတ်ဘာသာပြန် လုပ်ငန်းများကို လုပ်လျက် ဗုဒ္ဓသာသနာအတွက် အကျိုးပြုခဲ့သည်။

၃။ ဓမ္မသစ္စာသည် ပါသီယန်ရဟန်းတော် ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် ခရစ်နှစ် ၂၅၄ ခု၌ မြင်းဖြူကျောင်းတိုက်တွင် သီတင်းသုံးပြီးလျှင် ‘ဓမ္မဂုတ္တ နိကာယကမ္မန’ အမည်ရှိသောကျမ်းကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။

၄။ ဓမ္မဘဒြ ရဟန်းတော်လည်း ပါသီယန် အမျိုးသားဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် ဝါအိမင်းလက်ထက်၌ ဗုဒ္ဓစာပေ ပြန့်ပွားရေးကို ဆောင်ရွက်သည်။

ဟန်မင်းဆက် နောက်ပိုင်း မင်းဆက် သုံးဆက်တိတိ အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ သာသနာပြုများ တရုတ်နိုင်ငံသို့ ကြွကြွရုံမျှသာမက တရုတ်ရဟန်းတော် ခရီးသည် များစွာတို့လည်း ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို ရှာဖွေရန် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ကြွကြွသည်။ ခရစ်နှစ် ၂၆၀ ၌ တရုတ်ပြည်မှ ခိုတန်သို့ကြွသော ပထမဦးဆုံး ရဟန်းတော်မှာ ကျူရှီဟင်ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် ခိုတန်၌ ‘ပညာသုတြ’ ကျမ်းကို ကူးယူသည်။ ထိုကျမ်း၌ အပိုင်း ၉၀ ပါရှိသည်။ ထိုကျမ်းသည် တရုတ်ပြည်၌ ‘ပဉ္စဝိသတိ သဟဿကပညာ ပါရမီတာ’ အမည်ဖြင့် ထင်ရှားကျော်ကြားသည်။

ဂူမင်းဆက် (ခရစ် ၂၂၂-၂၀၀)၏ နေပြည်တော်သည် ကိယင်ကျီ (နန်ကင်း) ဖြစ်လေသည်။ ထိုအချိန်ကာလ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာသည် တရုတ်ပြည်အလယ်ပိုင်းတွင် ပြန့်ပွားထွန်းကားနေပြီး ကျီကျီယင်သည် ဂူဘုရင်၏ နိုင်ငံသို့သွားလျက် တရုတ်ပြည် တောင်ပိုင်းတွင်လည်း ဗုဒ္ဓသာသနာ ပြန့်ပွားထွန်းကားအောင် စတင်ဆောင်ရွက်သည်။ ကျင်မိန်ဂတု၏ အဆိုအရ ကျီကျီယင်၏ ဇာတိသည် တရုတ်ပြည်ဖြစ်သည်။ “နာမည်ကျော် ရဟန်းတော်များ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိ” ရေးသူ၏ အဆိုအရ ဂူမင်းဆက်ဘုရင်သည် ကျီကျီယင်အား ဘုရင့်သားတော်၏ ဆရာအဖြစ် ခန့်အပ်ပြီးလျှင် ပိုရှီဟ (ပဏ္ဍိတ်) ဘွဲ့ထူး ချီးမြှင့်ပေးအပ်သည်။

ပထမဂူဘုရင် ဆုယင် ကျီယုယင်သည် သူ၏ နေပြည်တော်ကို ကုန်

ယန်မှ ပြောင်းရွှေ့ပြီးလျှင် (ခရစ် ၂၂၁)၌ ဂူကျန်၌ တည်သည်။ ထို့နောက် သုံးနှစ်အကြာ၌ ဝိဓနအမည်ရှိ အိန္ဒိယရဟန်းတော်သည် ဂူကျန်၌ သီတင်းသုံးပြီးလျှင် ဓမ္မပဒကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ဓမ္မပဒ၏ နိဒါန်း၌ ဘိက္ခုဝိဓနသည် အိန္ဒိယသား ရဟန်းတော်ဖြစ်၏ဟု ရေးသားထားသည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် ခရစ်နှစ် ၂၂၄ ၌ တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်လာပြီးလျှင် ဂူကျန်၌ သီတင်းသုံးသည်။ ထိုရဟန်းတော်နှင့်အတူ ကျကျန်မင်အမည်ရှိ အခြားရဟန်းတော် တစ်ပါးလည်းရှိသည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် ဓမ္မပဒ တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရာ၌ ရဟန်းတော် ဝိဓနအား အကူအညီပေးသည်။ တရုတ်ရဟန်းမှန်သမျှ ကျောင်းတွင် ပညာစတင် သင်ကြားသောအခါ ထိုကျမ်းကို လေ့လာဖတ်ရှုရသည်။ ထိုကျမ်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအတွက် ဤသို့ ညွှန်ကြားရေးသားထားသည်။

နံနက် အိပ်ရာက ထသောအခါ သင်သည် “ငါ၏ဘဝသည် အချိန်ကြာမြင့်စွာ ရှည်ကြာလိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။ အိုးထိန်းသည်၏ အိုးကဲ့သို့ မကြာခင် ကွဲပျက်သွားလိမ့်မည်။ သေသောသူ ပြန်ရှင်လာလိမ့်မည် မဟုတ်” ဟူ၍ စဉ်းစားဆင်ခြင်သင့်ပေ၏။

ယင်းအခြေခံအရ ကျွန်ုပ်တို့သည် လူသားတို့အား ဗုဒ္ဓဒေသနာ ဟော်ကို လက်ခံကျင့်သုံးရန် နှိုးဆော်ကြလေကုန်၏။

တရုတ်ပြည်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားမှု အခြေအနေသည် ပြည်ပရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာလောကအား တရုတ်ပြည်ကို အာရုံစူးစိုက်လာအောင် ပြုမှုနေသည်။ ခိုတန်၊ ဆိုဂဒ၊ အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ) နိုင်ငံများမှ ဗုဒ္ဓသာသနာကို မြတ်နိုးကြသော ပညာရှင်များသည် သာသနာပြုရန် တရုတ်ပြည်သို့ လာကြသည်။ နိုင်ငံ၏ မငြိမ်သက်ခြင်းနှင့် မင်းမဲ့အခြေအနေသည် တရုတ်ပြည်သူ လူထုအား ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် အာသာတငမ်းငမ်း ဖြစ်စေခဲ့သည်။

တရုတ်ပြည်သူလူထုသည် ကွန်ဖြူရှပ်၏ အဆုံးအမ ဥပဒေသရှိနေသော်လည်း ငြိမ်းချမ်းမှုမရှိဘဲ ဖြစ်နေကြသည်။ ကွန်ဖြူရှပ်၏ အဆုံးအမ ဥပဒေသမှာ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုရှိပြီး အေးချမ်းသာယာနေသော နိုင်ငံနှင့်သာ ကိုက်ညီသည်။ ထိုအချိန်က တရုတ်ပြည်သူလူထု ရင်ဆိုင်နေရသော အခြေအနေ၌ကား ကွန်ဖြူရှပ်၏ အဆုံးအမသည် ငြိမ်းချမ်းမှုနှင့် ရွှင်လန်းချမ်းမြေ့မှုကို ပေးနိုင်စွမ်းမရှိပေ။ တရုတ်ပြည်သူလူထု ရင်ဆိုင်နေရသော ဧရာမပြဿနာကြီးများကို

မည်သို့မျှ အဖြေမပေးနိုင်ပေ။ ဘဝတိုက်ပွဲတွင်လည်း စွမ်းအားကို မပေးနိုင်ခဲ့ပေ။ မရဏတိုက်ပွဲတွင်လည်း မျှော်လင့်ချက် မပေးနိုင်ပေ။

အနောက်တိုင်း ပညာရှင်တစ်ဦးက ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ “ဗုဒ္ဓဘာသာသည် သာမန်လူများအတွက် ယုံကြည်ကိုးကွယ်ရာ တစ်ခုဖြစ်၏။ ကြည်ညိုသူများအတွက် ဘဝစည်းကမ်း ဥပဒေကိုလည်းကောင်း၊ လူယဉ်ကျေးများအတွက် ဒဿနသဘောတရားထက်ပင် အရေးပါ အရာရောက်သော စိတ်ကျေနပ်မှုကိုလည်းကောင်း ပေး၏” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အချို့ အချက်အလက်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ တရုတ် အတွေးအခေါ်များအား ထောက်ခံအားပေးမှု ပြုလုပ်ပြီးလျှင် အချို့ အယူအဆများ၏ အားနည်းချက်ကိုမူ ဖြည့်တင်းပေးသည်။ ထို့ကြောင့် တရုတ်ပြည်သူလူထု၏ စိတ်နှလုံးအပေါ်တွင် သြဇာလွှမ်းမိုးမှု ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ကောင်းမှု မကောင်းမှုနှင့်လည်းကောင်း၊ ကံကြမ္မာဝါဒနှင့်လည်းကောင်း ပတ်သက်သော ရှေးဟောင်း အယူအဆများ၏ နေရာ၌ ကမ္မဝါဒနှင့် ဘဝဘဝါဝါဒကို အစားထိုးထားလိုက်သည်။ မြေကြီးနှင့် ကျောက်ခဲ အယူအဆများကို အသွင်သဏ္ဍာန်ရှိသော ရုပ်လုံးရုပ်တု ဖန်တီးပြီးလျှင် အဖိုးမဖြတ်နိုင်သော အလှရွှေအိုး ပေးခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓ၊ ဗောဓိသတ္တ၊ ရဟန္တာတို့၏ တာဝန်များကဲ့သို့သော မြင့်မြတ်သော စံနမူနာများကို ပြည်သူလူထု ရှေ့မှောက်တွင် ချပြခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနှင့် တခြား ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံများ၏ အထံတွင် ရှိသော ကောင်းနိုးရာရာ အရာဝတ္ထုများကို တရုတ်ပြည်အား ပေးအပ်လျက် တရုတ်ပြည်မြေကို မြေသြဇာကောင်းအောင် လုပ်ခဲ့သည်။

မင်းဆက်သုံးဆက် ကုန်ဆုံးပြီးသည့်နောက်၌ အနောက် ရှန်မင်းဆက် (၂၆၅-၃၁၇) ပေါ်လာလေသည်။ ထိုမင်းဆက်သည် ချန်ဂန်ကျောင်းတိုက်များ၌ ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု အလင်းရောင်ကို အဆက်မပြတ် တောက်ပစေခဲ့သည်။ ထိုမင်းဆက်သည် ရာစုနှစ်ဝက်လောက်အထိ ရှည်ကြာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်ကာလအတွင်း၌ ပညာပါရမီတာသုတ္တသည် လူကြိုက်အလွန်များသည်ဖြစ်၍ တရုတ်ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်ပေါင်းများစွာ ပြန်ဆိုရသည်အထိ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ပညာရှင်ပေါင်းများစွာကလည်း ထိုသုတ်နှင့် ပတ်သက်၍ အဖွင့်များ ရေးသားခဲ့ကြသည်။

အနောက် ရှန်မင်းဆက် ကာလအတွင်း ဗုဒ္ဓသာသနာသည် ဝေးလံသော ဌာနများသို့အထိ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပြန့်ပွားသွားပြီးလျှင် ကျောင်းပေါင်းများစွာကို တည်ဆောက်ကြသည်။ လိုယန်ကျောင်းတိုက်များ၏ မှတ်တမ်းအရ ရှန်

ခေတ်၌ ကျောင်းတိုက်ပေါင်း လေးဆယ်တည်ထောင်သည်။ အနောက်ရှန်မင်း ဆက်၏ နေပြည်တော် လိုယုန် တစ်နေရာတည်း၌ပင် အောက်ပါကျောင်းတိုက် ပေါင်း ဆယ်ကျောင်း ပေါ်ပေါက်လာသည်။-

- ၁။ မြင်းဖြူကျောင်းတိုက်
- ၂။ ဗောဓိသတ္တကျောင်းတိုက်
- ၃။ အရှေ့ဂိုကျောင်းတိုက်
- ၄။ ကျောက်ဘုရားကျောင်းတိုက်
- ၅။ နေဝန်းပြည့် ရေပြင်ကျောင်းတိုက်
- ၆။ ပန်ဇေတောင်ကျောင်းတိုက်
- ၇။ ချေးကြီးကျောင်းတိုက်
- ၈။ မျိုးဆက်ဥယျာဉ်ကျောင်းတိုက်
- ၉။ ဘူတ တထာတာ ကျောင်းတိုက်
- ၁၀။ မိန် ဟုအိုင် မင်းသား ဗုဒ္ဓကျောင်းတိုက်

အနောက် ရှန်မင်းဆက် ကုန်ဆုံးပြီးသည့်နောက် (၂၆၀-၃၁၇)၌ တရုတ် ပြည်မြောက်ပိုင်းတွင် တာတာဘုရင်တို့၏ ပြည်နယ်ငယ်ကလေးများ ပေါ်ပေါက် လာသည်။ ထိုအချိန်၌ ဘုရင်တစ်ပါးပါးအား တရုတ်ပြည်၏ ဘုရင်ဟုခေါ်ဆိုရန် မဖြစ်နိုင်သည့် အခြေအနေ ဖြစ်နေသည်။ ခရစ် ၃၁၇ ၌ တရုတ်ပြည်တောင်ပိုင်း ရှန်မင်းဆက်သည် နန်ကင်းကို နေပြည်တော်အဖြစ် သတ်မှတ်လျက် တရုတ်ပြည် ၏ ဘုရင်အဖြစ် ကြေညာလိုက်သည်။ ထိုမင်းဆက်၏ ကာလသက်တမ်းသည် ၄၂၀ အထိ ရှည်ကြာသည်။ အရှေ့ ရှန်မင်းဆက် ဘုရင်အားလုံးသည် ဗုဒ္ဓဘာ သာကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော ဘုရင်များဖြစ်သည်။ နန်ကင်းမှာမူ ဝူမင်း လက်ထက် (ခရစ် ၂၂၂-၂၈၀)၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာပြုများ၏ ဗဟိုဌာနချုပ် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ တရုတ်ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းတော်ကြီး တာအိုအန် (၃၁၂-၃၈၅) သည် ထိုခေတ်၏ ထင်ရှားကျော်ကြားသော ဆရာတော်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။

ဘုရင်ဦးတည်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို အပြည့်အဝ လက်ခံယုံကြည်သော ပထမဦးဆုံး တရုတ်ဘုရင်ဖြစ်သည်။ နန်ကင်းသည် အစပထမကပင် ဗုဒ္ဓဘာ သာ၏ ဗဟိုဌာနချုပ်ဖြစ်နေပြီး ယင်းမင်းဆက်ကာလ၌ ဘာသာပြန်ဆရာ ၁၇ ဦးတို့သည် ဘာသာပြန်လုပ်ငန်းများကို ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ကြသည်။ သီရိ မိတြသည် ပထမဦးစွာ တံတြိက ကျမ်းဂန်များကို ဘာသာပြန်ဆိုသည်။ ထို

ကာလအတွင်း (၃၈၁-၃၉၅)၌ ဓမ္မရတနသည် သက္ကတကျမ်းဂန် ၁၁၀ ကို ဘာသာပြန်သည်။ ထိုကာလအတွင်း၌ အခြားကျမ်းဂန်များကိုလည်း ဘာသာပြန်ဆိုကြသေးသည်။ သို့သော်လည်း ဘာသာပြန် ဆရာများ၏ အမည်နာမကို မသိရဘဲ ဖြစ်နေသည်။ မိလိန္ဒပဉ္စာသည် ယင်းကဲ့သို့သော ကျမ်းတစ်ကျမ်း ဖြစ်သည်။

ပဏ္ဍိတကုမာရဗောဓိသည် အာရှအလယ်ပိုင်းမှဖြစ်ပြီး တုရဖန်ဘုရင်၏ ရာဇဂုရုဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် ခရစ်နှစ် ၃၈၂ ခု၌ တရုတ်ပြည်သို့ ကြွလာပြီးလျှင် အာဂမကျမ်းများကို တရုတ်ဘာသာ စတင်ပြန်ဆိုသည်။ ထိုဘာသာပြန် လုပ်ငန်းကို ဂေါတမသံဃဘူတိ က အပြီးသတ်သည်အထိ ဆောင်ရွက်ပေးသည်။

ထိုခေတ်၌ ပညာအရှိဆုံး ရဟန်းတော်မှာ တုခါရပြည်သား ဓမ္မနန္ဒီဖြစ်သည်။ သုတ္တပိဋကတ် အာဂမ (နိကာယ) ကျမ်းများကို ထူးထူးခြားခြား ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် တတ်မြောက်ကျွမ်းကျင်မှုရှိသော ထိုရဟန်းတော်သည် မဇ္ဈာဂမနှင့် ဧကုတ္တရာဂမ ကျမ်းများကို နှစ်နှစ်တည်းနှင့် ဘာသာပြန်ဆိုခဲ့သည်။ ထိုရဟန်း၏ အခြားဘာသာပြန် ကျမ်းတစ်ကျမ်းဖြစ်သော 'အသောက ရာဇပုတြစက္ခုမေဒနိဒါန' ကျမ်းသည် တရုတ်ဘာသာဖြင့် ရှိသည်။

တရုတ် ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်း၌ ကုမာရဇီဝ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် ကြီးမားလှပေသည်။ ထိုမထေရ်သည် ခရစ် ၄၀၁ ခုနှစ်၌ တရုတ်ပြည်သို့ သွားခဲ့သည်။ အိန္ဒိယကျမ်းဂန်များကို တရုတ်ဘာသာပြန်ဆိုသူများထဲတွင် ကုမာရဇီဝသည် ပြိုင်ဘက်ကင်းဖြစ်သည်။ ကုမာရဇီဝ၏ဖခင်သည် အိန္ဒိယ ရဟန်းတစ်ပါး ဖြစ်သည်။ ညှိပြောသောမျက်လုံး၊ နီကြင်ကြင် ဆံပင်ရှိသည့် အလှကညာပျိုများ၏ တိုင်းပြည် ကုကျာသို့ ရောက်သွားသောအခါ ထိုတိုင်းပြည်မှ ဘုရင့်နှမတော်နှင့် လက်ထပ်သည်။ ကုမာရဇီဝ မွေးဖွားလာသောအခါ မိခင်သည် သားဖြစ်သူအား ပညာကောင်းစွာ သင်ကြားပေးရန်အတွက် ကသ္မီရသို့ ခေါ်သွားသည်။ ပညာစုံသောအခါ ကုမာရဇီဝသည် သူ့မိခင်နှင့်အတူ ကုကျာသို့ ပြန်လာသည်။ ထိုအချိန်၌ ကုမာရဇီဝသည် အသက် ၂၀ ရှိနေပြီ။

ရဟန်းဝတ်ပြီးလျှင် ကုမာရဇီဝသည် နှစ် ၃၀ တိတိ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေးကို ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ သူ၏ ဂုဏ်သတင်းသည် ပျံ့နှံ့ကျော်စောသွားသည်။ ကုမာရဇီဝကို ခေါ်လိုသည့်အတွက် တရုတ်ပြည်သည်

စစ်တပ်ကိုပင် လွတ်သည်။ ပထမတွင် ကုမာရဇီဝသည် ကုယန်၌သာ သီတင်းသုံးသည်။ သို့သော်လည်း ဘုရင်က မရမနေပင့်သဖြင့် ချန်ဂန်သို့ ကြွရသည်။ ချန်ဂန် ရောက်သွားသောအခါ ဘုရင်က ကုမာရဇီဝအား ချက်ချင်း ရာဇဂုရု (အူဂိုရီ)အဖြစ် တင်မြှောက်လိုက်လေသည်။

ဖာဟီယန် ခေတ်မတိုင်မီ တရုတ်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ အတော်များများကို တရုတ်ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုပြီးပြီ။ သို့ရာတွင် ဝိနည်းကျမ်းဂန်များကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ရန်အတွက်မူ မည်သူမှ စိတ်ကူးထဲ မထည့်ကြသေးပေ။ ဖာဟီယန်သည် ဝိနည်းကျမ်းဂန်များကို စုဆောင်းရန် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ထွက်ခွာလာခဲ့သည်။ ဒေါက်တာ ကျောက်ကျိယန်ကွမ်၏ အဆိုအရ ဖာဟီယန် မတိုင်မီ ကလည်း ဟွီကျန်း၊ ဟွီပြင် စသော တရုတ် ရဟန်းတော်များသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ထွက်ခွာသွားကြသည်။ သို့ရာတွင် တရုတ်ပြည်သို့ ပြန်မလာနိုင်ကြပေ။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းကမူသူ၏ ‘ဗောဇ္ဈဆံဆကရိတီ’ (ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု) စာအုပ်၌ “တရုတ်ရဟန်းတော်များသည် ကျီ၊ အာရှအလယ်ပိုင်း၊ ခိုတန် (ရှက်)၊ ကုကျာမှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် အမြဲမပြတ် တွေ့ဆုံခွင့် ရရှိကြသည်။ သို့ရာတွင် ဖာဟီယန်မတိုင်မီ မည်သည့် တရုတ်ရဟန်းတော်မှ အိန္ဒိယသို့ မလာရောက်ခဲ့ပေ။” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ ဖာဟီယန်သည် တရုတ်အဖော်တစ်စုနှင့် အတူတကွ ခရစ်နှစ် ၃၆၈ တွင် ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဗုဒ္ဓ ဓမ္မအချက်အချာ ဗဟိုဌာနဖြစ်သော အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ထွက်ခွာသွားပြီး ၁၅ နှစ်အကြာတွင် တရုတ်ပြည်သို့ ပြန်လာခဲ့သည်။

တရုတ်ပြည် မြောက်ပိုင်း၌ လူမျိုးပေါင်း များစွာတို့သည် နင်းပြားဘဝ ရောက်ရှိနေကြပြီး တရုတ်ပြည် တောင်ပိုင်း၌မူ မင်းဆက်တစ်ဆက်ပြီးတစ်ဆက် ပြောင်းလဲနေသော်လည်း ကြွယ်ဝချမ်းသာမှုလည်း ရှိသည်။ စည်းလုံးညီညွတ်မှုလည်း ရှိသည်။ ခရစ်နှစ် ၄၂၀ ၌ သေနာပတိ လင်းယုသည် နန်ကင်း၌ မင်းဆက်အသစ် တစ်ဆက်ကို တည်ထောင်သည်။ ထိုမင်းဆက်၏ အမည်မှာ လင်ရှန်ဟု ခေါ်တွင်သည်။ ဘုရင်ဖြစ်လာသောအခါ သေနာပတိလင်းယုသည် ဝူတည်ဘွဲ့အမည် ယူခဲ့ပြီး သုံးနှစ်ကြာမျှ ထီးနန်းစိုးစံသည်။ အိန္ဒိယနှင့် သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)မှ သံတမန်အဖွဲ့ အများအပြား ထိုဘုရင်ထံ ရောက်လာကြသည်။

ထိုဘုရင်သည် ဗုဒ္ဓဓမ္မကို အထူးပင် ကြည်ညိုလေးစားသည်။ ဘုရင်မင်တီသည် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည်ဟု ယူဆရသော်လည်း ဗုဒ္ဓတရားကိုမူ အလေးထားသည်။ မင်တီ (ခရစ်နှစ် ၄၆၅-၇၃)သည် မျိုးမတ်များ ဝိုင်းကန့်ကွက်သည့် ကြားက ကျောင်းတိုက်ကြီးတစ်တိုက်ကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ နောက်ဆုံး၌ လျှာဆုန်မျိုးနွယ် သေနာပတိ ဟိယာအိုတာအိုကျင်သည် နောက်ဆုံး ဘုရင်နှစ်ပါးအား လုပ်ကြံလျက် ထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်လိုက်သည်။ ထိုဘုရင်၏ မင်းဆက်မှာ တောင်ပိုင်းကျာအိ မင်းဆက်ဟူ၍ ခေါ်တွင်သည်။

လျှာဆုန်မင်းဆက် (၄၂၀-၆၉)၌ တောင်ပိုင်း တရုတ်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုသည် အလွန်တရာ ထွန်းကားပြန့်ပွားသည်။ ထိုအချိန်၌ တောင်ပိုင်း တရုတ်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓစာပေ ဘာသာပြန်ဆရာ ၁၂၁ ဦးတို့သည် ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုကြသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ ဖာဟိယန် ပြန်ရောက်လာသောအခါ တရုတ် ဗုဒ္ဓဘာသာလောက၌ အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ အပြိုင်အဆိုင် ခရီးထွက်ကြသော ရဟန်းတော်များ ပေါ်ပေါက်လာကြသည်။ ခရစ်နှစ် ၄၂၀ ၌ ရဟန်း ၂၅ ပါးပါသော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့သည် ဘုရားဌာနများကို ဖူးမြော်ရန် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ထွက်ခွာသွားကြသည်။ ထိုအဖွဲ့၏ခေါင်းဆောင်မှာ ဖာယုန် ဖြစ်သည်။ ထိုတရုတ်ရဟန်းတော်သည် သူ၏ ပါဠိဘွဲ့အမည်ကို ဓမ္မာကရဟု မှည့်ထားသည်။ လျှာဆုန်ခေတ်သည် တရုတ်-အိန္ဒိယ ခရီးသည်များအတွက် ထင်ရှားသောခေတ်ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ် ခရီးသည်များမှာ တန်ဟဒုအေ၊ ဝိုင်တို စသည်တို့ ဖြစ်ကြသည်။

ဟိုဟဇီခရိုင်တွင် နေထိုင်သီတင်းသုံးကြသော ရဟန်းတော် ရှစ်ပါးသည် ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို ရှာဖွေရန် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ထွက်ခွာသွားကြသည်။ ထိုရဟန်းတော်များသည် ခိုတန်ကို ဖြတ်သွားကြသည်။ ခိုတန်၌ မြင်ရသမျှ ကြားရသမျှကို ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ထားကြသည်။ ကျကျကင်းရှင်းသည် မြောက်ပိုင်း လီယန်မင်းဆက်ဘုရင်၏ ညီတော်ဖြစ်သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ခိုတန်သို့ အသွားအလာရှိခဲ့သည်။ ခိုတန်၌ ဂေါတမိကျောင်းတိုက် ဈာန်ဂိုဏ်းဆရာတော် ဗုဒ္ဓသေနထံတွင် ပညာဆည်းပူးခဲ့သည်။

လျှာဆုန်ခေတ် အစပိုင်းလောက်၌ တာအိုယုအမည်ရှိ တရုတ်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တစ်ဦးသည် အခြားဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အရာရှိ ၁၈ ယောက်နှင့်အတူ မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ်ကို ရှာဖွေရန်အလို့ငှာ အိန္ဒိယသို့ သွားခဲ့သည်။ ထိုခေတ်၌

တရုတ်ခရီးသည်များ အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ သွားကြသကဲ့သို့ အိန္ဒိယမှ သာသနာပြု များလည်း တရုတ်ပြည်သို့ ခရီးဆန်ခဲ့ကြသည်။ ခရစ်နှစ် ၄၂၃ ဌ ဗုဒ္ဓဇီဝမထေရ် သည် နန်ကင်းသို့သွားသည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် ကသ္မီရ၌ ဝိနည်းကို သင် ကြား လေ့လာခဲ့ပြီးသူ ဖြစ်သည်။ သူ နန်ကင်းရောက်လာသောအခါ ဖာဟီယန် အသက်ထင်ရှား ရှိနေသေးသည်။ ဗုဒ္ဓဇီဝသည် တခြားပညာရှင်များနှင့် ပူးပေါင်း လျက် ပဉ္စဝဂ္ဂိနိကာယ် တစ်ခုလုံးကို ဘာသာပြန်ဆိုသည်။

ဗုဒ္ဓဇီဝအပြင် အခြား ရဟန်းတော်နှစ်ပါးလည်း တရုတ်ပြည် တောင်ပိုင်း သို့ သွားရောက်ခဲ့ကြသည်။ ဂုဏဝဓမ္မာသည် ကသ္မီရ ဘုရင့်မျိုးနွယ် ခတ္တိယနွယ် ဖွားတစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သားထောက်သားခံမရှိသော ကသ္မီရဘုရင် ကံကုန်သွား သောအခါ နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများက ဂုဏဝဓမ္မာကို ဘုရင်မြှောက်လို ကြသည်။ ဂုဏဝဓမ္မာသည်သာလျှင် အနီးစပ်ဆုံး အရိုက်ရာခံဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဂုဏဝဓမ္မာက ထီးနန်းကို ငြင်းပယ်လိုက်လေသည်။ ခရစ်နှစ် ၄၀၀ တွင် အိန္ဒိယ ပြည် အနံ့အပြား၊ ခရီးလှည့်လည်ပြီးလျှင် ဂုဏဝဓမ္မာသည် သီဟိုဠ်ကျွမ်း (သီရိ လင်္ကာ)သို့ ရောက်လာသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ဂျာဗားကိုဖြတ်လျက် နောက်ဆုံး နန်ကင်းသို့ ရောက်သွားသည်။ ထိုနောက်တွင် ကန်တုန်သို့သွားလျက် ကန်တုန်ရှိ ကျောင်းတိုက်တစ်တိုက်တွင် နေထိုင်သီတင်းသုံးသည်။

ဂုဏဘဒြလည်း ကသ္မီရသားပင် ဖြစ်သည်။ ဂုဏဘဒြအပြင် တခြား ထင်ရှားသော ဘာသာပြန်ဆရာ သုံးပါးရှိသေးသည်။ ယင်းတို့ကား သံဃဝဓမ္မာ၊ ဓမ္မမိတြ၊ ကာလယသတို့ ဖြစ်ကြသည်။ သံဃဝဓမ္မာသည် ခရစ်နှစ် ၄၃၄ ဌ နန်ကင်းသို့ သွားသည်။ ဂုဏဝဓမ္မာ ကွယ်လွန်သွားပြီးသည့်နောက်၌ သံဃဝဓမ္မာ သည် ဝိနည်းနှင့် ပတ်သက်၍ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသူ ဖြစ်လာသည်။ သံဃမိတြ လည်း ကသ္မီရသား ဖြစ်သည်။ ဓမ္မမိတြသည် ခိုတန်နှင့် တုန်ရွမ်ကို ဖြတ်လျက် ၄၂၄ တွင် နန်ကင်းသို့ ရောက်သွားသည်။ ဓမ္မမိတြသည် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ သုည၊ အနတ္တ၊ နိဗ္ဗာန်နှင့် ပတ်သက်သော ပဉ္စဈာန်ကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ကာလယသည် ၄၂၄ ဌ အိန္ဒိယမှ တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်လာသည်။ ထို ရဟန်းတော်သည် အမိတာယဈာန်သုတ်နှင့် ဘေသဇ္ဇရဇ္ဇသမုဇ္ဈဂတိသုတ်ကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။

ခရစ်နှစ် ၄၈၉ ဌ ဘုရင် တဇီလျန်သည် စာပေညာရှင်နှင့် ရဟန်းပညာ ရှင် ၄၀၀ ကျော်ကို ဓမ္မောပဒေသ ကျောင်းတိုက်၌ ပင့်ဖိတ်ပြီး စည်းဝေးသဘင်

ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ ဘုရင်လျန်သည် ဗုဒ္ဓသာသနာကို လှိုက်လှိုက်လဲ့လဲ့ လေးစားကြည်ညိုသူ ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ကျိုင်းဘုရင် ကာဝိတီနှင့် ဂူတီတို့လည်း ဗုဒ္ဓသာသနာအကျိုးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်သူများ ဖြစ်ကြသည်။

ချန်မင်းဆက် ၂၅ နှစ်ကာလသည် အရေအတွက် မများသော်လည်း ထိုအချိန်ကာလအတွင်း၌ ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်များကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရန် ရဟန်းတော်ငါးပါး အိန္ဒိယမှ တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်လာကြသည်။ ထိုရဟန်းများထဲတွင် သံဃဘဒြသည် ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ သံဃဘဒြသည် သူနှင့်အတူ ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ၏ သမန္တပါသာဒိကာအဋ္ဌကထာကို ဆောင်ကြဉ်းလာခဲ့သည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် ထိုမထေရ်သည် ထေရဝါဒ ဂိုဏ်းဝင် ထေရ်အရှင်ဖြစ်ကြောင်း ခန့်မှန်းရသည်။ တရုတ်အစဉ်အလာ ယူဆချက်အရ သံဃဘဒြသည် ဝိနယအဋ္ဌကထာကို ၄၈၉ ခုနှစ်တွင် ကုန်တုန်သို့ ယူဆောင်လာပြီး တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ဓမ္မကရိတယသသည် အာရှအလယ်ပိုင်းမှ ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းသည် ချန်မင်းဆက်ဘုရင် တာအိုတီလက်ထက် (၄၇၁)၌ တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်လာသည်။ ဓမ္မမတိမထေရ်သည် ခိုတန်လမ်းမှဖြတ်လျက် တရုတ်ပြည်သို့ လာသည်။ ဂုဏဂုဒ္ဓိလည်း အိန္ဒိယအလယ်ပိုင်းမှ ရဟန်းဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းသည် (ခရစ်နှစ် ၄၉၃-၄၉၅)၌ ကျမ်းသုံးကျမ်းကို တရုတ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ယင်းကျမ်းသုံးကျမ်းထဲက တစ်ကျမ်းမှာ ပျောက်ကွယ်နေလေပြီ။

ထို့နောက် စည်ပင်ဝပြောသော လျန်မင်းဆက်ခေတ် ရောက်လာသည်။ ထိုမင်းဆက် ပထမဆုံးဘုရင် ဟိဂျာအိုယင်သည် နောင်သောအခါ၌ ဦတည်အမည်ဖြင့် ထင်ရှားကျော်ကြားလာသည်။ ထိုဘုရင်သည် သူ့အရင် မင်းဆက်နှင့် အဆက်အစပ် အလှမ်းဝေးသူဖြစ်ပြီး အားနည်းသော ကျိမင်းဆက်ဘုရင်အား နန်းက အဆင်းခိုင်းပြီးလျှင် ထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်သည်။ ထိုဘုရင်သည် ရာစုဝက်နီးပါး (၅၀၂-၅၅၀)အထိ နန်ကင်း၌ ထီးနန်းစိုးစံသည်။

ဦတည်ဘုရင်လက်ထက်၌ တိုင်းနိုင်ငံသည် ဖွံ့ဖြိုးကြွယ်ဝသည်။ နေပြည်တော် နန်ကင်း တစ်နေရာတည်း၌ပင် ဝိဟာရကျောင်းပေါင်း တစ်ရာကျော်ရှိသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးကို ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ကြသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ပညာရှင်များနှင့် ရဟန်းတော်များ ထောင်နှင့်ချီပြီး နန်ကင်း၌ စုဝေးနေထိုင်ကြသည်။ လျန်မင်းဆက် ခေတ်မတိုင်မီက တုန်တိုင်းဆီဂျီ၊ အိုင်

ပိန်ဆ်ဂျေ၊ မဟာပညာပါရမီတာကဲ့သို့သော ကျောင်းတိုက်များသည် မည်သည့် နေရာမှာမှ မရှိပေ။ ဦတည်၏ နန်းတော်ရှိ ပန်းဥယျာဉ်အမည်ရှိသော ဥယျာဉ် ထဲတွင် ဗုဒ္ဓတရား ဒေသနာတော်ကို ဟောကြားခြင်း ပြုလုပ်ကြသည်။

ဘုရင်ဦတည်၏ခေတ်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာအတွက် အရေးပါ အရာရောက် သောခေတ်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် ဘုရင်သည် နိုင်ငံရေးနှင့် ပြည်ရေး ပြည်ရာကို စိတ်ပါဝင်စားခြင်း မရှိပေ။ ဦတည်သည် ဝေအီကို နှိမ်နင်းတိုက် ခိုက်သည်။ သို့ရာတွင် အောင်မြင်မှု မရရှိပေ။ ဝေအီက အရှေ့နှင့်အနောက် နယ်ပယ်ဒေသများကို ဖရိုဖရဲဖြစ်အောင် ပြုလုပ်လိုက်သည်။ အစွမ်းထက်သော သေနာပတိဟောင်ကျင်သည် ဘုရင်ဦတည်ထံ ချဉ်းကပ်လာပြီးလျှင် ဟိုနန်ဒေသ ကို ဘုရင်ဦတည်၏ လက်အောက်တွင် ပါဝင်ပူးပေါင်းမည်ဟု ကတိပေးသည်။ သို့ရာတွင် ဟောင်ကျင်သည် ကတိမတည်ပေ။ ဘုရင်သည် ဟောင်ကျင်ကို အပြစ်ဒဏ်မပေးသည့်အပြင် ဘုရင်ခံအဖြစ်ပင် ခန့်အပ်သည်။ နောက်ပိုင်း၌ ဘုရင်ဦတည် အရှေ့ဘက်ဒေသ ဘုရင်ဝေအီနှင့် ပူးပေါင်းသွားသည်ဖြစ်၍ ဟောင်ကျင်သည် ဘုရင်ဦတည်၏ သားတော်နှင့် ပူးပေါင်းလျက် ဘုရင်ဦတည် အား တိုက်ခိုက်သည်။ တိုက်ပွဲပြင်းထန်စွာ ဖြစ်ပွားပြီးနောက် ဟောင်ကျင်သည် ဘုရင့်သားတော်နှင့် ပူးပေါင်းလျက် နေပြည်တော် နန်ကင်းကို သိမ်းပိုက်လိုက် သည်။ ဘုရင်ဦတည် ဇာတ်သိမ်းသွားသည်။

ဘုရင်ဦတည်သည် မိရိုးဖလာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မဟုတ်ပေ။ အသက် ၄၈ နှစ် အရွယ် (၅၁၀)အထိ ကွန်ဖြူရှပ်ဘာသာဝင် ဖြစ်ခဲ့သည်။ ကွန်ဖြူရှပ်ဘာသာ တိုးတက်ကြီးပွားရာ ကြီးပွားကြောင်းကိုလည်း ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ် ရေး အတွေ့အကြုံတစ်ခုကြောင့် ဦတည်သည် အယူအဆ ပြောင်းလဲသွားခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘုရင်ဝေအီနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ထိုနည်းအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။ ကွန်ဖြူရှပ်ခေတ် တစ်စခန်း ရပ်သွားသောအခါ တရုတ်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ အရှိန်အဝါသည် တိုးတက်မြင့်မားလာပြီး တရုတ်တစ်ပြည်လုံး၌ ပျံ့နှံ့သွားသည်။ ဝေအီ၏ မိဖုရားကြီး ဟုဒိုဝဂါသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ကြည်ညိုမြတ်နိုးသူ ဖြစ် သည်။ ခရစ်နှစ် ၅၁၈ ၌ မိဖုရားကြီးသည် ဆုန်ယုန်းနှင့် ဟုအီရှင်တို့အား ဗုဒ္ဓ ကျမ်းစာများကို ရှာဖွေရန် ဥဒျာန်သို့ စေလွှတ်သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးသည် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ ၁၇၅ ကျမ်းတို့ကို ရှာဖွေစုဆောင်းပြီး ပြန်လာခဲ့ကြသည်။

ဘုရင်ဦးတည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အဖြစ် ပြောင်းလဲသွားခြင်းသည် ကျောင်မင်းဆက် မင်းသား တစ်လျှောက်ကြောင့် ဖြစ်သည်ဟူ၍ ဒေါက်တာ ကျောင်ကွမ်က ဆိုထားသည်။ ဦးတည်ဘုရင်နှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသော ကျန်မင်းသားသည် ဘုရင်မင်းကြီးအား ထင်ရှားကျော်ကြားသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင်များနှင့် နီးစပ်မှုရှိအောင် အဆက်အသွယ် လုပ်ပေးသည်။ ဧလိယော့၏ အဆိုအရ ဘုရင်ဦးတည်သည် ပါအိုကျီအမည်ရှိ တန္တူဂိုဏ်းဝင် ရဟန်း၏ သြဇာလွမ်းမိုးမှုခံရသဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်လာသည်။

ဘုရင်ဦးတည်သည် နန်ကင်း၌ အထူး ငွေကုန်ကြေးကျခံလျက် ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော ကျောင်းတိုက်ကြီး တစ်တိုက်ကို ဆောက်လုပ်ပြီး ကျောက်စာထွင်းထုထားသည်။ ထိုကျောက်စာ၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် တိရစ္ဆာန်တို့၏အသက်ကို မသတ်ရဟု တားမြစ်ပိတ်ပင်ထားသည်သာမကဘဲ မည်သည့်တိရစ္ဆာန်ရုပ်ကိုမှ မရေးခြယ်ရဟူသော အမိန့်ကိုပင် ထုတ်ထားသည်။ အရပ်များကို မြင်တွေ့ပြီး တိရစ္ဆာန်များကို သတ်ဖြတ်လိုသည့်စိတ် ပေါ်မလာအောင် ယင်းသို့ တားမြစ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးကိုယ်တိုင် ပြည်သူပြည်သားများအား တရားဓမ္မ ညွှန်ကြားဟောပြသည်။ ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ပတ်သက်သော ကျမ်းကိုလည်း ရေးသားသည်။ တိပိဋကတ် ပထမတရုတ်ဘာသာပြန် (လက်ရေးမှု)ကို ခရစ်နှစ် ၄၁၈ ခုနှစ်၌ ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသည်။

ဘုရင်ဦးတည်၏ သက်ရှိသတ္တဝါ မသတ်ဖြတ်ရန် ပိတ်ပင်ထားသော ကျောက်စာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပြည်သူလူထု မကျေမနပ် ဖြစ်ကြသော်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် စပ်လျဉ်းသော ဆောင်ရွက်ချက်များကိုမူ လူအများက နှစ်ခြိုက်ကျေနပ်ကြသည်။ ယင်းသို့ လူအပေါင်းတို့၏ အားပေးမှုခံရခြင်းမှာ ဘုရင်နန်းတော်တွင်း၌မျှသာမကဘဲ တရုတ်ပြည် တစ်ပြည်လုံး၌ ဖြစ်သည်။ နာမည်ကျော် စာရေးဆရာများဖြစ်ကြသော လျူရှပ်နှင့် ယိုကျာတို့သည်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေး လှုပ်ရှားမှုများ၌ ပါဝင်ကြသည်။

ဘုရင်ဦးတည်သည် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာပေါင်း များစွာကို နှစ်စုံစီ ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသည်။ ဗုဒ္ဓစာပေ အနှစ်သာရကို လေ့လာလိုက်စားသူများအတွက် အချက်အလက်အပြည့်အဝ ရရှိစေရန် ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို တည်းဖြတ်ထုတ်ဝေရမည်ဟူ၍ ဘုရင်မင်းကြီးက အမိန့်ပေးထားသည်။ နာမည်ကျော် တရုတ်ရဟန်းတော် ဆင်းအား ၅၁၅ ခုနှစ်၌ စုဆောင်းထားသော တိပိဋကတ် ဘာသာပြန် လက်

ရေးမှု ပေါင်းချုပ်ဖြစ်သည့် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများ၏ စာရင်းတစ်ခု ပြုစုရန်လည်း လျှောက်ထားတောင်းပန်သည်။ ထို့နောက် နှစ်နှစ်အကြာတွင်လည်း ဘုရင်မင်းကြီးသည် ရဟန်းတော် ပါအိုကျန်အား ယင်းစာရင်းကို ပြန်လည် သုတ်သင် တည်းဖြတ်ရန် တောင်းပန်လျှောက်ထားလေသည်။

ဘုရင်မင်းကြီး၏သားတော် ကျောင်မင်းသည်လည်း ဖခမည်းတော်ကဲ့သို့ပင် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ကြည်ညိုလေးစားသူ ဖြစ်သည်။ ကျောင်မင်းသည် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို လေ့လာဖတ်ရှုပြီးလျှင် သူ၏ နန်းဆောင်အတွင်း၌ တိရတန ဝိဟာရအမည်ရှိ အဆောင်တစ်ဆောင်ကို ဆောက်လုပ်ထားသည်။ ထိုအဆောင်သို့ တရားဓမ္မ ဆွေးနွေးဟောကြားရန် ရဟန်းတော်များအား ပင့်ဖိတ်လေ့ရှိသည်။

ဘုရင်မင်းကြီး၏ ဒုတိယသားတော် ကျင်ဝင်တီနှင့် သတ္တမသားတော် ယွမ်တီတို့လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓသာသနာတော် တိုးတက်ပြန့်ပွားစေရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ကြသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းသားတော်များသည် ပညာတတ်များ ဖြစ်ကြပြီးလျှင် သူတို့၏ ဖခမည်းတော်ကဲ့သို့ပင် ကိုယ်ကျင့်တရား ကောင်းမွန်သူများ ဖြစ်ကြသည်။

အထက်၌ ပြဆိုသည့်အတိုင်း ဘုရင်ဦတည်၏ လက်ထက်၌ တရုတ်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ အရှိန်အဟုန်နှင့် ပြန့်ပွားသွားသည်။ ထိုအကြောင်းကြောင့် ပြည်ပတိုင်းပြည်များနှင့် တရုတ်၏ ဆက်သွယ်ရေးလည်း တိုးတက်ကောင်းမွန်လာသည်။ ကိုရီးယားဘုရင်သည် တရုတ်နိုင်ငံသို့ သံတမန်တစ်ဦးကို စေလွှတ်ပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို အထူးအားဖြင့် မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ် ကျမ်းစာမူကို တောင်းသည်။

ထိုနည်းအတူပင် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဘုရင်ကလည်း သံတမန်တစ်ဦးနှင့်အတူ ပန်းချီဆရာတစ်ဦးကိုပါ တရုတ်ဘုရင်နှင့် အနွယ်တော်များ၏ ပုံတူရေးဆွဲရန် တရုတ်ပြည်သို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။

လျန်မင်းဆက်နှင့် ပတ်သက်သော ကျမ်းစာအုပ်၏ အဆိုအရ ဘုရင်ဦတည်သည် ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် အဆက်အသွယ်ရှိသည်။ ကမ္ဘောဒီးယားဘုရင်ဇေယဝဗ္ဗာသည် ၅၀၃ ခုနှစ်၌ သံတမန်တစ်ဦးကို တရုတ်ပြည် ဘုရင်မင်းကြီးထံ စေလွှတ်ပြီး ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာ ပေးပို့ခဲ့သည်။

ခရစ်နှစ် ၅၀၃ ခုနှစ်၌ မဒဆေသည် နိပေါမု တရုတ်ပြည်သို့သွားလျက် အတွဲပေါင်း ၁၁ တွဲရှိသည့် ကျမ်းသုံးကျမ်းကို ဘာသာပြန်သည်။ နရိန္ဒရယသ

သည် ရဟန်းဖြစ်လာပြီးသည့်နောက် ပညာသင်ကြားဆည်းပူးရင်း အိန္ဒိယနှင့် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံများရှိ ဒေသအသီးသီးသို့ ခရီးလှည့်လည်ခဲ့လေသည်။ နရိန္ဒ ရယသ၏ ဇာတိမှာ ဥဒျာန်ဆွတ် ဖြစ်လေသည်။ ခရစ်နှစ် ၅၅၆ ခုနှစ်၌ ရဟန်း တော် နရိန္ဒရယသသည် တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်သွားသည်။ တရုတ်ပြည်၌ ရဟန်းများနှင့် လူဒါယကာများက နရိန္ဒရယသကို အထူးပင် ကြည်ညိုလေးစား ကြသည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းရေးသော ‘ဝိဆမရိကယာတြီ’ (အမေခံခရီးသည်) ဝတ္ထုကြီး၏ ဇာတ်ဆောင်သည် နရိန္ဒရယသဖြစ်သည်။

အိန္ဒိယမှ ဗောဓိဓမ္မ (တာမို)သည် ၅၂၀ ခုနှစ်၌ ကန်တုန်သို့ ရောက် သွားသည်။ ထိုရဟန်းသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ ဘုရင့်သားတော်တစ်ပါး ဖြစ် သည်။ ထိုရဟန်း၏ ဒဿနဗေဒအရ ကုသိုလ်သည် ကောင်းမှုပြုခြင်း၌ မရှိ ပေ။ ကျမ်းဂန်များကို သင်ကြားဆည်းပူးခြင်းအားဖြင့်လည်း အသိဉာဏ်ပညာ မရရှိနိုင်ပေ။ အရေးကြီးသောအရာမှာ ကိုယ်တွင်း၌ရှိသည်။ ယင်းအသိဉာဏ်ကို ဘာဝနာပွားများခြင်းအားဖြင့်သာလျှင် ရရှိနိုင်သည်။

ယင်းအယူဝါဒသည် ခရီးအလှမ်းဝေးသော အရှေ့ဘက်နိုင်ငံများ၌ အောင် မြင်မှုများစွာ ရရှိသော်လည်း အစပထမတွင် တရုတ်ပြည်၌ အောင်မြင်မှု မရ ရှိလှပေ။ သဒ္ဓါတရား ထက်သန်သော စာနှင့်ပေနှင့် ဘုရင်မင်းကြီးသည် ထို အယူဝါဒကို နားလည်သဘောပေါက်ခြင်း မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ဗောဓိဓမ္မသည် မြောက်ပိုင်းသို့ ကြွသွားသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ယန်ရွေကို ဖြတ်ပြီးလျှင် လိုယန် သို့ ကြွသွားလျက် လိုယန်ရှိ ရှာအိုလင်းကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံးသည်။

ထိုကျောင်းတိုက်၌ ၉ နှစ်တိတိ စကားပြောဆိုခြင်းမရှိဘဲ ဝစီပိတ်နေ ပြီးလျှင် နံရံတစ်ခုဘက်သို့သာ အာရုံပြုနေသည်။ ထို့ကြောင့် သူ၏အမည်မှာ “နံရံကြည့် ရဟန်းတော်” ဟူ၍ တွင်နေသည်။ အစဉ်အလာ ပြောလာခဲ့ကြသည့် စကားအရ ဗောဓိဓမ္မသည် အချိန်မည်ရွှေ့မည်မျှကြာကြာ တရားထိုင်နေသနည်း ဆိုလျှင် သူ၏ခြေထောက်သည် လှမ်း၍မရသည်အထိ ဖြစ်သွားသည်။ ဗောဓိ ဓမ္မသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ပြန်ကြွလိုသော်လည်း တရုတ်ပြည်၌ပင် ပျံလွန်တော် မူသွားသည်။

ဘုရင်ဥတည်သည် စာပေကို ချစ်မြတ်နိုးခြင်း၊ ဗုဒ္ဓသာသနာကို ကြည် ညိုခြင်းကြောင့် အနောက်ဘက်နိုင်ငံများ၌ အလွန်တရာ ထင်ရှားကျော်ကြား သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် တရုတ်လူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော

နည်းလမ်းများကို လက်ခံကျင့်သုံးသည်။ ဘုရင်ဦးတည်သည် သက်သတ်လွတ်စားသည်။ သုံးကြိမ်တိတိ ရဟန်းခံသည်။ သို့ရာတွင် ရဟန်းဘဝတွင် ကြာရှည်စွာ မနေနိုင်ခဲ့ပေ။ အကြောင်းကြောင်းကြောင့် နန်းတော်ပြန်လာပြီး ဘုရင်လုပ်ရပြန်သည်။

ခရစ်နှစ် ၅၃၈ ခုနှစ်၌ ဖုရန်ဘုရင်က မြတ်စွာဘုရား၏ ဆံတော်မြတ်ကို ဦးတည်ဘုရင်ထံ ပေးပို့ခဲ့သည်။ ဦးတည်ဘုရင်က ဆံတော်မြတ်ကို ခမ်းနားသိုက်မြိုက်စွာ ကြိုဆိုသည်။ နောက်တစ်နှစ်၌ ကိုယ်စားလှယ် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့သည် သက္ကတကျမ်းဂန်များကို စုဆောင်းရှာဖွေရန် မဂဓနိုင်ငံသို့ သွားသည်။ ၅၄၆ ခုနှစ်၌ ထိုကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် သက္ကတကျမ်းဂန်များစွာကို စုဆောင်းပြီးလျှင် တရုတ်ပြည်သို့ ပြန်လာသည်။ တရုတ်ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် သူတို့နှင့်အတူ ပညာရှင်ရဟန်းတော် ပရမတ္ထကိုလည်း ပင့်ဆောင်လာခဲ့သည်။ ယူဆောင်လာခဲ့သော သက္ကတကျမ်းဂန်များကို ပရမတ္ထမထေရ် ကြီးမှူး၍ တရုတ်ဘာသာပြန်သည်မှာ နှစ် ၂၀ ကြာမြင့်ခဲ့သည်။

ဘုရင်ဦးတည်သည် ဇရာပိုင်း ရောက်သောအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဆတက်ထမ်းပိုး တိုး၍ ယုံကြည်သွားသည်။ မိမိပိုင် စည်းစိမ်ဥစ္စာနှင့် ဇိမ်ခံပစ္စည်းများကို နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသား အားလုံးအား မျှဝေပေးလိုက်ပြီးလျှင် မိမိမှာမူ သာမန်ရိုးရိုး အဝတ်အစားလောက်သာလျှင် ဝတ်ပြီး နိမ့်နိမ့်ချချပင်နေသည်။

၅၄၇ ခုနှစ်၌ ဘုရင်ဦးတည်သည် တတိယအကြိမ် ရဟန်းပြုပြန်သည်။ ထို့နောက် မကြာခင်ပင် အထက်က ဖော်ပြပြီးခဲ့သည့်အတိုင်း ဟောင်ကျင်အဖြစ် အပျက် ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ယင်းအဖြစ်အပျက်သည် ဘုရင်အဘိုးကြီးအား ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်း မနေနိုင်အောင် ပြုမှုဖန်တီးခဲ့လေသည်။ နန်ကင်း ဝင်ရောက်စီးနင်းမှု ဖြစ်ပွားချိန်၌ ဘုရင်မင်းကြီးအား သက်သတ်လွတ်စားခြင်းကို ရပ်ဆိုင်းပြီး ကြက်ဥ ဘဲဥ စားသောက်သုံးဆောင်ရန် တိုက်တွန်း တောင်းပန်ကြသည်။

နေပြည်တော်ကို သိမ်းပိုက်မည်ဟူသည့်သတင်း ရရှိသောအခါ ဘုရင်မင်းကြီးက မိမိ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ချက်အရသာ နိုင်ငံတော်ကို စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုနိုင်ငံတော်သည် မိမိကြောင့်ပင် လက်လွတ်ဆုံးရှုံးသွားရပြီ။ ထို့အတွက် မိမိအနေနှင့် “မည်သူ့ကိုမှ အပြစ်တင်နေစရာမလို” ဟူ၍ ပြောသည်။ နန်းတော်ရှိရာသို့ ချီတက် ချဉ်းကပ်လာသောအခါ ဟောင်ကျင်သည်

ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့သွားပြီးလျှင် ဘုရင်ဦးတည် ခြေရင်းတွင် ဝပ်စင်းလိုက်သည်။ ထိုအခါ ဘုရင်မင်းကြီးက “ငါ၏ နိုင်ငံတော်ကို ပျက်စီးအောင် လုပ်ရန်အတွက် သင့်အနေနှင့် များစွာ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ရလိမ့်မည်ဟု ငါ စိုးရိမ်မကင်း ဖြစ်နေမိသည်” ဟူ၍သာ ပြောပြလိုက်သည်။ ထိုစကားကို ကြားရသောအခါ ဟောင်ကျင်သည် အကြီးအကျယ် အရှက်ရသွားပြီးလျှင် သူ၏ အရာရှိများအား “ငါ၏ဘဝမှာ ယခုတစ်ကြိမ်လောက် ဘယ်တုန်းကမှ ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့ခြင်း မဖြစ်ခဲ့ဖူးဘူး” ဟု ပြောလိုက်သည်။ ဟောင်ကျင်သည် ဘုရင်ဦးတည်အား နောင်ထပ်တစ်ဖန် မော်မကြည့်ဝံ့တော့ပေ။

ဇရာပိုင်း ရောက်နေပြီဖြစ်သော ဘုရင်မင်းကြီး ကံကုန်ရခြင်းသည် အင်အားဖြစ်ထွန်းစေသော အစာအာဟာရများကို မမှီဝဲသောကြောင့်ဟု ဆိုသည်။ ဘဝ၏ အပြီးသတ်အချိန်၌ ဒုက္ခတွေ့ရသည်မှာ အမှန်ပင်ဖြစ်သော်လည်း ဘုရင်ဦးတည်သည် ဟောင်ကျင် ကွယ်လွန်သွားရပုံနှင့်စာလျှင် ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်း ရှိလှပေသည်။ နှစ်နှစ်တိတိ အကြမ်းဖက်ခြင်းများကို ပြုလုပ်ပြီးနောက် ဟောင်ကျင်သည် ဘုရင်ဖြစ်လာသော်လည်း ဘုရင်ဖြစ်ပြီး မကြာခင် အရှုံးပေးလိုက်ရပြီး လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ခြင်း ခံသွားရလေသည်။

ထိုင်းနိုင်ငံ

သီရိသုရိယဝံသရာမ

၁၄ ရာစု ၁၃၃၅ ခုနှစ် သီရိသုရိယရာမဘုရင် ထီးနန်းစိုးစံစဉ် ကာလတွင် ထိုင်းနိုင်ငံသည် ဘက်စုံတိုးတက်မှု ရှိလာသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် တိုင်းပြည် တိုးတက်ရေးကို အားကြိုးမာန်တက် ဆောင်ရွက်သည်။ ထိုဘုရင်၏ ခေတ်သည် ထိုင်းနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာအတွက် ထူးခြားမှုရှိသော ခေတ်ဟု ဆိုရပေလိမ့်မည်။ သီရိလင်္ကာ၊ မြန်မာ၊ လော၊ ကမ္ဘောဒီးယား နိုင်ငံများကဲ့သို့ပင် ထိုင်းနိုင်ငံသည် လည်း ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံပင် ဖြစ်သည်။

ထိုင်းနိုင်ငံတောင်ပိုင်းသည် ရှေးယခင် အတိတ်ကပင် ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဆက်သွယ်မှု ရှိလာခဲ့သည်။ ၄ ရာစု၊ ၅ ရာစုနှစ်များ၌ မြန်မာနှင့် မာလာယု တို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို အကြောင်းပြုလျက် အိန္ဒိယအရှေ့ဘက်ပိုင်းနှင့် ဆက်သွယ်မှု ရှိလာခဲ့ကြသည်။ ထိုအချိန်၌ ထိုင်းနိုင်ငံလည်း ထိုသာသနာပြုများနှင့် အဆက်အသွယ် ရှိလာခဲ့ပုံရသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံ၏ ရှေးဟောင်း အပျက်အစီးများသည် အထူးအားဖြင့် ဒွာရဝတီ၏ ရှေးဟောင်း အဆောက်အအုံ အပျက်အစီးများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိခဲ့သည်။ ဤ၌ ၄ ရာစုနှစ် ကမ္ဗည်းကျောက်စာကိုလည်းကောင်း၊ ပရာတမ်၌ ၇ နှင့် ၈ ရာစု ကမ္ဗည်းကျောက်စာများကိုလည်းကောင်း တူးဖော်ရရှိခဲ့သည်။ မာဂု၌ တူးဖော်ရရှိသော ကျောက်စာမှာမူ နောက်ပိုင်းခေတ်ကဟု ယူဆကြသည်။ ယင်းကျောက်စာ၌ ပါဠိနှင့် သက္ကတ ရောနှောနေသည်ကို တွေ့ရသည်။

၁၃ ရာစုနှစ် ဝန်းကျင်လောက်တွင် အရေးပါ အရာရောက်သော ကျောက်စာတစ်ခု တူးဖော်ရရှိသည်။ ထိုကျောက်စာအရ ထိုအချိန်ကာလ၌ ထိုင်း

အင်ပိုင်ယာသည် တောင်ပိုင်း၌ ပင်လယ်သမုဒ္ဒရာမှ လိနိုအထိလည်းကောင်း၊ အနောက်ဘက်တွင် ပဲခူးအထိလည်းကောင်း ကျယ်ပြန့်သည်ဟု သိရသည်။ ယင်းကျောက်စာအရ ဆုခေါဒအီ နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများနှင့် ပြည်သူ လူထုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ကြကြောင်းကိုလည်း သိရှိရသည်။ ပြည်သူလူထုသည် ဝါဆိုပွဲများနှင့် ကထိန်ပွဲများတွင် ပါဝင်ဆင်နွှဲကြသည်။ ဆုခေါဒအီ နေပြည်တော်၌ ဗုဒ္ဓဝိဟာရများကိုလည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် များကိုလည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓဓာတ်တော်များကိုလည်းကောင်း အများအပြား တွေ့ရှိ ရသည်။

ထိုင်းလူမျိုးတို့၏ မူလဒေသမှာ ယူနန်ဟု ယူဆကြသည်။ အခြားတိုင်း ပြည်နိုင်ငံများကဲ့သို့ပင် ထိုင်းလူမျိုးတို့လည်း အိန္ဒိယနှင့် အဆက်အသွယ်ရှိကြ သည်။ ဆကျူအိုင်နှင့် ယူနန်လမ်းမမှ အာသံကိုဖြတ်လျက် ဘီစီ ၂ ရာစုနှစ် လောက်က တရုတ်ကုန်ပစ္စည်းများကို အထူးအားဖြင့် တရုတ်ပိုးထည်ကို အိန္ဒိယ သို့ ပို့လေ့ရှိကြသည်။ အိန္ဒိယလူမျိုးများလည်း ယင်းတရုတ်လမ်းမကြီးပေါ်ရှိ ချင်းတွင်း၊ ဧရာဝတီ၊ သံလွင်၊ မဲခေါင်၊ ပင်လယ်နီကမ်းခြေများ၌ မိမိတို့၏ ကိုလိုနီများကို တည်ထောင်ကြသည်။ ယင်းကိုလိုနီများအနက် တစ်ခုသောဒေသ ကို ဂန္ဓာရဟု အမည်မှည့်ထားသည်။ ယင်းအမည်မှာမည် ၁၃ ရာစုနှစ်အထိ တည်ရှိနေခဲ့သည်။

ယင်းချိုင့်ဝှမ်း နယ်မြေများ၌ ပြည်နယ်ငယ်ကလေးပေါင်း များစွာတည်ရှိ နေသည်။ မဏိပူရနှင့် အာသံကို လွန်သွားသောအခါ တရုတ် 'တာ' အမည်ရှိ ဟိန္ဒူပြည်နယ်တစ်ခု တည်ထောင်ထားကြသည်။ ယင်းပြည်နယ်၏ ၇၅ ကောသ လောက်ဝေးသော အရှေ့ဘက် ချင်းတွင်းမြစ်အလွန်၌ အခြား ဟိန္ဒူပြည်နယ် တစ်နယ်ရှိသည်။ ယခုခေတ် တရုတ်ပြည်နယ် ယူနန်၌ 'တာလိ' အမည်ရှိ ပြည်နယ်တစ်နယ်ရှိသည်။ ဒေသခံလူများ၏ အစဉ်အဆက် ယူဆလာခဲ့သော အယူအဆအရ ယင်းပြည်နယ်ကို အသောကမင်းတရားကြီး၏ သားတော် တည်ထောင်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ယင်းပြည်နယ်သည် ထိုင်းလူမျိုးတို့၏ ပြည်နယ်ဖြစ်၏ဟု အယူအဆ ရှိကြသည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ယင်းနယ်မြေဒေသ၌ နေထိုင်သူများအား သျှမ်းလူမျိုး ဟု ခေါ်ကြသည်။ သို့ရာတွင် သျှမ်းလူမျိုးတို့သည် မိမိတို့အား ထိုင်းဟု ခေါ် ဝေါ်ခြင်းကို ပို၍ နှစ်သက်လိုလားကြသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် တောင်ပိုင်း

တရုတ်ပြည်နယ်နှင့် အဆက်အစပ်ရှိသော လူမျိုးများကို ယင်းအမည်နာမနှင့် ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း သိရှိရသည်။

သျှမ်းလူမျိုးတို့သည် ကမ္ဘောဇ၏ အုပ်ချုပ်မှုကို တွန်းလှန် ဖြိုဖျက်ပစ် လိုက်သည့်အခါကျမှ ထိုင်းအမည်နာမကို ရယူကြခြင်းဖြစ်သည်။ သူတို့နေထိုင် သည့် အရပ်ဒေသ၏အမည်မှာ ‘သျှမ်း’ ဖြစ်သည်။ ‘သျှမ်း’ ဟူသော စကား လုံးသည် ‘သျှာမ’ ဟူသော သက္ကတဘာသာစကားလုံးနှင့် အဆက်အစပ် ရှိပုံ ရသည်။ ‘သျှာမ’ ဟူသော သက္ကတဘာသာစကားလုံး၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ အဖြူဖြစ်သည်။ ယင်းအမည်နာမကို ၁၀၅၂ ခုနှစ်တွင် စမ္ဘာ၌ တူးဖော်ရရှိသော ကျောက်စာ၌ တွေ့ရသည်။

ဂေရိနီကျောက်စာအရ ပတိုလေမီ၏ ဆမရဒေ (ဆာမရဋ္ဌ)သည် ယင်း နေရာဒေသဖြစ်၏ဟု သိရှိရသည်။ သို့ရာတွင် အေလိယက်ကမူ ဆမရဒေပြည် နယ် ဒေသသည် ဗန်ကောက်အနီးအနား၌ ရှိသည်ဟု ယူဆသည်။

ဒေဝေတရီယု ဗောက်လုဂါရေးသော ‘တရုတ်ပြည်သမိုင်း’ ၏ အဆိုအရ ဘီစီ ၅၈၅ အထိ တရုတ်ဘုရင်သည် သူ၏ အင်ပိုင်ယာကို တောင်ပိုင်း ယန် ရွေကျန်မြစ် အထက်ပိုင်းတွင် မချဲ့ထွင်နိုင်သေးပေ။ ထိုအရပ်ဒေသများ၌ တော နေလူမျိုးများ ကြီးစိုးနေကြသည်။ ဒဗလျူ အေအာဝုဒ်ကမူ “ယင်းတောနေလူမျိုး များသည် လူမျိုးစုအသီးသီးမှ လူများဖြစ်ကြ၏။ ယင်းလူမျိုးစုများအနက် အများစုမှာ သျှမ်းလူမျိုး၊ လောလူမျိုး၊ ရှာမ်လူမျိုးတို့၏ ဘိုးစဉ်ဘောင်ဆက်များ ဖြစ်ကြ၏” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။

ခရစ်နှစ် ၉၆ ခု၌ ထိုင်းဘုရင့်သားတော် လိယုမာအိုသည် တန်မင်းဆက် တရုတ်ဘုရင် မိန်ဂတီ၏ လက်အောက်ခံအဖြစ် ငြင်းဆန်လိုက်သည်။ ခရစ်နှစ် ၇၈ ခုတွင် ထိုင်းသည် တရုတ်ကို တွန်းလှန် ဆန့်ကျင်လျက် လွတ်လပ်သော တိုင်းပြည်အဖြစ် ထူထောင်လိုက်သည်။ သို့သော်လည်း ၂၂၅ ခုနှစ်၌ တရုတ်၏ လက်အောက်ခံ ပြန်ဖြစ်သွားပြန်သည်။ ခရစ်နှစ် ၆၅၀ တွင် ထိုင်းလူမျိုးတို့သည် တစ်ဖန် လွတ်လပ်ရေး ရရှိသွားကြပြီးလျှင် နာချာအိုအမည်ရှိ အင်အားကြီးမား သော တိုင်းပြည်တစ်ပြည်ကို ထူထောင်လိုက်ကြသည်။ ထိုအချိန်၌ ထိုင်းဘုရင် မှာ ဆီနုလေဖြစ်သည်။ ထိုဘုရင်သည် တန်မင်းဆက်ဘုရင် ကောင်းဆွန်နှင့် မဟာမိတ်အဖြစ် ဆက်သွယ်ရန် သံတမန်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။

ထိုင်းလူမျိုးတို့သည် နောက်ပိုင်းတွင် ဘာသာတရား ကိုင်းရှိုင်းသလောက်

ပင် ရှေ့ပိုင်း၌ စစ်မက်လိုလားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုင်းဘုရင် မိလိုကိုသည် ခရစ်နှစ် ၇၄၅ ၌ တိဗက်ကို ဝင်ရောက် သိမ်းပိုက်ပြီးလျှင် မြို့ပေါင်းများစွာကို သိမ်းယူခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၇၅၀ တွင် ထီးနန်းသိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ကိုလိုကင်း ဘုရင်၏ သဝဏ်လွှာသည် တရုတ်သို့ ရောက်သွားသည်။ ဟူနန်ဘုရင်ခံက ထို ဘုရင်အား မထီလေးစားပြုသည်။ ယင်းကို တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် ထိုဘုရင်သည် တရုတ်ပြည်ကို ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ပြီးလျှင် မြို့ ၃၂ မြို့နှင့် ရွာများကို သိမ်း ပိုက်လိုက်လေသည်။

တရုတ်မင်းဆက် သမိုင်းအဆိုအရ သိရသည်မှာ နန်ချာအိုသည် အင် အားတောင့်တင်းသော တိုင်းပြည်တစ်ပြည် ဖြစ်သည်။ ရာစုနှစ်များစွာအထိ တရုတ်နှင့် စစ်မက်ဖြစ်ပွားနေခဲ့သည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် သျှမ်း (ထိုင်းလင့်)သို့ ခရစ်နှစ် ပထမရာစုနှင့် ဒုတိယ ရာစုတွင် ရောက်ရှိလာသည်။ ပုံဂတုနှင့် ဖာပါထုန်တို့၌ ရှေးဟောင်း သုတေသီ တို့၏ သုတေသနပြုချက်အရ ယင်းအယူအဆ ပိုမိုခိုင်မြဲလာသည်။ ဖာပါထုန် သည် ဗန်ကောက်၏ အနောက်ဘက် သုံးမိုင်လောက်အကွာတွင် ရှိသည်။ ပုံဂတုမှာမူ ထိုထက်ပင်ဝေးသော အနောက်ဘက် မိုင် ၂၀ အကွာတွင် ရှိသည်။ ထိုအရပ်ဒေသတွင်ရှိသော ရှေးဟောင်း ဝိဟာရနှင့် သံဃာရာမ အပျက်အစီးများ၊ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ၊ ၁ ရာစု သို့မဟုတ် ၂ ရာစုနှစ်ကဟူ၍ ခန့်မှန်းရသော ကျောက်သားပေါ်၌ ထွင်းထားသည့် ဓမ္မစကြာကဲ့သို့သော ဗုဒ္ဓ၏ အမှတ်လက္ခဏာများသည် ဂုပ္ပတခေတ်၏ ဩဇာလွမ်းမိုးမှု ရှိနေကြောင်း ဖော်ပြနေကြသည်။ သမိုင်းသုတေသီတို့ကမူ ယင်းအရာဝတ္ထုများကို ဒွာရဝတီခေတ်၏ လက်ရာ အစဉ်အဆက်များ ဖြစ်သည်ဟု ခန့်မှန်းကြသည်။ တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်၏ ခေတ်က ဒွာရဝတီသည် အဆင့်အတန်း တိုးတက်နေပြီ။

ထိုင်းနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေချမှုနှင့် ပတ်သက်၍ အယူအဆ ကွဲပြားမှု ရှိသည်။ အသောကမင်းတရားကြီး လက်ထက်၌ သောဏနှင့် ဥတ္တရမထေရ် တို့သည် ဗုဒ္ဓသာသနာ ဖြန့်ဖြူးရန် သုဝဏ္ဏဘုမ္မိသို့ ရောက်ရှိလာကြသည်။

ပြည်ပသမိုင်းဆရာ အတော်များများကမူ ယင်းအယူအဆကို လက်မခံ ကြပေ။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းနှင့် ရစ်ဒေဗစ်တို့က မြန်မာနိုင်ငံကို သုဝဏ္ဏဘုမ္မိဟု ပြောကြသည်။ သုဝဏ္ဏဘုမ္မိနှင့် ပတ်သက်၍ သျှမ်းဘက်က ရပ်ကြသော သမိုင်း ပညာရှင်များကမူ တောင်ပိုင်း သျှမ်းနိုင်ငံ၌ ရွှေတွင်းရှိပြီး သထုံတွင် ရွှေတွင်း

မရှိဟု စောဒကတက်ကြသည်။ ထိုင်း (သျှမ်း)နိုင်ငံ၌ ဥထုမ် (ရွှေထွက်ရာ) အမည်ရှိ မြို့တစ်မြို့ရှိသည်။ ယင်းမြို့သည် အလယ်ခေတ်က ဆုဝမ်မဥမိ အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်။ သမိုင်းဆရာ ဝုဒ္ဓကမူ “သုဝဏ္ဏဘုမ္မိ အမှန်တကယ် မည်သည့်နေရာ ဖြစ်သည်ဆိုသည်မှာ အရေးမကြီးလှပေ။ အင်ဒိုချိုင်းနား သို့ မဟုတ် အင်ဒိုချိုင်းနား၏ ဝန်းကျင် နယ်မြေဒေသတစ်ခုခု ဖြစ်ပေလိမ့်မည်” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။

သျှမ်းနယ်မြေဒေသ၌ ပထမဦးဆုံး စ၍ ဗုဒ္ဓဘာသာ သို့မဟုတ် ဗြာဟ္မဏဘာသာ ဝင်ရောက်လာသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီက အိန္ဒိယလူမျိုးတချို့ ထို ဒေသသို့ လာရောက် အခြေချကြပေလိမ့်မည်။ ယင်းတို့အနက် အချို့မှာ သို့ မဟုတ်ကလည်း အားလုံးလိုလိုပင် ကုန်သည်များ ဖြစ်ကြပေလိမ့်မည်။ ယင်း တို့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ စီးပွားဥစ္စာ ရှာမှီးရန်ဖြစ်သည်။ ဘာသာတရား ဖြန့် ဖြူးရန် မဟုတ်ပေ။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းအနေဖြင့် ဗြာဟ္မဏ ဘာသာ ကိုးကွယ်ကြသူများ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

နိုင်ငံခြားတိုင်းပြည်များသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ရောက်သွားသည့် ပမာဏနှင့် စာလျှင် ဗြာဟ္မဏဘာသာ၏ အခြေအနေမှာ မပြောပလောက်ပေ။ သျှမ်းနယ် မြေဒေသ၌ မိုဟန်ခမာလူမျိုးတို့ ပထမဦးဆုံး လက်ခံကျင့်သုံးသော ဒေသရပ် ခြားက ဘာသာတရားမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာသာလျှင် ဖြစ်သည်။

ဝုဒ္ဓ၏အဆိုအရ ကနိရုက ဘုရင်သည် အင်ဒိုချိုင်းနားရှိ ရှေးဟောင်းမြို့များသို့ သာသနာပြုများကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သာဓကအားဖြင့် နကုမ် ပထန် (ထိုင်း) နှင့် သထုံ (မြန်မာ)မြို့များသို့ သာသနာပြုများသည် မဟာယာန ဗုဒ္ဓရုပ်ပွား တော်များကို ပင့်ဆောင်လာကြသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် ထိုသာသနာပြု များသည် မဟာယာနဂိုဏ်းဝင်များ ဖြစ်ကြသည်ဟု သိရသည်။ တစ်ချိန်တုန်းက ထိုင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတို့၌ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားခဲ့ဖူးသည်။

ဝုဒ္ဓ၏အဆိုမှာ အထောက်အထား မခိုင်လုံလှပေ။ ကနိရုက ဘုရင်၏ သာသနာပြုများသည် မြောက်ပိုင်းနှင့် အနောက်ပိုင်း တိုင်းပြည်များသို့ သွား ရောက်ခဲ့ကြောင်းမှာမူ အထောက်အထား ခိုင်ခိုင်လုံလုံမရှိပေ။

ကနိရုကခေတ်၌ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ ထုလုပ်ကိုးကွယ်သည့် အစဉ်အလာ

မှာ အစပျိုးခါစပင် ရှိသေးသည်။ ထို့ပြင် မဟာယာနနှင့် ထေရဝါဒ ဂိုဏ်းကွဲများလည်း သိသိသာသာ မပေါ်သေးပေ။ ထိုင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတို့၌ ရှေးအခါက မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားခဲ့သည်မှာမူ ယင်းနိုင်ငံများသည် ရာစုနှစ်ပေါင်း များစွာကစ၍ တရုတ်နှင့်သော်လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယနှင့်သော်လည်းကောင်း အဆက်အသွယ် ရှိခဲ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

၉ ရာစုနှစ် အစလောက်က မဂဓတိုင်းသား ဘိက္ခု စန္ဒြဂုတ္တသည် 'တလီ' တိုင်းပြည်၌ ဩဇာအရှိန်အဝါ ရှိခဲ့ဖူးသည်။ ဧရာဝတီနှင့် သံလွင်မြစ် အကြားတွင်ရှိသော တိုင်းနိုင်ငံ၏အမည်ကို 'ကောသမ္မိ' ဟု ခေါ်သည်။ တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်သည် သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း၌ တရုတ်ခရီးသည် အိဆာသည် ၁ ရာစု၊ ၂ ရာစု၌ အိန္ဒိယသို့ သွားခဲ့သည်ဟု ရေးသားထားသည်။

ဂန္ဓာရဇ် အင်ဒိုထိုင်းသည် စကတည်းကပင် လွတ်လပ်ပြီး ဇာတိမာန် ရှိသော တိုင်းပြည်ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၂၅၃ ထိ ဂန္ဓာရနိုင်ငံသည် လွတ်လပ်ပြီး အင်အားတောင့်တင်းသောနိုင်ငံ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်၌ တရုတ်ပြည်မှ မွန်ဂိုဘုရင် ကုမလေခန်သည် ဂန္ဓာရကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သည်။ သို့သော်လည်း ဂန္ဓာရသည် တရုတ်၏ အုပ်စိုးမှုကို တော်တော်နှင့် လက်မခံသေးဘဲ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ တွန်းလှန်ပစ်သည်။ ပြင်းထန်သော တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပွားသည့်နောက်ပိုင်း၌ကား ဂန္ဓာရ အညံ့ခံလိုက်ရသည်။ နေပြည်တော်သည် မွန်ဂိုဘုရင်၏ လက်အောက်ရောက်ရှိသွားပြီး ၁၂၅၃ ခုနှစ်၌ ဂန္ဓာရဘုရင်လည်း လက်နက်ချ အညံ့ခံလိုက်သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ဂန္ဓာရဇ် အင်ဒိုထိုင်းနိုင်ငံလည်း နိဂုံးချုပ်သွားသည်။

စစ်အရှုံးပေးလိုက်ရသော လူများထဲက မွန်ဂိုတို့၏ ကျွန်မခံချင်သူများသည် တိုင်းပြည်ကို စွန့်ခွာပြီး အရပ်လေးမျက်နှာတွင် ပျံ့နှံ့သွားကြသည်။ ယင်းတို့အနက် အချို့မှာ အာသံသို့ ရောက်သွားကြသည်။ အခြား ဘုရင့်မျိုးနွယ်တစ်စုမှာ ရှမ်းအမည်ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အရှေ့နယ်စပ် ရောက်သွားကြပြီးလျှင် ရာစုနှစ် နှစ်စုလောက်ထိ (၁၂၈၇-၁၅၃၁) မြန်မာနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်း၌ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေကြသည်။

လူဦးရေ အများစုပါဝင်သော လူမျိုးစုတစ်စုမှာမူ တောင်ပိုင်းသို့ သွားလျက် ရှမ်းနယ်မြေဒေသ၏ ပိုင်ရှင်များ ဖြစ်လာကြသည်။ ယခင်က ရာစုနှစ်များစွာအထိ မိမိတို့၏ကိုယ်ကိုယ် ရှမ်းဟု ခေါ်ဝေါ်ပြီးသည့်နောက် ယခုအခါ၌မူ ယင်းလူမျိုးများသည် သူ့ကိုယ်သူတို့ 'ထိုင်း' ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သူတို့၏

တိုင်းပြည်ကို ‘ထိုင်းနိုင်ငံ’ (လွတ်လပ်သောနယ်မြေဒေသ) ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။

၁၃ ရာစု၌ မိနန်ချိုင့်ဝှမ်းရှိ ထိုင်းသူရဲကောင်း နှစ်ယောက်တို့သည် ကမ္ဘောဇ၏ ပဒေသရာဇ်အဖြစ်ဖြင့် အုပ်ချုပ်နေကြသည်။ ယင်းတို့အနက် တစ်ဦးအား ကမ္ဘောဇဘုရင်က သီရိဣန္ဒြေ ပတိန္ဒြာဒိတျဘွဲ့ အပ်နှင်းသည်။ ယင်းသို့ အားဖြင့် သုခေါဒအိနိုင်ငံ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။

သုခေါဒအိနိုင်ငံ၏ ပထမဦးဆုံးဘုရင် သီရိဣန္ဒြေ ပတိန္ဒြာဒိတျသည် နိုင်ငံ၏ နယ်မြေချဲ့ထွင်ရန်အတွက် ကမ္ဘောဇဘုရင်အား မြေတန်ဖိုးပေးသည်။ ထိုနည်းအတူ အနောက်ဘက်က အိမ်နီးနားချင်းများအားလည်း မြေတန်ဖိုးပေး၍ ဝယ်ယူသည်။ ထိုဘုရင်လက်ထက်၌ သုခေါဒအိ၌ နေထိုင်ရန်အတွက် ထိုင်းလူမျိုးတို့သည် အလုံးအရင်းနှင့် လှိမ့်ဝင်လာကြသည်။ ထိုထိုင်းလူမျိုးများမှာ ကုဗလေခန် ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ပြီးနောက် ယူနန်မှ တိမ်းရှောင် ထွက်ပြေးလာသူများ ဖြစ်ကြသည်။

ကမ္ဘောဇနှင့် အခြား အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများသည် ရှမ်းနိုင်ငံ သီးခြားတည်ရှိမှုကို လက်ခံကြရသည်။ ထို့နောက် သုခေါဒအိနိုင်ငံ၏ ပထမဘုရင် သားတော် အကြီးသည်လည်းကောင်း၊ ထို့နောက် သားတော်အငယ် ရာမခမင် (၁၂၈၃) သည်လည်းကောင်း သုခေါဒအိ ထီးနန်းကို ဆက်ခံကြသည်။

ဘုရင်ရာမသည် အကြီးကျယ်ဆုံး ရှမ်းဘုရင်များထဲတွင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ရှမ်းဘာသာစကားအတွက် အက္ခရာဖန်တီးသည့် အထူးအရေးပါသော အလုပ်ကို လုပ်သူမှာ ထိုဘုရင်ဖြစ်သည်။ သူ၏ ကျောက်စာ၌ “အစပထမက ရှမ်းဘာသာစကားကို ရေးသားရန်အတွက် အက္ခရာစာလုံး မရှိပေ။ ၁၀၂၅ (ခရစ် ၁၂၈၃)နှစ်၌ ဘုရင့်သားတော် ခုန်ရာမခမင်သည် ဆန္ဒဖြစ်ပေါ်လာပြီးလျှင် ရှမ်းစာ အရေးအသားအတွက် အက္ခရာစာလုံး တီထွင်၏” ဟူ၍ ကြေညာထားသည်။

ယင်းသို့အားဖြင့် ထိုင်းအက္ခရာစာလုံး ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းအက္ခရာစာလုံးများ၌ ဗျည်းများနှင့်တကွ သရ၏ သင်္ကေတပါ ပါရှိသည်။ ထိုင်းအက္ခရာစာလုံး တီထွင်ရာ၌ ကမ္ဘောဇ အက္ခရာစာလုံးကို နမူနာယူထားသည်။

သူ၏နေပြည်တော် သုခေါဒအိကို စည်ပင်လာအောင် ဘုရင် ရာမ ပြုလုပ်သည်မှာ ယုံမှားသံသယ ဖြစ်စရာမလိုပေ။ နေပြည်တော်၌ ဗုဒ္ဓဝိဟာရ

များစွာကို တည်ဆောက်သည်။ ကျောက်စာ၌ “ယင်းကျောင်းတိုက်များ၌ အလေးအမြတ် ပြုအပ်သော ဆရာတော် သီတင်းသုံး၏။ မဟာထေရ်တစ်ပါး သီတင်းသုံး၏။ နေဝင်သည့်နေရာ (အနောက်ဘက်)၌ တောရကျောင်း တစ်ကျောင်းရှိ၏။ ဘုရင် ခုန်ရာမခမင်သည် ယင်းကျောင်းကို ဆောက်လုပ်လျက် ဖရားမဟာထေရ်အား လှူဒါန်း၏။ မဟာထေရ်သည် နာယကရဟန်းတော် ဖြစ်၏။ ပိဋကတ်သုံးပုံ ကျမ်းကျင်တတ်မြောက်၏။ သံဃာ၏ အကြီးအမှူးဖြစ်၏။ တိုင်းပြည်နိုင်ငံရှိ ဆရာတော်များ၏ အထက်ကရှိ၏။ သံဃမ္မရာတ (သီရိဓမ္မရဋ္ဌ) ထိုနေရာသို့ ကြွလာ၏။ တောရကျောင်း၏ အလယ်၌ ဘုရားတန်ဆောင်းရှိ၏။ ယင်းဘုရားတန်ဆောင်းသည် အလျားအနံ ရှည်လျား၏။ မြင့်မား၏။ အလွန်လှပ၏။ ယင်း ဘုရားတန်ဆောင်း၌ ဆယ့်ရှစ်တောင် ဉာဏ်တော်အမြင့်ရှိသော မတ်ရပ်ရပ်ပွားတော် တစ်ဆူရှိ၏” ဟူ၍ ရေးထိုးထားသည်။

ဘုရင် ရာမလက်ထက်၌ တရားမျှတမှု လွှမ်းမိုးကြီးစိုးသည်။ မိမိ၏ အထံသို့ လူတိုင်းပေါက်ရောက်မှု ရှိစေရန်အတွက် ဘုရင်သည် ခေါင်းလောင်းတစ်ခု ဆွဲထားသည်။ ယင်းခေါင်းလောင်းကိုတီးလျှင် မည်သူမဆို ဘုရင်နှင့် တွေ့ဆုံခွင့်ရသည်။ ဘုရင် ရာမခေတ်က သုခေါဒအီ၏ နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းသည် မဲခေါင်မြစ်ကမ်းခြေမှ ချာဗာအထိလည်းကောင်း၊ အနောက်ဘက်၌ ဟံသာဝတီအထိလည်းကောင်း ရှည်လျားကျယ်ဝန်းသည်။

၁၃ ရာစုနှစ် အလယ်ပိုင်းလောက်ကစပြီး ထိုင်းလူမျိုးတို့သည် ကမ္ဘောဇ၏ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်မှုကို ပယ်ဖျက်ပြီးလျှင် ရှမ်းနှင့်လော၏ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခံရသူများ ဖြစ်လာကြ၏။ ထိုဒေသ၌ အစပထမတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် မည်သည့် အသွင်မျိုးဖြင့်ပင် ရှိစေကာမူ ရာမဘုရင်လက်ထက် ရောက်လာသောအခါ ရာမဘုရင်သည် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာကို လုံးဝ လက်ခံလိုက်လေသည်။ ထိုအချိန်၌ ပါဠိဘာသာသည် ရှမ်းနှင့်လော တိုင်းပြည်နှစ်ပြည်လုံး ပျံ့နှံ့သွားသည်။ ယင်းခေတ်သည် သီရိသူရိယဝံသ ရာမ မဟာဓမ္မိက ရာဇာဓိရာဇာ၏ခေတ် ဖြစ်သည်။

သီရိ သူရိယဝံသရာမသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ပြန့်ပွားအောင်လုပ်သူ၊ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သူမျှသာ မကပေ။ သူကိုယ်တိုင် ပဉ္စင်းခံပြီး သာသနာ့ဘောင်အတွင်း ဝင်ရောက်သည်။ ဘုရင် သာသနာ့ဘောင်အတွင်း ဝင်ရောက်သွားသောအခါ တိုင်းပြည်၌ မင်းမဲ့အခြေအနေ ဖြစ်သွားသည်။ ပြည်သူပြည်သားများသည် ဘုရင်မင်းကြီးထံ ချဉ်းကပ်ပြီး တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်ရန် တိုးလျှိုးတောင်းပန်ကြသည်။ ထိုအရေးအခင်းသည် နောက်ဆုံးတွင် မဟာသာမိ သံဃရာဇာ သာ

သနာပိုင်ထံ ရောက်ရှိသွားသည်။ သံဃရာဇာ သာသနာပိုင် ဆရာတော်က ပြည်သူပြည်သားဘက်ကရပ်ပြီး အဆုံးအဖြတ် ပေးလိုက်သည်။

သံဃရာဇာ၏ ညွှန်ကြားချက်အရ ဘုရင်မင်းကြီးသည် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေး တာဝန်ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ ယူရသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် တိုင်းပြည်၏ ရန်သူဖြစ်သော လုအန်ပရန် လူမျိုးတို့အား နှိမ်နင်းပြီးလျှင် တိုင်းပြည်နိုင်ငံ၌ ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်သည်။

ထိုင်း မင်းမျိုးမင်းနွယ်၌ ရဟန်းခံသည့် အစဉ်အလာသည် ထိုခေတ်က အစပြုလာခဲ့ပုံရသည်။ ယခုခေတ်တွင်လည်း တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်သူ ဘုရင်မျှသာ မကဘဲ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် လုလင်အားလုံး အချိန်အတန်ကြာမျှ ရဟန်းဝတ်သည့် အလေ့အထ ရှိသည်။ ယင်းသည် သာသနာ့ဘောင်အတွင်း တစ်ကြိမ်ဝင်ရောက်ဖူးမှသာ လူတော်လူကောင်းတစ်ယောက် ဖြစ်သည်ဟု ထင်မြင်ယူဆသည့် အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်သည်။

ထိုယုံကြည်ချက်သည် ယခုထက်တိုင် ထိုင်းနိုင်ငံ၌ရှိသည်။ မြို့ပြများ၌ အထူးအားဖြင့် ကျေးလက်တောရွာများ၌ လက်ထပ်မီ သတို့သားဘက်မှ သတို့သမီးဘက်အား ရဟန်းခံဖူးသည်ဆိုသည့် သက်သေခံ အထောက်အထား ပြရသည်။ ယင်းအထောက်အထားသည် လင်ယောက်ျားကောင်းတစ်ယောက် ဖြစ်နိုင်သည်ဟူသော သက်သေခံဖြစ်သည်။

တစ်ခါတစ်ရံ၌မူ မြန်မာနိုင်ငံကဲ့သို့ပင် ထိုင်းနိုင်ငံ၌လည်း လက်ထပ်ပြီးသည့်နောက်တွင်လည်း ရဟန်းခံပြီး တစ်ဝါတစ်မိုး သာသနာ့ဘောင်အတွင်း ဝင်ရောက်လေ့ရှိကြသည်။

သူ၏ ခမည်းတော် ဘုရင်မင်းကြီး လက်ထက်ကပင် သီရိသူရိယဝံသ ဘုရင်သည် သုခေါဒအိနိုင်ငံ၏ အိမ်ရှေ့စံ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ကျောက်စာများတွင် ရေးသားမှတ်တမ်းတင်လားချက်အရ သီရိသည်မှာ ခမည်းတော်မင်းကြီး နာမကျန်းဖြစ်သောအခါ နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများက သူ့ကို ထီးနန်းအရိုက်အရာ မဆက်ခံနိုင်အောင် စက်ပုန်းခုတ်ကြသည်။ သို့သော်လည်း သူက နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ပြန်လှန်ခုခံပြီးလျှင် ထီးနန်းအရိုက်အရာကို ယူသည်။ ၁၃၅၅ ခုနှစ်တွင် သီရိသူရိယဝံသရာမရာဇာ ဘိသိက်ခံယူသည်။ ယင်းအဘိသိက်ခံ အခမ်းအနား၌ သီရိသူရိယဝံသရာမ မဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇာဘွဲ့ကို ခံယူလေသည်။

၁၄ ရာစု အလယ်လောက်တွင် သုခေါဒအီနိုင်ငံ၌ ဗြာဟ္မဏ ဘာသာလည်း အတော်အတန် ရှိနေသည်။ သို့ရာတွင် ဘုရင်နှင့် ပြည်သူအများစုမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဘုရင်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ထူးထူးခြားခြား ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်သည်။ ဘုရင်ကိုယ်တိုင် ပြည်သူလူထုအတွင်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားအောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။ သီရိသူရိယဝံသရာမသည် အဆင့်မြင့်ပညာရှင် တစ်ဦးလည်းဖြစ်သည်။ တိပိဋကတ်နှင့်တကွ ဝေဒကျမ်း၊ သျှတ္တရကျမ်း၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ တက္ကဗေဒကျမ်းများကို လေးလေးနက်နက် လေ့လာသင်ကြားသည်။

ဘုရင်မင်းကြီး၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုကြောင့် နိုင်ငံအတွင်းရှိ ဟိန္ဒူများ နေထိုင်သည်နယ်မြေ အတော်များများ၌ ပါဠိစာပေနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကား ပြန့်ပွားနေသည်။ သာဓကအားဖြင့် ပြောရလျှင် ယင်းနယ်မြေများမှာ လော၊ အာဠဝိရဋ္ဌ၊ ခေမာရဋ္ဌ၊ သုဝဏ္ဏဂါမ၊ ဥမ္မဂ္ဂသီလ၊ ယောယနရဋ္ဌ၊ ရိပုံဇေတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းပြည်နယ် အားလုံးတို့၏ သမိုင်းအားလုံးမှာ ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသည်။

အနောက်ဘက်တွင်ရှိသော သျှာမ်နိုင်ငံနှင့် အိမ်နီးနားချင်း နိုင်ငံများ၌ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ အင်နှင့်အားနှင့် ပြန့်ပွားထွန်းကားနေပြီး ဗြာဟ္မဏဘာသာ မှေးမှိန်အားပျော့သွားပြီးလျှင် တစ်စတစ်စနှင့် လုံးဝကွယ်ပျောက်သည့် အခြေအနေသို့ ရောက်သွားသည်။

သီရိသူရိယဝံသရာမသည် အခြားအဆောက်အအုံများနှင့် အတူတကွ ဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်များကိုလည်း အများအပြား ဆောက်လုပ်လေသည်။ ၁၃၅၇ ခုနှစ်၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် နာဂရဇမ်ကမ်ဖင်ဖေ၌ သီရိရတနာ မဟာဓာတုဓာတ်တော် တည်ထားကိုးကွယ်ရန်အတွက် ဝိဟာရကျောင်းတစ်ကျောင်း ဆောက်လုပ်သည်။ သူ ရဟန်းဘဝဖြင့်ရှိစဉ်က ဘုရင်မင်းကြီးသည် ထိုနေရာ၌ နေထိုင်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီး ထုလုပ်ကိုးကွယ်သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များလည်း အများအပြားရှိသည်။

အခြားကျောက်စာနှစ်ချပ်အရ သိရသည်မှာ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ဗောဓိကိုင်းတစ်ကိုင်း သျှမ်းနိုင်ငံသို့ ပင့်ဆောင်လာကြသည်။ ထိုနည်းအတိုင်း မြတ်စွာဘုရား၏ သရီရဓာတ်တော် တစ်ဆူကိုလည်း ပါဠိလိပုတ်မှ ပင့်ဆောင်လာပြီး ကိုးကွယ်ပူဇော်ထားသည်။ ထိုအချိန်၌ ဇာတကပါဠိအဋ္ဌကထာမှ ဇာတ်တော် ၁၀၀ ကို ကျောက်ထက်အက္ခရာ တင်ထားသည်။ ယင်းကျောက်စာမှာ သုခေါဒယ ဝတ်ဆီဇမ်၌ ရှိသည်။

မိမိ၏ ဓမ္မနှင့်ပတ်သက်သော လုပ်ဆောင်ချက်များ၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် လိုနေသည်ဟူ၍သာလျှင် အောက်မေ့သည်။ ယင်းလိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်တင်းရန် အတွက် ဘုရင်မင်းကြီးသည် လင်္ကာဒီပသီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ရဟန်းသံဃာများနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကို စင်ကြယ်သည်ဟု ထင်မှတ်ယူဆပြီးလျှင် သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ဆရာတော်၊ သံဃာတော်များကို ပင့်ဖိတ်၍ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် စင်ကြယ်သန့်ရှင်းရေးကို လုပ်လိုသည့် ဆန္ဒရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ၂၂ နှစ် ထီးနန်းစိုးစံပြီးသော အခါ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ၁၃၆၂ ခုနှစ်၌ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ သံဃရာဇာ သာသနာပိုင် မဟာသာမိအား ပင့်ဖိတ်ရန်အတွက် သူ၏ သုခမိန်အမတ်တစ်ဦးကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သာသနာပြုရန် အခွင့်ကောင်း အခါကောင်းဟု ယူဆသဖြင့် သာသနာပိုင် သံဃရာဇာဆရာတော်သည် သျှမ်းနိုင်ငံသို့ကြွရန် သဘောတူသည်။

ကျန့်မြို့ (ယခုခေတ် ဖိဆနုလောက) အနီးသို့ သံဃရာဇာ ရောက်ရှိလာပြီ ဆိုသည့်သတင်းကို ကြားသိရသည်ဖြစ်၍ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သံဃရာဇာအား ကြိုဆိုရန် ပြင်ဆင်သည်။ ရဟန်းသံဃာတော်များ သီတင်းသုံးရန်အတွက် သုခေါဒအိမြို့ အနောက်ဘက်၌ ကုဋီတစ်ဆောင်နှင့် ဝိဟာရကျောင်းတစ်ဆောင် ဆောက်လုပ်သည်။ သံဃမဟာထေရ်သည် တခြား ရဟန်းသံဃာများနှင့် အတူတကွ နေပြည်တော်သို့ ကြွလာသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးသည် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ကြွလာကြသော ရဟန်းသံဃာတော်များကို ကြိုဆိုရန်အတွက် မှူးမတ်များနှင့် မင်းညီမင်းသားများကို စေလွှတ်လိုက်သည်။ မှူးမတ်များနှင့် မင်းညီမင်းသားများ ကျန့်ပူရသို့ ရောက်သွားသောအခါ ရဟန်းသံဃာတော်များသည် ထိုမြို့တွင် ရောက်ရှိနေကြပြီ။ ထိုမြို့တွင် ဘုရင်ကိုယ်စားလှယ်တော်များက ရဟန်းသံဃာတော်များအား ဧည့်ခံကြိုဆိုပြီးလျှင် လမ်းခရီးရှိ မြို့များ၌ ခရီးတစ်ထောက် နားစေလျက် သုခေါဒအိမြို့သို့ ပင့်ဆောင်လာကြသည်။

သုခေါဒအိမြို့ ရောက်သောအခါ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သံဃရာဇာ မဟာသာမိ မဟာထေရ်နှင့် နောက်လိုက်နောက်ပါ တပည့် ရဟန်းသံဃာများအား သူဆောက်လုပ်ထားသော ဝိဟာရကျောင်းတိုက်၌ ဝါဆိုရန် တောင်းပန်လျှောက်ထားသည်။ ရဟန်းသံဃာများ၏ကိုယ်စား သံဃရာဇာက ဘုရင်မင်းကြီး၏ လျှောက်ထားချက်ကို လက်ခံလိုက်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ရဟန်းသံဃာ

တော်များအား အမျိုးမျိုးသော လှူဖွယ်ဝတ္ထုတို့ကို လှူဒါန်းသည်။ ထို့ပြင် ဗုဒ္ဓ ရုပ်ပွားတော်ကြီး တစ်ဆူကိုလည်း ထုလုပ်ကိုးကွယ်သည်။

သီတင်းဝါလကျွတ်သောအခါ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သံဃရာဇာ မဟာ သာမိနှင့် နောက်လိုက်နောက်ပါ တပည့် သံဃာတော်များအား ဟောမပသာဒ မည်သော နန်းတော်သို့ ပင့်ဖိတ်ပြီးလျှင် စုံဆယ်ဖြာ လက်အုပ်မိုးလျက် “တပည့် တော်သည် စကြဝတေးမင်း စည်းစိမ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ သိကြားမင်း စည်း စိမ်ကိုသော်လည်းကောင်း အလိုမရှိပါ။ ဘဝပင်လယ် ဝဲဩဃထဲတွင် နစ်မြုပ်နေ ကြသော သတ္တဝါများအား ကယ်တင်လိုသည့်အတွက် ဘုရားဆုကိုသာ ပန်လို ပါ၏” ဟူ၍ လျှောက်ထားသည်။

အခြား ကျောက်စာတစ်ချပ်၌ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ အဆိုအမိန့် ကို ရေးထိုးဖော်ပြထားသည်။ ယင်းကျောက်စာမှာ ၁၄ ရာစုနှစ် ရေးထိုးသော ကျောက်စာဟု ဆိုကြသည်။ ယင်းကျောက်စာ၌ ဓမ္မ၏ သဘောသဘာဝကို ထင်ရှားပြတ်သားစွာ ဖော်ပြထားသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား ကုသိုလ်ကောင်းမှု ပေးဝေ သကဲ့သို့ အခြားပုဂ္ဂိုလ်များအားလည်း ပေးဝေသင့်၏ဟု ဆိုထားသည်။ ထို့ပြင် ဗုရံက အမည်ရှိ မိန်းမတစ်ယောက်သည် သူ၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှုဟူသမျှကို ဘုရင်မင်းကြီးအား ပေးသကဲ့သို့ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူ၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု ဟူသမျှကို မိမိ၏ ဆရာသမားများအားလည်းကောင်း၊ ဆွေမျိုးညာတကာများ အားလည်းကောင်း၊ အခြား ဒုက္ခခံစားနေကြရသူများအားလည်းကောင်း ပေးဝေ ပါ၏ဟူ၍လည်း ထိုကျောက်စာ၌ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

ယင်းကျောက်စာ၌ ကြေညာထားသော ဗုဒ္ဓဓမ္မကို အိလိယော့က မဟာ ယာန အသွင်အပြင်ဟု ဆိုထားသည်။ ယင်းယူဆချက်မှာ ဖြစ်နိုင်သည့်အလား အလာ မရှိပေ။ အကြောင်းမူကား ဘုရင်မင်းကြီး ပင့်ဖိတ်သဖြင့် သျှမ်းနိုင်ငံသို့ ကြွရောက်လာသော လင်္ကာဒီပမှ သံဃရာဇာ သာသနာပိုင် မဟာသာမိသည် ထေရဝါဒီ ရဟန်းတော် ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

တစ်ခုတော့ရှိသည်။ မိမိတို့၏ ထေရဝါဒ အစဉ်အလာနှင့် မကွဲမပြား ဘစ်သားတည်း ဖြစ်နေသော မဟာယာန အစဉ်အလာအချို့ကို ထေရဝါဒီ ရဟန်းတော်များသည် ငြင်းပယ်ခြင်း မပြုကြပေ။ ယခုခေတ်တွင်လည်း ထေရ ဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံများ ဖြစ်ကြသော မြန်မာနိုင်ငံနှင့် သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံတို့၌

မိမိတို့ပြုလုပ်သော ကုသိုလ်ကောင်းမှု၏ အဖို့ဘာဂကို သူတစ်ပါးတို့အား အမျှ ပေးဝေသည့် ထုံးတမ်းစဉ်လာရှိသည်။ မိမိတို့ ပေးဝေသော ကုသိုလ်ကောင်းမှု၏ အဖို့ဘာဂကို သူတစ်ပါးတို့လည်း အမျှရရှိကြ၏ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ဗောဓိ သတ္တ အစဉ်အလာသည် မဟာယာနဗုဒ္ဓဘာသာ၌ ထင်ရှားသော ယုံကြည်ယူဆ ချက်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ယင်းအစဉ်အလာကို ထေရဝါဒီ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များလည်း လက်ခံကြသည်။

အလယ်ခေတ်တွင် ထိုင်းနိုင်ငံ၌ အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။ ၁၃၅၀ ခုနှစ်၌ ထိုင်းအစဉ်အလာအရ ကြီးပြင်းလာသော ဘုရင့်သားတော် ရာမာဓိပတိသည် သုခေါဒအီနှင့်အပြိုင် အယုဒ္ဓယနိုင်ငံကို တည်ဆောက်သည်။ နယ်မြေမှာ အသစ်အဆန်း နယ်မြေမဟုတ်ပေ။ ရှေးယခင်ကာလကပင် ဒွာရဝတီ အမည်ဖြင့် ထင်ရှားရှိနေသော နယ်မြေဖြစ်သည်။ ထိုနေရာ၌ အယုဒ္ဓယမြို့ကို အသစ်တည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ကျောက်စာများ၏ အဆိုအရ ယင်းအသစ် တည်ဆောက်သော မြို့တော်အသစ်သည် သုခေါဒအီမြို့ကို ရုတ်ခြည်း လွှမ်းမိုး မသွားနိုင်ပေ။ သို့ရာတွင် တဖြည်းဖြည်း အချိန်ကြာလာသည့်အခါ၌ကား ၁၅ ရာစုလောက်တွင် အယုဒ္ဓယသည် သျှမ်းနိုင်ငံ၏ မြို့တော်ဖြစ်လာသည်။

သီရိသူရိယဝံသရာမသည် နိုင်ငံစည်ပင်ဝပြောစေရန် လမ်းပန်းအဆက် အသွယ်များကို ပြုလုပ်ဖန်တီးသည်။ သုခေါဒအီမှ ဆာဝံကာလောကသို့ လမ်း ဖောက်သည်။ ကာမင်ဂပေနှင့်လည်းကောင်း၊ အခြား မြို့ကလေးများနှင့်လည်း ကောင်း မြို့တော်ကို အဆက်အသွယ် ပြုလုပ်ရန်အတွက် လမ်းများကို ဖောက် လုပ်သည်။ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး ဖြစ်ထွန်းရန်အတွက် ဆည်မြောင်းများကို တူးဖော်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးနှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့ဆိုထားသည်။

“အဏ္ဏဝါရေပြင်ကဲ့သို့ ဘုရင်မင်းကြီး၏ ကရုဏာနှင့် ကုသိုလ်ကောင်းမှု သည် ကျယ်ပြန့်ကြီးမားလှသည်။ ပြည်သူပြည်သားများအား သားသမီးပမာ ချစ်ခင်မြတ်နိုးသည်။ လူသတ်မှု ကျူးလွန်သူများကိုပင် ခွင့်လွှတ်ပြီးလျှင် အဆုံး အမ ဩဝါဒပေးလျက် မိမိအိမ်သို့ ပြန်လွှတ်သည်။ သူ၏ လက်ထက်တွင် မည်သည့်နေရာမှာမှ ကျေးကျွန်မရှိပေ။ ပြည်သူအားလုံး လွတ်လပ်ကြသည်။ စိတ်ချမ်းသာကြသည်။ လူမျိုးအားလုံးတွင် သူ၏ဂုဏ်သတင်း ကျော်စောနေသည်။

သီရိသူရိယဝံသရာမသည် ငြိမ်းချမ်းရေးကို အလွန်မြတ်နိုးသည်။ တချို့ သော အခါအခွင့်များ၌ ဘုရင်မင်းကြီးသည် စစ်မတိုက်ချင်ဘဲနှင့် တိုက်ရသည်။

စစ်သုံးပန်းများအား လူသားဆန်ဆန် ပြုမူဆက်ဆံသည်။ စစ်သုံးပန်းများကို သတ်မပစ်ပေ။ ကျေးကျွန်အဖြစ်ထားသည်။ သို့ရာတွင် ဘုရင်မင်းကြီးသည် ကျေးကျွန်များကို အသုံးမပြုပေ။ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထားသည်။ အစားအသောက်နှင့် အဝတ်အစားတို့ကို ထောက်ပံ့ပေးကမ်းထားသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် စစ်သုံးပန်းများအား မည်ကဲ့သို့သော ဒုက္ခမျိုးကိုမှ မပေးလိုပေ”

အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဘုရင်မင်းကြီးသည် ပြည်သူအတွက် ကြီးမားသော အဆောက်အအုံများကိုလည်းကောင်း၊ ဝိဟာရကျောင်းများကိုလည်းကောင်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ယင်းတို့၏ အပျက်အစီး အကျန်အကြွင်းများမှာ ယခုထက်တိုင်ပင် သုခေါဒအိ၌ တွေ့မြင်နေရတုန်းပင် ရှိသေးသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် နက္ခတ်ဗေဒင် ပညာရှင်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည့်အတွက် ပြက္ခဒိန်ကို တီထွင်သည်။ နက္ခတ်ဗေဒင်ပညာ သင်ကြားရေးအတွက် နန်းတော်၌ ကျောင်းဖွင့်ထားသည်။

သီရိသူရိယဝံသရာမဘုရင် မည်သည့်ခုနှစ် သက္ကရာဇ်၌ ကွယ်လွန်သည် ဆိုသည်ကို အတိအကျ မသိရပေ။ ၁၃၇၀ ခုနှစ်၌ ကွယ်လွန်သွားခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်ဟု ခန့်မှန်းကြသည်။

ကုဗလေခန်

အာရှအလယ်ပိုင်းသမိုင်း၌ တစ်နည်းပြောရလျှင် ကမ္ဘာ့သမိုင်း၌ မိမိ၏ သူရသတ္တိကြောင့် အထူးသဖြင့် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသူ နှစ်ဦးရှိသည်။ တစ်ဦးက ဂျင်ဂစ်ခန်ဖြစ်ပြီး အခြားတစ်ဦးက ကုဗလေခန်ဖြစ်သည်။ ခန် အမည်ပါရှိသူများကို များသောအားဖြင့် မူဆလင်ဟု ထင်ကြသည်။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ယုံကြည်ကိုးကွယ်ကြသော ခန်မိသားစုများစွာကို တွေ့ရှိနိုင်သည်။

ထိုနည်းအတိုင်းပင် ပထန်လူမျိုးတို့တွင်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်သူများ အများအပြားရှိသည်။ ဒဿနဗေဒပညာရှင် အသင်္ဂမထေရ်နှင့် ဝသုဗန္ဓုမထေရ်တို့သည် ပထန်မိသားစုတွင် မွေးဖွားသူများ ဖြစ်ကြသည်။

ဂျင်ဂစ်ခန်နှင့် ကုဗလေခန်တို့သည် ခြေသလုံးအိမ်တိုင် လူမျိုးစုတို့၏ ခေါင်းဆောင်များ ဖြစ်ကြသည်။ သူတို့ပိုင်နိုင်ငံဟူ၍ သီးခြားမရှိပေ။ မိမိတို့၏ သူရသတ္တိကြောင့်သာလျှင် သူတို့ကို ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသော အင်ပိုင်ယာနိုင်ငံ ဘုရင်ဧကရာဇ်အဖြစ် ခေါ်ဆိုကြခြင်းဖြစ်သည်။

အစပထမက မွန်ဂိုဟူသော အမည်နာမသည် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားခြင်း မရှိပေ။ ယင်းလူမျိုးကို တာတာဟုခေါ်သည်။ မွန်ဂိုတို့သည် ရှေးဟောင်းမွန်ဂိုမျိုးဆက်မျိုးနွယ်များ ဖြစ်ကြသည်။ တရုတ်ပြည်၏ မြောက်ဘက်၌ သဲကန္တာရ ရှိသည်။ ယင်း၏မြောက်ဘက်၌ မွန်ဂိုလိယားနှင့် မွန်ဂိုလိယား၏ မြောက်ဘက်၌ ဆိုက်ဗေးရီးယားရှိသည်။ ယင်းဒေသသည်ပင် မွန်ဂိုလိယား ရှေးဟောင်းမွန်ဂိုလူမျိုးတို့၏ ဇာတိဒေသဖြစ်သည်။

သို့ရာတွင် မွန်ဂိုတို့သည် ထိုဒေသတစ်ဝိုက်၌သာလျှင် ဘောင်ခတ်ပြီး မနေနိုင်ကြပေ။ အခါအခွင့်ပေးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် တရုတ်ပြည်၏ စိမ်းလန်းစိုပြည်သော ကျေးရွာများနှင့် ကုံလုံကြွယ်ဝသော မြို့များကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြသည်။

တရုတ်စစ်တပ်က လိုက်လံတိုက်ခိုက်သောအခါ၌မူ မွန်ဂိုတို့သည် မိမိတို့၏ ယာယီရွက်ဖျင်တဲများနှင့် စခန်းများကို ရုပ်သိမ်းပြီးလျှင် ဂေါ်ဘီ သဲကန္တာရထဲမှ ဖြတ်လျက် မြောက်ဘက်သို့ တိမ်းရှောင် ထွက်ပြေးသွားကြသည်။ ခြေသလုံးအိမ်တိုင် မွန်ဂိုတို့သည် ထွက်ပြေးသွားသောနေရာမှ သူတို့ပစ္စည်းကို သိမ်းဆည်း သယ်ဆောင်သွားကြသည်။ ထို့ကြောင့် တရုတ်တို့က ကြိုးစားတိုက်ခိုက်ကြသော်လည်း သူတို့ကို အမြစ်မဖြုတ်နိုင်ခဲ့ပေ။ မဟာတံတိုင်းကြီး တည်ဆောက် ကာရံထားသော်လည်း မွန်ဂိုတို့ကို မပိတ်ပင် မတားဆီးနိုင်ခဲ့ပေ။

မွန်ဂိုတို့သည် သူတို့၏ နယ်မြေဒေသမှ ပျောက်ကွယ်မသွားကြပေ။ တိုပါ၏အဖြစ်ဖြင့်လည်း ရောက်လာကြသည်။ တူရကီ၏ အသွင်ဖြင့်လည်း တွေ့မြင်ရသည်။ နောက်ဆုံးတွင် မွန်ဂိုအဖြစ်ဖြင့် ပေါ်လာသည်။

၁၃ ရာစုမတိုင်မီက မွန်ဂိုလူမျိုးတို့၏ အပေါ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဩဇာ အရှိန်အဝါ လွှမ်းမိုးသက်ရောက်ခြင်း မရှိသေးပေ။ ဂျင်ဂစ်ခန်ကိုယ်တိုင် မြင်းဖြူကိုသတ်ပြီး ယဇ်နတ်ပူဇော်ပသလေ့ရှိသည်။ ဂျင်ဂစ်ခန်သည် တာအိုရဟန်းကျန်စုကျန် (၁၁၄၈-၁၂၂၇)ကို ဝက္ခမဖြစ်ကမ်းပါး၌ တရားဆွေးနွေး ဟောကြားရန် တရုတ်ပြည်မှ ပင့်ဖိတ်သည်။ သို့ရာတွင် အခြားဘာသာတရား တစ်ခုခုကိုမူ လက်ခံခြင်းမရှိပေ။

ဂျင်ဂစ်ခန်သည် ၁၂၀၆-၂၇ အထိ ထီးနန်းစိုးစံခဲ့သည်။ သူ၏ အရိုက်အရာခံ အိုဂီတိုင်သည် ၁၂၈၈ မှ ၁၂၄၆ အထိ မွန်ဂိုအင်ပိုင်ယာကို အုပ်ချုပ်သည်။ ကူယုသည် ၁၂၄၆ မှ ၁၂၅၁ အထိ မင်းလုပ်သည်။ ထို့နောက် မန်ဂုသည် ၁၂၅၀-၆၀ ၌ ဘုရင်ဧကရာဇ် ဖြစ်လာသည်။

ကုဗလေခန် မတိုင်ခင် မန်ဂုသည် ၁၂၅၄ ခုနှစ်၌ နေပြည်တော် ကရာကိုရမ်တွင် ဘာသာတရား စည်းဝေးသဘင်ကြီးကို ကျင်းပသည်။ ယင်းစည်းဝေးသဘင်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်၊ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်၊ အစ္စလာမ်ဘာသာဝင်တို့သည် ဝါဒရေးရာများကို ဆွေးနွေးငြင်းခုံကြသည်။ ယင်းဝါဒတိုက်ပွဲ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့သည် အောင်မြင်မှုမရခဲ့ပေ။

ထိုနောက် တစ်နှစ်အကြာ ၁၂၅၅ ခုနှစ်၌ ဘာသာရေး စည်းဝေးသဘင်ကြီးကို ကျင်းပပြုလုပ်ပြန်သည်။ ယင်းစည်းဝေးသဘင်၌ မန်ဂုခန်ကိုယ်တိုင် တက်ရောက်သည်။ ယင်းစည်းဝေးသဘင်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော် ဖူယိုက တာအိုဝါဒီများကို အနိုင်ယူခဲ့သည်။ စည်းဝေးသဘင်ကြီး ပြီးဆုံးသွားသောအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ပိုင်သော ကျောင်းတိုက်များကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား ပြန်ပေးရန် မန်ဂုခန်က အမိန့်ချမှတ်လိုက်သည်။ သို့သော်လည်း ယင်းအမိန့်ချမှတ်ချက်ကို လက်မခံပေ။

ထိုနောက် တစ်ဖန် ၁၂၅၆ ခုနှစ်၌ တတိယအကြိမ် ဘာသာရေး စည်းဝေးသဘင်ကြီးကို ကျင်းပပြုလုပ်ပြန်သည်။ ယင်းစည်းဝေးသဘင်သို့ တက်ရောက်ရန်အတွက် တရုတ်ပြည်နှင့် တိဗက်ပြည်မှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ပညာရှင်ကြီးများ လာရောက်ကြသည်။ သို့ရာတွင် ဝါဒပြိုင်ရန် တာအိုများ မလာရောက်ကြပေ။ ထိုအခါ မန်ဂုခန်သည် တာအိုဝါဒီတို့၏ အားနည်းချက်ကို တွေ့မြင်သိရှိသွားပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာကို အနိုင်ပေးလိုက်သည်။

မန်ဂုခန်က “လက်ဝါးမှ လက်ချောင်းများ ထွက်ပေါ်လာကြ၏။ ဗုဒ္ဓဝါဒသည် လက်ဝါးနှင့်တူ၏။ အခြားဘာသာတရားများကမူ လက်ချောင်းများနှင့်တူ၏” ဟူ၍လည်း ဖွင့်ဟပြောပြသည်။ မန်ဂုခန်သည် တာအိုဝါဒီများနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် မည်သည့်အလုပ်ကိုမျှ မလုပ်ပေ။ ထိုကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ မိမိ၏ ညီတော် ကုဗလေခန်အပေါ် လွှဲအပ်လိုက်သည်။

ကုဗလေခန်သည် ၁၂၅၈ ခုနှစ်၌ ဒိုလုန်မြစ်၏ အနောက်မြောက်ရှိ ရှန်တွန်၌ ဘာသာရေး စည်းဝေးသဘင်ကြီးတစ်ခု ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ ထိုစည်းဝေးသဘင်ကြီး၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်း ၃၀၀၀ နှင့် တာအိုရဟန်း ၂၀၁ ပါးတို့ တက်ရောက်ကြသည်။ ကွန်ဖြူရှပ်ဘာသာဝင် ၂၀၀ လည်း တက်ရောက်လာကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဘက်မှ နာမောရှာဟုလိန် ကျောင်းတိုက်၏ အကြီးအကဲ နာမည်ကျော် ရာဇဂုရု တိဗက်ရဟန်း ဖဂဆာပါက ဦးဆောင်ဆွေးနွေးသည်။

ဖဂဆာပါ၏ အသက်သည် ၁၉ နှစ်မျှသာ ရှိသေးသည်။ သို့ရာတွင် ဝါဒပြိုင်ပွဲ၌ သူ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အလွန်တရာ ကြီးမားလှပေသည်။ ယင်းစည်းဝေးသဘင်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဘက်မှ အသာရသွားသည်။

တာအိုများဘက်မှ ရှုံးသွားသည်ဖြစ်၍ မူလက ထားသည့် ကတိအတိုင်း

တာအိုခေါင်းဆောင် ၁၇ ဦးတို့သည် ခေါင်းတုံးတုံးပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းပြု ကြသည်။ ထို့နောက် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ ကျောင်း ၂၃၇ ကျောင်းကိုလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား ပြန်ပေးလိုက်သည်။

မန်ဂုသည် ကုဗလေခန်၏ နောင်တော်ဖြစ်သည်။ မန်ဂုတွင် ဟုလာကူ အမည်ရှိ ညီတော်တစ်ဦးလည်း ရှိသေးသည်။ ဟုလာကူသည် မိမိတို့၏ မျိုးနွယ် ခန်ဆက်အတွက် အီရန်နှင့် မေဆိုပိုတာမိယားကိုလည်း ဝင်ရောက် သိမ်းပိုက် သည်။ ၁၂၅၁ ခုနှစ်၌ မွန်ဂိုစစ်တပ်သည် မေဆိုပိုတာမိယားမြို့တွင်း ဝင်ရောက် ခဲ့သည်။

ထိုအချိန်အတွင်း မွန်ဂိုဘုရင် သားတော်များ အရိုက်အရာခံအတွက် အချင်းများကြသည်။ ၁၂၅၂ ခုနှစ်၌ ‘ကုရီစတိုင်း’ အစည်းအဝေးလုပ်ပြီးလျှင် ဘုရင့်သားတော်များအား အရေးအခင်းများကို အဆုံးအဖြတ်ပေးလျက် နယ်မြေ နှင့် အခွင့်အာဏာများကို ခွဲဝေပေးလိုက်သည်။

တုန်ကု၊ ကျန်ဖုနှင့် ဟိုနန်ကို ကုဗလေခန်က မိမိပိုင် နယ်မြေများအဖြစ် ရရှိထားသည်။

ဆုန်မင်းဆက်ကို ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက်ရန် တရုတ်ပြည်တောင်ပိုင်းသို့ ချီတက်သည့် စစ်တပ်၏ သေနာပတိအဖြစ် ကုဗလေခန်အား ခန့်အပ်လိုက်လေ သည်။ ဟုလာကူကိုမူ အီရန်သို့ ချီတက်ရန် တာဝန်ပေးအပ်လေသည်။

ကုဗလေခန်သည် တရုတ်ပြည်တောင်ပိုင်းမှ ဆုန်မင်းဆက်များနှင့် အပြင်း အထန် တိုက်ပွဲဝင်ရလေသည်။ ယင်းတိုက်ပွဲအတွက် ၁၂၅၃ ခုနှစ်၌ အကြီး အကျယ် ပြင်ဆင်ထားလေသည်။

ကုဗလေခန်သည် ရှင်ဆီ၌ အင်အားကြီးမားသော စစ်တပ်ကြီးကို ဖြိုဖျက်ပစ် လိုက်သည်။ သို့ရာတွင် တောင်ဘက်သို့ အလောတကြီး မချီတက်ပေ။ မွန်ဂို စစ်တပ်သည် စီမံကိန်းချထားသည့်အတိုင်း အဆင်သင့်ဖြစ်မှ ရှေ့သို့ ချီတက် လေ့ရှိသည်။

၁၂၅၃ ခုနှစ်၌ မွန်ဂိုစစ်တပ်သည် အရှေ့တိဗက်ကို သိမ်းပိုက်သည်။ ထိုအချိန်၌ မုလတန်လည်း မွန်ဂိုတို့၏ အုပ်ချုပ်ရေးအောက် ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုနှစ်ထဲတွင် ခရစ်ယာန် သာသနာပြု ဂုဗ်ရိုက်သည် မန်ဂုခန်၏ နန်းတော်

ကာရာကိုရမ်သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် သူ၏ ခရီးသွားမှတ်တမ်း၌ မွန်ဂိုအင်ပိုင်ယာနှင့် မွန်ဂိုတို့၏ နေပြည်တော်အကြောင်းကို အကျယ်တဝင့် ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

၁၂၅၄ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလထဲတွင် ဟုလာကူသည် သူ၏စစ်ခရီးကို အစပြုပြီးလျှင် အင်အားကြီးမားသော စစ်တပ်နှင့် အီရန်သို့ ချီတက်သည်။ ထိုအချိန်၌ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံးတွင် မွန်ဂိုတို့ အောင်ပွဲခံနေကြသည်။ သွေးရွံ့ညွှန် နှင့် အရိုးတောင်ပုံဖြစ်အောင် ဖန်တီးလျက် ငိုကြွေးသူ တစ်ဦးတစ်ယောက်မှ မကျန်အောင် မွန်ဂိုတို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် မည်သူမှ ဦးခေါင်းမထောင်နိုင်အောင် မြို့ရွာနေပုဒ်များကို ဖျက်ဆီးပစ်ရမည်ဟူသော မွန်ဂိုတို့၏ ပေါ်လစီသည် အရပ် ထက်ဝန်းကျင်၌ အောင်မြင်မှု ရရှိနေသည်။

၁၂၅၆ ခုနှစ်၌ အရှေ့တောင်တိဗက်နှင့် မြန်မာဘုရင်တို့သည် မွန်ဂိုတို့၏ အုပ်စိုးမှုကို လက်ခံလိုက်ကြရသည်။ ကိုရီးယားဘုရင်လည်း မွန်ဂိုတို့၏လက် အောက် ရောက်ရှိသွားပြီးလျှင် မွန်ဂိုဘုရင် နန်းတော်သို့ လာရောက်ဂါဝရပြု သည်။ ထို့နောက် ၁၂၅၇ ခုနှစ်တွင် တုန်ကင်း အနမ်နှင့် ထာမြစ်ဝှမ်းနယ်မြေ များကို မွန်ဂိုတို့ သိမ်းပိုက်ပြန်သည်။

ဆုန်မင်းဆက် ဘုရင့်အုပ်ချုပ်ရေးသည် အကြွင်းအကျန်မရှိ ပျောက်ပျက် မသွားသေးပေ။ ကုဗလေခန်၏ စစ်တပ်သည် ထိုဒေသ၌ ခေတ္တခဏမျှ အခြေ စိုက်နေကြသည်။ ကုဗလေခန်၏ အောင်မြင်မှုအပေါ်တွင် မန်ဂုခန် မနာလို ဝန်တို့ ဖြစ်လာသည်။ နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများကလည်း ကုဗလေခန် ဘုရင်စိတ်ပေါက်နေသည်ဟု မန်ဂုခန်ကို သွေးထိုးပေးကြသည်။ ထိုအကြောင်းကို ကုဗလေခန် သိသောအခါ ချက်ချင်း နောင်တော်၏ နန်းတော်သို့ ရောက်လာ သည်။ သူ့အပေါ်တွင် သစ္စာစောင့်သိသော ကုဗလေခန်၏ သဘောထားအမှန်ကို သိရှိသွားသည်ဖြစ်၍ မန်ဂုခန်သည် ကျေနပ်အားရသွားသည်။

ထိုနှစ်ထဲတွင်ပင် မန်ဂုခန်ကိုယ်တိုင် သူ၏ညီတော် ကုဗလေခန်နှင့် အတူ ဆုန်မင်းဆက်၏ တိုင်းပြည်ကို တိုက်ခိုက်သည်။ ထိုနှစ်တွင်ပင် မန်ဂု ခန်သည် သူ၏ညီတော် ဟုလာကူအား ဝက္ခမြစ်တောင်ပိုင်း၏ စစ်သေနာပတိ ခန့်အပ်လိုက်လေသည်။

၁၂၅၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ၊ ၁၈ ရက်နေ့၌ မန်ဂုခန် ကွယ်လွန်သွား ပြီးသည့်နောက်တွင် ကုဗလေခန်သည် 'ကုရီစတိုင်း' ၏ ရွေးကောက် တင်

မြောက်ခြင်းကို မစောင့်တော့ဘဲ မိမိကိုယ် မိမိ ဧကရာဇ်အဖြစ် ကြေညာလိုက်လေသည်။ သို့ရာတွင် ‘ကုရိစတိုင်း’ ၏ ဓလေ့ထုံးစံကို ပယ်ဖျောက်ပစ်လိုသည့် ဆန္ဒမရှိပေ။ ထိုနှစ်ထဲတွင် မိမိအတွက် ရှန်တု၌ နန်းတော်တစ်ဆောင်နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျောင်းတော်များစွာကို ဆောက်လုပ်သည်။ မွန်ဂိုဘုရင်များထဲတွင် ကုဗလေခန်သည် ယဉ်ကျေးမှုလုပ်ငန်းများကို တန်ဖိုးထားသော ပထမဦးဆုံးဘုရင်ဖြစ်သည်။

ကုဗလေခန်သည် ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာများအတွက် အချက်အလက်များစွာကို တရုတ်ပြည်မှ ယူသကဲ့သို့ ဘာသာတရားအဖြစ်ဖြင့်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာကို လက်ခံယုံကြည်သည်။ ထီးနန်းစိုးစံသည့်နှစ်၌ပင် ကုဗလေခန်သည် ရှန်တုံ၌ ‘ကုရိစတိုင်း’ ကို ကျင်းပသည်။ ကုရိစတိုင်းက ကုဗလေခန်ကို ဘုရင်အဖြစ် ကြေညာသည်။ ထိုနောက် စစ်သည်တပ်သား သိန်းပေါင်းများစွာနှင့် စစ်ဗိုလ်များအတွက် လေးရက်တိတိ ထမင်းစားပွဲနှင့် ပျော်ပွဲရွှင်ပွဲများကို ကျင်းပပြုလုပ်သည်။

သို့ရာတွင် ထိုအချိန်၌ပင် ပြည်တွင်းစစ်မီးပွား ထတောက်လာသည်။ ယင်းပြည်တွင်းစစ်မီးမွှေးသူမှာ သူ၏ ညီအစ်ကိုဝမ်းကွဲတော်သူ ဖြစ်သည်။ ကုဗလေခန်၏ ညီတော်အငယ်သည် ခရီးအလှမ်းဝေးသည့် အီရန်တွင် ရှိနေသည်။ ထိုညီတော်ကမူ နောက်ဆုံးပိတ်အချိန်အထိ နောင်တော်၏ သစ္စာတော်ခံ ဖြစ်သည်။ သူ၏တိုင်းပြည်ကို ကြီးမားပြန့်ကျယ်သော မွန်ဂိုအင်ပိုင်ယာ၏ အစိတ်အပိုင်းဟူ၍ပင် မှတ်ထင်အောက်မေ့ထားသည်။ ထို့ကြောင့် အီရန်နှင့် မေဆိုပိုတာမိယားကဲ့သို့သော မူစလင် ကမ္ဘာလောက၌ ဟုလာကူမျိုးဆက်သည် လူ့အဆက်ပေါင်း များစွာအထိ မိမိတို့ကိုယ်ကိုယ် ‘ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်’ အဖြစ် ဆက်လက် တည်တံ့စေရာ၌ အောင်မြင်မှုရရှိခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

နှစ်နှစ်ကြာသွားသောအခါ ပြည်တွင်းစစ်သည် မည်မျှပြင်းထန်လာသနည်း ဆိုလျှင် ၁၂၆၁ ခုနှစ်၌ ပြည်တွင်းစစ်ကို နိမ်နင်းရန် ကုဗလေခန်ကိုယ်တိုင် မွန်ဂိုလိယားသို့ ချီတက်တိုက်ခိုက်ရသည်။ ဗင်နစ်မှ ခရီးသည် မာကိုပိုလို၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းအရ မွန်ဂိုလိယားမှ ပုန်ကန်ခြားနားသူသည် ကုဗလေခန်၏ ဦးရီးဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ရာဟုလာသံကိစ္စည်းကမူ ကုဗလေခန်၏ ညီအစ်ကိုဝမ်းကွဲဟု ယူဆသည်။

မာကိုပိုလို၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း အဆိုအရ နာယန်းသည် မိမိ၏ နယ်

မြေဒေသကို မွန်ဂိုအင်ပိုင်ယာမှ တသီးတခြား ထူထောင်လိုသည့်ဆန္ဒ ရှိနေသည်။ ထို့ကြောင့် ကုဗလေခန်ကို ဒုက္ခပေးနေသည်။ သူ့ထံတွင် မြင်းစစ်သည် သုံးသိန်းနှင့် ခြေလျင်တပ်သား အမြောက်အမြားရှိသည်။ ကုဗလေခန်အား အခွန်ဆက်သနေသော်လည်း အတွင်းစိတ်ထဲက ရန်ငြိုးထားသော တာတာဘုရင် ကိုဒုခန်ထံ နာယန်းက “ကျွန်ုပ်သည် ကုဗလေခန်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သွားပြီ။ သူနှင့် ကျွန်ုပ် ရန်ငြိုးရန်ဘက် ဖြစ်သွားကြပြီ။ ကျွန်ုပ်သည် အင်အားကြီးမားသော စစ်တပ်ကြီးနှင့် ကုဗလေခန်ကို တိုက်မည်။ သင်လည်း အင်အားကြီးမားသော စစ်တပ်ကြီးနှင့် ချီတက်လာခဲ့ပါ။ စစ်တပ်နှစ်တပ် ပူးပေါင်းပြီး သူ့နိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်မည်” ဟူ၍ သဝဏ်လွှာ ပို့လိုက်လေသည်။

ကုဗလေခန်အား ကလဲ့စားချေရန် အခါအခွင့် ပေါ်လာပြီဖြစ်၍ ကုဗလေခန်အား ရန်ငြိုးထားသော တာတာဘုရင် ကိုဒုခန်သည် “ကျွန်ုပ် ချီတက်လာခဲ့မည်” ဟု ချက်ချင်း အကြောင်းပြန်လိုက်သည်။ ထို့နောက် သိန်းပေါင်းများစွာ စစ်သည်အင်အားရှိသော စစ်တပ်ကြီးနှင့် ချီတက်သွားသည်။

မွန်ဂိုလိယားဘုရင် နာယန်းခန်နှင့် တာတာဘုရင် ကိုဒုခန်တို့ ပူးပေါင်းပြီး ကုဗလေခန်အား စစ်မက်ပြုရန် ချီတက်လာသောအခါ ကုဗလေခန်သည် စိုးစဉ်းမျှပင် ဂရုမထားပေ။ မိမိ၏ အစွမ်းအစ စစ်တပ်အင်အား သူရသတ္တိအပေါ်တွင် ကုဗလေခန်က ယုံကြည်စိတ်ချထားသည်။ “ဤသစ္စာဖောက်နှစ်ဦးအား ချေမှုန်းမပစ်မချင်း ငါ ထီးဖြူမဆောင်း” ဟူ၍ အဓိဋ္ဌာန် ပြုလိုက်လေသည်။ ၁၀ ရက်၊ ၁၂ ရက် အတောအတွင်း၌ပင် စစ်တိုက်ရန် အသင့်အနေအထားဖြစ်အောင် ပြင်ဆင်ပြီးလျှင် မြင်းတပ်သား သုံးသိန်းခြောက်သောင်း၊ ခြေလျင်တပ်သား တစ်သိန်းနှင့်အတူ ချီတက်သွားသည်။

ရက်ပေါင်း ၂၀ ခန့် ချီတက်သွားပြီးနောက် ကုဗလေခန်သည် သူ၏ စစ်တပ်နှင့်အတူ နာယန်းခန် မြင်းတပ်သား တစ်သိန်းနှင့် တပ်စခန်း ချနေသည့် နေရာသို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ ကုဗလေခန်၏စစ်တပ် ရှောင်တခင် ရောက်ရှိသွားသောကြောင့် နာယန်းခန် အငိုက်မိသွားသည်။ နာယန်းခန်အား သူ၏ လက်ထပ်ပြီးစ ဇနီးအသစ်ကလေးနှင့် စည်းစိမ်ခံနေခိုက် လက်ရဖမ်းဆီးလိုက်လေသည်။

ထိုစစ်ပွဲသည် အလွန်တရာ ကြောက်မက် ထိတ်လန့်ဖွယ်ကောင်းသော စစ်ပွဲဖြစ်သည်။ မြင်းတပ်သား ခုနစ်သိန်းခြောက်သောင်းတို့ တိုက်ကြသောစစ်ပွဲ ဖြစ်သည်။ ခြေလျင်တပ်သားများ၏ အရေအတွက်မှာမူ မည်မျှရှိသည်ဟု မခန့်မှန်းနိုင်တော့ပေ။ နောက်ဆုံး၌ နာယန်းခန်သည် သူ၏ တပ်မှူးများနှင့်အတူ အဖမ်းခံရသည်။ အဖမ်းခံရပြီးသည့်နောက်မှ အသတ်ခံရခြင်းဖြစ်သည်။

နာယန်းခန်ကို စောင်ဖြင့်ထုပ်ပြီး မြေကြီးပေါ်တွင် ဝှေ့ယမ်းတုပ်ဆွဲသည်။ ယင်းသို့ သေကြောင်းကြံရခြင်းမှာ မဟာသွေး မဟာနွယ်၏ သွေးမြေကျပြီ နေရောင်အောက်တွင် စီးမသွားစေရသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ နာယန်းခန်သည် ဘုရင်တစ်ပါး၏ အခွင့်အာဏာ ရရှိထားသူဖြစ်သည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် နာယန်းခန်၏ ပိုက်နက်ဒေသတစ်ခုလုံး ကုဗလေခန်၏လက်ထဲ ကျရောက်လာသည်။

တရုတ်ပြည်၌ မဆွကပင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပျံ့နှံ့နေသည်။ သို့ရာတွင် ကုဗလေခန်သည် တိဗက် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတွင်းသို့ သွတ်သွင်းခဲ့သည်။ မွန်ဂိုစစ်တပ် ပွဲတိုင်းအောင် ဖြစ်နေသည့်အချိန်၌ တိဗက်မှ ဆကျာပဏချင်အမည်ဖြင့် ပို၍ ထင်ရှားကျော်ကြားသော မဟာပညာရှင် အနန္တ ဓဇအား မွန်ဂိုလိယား၌ ဗုဒ္ဓသာသနာပြုရန် စေလွှတ်လိုက်လေသည်။

တိဗက် သာသနာပြုများ အောင်မြင်မှု ရရှိသလောက် အခြားဘာသာ တရားများမှ သာသနာပြုများသည် အောင်မြင်မှု မရရှိကြပေ။ ဆကျာပဏချင်၏ အရိုက်အရာခံလည်းဖြစ်၊ တူလည်းတော်သော လိုဒိုဂယာလ်ချင်သည် ကုဗလေခန်၏ ဓမ္မဂုရုဖြစ်လာသည်။

၁၂၆၀ ပြည့်နှစ်၌ ကုဗလေခန်က သူ၏ ဓမ္မဂုရုအား ‘ဖဂ်မာအာရယဂုရု’ ဘွဲ့တံဆိပ် အပ်နှင်းသည်။ ယင်းဓမ္မဂုရုသည် ယင်းအမည်နာမဖြင့် ယခုထက်တိုင်ပင် တိဗက်၌ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားနေသည်။

ဘုရင် ကုဗလေခန်သည် ခရီးအလှမ်းဝေးသော မွန်ဂိုလိယားမှ ကရာကိုရမအား နေပြည်တော်အတွက် သင့်လျော်လျောက်ပတ်သည်ဟု မထင်မှတ်ပေ။ ခမည်းတော်၏ တိုင်းပြည်ဖြစ်သည့်အတွက် မည်မျှပင် သံယောဇဉ်ရှိသော်လည်း ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသော အင်ပိုင်ယာကို အုပ်ချုပ်ရန်အတွက် သင့်လျော်လျောက်ပတ်သည့် နေရာဌာန မဖြစ်နိုင်ပေ။ သွားရေးလာရေး အဆင်ပြေသော မြို့သည်သာလျှင် နေပြည်တော်အတွက် သင့်လျော်လျောက်ပတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပီကင်းကို နေပြည်တော်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်လေသည်။

ကုဗလေခန်သည် နေပြည်တော်၌ ဘေးလောင်းတော် ဘိုးလောင်းတော် တို့ကို ပူဇော်ကန်တော့ရန်အတွက် ၁၂၆၃ ခုနှစ်တွင် ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော ဓမ္မာသာလာကြီးကို ဆောက်လုပ်သည်။ “တာတာများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို သက်ဝင်ယုံကြည်ခြင်း မရှိခင်က အလှူဒါနပြုခြင်းကို ကုသိုလ်ကောင်းမှုအလုပ် ဟူ၍ မထင်မှတ်ပေ။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ သက်ဝင်ယုံကြည်ပြီးသည့် နောက် တွင်ကား သူတစ်ပါးတို့အား အကူအညီပေးခြင်းသည် ကုသိုလ်ကောင်းမှုဖြစ်၏ ဟု အသိအမှတ်ပြုလာကြ၏” ဟူ၍ မာကိုပိုလိုက ရေးသားထားသည်။

ကုဗလေခန်နှင့် ပတ်သက်၍လည်း “ဘုရင်မင်းကြီးသည် အလှူဒါန ရက်ရက်ရောရော ပေးကမ်းလှူဒါန်း၏။ ဆင်းရဲသူ ဆင်းရဲသားများအား တစ် နှစ်စာအတွက် ဆန်ရေစပါး ပေးကမ်းလှူဒါန်းထား၏။ သူ၏ နန်းတော်အနီး၌ ဒုက္ခသည်စခန်း ဆောက်လုပ်ထား၏။ မည်သူမဆို ထိုစခန်းသို့သွားပြီး အစား အသောက် အလှူခံနိုင်၏။ နေ့စဉ်နေ့တိုင်း ယင်းဒုက္ခသည်စခန်းမှ အစား အသောက် ရရှိကြ၏” ဟူ၍ မာကိုပိုလိုက ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

ဆုန်မင်းဆက်အနွယ်သည် စခန်းသိမ်းမသွားပေ။ ၁၂၆၄ ခုနှစ်၌ ဆုန် ဘုရင် လိကျန် ကွယ်လွန်သွားသောအခါ သူ၏တူတော်သူ တုကျန် ထီးနန်း ဆက်ခံသည်။ မွန်ဂိုတို့သည် ဆုန်မင်းဆက်၏ အာဏာတန်ခိုးကို ချဲ့ထားလိုက် သည်ဖြစ်၍ ကုဗလေခန်အတွက် စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမှု သည်လောက်ဖြစ်စရာ မလိုတော့ပေ။

၁၂၆၅ ခုနှစ်တွင် ဂျဂိုင်းခန် ကွယ်လွန်သွားသည်ဖြစ်၍ သူ၏ နေရာ တွင် ဗရေရကို ကုဗလေခန်က ‘ခန်’ အဖြစ် ခန့်အပ်လိုက်လေသည်။

၁၂၆၇ ခုနှစ်၌ ကုဗလေခန်သည် ဆုန်မင်းဆက်ကို အမြစ်ဖြတ်ရန်အတွက် တောင်ပိုင်း တရုတ်ပြည်မှ ကြွင်းကျန်နေသေးသည့် ဒေသအစိတ်အပိုင်းကို ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်သည်။ အပြင်းထန်ဆုံး တိုက်ပွဲမှာ ဆိယန်မန်ဖု၌ ဖြစ်ပွား သည်။ ၁၉၆၈ ခုနှစ်၌ မွန်ဂိုစစ်တပ်သည် ထိုဒေသကို လေးဖက်လေးတန်မှ ဝိုင်းထားသည်။ သို့သော်လည်း သုံးနှစ်တိတိ မြို့ကို မသိမ်းပိုက်နိုင်ပေ။

ထိုနည်းတူစွာ ၁၂၆၆ ခုနှစ်၌ ကုဗလေခန်သည် ဂျပန်ဘုရင်အား သူ၏ လက်အောက်ခံအဖြစ် လက်ခံရန် သဝဏ်လွှာ ပေးပို့လိုက်သည်။ သို့ရာတွင် ဂျပန်ဘုရင်က ခါးခါးသီးသီး ငြင်းပယ်လိုက်သည်။ ကုဗလေခန်သည် ဂျပန်ကို တိုက်ခိုက်ရန် စီစဉ်သည်။ ကျွန်းဖြစ်နေ၍ ဂျပန်အား ရေတပ်ဖြင့် တိုက်ရသည်။

ယင်းတိုက်ပွဲ၌ မွန်ဂိုစစ်တပ် အရှုံးနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။ ပင်လယ် လေ မုန်တိုင်းကြောင့် စစ်ရေယာဉ်များ ပျက်စီးဆုံးပါးကုန်ကြသည်။ သို့သော်လည်း ယင်းမအောင်မြင်မှုသည် ကုဗလေခန်၏ ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသော အင်ပိုင်ယာ အတွက် ထူးထူးခြားခြား ထိခိုက်ဆုံးရှုံးမသွားခဲ့ပေ။

၁၂၇၁ ခုနှစ်၌ ကုဗလေခန်သည် သူ၏ အမျိုးအနွယ်အမည်ကို ယွမ်ဟု မှည့်လိုက်သည်။ ယင်းအမည်နာမဖြင့် တရုတ်ပြည်၌ ထင်ရှားကျော်ကြားသည်။ ယွမ်အင်ပိုင်ယာသည် အာရှတိုက်တစ်ခုလုံးနှင့် ဥရောပတိုက်၏ ကျယ်ပြန့်သော ဒေသများအထိ ပျံ့နှံ့နေသည်။ အနောက်ဘက်တွင် ဗလဂေရီးယား၊ ဟန်ဂေရီ၊ ရုရှား၊ အရှေ့ဘက်တွင် ပစိဖိတ်ပင်လယ်၊ တောင်ဘက်တွင် အင်ဒိုချိုင်းနား၊ တိဗက်၊ အိန္ဒိယနယ်စပ်အထိ ပျံ့နှံ့နေသည်။

ကုဗလေခန်၏ ခေတ်သည် ပွဲတိုင်းအောင် ဖြစ်သည့်အတွက်ကြောင့်သာ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသည် မဟုတ်ပေ။ အနုပညာနှင့် သိပ္ပံပညာဘက်၌လည်း အောင်မြင်မှုရှိသည်။ ကုဗလေခန်၏ ဂဏန်းသင်္ချာပညာရှင် တုကျိသည် ၁၂၈၀ ပြည့်နှစ်၌ ဘုရင့်အမိန့်ဖြင့် ဆွမ်ဟို (မြစ်ဝါ)၏ မြစ်ဖျားခံရာကို လေးလအတွင်း တွေ့အောင် ရှာဖွေခဲ့သည်။

တရုတ်ဘာသာ၌ ရေးသားရန်အတွက် အက္ခရာစာလုံးကို အသုံးမပြုဘဲ သင်္ကေတစာလုံးကိုသာ အသုံးပြုသည်။ ယင်း၌ ဂဏန်းများကဲ့သို့ အဆင်ပြေမှု လည်း ရှိသည်။ သို့ရာတွင် အသံထွက်မှာမူ သင်္ကေတအတွက် အဆင်ပြေမှု မရှိပေ။

မွန်ဂိုဘာသာစကား၌မူ အက္ခရာလုံးရေ တစ်ဒါဇင်ကျော်လောက်သာရှိ၍ အသံထွက် အတိအကျ ထွက်နိုင်ဖို့ရန် မလွယ်ပေ။ ကုဗလေခန်၏ အမိန့်အရ အိန္ဒိယအက္ခရာနှင့် အိန္ဒိယအက္ခရာ အခြေခံသော တိဗက်အက္ခရာစာလုံးကို သိရှိနားလည်သော ဖက်ပါသည် ၁၂၆၉ ခုနှစ်၌ မွန်ဂိုဘာသာ စကားအတွက် အက္ခရာစာလုံးအသစ်ကို တီထွင်သည်။ ထိုနှစ်ထဲ၌ပင် ကုဗလေခန်က ယင်း ပညာရှင်အား 'တာပါဥဖာအံ' ဘွဲ့တံဆိပ် ချီးမြှင့်လိုက်လေသည်။

၁၂၆၂ ခုနှစ်၌ ကုဗလေခန် နန်းတက်လာသောအခါ တရုတ်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာခေတ်သစ် အစပျိုးလာသည်။ ၁၂၉၀ ပြည့်နှစ်၌ ကုဗလေခန်သည် အတွဲ (၁၀၃)တွဲရှိသော ကံဂျူရ် (တိဗက်တိပိဋကတ်)တို့ ရွှေအက္ခရာ စာလုံးဖြင့် ရေးသားစေသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များကို စုစည်းရန်

ဘုရင့်အမိန့် ထုတ်ပြန်သည်။ ယင်းအမိန့်အရ ၁၂၉၇ ခုနှစ်၌ တိပိဋကတ်ကို ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသည်။

ကျိန်ဟုန်နှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ တည်းဖြတ်သော ယင်းအပိုင်း ၁၀ ပိုင်းရှိသည့် ပိဋကတ်သည် ယွမ်မင်းဆက်၏ အမိန့်အရ စုစည်းထားသော ဓမ္မ ရတနာ သို့မဟုတ် ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းမြတ် ကျမ်းစာရင်းဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်း စာရင်း၌ စုစုပေါင်း ၅၅၈၆ ပိုင်းနှင့် ၁၄၄၁ ကျမ်းရှိသော တိပိဋကတ်ဘာသာ ပြန်များကို ဖော်ပြထားသည်။ ယင်း၌ တရုတ်နှင့် အိန္ဒိယရှေးဟောင်း ကျမ်းဂန် တချို့လည်း ပါဝင်သည်။ ယင်းကိုထောက်၍ ကုဗလေခန်သည် ပွဲတိုင်းအောင် ပြီး နိုင်ငံရေးအသိ ကြွယ်ဝသူမျှသာမကဘဲ ဓမ္မနှင့် ဒဿနဗေဒကိုလည်း အလေး အမြတ်ထားကြောင်းမှာ သိသာထင်ရှားလှပေသည်။

ဖဂဆပါ၏ နှိုးဆော်ချက်အရ ကုဗလေခန်ဘုရင်သည် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို မွန်ဂို ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုစေသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းလုပ်ငန်းသည် အချိန် ကာလ ကြာမြင့်စွာ ဆက်လက် တည်တံ့မသွားနိုင်ခဲ့ပေ။ ၁၂၈၀ ပြည့်နှစ် အသက် ၄၂ နှစ် အရွယ်၌ပင် ဖဂဆပါ ကွယ်လွန်သွားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ကုဗလေခန်နောက်တွင် ဂျေန ကျန်ဂဆိုယတ္တု (၁၃၁၁-၂၀)သည် ပိဋကတ်သုံးပုံ နှင့် အခြားကျမ်းစာများကို မွန်ဂိုဘာသာ ပြန်ဆိုရန် အမိန့်ပေးခဲ့သည်။ ဘာသာ ပြန်ပြီးသော ကျမ်းစာများကို ရွှေစာလုံးဖြင့် ရေးသားထားသည်။ ယင်းမင်းဆက် အုပ်စိုးစဉ်ကာလ၌ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို တရုတ်ဘာသာဖြင့် အပြီးသတ် ဘာသာ ပြန်ဆိုကြသည်။

ဘုရင် ကုဗလေခန်နှင့် ပတ်သက်၍ မာကိုပိုလိုက ဤသို့ရေးသားထား သည်။

“ကုဗလေခန်သည် အရပ်အမောင်း အလယ်အလတ်ရှိ ဩဇာအရှိန်အဝါ ကြီးမားသော လုလင်တစ်ယောက်ဖြစ်၏။ သူ၏ ကိုယ်ကာယအနေအထားသည် တောင့်တင်းသန်မာ၏။ အသားအရေ ဖြူဝင်း၏။ မျက်လုံးနက်ပြီး ကျယ်၏။ နှာခေါင်းလှ၏။ ကုဗလေခန်တွင် မိဖုရားလေးပါးရှိ၏။ မိဖုရားတစ်ပါးစီ တစ် ပါးစီ၌ ကျွန်မပေါင်း သုံးရာရှိ၏။ မိဖုရားတစ်ပါးစီ၏ လက်အောက်၌ လူပေါင်း တစ်သောင်းနီးပါးရှိ၏။ မိဖုရားတစ်ပါးပါးနှင့် တွေ့ဆုံလိုသောအခါ ဘုရင်မင်း

ကြီးသည် ထိုမိဖုရားကို သူ့ထံ ခေါ်ယူလိုကလည်း ခေါ်ယူ၏။ သို့မဟုတ်ကလည်း သူ့ကိုယ်တိုင် ထိုမိဖုရားထံ သွား၏။ ယင်းမိဖုရားများ၏ သားသမီးများထဲက အကြီးဆုံးသားတော်အား ထီးနန်းအရိုက်အရာခံအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်။ မိဖုရားလေးပါးက သားတော် ၂၂ ပါး မွေးဖွားသည်။ ယင်းသားတော်များထဲက သားတော် ခုနစ်ပါးမှာ ပြည်နယ်ကြီးများတွင် အုပ်ချုပ်နေကြ၏။ သူရသတ္တိ နှင့်လည်း ပြည့်စုံကြ၏။ ရုပ်လည်း လှကြ၏။”

ယင်းရေးသားချက်အရ ဘုရင် ကုဗလေခန်၏ သားတော် အရေအတွက် ကို သိရှိရသည်။ သို့ရာတွင် အမည်နာမများကိုမူ မသိရပေ။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်း ၏ အဆိုအရ ကုဗလေခန်၏ မြေးအမည်မှာ အာနန္ဒခန်ဖြစ်ပြီး သားတော်၏ အမည်မှာ မင်္ဂလခန်ဖြစ်သည်။ ထိုမျှသာမက ကျန်ဂစ်၏ ချွေးမတစ်ယောက် ဖြစ်သော ဂျဂတာအိ၏ မယားအမည်မှာ ဓမ္မသီရိဖြစ်၏ဟူ၍လည်း သိရှိရသည်။

ဗုဒ္ဓစာပေအပေါ် မွန်ဂိုဘုရင် ကုဗလေခန် အထူးအာရုံထားကြောင်းမှာမူ အားလုံးအသိဖြစ်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ပီကင်းရှိ ကျောင်းတိုက်များ၌ စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်များကို တည်ထောင်ပေးသည်။ သတ်မှတ်ထားသည့် နေ့ရက်များ၌ စာပေသင်ကြားခြင်း၊ စာပေပို့ချခြင်း ပြုလုပ်ရန် စည်းကမ်း ဥပဒေများကိုလည်း ပြုလုပ်ထားသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၂၈၅-၈၇ ၌ ပိဋကတ်သုံးပုံ ပေါင်းချုပ်အသစ် (နဝမမြောက်)ကို ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသည်။ ၁၂၈၄ ခုနှစ်၌ မိမိ၏ တမန်တော်တစ်ဦးအား စွယ်တော်ပူဇော်ရန် သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ) သို့ ပို့ခြင်းကိုထောက်၍ ကုဗလေခန် မင်းကြီးသည် သဒ္ဒါတရား ထက်သန် ကြီးမားသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တစ်ယောက်ဖြစ်ခြင်းမှာ သိသာထင်ရှားလှပေသည်။

စက္ကူကို ပထမဦးဆုံး စတင်တီထွင်သူမှာ တရုတ်ဖြစ်သည်။ မာကိုပိုလို ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းအရ သိရသည်မှာ ပီကင်း၌ ငွေစက္ကူလုပ်သည့် ဌာနလည်း ရှိသည်။ ပိုးစာပင် အခေါက်လွှာဖြင့် စက္ကူပြုလုပ်သည်။ ပိုးစာပေါက်အခေါက် ကို အကြီးအငယ် ဖြတ်တောက်လျက် ယင်းတို့၏အပေါ်၌ မှူးမတ်များ၊ အရာ ရှိကြီးများ၏ တံဆိပ်ခတ်နှိပ်ထားသည်။ ယင်းစက္ကူရွက် အပိုင်းအစများကို (ယခုခေတ် ငွေစက္ကူခေါ်ကြသည်) နိုင်ငံအဝန်းတွင် သုံးစွဲကြရသည်။ ယင်း ငွေစက္ကူ အစအနများကိုယူရန် ငြင်းဆန်သူများသည် ပြစ်ဒဏ်စီရင်ခြင်း ခံရ သည်။

အိန္ဒိယနှင့် အခြားဒေသများမှ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ဖြင့် လာကြသော

ကုန်သည်များ၏ ကုန်ပစ္စည်းများကို စစ်ဆေးရန်အတွက် ဘုရင်မင်းကြီးသည် လူ ၁၂ ယောက်ကို ခန့်ထားသည်။ ယင်းတို့၏ အကြံဉာဏ်ပေးချက်အရ ကုန်ပစ္စည်းများကို ဝယ်ယူသည့် အဖိုးစားနားအတွက် ငွေစက္ကူအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုထားသော စက္ကူစများကို ပေးသည်။ ယင်းငွေစက္ကူဖြင့် ကုန်သည်များသည် ပီကင်းထွက် ကုန်ပစ္စည်းများကို ဝယ်ယူပြီး ကိုယ့်တိုင်းပြည် သယ်ဆောင်သွားကြသည်။

နှစ်ကုန်ချိန်၌ ရွှေငွေနှင့် ရတနာရှိသူများသည် ဘုရင်မင်းကြီးထံ ရောင်းချနိုင်ကြသည်ဟူ၍ ကြေညာချက် ထုတ်ထားသည်။ ရောင်းချသူများအား အဖိုးစားနားအဖြစ် ငွေစက္ကူပေးသည်။ ယင်းနည်းအားဖြင့် ဘုရင်မင်းမြတ်ကြီးထံတွင် တိုင်းပြည်နိုင်ငံအတွင်းရှိ ရွှေငွေရတနာများ စုပုံရောက်ရှိသွားသည်။ လက်ဖြင့် ထိဖန်များသည့်အတွက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ အသုံးပြုဖန်များသည့်အတွက် ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ငွေစက္ကူ ပျက်စီးယိုယွင်းသွားလျှင် သုံးရာနှုန်း ပျက်စီးယိုယွင်းသွားလျှင် သုံးရာနှုန်းလျှော့၍ လဲလှယ်၍ရသည်။ ယင်းငွေစက္ကူများသည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ငွေစက္ကူများထဲတွင် အဦးဆုံး ငွေစက္ကူဖြစ်သည်။ တရုတ်တို့၏ အထောက်အထားအရမူ ထိုအချိန်မတိုင်မီ နှစ်ပေါင်း ၄၀၀ ခန့် ၉ ရာစုနှစ်ကပင် တရုတ်ပြည်၌ ငွေစက္ကူပေါ်နေပြီဟု အဆိုရှိသည်။

စာပို့စနစ်သည်လည်း မွန်ဂိုဘုရင် ကုဗလေခန်ခေတ်၏ တီထွင်ချက် တစ်ခုဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူရမည်။ ယင်းစနစ်သည် ထိုခေတ်က ကမ္ဘာအတွက် အသစ်အဆန်းဖြစ်သည်။ နေပြည်တော်မှ ပြည်နယ်တိုင်းသို့ လမ်းဖောက်ထားသည်။ ယင်းလမ်းများ၏ အမည်ကို ပြည်နယ်အမည်၊ တိုင်းအမည်အတိုင်း မှည့်ထားသည်။ လမ်း၏ ၂၅ မိုင် အကွာအဝေး၌ ဧည့်ရိပ်သာရှိသည်။

ဧည့်ရိပ်သာတိုင်း၌ ဘုရင့် ခြေမြန်တော်များအတွက် မြင်းပေါင်း ၂၀၀ မှ ၄၀၀ အထိ ရှိသည်။ လမ်းမပေါက်သည့် နေရာများ၌လည်း ဧည့်ရိပ်သာနှင့် မြင်းများရှိသည်။ ခန့်မှန်းခြေအားဖြင့် နိုင်ငံတော် တစ်ဝန်းလုံး၌ မြင်းအရေအတွက် ပေါင်း သုံးသိန်းတို့ကို တမန်တော်နှင့် ခြေမြန်တော်များအတွက်သာ အသုံးပြုသည်။ ဧည့်ရိပ်သာများ၏ အရေအတွက်သည် တစ်သောင်းထက် မနည်းပေ။ ဧည့်ရိပ်သာနှစ်ခု၏အကြား နှစ်မိုင်သုံးမိုင်အကွာတွင် ရဲတိုက်တစ်တိုက်စီရှိသည်။ ရဲတိုက်၏ ဘေးပတ်လည်၌ အိမ်ခြေ ၄၀ လောက် ရှိသည်။ ယင်းအိမ်များ၌ ဘုရင့်ခြေမြန်တော်များ နေထိုင်ကြသည်။ ယင်းခြေမြန်တော် သို့မဟုတ် သတင်း

ပို့သူ တမန်တော်များ၏ ခါးတွင် ခါးစည်းများ ပါရှိသည်။ ခါးစည်းတွင် ခေါင်းလောင်းများ ဆွဲထားသည်။ မြင်းစီးလျက် သုံးမိုင်လောက် ခရီးပေါက်သွားသည့် အခါ ခေါင်းလောင်းသံများ မြည်လာသည်။ ယင်းခေါင်းလောင်းမြည်သံဖြင့် ရှေ့ခရီးအတွက် ခြေမြန်တော် အသစ်တစ်ယောက်ကို အသင့်ဖြစ်စေသည်။ ပထမ ခြေမြန်တော် သယ်လာသော သတင်းစကားကို ဒုတိယ ခြေမြန်တော်က ရှေ့ဆက်၍ သယ်ဆောင်သွားသည်။ ယင်းစနစ်ကြောင့် ၁၀ ရက် ခရီးသွားရသော ဒေသမှ သတင်းကို ဘုရင်မင်းကြီးသည် တစ်ရက်တည်းနှင့် ရရှိနိုင်သည်။ ပေးစာများကိုလည်း ထိုနည်းအတိုင်း ပေးပို့သည်။ ယင်းစခန်းများသို့ ရောက်သော ခြေမြန်တော်၏ အချိန်ကို သတ်မှတ်ထားသည်။ ဌာနခွဲအရာရှိသည် လစဉ် ထိုလုပ်ငန်းကို ကြည့်ရှုစစ်ဆေးသည်။

ယင်းစခန်းများ၌ သီးသန့် ရွေးချယ်ထားသော အထူးခြေမြန်တော်များလည်း ရှိသည်။ ထိုခြေမြန်တော်များသည် အထူးသတင်းများကိုသာ ပို့ပေးရသည်။ ထိုခြေမြန်တော်များ၏ ခါးတွင်လည်း ခေါင်းလောင်းများ ဆွဲချိတ်ထားသည်။ ပြည်နယ်မှူးတစ်ယောက်အား အရေးကြီးသော အမိန့်ကို ပေးပို့လိုသောအခါ၌ ဖြစ်စေ၊ ပြည်နယ်မှူးတစ်ယောက်ယောက် ပုန်ကန်တော်လှန်သည့် သတင်းကို ပို့လိုသောအခါ၌ဖြစ်စေ၊ တခြား အရေးတကြီးကိစ္စတစ်ခုခု ပေါ်လာသည့်အခါ၌ ဖြစ်စေ၊ ခြေမြန်တော်များသည် တစ်နေ့တည်းနှင့် မိုင် ၂၅၀ လောက်ခရီးကို ပေါက်အောင် မြင်းစီးသွားကြသည်။ ခေါင်းလောင်းသံ ကြားရသည်နှင့် နောက်စခန်း၌ အားကောင်းမောင်းသန်သည့် မြင်းနှင့် ခြေမြန်တော် အဆင်သင့်ဖြစ်နေသည်။

၃၅ နှစ်ကြာမျှ ထီးနန်းစိုးစံပြီးနောက် ၁၂၈၄ ခုနှစ်တွင် အသက် ၈၀ အရွယ်ရှိ မွန်ဂိုဘုရင် ကုဗလေခန် ကွယ်လွန်သွားသည်။ ထိုအချိန်၌ သူ၏ အင်ပိုင်ယာထဲတွင် အိန္ဒိယ ပန်ဂျပ်၏ နယ်မြေအတော်များများလည်း ပါဝင်လာသည်။ ကုဗလေခန် လက်ထက်မှစ၍ မွန်ဂိုနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် နိုင်ငံတော်ဘာသာ ဖြစ်လာသည်။ နောက်ပိုင်း၌ကား ဗုဒ္ဓဘာသာသည် သီရိလင်္ကာ၊ မြန်မာ၊ ထိုင်း၊ တိဗက်တို့၌ကဲ့သို့ အမျိုးသားရေး အမှတ်သင်္ကေတ ဖြစ်လာသည်။ ၁၃၆၈ ခုနှစ်၌ တရုတ်ပြည်တွင် မွန်ဂိုအုပ်ချုပ်ရေး အဆုံးသတ်သွားသည်။ သို့ရာတွင် မွန်ဂိုလူမျိုးတို့တွင်ကား ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးသည် ဆက်လက် ရှင်သန်နေလေသည်။

တိဗက်

ဆရန် ဆန် ဂမ္ဘီသည် (၆၁၇) တိဗက်ပြည်၏ ပထမဦးဆုံး ဘုရင်ဖြစ်သည်။
ခြေသလုံးအိမ်တိုင် သွားလာနေသော လူမျိုးတစ်မျိုးအား နိုင်ငံရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊
ဘာသာစာပေ၊ ဘာသာတရားများနှင့် ပြည့်စုံသော လူမျိုးတစ်မျိုးဖြစ်အောင်
ဖန်တီးပြီးလျှင် တောနေအရိုင်း လူမျိုးမျိုးနွယ်စုအား လူယဉ်ကျေးဖြစ်အောင်
ပြုလုပ်သူဖြစ်သောကြောင့် တိဗက်ပြည်၏ ဗိသုကာကြီးလည်း ဖြစ်သည်။
တိဗက်လူမျိုးတို့၏ ဖခင်ကြီးလည်း ဖြစ်သည်။

တရုတ် အထောက်အထားများအရသာလျှင် တိဗက်ပြည်နှင့် ပတ်သက်
၍ အချို့အဝက် သိရှိရသည်။ ဘုရင်ရှန် (ဘီစီ ၂၂၅၅) ရေးထိုးထားခဲ့သော
ကျောက်စာအထောက်အထားအရ တိဗက်နှင့်ပတ်သက်၍ သိရှိရသည်။ တရုတ်
သမိုင်းဆရာများနှင့် ဘူမိဗေဒ ပညာရှင်များက ဆန်ဗင်းနယ်မြေ တစ်ဝိုက်ကို
သာလျှင် တိဗက် တောင်ပေါ်ဒေသဟူ၍ သတ်မှတ်ကြသည်။ နောက်ပိုင်း
တရုတ်ကဗျာ အဖွဲ့အနွဲ့များ၌မူ တိဗက်ကို ကျန်လူမျိုးစုတို့က တိုင်းပြည်ဟူ၍
ဆိုထားသည်။

တိဗက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အထောက်အထား အခိုင်လုံဆုံး သိရသော
အကြောင်းအရာမှာ ၇ ရာစုလောက်က အကြောင်းအရာဖြစ်သည်။ တာတန်
ဘုရင်၏ နိုင်ငံအကျယ်အဝန်းသည် အနောက်ဘက်သို့အထိ (ခရစ် ၆၁၄) ပြန်
သွားသောအချိန်၌ တိုဖန်သည် တာတန်ဘုရင်၏ နိုင်ငံနှင့်ဆင်တူသော အုပ်
ချုပ်ရေးမျိုးကို အတုယူ၍ အုပ်ချုပ်သည်။ ထိုခေတ်က တိုဖန်၏ အင်အားကြီး
မားသော အိမ်နီးချင်းများက ပထမဦးစွာ တိုဖန်ကို အာရုံစိုက်လာကြသည်။

ရှေးဟောင်း အသံထွက်အရ တိုဖန်ဟူ၍ အသံထွက်သော ‘တိုမို’ သည် တိဗက်၏ တရုတ်အမည်ဖြစ်သည်။ ‘တို’ သည် တောင်ပေါ်သားများအတွက် အသုံးပြုသော စကားဖြစ်သည်။ ‘မို’ မှာ တိဗက်လူမျိုးများကို သူတို့ကိုယ်ကိုယ် သူတို့ခေါ်သော အမည်ဖြစ်သည်။ ၇ ရာစုနှစ် သက္ကတ လက်ရေးစာမူများ၌ တိဗက်အမည်ကို ‘တိုဋ’ ဟူသော စကားလုံးဖြင့် အသုံးပြုထားသည်။

တိဗက် ကဗျာအဖွဲ့များစွာတို့၌ ဖွဲ့ဆိုထားသော ရှေးဘုရင်တစ်ပါး ရှိသည်။ ထိုဘုရင်၏ အမည်မှာ ‘တိုထိုရိညင်ရှေယ’ ဖြစ်သည်။ ထိုဘုရင်သည် ‘ညခရိဆပို’ အပါအဝင် ဘုရင် ၂၈ ပါးနှင့် တိဗက်သမိုင်း ဗိသုကာကြီး ဆရန် ဆန်ဂမ္မိအကြားတွင် ထွန်းကားခဲ့သော ဘုရင်ဖြစ်သည်။

ရှေးဟောင်း ဒဏ္ဍာရီတစ်ပုဒ်ရှိသည်။ တစ်နေ့သ၌ ဘုရင် တိုထိုရိညင် ရှေယသည် သူ၏ နန်းတော်ထဲတွင် ထိုင်နေသည်။ ထိုအခိုက် သူ့ရှေ့တွင် သေတ္တာတစ်လုံး ကျလာသည်။ ယင်းသေတ္တာထဲတွင် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ နှစ်အုပ်၊ “ဥမဏိပဒ်မေဟံ” ဟူသော အက္ခရာခြောက်လုံး၊ ရွှေစေတီတစ်ဆူ၊ မနောမယ ပတ္တမြား ရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူ ထည့်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ယင်းလက်ဆောင် ပဏ္ဏာများအကြောင်းကို မည်သူမှ မပြောတတ်ကြပေ။ ထို့ကြောင့် ဘုရင်သည် ထိုလက်ဆောင်ပစ္စည်းများကို တစ်နေရာတွင် အသာထားလိုက်သည်။

ယင်းအဖြစ်အပျက် ဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက် နှစ်အတန်ငယ် ကြာသွားသော အခါ ဘုရင်၏ ရှေ့တော်မှောက်သို့ ဧည့်သည်ငါးယောက် ရောက်လာသည်။ ထိုဧည့်သည်များက သေတ္တာထဲတွင် ပါလာသောပစ္စည်းများ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် နှင့် တန်ဖိုးကို ပြောပြကြသည်။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ထိုသေတ္တာနှင့် သေတ္တာ ထဲတွင်ပါသော ပစ္စည်းများကို အလေးအမြတ်ထားသော်လည်း ဧည့်သည် အာဂန္တုများသည် မထင်မရှား ရောက်လာကြသကဲ့သို့ပင် မထင်မရှားပင် ပြန်လည် ထွက်ခွာသွားကြသည်။

ယင်းဒဏ္ဍာရီမှာ တိဗက်ပြည်သို့ ပထမဆုံးအကြိမ် ကြွရောက်လာသော သာသနာပြုများနှင့် ပတ်သက်သော ဒဏ္ဍာရီဖြစ်သည်။ အချို့ပညာရှင်များက ယင်းအဖြစ်အပျက်ကို တိဗက်ပြည်တွင်းသို့ ပထမဦးဆုံး ဗုဒ္ဓဘာသာ ရောက်လာ ခြင်းဖြစ်သည်ဟု အယူရှိကြသည်။ တိဗက်ဘုရင်ရှေ့မှောက် ရောက်လာသော ယင်းဧည့်သည် အာဂန္တုများမှာ နိပေါပြည်မှ ပုဂ္ဂိုလ်များဖြစ်၏။ သို့မဟုတ် ကလည်း တရုတ်ရဟန်းတော်များ ဖြစ်လိမ့်မည်ဟူ၍ ယူဆကြသည်။

ထိုအချိန်မှာ ဘုရင် ဆရန်ဆန်ဂမ္ဘီုခေတ်အထိ ရောက်ရှိလာရန်အတွက် လူမျိုးဆက် လေးဆယ်လောက်ကို ဖြတ်သန်းရပေလိမ့်မည်။ ဂမ္ဘီုသည် ၇ ရာစုနှစ်တွင် ထွန်းကားပေါ်ပေါက်လာသော ဘုရင်ဖြစ်သည်။ သူ၏ ဖခမည်းတော် နန်ရဆုန်ဆုန်သည် ခရစ်နှစ် ၅၇၀ ဌ နှစ်ပေါင်း ၅၀ တိတိ တိဗက်တွင် အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်ခဲ့သည်။ ထိုမင်းလက်ထက်က အကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်၍ အထောက်အထား ခိုင်လုံစွာ အသိရနည်းသည်။

ဂမ္ဘီုခေတ်မတိုင်မီက တိဗက်လူမျိုးများသည် နေရာအတည်တကျ မနေဘဲ ခြေသလုံးအိမ်တိုင် သွားလာနေကြသည်။ ထိုအချိန်က တိဗက်လူမျိုးတို့သည် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အလွန်တရာ အလှမ်းဝေးသေးသည်။ အစားအသောက် အနေအထိုင်နှင့် ပတ်သက်၍ ဇီဇာမကြောင်းပေ။ ဖြစ်သလို စားကြသည်။ ဖြစ်သလို နေကြသည်။ ‘ယာ့က်’ ခေါ် စာမရီ၏ နို့နှင့် အသားကိုသာလျှင် များသော အားဖြင့် စားသောက်ကြသည်။ စစ်အတိုက်အခိုက် ဝါသနာပါပြီး သူတစ်ပါး ပစ္စည်းကိုလည်း လုယက်ယူလေ့ရှိကြသည်။ မြေနီမှုန့်ဖြင့် မျက်နှာကို သုတ်လိမ်းထားကြသည်။ အိမ်ဆောက်ခြင်းနှင့် မြို့ရွာတည်ထောင်ခြင်းကို တတ်သိနားလည်ကြသော်လည်း ယာယီတဲထိုးပြီး နေရခြင်းကိုသာလျှင် ပိုပြီး နှစ်သက်ကြသည်။

ထိုအချိန်က တိဗက်တွင် ‘ဗုန်း’ အမည်ရှိ ဘာသာတရား ခေတ်စားသည်။ ဘုရင် ဆန်ပိုနှင့် သူ၏ နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားတို့သည် နှစ်စဉ် နှစ်တိုင်း ကျိန်စာဆိုပွဲအငယ်ကို ကျင်းပပြုလုပ်ကြသည်။ ယင်းအခမ်းအနား၌ သိုး၊ ခွေး၊ မျောက်များကိုသတ်ပြီး ယဇ်ပူဇော်ကြသည်။ သုံးနှစ်တစ်ကြိမ် ကျင်းပသည့် ကျိန်စာဆိုပွဲကား ကြီးကျယ်သည်။ ထိုပွဲတွင်ကား မြင်း၊ နွား၊ မြည်းတို့ကို သတ်ပြီး ယဇ်နတ်ပူဇော်ကြသည်။ လူကိုအထိ သတ်ပြီး ယဇ်နတ်ပူဇော်ကြသည်။

ထိုအချိန်က တိဗက်လူမျိုးတို့တွင် စာရေးရန်အတွက် ဘာပစ္စည်းမှ မရှိပေ။ တစ်စုံတစ်ခု ရေးမှတ်ထားရန်အတွက် သစ်သားပြားနှင့် ဖျင်ကို အသုံးပြုကြသည်။ ပြက္ခဒိန်မရှိသည့်အတွက် ကောက်ရိတ်သိမ်းချိန်ကို နှစ်အစဟူ၍ သတ်မှတ်ထားကြသည်။ သူတို့ကိုးကွယ်သော ‘ဗုန်း’ အမည်ရှိ ဘာသာတရားသည် မှော်အတတ်ပညာနှင့် ပဉ္စလက်အတတ် ဖြစ်သည်။ ပြဿနာ ကြီးကြီးကျယ်ကျယ် ပေါ်လာသည့်အခါ၌ ဘာသာရေးဦးဆောင်သူ လူကြီးများက အဆုံးအဖြတ်ပေးသည်။

ယင်းအခြေအနေတွင် အရန်ဆန်ဂမ္ဘိုင် မွေးဖွားပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ်သည် တိဗက်၏ အထောက်အထား ခိုင်မာသော သမိုင်းခေတ်ဦး ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် ဂမ္ဘိုင်သည်လည်း တိဗက်သမိုင်း ဗိသုကာနှင့် တိဗက် တိုင်းပြည်ဗိသုကာ ဖြစ်လာသည်။ ဂမ္ဘိုင်မွေးဖွားမီ ခရစ်နှစ် (၆၂၇)က တိဗက် သည် ပြည်နယ်ငယ်ကလေးများအဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် မြေပိုင်ရှင် များ၏ နယ်မြေအဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း တကွဲတပြားစီ ဖြစ်နေကြသည်။ ဂမ္ဘိုင် သည် တိဗက်အလယ်ပိုင်း အပူပိုင်းဒေသ ကုန်ပို၌ မွေးဖွားသည်။ လယ်ယာ စိုက်ပျိုးခြင်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှုလည်း ထိုဒေသ၌သာလျှင် ပထမဦးဆုံး စတင်သည်။

ရှေးဟောင်းအစဉ်အလာ ယူဆချက်အရ ဂမ္ဘိုင်၏ ဘိုးဘွားဘီဘင်သည် ကောသလဘုရင်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ ယင်းအဆိုပြုချက် မည်သည့်အဆင့် အထိ မှန်မည်မသိသော်လည်း ဂမ္ဘိုင်၏ အမျိုးအနွယ်နှင့် ထိုဒေသမှာမူ ထူးထူး ခြားခြား ကြွယ်ဝသည်။ တိုးတက်သည်။ တခြား နယ်မြေများထက် ယင်းနယ်မြေ ဒေသတွင် နေထိုင်ကြသူများလည်း ကြွယ်ဝချမ်းသာကြသည်။ အပြင်အပမာ တခြားဘုရင်များ၏ ထီးနန်းအဆောင်အယောင်နှင့် ပတ်သက်သော သတင်း များလည်း ဂမ္ဘိုင်ထံသို့ ရောက်ရှိလာသည်။

ဖခမည်းတော် ကွယ်လွန်သွားပြီးနောက် အသက် ၁၃ နှစ်အရွယ်၌ပင် ဂမ္ဘိုင်သည် ဖခမည်းတော်၏ နိုင်ငံငယ်ကလေးတွင် ဘုရင်ဖြစ်လာသည်။ သို့ရာ တွင် သားတော်ကလေး ဂမ္ဘိုင်သည် သူ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်ရသည့် နယ်မြေငယ် ကလေးနှင့် ကျေနပ်အားရခြင်း မရှိပေ။ အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ သူနှင့် ခေတ်ပြိုင်ဘုရင် ဟရရှဟဿဝဒ္ဒနကဲ့သို့ပင် ဂမ္ဘိုင်လည်း နိုင်ငံချဲ့ထွင်လိုသည့်ဆန္ဒ ဖြစ်ပေါ်လာ သည်။ စိတ်ဓာတ်ကြံ့ခိုင်သော၊ ရည်မှန်းချက်ကြီးမားသော ဂမ္ဘိုင်သည် အခက်အခဲ အမျိုးမျိုးကို ရင်ဆိုင်လျက် ခိုင်မာတောင့်တင်းသော တိဗက်စစ်တပ်တစ်တပ်ကို တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းလိုက်သည်။

တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန် အိန္ဒိယသို့ ရောက်လာစဉ်အခါက ခြေသလုံး အိမ်တိုင်ဘဝနှင့် ရှိနေသော တိဗက်သည် ကိုယ့်နယ်မြေနှင့်ကိုယ် သူတစ်လူ ငါတစ်မင်း ဖြစ်နေပြီး အစိတ်စိတ် အမြွှာမြွှာ ကွဲပြားနေသည်။ ဂမ္ဘိုင်သည် ထို နယ်မြေငယ်ကလေးကို စုစည်းပြီးလျှင် တစ်ခုတည်းသော တိဗက်အဖြစ် ဖန်တီး လိုက်သည်။

ထိုအချိန်၌ တရုတ်ပြည်တွင် တအေဆုန်အမည်ရှိ ဘုရင် အုပ်ချုပ် မင်း

လုပ်နေသည်။ ဂမ္ဘိသည် တရုတ်ဘုရင်ထံ သမီးတော်ဆက်သရန် အဆိုပြုလိုက်သည်။ သို့ရာတွင် တရုတ်ဘုရင်က ဂမ္ဘိ၏ အဆိုပြုချက်ကို လက်မခံပေ။ ဤတွင် ဂမ္ဘိသည် အရေအတွက် နှစ်သိန်းရှိသည့် စစ်တပ်ဖြင့် တရုတ်ပြည်ကို ဝင်တိုက်သည်။ နောက်ဆုံး၌ တရုတ်ဘုရင်သည် တရုတ်ပြည်နယ်အချို့နှင့် သမီးတော်ကို ဂမ္ဘိအားပေးအပ်ရန် သဘောတူလိုက်ရသည်။

ထိုနည်းအတိုင်းပင် နီပေါဘုရင် အသုဝမ္မာလည်း နီပေါနယ်မြေအချို့နှင့် သမီး အော်ခရိကျန်ကို ဂမ္ဘိအား ပေးဆက်လိုက်ရသည်။ တစ်စထက်တစ်စ အင်အားတောင့်တင်းလာသော စစ်တပ်အင်အားဖြင့် ဂမ္ဘိသည် အနောက်ဘက်တွင် ဂိလဂိတကိုလည်းကောင်း၊ မြောက်ဘက်တွင် တရုတ် တူရကီစတန်ကိုလည်းကောင်း တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်လိုက်သည်။

ယင်းသို့အားဖြင့် တိဗက်သည် ယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားနေသော နယ်မြေများအတွင်း ခြေချခွင့်ရရှိလာသည်။ ဂမ္ဘိသည် တိဗက်တစ်ပြည်လုံးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင် နယ်မြေဒေသများ၏ ဘုရင်ဖြစ်လာပြီးလျှင် ခုနစ်ရာစု၏ အကြီးမားဆုံးသော ကမ္ဘာ့အောင်ပွဲရဘုရင်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခြင်း ခံလာရသည်။

ယင်းကဲ့သို့ ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံတော်၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို စီမံဖန်တီးရန်အတွက် ဂမ္ဘိ၏ တိုင်းပြည်သည် မြို့တော်တစ်ခု လိုအပ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ဂမ္ဘိသည် လာဆာ၌ မြို့တော်တည်ထောင်လိုက်လေသည်။ ယခင်က ရာဆာ (စားကျက်မြေ) ဖြစ်ခဲ့သော ယင်းနယ်မြေသည် ထိုအခါ၌ လာဆာ (နတ်ဒေဝတာတို့၏မြေ)အဖြစ် ပြောင်းလဲသွားသည်။

ခရစ်နှစ် ၆၅၀ ခု၌ ဂမ္ဘိ ကွယ်လွန်သွားသောအခါ သူ၏ နိုင်ငံတော် အကျယ်အဝန်းသည် ဟိမဝန္တာတောင်ဝှမ်း အရှေ့ဘက်နှင့် အာရှအလယ်ပိုင်းအတွင်း “ထယန်ဆန်” တောင်တန်းအထိ ကျယ်ပြန့်နေသည်။ တိဗက်နယ်စပ် ဖြတ်ကျော်ပြီးနောက် အရှေ့၊ အနောက်၊ တောင်၊ မြောက် မည်သည့်အရပ်ဒေသကို ရောက်သွားရောက်သွား ဂမ္ဘိမွေးဖွားဖြစ်ပေါ်ရာ အိန္ဒိယရှိနေသည်။ မြောက်ဘက်နှင့် အရှေ့ဘက်၌ တူရကီနှင့် တရုတ်တို့ကဲ့သို့သော ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်လူမျိုးများ နေထိုင်ကြသည်။ ခြေသလုံးအိမ်တိုင် အောင်ပွဲရဘုရင်အနေနှင့် ယင်းအဆင့်မြင့် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် မနီးစပ်ဘဲ ဘယ်မှာရှိမည်နည်း။

တိဗက်ပြည်သို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ မရောက်မီကာလကပင် အိန္ဒိယနှင့် အလှမ်းဝေးသော နိုင်ငံများ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေစိုက်နေပြီး ခရစ်မပေါ်မီ ၃ ရာစုကပင်

စတင်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အိန္ဒိယနယ်စပ်ကို ဖြတ်ကျော်သွားပြီးနေပြီ။ ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာပြုများသည် မြန်မာ (သုဝဏ္ဏဘူမိ)နှင့် သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ) နိုင်ငံများ၌သာမကဘဲ မက်ဆိုပိုတိုမီယား၊ မေဆိုဒိုနီယား၊ အီဂျစ်နိုင်ငံများ၌လည်း ပြန့်ပွားထွန်းကားနေလေပြီ။ ထိုမှတစ်ပါး အခြားအစဉ်အလာ ယူဆချက်အရ အသောကမင်းတရားကြီး၏ သားတော်တစ်ပါးသည် ကုတျာပတ်ဝန်းကျင် နယ်မြေဒေသများ၌ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ အောင်မြင်ထမြောက်စွာ တည်ထောင်ခဲ့ပြီးလေပြီ။

တရုတ်ပြည်သို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ရောက်သွားသည့် အချိန်ကာလမှာ အလွန် တရာ ရှေးကျသည်ဟု ယူဆရသော်လည်း ခရစ်နှစ် ၅၆ ခု ခိုတန်မှ ကဿပ မာတင် ဘာသာပြန်ဆိုသော တရုတ်ဘာသာပြန် ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်များမှာ ယခုထက်တိုင် ရှိနေသေးသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ခရစ်နှစ် ၂၇၂ တွင် တရုတ်ပြည်မှ ကိုရီးယားသို့လည်းကောင်း၊ ၅၃၈ ခုနှစ်တွင် ကိုရီးယားမှ ဂျပန်သို့လည်းကောင်း ပြန့်ပွားသွားသည်။ အင်ဒိုချိုင်းနားသို့လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ၃ ရာစုနှစ် မတိုင်မီကပင် ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အိန္ဒိယ၏ အိမ်နီးနားချင်းဖြစ်သော တိဗက်ပြည်သို့မူ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ခရစ်နှစ် ၆၄၀ မတိုင်မီအထိ ရောက်မလာသေးပေ။

ယင်းသို့ အချိန်နှောင်းပြီးမှ ရောက်လာခြင်း၌ အကြောင်းများရှိနိုင်သည်။ ယင်းအကြောင်းများအနက် အဓိကအကြောင်းမှာ မြင့်မားသော တောင်တန်းများ ကာရံထားသည်ဖြစ်၍ ကူးသန်းသွားလာရန် မလွယ်သော ပထဝီအနေအထား ဖြစ်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် တိဗက်မြေမျက်နှာပြင်သည် ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်၏ ပေပေါင်း ၁၂၀၀၀ အထက်တွင် တည်ရှိသည်။ အလွန်တရာ ချမ်းအေးသောဒေသ ဖြစ်သည်။ အခြားအကြောင်းတစ်ခုမှာ တိဗက်လူမျိုးများသည် နေရာအတည်တကျမရှိဘဲ ခြေသလုံးအိမ်တိုင် သွားလာနေကြသူများဖြစ်၍ နိုင်ငံရေးအမြင်အရကြည့်လျှင် မည်သည့်အခါမှ တစည်းတလုံးတည်း မရှိကြပေ။ ထို့ကြောင့် နှစ်ပရိစ္ဆေဒ ထောင်ပေါင်းများစွာအထိ အိမ်နီးနားချင်းနိုင်ငံများနှင့် သို့မဟုတ် ကမ္ဘာနှင့် ထိတွေ့ဆက်စပ်မှု ကင်းနေခဲ့သည်။

တိဗက်တွင် လှည့်လည်သွားလာရန်အတွက် သဘာဝအခက်အခဲများကို ရင်ဆိုင်ရသည်။ သို့ရာတွင် တိဗက်လူမျိုးတို့သည် ယင်းဘဝတိုက်ပွဲကို အခက်အခဲမရှိအောင် စီမံဖန်တီးထားကြသည်။ နေရေးထိုင်ရေး အဆင်ပြေစေရေးအတွက်

လူဦးရေ တိုးပွားများပြားမှုကို ပိတ်ပင်တားမြစ်သည့် နည်းလမ်းကို ကြံဆထားကြသည်။ တိဗက်လူမျိုးတို့သည် ညီအစ်ကို အားလုံးပေါင်းမှ မယားတစ်ယောက်တည်း ယူသည့်စနစ်ကို လက်ခံထားကြသည်။ အဓိပ္ပာယ်ကား မိန်းမတစ်ယောက်တည်းက ယောက်ျားအများနှင့် လက်ထပ်သည့် ဓလေ့ထုံးစံဖြစ်သည်။ ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသည့် တိဗက်အား ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အသိအလိမ္မာ ကြွယ်ဝလာစေရန်အတွက် အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတို့က ပံ့ပိုးကူညီကြလေသည်။

ဘုရင်ဂမ္ဘီသည် နီပေါဘုရင် အီသုဝမ္မာ၏ သမီးတော် ခရီကျုန်နှင့်လည်းကောင်း၊ တရုတ်ဘုရင်သမီးတော် ကွန်ဂျီနှင့်လည်းကောင်း စုလျားရစ်ပတ် လက်ထပ်ထားသည်။ ယင်းဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မိဖုရားကြီးနှစ်ပါးနှင့် အမတ်ကြီး ထုန်းမိတို့၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် တိဗက်ဘုရင် ဂမ္ဘီသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို သက်ဝင်ယုံကြည်သည့် ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်လာသည်။ ထိုအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာအနေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အသိအလိမ္မာကင်းသော တိဗက်လူမျိုးများအား ယဉ်ကျေးမှု ရှိလာစေရန်နှင့် အသိအလိမ္မာ ရှိလာစေရန်အတွက် ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခွင့် ရရှိလာသည်။ တရုတ်နှင့် အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ပညာရှင်များသည် အနုပညာ၊ အတတ်ပညာ၊ အတွေးအခေါ်၊ ဘာသာတရား၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ စာပေပညာနှင့် ပတ်သက်၍ တိဗက်အား မိမိတို့အလိုကျ ပံ့ပိုးနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်း ရရှိလာခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ထိုဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ပညာရှင်များသည် ကိုယ်ချင်းစာနာ ငဲ့ညှာထောက်ထားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုမရှိသော တိဗက်လူမျိုးများအား သူတို့၏ အမျိုးသားဟန် ပယ်ပျောက်စေပြီး မိမိတို့၏ အမျိုးသားဟန်အတိုင်း ပံ့ပိုးပေး မကြိုးစားကြပေ။ တရုတ်နှင့် အိန္ဒိယ ယဉ်ကျေးမှုကို ဇွတ်အတင်း သွတ်သွင်းဖို့ မကြိုးစားကြပေ။ အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ပညာရှင်များသည် တိဗက်အား အိန္ဒိယ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာတရားကို ပေးခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် တိဗက်ပံ့ပိုးပြီး၊ တိဗက်မူပြုပြီး ပေးကြခြင်းဖြစ်သည်။

နီပေါဘုရင်သမီးတော်သည် သူနှင့်အတူ လက်ဖွဲ့ပစ္စည်းအဖြစ်နှင့် ရုပ်ပွားတော်များကို ယူဆောင်သွားသည်။ ထိုနည်းအတူပင် တရုတ်ဘုရင် သမီးတော်လည်း တစ်ချိန်တုန်းက အိန္ဒိယမှ အာရှအလယ်ပိုင်း၊ ထိုမှတစ်ဆင့် တရုတ်ပြည်သို့ ပင့်ဆောင်လာသော ရှေးဟောင်း ရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူကို တိဗက်

သို့ ပင့်ဆောင်သွားသည်။ အိမ်နီးနားချင်း နိုင်ငံများ၏ ကြီးကျယ်ခမ်းနားပုံနှင့် ထိုနိုင်ငံများ၏ ယဉ်ကျေးမှုကို တွေ့မြင်သိရှိရသောအခါ ဟိမဝန္တာ၏ မယဉ်ကျေးသေးသော၊ အသိပညာ ခေါင်းပါးသေးသော စစ်ဘုရင် ဂမ္ဘီသည် အကြီးအကျယ် ဩဇာလွှမ်းမိုးမှု ခံသွားရသည်။

တရုတ်ဘုရင့် သမီးတော်သည် သူ ပင့်ဆောင်လာသော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို ကိုးကွယ်ထားရန်အတွက် လာဆာမြို့တော်၏ မြောက်ဘက်ပိုင်း၌ ရာဘိုချိုကာ ဘုရားကျောင်းကို တည်ဆောက်သည်။ သို့ရာတွင် နီပေါဘုရင့် သမီးတော်ထံ၌ သူ၏ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို ကိုးကွယ်ရန်အတွက် ဘုရားကျောင်းဆောက်ဖို့ ငွေကြေးအလုံအလောက် မရှိပေ။ ထိုအကြောင်းကို ဂမ္ဘီသိသွားသောအခါ လာဆာမြို့တော်အလယ်၌ လှပသော ဘုရားကျောင်းတော်တစ်ဆောင် ဆောက်လုပ်ပေးသည်။ ယင်းကျောင်းတော်ကို ယခုခေတ်၌ မတ္တာရက (အရှင်သခင်) အိမ်တော်ဟု ခေါ်ကြသည်။

တိဗက် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်ပြည်မှ ရောက်လာသော ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်သည်။ အစပထမ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် တိဗက်၏ ဌာနေဘာသာတရားဖြစ်သော 'ဗွန်းပို' ဘာသာတရားနှင့် အတော်ပင် တိုက်ပွဲဝင်ရသည်။ နောက်ဆုံးတွင်ကား ဗုဒ္ဓဘာသာသည် တိဗက်၌ ခိုင်ခိုင်မြဲမြဲ အခြေချသွားနိုင်ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အကျိုးတရား မည်သို့ ဖြစ်ပေါ်လာသနည်းဆိုလျှင် တိဗက် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် 'ဗွန်း' ဘာသာတရားနှင့် စရနယ်လိုက်သော မဟာယာန အသွင်ဆောင်သည့် ဘာသာတရား ဖြစ်သွားသည်။

နိုင်ငံတိုင်းရှိ လူမျိုးတို့သည် အလွန်အလွန် နောက်တန်းကျသည့် လူမျိုးများပင် ဖြစ်စေကာမူ မိမိတို့၏ အစွမ်းအစ၊ မိမိတို့၏ အဆင်ပြေမှု အားလျော်စွာ မိမိတို့ သုံးစွဲရန်အတွက် ဘာသာစကားကို တီထွင်ထားကြသည်သာလျှင် ဖြစ်သည်။ တိဗက်လည်း ထိုဒေသများထဲတွင် အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ တိဗက်တွင်လည်း ဘာသာစကားကို ပြောဆိုကြ၊ အသုံးပြုကြသည်။ သို့ရာတွင် တိဗက်ကိုယ်ပိုင်အက္ခရာ အရေးအသားမရှိပေ။ ကြီးမားပြန့်ကျယ်သော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံကို အုပ်ချုပ်ရန်အတွက် ဂမ္ဘီသည် အက္ခရာအရေးအသား လိုလာသည်။ ထိုကိစ္စအတွက် ဂမ္ဘီ၏ အမတ်ကြီး ထုန်းမိ ဆံဘိုတာ (ထုန်နယ်သား)သည် အဖွဲ့ဝင် ၁၆ ဦးနှင့်အတူ အိန္ဒိယသို့ သွားပြီးလျှင် အိန္ဒိယ၏ အက္ခရာအရေးအသားနှင့် ဘာသာစကားကို အလေးအနက် လေ့လာဆည်းပူးသည်။

မိမိနိုင်ငံ တိဗက်သို့ ပြန်လာသောအခါ အမတ်ကြီးသည် တိဗက်ဘာသာစကားအတွက် အက္ခရာအရေးအသားကို တီထွင်သည်။ ထိုအချိန်၌ ကသ္မိရနှင့် အာရှအလယ်ပိုင်း၌ ဗြဟ္မိအက္ခရာကို အခြေခံ၍ အသုံးပြုသော အက္ခရာရှိနေသည်။ ထိုအက္ခရာ အရေးအသားကို အခြေခံထားပြီးလျှင် တိဗက်အက္ခရာအရေးအသားကို တီထွင်ကြသည်။ ဃ၊ ည၊ ဋ၊ ဍ၊ မ၊ သ၊ ဣ အက္ခရာများ၏ အသံထွက် တိဗက်၌ မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် အမတ်ကြီးသည် ထိုအက္ခရာများကို ချန်ထားခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် တိဗက်ဘာသာစကား၏ ထူးခြားသော အသံထွက်များအတွက် ဗိန္ဒုခေါ် အစက်နှင့် တွဲဖက်၍ စု၊ ဆု၊ ဇု၊ သု စသော အက္ခရာများကို တီထွင်ထားသည်။ ထိုနည်းမျိုး ဂျပန်အက္ခရာ အရေးအသား၌လည်း ရှိသည်။ ဥပမာ 'ဝ' အက္ခရာတွင် 'ဝံ' ဟု ဗိန္ဒုနှင့် တွဲလိုက်လျှင် 'ဗ' အသံ ဖြစ်သွားသည်။ စုစုပေါင်း အက္ခရာအရေအတွက် သုံးဆယ်ရှိသည်။ ယခုခေတ် မြန်မာအက္ခရာ စသော အချို့အက္ခရာ အရေးအသားများ၌ 'အ' နှင့် တခြားသရကို တွဲလျှင် တခြားအက္ခရာ အသံထွက်သကဲ့သို့ 'အ' နှင့် ဣ၊ ဥ၊ ဧကို တွဲပြီးလျှင် တခြားအက္ခရာ အသံထွက် ပြုလုပ်ထားသည်။

တိဗက်ဘာသာစကား၌ အက္ခရာအရေးအသား နှစ်မျိုးရှိသည်။ တစ်မျိုးမှာ ထိပ်တွင် မျဉ်းကြောင်းသားထားသည့် အမျိုးအစားဖြစ်သည်။ ယင်းအက္ခရာ အရေးအသားကို စာအုပ်များ လှလှပပ ရေးသားခြင်း၊ ရိုက်နှိပ်ခြင်းများ၌ အသုံးပြုသည်။ အခြားတစ်မျိုးမှာ သော့ပြီးရေးသည့် အရေးအသားမျိုး ဖြစ်သည်။ ထိုအရေးအသားမျိုး၌ ထိပ်တွင် မျဉ်းကြောင်းဆွဲထားခြင်းမျိုး မရှိပေ။ ယင်းအရေးအသားမျိုးကို ရုံးအလုပ် စသည်များ၌ အသုံးပြုသည်။

ထိပ်တွင် မျဉ်းကြောင်းမပါသည့် အရေးအသားမျိုးသည် တံဂုလဒေသမှ လူများတွင် ယခင်ကတည်းက ခေတ်စားနေခဲ့သည်ဟုလည်း ယုံကြည်ယူဆကြသည်။ တံဂုလဒေသမှ လူများသည် ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန် အများအပြားကို ဘာသာပြန်ထားကြသည်။ သို့ရာတွင် တိဗက်ဘာသာ တံဂျုရနှင့် ကံဂျုရ ပေါင်းချုပ်အသွင်နှစ်မျိုးဖြင့် အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန် ထောင်ပေါင်းများစွာ ရှိနေကြသည်။ ယင်းဗုဒ္ဓစာပေ တိဗက် ဘာသာပြန်များမှာမူ ဘုရင်ဂမ္ဘီခေတ် နောက်ပိုင်းကျမှ ပေါ်လာသည့် ကျမ်းဂန်များဖြစ်သည်။

အမတ်ကြီး ထုန်းမိသည် တိဗက်ဘာသာ ပထမဆုံး သဒ္ဒါကျမ်းကိုလည်း ရေးသားပြုစုထားသည်။ ယင်းကျမ်းကို ယခုခေတ်တွင်လည်း တိဗက်ဘာသာ၏

အားထားလောက်သော သဒ္ဒါကျမ်းအဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆထားကြသည်။ ဘုရင် ဂမ္ဘိသည် ယင်းသဒ္ဒါကျမ်းသစ်နှင့် တိဗက်ဘာသာပြန် ကျမ်းဂန်များကို စူးစူးစိုက်စိုက် ဖတ်ရှုလေ့လာသည်ဟု သိရသည်။ လာဆာမြို့တော် သံတောင်ရှိ လိုဏ်ဂူထဲတွင် ဘုရင် ဂမ္ဘိသည် လေးနှစ်တိတိ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို လေ့လာသည်ဟု ပြောဆိုကြသည်။

ထိုအချိန်၌ တိဗက်တွင် ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်ပေါင်းများစွာကို တိဗက်ဘာသာ ပြန်ဆိုပြီးလေပြီ။ အမတ်ကြီး ထုန်းမိကိုယ်တိုင် ကရဏ္ဍဗျူဟာ၊ ရတနမေဃ၊ ကမ္မသတယ ကျမ်းများကို တိဗက်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ထိုနည်းတူစွာ တရုတ်ပညာရှင် အချို့လည်း ဂဏန်းသင်္ချာကျမ်းနှင့် ဆေးကျမ်းများကို တိဗက်ဘာသာ ပြန်ဆိုကြသည်။ ဘုရင် ဂမ္ဘိ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကိုပင် ရေးသားထားသည်ဟု အဆိုရှိသည်။

လီ (တရုတ်အာရှအလယ်ပိုင်း) ဒေသမှ ပညာရှင်များလည်း ဘာသာပြန်ဆိုသည့် အလုပ်နှင့် ဓမ္မဖြန့်ဖြူးသည့် အလုပ်များ၌ တိဗက်အား အကူအညီပေးကြသည်။ ယင်းခေတ်ကာလ ဘာသာပြန် ဆရာများထဲတွင် အိန္ဒိယပညာရှင် ကုသရ ကုမာရ၊ နိပေါနိုင်ငံသား သီလမဇ၊ ကသ္မိရသား အနတ၊ တရုတ်လူမျိုး မဟာဒေဝ၊ ထုန်းမိ၊ လာလုံချိုဂျေဒရပလုတို့သည် ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဘာသာပြန် ဆရာအသစ်များ ပေါ်လာသည့်နောက်ပိုင်း၌ စောစောပိုင်းက ဘာသာပြန်ထားသော ဘာသာပြန် ကျမ်းဂန်များမှာ သည်လောက် ကောင်းမွန်သည်ဟု မယူဆကြတော့ပေ။ ထို့ကြောင့် ရှေးဟောင်း ဘာသာပြန် ကျမ်းဂန်များမှာ တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ်သွားကြသည်။

လာဆာမြို့ ထောင့်တစ်ထောင့်တွင်နေသော တရုတ်မိဖုရားသည် သူပင့်လာသော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို ကိုးကွယ်တည်ထားရန် ရာမိုချိကာ ဘုရားကျောင်းကို ဆောက်လုပ်သည်။ ဘုရင် ဂမ္ဘိ ကွယ်လွန်သွားပြီးသည့် နောက်ပိုင်း၌ကား ထိုဘုရားကျောင်းက ရုပ်ပွားတော်ကို ဘုရင်ဆောက်လုပ် လှူဒါန်းထားသော ဘုရားကျောင်း၌ ပြောင်းရွှေ့ ကိုးကွယ်ထားလိုက်သည်။ ရာမိုချိကာ ဘုရားကျောင်းသည် ယခုခေတ်တွင်လည်း ထင်ရှားသည်။ သို့ရာတွင် ဘုရင်ဂမ္ဘိ ဆောက်လုပ် လှူဒါန်းထားသော ခုလဆနန် ဘုရားကျောင်းအား ဂုဏ်အသရေအရှိဆုံး ဘုရားကျောင်းအဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆထားကြသည်။

ရှာဖွေတွေ့ရှိသည့် သမိုင်းပစ္စည်း အထောက်အထားများအရ ဘုရင်ဂမ္ဘိ၏

လက်ထက်၌ပင် တိဗက်ပြည်၌ မြေအိုးမြေခွက်၊ မောင်းတို့ကို တီထွင်ပြီး သုံးစွဲကြသည်ဟု သိရှိရသည်။ ယင်းအကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်၍ အထောက်အထား မည်မျှခိုင်လုံမှု ရှိမရှိ ပြောမပြနိုင်သော်လည်း ဘုရင် ဆရန်ဆန် ဂမ္ဘီသည် တိဗက်ပြည်၏ ထင်ရှားကျော်ကြားသော ဘုရင်တစ်ပါးမျှသာမကဘဲ တိဗက်ပြည်၏ စာပေ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာတရား၊ နိုင်ငံရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု စသည်တို့ကို ဖန်တီးတည်ဆောက်သော ဗိသုကာကြီးလည်း ဖြစ်သည်။

ဘုရင်ဂမ္ဘီသည် အသက်ရှည်ရှည် နေရသည်။ ကြာရှည်လေးမြင့်စွာ ထီးနန်းစိုးစံနေရသည်။ ၆၂ နှစ်တိတိ ငြိမ်းချမ်းစွာ တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ် မင်းလုပ်ပြီးနောက် ခရစ်နှစ် ၆၉၈ ခုနှစ်၊ ၈၂ နှစ်အရွယ်တွင် လာဆာမြို့တော်၏မြောက်ဘက် ဖန်ယုလ်နယ်မြေ ဆလာသီအရပ်၌ ထို ၇ ရာစုနှစ်၏ ဘုရင်ဧကရာဇ်ဂမ္ဘီသည် ကံတော်ကုန်သွားသည်။

ဘုရင်ဂမ္ဘီတွင် နိပေါဘုရင့်သမီးတော်မှ ဂုန်ဆရန်ဂန်ဗကျန်အမည်ရှိ သားတော်တစ်ပါး ထွန်းကားသည်။ သို့သော် ဘုရင်မင်းကြီး အသက်ထင်ရှား ရှိစဉ်၌ပင် ကွယ်လွန်သွားသည်။ ဖခမည်းတော် ကံတော်ကုန်သွားသောအခါ၌ တရုတ်မိဖုရားမှ ဖွားမြင်သော သားတော်သည် အသက် ၁၅ နှစ်အရွယ်၌ပင် တိဗက်ထီးနန်းရှင် ဖြစ်လာသည်။ ဖခမည်းတော်၏ ကြီးမားသော လုပ်ငန်းဆောင်တာနှင့် တာဝန်များ၏ ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးကြီးသည် သားတော်အပေါ်တွင် ပိလာလေသည်။ သို့ရာတွင် သားတော်အနေနှင့် သူ၏စွမ်းအားကို ပြနိုင်ခွင့် ရရှိလာသည်။

ဘုရင်ဂမ္ဘီ ကွယ်လွန်သွားပြီးသည်နောက်၌ တိဗက်၏အင်အား ယုတ်လျော့ နိမ့်ကျသွားပြီဟူသော အထင်နှင့် တရုတ်တို့သည် တိဗက်သို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြသည်။ သို့သော်လည်း အောင်မြင်မှု မရရှိကြပေ။ တိဗက်အား တရုတ်တို့ တိုက်ခိုက်ကြသည်မှာ မကြာခဏဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် တိဗက်နန်းတော်မှ ဆက်သသည့် ဘုရင့်သမီးတော်များကိုသာ လက်ခံသိမ်းပိုက်လျက် တရုတ်သည် တိဗက်ဘုရင်များနှင့် စစ်ပြေငြိမ်းခဲ့ရသည်သာ များသည်။ ခရစ်နှစ် ၈၀၀ ပြည့်၌ တရုတ်နှင့် တိဗက်သည် စစ်ခင်းကြပြီးနောက် စစ်ပြေငြိမ်းရေး သဘောတူစာချုပ် လက်မှတ်ရေးထိုးကြသည်။ ထိုစာချုပ်အရ တရုတ်အား ဦးကြီးနိုင်ငံအဖြစ်လည်းကောင်း၊ တိဗက်အား တူနိုင်ငံအဖြစ်လည်းကောင်း အသိအမှတ် ပြုထားကြသည်။ ယင်းမှာ တရုတ်နှင့် တိဗက်၏ ပထမဦးဆုံး နိုင်ငံရေးစာချုပ် ဖြစ်သည်။

တိဗက်လူမျိုးတို့သည် မိမိတို့အတွက် ကမ္ဘာယဉ်ကျေးမှုတံခါးကို စတင် ဖွင့်ပေးခဲ့သော ဘုရင်ဂမ္ဘီအား မမေ့နိုင်ကြပေ။ ဂမ္ဘီ၏ သူရသတ္တိနှင့် ပတ်သက် သော ဘုန်းတော်ဘွဲ့များမှာ ယနေ့ တိဗက်သမိုင်း၌ ထင်ရှားရှိနေသကဲ့သို့ပင် နောင်အနာဂတ် ကာလတွင်လည်း ပျောက်ပျက်သွားလိမ့်ဦးမည် မဟုတ်သေးပေ။

အံသုဝမ္မာ

နိပေါင်နိင်ငံတွင် အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်သွားခဲ့သော ဘုရင်များထဲက ၇ ရာစုဘုရင် အံသုဝမ္မာ (အံဆုဗရမာ)သည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်အတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက် ခဲ့သော သူ၏ သာသနာပြုလုပ်ငန်းများကြောင့် နိပေါင်သမိုင်း၌ ထင်ရှားကျော် ကြားသော ဘုရင်ဖြစ်သည်။ နိပေါင်သမိုင်း၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော်အတွက် ထိုဘုရင် ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သလောက် အခြားမည်သည့် နိပေါင်ဘုရင်မှ မပြုလုပ် မဆောင် ရွက်ခဲ့ပေ။ သူ၏ သာသနာပြုလုပ်ငန်းများအရ အံသုဝမ္မာအား နိပေါင်နိင်ငံ၏ ပထမဦးဆုံး သာသနာ့ဒါယကာ ဘုရင်ဟုဆိုလျှင် မှားမည်မဟုတ်ပေ။

ဗုဒ္ဓ၏ မီးရှူးသန့်စင် ဖွားမြင်ရာ လုမ္ဗိနီသည် နိပေါင်နယ်မြေအတွင်း၌ ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် နိပေါင်သည် ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ အာရုံစူးစိုက်ရာ နယ်မြေဒေသတစ်ခု ဖြစ်နေသည်။ သိဒ္ဓတ္ထမင်းသားသည် ခမည်းတော် သုဒ္ဓေါ ဓနမင်းကြီး၏ နေပြည်တော် ကပိလဝတ်နှင့် ဆယ့်ငါးမိုင် အကွာအဝေးရှိသော လုမ္ဗိနီဥယျာဉ်၌ မီးရှူးသန့်စင် ဖွားမြင်သည်။

ဗုဒ္ဓသည် လုမ္ဗိနီ၌ ဖွားမြင်တော်မူသည်။ ဗုဒ္ဓဂယာ၌ သမ္မောဓိဉာဏ်တော် ကို ရရှိတော်မူသည်။ မိဂဒါဝုန် (ဆာရနတ်) ၌ တရားဦးကို ဟောတော်မူသည်။ ကုသိနာရုံ၌ မဟာပရိနိဗ္ဗာန် ပြုတော်မူသည်။ ယင်းမြေမြတ် မဟာလေးခုထဲတွင် ဗုဒ္ဓဖွားမြင်ရာ လုမ္ဗိနီသည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ကုဋေပေါင်းများစွာသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တို့ အလေးအမြတ်ပြုရာ ဌာနတစ်ခု ဖြစ်နေသည်။

ဘီစီ သုံးရာစု၌ အသောကသည် ဘုရင့်သားတော်အဖြစ်နှင့်ပင် နိပေါင် ရှိ တော်လှန်ခြားနားသူ လူမျိုးတစ်မျိုးကို အောင်မြင်စွာ နှိမ်နင်းတိုက်ခိုက်ပြီးလျှင် ငြိမ်းချမ်းရေးကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ဘုရင်ဧကရာဇ် ဖြစ်လာပြီးသည့်နောက် ၌ကား အသောကသည် လုမ္ဗိနီအတွက် များစွာ ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

သူ၏ ဓမ္မခရီးစဉ်၌ အသောကသည် ဗုဒ္ဓဖွားမြင်တော်မူရာ လုမ္ဗိနီသို့ သွားပြီးလျှင် ကျောက်စာတိုင်တစ်တိုင် စိုက်ထူခဲ့သည်။ ယင်းကျောက်စာတိုင်၌ ဘုရင်အသောကသည် စာတန်းတစ်ခု ထိုးထားသည်။ ထိုကျောက်စာ အရသာ လျှင် ထိုနေရာ ထိုဌာနသည် ဗုဒ္ဓဖွားမြင်ရာ ဌာနဖြစ်၏ဟု ကမ္ဘာ့သမိုင်း သုတေ သီများ လက်ခံယုံကြည်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ထိုကျောက်စာသည် ယနေ့ထက်တိုင် လုမ္ဗိနီ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်း၏ အဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ရတနာရွှေအိုးအဖြစ်ဖြင့် တည်ရှိနေပေသည်။

နောက်ပိုင်း၌ အသောကမင်းတရား၏ သမီးတော် စာရမတီသည် နိပေါ နိုင်ငံက ပဒေသရာဇ် မင်းသားတစ်ပါးနှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်။ သမီးတော် စာရမတီသည် နိပေါနယ်မြေ၌ အထူးအားဖြင့် သိပ္ပံပညာရှင်သား ဖွားမြင်ရာ လုမ္ဗိနီ၌ စေတီပုထိုးများ၊ ကျောင်းကန်ဘုရားများကို တည်ထားသည်။ ယင်းတို့၏ အပျက်အစီး အကြွင်းအကျန်များမှာ ယခုခေတ်၌ပင် တွေ့မြင်နေရတုနု ရှိသေး သည်။ နိပေါ၏ အေးသော ရာသီဥတုကြောင့် ရဟန်းတော်များအား ဗုဒ္ဓခွင့်ပြု သော ကျောင်းကန်များတွင် နေထိုင်ခြင်း အလေ့အထသည် နိပေါ၌ ရှေးယခင် ယခင်ကပင် စတင်ခဲ့သည်ဟု ယူဆရသည်။

နိပေါနိုင်ငံ၌ ရှေးမဆွကပင် ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားလာခဲ့ကြောင်းမှာမူ သံသယဖြစ်စရာ မလိုပေ။ ဗုဒ္ဓနည်းတူပင် ဗုဒ္ဓ၏သာဝကကြီး အတော်များများ လည်း နိပေါနယ်မြေပေါ်တွင် မွေးဖွားကြသည်။ ၄ ရာစုနှစ် မဟာဒဿနပညာ ရှင် ဝသုဗန္ဓုမထေရ်လည်း နိပေါသို့ သာသနာပြု ကြွရောက်ခဲ့သည်။ နိပေါ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာ အစဉ်အလာသည် ရှေးမဆွကပင် စတင်လာခဲ့သော်လည်း ဘုရင်၏ ခံပိုးကူညီမှုကို မည်မည်ရရ မရရှိခဲ့ပေ။ ၇ ရာစုနှစ် ဘုရင် အံသုဝမ္မာ လက် ထက်ကျမှ ဗုဒ္ဓသာသနာသည် ထူးထူးခြားခြား နေရာရရှိခဲ့သည်။ ဘုရင် အံသု ဝမ္မာကဲ့သို့သော သဒ္ဓါတရား ထက်သန်ကြီးမားပြီး စွမ်းပကားနှင့် ပြည့်စုံသော သာသနာပြုဘုရင်မျိုး နိပေါတွင် ယခင်ယခင်က မရှိခဲ့ပေ။

နိပေါသည် ဗုဒ္ဓ၏ ဖွားမြင်ရာ ဒေသအဖြစ်ဖြင့် ဂုဏ်ယူစရာ ဖြစ်သကဲ့ သို့ အိမ်နီးနားချင်းနိုင်ငံ တိဗက်သို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဖြန့်ဖြူးသည့်ဒေသ ဖြစ်သည့် အတွက်ကြောင့်လည်း ဂုဏ်ယူစရာဖြစ်သည်။ ထိုခေတ်မတိုင်မီ ရာစုနှစ်များစွာ ကပင် ခရီးအလှမ်းဝေးသော တရုတ်နိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားနေ ပြီ။ သို့ရာတွင် ပထဝီအနေအထားကြောင့် တိဗက်ကဲ့သို့သော အိမ်နီးနားချင်း

နိုင်ငံသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ရောက်ရှိမသွားနိုင်ခဲ့ပေ။ တိဗက်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ စတင် ပြန့်ပွားအောင် ပြုလုပ်သူမှာ နိပေါဘုရင် အံသုဝမ္မာဖြစ်သည်။

ဘုရင် ဟဿဝဒ္ဓနသည် သူ၏ အင်ပိုင်ယာနိုင်ငံတော်အတွင်းသို့ နိပေါ ကိုလည်း ထည့်သွင်းသည်ဟု ပြောဆိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် အံသုဝမ္မာ၏ နန်း သက်သည် ဟဿဝဒ္ဓနခေတ်နှင့် ဆက်စပ်မှုရှိနေသည်။ ယင်းအလိုအရ အံသု ဝမ္မာ၏ခေတ်သည် ခရစ်နှစ် ၆၃၈ မှ ၆၆၅ အထိ ဖြစ်ဖို့ရှိသည်။ သို့ရာတွင် နိပေါကို ဟဿဝဒ္ဓန တိုက်ခိုက်သည်ဟူသော ခိုင်မာသည့် အထောက်အထား ဘယ်မှာမှ မတွေ့ရပေ။

နောက်တစ်ကြောင်းမှာလည်း ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ သူ နိပေါအကြောင်း ရေးစဉ်က အံသုဝမ္မာ ကွယ်လွန်သွားပြီ။ ထို့ကြောင့် သံသုဝမ္မာခေတ်ကို ၆၄၂ ဟု ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ ခရစ်နှစ် ၆၄၃ တွင် တရုတ် သံတမန်အဖွဲ့ နိပေါသို့ ရောက်သွားသည်။ ထိုအချိန်၌ နိပေါထီးနန်းတွင် အံသုဝမ္မာနှင့် နရိန္ဒဒေဝတို့ အကြား၌ မင်းနှစ်ပါး နန်းစံပြီးလေပြီ။ ထို့ကြောင့် အထက်ပါခုနှစ်သည် အံသု ဝမ္မာဘုရင်နှင့် မကိုက်ညီပေ။

နိပေါသမိုင်းအရ အံသုဝမ္မာ မတိုင်မီအချိန်ကာလ၌ပင် အိန္ဒိယ ဝိကြ မဒိတျ ဘုရင်သည် နိပေါကို အနိုင်တိုက်ယူခဲ့ပြီးလျှင် 'ဝိကြမဆံဝတ်' အမည်ရှိ သက္ကရာဇ်ကိုလည်း စတင်သုံးစွဲခဲ့သည်။ တရုတ်သံတမန်အဖွဲ့ ရောက်ရှိလာသည့် အချိန်ကိုထောက်လျှင် အံသုဝမ္မာ၏ ထီးနန်းစိုးမိုးချိန်သည် 'သကဆံဝတ်' (သကသက္ကရာဇ်) ၅၃၂ မှ ၅၄၅ (၆၁၀-၆၂၆) ဖြစ်သင့်သည်။

တိဗက်ဘုရင် ဆံဂဆိုဂမ်ဗို၏ ခေတ်သည် ခရစ်နှစ် ၆၁၆ မှ အစပြု သည်ဟု ယူဆကြသည်။ အံသုဝမ္မာသည် ထိုဘုရင်နှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်သည်။ ခေတ်ပြိုင်မျှသာမကပေ။ ဘုရင်နှစ်ပါးသည် ရင်းရင်းနှီးနှီး ဆက်ဆံမှုလည်း ရှိကြသည်။ တိဗက်ဘုရင် ဂမ်ပိုသည် တခြားနယ်မြေဒေသများနှင့် အတူတကွ နိပေါကိုလည်း အနိုင်တိုက်ယူသည်။ ဘုရင် အံသုဝမ္မာသည် ဘုရင် ဂမ်ပိုအား သူ၏သမီးတော် ခရီရကျန်ကို အပ်နှင်းလျက် မဟာမိတ်ဖွဲ့သည်။ ရှေးခေတ် အခါက နိုင်ငံတိုင်းလိုလိုမှာပင် ယင်းနည်းလမ်းသည် ချစ်ကြည်ရေးအတွက် နောက်ဆုံးနည်းလမ်း ဖြစ်သည်။ တရုတ်ဘုရင်လည်း ဘုရင်ဂမ်ပိုနှင့် ချစ်ကြည် ရင်းနှီးရန် ထိုနည်းလမ်းကိုပင် အသုံးပြုသည်။

ဘုရင် အံသုဝမ္မာ၏ သမီးတော်သည် သူနှင့်အတူတကွ အက္ခောဘယ

မေတ္တေယျနှင့် တာရာတို့၏ ရုပ်တုများကို တိဗက်သို့ ဆောင်ကြဉ်းသွားသည်။ ထိုနည်းအတူပင် တရုတ်ဘုရင့် သမီးတော်လည်း ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် ပင့်ဆောင်ပြီးလျှင် တိဗက်သို့ ရောက်လာသည်။ အံသုဝမ္မာ၏ သမီးတော်ထံတွင် သူ့ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော နတ်ဒေဝတာများအတွက် နတ်ကွန်း၊ နတ်ဗိမာန်၊ နတ်ကျောင်း ဆောက်လုပ်ရန် ဥစ္စာဓန လုံလုံလောက်လောက် မရှိပေ။ ဘုရင်ဂမ်ပိုသည် လာဆာမြို့လယ်၌ နိပေါဘုရင်သမီးတော် ကိုးကွယ်သည့် နတ်ဒေဝတာများအတွက် နတ်ကျောင်း ဆောက်လုပ်ပေးသည်။ ယင်းနတ်ကျောင်းကို ယခုအခါ၌ ဘတ္တာရက (အရှင်သခင်) ဂေဟာဟု ခေါ်ဆိုသည်။

မိမိ၏သမီးတော်ကို တိဗက်ဘုရင်နှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားပေးခြင်း၊ မိမိ သမီးတော်နှင့်အတူ ဗုဒ္ဓဘာသာ ရုပ်ပွားတော်များ ပို့ဆောင်ပေးခြင်းများသည် တိဗက်ပြည်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေး၌ အံသုဝမ္မာဘုရင်၏ ကြီးစွာသော ထောက်ပံ့ကူညီမှုပင် ဖြစ်သည်။ နိပေါဘုရင် သမီးတော်နှင့် တရုတ်ဘုရင် သမီးတော်တို့သည် တိဗက်ဘုရင်နှင့် အတူတကွ တိဗက်ပြည်သူပြည်သားများ အားလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အဖြစ် သိမ်းသွင်းစည်းရုံးရာ၌ အောင်မြင်မှု ရရှိခဲ့သည်။ နိပေါဘုရင်သမီးတော် တိဗက်ဘုရင်မိဖုရား ခရီးရှုကျန်သည် ဂုံတြုန် ဗကျန်အမည်ရှိ သားတော်တစ်ပါး မွေးဖွားသည်။ သို့သော်လည်း ထိုသားတော်သည် သူ့ခမည်းတော် အသက်ထင်ရှားရှိစဉ်၌ပင် ကွယ်လွန်သွားသည်။

နိပေါသမိုင်းအရ ဝသန္တ ဒေသဘုရင်၏ အရိုက်အရာခံအား အဘိသာရဘုရင်က နှိမ်နင်းတိုက်ဖျက်ပစ်သည်။ ထို့နောက် အဘိသာရဘုရင်၏ အရိုက်အရာခံ သုံးဦးတိတိ နိပေါ၌ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်နေကြသည်မှာ ယင်းတို့အား လိစ္ဆဝီဘုရင် သိဝဒေဝက နိပေါနယ်မြေမှ တိုက်ထုတ်ပစ်လိုက်သည့် အချိန်အထိ ဖြစ်သည်။

ယင်းကဲ့သို့ ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ရာ၌ ဘုရင် အံသုဝမ္မာ၏ အကူအညီအထောက်အပံ့များစွာ ရရှိသည်။ သိဝဒေဝသည် အမည်ခံဘုရင်မျှလောက်သာ ဖြစ်သည်။ သူ၏ ပဒေသရာဇ်ဖြစ်သော အံသုဝမ္မာက လွတ်လပ်သော ဘုရင်တစ်ပါးကဲ့သို့ တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်သည်။ သိဝဒေဝသည် အံသုဝမ္မာ၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကို ခံရသည် သို့မဟုတ်ကလည်း သူ၏ တန်ခိုးအာဏာသည် မှေးမှိန်အားပျော့သွားပြီးလျှင် တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်နိုင်စွမ်း ကင်းမဲ့သွားသည်။ အံသုဝမ္မာသည် သိဝဒေဝအား အကူအညီပေးပြီးလျှင် နိပေါနယ်မြေမှ နိုင်ငံခြားသားဘုရင်ကို ဖယ်ရှားပစ်သည်။

ထို့ကြောင့် တိုင်းသူပြည်သားများ၏ အကူအညီကို သိဝဒေဝထက် ပိုမို ရရှိသွားသည်။ သူ၏ အစွမ်းအစကိုလည်း တိုင်းသူပြည်သားများက သိရှိနား လည်သွားကြသည်။ နောက်တစ်ကြောင်းမှာလည်း လိစ္ဆဝီဘုရင် သမီးတော်နှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားလိုက်သည်ဖြစ်၍ သူ၏ ဂုဏ်သိက္ခာသည် မြင့်တက်သွား သည်။ ထို့ကြောင့် နိပေါပြည်၏ အုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ရာ၌ အခက်အခဲ ကြီးကြီးမားမား မရှိတော့ပေ။

နိပေါထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်ပြီးသောအခါ ဘုရင် အံသုဝမ္မာလည်း ထီး နန်းစိုက်ရန်အတွက် ကေလာသကုဋတောင်ကို ရွေးချယ်လိုက်သည်။ ထိုအချိန် ထိ ထိုနေရာမှာ 'မာနဂဟ' အမည်ဖြင့် လိစ္ဆဝီဘုရင် အခြေစိုက်ရာနေရာ ဖြစ် ခဲ့သည်။ အံသုဝမ္မာဘုရင်သည် လိစ္ဆဝီမင်းဆက်ကို လက်မခံပေ။ ဌာကုရီမင်း ဆက်အသစ်ကို တည်ထောင်သည်။

တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်သည် နိပေါအကြောင်းကို ရေးသားသည်။ ယင်းရေးသားချက်အရ ထိုအချိန်က နိပေါဘုရင်သည် ခတ္တိယ လိစ္ဆဝီမင်းဆက် ဖြစ်သည်။ ထိုဘုရင်သည် သဒ္ဓါတရား ထက်သန်သော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်သည်။ စာပေဗဟုသုတနှင့်လည်း ပြည့်စုံသည်။ ထိုခေတ်က နိပေါတွင် ကောက်ပဲသီးနှံ အလွန်တရာ ဖြစ်ထွန်းသည်။ ကြေးဒင်္ဂါးများကိုလည်း သုံးစွဲသည်။

ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ ထိုအချိန်က နိပေါဘုရင်မှာ အံသုဝမ္မာမဟုတ်ဟု သိရှိရသည်။ အံသုဝမ္မာနောက် နန်းတက်သော ဘုရင် အုပ်ချုပ်နေသည့် အချိန် ဖြစ်သည်။ တရုတ်ခရီးသည်၏ အဆိုအရ အံသုဝမ္မာကိုယ်တိုင် ပညာရှင်ဖြစ် သည်။ သဒ္ဓဗေဒ (ဗျာကရဏ်း) ကျမ်းတစ်ကျမ်းကိုပင် ရေးသားပြုစုထားသည်။ တချို့ပညာရှင်များကမူ ဤသို့ဆိုထားကြသည်။ ရွှင်ကျန်သည် နိပေါသို့ မည် သည့်အခါကမှ ရောက်မသွားခဲ့ဖူးပေ။ နိပေါ နယ်စပ်အထိသာ သွားခြင်းဖြစ် ပေလိမ့်မည်။ သို့မဟုတ်ကလည်း နာလန္ဒာတွင် နေထိုင်စဉ်က နိပေါနိုင်ငံသား စာသင်သားတစ်ဦးဦးနှင့် အကျွမ်းတဝင်ဖြစ်ပြီး နိပေါနိုင်ငံအကြောင်းကို သိရှိ သွားခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

မိမိကိုယ်တိုင် နိပေါသို့ ရောက်မသွားသော်လည်း ထိုအချိန်က အသက် ထင်ရှားရှိနေသူ တစ်ဦးဦးထံမှ ရွှင်ကျန်သိရှိရသည့် နိပေါနှင့် ပတ်သက်သော အကြောင်းအရာများမှာ အထောက်အထား ခိုင်လုံမှုမရှိဟု ပြော၍ရမည်မဟုတ်ပေ။

ရွှင်ကျန်က ဤသို့ရေးပြထားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျောင်းတိုက်များနှင့်

ဟိန္ဒူဘာသာ ဘုရားကျောင်းများသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ပဋိပက္ခ မဖြစ်ကြပေ။ ဘာသာတရား နှစ်ခုလုံးမှ အဆောက်အအုံများသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်စပ် နေကြသည်။ ထိုအချိန်က နိပေါ်တွင် ရဟန်းသံဃာ ၂၀၀၀ ရှိသည်။ ယင်.တို့ အနက် အချို့မှာ ထေရဝါဒ ရဟန်းသံဃာတော်များဖြစ်ပြီး အချို့မှာ မဟာ ယာန ရဟန်းသံဃာတော်များ ဖြစ်ကြသည်။ နေပြည်တော်၏ တောင်ဖက် ၁၀ လီ အကွာအဝေး၌ တောင်တစ်တောင်ရှိသည်။ ထိုတောင်ပေါ်တွင် အထပ်ပေါင်း များစွာရှိသော ကြီးကျယ်ခမ်းနားသည့် ကျောင်းတိုက်ကြီးတစ်တိုက် ရှိသည်။

ဘုရင်ဟဿဝဒ္ဓနနှင့် တရုတ်ဘုရင် တိုက်ဆုန်တို့အကြားတွင် သံတမန် များ အဆက်အသွယ် အသွားအလာရှိသည်။ ဒုတိယအကြိမ် တရုတ်သံတမန် အဖွဲ့ ဇေမ္မုဒိပ်သို့ ရောက်လာသောအခါ ဘုရင် ဟဿဝဒ္ဓန ကွယ်လွန်သွားလေ ပြီ။ ဟဿဝဒ္ဓန၏ ထီးနန်းကို လုယူသော အမတ်ကြီးသည် တရုတ်သံတမန် အဖွဲ့ကို မထိမဲ့မြင်ပြုပြီး ဖမ်းလားဆီးလား လုပ်သည်။ ထိုသံတမန်အဖွဲ့သည် တိဗက်ဘုရင်နှင့် နိပေါ်ဘုရင်၏ အကူအညီဖြင့် အမတ်အရဂျုန်ကို ဖမ်းပြီး အပြစ်ဒဏ်ချမှတ်သည်။ ထိုအချိန်က နိပေါ်ဘုရင်မှာ အံသုဝမ္မာသာ ဖြစ်ဖို့ရှိသည်။

အံသုဝမ္မာဘုရင်၏ လက်ထက်၌ နိပေါ်နှင့် တိဗက်၏ ဆက်သွယ်ရေး သည် တစ်နေ့တံခြား တိုးတက်ကောင်းမွန်လာခဲ့သည်။ သက္ကတကျမ်းဂန်များကို ဆောင်ကြဉ်းပြီး တိဗက်သို့သွားသော ပထမဦးဆုံး ဘာသာပြန် ဆရာများထဲတွင် သီလမအမည်ရှိသော နိပေါ်ပညာရှင်သည် အထူးထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်း သန္တရက္ခိတမထေရ်၏ လက်ထက် (၈ ရာစုနှင့် ၉ ရာစု)၌ နှစ် နိုင်ငံ၏ ပေါင်းသင်းဆက်သွယ်မှုသည် ပိုမို၍ တိုးတက်ခိုင်မာသွားသည်။

ဇေမ္မုဒိပ် (အိန္ဒိယ)၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် အကျပ်အတည်း တွေ့လာရသော အခါ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင်ရဟန်းတော်များသည် ဓမ္မကျမ်းဂန်များကို ဆောင် ကြဉ်းပြီး အိမ်နီးနားချင်း နိုင်ငံများ၌ ခိုလှုံကြရသည်။ ယင်းနိုင်ငံများအနက် နိပေါ်သည် ထင်ရှားသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင် ရဟန်းတော်များသည် ဓမ္မကျမ်းဂန်များကို ဆောင်ကြဉ်းပြီး နိပေါ်သို့ ရောက် သွားကြသည်။ အချို့မှာ နိပေါ်မှတစ်ဆင့် တိဗက်သို့ သွားကြသည်။ ထိုရဟန်း တော်များသည် တိဗက်၌ ရပ်နားမနေကြပေ။ တရုတ်နိုင်ငံအထိ ရောက်အောင် သွားကြသည်။

ဘုရင်ရှိတိုကု

တောင်ကိုရီးယား ကုဒါရာမှ ဘုရင်ဆေအီမေအီသည် ခရစ်နှစ် ၅၅ ခု၌ ဂျပန် ဘုရင် (၅၃၉-၅၇၂)ထံ ဗုဒ္ဓနှင့် ရဟန္တာအရှင်မြတ်များ၏ ရုပ်ပွားတော်များကို လည်းကောင်း၊ ဓမ္မကျမ်းစာများကိုလည်းကောင်း လက်ဆောင်ပဏ္ဏာအဖြစ် ပေးပို့လိုက်သည်။ ယင်းလက်ဆောင် ပဏ္ဏာများနှင့်အတူ စာသဝဏ်လွှာ တစ်စောင်ကိုလည်း ပေးလိုက်သည်။ ယင်းသဝဏ်လွှာမှာ ဤသို့ဖြစ်၏။

“ဤဓမ္မသည် သိရှိနားလည်ရန် ခက်ခဲနက်နဲသော်လည်း ရှိရှိသမျှ ဟောကြားချက်များထဲတွင် အမြတ်ဆုံး အကောင်းဆုံးဖြစ်၏။ တရုတ်ဘုန်းတော်ကြီးများအတွက်ပင်လျှင် ယင်းဓမ္မကို နားလည်သဘောပေါက်ဖို့ရန် မလွယ်ပေ။ ယင်းဓမ္မကို လိုက်နာကျင့်ကြံသူများသည် အပိုင်းအခြားမရှိသော သုခနှင့် အကျိုးထူးတရားကို ခံစားရရှိနိုင်ပေ၏။ စိန္တမဏိ မနောမယ ပတ္တမြားရတနာသည် ဘာမဆို လိုတရစေသကဲ့သို့ ဤရတနာမြတ်သည်လည်း လူတို့၏ မျှော်မှန်းတောင့်တချက်ကို ပြည့်ဝအောင်မလုပ်ဘဲ မနေပေ။ ဤဓမ္မသည် ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းမှ ကိုရီးယားသို့ ရောက်ရှိလာခြင်း ဖြစ်၏။ မည်သူမဆို ဤဓမ္မကို လိုက်နာကျင့်သုံးနိုင်၏။”

သဝဏ်လွှာနှင့်အတူ ထိပ်တန်းအနုပညာ လက်ရာများကိုလည်းကောင်း၊ ရုပ်ပွားတော်များနှင့် ဓမ္မကျမ်းဂန်များကိုလည်းကောင်း တွေ့ရသောအခါ ဂျပန်၏ ကံကြမ္မာ ဖန်တီးသူများသည် မျက်လုံးပွင့်သွားကြသည်။ ထိုအချိန်ကာလမတိုင်မီ နှစ်ပေါင်း ၂၀၀-၂၅၀ ခန့်ကပင် ဂျပန်သည် ကိုရီးယားမှတစ်ဆင့် တရုတ်နှင့် အဆက်အသွယ် ရရှိပြီးလေပြီ။ ယင်းဆက်သွယ်မှုအရ ဂျပန်သည် တရုတ်

အက္ခရာ အရေးအသားနှင့် အခြားအရာဝတ္ထု အတော်များများကို သင်ကြား တတ်မြောက်ပြီးနေပြီ။ သို့သော်လည်း ယဉ်ကျေးမှု၏ အဆင့်မြင့် နမူနာများကိုမူ တွေ့ရှိခွင့် မရရှိသေးပေ။ ကိုရီးယားမှ ရောက်ရှိလာသော ယင်းလက်ဆောင် ကောင်း လက်ဆောင်မွန်များနှင့် ပတ်သက်၍ ဂျပန်နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသား များ ကြားထဲတွင် သဘောထား ကွဲလွဲနေကြသည်။

ဂျီအက်ဖ်မိုက ဤသို့ရေးထားသည်။ နန်းရင်းဝန် ဆိုဂါသည် ဘာသာ တရား အသစ်ဖြစ်သော ယင်းဓမ္မကို လက်ခံကြိုဆိုသည်။ အခြားနန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများက ဆန့်ကျင်ဘက် လုပ်ကြသည်။ ယမာတို့ နန်းတွင်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဆန့်ကျင်ဘက် လုပ်ကြသူများမှာ စစ်အရာရှိများနှင့် ရှင်တိုဘာ သာဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းသို့ ဆန့်ကျင်ဘက် ပြုလုပ်နေသည်မှာ နှစ် ပေါင်း ၅၀ အထိ ကြာမြင့်သည်။ မို၏အဆိုအရ ဆန့်ကျင်ဘက်သမားများသည် ဆိုဂါ၏ ကျောင်းတိုက်ကို မီးရှို့ပစ်ကြပြီး ရုပ်ပွားတော်ကို ချောင်းထဲလွှင့်ပစ် ကြသည်။ ခရစ်နှစ် ၆၇၇ ခုတွင် ဂျပန်နိုင်ငံတွင်းသို့ ဒုတိယအကြိမ် ဗုဒ္ဓဘာသာ သွတ်သွင်းရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ကြပြန်သည်။ ထိုအချိန်၌လည်း ပထမအကြိမ် တုန်းက အခြေအနေအတိုင်းပင် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ မို၏အဆိုအရ ဆိုဂါသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို လက်ခံသည့်ဘက်က ဖြစ်သည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်း၏ အဆို အရမူ ဆိုဂါမျိုးနွယ်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်သူများ ဖြစ်သည်။

ယင်းကဲ့သို့ အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတားများ ရှိသော်လည်း ဗုဒ္ဓ ဘာသာသည် ဂျပန်ပြည်၌ ပြန့်ပွားထွန်းကားသွားပြီးလျှင် ပြည်သူလူထုကို ဆွဲ ဆောင်နိုင်သည့် အခြေအနေ ရောက်ရှိသွားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာကို နှစ်နှစ်ကာကာ သက်ဝင်ယုံကြည်သူများထဲတွင် မင်း ၃၂ ဆက်မြောက် မိကိုတာ မိကိုဒို ဆု ရွန်တင်နော်နှင့် သူ၏ မိဖုရားကြီးတို့လည်း ပါဝင်ကြသည်။

ဆုရွန်တင်နော်နှင့် သူ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မိဖုရားကြီးတွင် ၅၇၄ ခုနှစ်၌ သားတော်တစ်ပါး ဖွားမြင်လာသည်။ သားတော်၏အမည်မှာ ဥပယဒိုဟု ခေါ် သည်။ ဘုရင့်နန်းတော်တွင်းသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ခြေချလာခဲ့သည်မှာ ၃၆ နှစ်ကြာ ရှိသွားလေပြီ။ သို့ရာတွင် ဆန့်ကျင်ဘက် အင်အားစုမှာ ရှိမြဲရှိနေသည်။ ဗုဒ္ဓ ဘာသာသည် နန်းတော်ဘာသာ၊ နိုင်ငံတော်ဘာသာ နေရာမရရှိသေးသော်လည်း ဘုရင်နှင့် မိဖုရားတို့သည် ပုဂ္ဂလိကအနေဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကို သက်ဝင်ယုံကြည် သော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်နေကြသည်။

နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများ ကြားထဲတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မဟုတ်သူများ နှစ်ဂိုဏ်းကွဲနေကြသည်။ ယင်းနှစ်ဂိုဏ်းတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက အားကောင်းလာသည်။ ၅၉၂ ခုနှစ်တွင် ဘုရင်ဆုရွှန် ကွယ်လွန်သွားသည်။ ထိုဘုရင်ကို ဆိုဂါဘက်တော်သားများက အဆိပ်ကျွေးသတ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ဆိုဂါသည် ဘုရင်ဆုရွှန်ကို လုပ်ကြံရုံမျှသာမကဘဲ သားတော် ရှိတိုကုကိုလည်း ထီးနန်းမရအောင် လုပ်ထားပြီးလျှင် ဦးရီးတော်ဆုအိကို (၅၉၂-၆၂၉)အား ထီးနန်းတင်လိုက်သည်။ ရှိတိုကုကိုမူ အိမ်ရှေ့အရာအပ်နှင်းထားသည်။ အရည်အချင်းလည်းရှိ၊ ရဲစွမ်းသတ္တိလည်း ရှိသော်လည်း ရှိတိုကုသည် သူနှင့် သူ့ဖခမည်းတော်အပေါ် ပြုလုပ်သော မတရားမှုကို တုံ့ပြန်ကလဲစားချေခြင်း မပြုလုပ်ပေ။ ယင်းသို့ သည်းခံနေနိုင်ခြင်းမှာ သူကိုယ်တိုင်က ရည်မှန်းချက် ကြီးကြီးမားမားထားဟန် မတူသောကြောင့်ဟု ယူဆကြသည်။

ရှိတိုကု မွေးဖွားခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဒဏ္ဍာရီဆန်ဆန် အကြောင်းအရာများ ပြောစမှတ်ပြုကြသည်။ ယူးခြားသော ပုဂ္ဂိုလ်များ မွေးဖွားလာချိန်၌ အံ့ဖွယ်သရဲ အဖြစ်အပျက်များ ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထ ရှိသကဲ့သို့ပင် ရှိတိုကု မွေးဖွားခြင်းကိုလည်း အံ့ဖွယ်များနှင့် ဆက်စပ်ထားသည်။ ယင်းအဖြစ်အပျက်များအနက် အချို့မှာ ဟုတ်နိုင်ဖွယ်ရာမရှိဟု အချို့က ယူဆကြသည်။ ယင်းအဖြစ်အပျက်များကို ထောက်၍ ရှိတိုကုအား ဂျပန်လူမျိုးများက မည်မျှလေးစားကြည်ညိုကြသည်ဆိုသည်ကို သိရှိနိုင်ပေသည်။ ရှိတိုကု သားတော်လေးကို မမွေးဖွားမီ သူ၏ မယ်တော်မိဖုရားသည် နန်းတော်မှထွက်၍ နန်းတော် အနီးအနားတစ်ဝိုက်၌ လမ်းလျှောက်သည်။ ထို့နောက် မြင်းစောင်းထဲ ဝင်သွားသည်။ မြင်းစောင်းထဲအဝင် တံခါးဝ၌ပင် ရှိတိုကုကို ဖွားမြင်သည်။ မြင်းစောင်း၌ မွေးဖွားသောကြောင့် ဥပယဒိုဟု မှည့်ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဖွားမြင်စဉ်၌ မိခင်သည် ဘယ်လို အဝေဏိက ဝေဒနာမျိုးကိုမှ မခံစားရပေ။ မွေးမွေးချင်း ကလေးသည် စကားစ၍ပြောသည်။ အတန်ငယ် ကြီးပြင်းလာသောအခါတွင် သူငယ်သည် သာမန်လူဆယ်ယောက် စကားပြောနိုင်သည့် စွမ်းအားဖြင့် စကားပြောနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် သူငယ်၏ ဒုတိယအမည်သည် တိုယိုတိုမိမိဟု တွင်လာခြင်းဖြစ်သည်။ သူ၏ ထူးခြားမှုအမျိုးမျိုးတို့ကြောင့် သူ၏ အမည်နာမများလည်း ဆယ့်နှစ်မျိုးလောက် ရှိနေသည်။ သို့ရာတွင် အထက်ပါ အမည်နာမနှစ်မျိုးမှာ ပို၍ ထင်ရှားသည်။

ရှိုတိုကု၏ မွေးဖွားပုံဇာတ်လမ်းကို သိဒ္ဓတ္ထ မွေးဖွားပုံဇာတ်လမ်းကို ပုံတူယူ၍ ပြောကြပုံရသည်။ မတ်တတ်ရပ် မွေးဖွားခြင်း၊ မွေးဖွားစဉ်က အဝေဏိက ဝေဒနာ မခံစားရခြင်း စသည်တို့သည် သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား မွေးဖွားစဉ်၌ လည်း ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်။ သိဒ္ဓတ္ထမင်းသားသည် မွေးမွေးချင်း လမ်းလျှောက်သည်။ ယင်းပုံစံကို အတုယူလျက် ရှိုတိုကုအား မွေးမွေးချင်း စကားပြောသည်ဟု ဖန်တီးထားကြပုံရသည်။ မဇ္ဈိမနိကာယ် အဋ္ဌကထာ၏ အဆိုအရ သာမန်ရိုးရိုး လူတစ်ယောက် စကားတစ်ခွန်းပြောသည့် အချိန်ကာလအတွင်း၌ ရှင်အာနန္ဒာသည် စကားလုံးရေ ရှစ်ဆယ်ကို ပြောဆိုနိုင်သည်။ ရှင်အာနန္ဒာ စကားတစ်လုံးတစ်လုံး ပြောဆိုသည့် အချိန်ကာလအတွင်း၌ မြတ်စွာဘုရားသည် စကားလုံးဆယ်ခြောက်လုံးကို ပြောဆိုတော်မူနိုင်သည်။ ယင်းအဖြစ်အပျက်ကို တုလျက် ရှိုတိုကုကို သာမန်လူ ရိုးရိုးလူဆယ်ယောက် စွမ်းအားဖြင့် စကားပြောဆိုနိုင်သည်ဟု အမွမ်းတင်ထားကြပုံရသည်။

ရှိုတိုကုသည် ကိုရိုးယား ရဟန်းတော် တျေကျေထံမှ ဗုဒ္ဓတရားတော်ကို သင်ကြားဆည်းပူးသည်။ တရုတ်စာပေကိုလည်း တစ်ဖက်ကမ်းခပ် တတ်မြောက်သည်။ တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်သည့်တာဝန်ကို မထမ်းရွက်ခင် ခမည်းတော်၏ အလိုဆန္ဒအရ အိမ်ရှေ့မင်းသားဘဝဖြင့် နေရစဉ်ကပင် ရှိုတိုကုသည် ဆန့်ကျင်ဘက်များကို ရင်ဆိုင်ရသည်။

သူ၏မကိုဋ်၌ ဝေဿဝဏ္ဏ၊ ဝိရဋ္ဌက၊ ဓတရဋ္ဌ၊ ဝိရပက္ခ နတ်မင်းကြီးလေးပါးတို့၏ ရုပ်ပုံများကို ထွင်းထုပြီးလျှင် ရှိုတိုကုသည် စစ်ချီလေ့ရှိသည်။ စစ်အောင်နိုင်သောအခါ ယခုခေတ် အိုဆာကာခေါ် နန်ဝါ၌ နတ်မင်းကြီးလေးပါးတို့၏ နတ်ကွန်း (တင်နော်ဂျီ)ကို ဆောက်လုပ်ကိုးကွယ်သည်။

ခစ်နှစ် ၅၉၂ ခုနှစ်၌ တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ် မင်းလုပ်ရသည့် တာဝန်ကို ယူလျှင်ယူချင်း ရှိုတိုကုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ကြေညာလိုက်ပြီးလျှင် ယခုခေတ် အိုဆာကာ၌ တင်နော်ဂျီကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသည်။ ထိုအဆောက်အအုံမှာ ဘုရားကျောင်း သက်သက်မျှသာမကဘဲ စာပေ၊ ဓမ္မ၊ ဒဿနပညာရပ်များ ပို့ချရာ တက္ကသိုလ်ကျောင်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။ ရှိုတိုကုကိုယ်တိုင် မဇ္ဈိမက (နာဂါဇန) ဒဿနကို အထူးလေ့လာ ဆည်းပူးသည်။

၆၀၇ ခုနှစ်၌ ရှိုတိုကုသည် လူဝတ်ကြောင် စာသင်သားများနှင့် ရဟန်းတော်များကို ပညာသင်ကြားဆည်းပူးရန် ကိုရိုးယားနှင့် တရုတ်နိုင်ငံသို့ စေလွှတ်

သည်။ ရှိတို့က ထီးနန်း စတင်စိုးစံစဉ်အခါက ဂျပန်နိုင်ငံသည် အနုပညာ ထွန်းကားပြန့်ပွားခြင်း မရှိသေးပေ။ ရှိတို့ကသည် နိုင်ငံရပ်ခြားသို့ ပညာတော် သင်များကို စေလွှတ်ရုံမျှသာမကဘဲ နိုင်ငံရပ်ခြားမှ ပန်းချီ၊ ပန်းပု စသော အနုပညာရှင်များနှင့် လက်မှုပညာရှင်များကိုလည်း အမြောက်အမြား ပင့်ဖိတ်လျက် ဂျပန်ပြည်ကို အနုပညာ၊ လက်မှုပညာ ကြွယ်ဝသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်အောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။ တရုတ်နှင့် ကိုရီးယားသို့သွားကြသော ပညာတော် သင်များသည် နိုင်ငံရေးဒဿန၊ တရုတ်အက္ခရာ အရေးအသား၊ အနုပညာ စသော နယ်ပယ်များ၌ ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်သူများ ဖြစ်လာကြသည်။

ရှိတို့ကသည် စွယ်စုံရပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည့်အပြင် ဂျပန်၏ ကံကြမ္မာဖန်တီး တည်ဆောက်သူလည်း ဖြစ်သည်။ ၆၀၄ ခုနှစ်၌ ရှိတို့ကသည် ဥပဒေ ၁၇ ခု ပါရှိသော ဂျပန်၏ ပထမဆုံး အုပ်ချုပ်မှုဥပဒေကို ရေးဆွဲသည်။ ထိုဥပဒေသည် ယနေ့ထက်တိုင် ဂျပန်နိုင်ငံ၏ ဂုဏ်ယူစရာဖြစ်နေသည်။ ထိုဥပဒေ တစ်နေရာ၌ ဤသို့ဆိုထားသည်။

“တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး သဘောထားကွဲလွဲသော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့သည် စိတ် လိုက်မာန်ပါ မပြုလုပ်သင့်ကြပေ။ လူတိုင်းလူတိုင်းတွင် ကိုယ်ပိုင်ဦးနှောက် ရှိကြသည်။ ဦးနှောက်တိုင်း ဦးနှောက်တိုင်းသည် ကိုယ်ပိုင်ထူးခြားချက် ရှိသည်။ တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ အမြင်၌ သင့်လျော်သည်ဟု ထင်မြင်သောအရာသည် အခြားတစ်ဦးတစ်ယောက်၏ အမြင်၌ မသင့်လျော်သောအရာ ဖြစ်ချင်ဖြစ်နေ နိုင်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် အမှားမရှိသော ရသေ့ရဟန်းများလည်း မဟုတ်ပေ။ လူပြိန်းလူအများလည်း မဟုတ်ပေ။ ကျွန်ုပ်တို့အားလုံး သာမန်ရိုးရိုးလူများသာ ဖြစ်ကြသည်။”

အခြားဥပဒေပုဒ်မ တစ်ခု၌ ဤသို့ဆိုထားသည်။ “ရတနာသုံးပါးကို လှိုက်လှိုက်လှဲလှဲ လေးစားကြည်ညိုပါ။ ဗုဒ္ဓ၊ ဓမ္မ၊ သံဃာ ရတနာသုံးပါးသည် သတ္တဝါအားလုံး၏ ခိုလှုံလဲလျောင်းရာ ဖြစ်သည်။ လူသားအားလုံး၏ ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်ရာ ဖြစ်သည်။ ရတနာသုံးပါးကို မေ့ထား၍ရမည့် အဘယ်ကဲ့သို့သော လူသားမျိုး ရှိနိုင်မည်နည်း။ လူဆိုးလူမိုက်သည် အရေအတွက် အလွန်တရာ နည်း၏။ အကယ်၍ ယထာဘူတကျစွာ နားဝင်အောင် သင်ကြားပြောပြပါက လူတိုင်း ယင်းအမှန်တရားကို နားလည်သဘောပေါက်ပေလိမ့်မည်။ ရတနာသုံး ပါး၏ အကူအညီမပါဘဲနှင့် မည်သူ မကောင်းမှု ကင်းရှင်းအောင် လုပ်နိုင်မည် နည်း။”

မှူးမတ်များ၊ မင်းမှုထမ်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်း ထိုဥပဒေ၌ “ပုဂ္ဂလိကအကျိုးနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးများကို လျစ်လျူရှုထားပါ။ အားလုံး အကျိုးရှိမည့် အလုပ်ကို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် မှူးမတ်များနှင့် မင်းမှုထမ်းများ၏ လမ်းစဉ်ဖြစ်၏” ဟူ၍ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

ဒွါဒသမနှင့် ပန္နရသမဥပဒေပုဒ်မ၌ အခွန်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အစိုးရ၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို ရှင်းလင်းပြောပြထားသည်မှာ မည်သည့်နိုင်ငံ မည်သည့်အစိုးရ အနေနှင့်ဖြစ်ဖြစ် အလေးထားရမည့် အချက်ဖြစ်သည်။

အုပ်ချုပ်သူ လူတန်းစားနှင့် အအုပ်ချုပ်ခံ လူတန်းစားတို့ အချင်းချင်း အဆင်ပြေစေရန်အတွက် ရှိတိုကုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ကြားအောင်သွယ်အဖြစ် ဖန်တီးထားသည်။ “ဂျပန်လူမျိုးတို့သည် အမျိုးဇာတ်တစ်ခုတည်း ဖြစ်၏။ အချင်းချင်း မည်ကဲ့သို့သော ကွဲပြားခြားနားချက်မျိုးမှ မရှိသင့်” ဟူ၍ ရှိတိုကုက အဆိုပြုထားသည်။

ရှိတိုကုသည် စိတ်ကူးယဉ်သမားလုံးလုံး မဟုတ်ပေ။ စာမတတ် ပညာမတတ်သော ဂျပန်လူမျိုးတို့ကို စာတတ်အောင် ပညာတတ်အောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။ အမျိုးအနွယ် ကွဲပြားခြားနားနေသော ပဒေသရာဇ်တို့ အုပ်ချုပ်မှုအောက်၌ တကွတပြားစီ ဖြစ်နေသည့် ဂျပန်ကို ရှိတိုကုသည် ညီညွတ်စည်းလုံးမှု ရှိသွားအောင် ကြိုးစားသည်။ နိုင်ငံစည်းလုံးညီညွတ်ရေးအတွက် ပညာသင်ကျောင်းမှာ ဖွင့်လှစ်ခြင်း၊ ဆေးရုံများ တည်ဆောက်ခြင်း စသော အများပြည်သူ အကျိုးရှိမည့် လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်သည်။

ရှိတိုကုသည် မိမိနိုင်ငံအား ကြွယ်ဝချမ်းသာပြီး အမှီအခို ကင်းမဲ့သွားစေရန်အတွက် ကောက်ပဲသီးနှံအသစ်များ ထွက်သည့် လယ်ယာစိုက်ပျိုးခြင်း အလုပ်ကို အားပေးအားမြှောက် ပြုလုပ်ပြီးလျှင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ဂျပန်ကို ကြီးပွားတိုးတက်အောင် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်သည်။ ရှိတိုကုသည် ဂျပန်နိုင်ငံ၌ ပထမဦးဆုံး လမ်းစတင် ဖောက်လုပ်သူဖြစ်သည်။

ဘုရင့်သားတော် ရှိတိုကုသည် အဆင့်မြင့် တရားဟောဆရာတစ်ဦး ဖြစ်သည့် အပြင် ကျမ်းပြုဆရာတစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ တရားဟောပလ္လင်ပေါ်၌ ထိုင်လျက် ရှိတိုကု တရားဟောချိန်၌ ကလေးလူကြီးမရွေး တရားနာပရိသတ်

ထောင်ပေါင်းများစွာ လာပြီး တရားနာလေ့ရှိကြသည်။ ရှိတိုကုသည် သဒ္ဓမ္မပုဏ္ဏရိက၊ ဝိမလကိတ္တိနိဒ္ဒေသ၊ မာလာဒေဝီ သီဟနာဒသုတ်များ၏ အဖွင့်ကျမ်းများကို ရေးသားပြုစုသည်။ ယင်းအဖွင့်ကျမ်းမှာမူ လက်ရေးမူဖြင့် ယနေ့ထက်တိုင် ရှိနေသေးသည်။ သူ၏ အရီးတော် ဘုရင်မကြီး၏ အမိန့်ဖြင့် ရှိတိုကုသည် မာလာဒေဝီ သီဟနာဒသုတ်နှင့် ပတ်သက်ပြီး သုံးရက်တိတိ တရားဟောကြားသည်။ ထိုနည်းအတူ အိုကမိတို နန်းတော်တွင်လည်း သဒ္ဓမ္မပုဏ္ဏရိက အကြောင်းကို ဟောကြားသည်။ ရှိတိုကု၏ အရည်အချင်းနှင့် ထူးခြားသော ပညာဉာဏ်ကို တွေ့ရသောအခါ ဘုရင်မင်းကြီးသည် အထူးပင် အားရဝမ်းသာ ဖြစ်သွားသည်။ ဘုရင်မကြီးသည် ရှိတိုကုအား ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသော လယ်မြေကွက်ကို အပိုင်စားပေးသနားသည်။ ယင်းလယ်မြေကွက်ကို ဘုရင့်သားတော်က အိဆန်ကျောင်းတော်အား လှူဒါန်းလိုက်သည်။

သဒ္ဓမ္မပုဏ္ဏရိက (မဟာယာန)၌ ဗုဒ္ဓက ဤသို့ ဟောကြားတော်မူသည်။

“မိမိ၏ ဆင်းရဲဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်အောင် မကြိုးစားပါနှင့်။ သတ္တဝါ တစ်ယောက်တလေမျှပင်ဖြစ်စေ ဆင်းရဲဒုက္ခ ခံစားနေရပါက မိမိ၏ လွတ်ငြိမ်းမှုကို မစဉ်းစားဘဲ ထိုဒုက္ခခံနေရသူ ဆင်းရဲဒုက္ခက လွတ်ငြိမ်းသွားအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ရမည်။”

မိမိအကျိုးကိုစွန့်လျက် သူတစ်ပါး၏ အကျိုးဆောင်ဘဝဖြင့် နေသွားရန် ဆုံးမဥပဒေသ ပေးထားသော ကျမ်းဂန်ကို ရှိတိုကုက သူ ဟောသည့်တရား၏ အခြေခံအထောက်အထား ပြုလုပ်ထားသည်။ အိမ်ရှေ့သားတော် ရှိတိုကု၏ ရည်မှန်းချက်မှာလည်း ထိုအတိုင်းပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းရည်မှန်းချက်မျိုးထားသည့် အခြားအဖော်အပေါင်း အမြောက်အမြား ပေါ်ပေါက်လာစေလိုသည့်ဆန္ဒ ရှိတိုကုတွင် ရှိနေသည်။ ဝိမလ ကိတ္တိနိဒ္ဒေသလည်း ရှိတိုကု၏ ရည်မှန်းချက်ကို ထောက်ခံအားပေးသည့် သုတ်ဖြစ်သည်။ ထိုသုတ်၌ ဝိမလကိတ္တိအကြောင်းကို ဤသို့ဆိုထားသည်။

“ဝိမလကိတ္တိသည် ဝေသာလီမှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် သူတော်စင် ဥပါသကာတစ်ယောက် ဖြစ်သည်။ ပြည်သူပြည်သားသည် သူ၏ အမိ ဖြစ်သည်။ အားလုံးအပေါ် မေတ္တာထားခြင်းသည် သူ၏ အဖဖြစ်သည်။ သတ္တဝါအားလုံးသည် သူ၏ အဆွေခင်ပွန်းဖြစ်သည်။ တပ်မက်မှုကင်းခြင်းသည် သူ၏ နေရာဖြစ်သည်။ ရောင့်ရဲခြင်းသည် သူ၏ မယားဖြစ်

သည်။ ကရုဏာသည် သူ၏ သမီးဖြစ်သည်။ သစ္စာတရားသည် သူ၏ သားဖြစ်သည်။ ယင်းကဲ့သို့ အိမ်ထောင်ရှင်ဘဝဖြင့် နေထိုင်သော်လည်း ဝိမလကိတ္တိသည် လောကီအနှောင်အဖွဲ့များမှ ကင်းလွတ်နေသူဖြစ်သည်။”

ယင်းသုတ်၏ အဖွင့်ကို ရှိတိုကုက ဤသို့ ရေးသားထားသည်။ ဝိမလကိတ္တိသည် တရားအမြင် ရနေပြီဖြစ်သော မုနိဖြစ်သည်။ သူ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝသည် ရာဂနှင့် ဒေါသဘောင်အပြင်ဘက် ရောက်နေပြီ။ သူ၏ စိတ်နှလုံးသည် တိုင်းပြည်နှင့် လူ့လောက၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများအပေါ်တွင် တွယ်တာကပ်ငြိမှု ကင်းနေပြီ။ သူ၏ အတွင်းသန္တာန်၌ အပိုင်းအခြားမရှိသော ကရုဏာရှိနေသည်။ ထို့ကြောင့် ကရုဏာအနန္တဖြင့် စေ့ဆော်အပ်သည်ဖြစ်၍ အိမ်ထောင်ရှင်ဘဝဖြင့် နေထိုင်သွားပြီးလျှင် အမြဲမပြတ် သူတစ်ပါး အကျိုးစီးပွားကိုသာလျှင် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေသည်။ ရှိတိုကုသည် ဝိမလကိတ္တိ၏ ပုံစံအတိုင်း သူ့ဘဝကို ပုံသွင်းထားသည်ဆိုသည်မှာ ယုံမှားသံသယဖြစ်ဖွယ် မရှိပေ။

ဗာရာဏသီမှ မိဖုရား သီရိမာလာသည် ဗုဒ္ဓ၏ စံပြုတပည့် ဒါယိကာမတစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သီရိမာလာသည် မိဘ၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကိုသိသည်။ မိဖုရားဘဝဖြင့် နေသော်လည်း ဗုဒ္ဓ၏ ရှေ့တော်မှောက်၌ မိမိ၏ တာဝန်ဝတ္တရားနှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့ ဝန်ခံကတိထားသည်။ “တပည့်တော်မ၏ ရှိသမျှ ပစ္စည်းဥစ္စာကို ဆင်းရဲသူ ဆင်းရဲသားနှင့် ခိုကိုးရာမဲ့များအတွက် ပေးလှူထားပါသည်။ တပည့်တော်မသည် ဆင်းရဲဒုက္ခ ရောက်နေသူများအား အစွမ်းကုန် ကူညီစောင့်ရှောက်ပါမည်။ ယင်းကို ပြုလုပ်ရန်အတွက် အသက်စွန့်ရစေကာမူ တပည့်တော်မ နောက်တွန့်လိမ့်မည် မဟုတ်ပါ။”

ရှိတိုကုသည် သီရိမာလာ၏ ပုံစံအတိုင်း မိမိ၏အရီးတော် ဘုရင်မအား ကျင့်ကြံပြုလုပ်စေလိုသည့် စိတ်ဆန္ဒရှိသည်။ ခိုကိုးရာမဲ့ ဒုက္ခသည်များနှင့် ရောဂါသည်များအား ပြုစုစောင့်ရှောက်ရန် တိုင်းပြည်နိုင်ငံ အနှံ့အပြား၌ ဒုက္ခသည်စခန်းများကို တည်ထောင်ဆောက်လုပ်ပေးသည်။

ယင်းပြည်သူ့အကျိုးဆောင် လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေသည့်ကြားကပင် ရှိတိုကုသည် အတွင်းစိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သန့်စင်ရေး၊ မှန်ကန်မွန်မြတ်ရေးအတွက်လည်း ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။ ဟိုယုံကျိ ကျောင်းတိုက်၌ အဆောင်ရှစ်ဆောင်ရှိသော ကျောင်းသည် ယနေ့ထက်တိုင် ထင်ရှားရှိနေသည်။

ထိုကျောင်း၌ ရှိတိုကုသည် ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာ ပွားများအားထုတ်ခဲ့သည်။ ထိုကျောင်း၌ ကိုးကွယ်တည်ထားသော ဘုရားအလောင်း အဝလောကီတေရွရ၏ သစ်သားရုပ်တုတော်မှာ သူ၏ ယင်းစိတ်သဘောကို ဖော်ပြသည့်သဘောဖြင့် ရှိတိုကုကိုယ်တိုင် သူ့လက်ဖြင့် ထုလုပ်ကိုးကွယ်ထားသည့် ရုပ်တုတော်ဖြစ်သည်။ ယင်းရုပ်တုတော်ကို ဖူးတွေ့ရသူ မှန်သမျှသည် “ရှိတိုကုလက်နှင့် ထိလိုက်သည့် အရာမှန်သမျှ ပြောင်ပြောင်မြောက်မြောက်ပင် ရုပ်လုံးပေါ်လာသည်” ဟူ၍ ထင်မြင်ချက်ပေးကြသည်။

ရှိတင်နော်ဂျိကျောင်းသည် တစ်မျိုးသားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သည့် ဘာသာရေးဌာနသဖွယ် ဖြစ်နေသည်။ ဂျပန်ပြည်၌ရှိသော ဘာသာရေး ဌာနများစွာတို့သည် ရှိတင်နော်ဂျိ၏ ပုံစံနမူနာအတိုင်း လိုက်လုပ်ကြသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်ကြီးကို တည်ဆောက်ပြီးသောအခါ ရှိတိုကုသည် မိမိ၏ ခမည်းတော် အထိမ်းအမှတ်အဖြစ်ဖြင့် အခြား အဆောက်အအုံတစ်ခုကို တည်ဆောက်ပြန်သည်။ ယင်းအဆောက်အအုံကို စာသင်ကျောင်းအတွက် အသုံးပြုသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်နှစ်တိုက်အပြင် ရှိတိုကုသည် အခြားကျောင်းတိုက် ငါးတိုက်ကိုလည်း ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသေးသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်ကြီးများကို ဗဟိုထားလျက် ရှိတိုကုသည် ဂျပန်နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံလုံး၌ ဗုဒ္ဓ ဓမ္မ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးကို ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်ဟု ယုံကြည်ရသည်။

ယင်းကျောင်းကြီးများမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ နာလန္ဒကျောင်းတိုက်ကြီးကဲ့သို့မူ ကြီးကျယ်ခြင်း ရှိဟန်မတူပေ။ သို့ရာတွင် သူ့နည်းနှင့်သူ တည်ဆောက်ထားသည့် ကျောင်းတိုက်ကြီးများ ဖြစ်သည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်ကြီးများ၌ အနုပညာ၊ သိပ္ပံပညာ၊ ဘာသာဗေဒ၊ စာပေ၊ သမိုင်း၊ ဒဿနဗေဒ၊ နိုင်ငံရေးပညာများနှင့် တကွ အခြားတိုင်းပြည် တိုးတက်ရာ တိုးတက်ကြောင်း ပညာရပ်များကိုလည်း သင်ကြားပေးသည်။

ယင်းကျောင်းတိုက်ကြီးများသည် ဂျပန်နိုင်ငံအား တိုးတက်ကြီးပွားအောင်၊ ကြွယ်ဝအောင် လုပ်ကြသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်များအနက် ဟိုယုံဂျိကျောင်းတိုက်သည် အဓိကအကျဆုံး ဖြစ်သည်။ ဟိုယုံဂျိကျောင်းတိုက်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအတွက် ဗုဒ္ဓဂယာသဖွယ် ဖြစ်နေပြီး ဂျပန်အမျိုးသား စည်းလုံးညီညွတ်ရေး၏ ရုပ်လုံးသဖွယ် ဖြစ်နေသည်။

ရည်ရွယ်ချက် မြင့်မားပြီး ဘာသာရေးစိတ်ဓာတ် ထက်သန်ကြီးမားသော

ဘုရင်တို့သည် အုပ်ချုပ်ရေး၌ အောင်မြင်မှုမရှိသော ဘုရင်ဖြစ်နေတတ်သည်။ သို့သော်လည်း ရှိတိုကုသည် ရည်မှန်းချက်နှင့် လက်တွေ့ လုပ်ဆောင်မှုအပိုင်း ထူးထူးခြားခြား ရောနှောပေါင်းဆုံနေသော ဘုရင်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးကို ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ရာ၌ သူ၏ အပြုအမူသည် သူ၏ ဘုရင်အဖြစ်နှင့် လိုက်လျောကိုက်ညီလှသည်။ ရှိတိုကုသည် ၆၀၇ ခုနှစ်၌ တရုတ်နှင့် တိုက်ရိုက် နိုင်ငံရေးအရ ဆက်သွယ်မှုကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ မိမိ သံတမန်တစ်ဦးကို စေလွှတ်၍ တရုတ်ဘုရင် ယန်တီ (၆၀၇-၆၁၇)ထံ ပေးပို့သော သဝဏ်လွှာ၌ ရှိတိုကုသည် “နေထွက်တိုင်းပြည် (ဂျပန်) ဘုရင်ထံမှ နေဝင်တိုင်းပြည် (တရုတ်) ဘုရင်ထံ သဝဏ်လွှာ ပါးလိုက်ပါသည်” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ ထိုသဝဏ်လွှာကို ဖတ်ရသော တရုတ်ဘုရင်သည် အကြီးအကျယ် ရာဇမာန်ရှသွားသည် ဖြစ်၍ ဝိုင်းဝန်းဖျောင်းဖျကြရသည်။

တရုတ်ဘုရင်က “ဘုရင်ယာမာမို၏ သားတော်ထံ သဝဏ်လွှာပါးလိုက်သည်” ဟူ၍ အကြောင်းပြန်ကြားလိုက်သည်။ ဤတွင် ရှိတိုကုက “အရှေ့မှ နေထွက်ဘုရင်က အနောက်ဘက်ဘုရင်ထံ သဝဏ်လွှာ ပါးလိုက်ပါသည်” ဟု တစ်ဖန် သဝဏ်လွှာ ပြန်ပို့လိုက်သည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် ရှိတိုကုသည် တရုတ်နိုင်ငံအား မိမိနှင့် တန်းတူရည်တူပင် ဆက်ဆံသည်။

သူ၏ အုပ်ချုပ်မှုသက်တမ်း အနှစ် ၃၀ ကာလအတွင်း၌ ရှိတိုကု မည်သို့မည်ပုံ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည် ဆိုသည်ကို ဂျပန်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသော ပညာရှင် ဒေါက်တာ မဆာဟာရအာနေဆာကီက ဤသို့ ရေးသားသည်။

“ရှိတိုကု၏ အနှစ် ၃၀ ကြာ အုပ်ချုပ်ရေး သက်တမ်းကာလသည် ဂျပန်သမိုင်း၌ ခေတ်သစ် ထူထောင်သော ကာလဖြစ်၏။ ရှိတိုကုသည် ဂျပန်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဂျပန်အမျိုးသား စည်းလုံးရေးကို တည်ဆောက်သော ဗိသုကာဖြစ်၏။ ရှိတိုကုသည် အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုကို တည်ဆောက်၏။ ဗုဒ္ဓတရားတော်၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နမူနာစံပြများဖြင့် ဂျပန်လူမျိုးများအား အတွင်းစိတ်ဓာတ် မြင့်မားလာစေရန် လှုံ့ဆော်အားပေး၏။ လမ်းညွှန်လမ်းပြ ပြုလုပ်၏။ ရှိတိုကုသည် ဂျပန်လူမျိုး

များအား အနုပညာ၊ သိပ္ပံပညာအပြင် အခြားယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာများနှင့် ပတ်သက်၍ ပညာပေးခဲ့၏။ နှောင်းခေတ်လူများသာမက ခေတ်ပြိုင်လူများကပင် ရှိတိုကုအား ဘုရားအလောင်း အဝလောကိတေရွရ၏ ကိုယ်ပွားအဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆကြသည်မှာ သဘာဝကျ၏။ ထက်သန်သော လုံ့လဝီရိယ၊ ကြီးမားသော ရည်မှန်းချက်၊ ထက်မြက်သော ပညာဉာဏ်တို့သည် ရှိတိုကု၏ ပုဂ္ဂလိက ဝိသေသများ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်းပုဂ္ဂလိက ဝိသေသများ၏ အခြေခံအကြောင်းတရားမှာ ဗုဒ္ဓတရားတော် ဖြစ်သည်ဟူ၍ ဆိုရပေလိမ့်မည်။ ဗုဒ္ဓတရားတော်ကသာလျှင် ရှိတိုကုအား ပညာဉာဏ် ကြွယ်ဝအောင်၊ စိတ်ဓာတ်မြင့်လာအောင် လုပ်ပေး၏။ ထို့ပြင် ဗုဒ္ဓတရားတော်ကသာလျှင် မြင့်မားသော ရည်မှန်းချက်ကို အမျိုးသားဘဝ၏ အခြေခံအုတ်မြစ်အဖြစ် ပြုလုပ်ရာ၌ အောင်မြင်မှု ရရှိစေရန် ရှိတိုကုအား အကူအညီ အထောက်အပံ့ပေး၏။”

ဟိုယုံကျိကျောင်းသည် ဂျပန်နိုင်ငံ၏ ရှေးဟောင်းအကျဆုံးကျောင်း ဖြစ်သည်။ ထိုကျောင်းကို ရှိတိုကုသည် ခရစ်နှစ် ၅၈၆-၈၇ ခုနှစ်တွင် တည်ဆောက်သည်။ တစ်ကြိမ် မီးလောင်သွားသေးသည်။ ယခု ထင်ရှားရှိနေသောကျောင်းမှာ ၇၉၃ ခုနှစ်တွင် အသစ်တစ်ဖန် ပြန်လည်ဆောက်သောကျောင်း ဖြစ်သည်။ ဟိုရိုမိယန်ဘူတာမှ ဘတ်စ်ကားစီးသွားလျှင် ဟိုယုံကျိကျောင်းအရောက် တစ်နာရီ၊ တစ်နာရီခွဲမျှသာ သွားရသည်။

ဂျပန်၏ ခြောက်သယောင်းနေသော မြေကို မြေဩဇာကောင်းလာအောင် ဗုဒ္ဓတရားတော် ရေကြည်ဖြင့် ရှိတိုကုသွန်းလောင်းသော နေရာများထဲတွင် ဟိုယုံကျိသည် အဓိကအကျဆုံး ဖြစ်သည်။ ထိုကျောင်းတိုက်၌ပင် ဂျပန်သည် ယဉ်ကျေးမှု၊ အနုပညာ၊ သိပ္ပံပညာ၊ ဘာသာတရားနှင့် စပ်ဆိုင်သော ပညာရပ်များကို စတင်သည်။ အောင်မြင်ထမြောက်မှုလည်း ရလာခဲ့သည်။ ဟိုယုံကျိကျောင်းတိုက်ရှိ သစ်သားအဆောက်အအုံကြီးသည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ရှေးအကျဆုံး သစ်သားအဆောက်အအုံအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုကြသည်။ ဂျပန်၏ ရှေးဟောင်းရုပ်တု၊ အနုပညာ၊ ပန်းချီပညာနှင့် စပ်ဆိုင်သော လက်ရာများကို ဟိုယုံကျိကျောင်းတိုက်၌ တွေ့ရှိနိုင်သည်။ ၁၉၃၅ ခုနှစ်က ဂျပန်ရောက်သွားသော ရာဟုလာသံကိစ္စည်းသည် ဟိုယုံကျိကျောင်းကို လေ့လာလျက် ထိုကျောင်းအကြောင်းကို ဤသို့ရေးထားသည်။

“ဟိုယုံဂျီကျောင်းသည် မြေညီမြေပြန့်ပေါ်၌ နံရံတံတိုင်းများဖြင့် ကာရံထားအပ်သည်။ အတွင်းသို့ဝင်ရန် အဓိကဝင်ပေါက်မှာ တောင်ဘက်၌ရှိသည်။ ဟိုယုံဂျီကျောင်းကို ကြည့်ရှုရန် နေ့စဉ်နေ့တိုင်း လူပေါင်း ထောင်ပေါင်းများစွာ တို့လည်း လာရောက်ကြသည်။ ကျောင်းသူကျောင်းသားများအတွက် ဟိုယုံဂျီသည် ဂျပန်သမိုင်း၏ သက်ရှိစာသင်ကျောင်း ဖြစ်နေသည်။ ဆရာများသည် နေရာတိုင်း နေရာတိုင်းနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ ပစ္စည်းဝတ္ထုတိုင်း ပစ္စည်းဝတ္ထုတိုင်းနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း အသေးစိတ် ရှင်းလင်းပြောပြကြသည်။ ထိုနေ့ကလည်း ကျောင်းသူကျောင်းသားများသည် အုပ်စုများဖွဲ့လျက် လာရောက်ကြသည်။ တောင်ဘက် ဝင်းတံခါးမကြီးသည် တံတိုင်းကြီးနှင့် ကပ်နေသည်။ ထို့နောက် အဆင့်နှစ်ဆင့်ရှိသော အလယ်တံခါးသည် အလယ်၌ရှိနေသော ကျွန်းတိုင်ကြီးများနှင့်အတူ ကျက်သရေ ရှိလှပေသည်။ ယင်းအလယ်တံခါး၌ တံခါးစောင့် သစ်သားနတ်ရုပ်များရှိသည်။ ယင်းတံခါးမှာ ရှစ်ရာစု အစပိုင်းလောက်က လုပ်ထားသော တံခါးဖြစ်သည်။ ရုပ်တုများလည်း ထိုအချိန်က ရုပ်တုများ ဖြစ်ဟန်ရှိသည်။ အလယ်တံခါးကို လွန်သွားသောအခါ ခန်းမကြီးထဲ ရောက်သွားသည်။ ထိုခန်းမကြီးထဲ၌ အဓိကနတ်ကွန်းရှိသည်။ ဝဲဘက်၌ အဆင့်ငါးဆင့်ရှိသော ပုထိုးရှိပြီး ယာဘက်၌ အဓိက နတ်ကွန်းရှိသည်။ ပထမဦးစွာ အဓိကနတ်ကွန်းသို့ ရောက်သွားသည်။ လမ်းညွှန်က ပထမ ကျွန်ုပ်တို့ကို ရှေ့ဘက်ဝရန်တာသို့ ခေါ်သွားသည်။ ထိုနေရာ၌ ကျွန်ုပ်တို့အား ဖျင်ဖိနပ် စီးဖို့ပေးသည်။ ဂျပန်ဘုရားကျောင်းများ၌ ဖိနပ်စီးဝင်ခြင်းသည် မသင့်လျော် မလျောက်ပတ်ဟု ယူဆထားကြသည်။ ထိုနည်းအတိုင်းပင် သူတို့၏ အမျိုးသားဟန်ဖြင့် ဆင်ပြင်ထားသော အိမ်တွင်းသို့လည်း ဖိနပ်စီးဝင်ခြင်းသည် မသင့်လျော် မလျောက်ပတ်ပေ”

ရှိုတိုကုသည် ဗုဒ္ဓတရားနှင့် အတူတကွ ဂျပန်အတွေးအခေါ်နှင့် အစဉ်အလာ ယုံကြည်ချက်များကိုလည်း လေးစားမှုရှိသည်။ ရှေးဟောင်း နတ်ဒေဝီဒေဝတာများအား ဗုဒ္ဓဘာသာ နတ်ဒေဝီဒေဝတာများအဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆထားသည်။ ကောင်းကင်ပေါ်က နတ်နှင့် မြေအောက်က နတ်အား လေးစားမှုကို ပြရန်အတွက် ကြီးမားသော ပွဲသဘင်များကို ဆင်ယင်ကျင်းပသည်။ သို့သော်လည်း ရှိုတိုကုသည် အထက်တန်းလွှာများ ကိုးကွယ်သော ရှင်တိုဘာသာကိုမူ အပြင်းအထန် ဆန့်ကျင်သည်။ ရှိုတိုကု၏ အမြင်၌ ဘာသာတရားနှစ်ခုသည်

ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေသည်။ ရှင်တို့ဘာသာသည် ထင်ရှားရှိသည့် အရာဝတ္ထု နှင့်သာလျှင် ပတ်သက်ဆက်နွှယ်နေပြီး ကွန်ဖြူရှပ်ဘာသာသည် ထင်ရှားမရှိ သည့် အရာဝတ္ထုနှင့်သာလျှင် ပတ်သက်ဆက်နွှယ်နေသည်။

၆၂၁ ခုနှစ်၌ ရှိတို့က ကံကုန်သွားသည်။ ထိုအချိန်က အကြောင်းကို ရှေးဟောင်း သမိုင်းဆရာတစ်ယောက်က ဤသို့ ရေးသားထားသည်။ “လယ် ထွန်နေသူများသည် ထွန်သွားကို ရပ်ထားကြသည်။ မောင်းထောင်းနေကြသူ များသည် မောင်းကို ရပ်ထားကြသည်။ အားလုံးက ‘နေနှင့်လ ကွယ်သွားကြ ပြီ။ ပထဝီမြေကြီးနှင့် အာကာသကောင်းကင်သည် အစိတ်စိတ် အမြွှာမြွှာ ဖြစ် သွားပြီ။ ငါတို့ ဘယ်သူ့ကို အားကိုးကြတော့မည်နည်း’ ဟု မြည်တမ်းကြသည်။ ဆင်းရဲချမ်းသာမရွေး ဂျပန်တစ်နိုင်ငံလုံး ပူဆွေးသောက ရောက်ကြသည်။ လူကြီးများက သူတို့၏ တစ်ဦးတည်းသောသား ကွယ်လွန်သွားပြီဟု ထင်မှတ် ကြသည်။ လူငယ်များက သူတို့၏ဖခင် ပျောက်ဆုံးသွားပြီဟု အောက်မေ့ကြ သည်။ လမ်းကြီးလမ်းငယ် အားလုံး၌ ငိုကြွေးမြည်တမ်းနေကြသော မိန်းမ ယောက်ျားအပြည့် ဖြစ်နေသည်”။

ဂျပန် ရှေးဟောင်းသမိုင်းအရ သိရသည်မှာ ရှိတို့က ကွယ်လွန်စဉ်က ဂျပန်နိုင်ငံတွင် ကျောင်းတိုက်ပေါင်း ၄၇ ကျောင်း ရှိသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက် များ၌ ရဟန်း ၈၁၆ ပါးနှင့် ရဟန်းမ ၅၆၉ ပါးတို့ သီတင်းသုံးနေထိုင်ကြ သည်။

ရှိတို့ကသည် သူ မလွယ်လွန်မီကပင် သူ၏ ရုပ်ကလာပ်ကို မြေမြှုပ် သင်္ဂြိုဟ်ရန် နေရာကို သတ်မှတ်ထားသည်။ သူ၏ အလိုဆန္ဒအရ ထိုနေရာ၌ အရိုးဂူ လုပ်ထားသည်။ ယင်းဂူသည် ဂျပန်တစ်နိုင်ငံလုံးအတွက် ဂုဏ်ယူစရာ၊ ပူဇော်ပသစရာ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

ရှိတို့က ကွယ်လွန်သောအခါ ရှိတို့က၏ ငယ်ဆရာဖြစ်သော၊ နောင်သော အခါ၌ ရှိတို့က၏ ကူဖော်လောင်ဖက်ဖြစ်လာသော အေဂျီကေသည် သူ၏ တပည့် နှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့ ထုတ်ဖော်ပြောပြသည်။ “ရှိတို့ကသည် ဂျပန်၏ မုနိ ဖြစ်သည်။ တိုယတိုမိမိ အမည်ဖြင့် တစ်နိုင်ငံလုံး၌ ထင်ရှားကျော်ကြားသည်။ မြင့်သော နန်းဆောင်ထက်က ဘုရင့်သားတော်ဟူ၍ အနက်အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ အမှန်စင်စစ်ပင် ရှိတို့က၌ မုနိတစ်ပါး၏ ဂုဏ်သိက္ခာများရှိသည်။ သူသည် သူ၏ ဘဝတစ်လျှောက်လုံး၌ ကမ္ဘာလောကကို အမှန်အတိုင်း ရှုမြင်သုံးသပ်

သည်။ ရှေးရှေးမှနိတို့၏ ဂုဏ်သိက္ခာများသည် သူ့တွင် ပေါင်းစုနေကြသည်။ မိမိအသက်ကဲ့သို့ပင် သူသည် ရတနာသုံးပါးကို လေးစားကြည်ညိုသည်။ မိမိ၏ တိုင်းသူပြည်သားများအားလည်း ဆင်းရဲခြင်းမှ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည်။ စကားလုံး တစ်လုံးတည်းနှင့် ပြောရလျှင် ရှိတိုကုသည် မဟာရသေ့တစ်ပါး ဖြစ်သည်”။

ရှိတိုကု၏ အိမ်ထောင်မိသားစုနှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားဖော်ပြထား ချက်ကို မတွေ့ရပေ။ တစ်သက်လုံး အိမ်ထောင်မပြုဘဲ နေသွားသည်ဟု ထင်ရ သည်။ ဘာသာရေးနှင့် နိုင်ငံရေးတာဝန်များကြောင့် ရှိတိုကုသည် အိမ်ထောင် ကျပြီး မိသားစုနှင့် နေသွားရန် အချိန်ရရှိဟန် မတူပေ။

အမှန်မှာ ရှိတိုကုသည် ဘုရင်မဟုတ်ပေ။ ဘုရင်အဖြစ်နှင့် သူ၏ အရီး တော် ရှိနေသည်။ သို့ရာတွင် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးမှာမူ သူ့လက်ထဲတွင် ရှိ နေသည်။ သူကိုယ်တိုင် ဘုရင်လုပ်၍ရသည်။ သို့သော်လည်း ဘုရင်လုပ်လိုသည့် ဆန္ဒမရှိပေ။ သူ၏ ဦးခေါင်းပေါ်၌ ဘုရင်၏မကိုဋ် မရှိပေ။ သို့ရာတွင် သူသည် ဂျပန်နိုင်ငံ၌ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သော ဗုဒ္ဓဘာသာလောက၏ ဘုရင်တစ်ဆူဖြစ် သည်။ ရှိတိုကုနှင့် ပတ်သက်၍ ဘဒ္ဒန္တအာနန္ဒာ ကောသလ္လာယနက ဤသို့ ရေးသားထားသည်။

“ပန်ဂျပ်၌ ဂုရဂေါဝိန္ဒသီဟ ရရှိသည့်နေရာမျိုးကိုလည်းကောင်း၊ ရာဂျ စတန်၌ မဟာရာဏာ ပရတာပ ရရှိသည့်နေရာမျိုးကိုလည်းကောင်း၊ မဟာ ရတ်ရှုထရ၌ ရှိဝဂျီ ရရှိသည့်နေရာမျိုးကိုလည်းကောင်း၊ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)၌ အဘယဂါမဏိ ရရှိသည့်နေရာမျိုးကိုလည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယတစ်နိုင်ငံလုံး၌ ဘုရင် အသောက ရရှိသည့်နေရာမျိုးကိုလည်းကောင်း ဂျပန်နိုင်ငံ၌ ဘုရင်ရှိတိုကု ရရှိ သည်”။

ကိုရီးယား

ဘုရင်ဝမ်ကိယင်

၁၁ ရာစုနောက်ပိုင်းကျသောအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ကိုရီးယားနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံတော်ဘာသာ၊ ပဒေသရာဇ်တို့၏ ဘာသာအဖြစ်မျှသာ သတ်မှတ်ဘောင်ခတ်ထားခြင်း မရှိတော့ဘဲ ပြည်သူလူထု ကိုးကွယ်သည့် ဘာသာတရားလည်း ဖြစ်လာသည်။ ထိုအချိန်ကာလသည် ကိုရီးယား၌ ဝမ်ဘုရင်မင်းဆက် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သော အချိန်ကာလဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ပြည်သူလူထုကို ဆွဲဆောင်စည်းရုံးရာ၌ အောင်မြင်မှု ရရှိသွားသည်။ ထိုအချိန်မတိုင်ခင်ကမူ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဆိလ္လဘုရင်တို့၏ စောင့်ရှောက်မှုအောက်၌သာ ထွန်းကားပြန့်ပွားနေသည်။

ကိုရီးယားသမိုင်းသည် တရုတ်နောက် အချိန်များစွာကြာမှပင် အစပြုသည်။ ဂျပန်နှင့်စာလျှင်မှု အချိန်အတော်ပင် စောသည်။ ကိုရီးယား၏ အစဉ်အလာ ယူဆချက်အရ တိုင်းပြည်တည်ထောင်သော တန်ဂုန်းအမည်ရှိ နတ်ဘီလူးဘုရင်သည် နှစ်ပေါင်းတစ်ထောင်အထိ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်သည်။ တိုင်းပြည်တိုင်း၊ တိုင်းပြည်တိုင်း၌ မိမိတို့၏ တိုင်းပြည်နှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ လူမျိုးနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ အစဉ်အလာ ယူဆချက်အမျိုးမျိုး ပြန့်ပွားနေသည်။ ကိုရီးယား၌လည်း ထိုနည်းတူပင်ဖြစ်သည်။

အခြားတရုတ်အစဉ်အလာ ယူဆချက်တစ်ခုအရ ဘီစီ ၁၁၂၂ ၌ ကိဆေးအမည်ရှိ ပဒေသရာဇ်တစ်ဦးသည် နောက်လိုက်နောက်ပါ ၅၀၀၀ နှင့် အတူတကွ တရုတ်ပြည်မှ နှင်ထုတ်လိုက်သည်ဖြစ်၍ ကိုရီးယား ရောက်လာပြီးလျှင်

ကိုရီးယား၌ အခြေစိုက်နေသည်။ ထိုပဒေသရာဇ်က ထိုဒေသ၏ အမည်နာမကို ကျိုဆင်း (အရက်ဦးအချိန်၏ တိုင်းပြည်)ဟူ၍ ပေးထားသည်။ ကိဆေးသည် တရုတ်ပြည်မှ တရုတ်အနုပညာ၊ လက်မှုအတတ်ပညာ၊ လယ်ယာစိုက်ပျိုးမှု အတတ်ပညာ၊ ပိုးချည်ရက်လုပ်သည့် အတတ်ပညာများကို ကျိုဆင်းသို့ ယူဆောင်သွားသည်။ ထိုအချိန်မှအစပြု၍ နှစ်ပေါင်း ၉၀၀ အထိ ကိဆေး၏ အဆက်အနွယ်များနှင့် အရိုက်အရာခံများသည် ကျိုဆင်း၌ ထီးနန်းစိုးစံခဲ့ကြသည်။

ကျိုဆင်းသို့သွား၍ သူ၏ နောက်လိုက်နောက်ပါများနှင့် အတူတကွ တရုတ်ပဒေသရာဇ် ကိဆေး အခြေစိုက်သောအချိန်၌ ထိုဒေသတွင် ဌာနေလူမျိုးများ ရှိနေကြသည်။ ကိဆေးသည် ယခုခေတ် ပျမ်ယမ်း တည်ရှိသောနေရာတွင် အခြေစိုက်သည်။ ထို့နောက်တွင် တရုတ်လူမျိုးတို့လည်း အလျဉ်းသင့်သလို ကိုရီးယားသို့ သွားရောက်ပြီး နေထိုင်ကြသည်။ တရုတ်အထောက်အထားအရ ဘီစီ ၁၀၈ တွင် တရုတ်ဟန်မင်းဆက်သည် အနောက်မြောက်ကိုရီးယား၌ ကိုလိုနီများကို တည်ထောင်ကြသည်။ ယင်းကိုလိုနီများ၏ နေပြည်တော်မှာ နန်နန်ဖြစ်သည်။ ထိုနေပြည်တော်သည် ခရစ်နှစ် ၃၁၃ အထိ တည်ရှိနေသည်။ ထို့ကြောင့် ကိုရီးယား၌ တရုတ်ယဉ်ကျေးမှုဩဇာ လွှမ်းမိုးနေခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းကိုလိုနီများ၏ ဩဇာအရှိန်အဝါသည် ယလုမြစ်ကမ်းပါးရှိ မန်ချူးရီးယားနှင့် တောင်ကိုရီးယားတွင်လည်း လွှမ်းမိုးကြီးစိုးခဲ့သည်။

မြောက်ကိုရီးယား တစ်ခုလုံးလိုလို၌ တရုတ်ကိုလိုနီများသာ ကြီးစိုးလွှမ်းမိုးခဲ့သည်။ ယင်းတို့၏ နေပြည်တော်သည် ကိုဂုရယိုဖြစ်သည်။ ယင်းကိုလိုနီ နိုင်ငံသည် အလွန်တရာ အင်အားတောင့်တင်းလျက် ယလုမြစ်ညာ မန်ချူးရီးယားအထိ ပြန့်ပွားသွားသည်။ ထိုအချိန်၌ (ဘီစီ ၅၇ မှ အေဒီ ၆၆၈ အထိ) တောင်ကိုရီးယားအမည်ရှိ နိုင်ငံနှစ်နိုင်ငံရှိသည်။ ထိုအချိန်ကာလမှစ၍ ကိုရီးယား သမိုင်း၌ ယင်းကာလ အပိုင်းအခြားသည် နိုင်ငံသုံးနိုင်ငံ၏ ခေတ်ကာလအမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်။ ဆိလ္လုနိုင်ငံ၏ အတွင်းဘက်ပိုင်းသည် အရှေ့တောင်ကိုရီးယား၌ ရှိသည်။ ထိုဒေသသည် နက်တုန်မြစ်ဝှမ်းဒေသ ဖြစ်သည်။ ပိုက်ကကျေ နိုင်ငံကမူ အလွန်အားနည်းသည်ဟု ယူဆကြသည်။ ယင်း၏ ဗဟိုချက်ချာမှာ အရှေ့တောင်ကိုရီးယား၌ ရှိသည်။

ခရစ်နှစ် ၃၇၂ ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် တရုတ်အက္ခရာနှင့်အတူ ပထမဆုံး အကြိမ် ကိုဂုရယိုပြည်တွင်းသို့လည်းကောင်း၊ ထို့နောက် နှစ်အတန်ကြာသော

အခါ တောင်ဘက်ပိုင်းလမ်းမှ ပိုက်ကကျေ ပြည်တွင်းသို့လည်းကောင်း၊ ဝင်ရောက် လာသည်။ ဆိလ္လုပြည်မှာ အလှမ်းဝေးကွာပြီး စစ်ရေး၌ လုံးပန်းနေရသဖြင့် ခရစ်နှစ် ၄၂၄ လောက်ကျမှ ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေချနိုင်ခဲ့သည်။

ခရစ်နှစ် ၅၅၂ ၌ ဂျပန်နှင့် ပိုက်ကကျေနိုင်ငံသည် ဆိလ္လုနိုင်ငံနှင့် စစ် မက်ဖြစ်ပွားသည်။ ထိုအချိန်မတိုင်မီက ဂျပန်နှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ရန်အတွက် ပိုက် ကကျေနိုင်ငံ ဘုရင်သည် ဂျပန်ဘုရင်ထံ အခြားလက်ဆောင် ပဏ္ဏာများနှင့်တကွ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများနှင့် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို လက်ဆောင်အဖြစ် ပေးပို့ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ဂျပန်နိုင်ငံတွင်းသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်ရောက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ဂျပန်အား ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ စာရေးခြင်း အတတ်ပညာ၊ အနုပညာ၊ တရုတ်ယဉ်ကျေး မှုများနှင့် ဆက်သွယ်ပေးသူမှာ ကိုရီးယားဖြစ်သည်။ ထို့နောက်တွင် ကိုရီးယား ရဟန်းတော်များသည် ဂျပန်သို့သွားပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဖြန့် ဖြူးရာ၌ အကူအညီ အထောက်အပံ့ များစွာပေးသည်။

ခရစ်နှစ် ၅၂၈ ၌ ဆိလ္လုနိုင်ငံသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ခြွင်းချက်မရှိ လက်ခံ လိုက်သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ တရုတ်တန်မင်းဆက်နှင့် ဆိလ္လုနိုင်ငံသည် မဟာ မိတ် ဖြစ်သွားသည်။ ၇ ရာစုနှစ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဆိလ္လုနိုင်ငံ၏ အဓိက ဘာသာတရား ဖြစ်သွားသည်။ ထိုရာစုနှစ်၌ ဆိလ္လုနိုင်ငံ၏ နေပြည်တော်သည် ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု၏ အချက်အချာ ဗဟိုဌာနဖြစ်သွားသည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် ထို နေပြည်တော်သည် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး အချက်အချာ ဗဟိုဌာနလည်း ဖြစ် သွားသည်။ အိန္ဒိယ၊ တိဗက်၊ ပါရှားမှ ကုန်သည်တို့သည် မိမိတို့၏ ကုန်ပစ္စည်း များကို ရောင်းချရန်နှင့် ကုန်ပစ္စည်းအသစ်ကို ရှာဖွေဝမ်းခြမ်းရန် ကိုရီးယားသို့ သွားကြသည်။ ကိုရီးယားမှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ခရီးသည် အများအပြားလည်း အိန္ဒိယသို့ သွားရောက်လေ့ရှိကြသည်။

ထိုအချိန်၌ နာမည်ကျော် ပညာရှင်ပေါင်းများစွာတို့သည် ဗုဒ္ဓတရားကို သင်ကြားလေ့လာရန်အတွက် တရုတ်ပြည်သို့ သွားကြသည်။ ယင်းတို့အနက် ဖရိယန်ဂိုဏ်းမှ ယုဝန်ဆို (၆၁၃-၆၈၃)၊ ယုဝန်ဟိ (၆၂၇-၆၇၀)နှင့် ဟိုယင် ဂိုဏ်းမှ ကျိဆိယန် (၆၂၅-၇၀၂)တို့သည် အထင်ရှားဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်များ ဖြစ်ကြ သည်။

ခရစ်နှစ် ၉၃၅ ၌ ဝမ်ကိယင်အမည်ရှိ ပဒေသရာဇ်သည် ကိုရီးယား၏ ညီညွတ်စည်းလုံးသော လွတ်လပ်သည့် နိုင်ငံတော်ကို ထူထောင်ပြီးလျှင် ဝမ်

မင်းဆက်ကို တည်ထောင်သည်။ ထို့နောက်တွင်လည်း နှစ်ပေါင်း ၄၅၀ အထိ ဝမ်ကိယင်၏ အဆက်အနွယ် အရိုက်အရာခံများသည် ယင်းမင်းဆက်၏ ထီးရိပ် အောက်၌ ကိုရီးယားကို စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ကြသည်။ ယင်းမင်းဆက်သည် မြောက်ပိုင်း မိသားစု၏ ကိုယ်စားလှယ်ဖြစ်သည်။ ရှေးဟောင်း ဆိလ္လုနိုင်ငံကိုလည်း ဖြိုဖျက်ပြီးလျှင် ရှေးဟောင်း ကိုရီးယားပဒေသရာဇ် အုပ်ချုပ်ရေး အစဉ်အလာကို အမြစ်ကစ၍ တွန်းလှန် ဖြိုဖျက်ပစ်လိုက်သည်။

ယင်းမင်းဆက်သည် တရုတ်ပြည်မှာကဲ့သို့ ပညာရှင်များကို အားပေး အားမြှောက်ပြုသည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံ၌ ပညာရှင်အများအပြား ပေါ်ထွက်လာ သည်။ ဂျပန်ပြည်တွင် ဟေအိယင်ခေတ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားသကဲ့သို့ ကိုရီးယားတွင် ဝမ်ခေတ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားသည်။ နိုင်ငံတော် အနေနှင့် နိုင်ငံတော်နှင့် ပတ်သက်သော ပွဲသဘင်များကို ဆင်ယင်ကျင်းပသကဲ့ သို့ ဘာသာရေး ထုံးတမ်းစဉ်လာ ပွဲလမ်းများကိုလည်း ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ အံ့ဩဖွယ် ကြီးမားခမ်းနားသော ကျောင်းတိုက်ကြီးများကိုလည်း တည်ဆောက် သည်။

ထိုခေတ်ကာလ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် အရေးပါ အရာရောက်သော ဥပဒေကို သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းသည်။ အကယ်၍ အိမ်ထောင် မိသားစုတစ်ခုခု၌ သားယောက်ျားသုံးယောက် သို့မဟုတ် သုံးယောက်ထက်ပိုပါက ထိုသုံးယောက်ထဲမှ တစ်ယောက်ယောက်သည် မလွဲမသွေ ရဟန်းပြုရမည်ဟူ သော ဥပဒေဖြစ်သည်။ ယင်းဥပဒေကို အိမ်ထောင်မိသားစုတိုင်း လိုက်နာရသည်။ ဝမ်ကိယင်လက်ထက်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာအတွက် အဆင်ပြေမှုများ များစွာရှိပြီး ဘုရင် ၏ ထောက်ပံ့ကူညီမှုများစွာ ရရှိသည်။ အစိုးရသည် တရားဥပဒေအရ ဗုဒ္ဓဘာ သာ အကျိုးရှိရာရှိကြောင်း လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်သည်။

ဝမ်မင်းဆက်ကာလ၌ ရဟန်းတော် စိတိယန၊ ရဟန်းတော် ပုကျာအို နှင့် အခြားရဟန်းတော် များစွာတို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေးလုပ်ငန်းများ၌ တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ တရုတ်ပိဋကတ် စာရင်းစာအုပ် ကို တည်းဖြတ်သောပုဂ္ဂိုလ်မှာ နာမည်ကျော်ပညာရှင် ရဟန်းတော် စိတဂနဖြစ် သည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် တရုတ်ပြည်၌ ဗုဒ္ဓတရားဒေသနာတော်ကို နှိုက် နှိုက်ချွတ်ချွတ် လေ့လာပြီးလျှင် ကိုရီးယား ပြန်ရောက်လာသောအခါ ဟိုဟုကျင် နှင့် တိယန်တိုင် ဂိုဏ်းနှစ်ဂိုဏ်းကို ပြန့်ပွားအောင်လုပ်သည်။ ကိုရီးယားဘာသာ

ဖြင့်လည်း ဗုဒ္ဓတရားနှင့် ပတ်သက်သော စာတမ်းများကို ရေးသားပြုစုသည်။
နောက်ပိုင်း၌ ရဟန်းတော် ပုကျာအိုသည် ကိုရီးယား၌ ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဖြန့်
ဖြူးသည်။ ယင်းမှာ ကိုရီးယား ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်း၌ ထူးခြားသောအသွင်ကို
ဆောင်နေသည်။

ကိုရီးယားတစ်နိုင်ငံလုံးကို အုပ်ချုပ်ပြီးသည့်နောက်၌ ဘုရင် ဝမ်ကိယင်သည်
ဆုန်ဒို၌ နေပြည်တော် တည်ထောင်သည်။ ဆုန်ဒိုမှာ ယခုခေတ် ဟဆုန်မြို့
ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က ဝမ်ကိယင်၏ နိုင်ငံတော်သည် ကိုရယိုအမည်ဖြင့် ထင်
ရှားသည်။ ယင်းမှာ ကိုရီးယား၏ ဒုတိယအမည်နာမ ဖြစ်သည်။ ဝမ်ကိယင်၏
နိုင်ငံတော်သည် ခရစ်နှစ် ၁၃၉၂ အထိ တည်တံ့နေလေသည်။ ယင်းအချိန်ကာလ
အတောအတွင်း၌ ကိုရီးယားနှင့် တရုတ်သည် ရင်းရင်းနှီးနှီး ဆက်သွယ်မှုရှိ
သည်။ နှစ်ပြည်ထောင် သံတမန်အဆက်အသွယ် ရှိသည်။ ယင်းအချိန်ကာလ
မှာ ကိုရီးယားနိုင်ငံအနေနှင့် ပထမဆုံးအကြိမ် နိုင်ငံရေးအရ စည်းလုံးညီညွတ်မှု
ရှိသော အချိန်ကာလဖြစ်သည်။

ဘုရင် ဝမ်ကိယင် လက်ထက်၌ ခမ်းနားကြီးကျယ်သော ကျောင်းတိုက်
များ တည်ဆောက်သည်ဟု မှတ်တမ်းမှတ်ရာ တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် အခြား
တိုင်းနိုင်ငံများ၌ ရှေးဟောင်း ကျောင်းတိုက်များနှင့် စေတီပုထိုးများ၏ အပျက်
အစီး အကျန်အကြွင်းများကို တွေ့ရသကဲ့သို့ ကိုရီးယား၌ ရှေးဟောင်း ကျောင်း
ပျက် ဘုရားပုထိုးပျက်များကို မတွေ့ရပေ။ တွေ့ရသည့် အဆောက်အအုံပျက်
များမှာလည်း နောက်ပိုင်း၌ ဆောက်လုပ်သည့် အဆောက်အအုံများဟူ၍ ခန့်
မှန်းရသည်။ အပျက်အစီး အကျန်အကြွင်းများကို မတွေ့ရသောကြောင့် အဆောက်
အအုံများမှာ သစ်နှင့်ဆောက်လုပ်သည့် အဆောက်အအုံများဖြစ်၍ မီးလောင်
ကျွမ်းပြီး ပျက်စီးသွားသည်ဟူ၍ ခန့်မှန်းရသည်။

ရှေးခေတ် အစဦးကာလကစ၍ ကိုရီးယားယဉ်ကျေးမှု တိုးတက်ထွန်း
ကားရာ၌ တရုတ်၏ အကူအညီ များစွာပါရှိသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေခံအရသာ
လျှင် တရုတ်ယဉ်ကျေးမှုသည် ကိုရီးယား၌လည်း ထွန်းကားပြန့်ပွားသည်။
တရုတ် တစ်ဆင့်ခံအရသာလျှင် အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အသွင်
ဖြင့် ကိုရီးယားသို့ရောက်ပြီး ပြန့်ပွားသွားသည်ဟူ၍လည်း ဆိုနိုင်သည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ အာရှအလယ်ပိုင်းကိုဖြတ်လျက် တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်သွားပြီးလျှင် တရုတ်ပြည်မှတစ်ဆင့် ကိုရီးယားသို့လည်းကောင်း၊ ကိုရီးယားမှတစ်ဆင့် ဂျပန်သို့လည်းကောင်း ပြန့်ပွားသွားသည်။ ရာစုနှစ်များစွာ အထိ ကိုရီးယားပြည်သူလူထုသည် မိမိတို့၏ ရပ်တည်ရေးအတွက် တိုက်ပွဲများစွာ ဝင်ခဲ့ကြရသည်။ သို့ဖြစ်လင့်ကစား ကိုရီးယားနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု အစဉ်အဆက်သည် မည်သည့်အခါမှ ပြတ်တောက်သွားသည်ဟူ၍ မရှိခဲ့ပေ။ ယင်း၏အကြောင်းမှာ ကိုရီးယားမြေပေါ်၌ ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု ဆက်လက်တည်တံ့နေရေးအတွက် တိုက်ပွဲကြီးစွာ ဝင်ခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ ကိုရီးယား၏ တစ်ဖက်၌ ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသော တရုတ်အင်ပိုင်ယာရှိသည်။ အခြားတစ်ဖက်၌ အင်အားကြီးမားသော ဂျပန်ရှိသည်။ ယင်းအင်ပိုင်ယာနိုင်ငံကြီး နှစ်နိုင်ငံသည် ကိုရီးယားအား နှစ်ဖက်ညှပ်၍ လည်မျိုညှစ်ရန် ကြိုးစားသော်လည်း လွတ်လပ်ရေးကို မြတ်နိုးသော ကိုရီးယားသည် ရန်သူ၏ ရှေ့မှောက်၌ ဒူးမထောက်ပေ။

ကိုရီးယား ဗုဒ္ဓဘာသာသည် တရုတ်ဘာသာနှင့်လည်းကောင်း၊ ဂျပန်ဘာသာနှင့်လည်းကောင်း လုံးဝ တသီးတခြား ဖြစ်သည်ဟု ပြော၍မရပေ။ ကိုရီးယား တောင်ပေါ်ကျောင်းတိုက်များ၌ ဌာနေ၏ အရိပ်အငွေ့ ထင်ရှားပြတ်သားစွာ ရှိနေသည်မှာမူ အမှန်ပင်ဖြစ်သည်။ တရုတ်နှင့် ဂျပန်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးကို အင်တိုက်အားတိုက် ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်သကဲ့သို့ပင် ကိုရီးယားသည်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးကို အင်တိုက်အားတိုက် စတင်ပြုလုပ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

ကိုရီးယား အလယ်ပိုင်းဒေသမှာ တောင်ပေါများပြီး အလွန်တရာ လှပသော ဒေသဖြစ်သည်။ ယင်းဒေသကို ကွန်ဂိုဆန် (ဝရဇိန်တောင်)ဟု ခေါ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ အမြစ်တွယ်လာသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် သဘာဝရှုခင်း သာယာလှပသော နေရာများ၌ ရဟန်းတော်များ သီတင်းသုံးနေထိုင်သည့် ကျောင်းတိုက်များကို တည်ဆောက်ကြသည်။ ၄ ရာစုနှစ်၌ ထိုဒေသတွင် ဖူနန်အမည်ရှိ ကျောင်းတိုက်ကို တည်ဆောက်သည်။ သို့ရာတွင် ကျောင်းကို သစ်ဖြင့်ဆောက်လုပ်ခြင်းဖြစ်၍ ယင်းကျောင်းတိုက်၏ အပျက်အစီး အကျန်အကြွင်း ယခု မရှိတော့ပေ။ သို့ရာတွင် ထိုနေရာ၌ နောက်ပိုင်း ထပ်ဆောက်ထားသော ကျောင်းတိုက်များမှာမူ ထင်ရှားရှိနေကြသည်။

ယူဒေ ကျောင်းတိုက်သည် ဝရဇိန်တောင်တွင်ရှိသော အကြီးကျယ်

အခမ်းနားဆုံး ကျောင်းတိုက်ဖြစ်၏ဟူ၍ ယူဆကြသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်ကို ၄ ရာစုနှစ်၌ တည်ထောင်သည်ဟူ၍ အဆိုရှိသည်။ အစဉ်အလာ ယုံကြည်ယူဆ လာချက်အရ ထိုကျောင်းတိုက် တည်ဆောက်သည့်နေရာမှာ အိန္ဒိယ ရဟန်း တော်များ သာသနာပြု ကြွရောက်လာကြသောအခါ နဂါးများက ခြောက်လှန့် ထုတ်ပစ်ရာ နေရာဖြစ်သည်။ ထိုနေရာမှ တောင်တန်းတစ်ခုအထိ အတန်ငယ် လှမ်းသည်။ အလယ်တွင် လွင်ပြင်တည်ရှိနေသည်။ ထိုနေရာရှိ ကျောင်းတိုက် အတွင်း၌ သစ်ပင်ကြီးတစ်ပင်၏ သစ်ကိုင်းများတွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားများစွာ တွေ့ရ သည်။ ထိုကျောင်းတိုက် တည်ဆောက်သော ခေတ်ကာလ၏ အဆောက်အအုံ များထဲမှ လေးထောင့်ကျောက်ပုထိုး တစ်ဆူသာလျှင် ကျန်ရှိသည်။

ပြာဝဟုန်ရာ ဟိုကွန်ဂျီအမည်ရှိ ကျောင်းတိုက်လည်း ဝရဇိန်တောင်တွင် ရှိသည်။ ရဟန်းတော် ပြာဝဟုန်သည် ယင်းကျောင်းတိုက်ကို ၆၇၇ ခုနှစ်၌ တည်ထောင်သည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်၏ နဂိုမူလ ကျောင်းအဆောက်အအုံ မှာလည်း မီးလောင်ကျွမ်းသွားသည်။ ယခုရှိနေသော ကျောင်းမှာ ၁၅ ရာစု နောက်ပိုင်းမှ ဆောက်လုပ်သော ကျောင်းဖြစ်၏ဟူ၍ ယူဆရသည်။ ကျောင်း တိုက်၏ အဆွယ်များမှာ တစ်ဒါဇင်ထက် မနည်းပေ။

ကိုရီးယားနိုင်ငံ၏ သစ်ဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသော ရှေးဟောင်းကျောင်း တိုက်များနှင့်အတူ ကြေးဆင်းတုများလည်း မရှိကြတော့ပေ။ မီးဘေးသင့်သွား ကြဟန် တူသည်။ သို့ရာတွင် တောင်၏ လိုဏ်ဂူများထဲတွင် ထွင်းထုထားသော ရုပ်ပွားတော်များမှာမူ ယခုထက်တိုင် ထင်ရှားရှိနေကြသည်။ ယင်းကိုထောက် လျက် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ကိုရီးယားအနုပညာ တိုးတက်ဖွံ့ထွားရေး၌ မည်သို့ မည်ပုံ အထောက်အပံ့ ပြုသည်ဆိုသည်ကို သိနိုင်ပေသည်။

ကမ္ဘောဒီးယား

သတ္တမဇယဝမ္မာ

ကမ္ဘောဇ [ကမ္ဘောဒီးယားဘုရင် သတ္တမ ဇယဝမ္မာ (၁၁၈၂-၁၂၀၂)] သည် စေတနာသဒ္ဓါတရား ထက်သန်သော ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ်သည်။ ကမ္ဘောဇ (ကမ္ဘောဒီးယား)နိုင်ငံကို တိုးတက်ကြီးပွားအောင် ပြုလုပ်ခဲ့သော ဘုရင်မှာလည်း သတ္တမ ဇယဝမ္မာပင်ဖြစ်သည်။ ထိုဘုရင်၏ခေတ်သည် ကမ္ဘောဇနိုင်ငံသမိုင်း၏ အထူးအားဖြင့် ကမ္ဘောဇနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာသမိုင်း၏ ကြီးပွားထွန်းကားသော ကဏ္ဍဖြစ်သည်။

ကမ္ဘောဇဘုရင်၏ အမည်ကို အစွဲပြု၍ တိုင်းပြည်၏ အမည်နာမသည် လည်း ကမ္ဘောဇတွင်သည်ဟု သမိုင်းသုတေသီတို့က ယူဆကြသည်။ ရှေးဟောင်း အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ စမ္မာအမည်ရှိ ဒေသတစ်ခုရှိသည်။ ယင်းဒေသ၏ အမည်ကို အစွဲပြု၍ ပြည်ပတွင်ရှိသော ဒေသတစ်ခုသည် စမ္မာအမည်တွင်နေသကဲ့သို့ အိန္ဒိယအနောက် နယ်စပ်၌ရှိသော ကမ္ဘောဇဒေသကို အစွဲပြု၍ ပြည်ပတွင်ရှိသော ဒေသတစ်ခု၏အမည်လည်း ကမ္ဘောဇတွင်နေသည်ဟု အယူရှိကြသည်။ မရဏ္ဍက လူမျိုးတို့သည် ကမ္ဘောဇ (ယခုတာဂျီကစ္စတန်)နှင့် တရင်းတနီး ရှိကြသည်။ ၃ ရာစုမှစ၍ ထိုဒေသ၌ သကလူမျိုးတို့ ကြီးစိုးလာခဲ့ကြသည်ဟု ပြောဆိုကြသည်။ ထိုအချိန်၌ မုရဏ္ဍသံတမန်တစ်ဦးသည် ဖုနန်သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုသံတမန်သည် တခြား လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများနှင့် အတူတကွ မြင်းများလည်း ယူဆောင်လာသည်။ ယင်းမြင်းများမှာ အိန္ဒိယနယ်စပ် ကမ္ဘောဇဒေသမှ နာမည်ကျော်မြင်းများ ဖြစ်ဖို့ရှိသည်။ ယင်းဒေသသို့ ရောက်ရှိလာကြသည့် အိန္ဒိယလူမျိုး

များသည် ကမ္ဘောဇဟူသော အသုံးအနှုန်းနှင့် စိမ်းဟန်မတူပေ။ သို့ရာတွင် ခရစ်နှစ် ၉၄၇ ခု ကျောက်စာ၌ ကမ္ဘောဇရသေ့နှင့် သူ၏ နတ်ဒေဝီမှ ကမ္ဘောဇမင်းမျိုး မင်းနွယ် ပေါက်ဖွားလာသည်ဟု ဆိုထားသည်။

ဖုနန်နိုင်ငံ၏ အလယ်ပိုင်းမှာ ယခုခေတ် ကမ္ဘောဒီးယားဖြစ်သည်ဟု အသိအမှတ်ပြုထားကြသည်။ ယင်းအချက်ကို တရုတ် သမိုင်းပညာရှင်များ ပြောပြချက်အရ သိရှိရသည်။ ယင်းဒေသ၏ အထွတ်အထိပ်ခေတ်မှာ ရာစု ၅ ရာစုအထိ ဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ ဖုနန်နိုင်ငံတွင် ဟိန္ဒူသီဝဘာသာနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာတို့သည် ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူလက်တွဲခဲ့ကြသည်။ တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ ယင်းဒေသသည် ဟိန္ဒူနတ်တို့ကို ကိုးကွယ်သည့် ဒေသ ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် နောက်ပိုင်း၌ ထိုဒေသတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အရှိန်အဟုန် နှင့် ထွန်းကားပြန့်ပွားသွားသည်။ ရွှင်ကျန် သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်း ရေးသား ထားသည့်အချိန်က ထိုဒေသ၏ဘုရင်မှာ အလွန် ရက်စက်ကြမ်းတမ်းသော ဘုရင်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာအပေါ်တွင် ရန်ငြိုးထားသည်ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် များနှင့် ရဟန်းသံဃာတော်များအား အညွန့်တုံးသွားအောင် လုပ်သည်။ ထို့ ကြောင့် သူ့လက်ထက်တွင် ရဟန်းသံဃာတော် တစ်ပါးတလေမျှပင် ရှာမတွေ့ ပေ။ ကမ္ဘောဇအမည်မျှသာ အိန္ဒိယအမည် မဟုတ်ပေ။ ဒေသတစ်ခုလုံး အိန္ဒိယ ပုံစံ ဖြစ်နေသော ခေတ်တစ်ခေတ် ရှိခဲ့သည်။ ခမာလူမျိုးတို့၏ ကြားထဲတွင် အိန္ဒိယလူမျိုးတို့၏ ဦးရေမှာ မပြောပလောက်သော်လည်း ထိုဒေသ၌ အိန္ဒိယ လူမျိုးတို့သည် ဇာတ်စနစ် အမြစ်တွယ်သွားအောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ကြသည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းက သူ၏ ‘ဗောဇ္ဇဆံ ဆကရိတိ’ (ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု)၌ ဤသို့ တင်ပြထားသည်။

ထိုဒေသ၌ ဗြာဟ္မဏအမျိုးသမီးသည် ခတ္တိယအမျိုးသားနှင့်လည်းကောင်း၊ ခတ္တိယအမျိုးသမီးသည် ဗြာဟ္မဏအမျိုးသားနှင့်လည်းကောင်း လက်ထပ်ထိမ်း မြားကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ ကမ္ဘောဇ၏ အဆောက်အအုံများ၌ရှိသော ရှေးဟောင်း ကမ္ဗည်းစာများသည် ထိုဒေသ၌ ဗြာဟ္မဏဘာသာ အဓိကကျပုံကို ဖော်ပြနေ၏။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အရှိန်ဩဇာကလည်း မသေးပေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဗြာဟ္မဏဘာသာတွင် ဇာတ်စနစ် အတက်အကျကို အကြောင်းပြု၍ အားရှိမှု၊ အားမဲ့မှုရှိ၏။ ဇာတ်စနစ် အားကောင်းသည့်အခါ၌ ဗြာဟ္မဏဘာသာလည်း အားကောင်း၏။ ဗြာဟ္မဏဘာသာ အပေါ်စီးရသောအခါ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ခပ်လျှို့

လျှို့ နေရ၏။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ ကိုယ်တိုင်ကပင် ယင်းအချက်ကို သာဓကဆောင် နေ၏။ ထိုနည်းအတိုင်း ဇာတ်စနစ် အားပျော့သွားသောအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာက ခေါင်းထောင်ထလာ၏။ ဇာတ်စနစ် အမြစ်ပြတ်သွားသောအခါ ဗြာဟ္မဏဘာ သာလည်း အမြစ်ပြတ်သွားပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာက အောင်ပွဲခံလေ၏။ ကမ္ဘောဇသည် ယင်း၏ သာဓကဖြစ်၏။

အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ဘာသာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ လူမှုရေးနယ်ပယ်တို့၌ ရာစု နှစ်ပေါင်းများစွာက စ၍ ပဋိပက္ခ ဖြစ်လာသကဲ့သို့ပင် အိန္ဒိယပြည်ပ၌လည်း ထိုနည်းအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။ အင်ဒိုချိုင်းနားနှင့် သုဝဏ္ဏဒီပတို့၌ ယင်းကဲ့သို့ သော ပဋိပက္ခများ၏ သာဓကများ ရှိကြသည်။ ဗြာဟ္မဏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် သမဏယဉ်ကျေးမှုသည် နယ်ပယ်အသီးသီး အသီးသီး၌ မတူကွဲပြားခြားနား ကြသည်။ အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှု ပျံ့နှံ့သွားသော နယ်မြေဒေသများ၏ သမိုင်းကို လေ့လာကြည့်ရှုပါက ဗြာဟ္မဏဘာသာသည် ဇာတ်စနစ်အပေါ်၌ အခြေတည် နေပြီး ဇာတ်စနစ်ကို တည်ဆောက်သူ၊ အားပေးသူဖြစ်ကြောင်းမှာ သိသာထင် ရှားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာကမူ ဇာတ်စနစ်မရှိသော လူ့ဘောင် တည်ဆောက်ခြင်း သာလျှင် လူသားများ အကျိုးရှိသည်ဟု ယုံကြည်သည်။ ယင်းလမ်းစဉ် ထမြောက်အောင်မြင်ရေးအတွက် အစွမ်းကုန် ကြိုးစားအားထုတ်သည့်အပြင် နိုင်ငံပေါင်းများစွာ ဒေသပေါင်းများစွာတို့၌ အောင်မြင်မှုလည်း ရရှိသည်။ ဇာတ်စနစ်ကင်းမဲ့သော လူ့အဖွဲ့အစည်းသည်သာလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ ထူးခြား ချက်ဖြစ်သည်။ ဇာတ်စနစ်အခြေခံသော ပတ်ဝန်းကျင်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် မဖွံ့ ဖြိုး မတိုးတက်ပေ။ ထို့အတူပင် ဇာတ်စနစ် ကင်းရှင်းသော အခြေအနေ၌ ဗြာဟ္မဏဘာသာသည် ရပ်တည်မနေနိုင်ပေ။

ဖုနန်၏ နောက်ဆုံးဘုရင် ရဒြဝဗ္ဗာကို အနိုင်တိုက်ပြီးလျှင် ဇယဝဗ္ဗာ သည် ကမ္ဘောဇနေပြည်တော်ကို တည်ထောင်လိုက်လေသည်။ ယင်းစစ်ပွဲ၌ ဘာဝဗ္ဗာ၏ညီတော် စိတြသေနသည် သေနာပတိဖြစ်သည်။ သေနာပတိစိတြ သေနသည် နောက်ပိုင်း၌ မဟိန္ဒြဝဗ္ဗာ (၆၀၄-၂၄)အမည်ဖြင့် ကမ္ဘောဇထီးနန်း တွင် စိုးစံသည်။ ယင်းမင်းဆက်သစ်ကို တည်ထောင်ရာ၌ ဗြာဟ္မသီဟအမည်ရှိ ဗြာဟ္မဏနှစ်ဦးသည် ကူညီပံ့ပိုးခဲ့သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးမှာ ဖုနန်ဘုရင် ရဒြဝဗ္ဗာ ၏ သမားတော်များ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုအချိန်၌ ဖုနန်တွင် ဗြာဟ္မဏဘာသာက အဓိကဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာ

သာလည်း ပြန်ပွားသလောက် ပြန်ပွားနေသည်။ သို့ရာတွင် ထိုအချိန်က ထိုဒေသတွင် ပြန်ပွားနေသော ဗုဒ္ဓဘာသာမှာ ပါဠိထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာမဟုတ်ဘဲ တန္တရယာန ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က ထိုဒေသ၌ ဗြာဟ္မဏသိဝဘာသာနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ပဋိပက္ခမဖြစ်ကြဘဲ ချစ်ကြည်ရင်းနှီးစွာ လက်တွဲနေခဲ့ကြသည်။

ဘာဝဝမ္မာဘုရင်လက်ထက်က ရေးထိုးထားသော ကျောက်စာများကို အများအပြား တွေ့ရသည်။ ယင်းကျောက်စာများအရ ဘာဝဝမ္မာ၏ အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်အကြောင်းကို သိရှိရသည်။ ယင်းကျောက်စာပါ အက္ခရာများသည် ရှေးဟောင်း ဂျာဗာ၏ အနောက်ပိုင်းဒေသမှ ရရှိသော ပုဏ္ဏဝမ္မာ၏ ကျောက်စာအက္ခရာ အရေးအသားနှင့်လည်းကောင်း၊ ဘိုနီယိုကျွန်း ကုတေအိမှ ရရှိသော ပုလဝမ္မာ၏ ကျောက်စာအက္ခရာ အရေးအသားနှင့်လည်းကောင်း တူညီမှုရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

မဟိန္ဒြဝမ္မာနောက်တွင် သူ၏သားတော် အီရှန်ဝမ္မာ ထီးနန်းစိုးစံသည်။ ကမ္ဘောဇ၏ နေပြည်တော် အီရှန်ပူအမည်သည် ထိုဘုရင်အမည်ကို အစွဲပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာဟန်တူသည်။ ခရစ်နှစ် ၆၁၆ ခုနှစ်တွင် အီရှန် ဝမ္မာသည် သံတမန်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ တံရုတ်ပြည်သို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ယင်းအကြောင်းကို ဆုအီဘုရင် မင်းဆက်သမိုင်း၌ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ အီရှန်ဝမ္မာနောက်၌ ၆၄၇ ခုနှစ်တွင် ဒုတိယ ဘာဝဝမ္မာ နန်းတက်သည်။ ထို့နောက် ၆၆၅ ခုနှစ်တွင် ပထမဇယဝမ္မာ ထီးနန်းဆက်ခံသည်။ ကမ္ဘောဇဘုရင်များထဲတွင် ပထမဇယဝမ္မာ ရေးထိုးသော ကျောက်စာ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဟူသော ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းကို ပထမဆုံး စတင်တွေ့ရှိရခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းကျောက်စာကို ဝပ်ပရေဗိယာ အမည်ရှိ နေရာ၌ တွေ့ရှိသည်။ ယင်းကျောက်စာသည် ကမ္ဘောဇမင်းဆက်၏ ပထမဦးဆုံး ရေးထိုးသော ခုနှစ်သက္ကရာဇ်ပါသည့် သက္ကတဘာသာ ကျောက်စာဖြစ်သည်။

ယင်း ရှေးဟောင်းကျောက်စာများအရ သိရသည်မှာ ကမ္ဘောဇနိုင်ငံ၏ ကနဦး ဘာသာတရားများမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဗြာဟ္မဏဘာသာ ရောနှောထားသော ဘာသာတရားတစ်မျိုး ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဖုနန်၌ စကတည်းကပင် ရှိခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းကျမှ မင်းဆိုးဘုရင်ဆိုး ချိုးနှိမ်ဖျက်ဆီးပစ်၍ ပျောက်ကွယ်သွားခြင်း ဖြစ်သည်။ အချို့ ပညာရှင်များက ထိုဘုရင်ကို ဘာဝဝမ္မာဟု ပြောကြသည်။ ပထမဦးဆုံး ကိုလိုနီလူများ

သည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ မဟုတ်သည်မှာ ဖြစ်နိုင်သည်။ တာရာနတ်၏ အဆို အရ ဝသုဗန္ဓု၏ တပည့်များသည် ကိုကိ (အင်ဒိုချိုင်းနား)၌ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဖြန့်ဖြူးကြသည်။

ဒုတိယ ဇယဝမ္မာ (၈၀၂-၈၉၆) လက်ထက်မှစ၍ ကမ္ဘောဇသမိုင်းသည် ပိုပြီး ပြတ်သားသွားသည်။ ဒုတိယ ဇယဝမ္မာအား နိုင်ငံသူရဲကောင်းအဖြစ် အသိအမှတ် ပြုကြသည်။ ဒုတိယ ဇယဝမ္မာသည် သူ့ခေတ် သူ့အခါက အင်ဒိုချိုင်းနား၏ အကြီးကျယ်ဆုံး ဘုရင်ဖြစ်သည်။ ရာစုနှစ်ပေါင်း များစွာအထိ ကမ္ဘောဇ (ကမ္ဘောဒီးယား)၌ သူ့ဘုန်းတော်ဘွဲ့ကို သိဆိုကျူးရင့်ကြသည်။ ကွယ်လွန်သွား ပြီးနောက်၌ သူ့အား 'ပရမေရွရ' ဟူသော အမည်ကို ပေးအပ်သည်ဖြစ်၍ ဒုတိယ ဇယဝမ္မာသည် ထိုအမည်နာမဖြင့်ပင် ပြည်သူတို့၏ ကြားထဲတွင် ထင် ရှားကျော်ကြားနေသည်။ 'ဆဒိုကာလ်ထုမ်' မှ ရရှိသော အရေးပါ အရာရောက် သည့် ကျောက်စာတစ်ချပ်၌ ဘုရင် ပရမေရွရကို ဂုဏ်ပြုချီးကျူးထားသည်။ ယင်းကျောက်စာအရ ဒုတိယ ဇယဝမ္မာအား ကမ္ဘောဇ၌ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်ရန် အတွက် ဂျာဗားမှ ပို့လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု သိရှိရသည်။

ဂျာဗား (သီရိဝိဇယ)ဘုရင်က ကမ္ဘောဇကို ဝင်တိုက်သည့် အကြောင်းကို အာရဗ်ကုန်သည် ဆုလေမန်က ခရစ်နှစ် ၈၅၁ တွင် ရေးသားထားသည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်း၏ အဆိုအရ စစ်ပွဲတွင် အနိုင်ရသွားသူသည် ဂျာဗားဘုရင် မဟုတ်ဘဲ သီရိဝိဇယ (ဆုမတြာ)ဘုရင် သီလိန္ဒြဖြစ်၏။ ဂျာဗားလည်း သူ၏ လက်အောက်ခံဖြစ်သည်။ ထိုဘုရင်သည် ၈ ရာစုနှစ် နောက်ပိုင်းနှင့် ၉ ရာစု အစောပိုင်း၌ ဂျာဗားတွင် အလွန် ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော ဗုဒ္ဓဝိယာရများနှင့် စေတီပုထိုးများကို တည်ဆောက်သည်။ ယင်းတို့အနက် ဗိုရီဗုဒ္ဓိသည် တစ်ခု အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ သမိုင်းလမ်းကြောင်း အပြောင်းအလှည့် ဖြစ်သွားသည်။ ပထမ ဇယဝမ္မာနောက်၌ သီလိန္ဒြမင်းဆက်သည် ကမ္ဘောဇတွင်လည်း စိုးမိုး အုပ်ချုပ်သည်။

တရုတ်သမိုင်းဆရာများ၏ အဆိုကိုထောက်လျက် အိရှန်ဝမ္မာ (အိရှန် ဗရမာ) ခေတ် (၇ ရာစု အစောပိုင်း) အကြောင်းကို သိရှိရသည်။ ထိုအချိန်၌ ကမ္ဘောဇ၏ နေပြည်တော်မှာ အိရှန်ပူဖြစ်သည်။ မြို့တော်၌ အိမ်ထောင်စု နှစ်

သောင်းလောက် နေထိုင်ကြသည်။ မြို့တော်၏အလယ်တွင် ခန်းမဆောင်ကြီး ရှိသည်။ ထိုခန်းမဆောင်ကြီး၌ ဘုရင်၏ညီလာခံ ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ နိုင်ငံ၌ မြို့ကြီးသုံးမြို့ ရှိသည်။ ယင်းမြို့ကြီး သုံးမြို့တွင် ကိုယ့်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်ကိုယ် အုပ်ချုပ်ကြသည်။ တရုတ်သမိုင်းများမှ ကမ္ဘောဇသားတို့၏ အနေအထိုင်၊ အစားအသောက်၊ အမူအကျင့် စသည်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ သိရသည်။

ဒုတိယဇယဝဗ္ဗာအား ဆုမတြာဘုရင်ခံအဖြစ် အုပ်ချုပ်ရန် စေလွှတ်လိုက် သည်။ သို့သော်လည်း ဒုတိယ ဇယဝဗ္ဗာသည် သီရိဝိဇယနှင့် အဆက်ဖြတ်ပြီး ကိုယ့်ဘာသာကိုယ် လွတ်လွတ်လပ်လပ် ဘုရင်တစ်ဆူအဖြစ် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေ သည်။ ထိုဘုရင်သည် ဗာယွန်းရှိ ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော ကျောင်းတော်ကြီးနှင့် အနုပညာမြောက်လှသော အန်ကောသုန်ကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ရှေးဟောင်း သမိုင်းသုတေသီများ၏ အဆိုအရ ဗာယွန်းသည် အစပထမက ဗုဒ္ဓကျောင်းတော် ဖြစ်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းကျမှ သီဝနတ်ဘုရားကျောင်းအဖြစ် ပြောင်းသွားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဒုတိယ ဇယဝဗ္ဗာသည် စောစောပိုင်းက ဗုဒ္ဓဘာသာကို ထူးထူးခြား ခြား သက်ဝင်ယုံကြည်သူဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် နောက်ပိုင်း၌ စိတ်ပြောင်းသွား သည်။ သူ၏ အရိုက်အရာခံမှာမူ လုံးဝ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် ဗာယွန်းကို တည်ဆောက်ပြီးသောအခါ ဗာယွန်းသည် သီဝနတ်ဘုရားကျောင်း အဖြစ် ပြောင်းလဲသွားသည်။

ဒုတိယ ဇယဝဗ္ဗာ၏ သားတော် တတိယ ဇယဝဗ္ဗာ (၈၆၉-၈၇၇) နောက် ပိုင်း၌ ဇယဝဗ္ဗာမင်းဆက် ပြတ်သွားသည်။ ပထမ ဣန္ဒြိယဝဗ္ဗာ (၈၇၇-၈၈၉)သည် ကျောင်းတော်ပေါင်းများစွာကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ထိုဘုရင် တည်ဆောက် သော အဆောက်အအုံများသည် ဒုတိယဇယဝဗ္ဗာ၏ အဆောက်အအုံများနှင့် နီးစပ်မှုရှိသည်။ ပထမ ဣန္ဒြိယဝဗ္ဗာ၏ သားတော် ယသောဝဗ္ဗာ (၈၈၉-၉၀၉) သည် ဗာယွန်း တည်ဆောက်မှု လုပ်ငန်းကို အပြီးသတ်လျက် ယင်း၏အနီး၌ ယသောဓပူရနဂရမြို့ကို တည်ထောင်သည်။ ကမ္ဘုပူရီ သို့မဟုတ် မဟာနဂရ သည် အန်ကောသုန် မဟာနဂရ၏ ကမ္ဘောဇအမည် ဖြစ်သည်။ အန်ကောသည် နိကိုရ (နဂရ)၏ တစ်ဖြစ်လဲအမည် ဖြစ်သည်။

ယသောဝဗ္ဗာ၏နိုင်ငံ အကျယ်အဝန်းသည် မြန်မာနှင့် စမ္ဘာအလယ်ရှိ အင်ဒိုချိုင်းနားအထိ ပြန့်ကျယ်သည်။ ထိုဘုရင်၏ အရိုက်အရာခံများသည် အန် ကောသုန်ကို ပြုပြင်မွမ်းမံလာခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ပဉ္စမဇယဝဗ္ဗာသည် အန်

ကောသုန်ကို လုံးဝ လျစ်လျူရှုထားသည်။ အန်ကောသုန်သည် နှစ်ပေါင်းများစွာ အထိ ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်သူနှင့် ကင်းဝေးနေခဲ့သည်။ ထို့နောက် တစ်ဖန် ဒုတိယ ရာဇိန္ဒြဝိမ္ဗာ (၉၄၄-၉၆၈)သည် အန်ကောသုန်ကို သူ၏ နေပြည်တော်အဖြစ် ဖန်တီးလိုက်သည်။ တရုတ်သမိုင်းနှင့် တူးဖော်တွေ့ရှိရသော ကျောက်စာများ အရ ဒုတိယ ရာဇိန္ဒြဝိမ္ဗာသည် စမ္မာကိုလည်း အနိုင်တိုက်ယူခဲ့သည်။

ပဉ္စမ ဇယဝမ္မာ၊ ပထမ သူရိယဝမ္မာ၊ ဥဒယဒိဗျဝမ္မာတို့၏ ခေတ်သည် ရာစုတစ်ခုထက်ပင် (၉၆၄-၁၀၇၆) ရှည်ကြာခဲ့သည်။ ယင်းရာစုနှစ်၌ ဗိသုကာ အတတ်ပညာ အလွန်တိုးတက်သည်ဟု သိရသည်။ ဥဒယဒိဗျဝမ္မာ၏ နောက် ဒုတိယ သူရိယဝမ္မာ (၁၁၁၂-၁၁၆၂) ခေတ်ရောက်လာသည်။ ထိုခေတ်သည် အချိန်ကာလ ရှည်ကြာခြင်း မရှိသော်လည်း ဒုတိယ သူရိယဝမ္မာသည် ကမ္ဘောဇ နှင့် စမ္မာကို အောင်မြင်စွာ တပေါင်းတည်း ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ တချို့သမိုင်း ဆရာများက ဒုတိယသူရိယ ဝမ္မာသည် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ) ကိုလည်း အနိုင်တိုက်ယူခဲ့သည်ဟု ဆိုကြသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အထောက်အထား ခိုင်ခိုင်လုံလုံမရှိပေ။

ရာဟုလာသံကိစ္စည်း၏ အဆိုအရ ထိုခေတ်မတိုင်မီက ပထမသူရိယ ဝမ္မာ ထီးနန်းစိုးစံသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ကမ္ဘောဇ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားလာသည်။ ပထမ သူရိယဝမ္မာအား ကမ္ဘောဇ၏ ပထမဦးဆုံး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရင်ဟုဆိုလျှင် မှားမည်မဟုတ်ပေ။ ယင်းသို့ဆိုခြင်းအားဖြင့် ပထမ သူရိယ ဝမ္မာသည် ဗြာဟ္မဏဘာသာအပေါ် စိတ်ဝင်စားခြင်းမရှိဟူသော အဓိပ္ပာယ်လည်း မဟုတ်ပေ။ ကမ္ဘောဇ၌ ဟိနယာနဗုဒ္ဓဘာသာ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုရှိသည့် အချိန်မှ စ၍ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်း အစပြုလာသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကား ပြန့်ပွားရေးအတွက် ကနဦး ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ချက်များကြောင့်သာလျှင် ဗုဒ္ဓ ဘာသာသမိုင်း၌ သူရိယဝမ္မာ၏ အခန်းကဏ္ဍ ထင်ရှားပေါ်လွင်နေခြင်းဖြစ်သည်။

အန်ကောဝပ်ကို မည်သည့်နတ်ဘုရားအတွက် မည်သူတည်ဆောက် သနည်း ဆိုသည်နှင့် ပတ်သက်၍ မျက်မြင်အထောက်အထား မရှိပေ။ ဒုတိယ သူရိယဝမ္မာနှင့် သူ၏ဆရာ ဂုရုဒီဝါကရပဏ္ဍိတတို့ တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်သည် ဟု ခန့်မှန်းကြသည်။ အန်ကောဝပ်သည် ထိုအချိန်က ဗိရုဏ (ဗိဿနိုး)ကျောင်း ဖြစ်ပြီး နောက်ကျမှ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျောင်းတော်အဖြစ် ပြောင်းလဲ လိုက်ခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

ဒုတိယ သူရိယဝမ္မာနှင့် သူ၏ အရိုက်အရာခံ သတ္တမ ဇယဝမ္မာတို့၏ ကျောက်စာများ၌ ထိုးထားသည့် အက္ခရာ အရေးအသားမျိုးနှင့်တူသော အက္ခရာ စာလုံးမျိုးကို အန်ကောဝပ်၌ တွေ့ရသည်။ အန်ကောဝပ်ကျောက်စာ၌ ပရမဝိ ဣလောကဘုရင်အကြောင်း စကားစပ်ထားသည်။ ဒုတိယ သူရိယဝမ္မာဘုရင် အား ကွယ်လွန်ပြီးသည့် နောက်ပိုင်း၌ ယင်းအမည်နာမဖြင့် ခေါ်ဝေါ်သမုတ် ကြသည်။ သို့ရာတွင် သူရိယဝမ္မာအား မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဟု ဆိုကြ သော်လည်း အန်ကောဝပ်၌ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ အမှတ်လက္ခဏာများကို မတွေ့ရပေ။ အန်ကောဝပ်၏ ပုံသဏ္ဍာန်အနေအထားနှင့် ဗိသုကာ အတတ်ပညာ သည် အန်ကောသုန်ထက် နောက်ကျသည်ဟု အဆိုရှိသည်။

သတ္တမ ဇယဝမ္မာ (၁၁၈၂-၁၂၀၂)၏ ခေတ်သည် ကမ္ဘောဇ ဗုဒ္ဓဘာသာ သမိုင်း၌ အရေးပါသောခေတ် ဖြစ်သည်။ သတ္တမ ဇယဝမ္မာအား ကမ္ဘောဇ၏ အသောကဟု ဆိုကြသည်။ သူ ကွယ်လွန်သွားပြီးသည့် နောက်ပိုင်း၌ သတ္တမဇယ ဝမ္မာဘုရင်အား မဟာပရမသောဂတ ဘွဲ့ထူးပေးကြသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် သတ္တမ ဇယဝမ္မာ၏ ဘာသာတရားအပေါ် ကိုင်းရှိုင်းပုံကို ထင်ရှားပြတ်သားစွာ သိရှိရသည်။ သတ္တမဇယဝမ္မာသည် ကမ္ဘောဇ၏ ဘုန်းလက်ရုံးနှင့် ပြည့်စုံသော ဘုရင်ဖြစ်သည် ဆိုသည်မှာမူ ငြင်းပွားဖွယ်မရှိပေ။ သူ၏ နိုင်ငံအကျယ်အဝန်း သည် အနောက်ဘက်တွင် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်အထိလည်းကောင်း၊ တောင် ဘက်တွင် မာလာယုကျွန်းအထိလည်းကောင်း ကျယ်ပြန့်သည်။

ဇယဝမ္မာ၏ ကျောက်စာကို ဖတ်ကြည့်လျှင် အသောကမင်းတရားကြီးကို သတိ မရဘဲ နေမည်မဟုတ်ပေ။ အသောကကျောက်စာများ၌ အသောကမင်းတရားကြီး ဗုဒ္ဓတရား သက်ဝင်ယုံကြည်ပုံ ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ ဇယဝမ္မာ၏ ကျောက်စာ များ၌လည်း ဇယဝမ္မာမင်းကြီး ဗုဒ္ဓတရား သက်ဝင်ယုံကြည်ပုံကို ဖော်ပြထား သည်။ ပရိဗောဓ်၌ တူးဖော်ရရှိသော ထိုကျောက်စာတွင် ဗုဒ္ဓအား ရှိခိုးဦးခိုက် ပြီးနောက် “သတ္တဝါအားလုံး၏ ကိုးကွယ်ရာဖြစ်သော ဗုဒ္ဓသည် ပူဇော်အပ် ပူဇော်ထိုက်သူ ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်ဖြစ်၏။ ဗောဓိလမ်းစဉ်သည်လည်း ပူဇော်အပ် ပူဇော် တိုက်၏” ဟု ရေးထားသည်။ ထို့နောက် တစ်ဖန် သံဃာတော် အရှင်မြတ်များ အကြောင်း ဖော်ပြပြီးလျှင် ပဒေသာပင်၏ သက်ရှိအသွင်ဖြစ်သော လောကီ

သရအား ရှိခိုးထားသည်။ ယင်းကျောက်စာ၌ပင် ရှေ့ဆက်၍ “ဘုရင်မင်းကြီးသည် စမ္မာသို့သွား၍ စစ်မြေပြင်တွင် စမ္မာဘုရင်ကို ဖမ်းဆီးပြီးလျှင် ကရုဏာ ရှေ့ထားလျက် ပြန်လွှတ်၍ သူ့ထီးနန်းကို ပြန်အပ်ခဲ့သည်။ ဘုရင်မင်းကြီး၏ ယင်းဂုဏ်ယူစရာ ပြုမှုဆောင်ရွက်ချက်ကို အခြားဘုရင်များလည်း ကြားသိကြ၏။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူ့ဆရာ ဂုရု၏ မိသားစုအား မင်းမျိုးမင်းနွယ်ပမာ သေနာပတိရာထူးကို ခန့်အပ်ထား၏” ဟူ၍လည်း ရေးထိုးထားသည်။

သတ္တမဇယဝဓမ္မာသည် သူ၏မယ်တော် အထိမ်းအမှတ်ဖြင့် ရာဇဝိဘာရ အမည်ရှိ မြို့ကို တည်ထောင်ပြီးလျှင် ထိုမြို့အား မုနိဒြမာတာ (ပညာပါရမိတာ) ၏ အကျိုးပြုလုပ်ငန်းအတွက် အပ်နှင်းထားလိုက်သည်။ ပညာပါရမိတာ၏ အသွင်အဖြစ်ဖြင့် မယ်တော်၏ ရုပ်တုကိုလည်း ထုလုပ်ထားသည်။

ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းဘုရင် ဟဿဝဒ္ဓနလက်ထက်က နိုင်ငံတော်အနေနှင့် တစ်နှစ်တစ်ကြိမ်၊ သုံးလတစ်ကြိမ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ပွဲတော်ကျင်းပသကဲ့သို့ သတ္တမဇယဝဓမ္မာ လက်ထက်ကလည်း တန်ခူးလဆန်း ၈ ရက်နေ့မှ လပြည့်နေ့ အထိ နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ထုံးတမ်းစဉ်လာအရ မိုးဦးပွဲတော်ကို ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ လကွယ်နေ့၌ ဘုရားပွဲ ကျင်းပသည်။ ထိုအချိန်၌ ပညာပါရမိတာ နတ်ဘုရားကို ပူဇော်ပသကြသည်။ ယခုခေတ်တွင် အချို့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်နိုင်ငံများ၌ ဘုရားပွဲ ကျင်းပသောအခါ ကပွဲများပါသကဲ့သို့ ထိုခေတ်ကလည်း ကမ္ဘောဇဘုရားပွဲများ၌ ကပွဲများ ကျင်းပပြုလုပ်ကြသည်။ ထောင်ပေါင်းများစွာသော ရဟန်းသံဃာတော်များနှင့် ဗြာဟ္မဏများအားလည်း အလှူဒါန ပေးကမ်းလှူဒါန်းကြသည်။

အသောကမင်းတရားကြီး ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းထားသော ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများအကြောင်းကို အသောကကျောက်စာများ၌ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ထိုနည်းအတူပင် ဇယဝဓမ္မာ ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းထားသော ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများ အကြောင်းကိုလည်း သူ၏ ကျောက်စာများ၌ ရေးထိုးထားသည်။ ပြည်နယ်အသီးသီးတို့၌လည်း ဆေးရုံ ၁၁၇ ခုနှင့် ဆေးခန်း ၆၉၈ ခုတို့ကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းထားသည်။ ယင်းဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းတို့၌ ဆေးဝါးကုသကြသော လူနာများအတွက် နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်း ဆန်စပါး အလုံအလောက် ပေးလှူထားသည်။ ဆေးရုံနှင့် ဆေးခန်းများ လည်ပတ်ရန်အတွက် ရွာပေါင်း ၈၃၈ ရွာမှ ရရှိသော အခွန်အတုတ်ကို ပေးလှူထားသည်။ ယင်းဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းတို့၌

မိန်းမ၊ ယောက်ျားပေါင်း ၈၁၆၄၀ အလုပ်လုပ်ကြသည်။ ကျောက်စာ၏အဆုံး၌ “ငါ၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် ငါ၏မယ်တော်သည် ဘဝပင်လယ် ဝဲဩဃ တွင်းမှ လွတ်မြောက်၍ ဘုရားအဖြစ် ရောက်ရှိပါစေသော” ဟူ၍ ဆုတောင်း ထားသည်။

နိုင်ငံတော်တစ်ဝန်း၌ ဆေးရုံကြီးပေါင်း ၁၀၂ ခု ရှိသည်ဟူ၍ အက်လီ ယော့က ရေးထားသည်။ ဇယဝဗ္ဗာ၏ ကျောက်စာများ၌ ပထမတွင် ဗုဒ္ဓ၏ နိမ္မိတကာယ၊ ဓမ္မကာယ၊ သမ္ဘောဂကာယတည်းဟူသော ကာယသုံးပါးကို ရှိခိုး ပူဇော်ထားသည်။ ရောဂါအမိုက်မှောင်ကို ဖယ်ရှားဖြိုခွင်းရန်အတွက် ဘောသဇ္ဇ ဂုရုဗုဒ္ဓ၊ ဗောဓိသတ္တ၊ သူရိယဝိရောဓန၊ စန္ဒြရမိ၊ စန္ဒြဝိရဓာဓန စသည်တို့၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးများကို ထုတ်ဖော်ချီးကျူးထားသည်။ ထို့နောက် ဇယဝဗ္ဗာဘုရင် အကြောင်းကို ရေးထားသည်။ “လူတို့၏ ကိုယ်ခန္ဓာပိုင်းဆိုင်ရာ ဝေဒနာကို ဘုရင်မင်းကြီးသည် မိမိ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဝေဒနာအဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆ၏။ လူနာများ၏ ရောဂါဝေဒနာသည် လူနာများထက်ပင် ဘုရင်မင်းကြီးအား စိတ် ဆင်းရဲစေ၏။ ပြည်သူတို့၏ ဆင်းရဲဒုက္ခသည် ဘုရင်မင်းကြီးအား ဒုက္ခဖြစ်စေ သောကြောင့်တည်း။ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများ၌ ကျွမ်းကျင် သော သမားများ၏ အကူအညီဖြင့် နိုင်ငံတော်၏ ရန်သူများဖြစ်သော ရောဂါ ဝေဒနာများကို ဖျောက်ဖျက်ပစ်လေ၏” ။ ဘောသဇ္ဇဂုရု ဖြစ်တော်မူသော မြတ်စွာ ဘုရား၏ ကျောင်းတော်ပတ်ဝန်းကျင်၌ ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများကို ဖွင့်လှစ်ထား သည်။ ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများနှင့် ပတ်သက်၍ အကျယ်တဝင့် ရေးထိုးထားသော ကျောက်စာကို လာအိုဆကေ (ဆေဖန်)၌ တူးဖော်တွေ့ရှိရသည်။

ဝိနယပိဋက မဟာဝဂ္ဂဘောသဇ္ဇခန္ဓာ၌ မြတ်စွာဘုရားသည် ရောဂါဝေဒနာ ကို ပျောက်ကင်းစေသော ဆေးများနှင့် အစားအစာများကို ညွှန်ကြားဟောပြု ထားတော်မူသည်။ ရောဂါဝေဒနာများအတွက် ဆေးများကို ညွှန်ကြားဟောပြု ထားတော်မူသောကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် ‘ဘောသဇ္ဇဂုရု’ ဟူ၍လည်း အမည် တော် တွင်နေတော်မူသည်။ ဘောသဇ္ဇဂုရု၏ လက်တော်တစ်ဖက်၌ သျှိသျှားသီး (ဖန်ခါးသီး) ကိုင်ထားသည်။ ဗုဒ္ဓသည် ကိုယ်ခန္ဓာ၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရောဂါ ဝေဒနာများကို ဖယ်ရှားကုစားတော်မူသည်။ ဗုဒ္ဓ၏ ယင်းအသွင်အပြင်တော်သည် ဒေသအသီးသီး၊ ကာလအသီးသီး၌ လူပေါင်းများစွာတို့၏ အပေါ်၌ ဩဇာ သက်ရောက် လွှမ်းမိုးမှုရှိနေသည်။ ဗုဒ္ဓ၏ ယင်းအသွင်အပြင်တော် ပထမဆုံး

ဩဇာလွမ်းမိုးခံရသူမှာ အသောကမင်းတရားကြီး ဖြစ်သည်။ အသောကမင်း တရားကြီးသည် လူသားများအတွက်သာလျှင်မက တိရစ္ဆာန်များအတွက်ပင် ဆေးရုံများ ဖွင့်လှစ်ထားသည့်အပြင် ဆေးမြစ်၊ ဆေးရွက်နှင့် ဆေးဝါးများကို ဂရိနိုင်ငံသို့အထိပင် ပေးပို့ပေးခဲ့သည်။

သတ္တမ ဇယဝဗ္ဗာ ဘုရင်သည်လည်း ဗုဒ္ဓ၏ ယင်းအသွင်အပြင်တော် ဩဇာလွမ်းမိုးခံရပြီး တရုတ်ပြည်မှ ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်အထိ ကျယ်ပြန့် သော ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်း ပိုက်ကွန်ကြီး ဖြန့်ထားသည်မှာ အံ့ဩစရာမဟုတ်ပေ။ ရှိသမျှ ကျောင်းတိုက်များနှင့် တွဲဖက်၍ ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများ ဖွင့်လှစ်ထား သည်ဆိုသည်ကို အထက်၌ ပြဆိုခဲ့ပြီးပြီ။ ယင်းကိုထောက်ရှု၍ သတ္တမ ဇယဝဗ္ဗာ ဘုရင် လက်ထက်၌ ကျောင်းတိုက်များ၏ အရေအတွက်လောက်ပင် ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများလည်း ရှိသည်ဆိုသည့်အချက်ကို ခန့်မှန်းကြည့်နိုင်သည်။

ယနေ့ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ၌ ဗြာဟ္မဏဘာသာလည်း မရှိတော့ပေ။ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာလည်း မရှိတော့ပေ။ ဗြာဟ္မဏဘာသာနှင့် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ နေရာ၌ ထေရဝါဒ ပါဠိဗုဒ္ဓဘာသာက နေရာယူထားလိုက်လေပြီ။ ၁၃၄၀ ခုနှစ်၌ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံတွင် ထေရဝါဒ ပါဠိဗုဒ္ဓဘာသာ စတင်လွမ်းမိုး သွားသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် သတ္တမ ဇယဝဗ္ဗာလက်ထက်၌ ထွန်းကား ပြန့်ပွားသော ဗုဒ္ဓဘာသာသည် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာလည်းမဟုတ်၊ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာလည်း မဟုတ်ဘဲ နှစ်ခုလုံး ရောထွေးနေသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်ဖို့ ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းဗုဒ္ဓဘာသာသည် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဆီသို့ ရှေးရှု သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ သတ္တမ ဇယဝဗ္ဗာ ဘုရင်၏လက်ထက်၌ ကမ္ဘောဒီးယားတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ တစ်ရှိန်ထိုး တိုးတက် ပြန့်ပွား ထွန်းကားနေကြောင်းမှာမူ သံသယဖြစ်ဖွယ်မရှိပေ။

လော (လာအို)

ဖန်ညှန်

ကမ္ဘောဇ (ကမ္ဘောဒီးယား) တိုင်းပြည်နယ်စပ် မဲခေါင်မြစ်ကမ်းရှိ ဘုန်းကြီးကျောင်း တစ်ကျောင်း၏ ကျောင်းဝင်းထဲတွင် အစွမ်းအစ ထက်မြက်ပုံရသော သူငယ် တစ်ဦး ကစားနေသည်။ ထိုသူငယ် ကစားနေသည့်နေရာနှင့် မနီးမဝေးတွင် စိတ်ကူးခန်းဝင်နေသော ရဟန်းတော်တစ်ပါးသည် သူငယ်ကစားနေသည်ကို စူးစိုက်ကြည့်ရှုနေသည်။ ထိုသူငယ်သည် နောင်သောအခါ၌ ဖန်ညှန်အမည်ဖြင့် လောနိုင်ငံ၏ ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်လာသည်။

ကျောင်းဝင်းအတွင်း၌ ကစားနေသော သူငယ်သည် လောနိုင်ငံ ဘုရင့် သားတော်လေး ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်သားတော်လေး၏ လူငယ်ဘဝနှင့် ပတ်သက်၍ လောနိုင်ငံ၌ ဆိုရိုးစကား အများအပြားရှိသည်။ သားတော်လေးသည် မွေးဖွား လာလာချင်း သွား ၃၂ ချောင်း ပေါက်နေသည်။ ယင်းထူးခြားချက်ကို ဘုရင် မင်းကြီးက ကောင်းသည့်နိမိတ် မဟုတ်ဘဲ တိုင်းပြည်အတွက် အန္တရာယ်ဖြစ် နိုင်သည်ဟု ယူဆပြီးလျှင် ဖွားသစ်စ သားတော်လေးအား လှေငယ်တစ်စင်းထဲ ထည့်လျက် မဲခေါင်မြစ်ထဲ မျှောလိုက်သည်။

ကမ္ဘောဇနယ်စပ် မြစ်ကမ်းဘေးရှိ ဘုန်းကြီးကျောင်း တစ်ကျောင်း၌ မဟာသမန္တအမည်ရှိ ဘုန်းတော်ကြီးတစ်ပါး သီတင်းသုံးနေသည်။ ထိုဘုန်းတော် ကြီးသည် လင်္ကာဒိပ သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)မှ ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ မဟာသမန္တမထေရ်သည် သားတော်လေးအား မြစ်ထဲမှ ဆယ်ယူပြီးလျှင် ခုနစ် နှစ်အရွယ်အထိ မွေးမြူစောင့်ရှောက်ထားသည်။

နောက် ဆိုရိုးစကားတစ်ခု ရှိသေးသည်။

ဖန်ညှန် မွေးဖွားလာချိန်၌ သူခမည်းတော်၏ နိုင်ငံ၌ ဗရတ်ဗရက် ဖြစ်နေသည်။ ထို့ကြောင့် ဘုရင်မင်းကြီးသည် သူ့သားတော်လေးကို တိုင်းပြည်၌ ထားလျှင် လုံခြုံစိတ်ချရလိမ့်မည် မဟုတ်ဟု အထင်ရှိသွားသည်။ မွေးလာလာ ချင်း သွား ၃၂ ချောင်း ပေါက်နေသည်ဖြစ်၍ သားတော်ကလေးသည် သာမန် သားတော် မဟုတ်နိုင်ပေ။ တစ်နေရာရာ၌ အသက်မသေဘဲ ရှိနေပါက တစ်နေ့ သောအခါ၌ လောနိုင်ငံ၏ ထီးနန်းရှင် ဖြစ်လာလိမ့်မည်။ ယင်းသို့ ဘုရင်မင်းကြီးက ယူဆထားသည်။ သို့သော်လည်း ယင်းလျှို့ဝှက်ချက်ကို ဘုရင်မင်းကြီးသည် မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကိုမှ ထုတ်ဖော်ပြောမပြပေ။ ယင်းလျှို့ဝှက်ချက် ပေါ်သွားပါက သားတော်လေး၏ အသက်အန္တရာယ် စိုးရိမ်ရသည့်အတွက် ဖြစ်သည်။

ယင်းသို့ စဉ်းစားဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ဘုရင်မင်းကြီးသည် “မွေးလာလာချင်း သွား ၃၂ ချောင်း ပေါက်နေသည်ဖြစ်၍ သားတော်လေးသည် တိုင်းပြည်နှင့် တိုင်းသူပြည်သားများအတွက် အန္တရာယ်ပေးနိုင်သည်။ တိုင်းပြည် နယ်နိမိတ် အတွင်း၌ သားတော်လေး ရှိနေလျှင် တိုင်းပြည် ကံဆိုးမိုးမှောင် ကျနိုင်သည်။ တိုင်းပြည်အနေနှင့်လည်း ရန်သူတွေ ပတ်ချာဝိုင်းနေသည်” ဟူ၍ ထုတ်ဖော် ကြေညာလိုက်လေသည်။ နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများနှင့် ပြည်သူပြည်သား တို့က ဘုရင်မင်းကြီး၏ ထုတ်ဖော်ပြောပြချက်ကို ယုံကြည်သွားကြသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးသည် စိတ်ချယုံကြည်ရသော ကျွန်လင်မယား နှစ်ယောက် အား သားတော်လေးကို အပ်လျက် ကျွန်လင်မယားနှင့် သားတော်လေးကို လှေ တစ်စင်းတွင် တင်ပြီး မဲခေါင်မြစ်ထဲ မျှောလိုက်သည်။ ထိုလှေသည် ရေစီးကြောင်း ထဲ မျှောပါသွားပြီးလျှင် ကမ္ဘောဇနယ်စပ်ရှိ မဟာသမန္တမထေရ်၏ ကျောင်း တိုက်အနီးက မြစ်ကမ်းပါးတွင် သွားဆိုက်သည်။

သားတော်လေး ခုနစ်နှစ်သားအရွယ်တွင် မဟာသမန္တမထေရ်သည် သားတော်လေးကို ထိုအချိန်က အန်ကောဝပ်ထီးနန်းတွင် စိုးစံနေသော ကမ္ဘောဇ ဘုရင်ထံ ခေါ်သွားသည်။ မဟာသမန္တမထေရ်သည် ကမ္ဘောဇဘုရင်အား သားတော်လေးအကြောင်းကို အမှန်အတိုင်း ဖွင့်ဟပြောပြလိုက်သည်။ မထေရ် ပြောပြချက်ကို ယုံကြည်စိတ်ချသွားသည်ဖြစ်၍ ကမ္ဘောဇဘုရင်သည် သားတော်လေးအား လက်ခံထားလိုက်သည်။ သားတော်လေးအား လူလားမြောက်လာသည်

အထိ နန်းတော်တွင်း၌ပင် ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်ထားပြီးလျှင် အတတ်ပညာများ ကိုလည်း သင်ပေးသည်။

ယင်းအဖြစ်အပျက်ကို ထောက်လျက် သားတော် ဖန်ညွန့်၏ ခမည်းတော် လောဘုရင်သည် သူနှင့်ခေတ်ပြိုင် ကမ္ဘောဇဘုရင်နှင့် မဟာမိတ် ဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ခန့်မှန်းရသည်။ ထို့ကြောင့်သာလျှင် ကမ္ဘောဇဘုရင်သည် လောဘုရင်သားတော် ကို မိမိ၏ နန်းတော်၌ ခိုလှုံခွင့်ပေးထားခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ သို့မဟုတ်ကလည်း မဟာသမန္တ မထေရ်သည် ကမ္ဘောဇနန်းတော်၌ သြဇာစူးရှပုံရသည်။ မထေရ်သည် သားတော်လေး ဘုရင့်မျိုး ဘုရင့်နွယ်ဖြစ်သည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို ဖုံးဖိထား ပြီး ထက်မြက်သော ကလေးသူငယ် တစ်ယောက်ဖြစ်ကြောင်း ပြောပြလျက် ဘုရင့်နန်းတော်၌ ဘုရင်မင်းကြီးအား အပ်နှံထားခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ မည် သို့ပင်ဖြစ်စေ သားတော်ဖန်ညွန့်သည် ကမ္ဘောဇနေပြည်တော် အန်ကောဝပ်၌ လူလားမြောက်လာခဲ့သည်ဆိုသည့် အချက်မှာမူ အမှန်ပင်ဖြစ်သည်။

လောနိုင်ငံသည် အင်ဒိုချိုင်းနား နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ အင်ဒိုချိုင်းနား အခြားနိုင်ငံများကဲ့သို့ပင် လောနိုင်ငံ၏ သမိုင်းလည်း ရှေးကျသည်။ တချို့ သမိုင်းသုတေသီများ၏ အဆိုအရ လောနိုင်ငံ မြေပေါ်၌ ယဉ်ကျေးမှု အစပြု သည်မှာ ရှေးအထက်ကျော် ကာရီကပင် ဖြစ်သည်။ သမိုင်းဆရာတချို့၏ အဆို အရမူ ကြေးခေတ်အချိန်လောက်ကပင် လောနိုင်ငံသို့ ယဉ်ကျေးမှု ဝင်ရောက် လာသည်။ အင်ဒိုနေရှမှ လူများသည် ရှေးခေတ် သမယကပင် လောနိုင်ငံသို့ လာရောက်ပြီး အခြေချကြသည်။ တချို့အစဉ်အလာ ယုံကြည်ယူဆချက်အရ ထိုင်းလူမျိုးတို့သည် လောနိုင်ငံတွင် ရာစုနှစ်ပေါင်း များစွာကစပြီး အခြေချကြ သည်။ သို့ရာတွင် လာရောက် အခြေချသူ လူမျိုးများထဲတွင် လောလူမျိုးတို့မှာ အဓိကဖြစ်သည်။

လောဘုရင်မင်းဆက်သမိုင်း၌ လောပထမဦးဆုံးဘုရင်မှာ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းမှ လာသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ဒုတိယဘုရင်မှာ ကမ္ဘောဇမှလာသည်။ ထို့နောက် ဘုရင်လေးပါး ထီးနန်းစိုးစံသည်။ ထို့နောက်တွင် နန်ဟိုချိုင့်ဝှမ်းမှ ရောက်လာ ကြသော လောလူမျိုးတို့သည် တိုင်းပြည်တွင် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ကြသည်။

နန်ဟိုမှလာသော လူမျိုးများသည် တခြားလူမျိုးများအပေါ်တွင် အနိုင် ရရှိသွားကြသည်။ ယင်းလူမျိုးများသည် လွတ်လပ်သောဒေသ တော်တော်မျှ များကို သိမ်းပိုက်ကြပြီးလျှင် တသီးတခြား စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ကြသည်။ ယင်းတို့

အနက် တိုင်းပြည်ကြီး နှစ်ပြည်မှာ ကျိဝန်ကျန်နှင့် လုအန်ဗရဗန်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုတိုင်းပြည်များသည် တစ်ပြည်နှင့်တစ်ပြည် တိုက်ခိုက်နေကြသည်။ နောက်ဆုံး၌ ကမ္ဘောဇနှင့် ထိုင်းတို့က ယင်းတိုင်းပြည်များကို ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ကြသည်။ လော၏ မြောက်ဘက်၌ တရုတ်ပြည်ရှိသည်။ အရှေ့ဘက်၌ တုန်ကင်းရှိသည်။ တောင်ဘက်၌ ကမ္ဘောဇရှိသည်။ အနောက်ဘက်၌ မဲခေါင် ရှိသည်။

သားတော်ဖန်ညွန် မွေးဖွားလာချိန်၌ သူ့ခမည်းတော်၏ လောပြည်သည် လေးဖက်လေးတန်၌ ဝိုင်းရံနေသော ရန်သူများကို တွန်းလှန်တိုက်ခိုက်နေရသည်။ ရန်သူများနှင့် တိုက်ပွဲဝင်နေရသည်။ သို့သော်လည်း အင်အားကြီးမားသော ရန်သူများကို နိုင်အောင်မတိုက်နိုင်ပေ။ အနာဂတ် ကံကြမ္မာကို ကြိုတင်ခန့်မှန်းမိသည်ဖြစ်၍ ဖန်ညွန်၏ ခမည်းတော်သည် သားတော်၏ နောင်ရေးအတွက် ပြည်ပသို့ ပို့ထားရန် စီစဉ်ခြင်းဖြစ်လေသည်။ လောကို သိမ်းပိုက်ရန် အပြိုင်တိုက်နေကြသော တိုင်းပြည် နှစ်ပြည်သည်လည်း လောအတွက် တစ်ပြည်နှင့်တစ်ပြည် စစ်တိုက်ကြရသည်။

မဟာသမန္တမထေရ်၏ ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်မှုဖြင့် ဖန်ညွန်သည် အန်ကောဝပ် နေပြည်တော်၌ လူလားမြောက်လာခဲ့သည်။ ၁၈ နှစ်သားအရွယ်တွင် အန်ကောဘုရင်သည် ဖန်ညွန်အား စစ်တပ်ကို ကွပ်ကဲရန်အတွက် သေနာပတိအဖြစ် ခန့်ထားလိုက်သည်။ အယုဒ္ဓယနှင့် အန်ကောတို့သည် တစ်ပြည်နှင့်တစ်ပြည် နှစ်ရှည်လများ စစ်တိုက်နေကြသည်။ ယင်းစစ်ပွဲကြောင့် သားတော်ဖန်ညွန် အကျိုးကျေးဇူး ရှိသွားသည်။ ယင်းစစ်ပွဲကို အကြောင်းပြုလျက် ဖန်ညွန်သည် သူ့ခမည်းတော် တိုင်းပြည်ဖြစ်သော လောကို သိမ်းပိုက်နိုင်သည့် အခြေအနေ ရောက်ရှိသွားသည်။ ယင်းသို့ လောကို သိမ်းပိုက်နိုင်ရန်အတွက် အန်ကောဘုရင်က ဖန်ညွန်အား နည်းမျိုးစုံဖြင့် အကူအညီပေးသည်။ ဖန်ညွန်ပါဝင်တိုက်ခိုက်သော အန်ကောနှင့် အယုဒ္ဓယတို့၏ စစ်ပွဲ၌ အန်ကောဘက်မှ အနိုင်ရရှိသွားသည်။

ကမ္ဘောဒီးယား (ကမ္ဘောဇ) ဘုရင်သည် သေနာပတိ ဖန်ညွန်၏ အစွမ်းအစကို ကောင်းစွာသိရှိ နားလည်သွားသည်။ အယုဒ္ဓယစစ်ပွဲ ပြီးဆုံးသွားသောအခါ ဘုရင်သည် ဖန်ညွန်အား သမီးတော် နန်ကောဂျနှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားပေး

လိုက်သည်။ ဖန်ညွှန်နှင့် နန်ကောဂျသည် ငယ်စဉ်ကပင် ရင်းနှီးပြီးသား ဖြစ်ကြသည်။ နန်းတော်တွင် အတူနေကြသည်။ အတူကစားကြသည်။ အတူ ကြီးပြင်းလာကြသည်။ ယင်းသို့ ငယ်စဉ်တောင်ကျေး ကလေးအရွယ်ကပင် ဆက်သွယ်မှု၊ ရင်းနှီးမှု ရှိလာကြသူများဖြစ်၍ ထီးနန်းအုပ်စိုးရာ၌ အနှောင့်အယှက် အခက်အခဲ ကြီးကြီးမားမား မရှိတော့ပေ။

ခရစ်နှစ် ၁၃၅၃ ခုနှစ်တွင် စစ်တပ်ကြီးတစ်တပ်ကို ကွပ်ကဲလျက် ဖန်ညွှန်သည် မဲခေါင်မြစ်မြောက်ဘက် မုအွန်ဂဆွသို့ ချီတက်သွားပြီးလျှင် ထိုအချိန်က လောတွင် အုပ်ချုပ်နေသော ဘုရင်အား မဲခေါင်မြစ်ဝှမ်း၌ အနိုင်တိုက်လျက် မိမိကိုယ်ကိုယ် လောဘုရင်အဖြစ် ကြေညာလိုက်လေသည်။ ထို့နောက် ဗိယင်ကျင်ကို သိမ်းပိုက်ပြီးလျှင် သူရဲကောင်းဘုရင် တစ်ပါးဖြစ်ကြောင်း ပြလိုက်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၃၅၅ တွင် ဖန်ညွှန်သည် လန်ချိန် (ဆင်တစ်သောင်းတို့၏ တိုင်းပြည်)၏ ဘုရင်အဖြစ် ကြေညာလိုက်သည်။ ထိုအရပ်၌ လန်ချိန် တိုင်းပြည် တည်ထောင်လိုက်သည်။

အောင်ပွဲရဘုရင် ဖန်ညွှန်သည် လောနိုင်ငံကို တည်ထောင်ပြီးလျှင် သူ၏ အောင်ပွဲရစစ်တပ်နှင့် အတူတကွ အန်ကောသို့ ပြန်လာခဲ့သည်။ ထို့နောက် များမကြာမီ အချိန်အတောအတွင်း၌ပင် ဘုရင် ဖန်ညွှန်သည် မင်းခမ်းမင်းနားဖြင့် မိဖုရား နန်ကောဂျကို ခေါ်ခဲ့ပြီးလျှင် ထိုအချိန်က လောနေပြည်တော် ဆယံဂရီသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ မိဖုရား နန်ကောဂျသည် များမကြာမီ ထိုဒေသ၌ နေထိုင်ရသည်ကို ငြီးငွေ့လာသည်။

ထိုအချိန်က ယင်းအရပ်ဒေသက လူများသည် နာနာဘာဝများနှင့် သစ်ပင်စောင့် နတ်ဒေဝတာများအား ယုံကြည်ကိုးကွယ်ကြသည်။ ဗလိနတ်စာ တင်ကြသည်။ မိဖုရားကြီးက ထိုအချက်များကို မနှစ်မြို့ပေ။ ဖန်ညွှန်ဘုရင်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ အသိုက်အဝန်းထဲတွင် ပညာသင်ကြား တတ်မြောက်လာသူ ဖြစ်သည်။ မိဖုရားကြီးက သူ့ခမည်းတော်ထံပြန်ရန် ဆန္ဒပြုသောအခါ ဖန်ညွှန်သည် မိဖုရားကြီး သူ့ခမည်းတော်ထံ ပြန်လိုသည့်အကြောင်းကို နားလည်သဘောပေါက်သွားသည်။ ထို့ကြောင့် သူလည်း မိဖုရားကြီးနှင့်အတူ အန်ကောသို့ လိုက်ပါသွားသည်။

၁၂ ရာစုတွင် သံဃရာဇာ ရှင်အရဟံနှင့် ပုံသကူမထေရ်တို့၏ ဦးဆောင် ဦးရွက် ပြုမှုအောက်၌ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ထေရဝါဒသာသနာ ထွန်းကားနေသည်။

ထို့နောက် ဓမ္မစေတီ (၁၄၇၂-၇၉) မင်းကြီးလက်ထက်တွင်လည်း ရဟန်းတော် အချို့ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့သွားပြီး မြန်မာနိုင်ငံ ပြန်ရောက်လာသောအခါ ထေရဝါဒ သာသနာစစ်စစ်ကို ဖြန့်ဖြူးကြသည်။ ထိုနည်းအတူပင် ကမ္ဘောဇ နိုင်ငံလည်း ၁၄ ရာစုနှစ်တွင် ထေရဝါဒ သာသနာတော် ထွန်းကားသော တိုင်း ပြည်ဖြစ်သည်။

လောနိုင်ငံ၌ ထေရဝါဒသာသနာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေး၌ အန်ကော ဘုရင်သည် အကူအညီ အထောက်အပံ့များစွာ ပေးသည်။ ယင်းသို့ အကူအညီ ပေးခြင်းမှာ မိမိ၏ သမီးတော် နန်ကောဂျနှင့် သမက်တော် ဖန်ညုန်၏ တိုက် တွန်းချက်ကြောင့် ဖြစ်သည်။

ခရစ်နှစ် ၁၃၅၈ ခုနှစ်၌ ဖန်ညုန်၏ အသက်သခင်၊ ဆရာသမား၊ နောင် သောအခါ၌ ဓမ္မဂုရုဖြစ်လာသော မဟာသမန္တမဟာထေရ်၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် ရဟန်းတော်အပါး ၂၀ ပါဝင်သော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့သည် ဘုရင့်အနွယ်တော်များနှင့် အတူတကွ လောနေပြည်တော် ဆယံဂရီသို့ ရောက်ရှိလာကြသည်။ ယင်းတို့နှင့် အတူ ပိဋကတ်ကျမ်းစာများနှင့် အဖွင့်အဋ္ဌကထာ ကျမ်းစာများလည်း ပါလာ သည်။ ထို့ပြင် အခြား လက်ဆောင်ပဏ္ဏာ ပစ္စည်းများအပြင် သူ့သမီးတော် လက်ထပ်စဉ်က အန်ကောဘုရင် ခန်းဝင်ပစ္စည်းအဖြစ် ပေးသော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် တစ်ဆူလည်း ပါလာသည်။

ယင်းရုပ်ပွားတော်မှာ ၁၁ ရာစုတွင် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ဘုရင်က ခမာ ဘုရင်များအား လက်ဆောင်ပဏ္ဏာအဖြစ် ပေးပို့ခဲ့သော ရုပ်ပွားတော်ဖြစ်သည် ဟု အဆိုရှိသည်။ ဆယံဂရီ နေပြည်တော်၌ ယင်းရုပ်ပွားတော် ကြွရောက်တော် မူလာခြင်းသည် အလွန်တရာ မင်္ဂလာရှိသည်ဟု ထင်မှတ်ယူဆကြသည်။ တိုင်း ပြည်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည်ဟု အယူရှိကြသည်။ ယင်းအခြေအနေအား အသိအမှတ်ပြုသည့် အထိမ်းအမှတ်ဖြင့် နေပြည်တော်၏ အမည်ကိုပြောင်းပြီး ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်၏ ဘွဲ့တော်အမည်အတိုင်း လုအန်ဗန် သို့မဟုတ် ဆွန်ပရဗန် ဟု မှည့်ခေါ်လိုက်လေသည်။

ဘုရင်မင်းကြီးသည် ရဟန်းသံဃာတော်များ နေထိုင်သီတင်းသုံးရန် အတွက် နေပြည်တော် လုအန်ဗရဗန်၌ ကျောင်းတိုက်ကြီးတစ်တိုက်ကို ဆောက် လုပ်လှူဒါန်းသည်။ ထိုကျောင်းတိုက်အတွင်း၌ သူ့ဆရာ ဂုရုမဟာမထေရ်၏ အမိန့်အရ သံဃကံ ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် 'သိမ်' ကိုလည်း ဆောက်လုပ်

လှူဒါန်းသည်။ ထို့နောက် လောနိုင်ငံမှ ရာပေါင်းများစွာသော အမျိုးကောင်း သားတို့သည် ရဟန်းခံကြသည်။

မဟာသမန္တမထေရ်၏ ဟောပြောဆုံးမချက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဘုရင် မင်းကြီး၏ အမိန့်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ လောနိုင်ငံတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားလာသည်။ မဲခေါင်မြစ်၏ ဘေးနှစ်ဖက်တွင် လောနိုင်ငံ ထူထောင် ပြီးသည့်နောက်၌ တိုင်းပြည်နိုင်ငံ၌ အေးချမ်းသာယာမှု ရှိလာပြီးလျှင် ဓမ္မဖြန့်ဖြူးရေး လုပ်ငန်းလည်း တွင်ကျယ်လာသည်။ ဓမ္မဖြန့်ဖြူးရေးအတွက် ဘုရင် ဖန်ညွှန်သည် တိုင်းပြည်နိုင်ငံတွင် နေရာပေါင်းများစွာတို့၌ ကျောင်းတိုက်များ ကို တည်ဆောက်သည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်များ၌ လူပေါင်းများစွာတို့ သာသနာ့ဘောင် ဝင်ရောက်ကြသည်။ စာမတတ်၊ ပညာမတတ်သော တိုင်းသူပြည် သားများအား စာသင်ပေးသည်။ ပညာသင်ပေးသည်။ တူးဖော်တွေ့ရှိရသော ကျောက်စာများအရ ထိုခေတ်က ပညာသင်ကြားရေးသည် ရဟန်းသံဃာများ၏ လက်ထဲတွင်ရှိသည်။ စာသင်ကျောင်းများနှင့် ကျောင်းသားများသည် ရဟန်း သံဃာတော်များထံမှာသာ ပညာသင်ကြားကြရသည်။ ရှေးခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ အတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။

လောနိုင်ငံ (လန်ချန်)ကို တည်ထောင်သော လောနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာ ဖြန့်ဖြူးသော ဘုရင် ဖန်ညွှန်သည် ခရစ်နှစ် ၁၃၅၃ မှ ၁၃၇၃ အထိ ထီးနန်း စိုးစံသည်။ ထို့နောက် ဖန်ညွှန်၏သားတော် ဆမ်ဆေန် (၁၃၇၃-၁၄၁၄) လောနိုင်ငံဘုရင် ဖြစ်လာသည်။ လောနိုင်ငံ မြေပေါ်၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် စတင် ထွန်းကားပြန့်ပွားအောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ရာ၌ ဘုရင် ဖန်ညွှန်နှင့် ကမ္ဘောဇ ဘုရင့်သမီးတော် မိဖုရားကြီး နန်ကေဂျသည် ဘက်ညီကြလေသည်။ သူတို့နှစ်ဦး လုံး၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုကြောင့် လောနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် အမြစ် တွယ်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ မိဖုရားကြီး၏ လှုံ့ဆော်တိုက်တွန်းချက်အရသာလျှင် ဖန်ညွှန်ဘုရင်သည် လောနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် ဤရွှေဤမျှ စိတ်ပါဝင်စားလာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

သိရှိပေး

သီရိဝိဇယနာဂ

အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းများတွင် တည်ရှိသော သီရိဝိဇယအမည်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ နိုင်ငံတော်သည် ထင်ရှားကျော်ကြားသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ ယင်းနိုင်ငံ သည် ၁၂ ရာစုအထိ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အချက်အချာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ သီရိဝိဇယသည် ဆုမကြာကျွန်း၏ မြို့တစ်မြို့ဖြစ်သည်။ ရာပေါင်းများစွာသော နှစ်ပရိစ္ဆေဒကာလအထိ သိလိန္ဒြမင်းဆက် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရင်တို့၏ မြို့တော် ဖြစ်ခဲ့သည်။ ယင်းဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုရင်များထဲတွင် သီရိဝိဇယနာဂဘုရင်၏ ခေတ် (ခရစ်နှစ် ၃၈၄)သည် ထူးခြားသော ခေတ်ကာလဟု ဆိုရမည်။

အိန္ဒိယ ကိုလိုနီနိုင်ငံများထဲတွင် ဂျာဗားသည် ရှေးအကျဆုံး ကိုလိုနီ ဖြစ်သည်ဟု အသိအမှတ်ပြုထားကြသည်။ ယင်းကျွန်း၌ နေထိုင်ကြသူများသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ လာကြသူများဖြစ်ကြပြီး အင်ဒိုချိုင်းနားအထိ ပြန့်ပွားသွား ကြသည်။ ခရစ်နှစ် ၁ နှင့် ၂ ရာစုနှစ်များ၌ အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်းသားတို့သည် မလေးကျွန်းဆွယ် ကျွန်းစုများ၌ နေထိုင်ကြသည်။ ရှေးအကျဆုံးလူ (ဂျာဗားလူ) ၏ ဦးခေါင်းခွံကို ဂျာဗား၌ တွေ့ရသည်ဟု သုတေသီများက အယူရှိကြသည်။ ယင်းရှေးအကျဆုံးလူသည် လွန်ခဲ့သည့် နှစ်ငါးသိန်းခန့်က ပထဝီမြေပြင်ပေါ်၌ နေထိုင်သည်။ သူတို့ အသုံးပြုသည်မှာ ကျောက်လက်နက် ကိရိယာဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီက အိန္ဒိယ ကုန်သည်များသည် သုဝဏ္ဏဘုမ္မိမှ သုဝဏ္ဏ ဒီပနှင့် ယဝဒီပသို့ သွားလေ့ရှိကြသည်ဟု ဇာတကများ၌ ဖော်ပြထားသည်။ သို့ သော်လည်း ကိုလိုနီတည်ထောင်ရန် မဟုတ်ဘဲ ကုန်သည်များအဖြစ်ဖြင့် သွား ရောက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ဂျာဗား၌ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၏ သြဇာအရှိန်အဝါ လွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ ဂျာဗားမှ တူးဖော်တွေ့ရှိရသော အဦးဆုံးကျောက်စာ အရေးအသားမှာ ပလ္လဝ ဘုရင်များ ၅ ရာစု ၆ ရာစုလောက်က ကြေးပြားပေါ်တွင် ရေးထိုးထားသည့် စာအရေးအသားမျိုး ဖြစ်သည်။ ယင်းအထောက်အထားများကို ဂျာဗား၌သာ တွေ့ရသည်မဟုတ်ဘဲ ဖာတုန်နှင့် စမ္မာတို့၌လည်း တွေ့ရသည်။ ပလ္လဝတို့ မတိုင်မီ သာတဝါဟနတို့၏ နောက်ပိုင်း၌ ခညကဋက၌ ဣက္ခာကုမျိုးနွယ်များ ကြီးစိုးကြသည်။ ခညကဋက (ခရဏီကုတ်)နှင့် ရှရရီဗဗ္ဗတ (နာဂါဇနကောဏ္ဍာ) တို့၌ တူးဖော်ရရှိသော ကျောက်စာများအရ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)၊ တရုတ်၊ ကိရာတ (ကျိလာတ၊ မလယ)တို့၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားလာသည်ဟု သိရှိရသည်။

ယင်းမလေးကျွန်းဆွယ်များသည် ရှေးယခင်က ဟိန္ဒူကိုလိုနီများ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဖာဟီယန်သည် ခရစ်နှစ် ၄၁၃ ခု၌ ထိုဒေသများသို့ ရောက်သွားသည်။ သူ၏ ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းအရ ထိုခေတ်ကာလကလည်း ဂျာဗား စသောကျွန်းများ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အထိုက်အလျောက် ထွန်းကားပြန့်ပွားနေသည်ဟု သိရှိရသည်။ ၄၁၄-၁၅ ခုနှစ်၌ အိန္ဒိယမှ သီဟိုဠ်ကျွန်းကို ဖြတ်လျက် မိမိနိုင်ငံ ပြန်သွားသော အခါ ဖာဟီယန်သည် ယဝဒီပကျွန်း၌ ငါးလကြာမျှ နေထိုင်ခဲ့သည်။ ရာဟုလာ သံကိစ္စည်း၏ အဆိုအရ ထိုအချိန်၌ ဂျာဗားတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အဓိက ဘာသာတရား ဖြစ်သည်။

၄၂၃ ခုနှစ်၌ ဂုဏဝဓမ္မာသည် ကသ္မိရ (ကပိရှာ)မှ ဂျာဗားသို့ သွားသည်။ ရဟန်းတော် ဂုဏဝဓမ္မာသည် သံဃာနန္ဒဘုရင်၏ သားတော်၊ ဟရိဘဒြ၏ မြေးတော်ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် မင်းစည်းစိမ်ကို စွန့်ပယ်လျက် ရဟန်းဘောင် ရောက်လာသူဖြစ်သည်။ ခမည်းတော် ဘုရင်မင်းကြီး ကွယ်လွန်သွားသောအခါ ဂုဏဝဓမ္မာသည် အသက် ၃၀ အရွယ်မျှသာ ရှိသေးသည်။ ထီးမွေ နန်းမွေခံ တစ်ဦးတည်းသော သားတော်ဖြစ်သည်။ ဂုဏဝဓမ္မာအား ထီးနန်းအပ်ကြသည်။ သို့သော်လည်း ဂုဏဝဓမ္မာက လက်မခံပေ။ ခါးခါးသီးသီး ငြင်းပယ်သည်။ သီဟိုဠ်အကြောင်းကို ကြားရသည်ဖြစ်၍ ဂုဏဝဓမ္မာသည် သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ကြွသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်းကမှ တစ်ဖန် ဂျာဗားသို့သွားသည်။

ဘုရင့်မယ်တော် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်သွားသည့်အတွက် ဂျာဗားဘုရင်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာကို သက်ဝင်ယုံကြည်သွားသည်။ ကံမကောင်း အကြောင်းမသင့်

သဖြင့် ထိုအချိန်၌ ဂျာဗားကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြသည်။ ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဘုရင်မင်းကြီးက ဂုဏဝမ္မာအား မေးမြန်းလျှောက်ထားသောအခါ ဂုဏဝမ္မာက “သူခိုးဓားပြကို အပြစ်ဒဏ်ပေးခြင်းသည် လူတိုင်း၏ တာဝန် ဝတ္တရားဖြစ်သည်” ဟူ၍ ပြောပြသည်။ တရုတ်ပညာရှင်များ ရေးသားထားသော ဂုဏဝမ္မာ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိ၌ “ထိုအချိန်က ဂျာဗားဘုရင်သည် လောကီလူ့ဘောင် ကို စွန့်ခွာလျက် ရဟန်းပြုလိုသော ဆန္ဒရှိ၏။ သို့ရာတွင် များမတ်များ ဝိုင်းဝန်း တောင်းပန်သောကြောင့် ဘုရင်မင်းကြီးသည် တိုင်းပြည်နိုင်ငံအတွင်း မည်သည့် နေရာမှာမှ အကြမ်းဖက်မှု မဖြစ်ပွားလျှင် မိမိ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ပြင်မည်ဟု ကတိပြုသည်” ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။

ဘိက္ခု ဂုဏဝမ္မာ၏ ဂုဏ်သတင်းသည် တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်သွားသည်။ တရုတ်ဘုရင်၏ ပင့်ဖိတ်ချက်ကို ဂုဏဝမ္မာ လက်မခံဘဲနေ၍ မဖြစ်တော့ပေ။ တရုတ်ပြည်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဖြန့်ဖြူးရန် အခွင့်ကောင်းကို လက်မလွတ်လိုပေ။ ဂုဏဝမ္မာသည် အိန္ဒိယကုန်သည် နန္ဒီ၏သင်္ဘောနှင့် လိုက်ပါသွားပြီးလျှင် နန် ကင်းသို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ သို့သော်လည်း မကြာမီမှာပင် ၆၅ နှစ် အရွယ်၌ ကွယ်လွန်အနိစ္စ ရောက်သွားသည်။ ဂုဏဝမ္မာ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိအရ ဖာဟီယန် ရောက်သွားပြီး နောက်ပိုင်းကျမှသာလျှင် ဂျာဗား၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ စနစ်တကျ ထွန်းကားပြန့်ပွားသွားသည်ဟု သိရှိရသည်။

ဘုရင့်အမည်များနှင့် ဘုရင်များ အုပ်စိုးသည့် တိုင်းနိုင်ငံ အမည်များကို ထောက်လျက် ယင်းဒေသများသည် မဆွက ဟိန္ဒူ ကိုလိုနီများ ဖြစ်ခဲ့ကြောင်း သိရှိရသည်။ ယင်းအမည်နာမမျိုးသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ အမည်နာမမျိုး ဖြစ်သည်။ ရာစုနှစ် အတန်ငယ် ကြာသွားသောအခါ ယင်းကိုလိုနီနိုင်ငံများ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အစဉ်တစိုက် ထွန်းကားပြန့်ပွားလာရာ ဟိန္ဒူ မလေးရှားတစ်ခု လုံး ဗုဒ္ဓဘာသာ ဖြစ်သွားသည်အထိပင် ဖြစ်သည်။ အာရှ အရှေ့တောင်ပိုင်း နိုင်ငံများ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားသွားခြင်း၌ သီရိဝိဇယ ဗုဒ္ဓဘာသာ နိုင်ငံတော်၏ ကျေးဇူးမကင်းသည်မှာ အငြင်းပွားဖွယ်မရှိပေ။

သီရိဝိဇယနိုင်ငံ၏ သီလိန္ဒြာမင်းဆက်နှင့် ပတ်သက်၍ တရုတ်တို့နှင့် အာရပ်ကုန်သည်များသည် အတော်များများ ရေးသားထားကြသည်။ ဆုမကြာ၏ အလယ်တွင်ရှိသော ယင်းမြို့တော်သည် ၈ ရာစုနောက်ပိုင်း၌ ထိုခေတ် ထို အချိန်က ယဉ်ကျေးသော ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများထဲတွင် ထင်ရှားကျော်ကြားသော နိုင်ငံ

တစ်နိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ အင်ဒိုနေးရှားကျွန်းဆွယ်စုများ၌ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပညာ ထွန်းကားရာ ဗဟိုချက်ချာလည်း ဖြစ်ခဲ့သည်။ မဇ္ဈိမဒေသ အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ လာကြသော တရုတ်ရဟန်းတော်များသည် သီရိဝိဇယ၌နေပြီး သက္ကတဘာသာ သင်ကြားအားထုတ်လေ့ ရှိကြသည်။ အချို့ပညာရှင်များ၏ အဆိုအရ သီရိဝိဇယ သည် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ ခံတပ်ကြီးဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း တရုတ် ခရီးသည် ရွှင်ကျန်၏ အဆိုအရမူ ဆုမတြာသည် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ ဌာနချုပ်ဖြစ်သည်။ ရွှင်ကျန်သည် ၆၈၈-၉၅ ခုနှစ်၌ ခုနစ်နှစ်ကြာမျှ ထိုဒေသ တွင်နေပြီး ပညာသင်ကြား ဆည်းပူးခဲ့သည်။

ခရစ်နှစ် ၆၈၆ ခု၌ ဘုရင် သီရိနာဂသည် ဂျာဗားကို အနိုင်တိုက်ယူရန် အတွက် ကြီးမားသော စစ်တပ်ကြီးနှင့် ချီတက်ခဲ့သည်။ စစ်ပွဲပြီးသောအခါ အလယ်ပိုင်းနှင့် အနောက်ပိုင်း ဂျာဗားကို သိမ်းပိုက်လိုက်လေသည်။ ယင်းရာစု နှစ်၌ သီရိဝိဇယ၏ အင်အားသည် ပိုမိုတိုးတက်လေသည်။ ထိုအချိန်၌ ဘုရင် သီရိနာဂသည် တောင်ပိုင်း၌ ဟရိမြစ်ကမ်းပါး၌ရှိသော မာလာယု (ယခုခေတ် ကျမ္ဘီ)ကိုလည်း လက်အောက်ခံပြုလိုက်သည်။ တစ်ပြိုင်နက်တည်းမှာပင် ဗင်္ဂာ ကျွန်းများကိုလည်း သိမ်းပိုက်လိုက်သည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် ထိုခေတ်က ဆုမတြာကျွန်း သီရိဝိဇယနိုင်ငံသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အချက်အချာဖြစ်ခဲ့သည်။

သီရိဝိဇယနိုင်ငံ၏ သိလိန္ဒြမင်းဆက် အမည်နာမများသည် ဆုမတြာ သမိုင်း၌ ထင်ရှားကျော်ကြားကြသည်။ ယင်းမင်းဆက်၏ သီရိဝိဇယ ဗုဒ္ဓဘာသာ နိုင်ငံသည် မလေးကျွန်းဆွယ်အထိလည်းကောင်း၊ ဂျာဗား အလယ်ပိုင်းအထိ လည်းကောင်း ပြန့်နေလေသည်။ ယင်းမင်းဆက်အား အင်ဒိုနေးရှား၏ ဂုတ္တ မင်းဆက်ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ ယင်းမင်းဆက်၏ မူရင်းအစ နေပြည်တော် ဘယ်မှာရှိသည်ဆိုသည့် အချက်နှင့် ပတ်သက်၍ ပညာရှင်များ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အယူအဆ မတူကြပေ။ အချို့ သမိုင်းပညာရှင်များက ယင်းမင်းဆက်၏ မူလ အစနေရာမှာ ဆုမတြာ၌သာ ရှိသည်ဟု ဆိုကြသည်။ သို့သော်လည်း သိလိန္ဒြ မင်းဆက် ဘုရင်များ ဆောက်လုပ်ခဲ့သော ကြီးကျယ်ခမ်းနားသည့် နတ်ကွန်း ကြီးများနှင့် ဗရောဗိုဒိုကဲ့သို့သော အံ့မခန်း ပုထိုးကြီးများမှာ ဆုမတြာ၌မရှိဘဲ ဂျာဗား၌ရှိသည်။ ယင်းတို့၏ ရှေးဟောင်း အဆောက်အအုံ အကျန်အကြွင်း အများအပြားမှာ ဆုမတြာမှာထက် ဂျာဗား၌ ပိုတွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ပညာ ရှင် အတော်များများက ယင်းမင်းဆက်၏ ပင်ရင်းနေရာမှာ ဂျာဗားဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။

၇ ရာစုအထိ သုဝဏ္ဏဒီပနှင့် သုဝဏ္ဏဘုမ္မိ၌ နေရာအနံ့အပြား ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားသည်ဟူသော တရုတ်ခရီးသည်တို့၏ အဆိုကို ရာဟုလာသံကိစ္စည်းက သံသယရှိသည်။ ယင်းသို့ဖြစ်ပါမူ ၈ ရာစု၌ သီလိန္ဒြ မင်းဆက် ဘုရင်များနှင့်အတူ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘယ်ကပြန့်ပွားလာ သနည်း။ ထိုအချိန်၌ အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းတွင် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်း ကားပြန့်ပွားသည်။ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့်လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယမြောက် ပိုင်း အက္ခရာအရေးအသားနှင့်လည်းကောင်း အတူတကွ သီလိန္ဒြမင်းဆက်လည်း အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းမှ ဆုမကြာသို့ ရောက်ရှိလာသည်ဟု ရာဟုလာသံကိစ္စည်းက ဆိုထားသည်။ သီလိန္ဒြမင်းဆက်တို့၏ မူလအစနေရာ မည်သည့်ဒေသ၌ ရှိသည် ဆိုသည်ကို အဆုံးအဖြတ်ပေးရန်မှာမူ အမှန်တကယ် မလွယ်ပေ။

နေရာအနံ့အပြားမှ ရရှိသော သီလိန္ဒြမင်းဆက် ဘုရင်တို့၏ ကျောက်စာ များမှ သီလိန္ဒြမင်းဆက် သမိုင်းနှင့်ပတ်သက်၍ အများအပြား သိရှိရသည်။ မလေး၌ လိဂိုရအမည်ရှိ ဒေသတွင် ၇၇၅ ခုနှစ်ထိုး ကျောက်စာတစ်ချပ် တူး ဖော်ရရှိသည်။ ယင်းကျောက်စာ၌ သီရိဝိဇယိန္ဒြဘုရင်၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ အုတ်ကျောင်း သုံးကျောင်း တည်ဆောက်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ရာဇ ဂုရုမထေရ် ဇယန္တအား ပုထိုးသုံးဆူတည်ရန် ဘုရင်က လျှောက်ထားသည်။ ဇယန္တမထေရ် ပျံလွန်တော်မူသွားသောခါ ဇယန္တ၏တပည့် အဓိမုခမထေရ်က စေတီသုံးဆူ၏ အနီး၌ အုတ်ပုထိုးနှစ်ဆူ တည်သည်။ အထက်ပါ ကျောက်စာ၌ သီလိန္ဒြ၏ ရာဇဂုရုမထေရ် ဆောက်လုပ်သော တာရာနတ်ဘုရားအကြောင်း ရေးသားပါရှိသည်။ သီလိန္ဒြမင်းဆက်ဘုရင် ပဏကရဏသည် သကနှစ် ၇၀၀- ၇၇၈ ခုတွင် တာရာနတ်ဘုရားကျောင်း ဆောက်လုပ်ပြီး ဘုရားကျောင်းနှင့်တကွ ရွာတစ်ရွာ သံဃာအား လှူဒါန်းလေသည်။

နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်ကို တူးဖော်စဉ်က ကြေးပုရပိုက်တစ်ခု ရရှိသည်။ ယင်း ကြေးပုရပိုက်၌ သီရိဝိဇယဘုရင်များအကြောင်း ရေးသားပါရှိသည်။ သီရိဝိဇယ သီလိန္ဒြဘုရင်များ၏ ရှေးအကျဆုံး မဟာယာနကျောက်စာကို ဂျာဗား၌ တူးဖော် ရရှိသည်။ ဒေဝနာဂရီအက္ခရာဖြင့် ရေးသားထားသော ယင်းကျောက်စာသည် နာလန္ဒာ၌ တူးဖော်ရရှိသော ၉ ရာစုနှစ် ကျောက်စာများနှင့် ဆင်တူနေသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

သုဝဏ္ဏဒီပမှ ဓမ္မကိတ္တိမထေရ်၏ ပညာဂုဏ်သတင်း အကျော်အစောကို ကြားသိရသည်ဖြစ်၍ ဝိကြမသိလာ၏ စာချဆရာ တိဗက်သာသနာပြု ဒီပင်္ကရ သီရိဉာဏ (၉၈၁-၁၀၅၄)သည် သုဝဏ္ဏဒီပသို့ ကြွလာပြီးလျှင် ဓမ္မကိတ္တိမထေရ် ထံတွင် ၁၂ နှစ်ကြာမျှ ပညာသင်ကြားနေသည်။ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်၏ နာမည် ကျော် ကထိက စာချဆရာ ဓမ္မပါလသည်လည်း ဆုမတြာကျွန်းသို့ ကြွသွား ပြီးလျှင် ဆုမတြာကျွန်း၌ သက်ဆုံးတိုင် သီတင်းသုံးသွားခဲ့သည်။

သီရိနာဂမတိုင်ခင် ရာစုတစ်စုလောက်ကပင် စတင်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဆုမတြာ၏ နိုင်ငံတော်ဘာသာ ဖြစ်လာခဲ့ပြီးလျှင် မလေးရှား၏ ဟိန္ဒူနိုင်ငံ အတော်များများကို ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံ ဖြစ်လာအောင် ပြုလုပ်ရာ၌ အောင်မြင်မှု ရရှိလာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဆုမတြာနိုင်ငံတော်သည် သီရိဝိဇယ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ နိုင်ငံတော်အမည်ဖြင့် ထင်ရှားကျော်ကြားလာသည်။

သီရိဝိဇယ၏ နယ်မြေအကျယ်အဝန်းမှာ ကျယ်ပြန့်သည်ထက် ကျယ် ပြန့်လာသည်။ ဆုမတြာနှင့် မာလာယုအထိမျှသာ မကတော့ဘဲ ဗိုနိုယို၊ ဖိလစ် ပိုင်၊ ဂျာဗားတစ်ဝက်၊ ဖော်မိုဆာတစ်ဝက်၊ တရုတ်တောင်ပိုင်း သင်္ဘောဆိပ်နှင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းအထိ ကျယ်ပြန့်သွားသည်။ သီလိန္ဒြမင်းဆက် နောက်ဆုံးဘုရင် စန္ဒြဇာနည် ခရစ်နှစ် ၁၂၃၆ နှင့် ၁၂၅၆ ၌ နှစ်ကြိမ်တိတိ သီဟိုဠ်ကျွန်းကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သည်။ ထိုအချိန်မတိုင်ခင် ၁၀ ရာစု၊ ၁၁ ရာစုများ၌ သီရိ ဝိဇယနှင့် သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ ဆက်သွယ်ရေးသည် ကောင်းမွန်ခဲ့သည်။ ဘုရင် ကုမဏန္ဒဝသည် တိုင်းပြည်ကို စွန့်ခွာထွက်သွားရမလို ဖြစ်သောအခါ သီဟိုဠ် ကျွန်း၏ အကူအညီကို ရယူခဲ့သည်။ သီရိဝိဇယမင်းဆက်နှင့် သီဟိုဠ်ကျွန်း မင်းဆက်အကြား၌ အာဝါဟဝိဝါဟ ဆက်သွယ်ရေးများလည်း ရှိခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ပဏ္ဍယသီရိမာရ၏ သမီးတော်ကို ဥပိန္ဒြဝဇီရနှင့် စုလျားရစ်ပတ် လက်ထပ်ပေးခဲ့သည်။ ထို့ပြင် လုဏဝတီသည် ဂုဏန္ဒဝါနှင့် လက်ဆက်ခဲ့သည်။ နာဂတ္တန်၌ ဗုဒ္ဓဝိဟာရကျောင်း ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသော သီရိဝိဇယဘုရင်၏ မိဖုရားသည် သီဟိုဠ်ဘုရင့်သမီးတော် ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။

သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)နှင့် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ ဘင်္ဂလားပင်လယ် အော်ကို ဖြတ်သွားသော သင်္ဘောလမ်းကြောင်းကျသောကြောင့် ဆုမတြာသည် ပင်လယ်ကုန် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး၌ အချက်အချာကျနေသည်။ ဆုမတြာ၏ ရှေးဟောင်းနိုင်ငံရေး အချက်အချာ ဗဟိုဌာနမှာ ၄ ရာစုနှစ်ကစ၍ တည်ရှိခဲ့ သော သီရိဝိဇယဖြစ်သည်။

ဘုရင် သီရိဝိဇယနာဂ လက်ထက်၌ သီရိဝိဇယနိုင်ငံသည် အလွန်ပင် အင်အားတောင့်တင်းနေသည်။ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး၊ ရေကြောင်း သွားလာရေး အင်အားလည်း တိုးတက်ကြီးမားနေသည်။ သီရိဝိဇယအား ထိုခေတ်က ရေတပ် အင်အား အကြီးမားဆုံးနိုင်ငံအဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆထားကြသည်။ ၈ ရာစု နောက်ပိုင်းမှစ၍ ၁၀ ရာစု အလယ်ပိုင်းအထိ သီရိဝိဇယ၏ တိုးတက်မှုမှာ နေ့လယ်မွန်းတည့်ချိန် ဖြစ်နေသည်။ တရုတ်နှင့် အာရပ်စာရေးဆရာများသည် သိလိန္ဒြဘုရင်များကို ချီးမွမ်းထောမနာပြုကြသည်။ အာရပ်ကုန်သည် ဆုလေဖန် (ခရစ် ၈၅၁)သည် ဂျာဗက (ဂျာဗား)နှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့ရေးသားထားသည်။

“ကလာဗာရသည် ဂျာဗက (ဂျာဗား)နိုင်ငံ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ် သည်။ ဂျာဗကသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ တောင်ဘက်၌ရှိသည်။ ကလာဗာရနှင့် ဂျာဗကဒေသ နှစ်ခုလုံး၏ ဘုရင်မှာ တစ်ဦးတည်းဖြစ်သည်”

အိဗန်ရိုစတာသည် ခရစ်နှစ် ၉၀၃ ခု ဝန်းကျင်တစ်ဝိုက်၌ ဤသို့ရေး ထားသည်။ “ဂျာဗား၏ဘုရင်အား မဟာရာဇာ (ရှာဟံရှာဟ)ဟု ခေါ်သည်။ ထိုဘုရင်အား အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ဘုရင်များထဲက အကြီးမားဆုံး ဘုရင်အဖြစ် မသတ်မှတ်ခြင်းမှာ ကျွန်းသူကျွန်းသား ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ အမှန်က ထို ဘုရင်ကဲ့သို့ ကြွယ်ဝချမ်းသာသော၊ အားအစွမ်းနှင့် ပြည့်စုံသော တခြားဘုရင် မရှိပေ။ မည်သည့်ဘုရင်မှ သူ့လောက် ဝင်ငွေမများပေ”

အာရပ်ကုန်သည်များသည် ဆုမတြာအား ဂျာဗားအမည်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ‘ဂျာဗားအငယ်’ အမည်ဖြင့်လည်းကောင်း အသိများကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဆုမတြာ သို့မဟုတ် သီရိဝိဇယအကြောင်း ရေးကြသောအခါ၌ ဂျာဗက သို့မဟုတ် ဂျာဗားဟူသော အမည်ဖြင့် ရေးလေ့ရှိကြသည်။ ဆုလေဖန် (၈၅၁) ရေးသော စာတွင် မိမိ၏ အဘော်ကိုပါ ဖြည့်စွက်လျက် အဗူဂျိတ်ဟဆန် (၉၁၆)က ဤသို့ရေးသားထားသည်။

“ဂျာဗက (ဂျာဗား)မှ တရုတ်အထိ ပင်လယ်ခရီး တစ်လကြာမျှ သွား ရသည်။ လေကြောင်းသင့်ပါလျှင် ထိုထက်ပင် မြန်နိုင်သည်။ ဤမြို့ (ဂျာဗား)၌ အုပ်ချုပ်သော ဘုရင်၏ ဘွဲ့အမည်မှာ မဟာရာဇာဖြစ်သည်။ နယ်မြေအကျယ် အဝန်းမှာ “ဖရဆက်” ၉၀၀ လောက် ရှိသည်။ (ဖရဆက်သည် ပေ ၁၈,၀၀၀ ခန့် ရှိသည်) ဘုရင်သည် တခြားကျွန်းများကိုလည်း ပိုင်သေးသည်။ ယင်းကျွန်း များမှာ “ဖရဆက်” တစ်ထောင် သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပင် ရှည်လျားသည်။ ထို

ဘုရင် အုပ်ချုပ်သော ကျွန်းများအနက် ကျွန်းတစ်ကျွန်း၏ အမည်မှာ ရှုရီဗုဇ (သီရိဝိဇယ) ဖြစ်သည်။ ယင်း၏ နယ်မြေအကျယ်အဝန်းမှာ “ဖရဆက်” ၄၀၀ ခန့် ရှိသည်။ “ဖရဆက်” ၈၀၀ ခန့် နယ်မြေအကျယ်အဝန်းရှိသော ရာမီကျွန်းလည်း ထိုဘုရင်၏ ပိုင်နက်ဖြစ်သည်။ အာရပ်နှင့် တရုတ်လမ်းကြောင်း၏ ထက်ဝက်လောက်၌ တည်ရှိသော ကလာ (ကရာ)အမည်ရှိ ပင်လယ်ကမ်းခြေဒေသလည်း ထိုဘုရင်၏ ပိုင်နက်ပင်ဖြစ်သည်။ ကလာ၏ နယ်မြေအကျယ်အဝန်းသည် “ဖရဆက်” ၈၀ ခန့် ရှိသည်။ ကလာ (ကရာ)မြို့သည် ပရတ်၊ စန္ဒကူး၊ ဆင်စွယ်၊ ဆိုးဆေး စသော ကုန်ပစ္စည်းအမျိုးမျိုး ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားသော အချက်အချာ ဗဟိုဌာနဖြစ်သည်။ ယင်းသင်္ဘောဆိပ်နှင့် ဥမ် (အာရပ်) သင်္ဘောဆိပ်သည် ရေကြောင်းအသွားအလာ အမြဲရှိသည်။ ယင်းဒေသသည် တစ်ဖက်စွန်းမှ အခြားတစ်ဖက်စွန်းအထိ လူနေအိမ်ခြေ ထူထပ်စွာရှိသည်”

အလ်ဗေရနီ (ခရစ် ၁၀၃၀)ကလည်း ဤသို့ရေးထားသည်။

“ဤပင်လယ်ထဲတွင် အိန္ဒိယထက် တရုတ်နှင့် ပိုနီးသော ကျွန်းပေါင်းများစွာရှိသည်။ ယင်းကျွန်းများကို ဟိန္ဒူလူမျိုးတို့က သုဝဏ္ဏဒီပဟု ခေါ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဂျဗက (ဂျာဗား)ကျွန်းကို သုဝဏ္ဏဘူမိဟု ခေါ်သည်။ ယင်းဒေသမှ အနည်းငယ်မျှသော မြေကြီးကို ကျင်လျင်လည်း ရွှေအများကြီး ထွက်သည်”

နာမည်ကျော် တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်ကလည်း သီရိဝိဇယနှင့် ပတ်သက်၍ အရေးပါအရာရောက်သော အချက်အလက်များကို ရေးသားထားသည်။ ရွှင်ကျန်အဆိုအရ ၇ ရာစုအဆုံး၌ သီရိဝိဇယသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေသင်ကြားပို့ချရာ အချက်အချာ ဗဟိုဌာနကြီးတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်၌ သီရိဝိဇယတွင် တစ်ထောင်ထက်မကသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များ နေထိုင်သီတင်းသုံးကြသည်။ ယင်းရဟန်းတော်များသည် မဇ္ဈိမဒေသရှိ ရဟန်းတော်များကဲ့သို့ပင် ဘာသာရပ်အမျိုးမျိုးကို သင်ကြားအားထုတ်ကြသည်။ တရုတ်ခရီးသည်က “တောင်ပိုင်းပင်လယ်ရှိ ကျွန်းများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ပြန့်ပွားနေပြီ။ ယင်းကျွန်းများမှာ အရေအတွက် တစ်ဆယ်ထက်မက ရှိသည်” ဟု ရေးသားထားသည်။ ယင်းကျွန်းများ၏ အမည်စာရင်းကိုပင် တရုတ်ခရီးသည်က ရေးပြထားပြီး အခိုင်အမာ ပြောဆိုထားသည်။ ယင်းကျွန်းများသည်လည်းကောင်း၊ အခြားကျွန်းများသည်လည်းကောင်း ဗုဒ္ဓဘာသာကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ကြသည်။

များသောအားဖြင့် ဟိနယာန (ထေရဝါဒ) ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။ မလယကျွန်း၌သာလျှင် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အနည်းငယ်ရှိသည်။

တရုတ်ခရီးသည် ရွှင်ကျန်၏ ဖော်ပြပါရှိချက်များအရ ရွှင်ကျန်သည် သီရိဝိဇယနာဂ၏ ဘုရင်လက်ထက်၌ သီရိဝိဇယသို့ ရောက်ရှိသွားသည်ဟု သိရှိရသည်။ သီရိဝိဇယနာဂဘုရင်သည် ၇ ရာစု (၆၈၄) နောက်ပိုင်း၌ ထီးနန်းစိုးစံသော ဘုရင်ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်၌ သီရိဝိဇယ ဗုဒ္ဓနိုင်ငံတော်၌ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြီး နောက်ပိုင်းကျမှ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားလာခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ သီရိဝိဇယနာဂဘုရင်လက်ထက်၌လည်းကောင်း သို့မဟုတ် နောက်ပိုင်းနှစ်များ မကြာမီအတွင်း၌လည်းကောင်း၊ သီရိဝိဇယနိုင်ငံသည် ဗုဒ္ဓနိုင်ငံတော်အဆင့် ရောက်ရှိသွားဟန်တူသည်။ သီရိဝိဇယနာဂ လက်ထက်မှ စ၍ ၁၁ ရာစုအထိ သီရိဝိဇယသည် အင်ဒိုနေးရှား၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ အချက်အချာ ဗဟိုဌာနဖြစ်ခဲ့သည်။ ယင်းအချိန်ကာလအတောအတွင်း၌ ဓမ္မပါလနှင့် ဒီပင်္ကရ သီရဉာဏ ထိုဒေသသို့ ရောက်ရှိလာခြင်းသည် အထက်ပါအယူအဆကို ထောက်ခံအားပေးလျက် ရှိသည်။ ကျောက်စာများအရ သီလိန္ဒြမင်းဆက်များထဲက ဘုရင်တစ်ပါး၏ ရာဇဂုရုဆရာတော်မှာ ဂေါရ (ဗင်္ဂေါ)မှ ရဟန်းတော်တစ်ပါးဖြစ်ကြောင်း သိရှိရသည်။ ဗင်္ဂါပြည်နယ်မှ ပါလမင်းဆက်ဘုရင်များနှင့် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ စောလဘုရင်များသည် သီရိဝိဇယ၌ သြဇာလွှမ်းမိုးမှု ရှိသည်ဆိုသည်မှာမူ အငြင်းပွားဖွယ်မရှိပေ။

သီရိဝိဇယနိုင်ငံ သီလိန္ဒြဘုရင်များ ထူးထူးခြားခြား ဗုဒ္ဓဘာသာ သက်ဝင်ယုံကြည်ကြောင်းမှာ သိသာထင်ရှားပြီ။ ထိုဘုရင်များသည် နောက်ပိုင်း၌ မဟာယာနနှင့် တန္ထရယာန ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်သွားကြသည်။ ထိုအချိန်၌ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း မဂဓတိုင်း၌လည်း ယင်းဗုဒ္ဓဘာသာ ဂိုဏ်းဂဏများ ခေတ်စားနေသည်။ ၇ ရာစုစောစောပိုင်းကပင် စတင်၍ နာလန္ဒာ မဟာဝိဟာရ (တက္ကသိုလ်)သည် ကမ္ဘာကျော် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ နာလန္ဒာ တက္ကသိုလ်အပေါ်တွင် သီလိန္ဒြဘုရင်များ မည်မျှစိတ်ပါဝင်စားမှု ရှိသည်ဆိုသည်ကို သူတို့ရေးထိုးထားသော ကြေးပုရပိုက်အရ သိသာထင်ရှားသည်။

ယင်းကြေးပုရပိုက်၌ သုဝဏ္ဏဒီပဘုရင် သီရိဗာလပုတြဒေဝ ဆောက်လုပ်

လှူဒါန်းထားသော နာလန္ဒာကျောင်းအတွက် ဘုရင်ဒေဝပါလထံမှ ရရှိသော ရာဇဂြိုဟ်ခရိုင်မှ နန္ဒိဗနက၊ ဝါဏိပါဠက၊ နဋိပါမက၊ ဟရိတဂါမလနှင့် ဟယာခရိုင်မှ ပါလာမက ရွာတို့၏အကြောင်း ရေးသားပါရှိသည်။ ထိုနည်းအတိုင်းပင် သိလိန္ဒြဘုရင်တို့သည် စောလဘုရင်၏ ခွင့်ပြုချက်အရ နာဂပဇ္ဇန၌လည်း ကျောင်းဆောက်လုပ် လှူဒါန်းကြသည်။ ယင်းကျောင်း၏ အသုံးစရိတ်အတွက် စောလဘုရင်က ရွာတစ်ရွာ လှူဒါန်းသည်။ ဆုမကြာ၌ တန္တိယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် ဗင်္ဂေါပြည်နယ်၏ အကူအညီ အထောက်အပံ့များစွာ ရရှိပုံပေါ်သည်။

ဂျာဗာ၏ ဗိုရိဗုဒု၊ ကလဆန်၊ မေဒုကဲ့သို့သော ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံများကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် သိလိန္ဒြဘုရင်များ၏ စည်းစိမ်နေကို ခန့်မှန်းကြည့်နိုင်သည်။ ယင်းအဆောက်အအုံများ ဆောက်လုပ်ခြင်းမှာ သီရိဝိဇယနိုင်ငံက ဂျာဗာကို အနိုင်တိုက်ယူပြီးသည့်နောက်မှ အစပြုခြင်းဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်း ရာစုနှစ်များစွာအထိ ဆက်လက် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေရပေလိမ့်မည်။

သိလိန္ဒြဘုရင်များ၏ အံ့ဩဖွယ်အကောင်းဆုံး အဆောက်အအုံမှာ ဗိုရိဗုဒု မဟာစေတီကြီးဖြစ်သည်ဟု ယူဆရသည်။ ယင်းအဆောက်အအုံ ထိုအချိန်က ဆောက်လုပ်သည်ဆိုသည့် မှတ်တမ်းမှတ်ရာကိုမူ မတွေ့ရှိရပေ။ သိလိန္ဒြဘုရင်တို့၏ ရှေးဟောင်းဗိသုကာပညာနှင့် ပတ်သက်သော ကျောက်စာမှာမူ ပရမ္မန်ချိုင်ဝှမ်းရှိ ကျဏ္ဍီတလဆန် (ကလဆန် နတ်ဘုရားကျောင်း) ကျောက်စာဖြစ်သည်။

၇၇၈ ခုနှစ် ရေးထိုးသော ထိုကျောက်စာ၌ သိလိန္ဒြဘုရင်သည် ယင်းနတ်ဘုရားကျောင်းကို တာရာနတ်ဒေဝီအတွက် တည်ဆောက်ထားခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ယင်းကျောက်စာ၌ ကလဆန်ရွာအကြောင်း ရေးသားပါရှိသည်။ ထို့ကြောင့် နတ်ဘုရားကျောင်းအမည်မှာ ကျဏ္ဍီကလဆန် (ကျဏ္ဍီနတ်ဘုရားကျောင်း)ဟု အမည်တွင်နေခြင်း ဖြစ်သည်။ ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာကစ၍ ပစ်ထားသဖြင့် ဘုရားကျောင်း အစိတ်အပိုင်း အနည်းအကျဉ်းမျှသာ ကျန်တော့သည်။ သို့သော်လည်း ကျန်သမျှ အစိတ်အပိုင်းကိုကြည့်၍ အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းဗိသုကာပညာ၏ ပုံစံဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။

ဘုရားကျောင်းသည် လေးထောင့်အောက်ခြေ အမြင့်ပေါ်၌ တည်ရှိနေသည်။ ယင်းအောက်ခြေ ကုန်းမြင့်သည် အပြင်ဘက် ၁၂ ပေ ထွက်နေသည်။ ဘုရားကျောင်း၏ အဓိက အစိတ်အပိုင်းသည် စက္ကယားပုံသဏ္ဍာန် ဖြစ်သည်။

တံခါးမကြီး၏ အပေါ်၌ မော်ကွန်းထိုးထားသော တိုင်ကြီးရှိသည်။ ယင်းမော်ကွန်းတိုင်ကြီးမှ ကြာငါးပွင့် တွဲလွဲကျနေသည်။ တံခါးမကြီးတွင် လှပသော ရုပ်တုများ ထွင်းထုထားသည်။ တံခါးအပေါ်ပိုင်း အနီးကပ်ဆုံးရုပ်တုမှာ ပန်းကိုင်ထားသော နတ်သမီးရုပ်တုဖြစ်သည်။ တံခါး၏ဘေးနှစ်ဖက် နံရံအပေါ်ပိုင်း၌ လှပသော ရုပ်တုများ တန်းစီရှိနေသည်။ အမိုး စတင်မိုးထားသော နေရာ၌ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို စိတန်းထုလုပ်ထားသည်။

နောက်ဘက်နံရံမှ ပလ္လင်တစ်ခုမှာ ယခုထက်တိုင် ရှိနေသေးသည်။ ယင်းပလ္လင်ပေါ်၌လည်း ဘုရားကျောင်း၏ ပဓာနဖြစ်သော တာရာဒေဝီ စံပယ်နေသည်။

ကျဏ္ဍာကလဆန်နှင့် မိုင်ဝက်လောက်အကွာ၌ ကျဏ္ဍီဆရီ (သို့မဟုတ် ကျဏ္ဍီဝေစ) ဘုရားကျောင်းရှိသည်။ ယင်းကျောင်းသည် ဆယ့်ကိုးကိုက် အလျား၊ ဆယ့်တစ်ကိုက် အနံရှိသော လေးထောင့်အဆောက်အအုံ ဖြစ်သည်။ ယခင်အခါက မိဂဒါဝုန်၏ ရှေးဟောင်း အဆောက်အအုံ အကျန်အကြွင်းများကို အနီးအနား ပတ်ဝန်းကျင်မှ လူများအိမ်ဆောက်ရန် သယ်ယူကြသကဲ့သို့ ယင်းဘုရားကျောင်း အပျက်အစီး အကျန်အကြွင်းများမှ အုတ်များကို ရာစုများစွာအထိ အိမ်ဆောက်ရန် သယ်ယူကြသည်။

ယင်းဘုရားကျောင်းသည် အထပ်နှစ်ထပ်ရှိသော အဆောက်အအုံဖြစ်သည်။ လေးဖက်လေးတန်၌ လှပသော ရုပ်လုံးရုပ်တုများဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသည်။ အထပ်နှစ်ထပ်လုံး၌ ပလ္လင်သုံးခုစီ ရှိသည်။ ယင်းပလ္လင်များတွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ စံပယ်နေတော်မူကြသည်။ ယခုအချိန်အထိ ကြွင်းကျန်လျက်ရှိသော ရုပ်ပွားတော်များမှာ အလွန်တရာ သပ္ပာယ်တော်မူကြသည်။

ထိုမှတစ်ပါး ကျဏ္ဍီလမ္ဗနှင့် ကျဏ္ဍီဆေဗု ဘုရားကျောင်းများလည်း သီလိန္ဒြ ဗိသုကာပညာနှင့် ပန်းတမော့ပညာတို့၏ နမူနာများ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းနေရာ၌ ၇၈၃ ခုနှစ်ထိုး ကျောက်စာကို တွေ့ရှိရသည်။ ယင်းကျောက်စာအရ ယင်းကျောင်းတော်များသည် သီလိန္ဒြခေတ် အစပိုင်းလောက်က တည်ဆောက်သော အဆောက်အအုံများဖြစ်သည်ဟု သိရှိရသည်။

ကျဏ္ဍီဆေဗုသည် ဗိုရီဗုဒ္ဓမှလွဲလျှင် အကြီးမားဆုံး ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံဖြစ်သည်။ အလျား ၂၀၀ ကိုက်၊ အနံ ၁၈၀ ကိုက်ရှိသော ကျောင်းမကြီး၏ လေးဖက်လေးတန်၌ ဘုရားကျောင်း ၁၆၈ ဆောင် တန်းစီနေကြသည်။

ကျောင်းမကြီး၏ အလယ်၌လည်း အခြားကျောင်းဆောင် ၇၂ ဆောင်တို့ဖြင့် ဝန်းရံထားသည်။ ကျောင်းမကြီး လေးဖက်လေးတန်၌ သီးခြားကျောင်းဆောင် ၂၄၀ ဆောင် ဆောက်လုပ်ထားသည်ဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုနေရာ၌ ယခုထက် တိုင် ကျောင်းပေါင်း ၄၀၀ တို့၏ အမှတ်အသား ကျန်ရှိနေတုန်းပင် ရှိသေး သည်။

ကျဏ္ဍီမေဒုသည် သိလိန္ဒြေခေတ်က လှပခုံညားသော အခြားဗုဒ္ဓဘာသာ ကျောင်းတစ်ကျောင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းကျောင်းတော်၌ အလွန်တရာ သပ္ပာယ် သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်နှင့် ဗောဓိသတ္တ ရုပ်ပွားတော်များရှိသည်။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွား တော်များ၏ ခြေထောက်တော်နှစ်ဖက်ကို ပလ္လင်အောက်တွင် တွဲလွဲချထားသည်။ ဗောဓိသတ္တ ရုပ်ပွားတော်မှာ လလိတာသနဖြစ်သည်။ ခြေထောက်တစ်ဖက် အောက်တွဲလွဲချထားသော အဒ္ဓပဒမာသနပုံစံ ဖြစ်သည်။ ထိုကျောင်းတော်၌ ဉာဏ်တော် ဆယ်ပေအမြင့်ရှိသော ကျောက်ဆင်းတု တစ်ဆူလည်း ရှိသည်။ ယင်းဆင်းတုတော် ခြေတော်ချသောခုံ၌ စကြာတစ်ခု၏ ဘေးနှစ်ဖက်၌ သမင် နှစ်ကောင် ရှိသည်။ ယင်းဆင်းတုတော်သည် ဓမ္မစကြာ ဟောနေတော်မူပုံ (မိဂဒါဝုန်)ကို ညွှန်ပြနေသည်သာမကဘဲ လက်တော်နှစ်ဖက်ကလည်း ယင်း မုဒြာကို ဖော်ပြနေသည်။

ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များမှာ ထင်ထင်ပေါ်ပေါ် သင်္ကန်းတော် ဝတ်ရုံထားခြင်း မရှိဘဲ အဆင်တန်ဆာများ ဆင်ထားသည်။ အဝလောတေရွရနှင့် မဇ္ဇူရူရီရုပ်တု များကိုမူ ဝတ်ရုံဖြင့်လည်းကောင်း၊ အဆင်တန်ဆာဖြင့်လည်းကောင်း ဆင်ယင် ထားသည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းက ယင်းရုပ်တုသုံးခုမှာ အိန္ဒိယ ပန်းတမော့ ပညာ၏ အမြင့်ဆုံး စံနမူနာဖြစ်ကြောင်း၊ အထူးအားဖြင့် ဤမျှ သပ္ပာယ်အချိုး ကျသော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်မျိုးမှာမူ ဂုပ္ပတခေတ်၌သာလျှင် တွေ့ရှိရကြောင်း ရေး သားထားသည်။ ဗိုရီဗုဒ္ဓ၌ ဈာနီ (သမာပတ်ဝင်စားနေသော) ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် များနှင့် ဗုဒ္ဓ၏ အတိတ်ဘဝက ဇာတ်တော်များကို ခြယ်မှုန်းထားပြီး မေဒု၌မူ ဗုဒ္ဓ၏ ပစ္စုပ္ပန် ဗုဒ္ဓဝင်ကို ခြယ်မှုန်းထားသည်။

အခြားအဆောက်အအုံများမှာ သေးငယ်သော်လည်း သေသေသပ်သပ် လှလှပပ ရှိကြသည်။ ပဝါကျောင်းတော်၌ ရုပ်ပုံများဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသည်။ သို့ရာတွင် ယင်း၏ အစိတ်အပိုင်း တော်တော်များများမှာ ပြိုကျပျက်စီးကုန် ကြပြီ။ ယင်းကျောင်းတော်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဂျေအက်ဖ် စကယ်တင်မာက သူ၏

'Monumental Java' ၌ “ဤသေးငယ်သော်လည်း သေသပ်လှပသော ကျောင်းတော်သည် အလွန်သေးငယ်သော အဆောက်အအုံ၌လည်း ဗိသုကာပညာရှင်သည် မိမိ၏ အနုပညာစွမ်းရည်ကို ပြနိုင်သည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို ဖော်ပြနေသည်။ မေဒုနှင့် ပိုရိုဗုဒုအကြားရှိ အိန္ဒိယ ဒရဗိဒ်ဟန်ဖြင့် ဂျာဗာအတွေးအခေါ်ကို ရုပ်လုံးဖော်ထားသော ဤအဆောက်အအုံသည် ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာအထိ တည်တံ့နေပါစေဟူ၍ ဆုတောင်းလိုက်ပါ၏” ဟု ရေးသားထားသည်။

ဒေါက်တာ ကွာတရီဝေလ်ဆ်က သိလိန္ဒြာဘုရင်များအား အောင်ပွဲရဘုရင်များဟု ဆိုထားသည်။ သိလိန္ဒြာဘုရင်များသည် စွမ်းရည်သတ္တိအရာ၌ ပါရှားမှ တရုတ်အထိ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားကြသော အနောက်တိုင်းမှ စစ်သူရဲကောင်းများနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ရသည်။ သိလိန္ဒြာဘုရင်များ တည်ဆောက်ထားသော ပင်လယ်အင်ပိုင်ယာသည် ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာအထိ တည်တံ့နေပေသည်။

ဒုတိယဣန္ဒြေဝိမ္ဗာ

စမ္မာဏီ ရှည်လျားလှသော သမိုင်းတစ်လျှောက်၌ ဘုရင်အများစုမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာကို အာရုံစူးစိုက်သူများ ဖြစ်ပေသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းဘုရင်များအနက် ဒုတိယဣန္ဒြေဝိမ္ဗာ (၈၆၀-၈၉၀)သည် အထူးခြားဆုံးဖြစ်သည်။ ထိုဘုရင်သည် သာမန်ဗုဒ္ဓဘာသာ သက်ဝင်ယုံကြည်သူ ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်ရုံမျှသာမက ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် အဘက်ဘက်မှ ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည့်အပြင် သူ့ကိုယ်သူ “ဗုဒ္ဓဘာသာဘုရင်” အဖြစ် ကြေညာသူလည်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စမ္မာဏီ ရှည်လျားလှသော သမိုင်းတစ်လျှောက်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဘုရင်အဖြစ် အပြည့်အဝ ခေါ်ဆိုထိုက်သောဘုရင်မှာ ထိုဘုရင်တစ်ပါးတည်းသာလျှင် ရှိသည်။

အင်ဒိုချိုင်းနားအား အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်း ကိုလိုနီနိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံအဖြစ် အသိအမှတ် ပြုထားကြသည်။ အစပထမက အင်ဒိုချိုင်းနားသည် စမ္မာမြေပေါ်တွင် တည်ရှိသည်။ ယင်းကိုလိုနီနိုင်ငံကို ခရစ်နှစ် ၁ ရာစု အစပိုင်းလောက်တွင် တည်ထောင်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ တရုတ်သမိုင်း ဆရာများ၏ အဆိုအရ ခရစ်နှစ် ၁၉၂ တွင် စမ္မာနိုင်ငံကို တည်ထောင်သည်။

စမ္မာနိုင်ငံသည် ခရစ်နှစ် ၃ ရာစုမှ ၁၅ ရာစုအထိ အင်အားကြီးမားသော နိုင်ငံဖြစ်ခဲ့သော်လည်း ကမ္ဘောဇနှင့်လည်းကောင်း၊ သီရိဝိဇယနှင့်လည်းကောင်း နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် ဆွဲဆောင်မှုမရှိလှပေ။ စမ္မာသည် မလေးကျွန်းဆွယ်၏ အထက်တောင်ပိုင်း အာရှ၏ အရှေ့တောင်ထောင့်၌ ရှိသည်။ စမ္မာ၏ ယခုခေတ်အမည်မှာ ဗီယက်နမ်ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်သုံးနယ်ဖြင့် ပိုင်းခြားထားသော

စမ္မာသည် အခါအားလျော်စွာ အင်အားကောင်းသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ပြည်နယ်သုံးနယ်မှာ (၁) မြောက်ပိုင်း၌ အမရာဝတီ၊ ယင်း၏ အဓိကမြို့များမှာ ကုန္ဒပူရနှင့် သီရပူရတို့ဖြစ်သည်။ (၂) အလယ်ပိုင်း၌ ဝိဇယ၊ ယင်း၏ အဓိကမြို့မှာ ဝိဇယဖြစ်ပြီး သင်္ဘောဆိပ်မှာ သီရိဝိဇယဖြစ်သည်။ (၃) တောင်ပိုင်း၌ ပဏ္ဍရုံဂ သို့မဟုတ် ပင်နန်၊ ယင်း၏ ပဓာနမြို့များမှာ ဝီရပူရ သို့မဟုတ် ရာဇပူရဖြစ်သည်။

စမ္မာသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဗင်္ဂေါပြည်နယ် ဗဂလပူအနီးရှိ ရှေးဟောင်း မြို့တစ်မြို့၏ အမည်ဖြစ်သည်။ ထိုမြို့ကို အနိုင်တိုက်ယူသူတို့၏ အမည်မှာ စမ္မာ ဖြစ်သည်။ ယင်းအမည်နာမကို အစွဲပြု၍ မြို့၏အမည်ကိုလည်း စမ္မာဟု တွင်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ပညာရှင်များက အယူရှိကြသည်။ ယင်းတို့၏ ဘာသာစကားကို လေ့လာကြည့်သောအခါ မလေးဘာသာစကားဖြစ်ကြောင်း သိရှိရသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် ထိုမြို့ကို လာအုပ်စိုးကြသူများမှာ မလေးကျွန်းဆွယ်မှ လူများဖြစ်ကြသည်ဟု ခန့်မှန်းကြသည်။

စမ္မာ၏ ရှေးအကျဆုံး ကျောက်စာများမှာ ၉ ရာစုနှစ် ကျောက်စာများ ဖြစ်သည်။ ယင်းကျောက်စာ အရေးအသားမှာ သက္ကတဘာသာ အရေးအသား၏ ရှည်သော အက္ခရာဖြစ်သည်။ ယင်းကျောက်စာများအနက် ရှေးအကျဆုံး ကျောက်စာကို ဝိုကန်ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းကျောက်စာသည် အစဦးဆုံးဘုရင် အကြောင်းကို ရေးထားသည့် ကျောက်စာဖြစ်သည်။ ယင်းကျောက်စာအရ 'Hinduism and Buddhism' ကျမ်းပြု 'အက်လီယော့' က စမ္မာ၌ ၁၅၀ နှင့် ၂၀၀ အတွင်း ဟိန္ဒူမင်းဆက် တည်ထောင်သည်ဟု မှန်းဆသည်။ သို့ရာတွင် ထိုအချိန်မတိုင်မီက မလေးလူမျိုးတို့သည် ထိုဒေသသို့ လာရောက် အခြေစိုက်သည် ဟူသော အချက်နှင့် နောက်ပိုင်းကျမှ တခြား အနိုင်တိုက်ယူသူများက ယင်းတို့ကို ဟိန္ဒူ လုပ်ပစ်ကြသည်ဟူသော အချက်၏ အထောက်အထားပမာဏ ရှာမတွေ့ရပေ။ မဆွကပင် စမ္မာအား ဂျာဗာမှ ဟိန္ဒူတို့က အနိုင်တိုက်ယူ သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။

ဝိုကန် ကျောက်စာအရ ထိုအချိန်က ဘုရင်မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်သည် ဟု သိရှိရသည်။ ယင်းကျောက်စာ ရေးနည်းရေးဟန်မှာ အသောကကျောက်စာ ရေးနည်းရေးဟန် ဖြစ်သည်။ ယင်းကျောက်စာ၌ ဘုရင်က သူ သီရိမာရမင်းဆက် ဖြစ်ကြောင်း ကြေညာထားသည်။ ယင်းကျောက်စာ အက္ခရာအရေးအသားသည်

ဂိနဂိရ အသောကကျောက်စာ အက္ခရာ အရေးအသားအတိုင်း ဖြစ်သည်။ ယင်း ကျောက်စာ အရေးအသားသည် အိန္ဒိယ ကနဟေရီကျောက်စာ အရေးအသားနှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။

တရုတ် အထောက်အထားများအရ သိရသည်မှာ ဖန်ယီအမည်ရှိ ဘုရင် သည် ခရစ်နှစ် ၂၈၄ တွင် တရုတ်ဘုရင်ထံ သာသနာပြုများကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ၂၃၆ နှင့် ၄၄၀ အတွင်း အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်သော ဘုရင် အတော်များများ၏ အမည်နာမများကိုလည်း စကားစပ်ထားသည်။ ယင်းဘုရင်များအနက် ဘုရင် တစ်ပါး၏ အမည်မှာ ဖန်ဟုတ ဘဒြဝမ္မာ ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၄၀၀ လောက်က ရေးထိုးထားသော ယင်းဘုရင်၏ ကျောက်စာကို တွေ့ရသည်။ ယင်းကျောက်စာ ကိုထောက်၍ ထိုဘုရင်သည် ပထမဦးစွာ မိုရှီနဉ် ဘုရားကျောင်းတစ်ကျောင်း ဆောက်လုပ်သည်။ ယင်းဘုရားကျောင်းသည် နောင်သောအခါ၌ စမ္မာ၏ ဦးခိုက်ဝတ်ပြုရာဌာန ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၅၇၅ ခုနှစ်တွင်ကား ယင်း ဘုရားကျောင်းကို ရန်သူများက ဖျက်ဆီးပစ်လိုက်ကြသည်။ သို့သော်လည်း တစ်ဖန် ပြန်လည်မွမ်းမံ ဆောက်လုပ်ထားလိုက်လေသည်။

၃ ရာစု မတိုင်မီကပင် စမ္မာ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေချခဲ့သည်။ ထိုခေတ် တွင် အမရာဝတီ အနုပညာ အစဉ်အလာအရ ထုလုပ်သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် များကို တွေ့ရှိရသည်။ ၄၄၆ ၌လည်းကောင်း၊ တစ်ဖန် ၆၀၅ ၌လည်းကောင်း တရုတ်တို့သည် စမ္မာကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ပြီးလျှင် စမ္မာမြို့တစ်မြို့ကို သိမ်း ပိုက်လိုက်ကြသည်။ တရုတ်မင်းဆက်သမိုင်းအရ တရုတ်တို့သည် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ ပေါင်း ၁၃၅၀ လောက် တရုတ်ပြည်သို့ ယူဆောင်သွားကြသည်ဟု သိရှိရသည်။ တယင်းအထောက်အထားအရ စမ္မာ၌ ၇ ရာစုမတိုင်ခင် အတော်စောစောကပင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားနေကြောင်း သိရှိရသည်။ စမ္မာရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် များသည် အရိယသမ္ဗိတိယ နိကာယနှင့် သဗ္ဗတ္ထိဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ယုံကြည် ကိုးကွယ်ကြသည်ဟု ရွှင်ကျန်က ရေးသားထားသည်။ သို့ရာတွင် ၈ ရာစုနှစ်ထိုး ကျောက်စာများအရ မဟာယန ဗုဒ္ဓဘာသာ အလွန် အားကောင်းနေကြောင်း သိရှိရသည်။ စမ္မာ၌ အခါအားလျော်စွာ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အုပ်ချုပ်သူ ဘုရင်များ၏ ထောက်ပံ့အားပေးမှု ရရှိသည်။ ဒုန်ဟုအန်ဉ်ရှိသော ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံ ပျက်များနှင့် ဣန္ဒြဝမ္မာ ဆောက်လုပ်သော ဝိဟာရတို့သည် ယင်းအချက်နှင့် သက်သေသာဓကများ ဖြစ်ကြသည်။

ခမာယဉ်ကျေးမှုကဲ့သို့ပင် စမ္မာယဉ်ကျေးမှုသည်လည်း ရုန်းကန် လှုပ်ရှားနေရသည်။ ယဉ်ကျေးမှု နှစ်ခုလုံးပင် တူညီသော အခက်အခဲများနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။ နှစ်နိုင်ငံလုံး၌ အင်အားကြီးမားသော ကျူးကျော် တိုက်ခိုက်လေ့ရှိသည့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများ ရှိသည်။ စမ္မာအား အနစ်သာလျှင် ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်သည် မဟုတ်ပေ။ ခရီးအလှမ်းဝေးသော တရုတ်တို့ကလည်း ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် စမ္မာသည် အခါအားလျော်စွာ မြို့တော်ကို ပြောင်းရွှေ့ရသည်။

အလုပ်သဘောအရမူ စမ္မာသည် အန်နန်၏ ပြည်နယ်တစ်ခုမျှသာ ဖြစ်သည်။ ထိုအကြောင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်ဟန်တူသည်။ ၁၃၁၈ ခုနှစ်၌ စမ္မာဘုရင်သည် အကူအညီ ရရှိရန်အတွက် ဂျာဗာသို့ ထွက်ပြေးသည်။ ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဂျာဗာအကြောင်း စိတ်ဝင်စားဖွယ် တစ်ခုရှိသည်။ စမ္မာဘုရင် တတိယ ဇေယသီဟဝမ္မာသည် တာပဆီအမည်ရှိ ဂျာဗာဘုရင် သမီးတော်နှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်။ နောက်ပိုင်း ဂျာဗာသမိုင်းအရ သိရှိရသည်မှာ ၁၅ ရာစုနှစ်၌ စမ္မာဘုရင်သမီးတော် ဒွာရာဝတီသည် မဒ်ဇေဟိတဘုရင်နှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်။ သူ၏ နှမတော်သည် ဂျာဗာရှိ ရာဒင်နရဘကြာအမည်ရှိ မွတ်စလင် မော်လဝီတစ်ဦးနှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်။

ကမ္ဘောဇကဲ့သို့ စမ္မာ၌လည်း ဟိန္ဒူဘုရင်တို့ အုပ်စိုးသည့် ခေတ်ကာလကို မသိရှိရပေ။ ဟိန္ဒူဘုရင်တို့မှာ ထင်ရှားကျော်ကြားခြင်း မရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

စမ္မာ၏ ဘာသာစကားသည် စာပေဘာသာစကား ဟုတ်ဟန်မတူပေ။ ရှိနေသောစာပေမှာ သက္ကတဘာသာဖြင့်သာလျှင် တွေ့ရှိရသည်။ စမ္မာဘုရင်များမှာ သက္ကတဘာသာကို ကောင်းစွာ ကျွမ်းကျင်တတ်ကျွမ်းကြသည်ဟု သိရှိရသည်။ ပိုမြို့ရှိ ကျောက်စာ (ခရစ် ၉၁၈)အရ ဘုရင် ဣန္ဒြဝမ္မာသည် မိမိသာကျမ်းကို ကောင်းစွာတတ်ကျွမ်းကြောင်း သိရှိရသည်။ ဒဿနကျမ်းများနှင့် ဗျာကရဏ်း ကျမ်းများကိုလည်း နားလည်သည်။ ပိဆုန်ကျောက်စာ၌လည်း ဇေယဇ္ဇန္ဒြဝမ္မာ (၁၁၇၅)သည် မဟာယာန ကျမ်းအမျိုးမျိုးနှင့် ဓမ္မသျှတ္တရကျမ်းအမျိုးမျိုးကို ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

စမ္မာ၏ ရှေးဟောင်းအပျက်အစီးကို ကြည့်လျှင် စမ္မာ၏ အကျယ်အဝန်းမှာ မသေးငယ်လှပေ။ သို့ရာတွင် လူနေအိမ်များမှာမူ အလွန် သေးငယ်ပုံရသည်။ အထိမ်းအမှတ် အဆောက်အအုံများမှာ ပီရမစ်ပုံစံ သုံးထောင့်ပုံဖြစ်သည်။ ယင်းအဆောက်အအုံများကို စမ္မာသူ စမ္မာသားတို့က ‘ကလန်’ အမည်ဖြင့် သိနေကြသည်။ အုတ်ပုံဘဝ ရောက်နေကြပြီဖြစ်သော ယင်းအဆောက်အအုံများသည် ဘာသာရေးကိစ္စအတွက် ဆောက်လုပ်ထားသော အဆောက်အအုံများ ဖြစ်ကြသည်။

ယင်းအဆောက်အအုံများထဲတွင် သေးငယ်သော အဆောက်အအုံများလည်း များစွာရှိသည်။ ယင်းအဆောက်အအုံများမှာ ရဟန်းတော်များ သီတင်းသုံးသည့် ကျောင်းတိုက်များ ဖြစ်ပုံရသည်။ စမ္မာ၌ အနုပညာလက်ရာ နမူနာအဖြစ်ဖြင့် တွေ့ရှိရသော အဆောက်အအုံများမှာ ဘုန်းကြီးကျောင်းများသာလျှင်ဖြစ်သည်။ ပျက်စီးသွားပြီဖြစ်သည့် အခြားအဆောက်အအုံများမှာ သစ်သားအဆောက်အအုံများ ဖြစ်ဖို့ရှိသည်။ အပျက်အစီး အကျန်အကြွင်းများထဲက မိဆိုနှင့် ဒုန်ဟုအန်ရှိ အပျက်အစီးများသည် အလွန်တရာ အံ့ဩဖွယ်ကောင်းလှသည်။

ပိဆင်တောင်များ၌ ကျောင်းတိုက်များ စုပေါင်းဆောက်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ အရေအတွက်အားဖြင့် ၈ ကျောင်း၊ ၉ ကျောင်းလောက် ရှိသည်။ ယင်းကျောင်းများမှာ တစ်ခေတ်ပြီးတစ်ခေတ် ဆောက်လုပ်ထားကြသော ကျောင်းတိုက်များဖြစ်သည်။ ရှေးအကျဆုံးကျောင်းမှာ ခရစ် ၄၀၀ ခုတွင် ပထမရဒြဝဗ္ဗာ ဆောက်လုပ်ထားသော ကျောင်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ ယင်းကျောင်းကို သစ်သားဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားပုံရသည်။ ထို့ကြောင့် ပျက်စီးသွားခြင်းဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ယင်းနှင့် ခေတ်ပြိုင် ကျောက်စာများကို တူးဖော်တွေ့ရှိရသည်။

နှစ်ပေါင်း ၅၀ လောက်အကွာ၌ သမ္ဗုဒ္ဓဗ္ဗာသည် ထိုနေရာ၌ ကျောင်းသစ်အဆောင်တစ်ဆောင် ဆောက်လုပ်သည်။ ယင်းကျောင်း၏ အပျက်အစီး အကျန်အကြွင်းများသည် ရှေးအကျဆုံးသော အနုပညာနမူနာများ ဖြစ်နေကြသည်။ အခြားပုံစံဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသော အဆောက်အအုံများမှာမူ ဝိကြန္တဝဗ္ဗာ ဦးဆောင်မှုအောက်၌ ခရစ် ၆၅၇ နှင့် ၆၇၉ ကြားတွင် အစပြုသည်။ ထိုနည်းအတိုင်းပင် ၈ ရာစုနှင့် ၉ ရာစုတွင်လည်း မိဆုန်၌ ကျောင်းတိုက်ပေါင်းများစွာကို ဆောက်လုပ်ကြသည်။ ယင်းနေရာသည် တတိယဟရီဝဗ္ဗာ (၁၀၇၄-၁၀၈၀)

အချိန်အထိ ပစ်ထားသည့်နေရာ ဖြစ်နေသည်။ နေပြည်တော်ကို တောင်ပိုင်း ရွှေ့ပြောင်းသွားသည့်အတွက် ယင်းအခြေအနေမျိုး ရောက်သွားခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းဒေသနှင့် အပြိုင်အဆိုင် ပိုမြို့ကို တည်ထောင်လိုက်လေသည်။

ပိုမြို့သည် နုဟတြဂ သင်္ဘောဆိပ်နှင့် နီးသည်။

ဒုန် (ဟွန်မိ)သည် ဆုန်မြောက်ဘက် ကီလိုမီတာ ၂၀ အကွာလောက် တွင် ရှိသည်။ ယင်းနေရာဌာနများမှာ အကွက်ချပြီး ပြုလုပ်ထားသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ နေရာဌာနဖြစ်သည်။ အစုသုံးစု ခွဲခြားထားသည်။ လေးဖက်လေးတန်၌ နံရံများရှိသည်။ တတိယအစု၌ အဆောက်အအုံ ၃၀ ကျော်လောက် ရှိသည်။ ခရစ် ၈၇၅ ထိုးကျောက်စာအရ ယင်းနေရာ၌ ဣဒြဝဗ္ဗာဘုရင်သည် အဝလောကီ တေရွရ ရုပ်တုကို လက္ခမီဒြလောကေရွရ အမည်ဖြင့် ထုလုပ်ထားသည်။

၇ ရာစု၊ ၈ ရာစုနှစ်လောက်တွင် စမ္ဘာ၌ ရှိဝဘာသာတရား ထွန်းကားပုံ ရသည်။ ၉ ရာစုနှစ် ဒုတိယ ဣဒြဝဗ္ဗာလက်ထက် ရောက်လာသောအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အရှိန်ဩဇာ တိုးတက်ကြီးမားလာသည်။ ထိုအချိန်၌ ဒုတိယ ဣဒြဝဗ္ဗာ ဘုရင်သည် ထိုနေရာဌာန၌ လက္ခမီဒြ လောကေရွရ အမည်ဖြင့် ကျောင်းတိုက်တစ်တိုက် ဆောက်လုပ်သည်။ ယင်းလောကေရွရသည် ဗောဓိသတ္တ အဝလောကီတေရွရ မဟုတ်ဘဲ ကုလားထိုင်ပေါ်ထိုင်ပြီး တရားဒေသနာ ဟောကြားနေတော်မူသော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၉၀၂ ၌ ယင်းဒေသတွင် နာဂပုပ္ဖမထေရ်သည် လောကေရွရ ရုပ်တုတစ်ခု ထုလုပ်ထားသည်။ ယင်းရုပ်တုတော်၏ ဂုဏ်ပုဒ်ကို ထုတ်ဖော်ချီးကျူးထားသော စာတစ်ပုဒ်ရှိသည်။

ယင်းစာအရ ဒုတိယ ဣဒြဝဗ္ဗာလက်ထက် စမ္ဘာ၌ ထွန်းကားပြန့်ပွားသော ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဟိနယာန ဗုဒ္ဓဘာသာလည်း မဟုတ်ပေ။ မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာလည်း မဟုတ်ပေ။ ဝဇီရယာန ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်သည်။ ၁၃ ရာစုနှစ်ထိုး 'ဥါ နမော ဗုဒ္ဓါယ' ကျောက်စာကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ယင်းကျောက်စာနှင့် အတူတကွ ဗုဒ္ဓ၊ အဝလောကီတေရွရ၊ ပညာပါရမီတာ စသည်တို့၏ ကြေးဆင်းတု၊ ကျောက်ဆင်းတုများကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ကျောက်စာများ၌ ၉ ရာစုမှ ၁၃ ရာစုအထိ ရှိဝဘာသာတရားကို ကိုးကွယ်ကြကြောင်းလည်း ဖော်ပြထားသည်။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် ရှိဝဘာသာဝင်များသည် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် ပဋိပက္ခ မဖြစ်ကြပေ။ အချင်းချင်း သင့်မြတ်ကြသည်။ ၇ ရာစုနှောင်းပိုင်း၌ တရုတ်ခရီးသည် 'ရွင်ကျန်က

“ယင်းဒေသ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အများစုမှာ အရိယ သမ္မတိယ နိကာယ ဂိုဏ်း ဝင်များ ဖြစ်ကြ၏။ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်းဝင် အချို့လည်း ရှိကြ၏” ဟူ၍ ရေး သားထားသည်။ ယင်းကိုထောက်လျက် ၉ ရာစု မတိုင်မီက စမ္မာ၌ ဟိနယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားနေပြီဖြစ်ကြောင်း သိရှိရသည်။

အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုသည် နိုင်ငံအတော်များများ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာအဖြစ်ဖြင့် ရောက်ရှိသွားသည်။ စမ္မာ၏ နှစ်ပေါင်း ၂၀၀၀ မျှ ရှည်လျားသော သမိုင်းသည် ထိုဒေသယဉ်ကျေးမှု (ဗုဒ္ဓဘာသာယဉ်ကျေးမှု) အတက်အကျသမိုင်းသာဖြစ်သည်။

စမ္မာ၌ ၉ ရာစုမတိုင်မီက အကြောင်းအရာကို အထောက်အထား ခိုင် ခိုင်လုံလုံ မတွေ့ရပေ။ ၉ ရာစု အဆုံးပိုင်း၌ သန္တအမည်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်သည် ဇိန (ဗုဒ္ဓ)အတွက် ဝိဟာရကျောင်း တစ်ကျောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ရှိဝအတွက် နတ်ဘုရားကျောင်း တစ်ကျောင်းကိုလည်းကောင်း ဆောက်လုပ်သည်။

စမ္မာ၌ ဟိန္ဒူ နတ်ဒေဝတာများကို ဗုဒ္ဓဘာသာ၌ နေရာပေးသကဲ့သို့ပင် ဂျာဗာနှင့် ဆုမတြာတို့၌လည်း တစ်စုံတစ်ခုသော အတိုင်းအတာအထိ ဟိန္ဒူ၏ နတ်ဒေဝတာများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၌ နေရာရရှိကြသည်။ ထူးခြားသည်မှာ ဟိန္ဒူ နတ်ဒေဝတာများကို ဗုဒ္ဓဘာသာ အရေခြံပေးလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)၌လည်း ထိုနည်းအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း တောင်ပိုင်း၌ ကရတဂမအမည်ရှိ နေရာ၌ ကတရမဂ ဒေအိအိုယာ နတ်ရှိသည်။ ယင်းအမည်မှာ ကတ္တိကေယ၏ အခြားနာမည်တစ်မျိုး ဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ် သီဟိုဠ်အမည် ပြောင်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းနတ်ကို ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်များနှင့် ဟိန္ဒူတို့သည် အတူတကွ ပူဇော်ပသကြသည်။ အချို့နတ်ဒေဝတာ များမှာမူ ယင်းတို့၏မူရင်း အမည်နာမများဖြင့်ပင် အသိများကြသည်။ ဗိရှနုကို သီရိဗိရှနုအဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဂဏေရှုကို ‘ဂဏဒေဝိယော’ အဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း သိကြသကဲ့သို့ပင် ဖြစ်သည်။ ယနေ့ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ နတ် ကွန်း နတ်ဗိမာန်မရှိသော ကျောင်းတိုက် မရှိသလောက်ပင် ရှားသည်။ နတ် ကွန်း နတ်ဗိမာန်သည် သီဟိုဠ်ကျောင်းတိုက်များအတွက် ဝင်ငွေရရှိသော အဓိက အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်နေသည်။

ဒုတိယ ဣန္ဒြေဝမ္မာ ထီးနန်းစိုးစံပြီးသည့်နောက်၌ စမ္မာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အရှိန်အဝါသည် တိုးတက်ကြီးမားလာသည်။ လောကေရွရကျောင်းတိုက် တည် ထောင်ခြင်းမှာ ထိုမင်းလက်ထက်၌ ဖြစ်သည်။ ယင်းနေရာဌာနသည် ဟိနယာန

ကို ဆန့်ကျင်ပြီး မဟာယာနကို အားပေးသော ဗဟိုဌာနတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထို
အချိန်ကစ၍ မဟာယာနသည် စမ္မာပြည်သူလူထု၏ ဘာသာတရား ဖြစ်လာ
ခဲ့သည်။

အနော်ရထာမင်းကြီး ထီးနန်းစိုးစံသောကာလက ဖြစ်သည်။

မိုးစွန်တဖျား မြင့်မားထိုးထွက်နေသော စုလစ်မွန်းချွန်များဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဘုံဗိမာန် အဆောင်အယောင် အခန်းခန်းများဖြင့်လည်းကောင်း တန်ဆာဆင်ထားသော နန်းပြာသာဒ်ကြီးဆီသို့ ရှေးရှုသွားသော မင်းလမ်းမ၌ လူသားနှစ်ယောက် လမ်းလျှောက်သွားနေကြသည်။ ရှေ့က လျှောက်သွားသူမှာ ပုဂံမြို့ဆင်ခြေဖုံးရပ်ကွက်တစ်ခု၌ တောလိုက်မုဆိုးဘဝဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုနေသော မုဆိုးကြီးဖြစ်သည်။ မုဆိုးကြီးနောက်က ပါလာသူမှာမူ မုဆိုးကြီးနှင့် အသွင်သဏ္ဍာန်အားဖြင့် ဘဝဂ်နှင့် အဝီစိပမာ ကွဲပြားခြားနားသူ ဖြစ်သည်။ မုဆိုးကြီးသည် 'ဟိံသာ' ၏ အမှတ်လက္ခဏာဖြစ်သော လေးနှင့် မြားကျည်ကို လွယ်ထားပြီး သူ ဦးဆောင်ခေါ်လာသူမှာမူ 'သန္တိ' ၏ အမှတ်လက္ခဏာ သပိတ်ကို လွယ်ထားသည်။

ဆင်တော်နှင့် ခလောက်ဖြစ်နေသည့် ယင်းမြင်ကွင်းကို ရှုမြင်ရသော မြို့သူမြို့သားအချို့သည် တအံ့တဩ ငေးမောကြည့်ရှုနေကြသည်။

ယခင်နေ့များက မုဆိုးကြီး တောလိုက်ကပြန်လာလျှင် သူ၏ ပခုံးပေါ်တွင် သမင်၊ ဒရယ်၊ ချေငယ်၊ စိုင်း၊ ဆတ် သားကောင်တစ်ကောင်ကောင် ပါလာမြဲဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ယနေ့အဖို့တွင်မူ မုဆိုးကြီးတွင် သက်မဲ့သားကောင် တစ်ကောင်မှ ပါမလာဘဲ သက်ရှိလူသားတစ်ဦးသာ ပါလာသည်။ ယင်းလူသားမှာလည်း သာမန် ရိုးရိုးလူသားမဟုတ်ဘဲ ပုဂံမြို့သူမြို့သားများ တစ်ခါမှ မတွေ့ဖူးသော အသွင်လက္ခဏာ ထူးခြားသည့် လူသားတစ်ဦး ဖြစ်နေသည်။

မုဆိုးကြီးသည် တူရွင်းတောင်အနီး၌ တောအုပ်တစ်ခုထဲ တောလိုက် သွားခဲ့သည်။ တောအုပ်ထဲတွင် သားကောင်ကို မတွေ့ဘဲ လူသားတစ်ဦးကို သွားတွေ့သည်။ သူတွေ့လာသော လူသားမှာ သူတစ်ခါမှ မတွေ့ဖူးသော အသွင်အပြင်နှင့် ဖြစ်နေ၍ မုဆိုးကြီးသည် ထိုလူသားအား လူလော၊ နတ်လော၊ ဘီလူးလော၊ လူရိုင်းလောဟု ဝေခွဲမရ ဖြစ်သွားသည်။

မုဆိုးကြီးတွေ့သော လူသားမှာ လူရိုးရိုးလည်းမဟုတ်၊ နတ်လည်းမဟုတ်၊ ဘီလူးလည်းမဟုတ်၊ လူရိုင်းလည်းမဟုတ်၊ သာသနာတော်နွယ်ဖွား ရဟန်းတော် တစ်ပါးသာဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က ပုဂံတွင် သာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွား ခြင်း မရှိသေးပေ။ ထွန်းကားပြန့်ပွားနေသော သာသနာမှာလည်း အရည်းကြီး သာသနာဖြစ်သည်။ ဆံကေသာ လက်သေးသစ်၊ မုတ်ဆိတ်မွေး ဗရပျစ်နှင့် ဝတ်ရုံမည်းထည်၊ မည်းပြာ၊ အနက်တို့ကို ဝတ်ထားသော အရည်းကြီးများကိုသာ သာသနာဝန်ထမ်းအဖြစ် မြင်နေကျ တွေ့နေကျဖြစ်၍ ဦးပြည်းခေါင်းတုံးနှင့် ဖန်ရည်သင်္ကန်း ဝတ်ရုံပြီး စက္ခုဣန္ဒြေချလျက် သပိတ်လွယ်ထားသော ရဟန်း တော်တစ်ပါးကို တွေ့မြင်ရသောအခါ မုဆိုးကြီး ထင်ယောင်ထင်မှား ဖြစ်သွား သည်။ မိမိ တစ်ခါဖူးမျှ မတွေ့ကြုံဖူးသော လူထူးလူဆန်းဖြစ်နေ၍ မုဆိုးကြီး သည် ရဟန်းတော်အား ဘုရင်မင်းကြီးထံ ခေါ်လာခဲ့လေသည်။

မုဆိုးကြီး ခေါ်ဆောင်လာသော ရဟန်းတော်မှာ သုဝဏ္ဏဘူမိ သထုံမှ ကြွရောက်လာသော ဓမ္မဒဿီဘွဲ့မည်ရ မထေရ်ဖြစ်သည်။ ဆရာဖြစ်သူ သီလ ဗုဒ္ဓိမဟာထေရ်သည် တစ်နေ့သောအခါ၌ တပည့်ဖြစ်သူ ဓမ္မဒဿီမထေရ်အား ဤသို့ မိန့်ကြားတော်မူသည်။

“ငါ့ရှင် ဓမ္မဒဿီ၊ သုနာပရန္တ တိုင်း၊ တမ္ပဒီပတိုင်းတို့၌ မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော် မထွန်းကား မပြန့်ပွားသေးပေ။ အရိမဒ္ဒနပုဂံပြည်၌ အနုရုဒ္ဒဒေဝ မည်သော အနော်ရထာမင်းစော ထီးနန်းစိုးစံနေ၏။ အနော်ရထာမင်းစော၏ တိုင်းပြည်၌ ရှင်ယောင်၊ ရဟန်းယောင် အရည်းကြီးတို့ ကြီးစိုးနေကြ၏။ ငါ့ရှင် အရိမဒ္ဒန ပုဂံပြည်သို့သွား၍ မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော် အစစ်အမှန် ထွန်းကားပြန့်ပွားအောင် ဆောင်ရွက်ချေ”

မြတ်စွာဘုရားသည် မိဂဒါဝုန်၌ ပထမဝါ ကပ်တော်မူလျက် သီတင်း ဝါလ ကျွတ်သောအခါ ‘စရထ ဘိက္ခဝေ စာရိကံ’ စသည်ဖြင့် မိန့်တော်မူပြီး လျှင် ရဟန်းသံဃာတော် ခြောက်ကျိပ်အား ဝေနေယျသတ္တဝါတို့၏ အကျိုးငှာ

တရားဒေသနာတော် ဟောကြားဖြန့်ဖြူးရန် အရပ်လေးမျက်နှာသို့ စေလွှတ် တော်မူခဲ့သည်။ ပါဠိပုတ်ပြည်၌လည်း တတိယသင်္ဂါယနာ တင်ပြီးသောအခါ တွင် ရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်သည် သာသနာပြု ရဟန်းတော်များ အား ကိုးတိုင်းကိုးဌာနသို့ သာသနာပြုစေလွှတ်ခဲ့သည်။ ယခုလည်း သုဝဏ္ဏ ဘူမိ သထုံပြည်၌ နေထိုင်သီတင်းသုံးတော်မူသော သီလဗုဒ္ဓိမဟာထေရ်သည် သူ၏တပည့် ဓမ္မဒဿီမထေရ်အား အရိမဒ္ဒန ပုံဂံပြည်တွင် မြတ်စွာဘုရား၏ တရားဒေသနာတော် ဖြန့်ဖြူးရန် စေလွှတ်လိုက်လေသည်။

သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းသံဃာတော်များသည် တစ်နေရာတည်း၌ ကျောက်ချနေတော်မမူကြဘဲ သာသနာတော်သုံးရပ် ထွန်းကားပြန့်ပွားရန်အတွက် အရပ်ဒေသတကာ လှည့်လည်လျက် မြတ်စွာဘုရား၏ တရားဒေသနာတော်ကို ဟောကြားဖြန့်ဖြူးတော်မူကြသည်။ သာသနာတော် မထွန်းကား မပြန့်ပွားသေး သော အရိမဒ္ဒန ပုံဂံပြည်၌ သာသနာတော်သုံးရပ် ထွန်းကားပြန့်ပွားစေရန်ဟူ သော မဟာတာဝန်ကြီးကို ထမ်းရွက်သယ်ပိုးထားသော ဓမ္မဒဿီမထေရ်သည် ပုံဂံပြည်သို့ ကြွလာရာ ပုံဂံပြည်တွင်းသို့ မဝင်သေးဘဲ အခြေအနေကို အကဲခတ် လျက် တူရွင်းတောင်အနီးရှိ တောအုပ်ထဲတွင် ခေတ္တသီတင်းသုံးနေလေသည်။ ထိုအခိုက် တောလိုက်မုဆိုးကြီးနှင့် တွေ့၍ တောလိုက်မုဆိုးကြီးက ဘုရင်မင်း ကြီးထံ ပို့မည်ဟု ခေါ်လာသဖြင့် ပုံဂံပြည်၌ သာသနာပြုရန် လမ်းစပေါ်လာ ပြီဟု ယူဆပြီးလျှင် မုဆိုးကြီးခေါ်ဆောင်ရာ ဘုရင့်နန်းတော်သို့ လိုက်ပါလာ ခဲ့သည်။

တရားရှင် သူတော်စင် ရဟန်းတော်များသည် လူသူမနီး တောကြီးမျက်မည်း ထဲ၌ အရညကင်ဓူတင် ဆောက်တည်နေရခြင်းကိုသာလျှင် မွေ့လျော် ပျော်ပိုက် ကြသည်။ ဓမ္မဒဿီမထေရ်သည်လည်း တူရွင်းတောင်အနီး တောအုပ်တစ်ခုထဲ တွင် အရညကင်ဓူတင် ဆောက်တည်၍နေသည်။ သို့သော်လည်း မထေရ်တွင် မဟာတာဝန်ကြီးက ရှိနေသည်။ ယင်း မဟာတာဝန်မှာ ပုံဂံပြည်ရှင် ဘုရင် မင်းကြီးနှင့် ပုံဂံသူ ပုံဂံသားတို့အား မြတ်စွာဘုရား၏ တရားဒေသနာတော်ကို ဟောကြားပြီး ပုံဂံပြည်၌ သာသနာတော်ရောင် ထွန်းပြောင်စေရန်ဖြစ်သည်။ တရားဒေသနာတော် ဟောကြားဖြန့်ဖြူးရန်အတွက်မှာမူ လူသူမနီး တောကြီး

အတွင်း၌ အရည်ကင်ရုတင် ဆောက်တည်ကျင့်သုံးနေ၍ မဖြစ်ပေ။ တရားဒေသနာတော်ကို နာကြားမည့်သူများထံ ချဉ်းကပ်ရမည်။ အမြိုက်ရေစင်ကို သောက်သုံးစေလိုသူသည် မိမိ တိုက်ကျွေးမည့် အမြိုက်ရေစင်ကို ခွက်ဖြင့် ခံယူသောက်သုံးမည့်သူကို ရှာဖွေရသည်။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မဒဿီမထေရ်သည် သစ်ပင်ပန်းမန်နှင့် ကျေးငှက်တိရစ္ဆာန်များကိုသာ အဖော်ပြုရသော တောအုပ် တောစခန်းမှ ခွာခဲ့ပြီးလျှင် သစ်လွင်တောက်ပသော အဝတ်အစားများ ဝတ်စားဆင်ယင်ပြီး လှုပ်ရှားသွားလာနေကြသူ နန်းတွင်းသူ၊ နန်းတွင်းသားများရှိရာ ကြီးကျယ်ခမ်းနားသည့် ဘုရင့်နန်းတော် ရောက်ရှိလာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

ဓမ္မဒဿီမထေရ်ကို ဖူးတွေ့ရသောအခါ အနော်ရထာမင်းကြီးသည် နေအရုဏ်နှင့် တွေ့ရသော ကြာပဒံကဲ့သို့ ပွင့်လန်းမြူးကြွလာသည်။ အတွင်းသန္တာန်၌ ကိန်းအောင်းနေသော သဒ္ဓါစိတ်သည် တစ်စုံတစ်ခုသောအရာက လှုပ်နှိုးလိုက်သကဲ့သို့ နိုးထလာသည်။ မိမိထံ လာအပ်သွားသော မုဆိုးကြီးက -

“တောတွင်းက တွေ့လာခဲ့သော လူရိုင်းတစ်ယောက်”

ဟု လျှောက်တင်သွားခဲ့သော်လည်း ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ ကြန်အင် လက္ခဏာကို ကြည့်ရသည်မှာ လူရိုင်း၏မျက်နှာနှင့် မိုးနှင့် မြေကြီးပမာ ကွာခြားနေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်မှာ လူရိုင်း မဟုတ်ရုံမျှမက၊ သာမန်လူတစ်ယောက်လည်း ဟုတ်ဟန်မတူပေ။ တရားအကျင့် ကျင့်သုံးနေသည့် သူတော်စင်တစ်ယောက်သာ ဖြစ်ရမည်။ သို့သော်လည်း မိမိတိုင်းပြည်၌ မြင်နေကျ တွေ့နေကျ သူတော်စင်အမည်ခံနေသူတို့နှင့်မူ လုံးဝ ကွဲပြားခြားနားနေသည်။

မိမိတိုင်းပြည်၌ မြင်နေကျ တွေ့နေကျ သူတော်စင်အမည်ခံများမှာမူ ဆံကောသာ လက်လေးသစ်၊ မုတ်ဆိတ်မွေး ဗရပျစ်နှင့်ဖြစ်သည်။ ဤပုဂ္ဂိုလ် ဝတ်ရုံထားသော ဖန်ရည်သင်္ကန်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ ဝတ်ရုံ မည်းထည်၊ မည်းပြာ၊ အနက်တို့ကို ဝတ်ရုံထားကြသည်။ ဤပုဂ္ဂိုလ်ကဲ့သို့ ဣန္ဒြေသိက္ခာမရှိဘဲ လျှပ်ပေါ်လော်လည်ကြသည်။ ရိုသေလေးစားထိုက်သည့် အမှုအကျင့်လည်း မရှိပေ။ ဤပုဂ္ဂိုလ်ကို ကြည့်ရသည်မှာမူ ဣန္ဒြေများကို ချိုးနှိမ်ကွပ်ကဲထားပုံရသည်။ လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟတရားများကို ဖယ်ခွာထားပုံရသည်။ သို့သော်လည်း ရေတိမ်သလား၊ နက်သလားဆိုသည်ကို ရေထဲဆင်းကြည့်မှ သိမည်။ ဤပုဂ္ဂိုလ်ကို အကဲစမ်းကြည့်ဦးမှ ဖြစ်မည်။

ယင်းသို့ စဉ်းစားဆင်ခြင်ပြီးလျှင် အနော်ရထာမင်းကြီးသည် သူ့ရှေ့တွင် မတ်တတ်ရပ်နေသော ဓမ္မဒဿီမထေရ်အား -

“သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော နေရာ၌ ထိုင်ပါဘိ” ဟု ဖိတ်မန္တက ပြုလိုက်လေသည်။ ဤတွင် ဓမ္မဒဿီမထေရ်သည် သီဟာသနာရာဇပလ္လင်ထက်တွင် တက်ထိုင်လေသည်။ ယင်းအဖြစ်မျိုး အသောကမင်းတရားကြီး လက်ထက်ကလည်း တစ်ကြိမ် ဖြစ်ပျက်ခဲ့ဖူးသည်။ အသောကမင်းတရားကြီးအား ဗုဒ္ဓတရားဒေသနာ စတင်ဟောကြားသော နိဂြောဓသာမဏေ နန်းတော်တွင်း ကြွလာသောအခါ ဘုရင်မင်းတရားကြီးက အကဲစမ်းလိုသည်နှင့် -

“သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော နေရာ၌ ထိုင်ပါဘိ” ဟု လျှောက်ထားသည်တွင် နိဂြောဓသာမဏေသည် ဘုရင့် ရာဇပလ္လင်တွင် တက်ထိုင်လေသည်။

သာမန်အနေအထားအရ ပြောရလျှင် တိုင်းပြည်နိုင်ငံကို စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သော ဘုရင်တစ်ဦးတည်း၏ သီးသန့်နေရာဖြစ်သော ရာဇပလ္လင်၌ အခြားသူတစ်ပါး တက်ထိုင်ခြင်းသည် ရာဇဝတ်အိုး တုတ်ထိုးသည့် အဖြစ်မျိုးဖြစ်သည်။ မိုးမီးလောင်မည့် အဖြစ်မျိုးဖြစ်သည်။ ရာဇပလ္လင်သည် မင်းအာဏာ သင်္ကေတဖြစ်သည်။ ရာဇပလ္လင်ပေါ် တက်ထိုင်ခြင်းသည် မင်းအာဏာကို ထိပါးလာခြင်းဖြစ်သည်။

ယခုကား ထိုသို့မဟုတ်။ ရာဇပလ္လင်ပေါ် တက်ထိုင်သူသည် မင်းအာဏာကို ထိပါးလာမည့်သူ မဟုတ်ကြောင်း စိတ်ချယုံကြည်ရသူ ဖြစ်နေသည်။ မိမိတစ်ဦးတည်း စံမြန်းသည့် ရာဇပလ္လင်ပေါ်၌ ဓမ္မဒဿီ တက်ထိုင်သည့်အတွက် အနော်ရထာမင်းကြီးသည် ဓမ္မဒဿီမထေရ်အား ရာဇမာန်မရှုသည့်အပြင် မိမိပစ်လိုက်သည့် မြားချက် ထိမှန်သွားသည့်အတွက် ဝမ်းသာအားရပင် ဖြစ်နေမိသည်။

ဘုရင့် ရာဇပလ္လင်ပေါ်တွင် ဓမ္မဒဿီမထေရ် နေရာယူခြင်းသည် ဓမ္မဒဿီအပေါ် အနော်ရထာမင်းကြီး၏ အကဲဖြတ်ချက် မှန်ကန်ကြောင်း သက်သေသာဓက ဖြစ်သွားသည်။ ခြင်္သေ့ဆီသည် သီဂီရွှေခွက်တွင်း၌သာ တည်သည်။ ထူးခြားမြင့်မြတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သောကြောင့်သာလျှင် သာမန်နေရာ၌ မထိုင်ဘဲ ရာဇပလ္လင်ပေါ် တက်ထိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ စဉ်းစားဆင်ခြင်လျက် ဘုရင်မင်းကြီးသည် ကျေနပ်အားရသွားပြီးလျှင် မေးမြန်းစုံစမ်းကြည့်သည်။

“အရှင်သည် မည်သူ့အမျိုးအနွယ် ဖြစ်သနည်း။ အတီအရပ်က လာသနည်း။ မည်သူ့အဆုံးအမကို ခံယူသနည်း။”

ဓမ္မဒဿီမထေရ်နှင့် ပတ်သက်၍ သိလို ကြားလိုခြင်းများသည် ဘုရင်

မင်းကြီး၏ စိတ်နှလုံးထဲတွင် စုပြုံရောက်လာကြသည်။ ထို့ကြောင့် မေးခွန်း နှစ်မျိုး သုံးမျိုးကို တစ်ပြိုင်တည်း မေးလိုက်သည်။ ဓမ္မဒဿီမထေရ်ကလည်း ယင်းအခွင့်အလမ်းကို စောင့်မျှော်နေသူဖြစ်သည်။ ဘုရင်မင်းကြီးမေးသော မေးခွန်းများကို တည်ငြိမ် ဣန္ဒြေရစွာ ပြန်လည်ဖြေကြားသည်။

“ငါသည် ဂုဏ်တော်ကိုးပါး၊ ဘုန်းတော်ခြောက်ပါး၊ အစိန္တေ ယျလေးပါး နှင့် ပြည့်စုံတော်မူသော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ၏ အမျိုးအနွယ်ဖြစ်သည်။ ငါ၏ ဥပဇ္ဈာယ် ဆရာနှင့် ငါ၏ သီတင်းသုံးဖော် ရဟန်းသံဃာတော်များရှိသော အရပ်ဒေသမှ ငါလာ၏။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဟောကြားတော်မူသော အဆုံးအမ ဒေသနာတော်ကို ငါခံယူ၏”

အနော်ရထာမင်းကြီးသည် ဝမ်းသာအားရ ဖြစ်သွားပြီးလျှင် -

“သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဟောကြားသော တရားဒေသနာတော်ထဲက တစ်စိတ် တစ်ဒေသကိုပင်ဖြစ်စေ ကျွန်ုပ်အား ဟောပြောချင်ပါ၏” ဟု တောင်းပန်လျှောက်ထားလိုက်လေသည်။ ထိုအခါ ဓမ္မဒဿီမထေရ်က ဗုဒ္ဓဟောကြားတော်မူသော တရားဒေသနာတော်ထဲက ‘အပ္ပမာဒ’ တရားကို ဘုရင်မင်းကြီးအား ဟောပြောသည်။ ဤတွင်လည်း ဓမ္မဒဿီမထေရ်သည် နိဂြောဓသာမဏေနှင့် ထပ်တူ ထပ်မျှ ဖြစ်နေသည်။ နိဂြောဓသာမဏေလည်း သီရိဓမ္မာသောက မင်းတရားကြီးအား ရှေးဦးစွာ ‘အပ္ပမာဒ’ တရားကိုပင် ဟောကြားသည်။

ဓမ္မဒဿီမထေရ် ဟောပြောသော ‘အပ္ပမာဒ’ တရားကို ကြားနာရသော အခါ ဘုရင်မင်းကြီးသည် ကျေနပ်နှစ်သိမ့်သွားသည်ဖြစ်၍ နောက်ထပ် သိလိုသည်များကို မေးမြန်းစုံစမ်းလိုက်ပြန်သည်။

“သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ယခု အတီအရပ်၌ ရှိပါသနည်း။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဟောကြားသော တရားဒေသနာတော်သည် အတီမျှ အရေအတွက် ရှိသနည်း။ အရှင်မှတစ်ပါး သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ၏ အခြားတပည့်သား သာဝကများ ရှိသေးသလော”

“သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ပရိနိဗ္ဗာန်စံဝင် ချုပ်ငြိမ်းသွားသည်မှာ နှစ်ပေါင်း ထောင့် ငါးရာ ကျော်သွားပြီ။ ယခု သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ၏ ဓာတ်တော်မွေတော်များသာ ကျန်တော့၏။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဟောကြားတော်မူသော တရားဒေသနာတော်သည် ဓမ္မက္ခန္ဓာအားဖြင့် ရှစ်သောင်းလေးထောင် အရေအတွက်ရှိ၏။ ငါမှတစ်ပါး ပရမတ္ထသံဃာ၊ သမုတိသံဃာ များစွာရှိသေး၏။”

ဓမ္မဒဿီမထေရ်၏ မိန့်ကြားချက်ကို ကြားရသောအခါ အနော်ရထာ

မင်းကြီးသည် အတိုင်းထက်အလွန် ကြည်ညိုသဒ္ဓါ ဖြစ်ပွားပေါ်ပေါက်လာပြီး လျှင် -

“ကျွန်ုပ်အတွက် အရှင်မှတစ်ပါး အခြား ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်စရာ မရှိ တော့ပြီ။ ယနေ့မှအစပြု၍ ကျွန်ုပ်သည် မိမိ၏ အသက်နှင့် ကိုယ်ခန္ဓာကို အရှင့် အား အပ်နှင်းပါ၏။ အရှင်၏ အဆုံးအမကိုလည်း ခံယူပါတော့မည်။”

ဟူ၍ လျှောက်ထားလိုက်သည်။ ထို့နောက် တိတ်ဆိတ်ငြိမ်သက်ပြီး အရည်ကင်ရုတင် ဆောင်၍ရသောအရပ်၌ အရည်ဝါသီတောရကျောင်း ဆောက် လုပ်ပြီးလျှင် ထိုကျောင်း၌ ဓမ္မဒဿီမထေရ်ကိုတင်ပြီး ကိုးကွယ်ထားလေသည်။

ဓမ္မဒဿီမထေရ်သည် ပုဂံပြည်၌ အနော်ရထာမင်းကြီးနှင့် တွေ့ဆုံပြီးနောက် ဘုရင်မင်းကြီး၏ ကူညီမှုကို ရယူပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွား ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်လေသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ဓမ္မဒဿီဟူသော အမည်ပျောက်ပြီး ‘ရှင်အရဟံ’ အမည်ဖြင့် ထင်ရှားကျော်စောလာသည်။ သို့သော် ရှင်အရဟံ၏ သာသနာပြုလုပ်ငန်းသည် မျှော်လင့်သလောက် ခရီးမပေါက်ပေ။ သာသနာတော်သုံးရပ်အနက် အခြေခံအုတ်မြစ်မှာ ပရိယတ္တိသာသနာဖြစ်သည်။ ပုဂံပြည်၌ ပရိယတ္တိသာသနာတည်းဟူသော ပိဋကတ်သုံးပုံ မရှိသေးပေ။ ပိဋကတ်သုံးပုံ မရှိဘဲနှင့် သာသနာပြုရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ ပိဋကတ်သုံးပုံမရှိသော အရပ်ဒေသ၌၊ ပိဋကတ်သုံးပုံဆောင် ပိဋကဓရ ရဟန်းတော်များမရှိသည့် အရပ် ဒေသ၌ သာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွားသည်ဟု မဆိုနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် တစ်နေ့သောအခါ၌ ရှင်အရဟံက အနော်ရထာမင်းကြီးအား မိန့်တော်မူသည်။

“မင်းကြီး သစ်ပင်တစ်ပင်၌ အမြစ်ရှိပါမှ ပင်စည်၊ အရွက်၊ အပွင့်၊ အသီး ဖြစ်ထွန်းလာနိုင်သည်။ အမြစ်မရှိလျှင် ပင်စည်၊ အရွက်၊ အပွင့်၊ အသီး မဖြစ်ထွန်းနိုင်။ ထိုနည်းတူစွာ မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော်တွင်လည်း ပရိယတ္တိသာသနာတော်ရှိပါမှ ပဋိပတ္တိသာသနာတော် ဖြစ်ထွန်းလာနိုင်သည်။ ပဋိပတ္တိသာသနာတော်ရှိပါမှ ပဋိဝေဓသာသနာတော် ဖြစ်ထွန်းလာနိုင်သည်။ ယခု ဤပုဂံပြည်၌ ပရိယတ္တိသာသနာတော်ဖြစ်သည့် ဘုရားဟောမုခပါ၌ ပိဋကတ်ကျမ်းစာများ မရှိသေးပေ။ မြတ်စွာဘုရား၏ သရီရစေတီတည်းဟူသော ဓာတ်တော်မွေတော်များလည်း ပုဂံပြည်၌ မရှိသေး။ ဤတိုင်းပြည်မှ သာသနာ

တော် ပြန့်ပွားထွန်းကားနေသော ဒေသသို့ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများ ပေးပို့ပြီးလျှင် ဓာတ်တော်၊ မွေတော်နှင့် ပိဋကတ်တော်များကို တောင်းခံသင့်ပေ၏”

ဘုရင် အနော်ရထာသည် ရှင်အရဟံအား အထူးကြည်ညို လေးစားနေ သည်ဖြစ်၍ ပုဂံပြည်၌ သာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွားပြီး အခွန်တည်ရှိသွား ရန်အတွက် ရှင်အရဟံ ညွှန်ကြားသည့်အတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်လိုသည့်ဆန္ဒ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ရှင်အရဟံအား လျှောက်ထားလိုက်လေသည်။

“အတီတိုင်းပြည်၌ ဓာတ်တော် မွေတော်နှင့် ပိဋကတ်သုံးပုံ ရရှိနိုင်ပါ သနည်း”

“သုဝဏ္ဏဘူမိ သထုံပြည်၌ ပိဋကတ်သုံးပုံ ရှိ၏။ ဓာတ်တော်၊ မွေတော် များလည်း အရေအတွက် များစွာရှိ၏။ မှူးမတ်များအား လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများ ဖြင့် သုဝဏ္ဏဘူမိ သထုံပြည်သို့ စေလွှတ်ပြီးလျှင် မနုဟာမင်းကြီးထံ ပိဋကတ် သုံးပုံနှင့် မြတ်စွာဘုရား ဓာတ်တော်၊ မွေတော်များကို တောင်းခံပါလေ အရှင် မင်းကြီး”

အနော်ရထာမင်းကြီးသည် ရှင်အရဟံ၏ ညွှန်ကြားချက်အရ မှူးမတ် များအား မနုဟာမင်းကြီးအတွက် လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများ ပေးအပ်ပြီးလျှင် ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့် ဓာတ်တော်၊ မွေတော်များ တောင်းခံရန် သုဝဏ္ဏဘူမိ သထုံ ပြည်သို့ စေလွှတ်လိုက်လေသည်။ သို့ရာတွင် မနုဟာမင်းကြီးသည် ပုဂံပြည်မှ ရောက်လာသော အနော်ရထာမင်းကြီး၏ မှူးမတ်များအား မချေမငံ ပြောပြီးလျှင် ပြန်လွှတ်လိုက်လေသည်။

ဤတွင် အနော်ရထာမင်းကြီးသည် ငါ့ကဲ့သို့သော ဘုရင်အား မထီလေး စား ပြောရပါမည်လားဟူ၍ အမျက်တော်ပွားပြီးလျှင် သုဝဏ္ဏဘူမိ သထုံပြည်သို့ ရေကြောင်း၊ ကြည်းကြောင်းမှ စစ်တပ်ချီတက်စေသည်။ သထုံဘုရင် မနုဟာ မင်းသည် ပထမ ကြံ့ကြံ့ခံနေသေးသည်။ သို့ရာတွင် စစ်တပ်အင်အားချင်း မမျှ သဖြင့် လက်နက်ချ အညံ့ခံလိုက်ရလေသည်။

အနော်ရထာမင်းကြီး သုဝဏ္ဏဘူမိ သထုံပြည် ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ခြင်း မှာ သထုံပြည်ကို သိမ်းပိုက်လိုရုံ သက်သက်မျှသာမကဘဲ သထုံပြည်မှ ပိဋကတ် တော်နှင့် ဓာတ်တော်၊ မွေတော်များကို ပုဂံပြည်သို့ ပင့်ဆောင်ရန်ဖြစ်သည်။ သို့ သော်လည်း တကယ် လက်တွေ့အရမူ ပိဋကတ်တော်များနှင့် ဓာတ်တော် မွေ တော်များကို ပင့်ဆောင်လာရုံမျှသာမကဘဲ မနုဟာမင်းကိုပင် သုံးပန်းအဖြစ်ဖြင့်

ပုဂံပြည်သို့ ခေါ်ဆောင်လာသည်။ အနော်ရထာမင်းကြီးသည် သထုံပြည်မှ ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့် အရိယာသံဃာတော်များကိုလည်း ပုဂံသို့ ပင့်ဆောင်လာသည်။

ရာဇဝင်သမိုင်းသည် ယင်းစစ်ပွဲမျိုးနှင့် မကင်းပေ။ အနော်ရထာမင်းကြီး၏ သထုံစစ်ပွဲမတိုင်မီ နှစ်ပေါင်း ၁၀၀၀ ကျော်လောက်ကလည်း အလားတူ စစ်ပွဲမျိုး ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ဖူးသည်။ မဟာယာနဂိုဏ်း စတုတ္ထသင်္ဂါယနာကို ကြီးမှူးတင်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ဂန္ဓာရတိုင်းဘုရင် ကနိရုက မဂဓတိုင်းကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သော စစ်ပွဲသည်လည်း ထိုနည်းအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။ စစ်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိအောင် တိုက်ခိုက်စဉ်ကလည်း ကနိရုကဘုရင်သည် မဂဓတိုင်းမှ သုန္ဒရာနန္ဒ၊ ဗုဒ္ဓ စရိတ စသောကျမ်းများကို ပြုစုသည့် ဗုဒ္ဓ စာပေပညာရှင်၊ ဒဿနပညာရှင် အဿဃောသမထေရ်နှင့် ဗုဒ္ဓသပိတ်တော်ကို ဂန္ဓာရတိုင်းသို့ ပင့်ဆောင်သွားသည်။

အနော်ရထာမင်းကြီး၏ သထုံစစ်ပွဲ ဖြစ်ပွားပြီးသည့်နောက် နှစ်ပေါင်း ၅၆၁ နှစ်လောက် ကျော်လာသောအခါကလည်း မြန်မာ့သမိုင်းတွင် အလားတူ စစ်ပွဲမျိုး ပေါ်ခဲ့ဖူးသည်။ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၉၇၀ ခုနှစ်၌ အနောက်ဘက်လွန် မင်းတရားကြီးသည် ပြည်မြို့ကို တိုက်ခိုက်ပြီး ရတနာပူရ အင်းဝမြို့ ပြန်လာသောအခါ ဘုရင်မင်းတရားကြီးက ရှင်တစ်ဆူ၊ လူတစ်ယောက်ကိုသာ ရခဲ့သည်ဟု အမိန့်ရှိသည်။ ရှင်တစ်ဆူမှာ တောင်ဖိလာ ပုဂ္ဂိုလ်ကျော်ဖြစ်ပြီး လူတစ်ယောက်မှာ နန္ဒယော်ဇာ ဖြစ်သည်။

အနော်ရထာမင်းကြီးသည် သထုံပြည်မှ ပင့်ဆောင်လာသော ဓာတ်တော်မွေတော်များကို ရတနာအတိပြီးသော ပတ္တမြားကြုတ်တွင် ထည့်လျက် ခေါင်းရင်း၌ ကိုးကွယ်ထားသည်။ ပိဋကတ်တော်များကိုလည်း ပိဋကတ်တိုက်တွင် ထားသည်။ ပိဋကတ်တော်များ ထားရှိသည့် ပိဋကတ်တိုက်တော်သည် ပုဂံလမ်းမ၏ အရှေ့ဘက်၌ ယခုထက်တိုင် ရှိနေသည်။

အနော်ရထာမင်းကြီး၏ သထုံစစ်ပွဲသည် ပုဂံပြည်အား အကျိုးများစွာ ဖြစ်ထွန်းစေသည်။ ပထမအချက်မှာ ပုဂံပြည်တွင် သာသနာပြုနေသော ရှင်အရဟံ အတွက် အကူအညီ အထောက်အပံ့ဖြစ်စေမည့် အရိယာနွယ်ဝင် သံဃာတော်အရှင်မြတ်များ သထုံပြည်မှ ပုဂံပြည်သို့ ရောက်ရှိလာကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဒုတိယ

အချက်မှာ သာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် သာသနာတော် သုံး
 ရပ်အနက် မူလဘူတ အခြေခံဖြစ်သော ပရိယတ္တိသာသနာတော်တည်းဟူသော
 ပိဋကတ်သုံးပုံ ရှိလာခြင်းဖြစ်သည်။ တတိယအချက်မှာ ထေရဝါဒကျမ်းစာများ
 တွင် အသုံးပြုသော ပါဠိဘာသာသည် မဟာယာန ကျမ်းစာများတွင် အသုံးပြု
 သော သက္ကတဘာသာအပေါ်တွင် လွှမ်းမိုးမှုရှိသွားပြီး မဟာယာန၏ နေရာတွင်
 ထေရဝါဒသာသနာ ပြန့်ပွားထွန်းကားလာခြင်း ဖြစ်သည်။

ပုဂံပြည်၏ ယင်းဘာသာရေးဆိုင်ရာ တိုးတက်မှုများသည် ရှင်အရဟံ၏
 ကွပ်ကဲမှုအောက်တွင် ဖြစ်ပေါ်လာကြခြင်း ဖြစ်သည်။ စတုတ္ထအချက်ကား
 စာပေယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပတ်သက်သည်။ မြန်မာတို့သည် မွန်အက္ခရာ အရေးအသား
 များကို မှီပြီးလျှင် မြန်မာအက္ခရာ အရေးအသားကို စတင်ရေးသားလာကြသည်။

ပုဂံပြည်၌ သာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် အနော်ရထာမင်းကြီး
 ၏ ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ချက်များအနက် အကြီးမားဆုံးတစ်ခုမှာ သထုံပြည်မှ
 ဓာတ်တော်၊ မွေတော်များနှင့် ပိဋကတ်တော်ကို ပုဂံပြည်သို့ ပင့်ဆောင်လာခြင်း
 ဖြစ်သည်။ အခြား အကြီးမားဆုံးသော ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ခုမှာ လင်္ကာဒီပ
 သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ မြတ်စွာဘုရား၏ စွယ်တော်ကို ပုဂံပြည်သို့ ပင့်ဆောင်လျက်
 ရွှေစည်းခုံ စသော စေတီပုထိုးများတွင် ဌာပနာပြီး ပူဇော်ထားခြင်းဖြစ်သည်။
 အနော်ရထာမင်းကြီးနှင့် ခေတ်ပြိုင် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းဘုရင်မှာ ပထမ
 ဝိဇယဗာဟု ဖြစ်သည်။ မြန်မာသမိုင်းအချို့ကမူ ဓာတုသေနမင်းကြီးဟူ၍လည်း
 ကောင်း၊ သီရိသင်္ဃမာဏမင်းဟူ၍လည်းကောင်း ဖော်ပြထားကြသည်။

ပထမ ဝိဇယဗာဟုမင်းကြီး လက်ထက်၌ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းကို
 စောလတိုင်းမှ ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်သဖြင့် ပထမ ဝိဇယဗာဟုမင်းကြီးက
 အနော်ရထာမင်းကြီးထံ စစ်ကူတောင်းသောအခါ အနော်ရထာမင်းကြီးသည်
 ပထမ ဝိဇယမင်းကြီးအား အကူအညီ ပေးခဲ့ဖူးသည်။ ယင်းသို့ ကျေးဇူးပြုခဲ့
 သဖြင့် ပထမ ဝိဇယမင်းကြီးနှင့် အနော်ရထာမင်းကြီးတို့သည် အကြည်တော်
 မဟာမိတ်များ ဖြစ်နေကြသည်။ ထို့ကြောင့် အနော်ရထာမင်းကြီးက ပထမ
 ဝိဇယဗာဟုမင်းကြီးထံ ဓမ္မအကူအညီ တောင်းခံသောအခါ သထုံ မနုဟာမင်း
 ကဲ့သို့ မဟုတ်ဘဲ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ တုံ့ပြန်မှုပြုသည်။

ကုသိနာရုံ၌ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူသောအခါ ရှစ်ပြည်ထောင် မင်းအပေါင်းတို့သည် ဓာတ်တော် အဝေမတည့်ဖြစ်ပြီး အချင်းများကြသည်။ ဒေါဏ ဗြာဟ္မဏသည် ရှစ်စရွတ်ပမာဏရှိသော ဓာတ်တော်တို့ကို ရှစ်စု ရှစ်ဖို့ ခွဲ၍ ရှစ်ပြည်ထောင်မင်းတို့အား အညီအမျှ ခွဲဝေပေးသည်။ လက်ယာ အထက် စွယ်တော်ကို သူ၏ ဗောင်းထုပ်ကြားထဲတွင် အမှတ်မဲ့ ဝှက်ယူထားလိုက်သည်။ ထိုစွယ်တော်ကို သိကြားမင်းက တာဝတိံသာနတ်ပြည်သို့ ပင့်ဆောင်လျက် စူဠာမဏိစေတီတော်တွင် ကိုးကွယ်ဌာပနာထားသည်။ ဒေါဏဗြာဟ္မဏသည် လက်ယာအောက် စွယ်တော်ကိုလည်း ခြေဖျားစွန်းဖြင့်နင်းလျက် ဝှက်ထားသည်။ ထိုစွယ်တော်ကိုမူ နဂါးမင်းက တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ်ဖြင့် နဂါးပြည်သို့ ပင့်ဆောင်ပြီး လျှင် ကိုးကွယ်ထားသည်။ လင်္ကာဒီပဘုရင် ကာကဝဏ္ဏတိဿလက်ထက်တွင် မဟိန္ဒအမည်ရှိ ရဟန်းတစ်ပါးသည် ထိုစွယ်တော်ကို နဂါးပြည်မှ ပင့်ဆောင် ပြီးလျှင် သီဟိုဠ်ကျွန်း သေရတောင်ကြား၌ စေတီတည်လျက် စေတီတွင် ဌာပနာထားသည်။

ဒေါဏဗြာဟ္မဏ သူ့ဝတ်ရုံကြားထဲတွင် ဝှက်ယူထားသော လက်ဝဲအထက် စွယ်တော်ကိုကား ဂန္ဓာရတိုင်းသား ရဟန်းတစ်ပါးက ဂန္ဓာရတိုင်းသို့ ပင့်ဆောင် လျက် ဂန္ဓာရတိုင်း၊ စေတီယတောအုပ်၌ စေတီတည်ပြီး ကိုးကွယ်ထားသည်။

ဗုဒ္ဓ၏ ရုပ်ကလာပ်တော်ကို မီးသင်္ဂြိုဟ်နေစဉ် ရှင်သာရိပုတြာ၏ တပည့် ခေမမည်သော ရဟန္တာတစ်ပါးသည် စန္ဒကူးနံ့သာ ထင်းပုံထဲမှ လက်ဝဲအောက် စွယ်တော်ကို ပင့်ဆောင်လျက် ကလိင်္ဂတိုင်း ဒန္တပူရမြို့အရှင် ဘုရင်ဗြဟ္မဒတ္တ အား ပေးအပ်ပြီးလျှင် ကိုးကွယ်ပူဇော်စေသည်။ ယင်းစွယ်တော်ကို ကလိင်္ဂတိုင်း ၌ နှစ်ပေါင်းရှစ်ရာမျှ မင်းအဆက်ဆက် ကိုးကွယ်လာခဲ့ကြရာ ဂုမာသိဝဘုရင် လက်ထက်အထိဖြစ်သည်။

ကလိင်္ဂတိုင်းကို ရန်သူများ ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ကြသောအခါ ကလိင်္ဂ ဘုရင့်သမီးတော်သည် ကိုယ်ရောင်ဖျောက်လျက် စွယ်တော်ကို လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ပင့်ဆောင်သွားသည်။ ထိုအချိန်က လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ထီးနန်းစိုးစံနေသော ဘုရင်မှာ သီရိမေဃဝဏ္ဏဖြစ်သည်။ သီရိမေဃဝဏ္ဏဘုရင် သည် စွယ်တော်ကို ရတနာကြုတ်ထဲတွင် ထည့်ပြီးလျှင် နန်းတော်နှင့် မနီး မဝေး၌ စွယ်တော်တိုက် ဆောက်လုပ်လျက် ကိုးကွယ်ပူဇော်ထားသည်။

လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း သီရိမေဃဝဏ္ဏမင်းမှစ၍ ဓမ္မပါလမင်းအထိ

မင်းဆက် တစ်ရာကျော်ရှိသည်။ ယင်းမင်းပေါင်း တစ်ရာကျော်သည် အနုရာဇ
 နေပြည်တော်၌သာ စိုးစံကြသည် မဟုတ်ပေ။ မြန်မာမင်းများသည် သရေခေတ္တ
 ရာ၊ ပုဂံ၊ မြင်စိုင်း၊ စစ်ကိုင်း၊ ပင်းယ၊ အင်းဝ၊ ရွှေဘို၊ မန္တလေး စသော မြို့
 တော်များသို့ ပြောင်းရွှေ့လျက် ထီးနန်းစိုးစံကြသကဲ့သို့ပင် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်
 ကျွန်း၌လည်း အနုရာဇ၊ ပိုလဏ္ဏရုဝ၊ ဂမ္ဘောလ၊ ကော့ကေ၊ ကန္ဒီ၊ ကိုလမ္ပို
 စသည်ဖြင့် မြို့တော်အစဉ်အဆက် ရှိလာခဲ့သည်။ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ) ဘုရင်
 များသည် နန်းစိုက်ရာ မြို့တော်များသို့ စွယ်တော်ကိုပါ တစ်ပါတည်း ပင့်ဆောင်
 ကိုးကွယ်ကြသည်။ ယခုနောက်ဆုံး အချိန်၌ကား စွယ်တော်မြတ်သည် ကန္ဒီမြို့
 စွယ်တော်တိုက်တွင် ကိန်းဝပ်နေတော်မူသည်။

အနော်ရထာမင်းကြီးသည် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ကိန်းဝပ်စံပယ်
 နေတော်မူသော စွယ်တော်ကို ပုဂံပြည်သို့ ပင့်ဆောင်၍ ကိုးကွယ်လိုသည့်ဆန္ဒ
 ပြင်းပြထက်သန်နေသည်။ ထို့ကြောင့် ရှင်အရဟံနှင့် တိုင်ပင်ပြီးလျှင် ရှင်အရဟံ
 ၏ ညွှန်ကြားချက်ကိုယူ၍ မှူးမတ်များအား လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများနှင့်တကွ
 အကြည်တော် ပထမ ဝိဇယဗာဟုမင်းကြီးထံ စွယ်တော်တောင်းခံရန် လင်္ကာ
 ဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ ပထမ ဝိဇယဗာဟုမင်းကြီးကလည်း
 အနော်ရထာမင်းကြီး၏ လိုအင်ဆန္ဒကို တုံ့ပြန်မှုပြုလေသည်။ သို့ရာတွင် မူရင်း
 စွယ်တော်ကို မပေးဘဲ စွယ်တော်ပွားကို ပေးလိုက်လေသည်။

မူရင်းစွယ်တော်မှ မြတ်စွာဘုရား၏ တန်ခိုးတော်ဖြင့် တစ်ဆူပွားလာ
 သော စွယ်တော်ကို ဝိဇယဗာဟုသည် ရတနာကြုတ်နှင့် ထည့်ပြီးလျှင် ဦးခေါင်း
 ထိပ်တွင် ရွက်လျက် သင်္ဘောဆိပ်အထိ လိုက်ပို့သည်။ သင်္ဘောဆိပ် ရောက်
 သောအခါတွင်လည်း ဦးခေါင်းပေါ်မှ မချသေးဘဲ လည်ပင်းအထိ ရေထဲဆင်းပြီး
 နောက်ထပ်ဆင်း၍ မရတော့မှ ဦးခေါင်းပေါ်က စွယ်တော်ကြုတ်ကို သင်္ဘော
 ပေါ် တင်ပေးသည်။

စွယ်တော်ကို ပင့်ဆောင်လာသော သင်္ဘောသည် ပုဂံပြည် လောကနန္ဒာ
 ဆိပ်ကမ်းသို့ ကပ်လာသည်။ စွယ်တော်မြတ် ရောက်ရှိလာသည်ဆိုသည့်သတင်း
 ရသောအခါ အနော်ရထာမင်းကြီးသည် မှူးတော်၊ မတ်တော်၊ ရဲမက်မိုလ်ပါ
 အပေါင်း ခြံရံလျက် လောကနန္ဒာဆိပ်ကမ်းသို့ သွား၍ကြိုဆိုသည်။ စွယ်တော်
 ပေးလှူသူ သီဟိုဠ်ဘုရင်ကဲ့သို့ပင် စွယ်တော် လက်ခံယူသူ မြန်မာဘုရင်ကလည်း
 လည်ပင်း ရေမြုပ်သည်အထိ ဧရာဝတီမြစ်ထဲဆင်းလျက် စွယ်တော်ကြုတ်ကို

ဦးထိပ်တွင် ရွက်ပြီးလျှင် ရွှေနန်းတော်တို့ ပင့်ဆောင်သွားသည်။ မဟာဗောဓိ ဒက္ခိဏသာခါ လက်ယာတောင်ကိုင်းကို သဗ္ဗမိတ္တာထေရီ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ပင့်ဆောင်သွားစဉ်ကလည်း အသောကမင်းတရားကြီးသည် တာမရလိပ္ပတိ သင်္ဘောဆိပ်၌ အလားတူပင် လည်ပင်းရေမြုပ်သည်အထိ ရေထဲဆင်းပြီး ဗောဓိပင်ကို သင်္ဘောပေါ် တင်ပေးဖူးသည်။

လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းဘုရင် ပထမ ဝိဇယဗာဟုသည် စွယ်တော်နှင့် အတူတကွ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ရှိနေသော ပိဋကတ်တော်ကိုလည်း ပုဂံပြည်သို့ ပို့လိုက်သည်။ ရှင်အရဟံသည် သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ရောက်ရှိလာသော ပိဋကတ်တော်မူနှင့် သထုံမှ ပင့်ဆောင်လာသော ပိဋကတ်တော်မူကို ညှိနှိုင်းတည်းဖြတ်သည်။ မူနှစ်ခုကို ညှိနှိုင်းတည်းဖြတ်ထားသော ပိဋကတ်တော်မူကို ပိဋကတ်တိုက်၌ ထားပြီးလျှင် ပိဋကတ်တော်ကို မူပွားလျက် တစ်ပြည်လုံး၌ သင်အံ့လေ့ကျက်စေရန် ဖြန့်ဖြူးလိုက်လေသည်။

စွယ်တော်ကိုမူ နန်းတော်ရှေ့၌ ရတနာအတိ မွမ်းမံထားသော ပြာသာဒ်ထက်၌ ပူဇော်ထားသည်။ ယင်းသို့အားဖြင့် စွယ်တော်မြတ်သည် နန်းတော်ရှေ့ရှိ ပြာသာဒ်ထက်၌ ကိန်းဝပ်စံပယ်နေရသည်မှာ နေ့ရက် အတန်ကြာသွားသည်။ အနော်ရထာမင်းကြီးအား သာသနာရေးရာ ဓမ္မဗျေးရာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အမြဲတမ်း နည်းပေးလမ်းပြ ပြုလုပ်နေသော ရှင်အရဟံသည် တစ်နေ့သ၌ အနော်ရထာမင်းကြီးအား အမိန့်ရှိသည်။

“အရှင်မင်းကြီး၊ စွယ်တော်မြတ်ကို ယခုကဲ့သို့ နန်းတော်တွင်ထား၍ ကိုးကွယ်သည်ထက် သာသနာတော်နှစ် ငါးထောင်တိုင် သတ္တဝါခပ်သိမ်း ကိုးကွယ်ပူဇော်ရန် စေတီတည်ထား၍ ကိုးကွယ်ပါလျှင် သာသနာတော်အတွက် အထူးပင် ကျေးဇူးများပေလိမ့်မည်”

ရှင်အရဟံ၏ မိန့်ကြားချက်ကို ကြားရသောအခါ ဘုရင် အနော်ရထာသည် ရှင်အရဟံ၏ ညွှန်ကြားချက်အတိုင်း ခပ်သိမ်းသော သတ္တဝါတို့၏ အကျိုးကို မျှော်ကိုးလျက် စွယ်တော်မြတ် ကိန်းဝပ်နေသော ရတနာကြုတ်ကို ဆင်ဖြူတော်ထက်တွင် တင်ပြီးလျှင် စွယ်တော်မြတ် ကိန်းဝပ်လိုသောအရပ်၌ ဆင်ဖြူတော် ဝပ်ပါစေသားဟူ၍ အဓိဋ္ဌာန်ပြု၍ ဆင်ဖြူတော်ကို လွှတ်လိုက်လေသည်။ ဆင်ဖြူတော်သည် နဖူးသင်းကျစ်တော် ဌာပနာထားတော်မူရာ ရွှေစည်းခုံတွင် ဝပ်သည်။ ဤတွင် အနော်ရထာမင်းကြီးသည် စွယ်တော်မြတ်ကို ရွှေစည်းခုံ၌ ဌာပနာထားလိုက်သည်။

ပုဂံပြည်၌ စွယ်တော်ပွားများကို ဌာပနာလျက် အနော်ရထာမင်းကြီး ကိုးကွယ်တည်ထားသော အခြား စေတီတော်များလည်း ရှိသေးသည်။ ယင်းတို့ ကား တူရွင်းတောင်စေတီ၊ တန့်ကြည်တောင်စေတီ၊ လောကနန္ဒာစေတီတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ပုဂံပြည်၌ ဗြဟ္မာဦးခေါင်း ပြောင်းပြန်ပြီ။ တစ်မင်းပြီးတစ်မင်း တက်သည်။ အနော်ရထာမင်းကြီး လွန်သွားသောအခါ သားတော် စောလူးမင်း နန်းတက် သည်။ သို့သော်လည်း စောလူးသည် ခမည်းတော် အနော်ရထာမင်းကြီး လက် နှင့်ရေးသည်ကို ခြေနှင့်ဖျက်သည်။ ခမည်းတော် အနော်ရထာမင်းကြီး တည် ဆောက်သော မြန်မာနိုင်ငံတော်ကို အထွတ်မတင်နိုင်ရုံမျှသာမက အိုးမဲသုတ်ဖို့ ကြိုးစားသည်။ စောလူးသည် ပုဂံပြည် ကောင်းကင်၌ ခဏတစ်ဖြုတ်တောက်ပြီး လွင့်စဉ်ကြွေကျသွားသော အညတရသမိုင်း ကြယ်တစ်ပွင့်မျှသာ ဖြစ်သည်။

စောလူး လွန်သွားသောအခါ ပုဂံပြည် ဇာတ်ခုံပေါ်တွင် သူရဲကောင်း ဘုရင် ကျန်စစ်သားအခန်း ရောက်လာသည်။ ကျန်စစ်သားသည် မြန်မာနိုင်ငံ တည်ဆောက်သူ ဒုတိယဘုရင် ဖြစ်သည်။ အနော်ရထာ တည်ထောင်သွားသော မြန်မာနိုင်ငံတော်ကို ဆတက်ထမ်းပိုး တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာအောင် ကြိုးစားအား ထုတ်သည်။ အနော်ရထာ ဆောက်လုပ်သွားသော ပုဂံပြည် ဗိမာန်ကြီးကို အထွတ် တင်သည်။ ထုပိကာတပ်သည်။

ကျန်စစ်သားမင်းကြီး၏ နန်းတော်အသစ် တည်ဆောက်ဆဲကာလဖြစ်၏။

ဘုရင်သုံးဆက်အထိ သာသနာ့ အောင်တံခွန်ကို သယ်ဆောင်လာသော ရှင်အရဟံ အမျိုးပြုသည့် ရဟန်းသံဃာတော်ပေါင်း ၄၁၈၀ ပါးသည် ရွှေနန်း တော်သစ် ဆောက်သည့်နေရာ အတွင်းအပြင်၌ ပရိတ်ရွတ်တော်မူကြသည်။ သံဃာတော်များ ရှေ့မှောက်၌ ရွှေရေအိုး၊ ငွေရေအိုး၊ ကြေးရေအိုး ၄၁၀၈ လုံးကို စီချထားပြီးလျှင် နေဝင်ဖျိုးဖျာအချိန်၌ နန်းတော်သူ၊ နန်းတော်သား၊ များမတ်၊ ပရိသတ်က ရွှေပန်းခိုင်၊ ဖယောင်းတိုင်များဖြင့် ရှိခိုးပူဇော်ပြီးလျှင် သရဏဂုံနှင့် သီလတောင်းလျက် ပရိတ်တော် ရွတ်ပါမည့်အကြောင်း လျှောက်ထားတောင်းပန် ကြသည်။

ရှင်အရဟံသည် အနောက်မျက်နှာမှ အရှေ့မျက်နှာသို့ မျက်နှာမူရပ်ပြီး

လျှင် မင်းနှင့်တကွသော ပရိသတ်ကို သရဏဂုံနှင့် သီလပေးသည်။ ထို့နောက် ရှင်အရဟံ ကြီးမှူးသော ရဟန်းသံဃာတော်ပေါင်း ၄၁၀၈ ပါးတို့သည် အတွင်း အပြင် နေရာတို့၌ မတ်တတ်ရပ်လျက် ပရိတ်ရွတ်တော်မူကြသည်။ ပရိတ်ရွတ် ပြီးသောအခါ ပရိတ်အိုးထဲက ပရိတ်ရေကို အတွင်းအပြင် နေရာတို့၌လည်း ကောင်း၊ နန်းတော်တိုင် တွင်းတူးရန် သတ်မှတ်ထားသော နေရာများ၌လည်း ကောင်း ပက်ဖျန်းသည်။

ကျန်စစ်သားသည် ပုဂံပြည်တွင်း ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွား အောင် ဆောင်ရွက်ရာ၌ ရှင်အရဟံမထေရ်မြတ်ကို လက်ရုံးသဖွယ် အားကိုး အားထားပြုသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ကျန်စစ်သား၏ ကြိုးပမ်းချက်ဟူသမျှသည် ရှင်အရဟံ၏ အားပေးလှုံ့ဆော်မှု၊ နည်းပေးလမ်းပြမှုများနှင့် မကင်းပေ။

ကျန်စစ်သား၏ နန်းတော်ရာကျောက်စာတွင် ရှင်အရဟံမထေရ်မြတ် အား ပုဂံပြည်၏ သံဃရာဇာ သာသနာဂိုဏ်းချုပ် သာသနာပိုင်ဆရာတော်အဖြစ် ရေးထိုးမှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

ကျန်စစ်သားသည် ရှင်အရဟံမထေရ်မြတ်၏ ညွှန်ကြားချက်အရ ပြုပြင် မွမ်းမံခြင်း၊ အသစ်တည်ခြင်းများ ပြုလုပ်သည်။ အနော်ရထာမင်းကြီး ပစ္စယံ သုံးဆင့်မျှသာ တည်ခဲ့သော ရွှေစည်းခုံစေတီသည် ကျန်စစ်သား လက်ထက်ကျမှ အပြီးသတ်သည်။ အနော်ရထာတည်သော ရွှေစည်းခုံစေတီကို ကျန်စစ်သား မင်းကြီး ဆက်လက်တည်ရာ၌ ရှင်အရဟံ၏ လှုံ့ဆော်အားပေးမှုသည် အဓိက အကြောင်းတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။

ကျန်စစ်သား တည်ထားကိုးကွယ်သည့် စေတီများအနက် အကြီးကျယ် ဆုံး၊ အနုပညာဗိသုကာ လက်ရာအမြောက်ဆုံးစေတီမှာ အာနန္ဒာစေတီဖြစ်သည်။ အာနန္ဒာစေတီ တည်ရာ၌လည်း ရှင်အရဟံသည် ကြီးမားသော အခန်းကဏ္ဍက ပါဝင်သည်။

အာနန္ဒာစေတီ၏ အနောက်ဘက်မုခ်အဆုံး၌ မတ်ရပ်ရပ်ပွားတော်ကြီး၏ ဝဲယာတွင် ရုပ်ပွားတော်ကြီးအား ရှိခိုးပူဇော်နေသော လူ့ကိုယ်ခန္ဓာ ပမာဏမျှ ကြီးမားသော ရုပ်တုကြီးနှစ်ခု ရှိသည်။ ထိုရုပ်တုကြီးနှစ်ခုမှာ ရှင်အရဟံနှင့် ကျန်စစ်သားရုပ်တု ဖြစ်သည်။

ဒကာနှင့် ဆရာ ရုပ်တုနှစ်ခုသည် မတ်ရပ်ရပ်ပွားတော်ကြီးအား ရှိခိုး

ဦးခိုက် လာခဲ့ကြသည်မှာ ရာစု ကိုးရာစု ကျော်လာခဲ့ပြီ။ ယင်း ရုပ်တုနှစ်ခုသည် ရှင်အရဟံနှင့် ကျန်စစ်သား သို့မဟုတ် သံဃရာဇာနှင့် သာသနဒါယကာတို့ တွဲဖက်ပြီး ပုဂံပြည်၌ သာသနာအလင်းရောင် ထွန်းပြောင်စေခဲ့သည့် သက်သေ သာဓကဖြစ်သည်။

ကျန်စစ်သား၏ အောင်မြင်မှုအဝဝသည် အမြော်အမြင် ကြီးမားပြန် ကျယ်သော ရှင်အရဟံ၏ ကူညီမှုကြောင့် ဖြစ်သည်ဟုဆိုလျှင် မှားမည်မဟုတ် ပေ။ ရှင်အရဟံ၏ လှုံ့ဆော်အားပေးချက်အရ ကျန်စစ်သား ပြုလုပ်ဆောင်ရွက် သော တခြား သာသနာရေး ဆောင်ရွက်ချက်ကြီးတစ်ခု ရှိသေးသည်။ ယင်း ဆောင်ရွက်ချက်မှာ ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိစေတီတော်ကို ပြုပြင်မွမ်းမံကြသည့် မြန်မာဘုရင်များအနက် အစောဆုံးဘုရင်မှာ ကျန်စစ်သားဖြစ်သည်။ ကျန်စစ် သားသည် သင်္ဘောတစ်စင်းတွင် ကျောက်သံပတ္တမြားများကို တင်စေပြီးလျှင် မှူးမတ်ကိုယ်စားလှယ်များအား အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်လျက် ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာ ဗောဓိစေတီကို ပြုပြင်မွမ်းမံစေခဲ့သည်။

ကျန်စစ်သားသည် နန်းစံနှစ် ၂၈ နှစ်မြောက်တွင် သူ၏လမ်းညွှန် ဆရာအရှင် မြတ်ကို ထားခဲ့ပြီး နတ်ရွာစံ ကံတော်ကုန်သွားသည်။ ကျန်စစ်သား လွန်သော အခါ ကျန်စစ်သား၏မြေးတော် အလောင်းစည်သူ ထီးမွေနန်းမွေ ဆက်ခံသည်။ ရှင်အရဟံမထေရ်မြတ်သည် အလောင်းစည်သူ လက်ထက်အထိ ပုဂံပြည် သာ သနာ မီးရှူးတန်ဆောင်ကို ဆက်လက် ယူဆောင်လာခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း အရွယ်တော်မှာ ဇရာပိုင်းသို့ ရောက်ရှိနေပြီ။ အလောင်းစည်သူမင်းကြီး နန်းစံနှစ် နှစ်နှစ်မျှသာ ရှိသေးသည့်အချိန်တွင် သက်တော် ၈၁ နှစ် အရွယ်ရှိ ရှင်အရဟံ မထေရ်မြတ် ခန္ဓာဝန် ချုပ်ငြိမ်းသွားသည်။

ရှင်အရဟံသည် ပုဂံတစ်ပြည်လုံးက အမြတ်တနိုး လေးစားကြည်ညို သော ပုဂံသာသနာ၏ ဦးကိုင် မကိုဋ်ဖြစ်သောကြောင့် ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသွားသော အခါ ကြီးကျယ်ခမ်းနားစွာ သာဓုကိဋ္ဌနသဘင် ဆင်ယင်ကျင်းပကြသည်။ ရုပ် ကလာပ်တော်ကို နံ့သာရည်ဖြင့် သွန်းလောင်းသပ္ပာယ်ပြီးလျှင် နံ့သာဆီ ဆွတ် ဖျန်းထားသည့် အဖိုးထိုက် အဖိုးတန် သိမ်မွေ့နူးညံ့သော ပုဆိုးခါသာ ကမ္မလာ တို့ဖြင့် တစ်ထပ်ပြီးတစ်ထပ် အထပ်ထပ် ရစ်ပတ်ထုပ်ပိုးလျက် နဝရတ်ကိုးသွယ်

စီခြယ်မွမ်းမံထားသော ရွှေတလားတွင် ထည့်သွင်းသည်။ ထို့နောက် ကာသိကတိုင်း၊ ကောဠုမ္မရတိုင်း၊ စိန့်တိုင်းဖြစ် အရောင်အဆင်း အမျိုးမျိုးရှိသည့် အဝတ်အထည်တို့ဖြင့် ရှုချင်စဖွယ် တန်ဆာဆင်ထားသော သုံးဆယ့်တစ်ဆင့် ရတနာပြာသာဒ်ထက်တွင် ရွှေတလားကို တင်ထားသည်။ ရဟန်းရှင်သူ ပြည်သူ အပေါင်းတို့သည် ရက်သတ္တ တစ်ပတ်ကြာမျှ ရုပ်ကလာပ်တော်ကို ပူဇော်ကြသည်။

ထို့နောက် အုတ်၊ အင်္ဂတေဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ပလ္လင်ခုံထက်တွင် သံကွန်ကရစ်ခင်းပြီးလျှင် သံဒေါင်းလည် ကြာယပ်နှင့်တကွသော ဘုံငါးဆင့်တွင် ထုပ်ကာ ထီးများဖြင့် တန်ဆာဆင်လျက် အထက်မျက်နှာကြက်ကို ရွှေချပြီး လေးထောင့်စိုက် ဆိုင်၍ ဆွဲထားသည်။ ပိတ်ဖျင်တို့ကိုကာလျက် အဝန်းအဝိုင်း ပြုပြီးလျှင် အတွင်း၌ ငှက်ပျောပင်၊ ကြံပင် စိုက်ထားသည်။ ရေပြည့်မြူတာများကို ပတ်ပတ်လည်တွင် စင်ဖြင့် စီတန်းထားသည်။ ကြာသွတ်အိုးများ၌ ပန်းမျိုးစုံစိုက်ကာ စင်ပေါ်တွင် တန်းစီတင်ထားသည်။ ဝန်းကျင်ပတ်လည်၌မူ ခြေလျင်တပ်၊ မြင်းတပ်၊ ဆင်တပ် ရံနေကြသည်။ ထို့နောက်မှ အမြင့်ကိုးတောင် ရှိသော နံ့သာ၊ ကရမက်၊ စန္ဒကူး ထင်းပုံထက်တွင် ရွှေတလားကိုတင်လျက် ရွှေဖိုကျင်ရှစ်လုံး ထိုးပြီးလျှင် မီးသင်္ဂြိုဟ်သည်။

ရုပ်ကလာပ်တော် မီးလောင်ကျွမ်းပြီး ပြာကျသွားသောအခါ နံ့သာရည်၊ နှင်းရည်၊ စံပယ်ရည်တို့ကို ဖျန်းပက်လျက် မီးငြိမ်းသွားအောင်ပြုသည်။ အရိုးဓာတ်တော်တို့ကို ရေနံ့သာဖြင့် သန့်စင်သွားအောင် လုပ်ပြီးလျှင် ရွှေအတိပြီးသော ကျောက်စီမြူတာထဲတွင် ထည့်သည်။ ထို့နောက်တွင်ကား အရိုးဓာတ်တော် ထည့်ထားသော ကျောက်စီရွှေမြူတာကို တူရွင်းတောင်ခြေရှိ မြေသန့်တစ်နေရာ၌ ဂူတည်၍ ဌာပနာထားလိုက်သည်။ ဂူအတွင်း၌လည်း ရှင်အရဟံ၏ ရုပ်တုတော် ထုလုပ်ထားသည်။ ယင်းဂူစေတီနှင့် ရုပ်တုတော်ကို ရဟန်းရှင်လူ ပြည်သူအပေါင်းတို့သည် ခေတ်အဆက်ဆက် ပူဇော်လာခဲ့ကြသည်။

ဓမ္မဒဿီခေါ် ရှင်အရဟံသည် ပျိုမျစ်နုနယ်သော နှစ်ဆယ်အစိတ် အရွယ်ကပင် ပုဂံပြည်သို့ ရောက်ရှိလာပြီးလျှင် အသက် ရှစ်ဆယ်ကျော်သည်အထိ ပုဂံပြည်၌ နေထိုင်သီတင်းသုံးလျက် သာသနာပြုသွားခဲ့လေသည်။

အသောကမင်းတရားကြီး လက်ထက်က ကိုးတိုင်းကိုးဌာနသို့ သာသနာ ပြု ကြွတော်မူခဲ့ကြသည့် ရဟန်းသံဃာတော်များသည် မိမိတို့ ဇာတိ၊ မိမိတို့ ရပ်ရွာဒေသတို့ကို တွယ်တာခြင်း မရှိကြတော့ဘဲ မိမိအကျိုးကို လုံးဝ စွန့်လွှတ် ပြီးလျှင် လူ့လောကအကျိုး၊ သာသနာတော်အကျိုးအတွက် သက်ဆုံးတိုင် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်သွားကြသည်။

ရှင်အရဟံသည်လည်း မိမိ၏ဇာတိ၊ မိမိ၏ အမျိုး၊ မိမိ၏ အရပ်ဒေသကို နောက်ဆံတင်းခြင်း အလျှင်းမရှိဘဲ မိမိအကျိုးကို လုံးဝစွန့်လွှတ်ပြီးလျှင် လူ့ လောကအကျိုး၊ သာသနာတော်အကျိုးအတွက် ပုဂံပြည်၌ သက်ဆုံးတိုင် ကြိုး ပမ်း အားထုတ်သွားခဲ့သည်။

ရှင်အရဟံသည် ပုဂံပြည် ရောက်လာသောအခါ ဝိဟာရပေါင်း ထောင် ပေါင်းများစွာတို့ကို ကွပ်ကဲဦးစီးရသော သံဃရာဇာ သာသနာ့ဦးကိုင် ဖြစ်လာ သည်။ ရှင်အရဟံ ဖြန့်ဖြူးသော သာသနာသည် ပုဂံဘုရင်အဆက်ဆက် စိုးမိုး အုပ်ချုပ်သော နယ်မြေအနှံ့ ပျံ့နှံ့သွားသည်။ ရှင်အရဟံသည် ပုဂံမင်းလေးဆက် ၏ ယုံကြည်ကိုးစားမှုခံရသော ဓမ္မလမ်းညွှန် ရာဇဂုရု ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ပုဂံဘုရင် သုံးပါး၏ ရာဇာဘိသေက မင်္ဂလာအခမ်းအနားကို ဦးဆောင်ဦးရွက် ပြုခဲ့သည်။ သာသနာ့ရန်စူးရန်ငြောင့် အရည်းကြီးတို့ကို ဖယ်ရှားလျက် ပြည်သူပြည်သား တို့အား အမှောင်ထဲကထုတ်ပြီး အလင်းသို့ ပို့ခဲ့သည်။ မိုးစွန်တဖျား မြင့်မား ထိုးထွက်နေသော ကမ္ဘာ့အံ့ချီးဖွယ် ဗိသုကာ အနုပညာလက်ရာ အပြည့်ရှိနေ သည့် ရွှေစည်းခုံစေတီ၊ အာနန္ဒာစေတီတော်များ မားမားမတ်မတ် တည်ရှိလာ ရေး၌လည်း ရှင်အရဟံသည် ကြီးမားသောအခန်းက ပါဝင်ခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ရှင်အရဟံသည် ပုဂံ၊ ပုဂံသည် ရှင်အရဟံ ဖြစ်နေသည်။ ရှင်အရဟံသည် ပုဂံသာသနာ၊ ပုဂံသာသနာသည် ရှင်အရဟံ ဖြစ်နေသည်။

မရဏညောင်စောင်းတွင် လဲလျောင်းနေတော်မူသော ဂိလာန ရှင်အရဟံ ၏ လက်တော်ထဲက သာသနာ့ မီးရှူးတန်ဆောင်သည် တပည့်အစဉ်အဆက် လက်ဆင့်ကမ်း သယ်ဆောင်လာခဲ့ကြသည်ဖြစ်၍ ယခုထက်တိုင်ပင် ချုပ်ငြိမ်း မသွားဘဲ လောကကို အလင်းဆောင်လျက် ရှိနေပေသည်။

နလုံးသားဖြင့် ဖတ်ရသော ကျောက်စာ

ပုဂံခရီးသည်သည် ပြာသောကောင်းကင်အောက်တွင် မိုးစွန်တဖျား မြင့်မားစွာ ထိုးထွက်လျက် ရွှေရောင်တောက်ပနေသော ပုဂံ၏ ကျက်သရေဆောင်၊ မြန်မာ နိုင်ငံ၏ ကျက်သရေဆောင် အာနန္ဒာစေတီတော်ကြီးဆီသို့ ရှေးရှုလာခဲ့ရာ မကြာမီ ဘုရားအနောက်ဘက်မုခ်သို့ ရောက်လာသည်။ အနောက်မြောက်ထောင့် တန်ဆောင်းတစ်ခုထဲက တင်တင်မြ၏ “ပုဂံမြို့ဟောင်း တစ်နေရာ” သီချင်း သံသည် စေတီတော်ဝန်းကျင် တစ်ဝိုက်၌ ပျံ့လွင့်နေသည်။

ဘုရားပရိဝုဏ်ကို အုတ်တံတိုင်းကြီးဖြင့် ကာရံထားသည်။ အနောက်ဘက် မျက်နှာစာ၌ စိုက်ပျိုးထားသော ရွှေဒင်္ဂါးပင်များမှ အဝါရောင် ရွှေဒင်္ဂါးပွင့်များ သည် ရှေးခေတ် ပုဂံပြည်၏ သာသနာရောင်ဝါကို ရည်ညွှန်းနေကြဟန်တူသည်။ မျက်နှာစာ တောင်ဘက်နှင့် မြောက်ဘက်၌ ပေါက်နေကြသော စိမ်းစိမ်းစိုစို ထနောင်းပင်ကလေးများကလည်း ရှေးခေတ် ပုဂံပြည်၏ စည်ပင်ဝပြောပုံကို သရုပ်ဖော်နေကြဟန်တူသည်။

ပုဂံခရီးသည်သည် အနောက်ဘက် စောင်းတန်းတစ်လျှောက် ဖြတ်လျှောက် လျက် ဂူဘုရားဆီသို့ ချဉ်းကပ်သွားသောအခါ ထိုင်နေသော နတ်ရုပ်နှစ်ရုပ်ကို လည်းကောင်း၊ ဂူအဝင် ဝဲယာ၌ရှိနေသော မတ်ရုပ်နတ်ရုပ်ကြီး နှစ်ရုပ်ကိုလည်း ကောင်း တွေ့မြင်ရသည်။ တံတိုင်းမုခ်အတွင်းဘက်က ထိုင်နေသော နတ်ရုပ် နှစ်ရုပ်သည် တံခါးစောင့်၊ တံခါးမှူးများ ဖြစ်ပုံရသည်။ ဂူအဝင် ဝဲယာ၌ ကိုယ် ဟန်အနေအထားကို သုံးဆစ်ချိုး နွဲ့၍ရပ်နေသော နတ်ရုပ်ကြီးနှစ်ရုပ်၏ လက်

အနေအထားမှာ အနက်အဓိပ္ပာယ် တစ်ခုခုကို ရည်ညွှန်းနေဟန်ရှိသည်။ လက်ဝဲ
 လက်ဖြင့် ဘုရားဖူးများအား ရပ်တန့်ရန် ညွှန်ပြနေဟန်ရှိပြီး လက်ယာလက်
 ဖြင့် ဤနေရာဟု ညွှန်ပြနေဟန်ရှိသည်။ နတ်ရုပ်ကြီးများ၏ လက်ဟန်အနေ
 အထားမှာ ဤနေရာမှ ရပ်တန့်၍ ရပ်တော်မူ ရုပ်ပွားတော်ကြီးအား ဖူးမြော်
 ကြပါဟု တိုက်တွန်းနေဟန်ရှိသည်။

အာနန္ဒာ ဂူဘုရားကြီးအတွင်း၌ အရပ်လေးမျက်နှာကို မျက်နှာမူလျက်
 ထုလုပ်ကိုးကွယ်ထားသော မတ်ရပ်ရုပ်ပွားတော်ကြီး လေးဆူရှိသည်။ ယင်းမတ်ရပ်
 ရုပ်ပွားတော်ကြီးများသည် ၈ ပေခန့်အမြင့်ရှိ ပလ္လင်ထက်၌ စံပယ်နေတော်မူ
 ကြသော ဉာဏ်တော်အမြင့် ၃၁ ပေရှိ သစ်သားဆင်းတုတော်ကြီးများ ဖြစ်သည်။
 မုခ်ပေါက်မဝင်ခင် ရှေ့ဆောင်မှ ရပ်၍ဖြစ်စေ၊ ထိုင်၍ဖြစ်စေ ဖူးမြော်မှသာလျှင်
 မတ်ရပ်ရုပ်ပွားတော်ကြီးများကို ဦးခေါင်းမမော့ဘဲ အပြည့်အဝ ဖူးမြင်ရသည်။
 ထိုနေရာမှ ရှေ့တိုးသွားလျှင် ရှေ့တိုးသွားသလောက် ဦးခေါင်းမော့ရပြီး ရှေ့နား
 ကပ်၍ ဖူးမြော်ပါက အောက်ခံခုံ ကြာပလ္လင်နှင့် ခြေတော်ကိုသာ ဖူးမြင်ရသည်။
 ဦးခေါင်းမော့ပြီး မျက်နှာတော်ကို ဖူးမြော်ပါက ကြာရှည်စွာ ဖူးမြော်နိုင်မည်
 မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် နတ်ရုပ်ကြီးများက ရုပ်ပွားတော်ကြီးများကို ဖူးမြော်
 နိုင်ရန်အတွက် အဆင်ပြေမည့်နေရာကို ညွှန်ပြနေကြခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

ပုဂံခရီးသည်သည် နတ်ရုပ်ကြီးများ ညွှန်ပြသောနေရာမှ ရုပ်ပွားတော်
 ကြီးအား အပြည့်အဝ ဖူးမြော်လိုက်သည်။ ရုပ်ပွားတော်ကြီးအား အားပါးတရ
 ဖူးမြော်ပြီးပြီဖြစ်၍ ရုပ်ပွားတော်၏ ခြေတော်ရင်းသို့ ချဉ်းကပ်သွားသောအခါ
 ရုပ်ပွားတော်ကြီး၏ အောက်ခြေဝဲယာ၌ လူကိုယ်ပမာဏမျှရှိ လက်အုပ်ချီထိုင်
 နေသည့် ရုပ်တုကြီးနှစ်ရုပ်ကို တွေ့ရသည်။ ရုပ်တုနှစ်ရုပ်မှာ ဒကာနှင့် ဆရာ၏
 ရုပ်တုဖြစ်သည်။ ရာဇာနှင့် ရာဇဂုရု၏ ရုပ်တုဖြစ်သည်။ ကျန်စစ်သားနှင့်
 ရှင်အရဟံ၏ ရုပ်တုဖြစ်သည်။ ရုပ်တုနှစ်ခုလုံးသည် ရုပ်ပွားတော်ကြီးအား ရှိခိုး
 ဦးခိုက်နေကြသည်။ ရှိခိုးဦးခိုက်ရုံမျှမက ရုပ်ပွားတော်ကြီးအား လျှောက်ထား
 ပြောပြနေကြပုံလည်း ရနေသည်။ ရုပ်ပွားတော်ကြီးအား ရာဇာနှင့် ရာဇဂုရု
 လျှောက်ထားပြောပြနေကြသော စကားများမှာ ရာဇာနှင့် ရာဇဂုရုတို့ ပူးပေါင်း
 ပြီး ဆောင်ရွက်ကြသော ပုဂံပြည် သာသနာတော် ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးနှင့်
 ပတ်သက်သည့် အကြောင်းအရာများ ဖြစ်မည်။ ယင်းလျှောက်ထား ပြောပြချက်
 များကို မမြင်ရသော ကျောက်စာများတွင်၊ မမြင်ရသော အက္ခရာစာလုံးများဖြင့်

လည်း ရေးထိုးမှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ပုဂံခရီးသည်သည် ယင်းမမြင်ရသော ကျောက်စာများတွင် ရေးထိုးမှတ်တမ်းတင်ထားသော မံသစက္ခုဖြင့် ဖတ်၍မရ သည့် အက္ခရာစာလုံးများကို မနစက္ခုဖြင့် ဖတ်နေသည်။ ယင်းအက္ခရာ စာလုံး များကား -

တစ်နေ့သ၌ ရှင်အရဟံက ကျန်စစ်သားကို ဤသို့ မိန့်တော်မူသည်။ “အနော် ရထာမင်းစောသည် မြတ်စွာဘုရား၏ နဖူးသင်းကျစ်တော်၊ ဓာတ်တော်၊ စွယ် တော်တို့ကို ဌာပနာလျက် ရွှေစည်းခုံစေတီ တည်သည်။ သို့သော်လည်း ပစ္စယာ သုံးဆင့်သာ ပြီးသည်။ စေတီတော်ကို အပြီးသတ်မသွားပေ။ သားတော် စောလူး လည်း မင်းပြု၍ လောကီစည်းစိမ်ကို ခံစားစံစားပြီး မေ့မေ့လျော့လျော့ နေခဲ့ သည်။ ခမည်းတော်၏ ကောင်းမှုတော်ကို ဆက်မလုပ်ပေ။ အနော်ရထာမင်းစော အပြီးသတ်မသွားသော ရွှေစည်းခုံစေတီတော်ကို အသင်မင်းကြီး အပြီးသတ် အချောကိုင်ပါလေ”

ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီးသည် ရှင်အရဟံ၏ ညွှန်ကြားချက်အရ သဒ္ဒါတရား အပြည့်အဝဖြင့် အနော်ရထာမင်းကြီး အပြီးသတ်မသွားသော ရွှေစည်းခုံစေတီ တော်ကို ဆက်လက်တည်သည်။ တူရွင်းတောင်မှ ကျောက်တုံးကြီးများကို အလျား သုံးထွား၊ အနံ တစ်ထွား ရွှေခြမ်းစေပြီးလျှင် ရွှေစည်းခုံဘုရားအထိ လက်ဆင့် ကမ်း သယ်စေလျက် ရွှေစည်းခုံဘုရား၏ ကျန်ရှိနေသည့် အစိတ်အပိုင်းကို ဆက်လက် မွမ်းမံတည်ဆောက်သည်။

ရွှေစည်းခုံစေတီတော်ကြီးသည် မူလက ကျောက်ချပ်များဖြင့် တည် ဆောက်ထားခြင်း ဖြစ်သော်လည်း ရွှေအထပ်ထပ် ချထားသည်ဖြစ်၍ မူလ ကျောက်ချပ်များ ပျောက်နေပြီး ရွှေတောင်ကြီးသဖွယ် ဖြစ်နေသည်။ ပစ္စယာ သုံးဆင့်အပေါ် ပေ ၁၅၀ ကျော်အထိ ဉာဏ်တော်အမြင့် တက်သွားသော ရွှေစည်းခုံစေတီတော်၏ ပုံသဏ္ဍာန်သည် နှောင်းခေတ် စေတီပုထိုးများအတွက် စံနမူနာ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ပစ္စယာအဆင့်ဆင့်တွင် အကွက်ချ၍ ကပ်ထားသော ငါးရာငါးဆယ်ဇာတ်တော် ရုပ်ကြွအုပ်ချုပ်အချို့မှာ မူလလက်ရာအတိုင်း ကျန်ရှိ နေသေးသည်ကို တွေ့ရသည်။

တတိယ ပစ္စယာအထက်၌ ရှစ်ထောင့်ကြာပန်း၊ ကြေးဝိုင်း၊ ကြာမှောက်၊

ကြာလှန်နှင့် ခါးပတ်ရှိသည်။ ယင်းတို့၏ အထက်တွင် ခေါင်းလောင်းပုံကို တွေ့ရပြီး ခေါင်းလောင်းပုံ၏ အထက်၌ သပိတ်မှောက်နှင့် ဖောင်းရစ်ရှိသည်။ ဖောင်းရစ်အထက်တွင် ကြာစိတ်၊ ကြာမှောက်၊ ကြာပျံတို့အပြင် ပဉ္စလောဟာ ချရားသီးနှင့် ထီးတော်ရှိသည်။

စေတီ၏ လေးဖက်လေးတန်၌ ကြေးဂူတိုက်ခေါ် အုတ်ဂန္ဓကုဋီ လေးဆောင်ရှိသည်။ ယင်း ဂန္ဓကုဋီတိုက်များအတွင်း၌ အလွန်တရာ လက်ရာမြောက်သော မတ်ရပ်တော် ကြေးဆင်းတုတော် တစ်ဆူစီရှိသည်။ ဉာဏ်တော် ၁၂ ပေစီ မြင့်သော မတ်ရပ်တော် ကြေးဆင်းတုကြီးများမှာ ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး လက်ထက်က လက်ရာများ ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ မူလက ကြေးဂူတိုက် တံခါးများ၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်ဟန်တူသော တံခါးကြီးတစ်ချပ် ရင်ပြင်အရှေ့မှခဝတစ်ဖက်၌ ထိန်းသိမ်းထားသည်။ အလျား ၁၅ ပေ၊ အနံ ၅ ပေလောက်ရှိသည့် သစ်သားတံခါးကြီးတွင် ပုဂံခေတ်လက်ရာ ရုပ်ကြွများ ဖော်ပြထားသည်။ ရင်ပြင်တော် နောက်ဘက်ပိုင်း၌ နတ်ရုပ်တု၊ ဘိုးတော်ရုပ်တု၊ သိကြားမင်းရုပ်တုများလည်း သူ့အဆောင်အယောင်နှင့်သူ ရှိနေကြသည်။

အနောက်ဘက် လမ်းထိပ်တွင် ပုဂံခေတ်က ထုလုပ်ထားသော ကျောက်ခြင်္သေ့ကြီး နှစ်ကောင်ကို တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် နှောင်းလူတို့ ထုံးသုတ်ဖန်များ သဖြင့် ရှေးလက်ရာ ပျောက်လုနီးပါး ရှိနေပြီ။ မြစ်ကမ်းပါးအထိ စောင်းတန်းသွယ်ထားသည်။ ရွှေစည်းခုံ တည်ရှိရာ ဧရာဝတီမြစ်ကမ်းပါးသည် သဲနှင့် သဲကျောက်စပ်သော မြေဖြစ်သဖြင့် ရေစွယ်ကျသော်လည်း ကမ်းပါးပြိုခြင်း မရှိပေ။ ရွှေစည်းခုံ တည်ရာနေရာမှာ ကျစ်လျစ်သော ကုန်းမြင့်ဖြစ်၍ စေတီတော်ကြီးကို လေးဖက်လေးမျက်နှာ အလှမ်းကွာသော အရပ်မှပင်လျှင် လှမ်းဖူးနိုင်သည်။

သမိုင်းခေတ်တစ်လျှောက်၌ ရွှေစည်းခုံစေတီတော်နှင့် ပတ်သက်၍ ကျောက်စာပေါင်းများစွာ ရေးထိုးထားကြသည့်အနက် အရေးပါဆုံး၊ အထူးခြားဆုံး ကျောက်စာမှာ အရှေ့ဘက်မှခ ခြင်္သေ့နှစ်ကောင် ရှေ့ဝင်လမ်း ဝဲယာနစ်ဖက်၌ရှိသော ကျန်စစ်သားမင်းကြီး၏ အမိန့်တော်ပြန်တမ်း ကျောက်စာတိုင်ကြီး နှစ်တိုင်ဖြစ်သည်။ လေးထောင့်ကျောက်တိုင်ကြီး နှစ်တိုင်တွင် ရှေးမွန်ဘာသာဖြင့် ကမ္ဘည်းကျောက်စာ ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ယင်းကျောက်စာများ၌ ကျန်စစ်သားသည် မြတ်စွာဘုရားလက်ထက်က ဗိဿနိုးနတ်ဖြစ်၍

မြတ်စွာဘုရားက ကျန်စစ်သားအလောင်းအား နောင်သောအခါ၌ မင်းကောင်း
မင်းမြတ် ဖြစ်လိမ့်လတ္တံ့ဟု ဗျာဒိတ်ပေးကြောင်း ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

ရွှေစည်းခုံစေတီ၌ ကျန်စစ်သား ရေးထိုးထားသော ကျောက်စာအရ
သိရသော အချက်တစ်ချက်မှာ ထိုခေတ်က စာပေအရေးအသား မည်မျှ အဆင့်
အတန်းမြင့်နေပြီဟူသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ထိုကျောက်စာ၌ ရေးသားပါရှိသော
အချို့အချက်အလက်များသည် ထိုခေတ် စာပေအရေးအသားအဆင့်ကို ဖော်ပြ
နေသည်။ “အပုပ်နံ့ကဲ့သို့ နှစ်မြို့ဖွယ်မရှိသော ဒုစရိုက်တရားများကို သင်းပျံ့
သော မွှေးရနံ့ကဲ့သို့ နှစ်လိုဖွယ်ကောင်းသော ဘုန်းကံပါရမီဖြင့် မင်းကြီးသည်
ဖယ်ရှားဖျောက်ဖျက်ပစ်လိမ့်မည်။ ကိုယ်၊ နှုတ်၊ နှလုံး သုံးပါးဖြင့် ပြုခဲ့သော
အပြစ်များကိုလည်း ဖြူဖွေးစင်ကြယ်သော တရားရေအေးဖြင့် မင်းကြီးသည်
ဆေးကြောပစ်လိမ့်မည်။ ဆူးငြောင့်ကဲ့သို့ ပေါများသော သူခိုး၊ ဓားပြများ၊
တောကဲ့သို့ ထူထပ်လှသော ရန်သူများသည်လည်း နိုင်ငံတော်တစ်ခွင်တွင် လုံးဝ
ပျောက်သွားလိမ့်မည်။ ကျောက်မျက်ရတနာတို့ဖြင့် ခြယ်စီထားသော ဝေဇယန္တာ
နတ်နန်းတမျှ သာယာသည့် နန်းတော်ကြီးတွင် ရဲစွမ်းသတ္တိနှင့် ပြည့်စုံ၍ ဗိုလ်
လူအပေါင်းတို့က ကောင်းချီးပြုကြသော မင်းကြီးသည် မင်းစည်းစိမ်ကို အပြည့်
အဝ ခံစားလိမ့်မည်” စသော အရေးအသားများကို ကြည့်လျှင် မည်မျှအလင်္ကာ
ဂုဏ်မြောက်သည်ကို ခန့်မှန်းနိုင်ပေသည်။

ပုဂံခေတ် သာသနာရောင်ဝါ၊
မြန်မာနိုင်ငံနှင့် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ သမိုင်းဝင် သာသနာရေး ဆက်သွယ်မှု၊
ပုဂံပြည်၏ ထက်မြက်အားကောင်းသော စွမ်းအား၊
ပုဂံတည်ဆောက်သူနှင့် ပုဂံခိုင်မာတောင့်တင်းစေသူ
ဘုရားဒါယကာ 'ဘုရင်နှစ်ပါး၏ဘဝ၊
မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုလက်ရာ အမွေအနှစ်၊
အနာဂတ်စေတီပုထိုးများအတွက် စံနမူနာ၊
သမိုင်းအမွေအနှစ်ကို လက်ဆင့်ကမ်း သယ်ဆောင်လာခြင်း၊
မြတ်စွာဘုရား၏ ဓမ္မတံခွန်၊
ရွှေစည်းခုံဘုရားသည် ယင်းအချက်များ၏ သင်္ကေတဖြစ်နေသည်။

ပုဂံခရီးသည် နှလုံးဖြင့် ဖတ်ရသည့် အခြားကျောက်စာတစ်ချပ်သို့ ကူးသွားပြန်သည်။ ယင်းကျောက်စာမှာ အာနန္ဒာစေတီတော်အကြောင်း ရေးထိုးထားသော ကျောက်စာဖြစ်သည်။

ရွှေစည်းခုံသည် အနော်ရထာမင်းကြီး လက်စသတ်မသွားခဲ့သော စေတီကို ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး အပြီးသတ် အချောကိုင်ရသော စေတီတော်ဖြစ်သည်။ အာနန္ဒာစေတီမှာမူ ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး တစ်ပါးတည်းတည်သော စေတီတော်ဖြစ်သည်။ အာနန္ဒာစေတီတော်သည် ပုထိုးပုံစံကလည်း ပြေပြစ်အချိုးကျ၊ ရှေးဟောင်း မြန်မာ့အနုပညာ လက်ရာများကလည်း စေတီတစ်ဆူလုံး အပြည့်ဖြစ်နေသဖြင့် ပုဂံသာသနာတော်၏ မကိုဋ်သရဖူ ဖြစ်နေသည်။ ပုဂံသာသနာ့ ဗိမာန်တော်ကြီး၏ စုလစ်မွန်းချွန် ဖြစ်နေသည်။ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာ၏ စံနမူနာ ဖြစ်နေသည်။

အာနန္ဒာ ဂူဘုရားကြီးအတွင်း၌ အရပ်လေးမျက်နှာကို မျက်နှာမူလျက် ထုလုပ်ကိုးကွယ်ထားသော မတ်ရပ်ရပ်ပွားတော်ကြီး လေးဆူတို့မှာ ဘဒ္ဒကမ္ဘာ၌ ပွင့်တော်မူကြသော ဘုရားလေးဆူကို ရည်စူး၍ ထုလုပ် ကိုးကွယ်ထားသော ရပ်ပွားတော်ကြီးများ ဖြစ်ကြသည်။ ကောက္ကသန်ဘုရားက မြောက်ဘက်မျက်နှာ၌လည်းကောင်း၊ ကောဏဂုံဘုရားက အရှေ့ဘက်မျက်နှာ၌လည်းကောင်း၊ ကဿပဘုရားက တောင်ဘက်မျက်နှာ၌လည်းကောင်း၊ ဂေါတမဘုရားက အနောက်ဘက်မျက်နှာ၌လည်းကောင်း စံပယ်နေတော်မူကြသည်။

မတ်ရပ်ရပ်ပွားတော်ကြီးများ အလင်းရောင် ရရှိရန်အတွက် အပေါ်တွင် အပေါက်ဖောက်ထားသည်။ အပေါက်မှ ဝင်လာသော အလင်းရောင်သည် ရပ်ပွားတော်ကြီးများ အပေါ်တွင် ကျရောက်နေသည်ဖြစ်၍ ရပ်ပွားတော်ကြီးများကို လင်းလင်းရှင်းရှင်း ဖူးမြင်ရသည်။ လသာသောညများ၌ အပေါ်တည့်တည့် လရောက်နေခိုက်နှင့် ကြုံပါက လိုဏ်ဂူတစ်ခုလုံး မှောင်မိုက်နေသည့် ကြားထဲက အပေါက်မှ ဖြာကျနေသော လရောင်အောက်က ရပ်ပွားတော်ကြီးများကို ဖူးမြော်ရသည်မှာ ကြည်နူးဖွယ်ကောင်းလှသည်။

မတ်ရပ်ရပ်ပွားတော်ကြီး လေးဆူကို အတွင်းပတ်လမ်း၊ အပြင်ပတ်လမ်းဖြင့် ပတ်ရံထားသည်။ ပတ်လမ်းနှစ်ထပ်၏ နံရံများ၌လည်းကောင်း၊ ဘေးဘက်ရှေ့ဆောင်များ၏ နံရံများ၌လည်းကောင်း၊ မတ်ရပ်ရပ်ပွားတော်ကြီးများ၏ နံရံများ၌လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓဝင်ကျောက်ဆစ်၊ ပန်းတမော့ရုပ်တုများနှင့် ဘုရားဆင်း

တုတော်၊ ဉာဏ်တော် အစားစားကို ထည့်ကပ်ထားသည်။ ဂူအပြင်ဘက် အောက်
ခြေပတ်လည်၌လည်းကောင်း၊ အထက်ပစ္စယာများ၌လည်းကောင်း၊ စဉ့်သုတ်ချပ်
များ ကပ်ထားသည်။ ယင်းစဉ့်ရုပ်များမှာ မာရ်နတ် စစ်သည်ရုပ်ပုံများ၊ ဇာတ်
ကြီးဆယ်ဘွဲ့နှင့် အခြားဇာတ်တော် ၅၃၇ ဇာတ်တို့၏ ရုပ်ပုံများဖြစ်သည်။

ပထမပစ္စယာ အနောက်တောင်ထောင့်မှစ၍ လက်ယာရစ်လှည့်ပြီးလျှင်
ဧကနိပါတ် အပဏ္ဏကဇာတ်မှစလျက် တစ်ဇာတ်လျှင် စဉ့်ကွင်းတစ်ခုကျစီဖြင့်
ဒုတိယ ပစ္စယာ မြောက်မုခ် အသိတိနိပါတ် မဟာသုတသောမ ဇာတ်အထိ
၅၃၇ ဇာတ်စဉ့်ရုပ်ပုံများကို ပြုလုပ်ထားသည်။ တစ်ဖန် မြောက်မုခ်မှစသော
စဉ့်ကွင်းရေ ၃၇၆ ခုတို့သည်ကား မဟာနိပါတ် တေမိဇာတ်မှစ၍ ဝေဿန္တရာ
ဇာတ်အထိ ဇာတ်ကြီး ၁၀ ဘွဲ့ကို တစ်ခန်းစီ ဖော်ပြထားသော စဉ့်ကွင်းများ
ဖြစ်သည်။

ကုလားကျောင်းအောက်ခြေ၌ တောင်ဘက်မုခ်မှ လက်ယာရစ်လှည့်ပြီး
လျှင် ခြင်္သေ့၊ မြင်း၊ ဆင်၊ ကုလားအုတ် စသော တိရစ္ဆာန်ရုပ်၊ တိရစ္ဆာန်ဦးခေါင်း
နှင့် လူ့ကိုယ်၊ လူ့ဦးခေါင်းနှင့် တိရစ္ဆာန်ကိုယ် စသည့် ရုပ်ပုံအမျိုးမျိုး ၃၀
ကျော်တို့ကို စဉ့်ကွင်း ၂၇၇ ခုဖြင့် ဖော်ပြထားသည်။ အရှေ့မုခ်၏ လက်ဝဲ
လက်ယာ၌ ဘုရားရှိခိုးပူဇော်ဟန် ပုံဖော်ထားသော နတ်သား၊ နတ်သမီး စသည်
တို့၏ ရုပ်ပုံများကို စဉ့်ကွင်း ၂၇၆ ခုတို့ဖြင့် သရုပ်ဖော်ထားသည်။ အထက်
ပစ္စယာ အဆင့်ဆင့်၌ရှိသော ၅၅၀ ဇာတ်တော်၊ စဉ့်ကွင်း ၉၀၀ တို့သည် ပါဠိ
တော်ကို နိဿယပြန်ဆိုသူ ပညာရှင်များ၊ ဝေါဟာရတစ်ခုခု၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်
နှင့် ပတ်သက်၍ ယုန်တင်ကြောင်ထင် ဖြစ်နေသည့်အခါ အထောက်အထား
ပြုရသော စဉ့်ကွင်းများဖြစ်သည်။ ကွန်းထောင်လိုဏ်များ၌ ဆင်းတုတော် ၂၀
ကိုးကွယ်ထားသည်။ မုခ်ထွက်ထောင့်၏ အထက်မုခ်ဦး၌လည်း ခြင်္သေ့ရုပ်
၁၄၈၊ နတ်ရုပ် ၂၈၊ စေတီရုံ ၂၄ ဆူ ရှိသည်။

လိုဏ်ဂူကြီး၏ အပြင်ဘက်အောက်ခြေနှင့် အထက်ပစ္စယာ အဆင့်များ
တွင် ကပ်ထားသော စဉ့်ကွင်းစဉ့်ချပ်ပေါင်း ၁၄၇၄ ခုတို့သည် နှစ်ပေါင်း ၉၀၀
နီးပါး ကြာမြင့်လာခဲ့ပြီဖြစ်သည့်တိုင် အပျက်အစီး နည်းပါးစွာဖြင့် တည်ရှိနေ
ကြသည်။ အာနန္ဒာလိုဏ်ဂူကြီး၌ ပန်းချီလက်ရာများလည်း ရှိသည်။ အတွင်းနံရံ
များ၊ တိုင်များ၊ မုခ်ခုံးများ၊ အမိုးမျက်နှာကြက်များ၌ ပန်းချီပုံများ ရေးဆွဲထား
သည်။ အနောက်ဘက်မျက်နှာ အာရုံခံမုခ်အတွင်း၌ ပါဠိကျမ်းဂန်များ၌ လာ

သော ၁၀၈ ကွက် စက်လက္ခဏာပါရှိသည့် မြတ်စွာဘုရား၏ ခြေတော်ရာကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ထားသည်။

အာနန္ဒာလိုဏ်ဂူဘုရားသည် ကုလားကျောင်းအောက်ခြေမှ အထက် ချောင်းသီးအဖျားအထိ ပေ ၁၈၀ ခန့် မြင့်သည်။ အခြေခံပန္နက်ပုံစံမှာ ကြက် ခြေခတ်ပုံသဏ္ဍာန် ဖြစ်သည်။ လိုဏ်ဂူပင်မသည် တစ်ဖက်တစ်ချက်၌ ပေ ၂၀၀ ခန့်ကျယ်သော လေးထောင့်စပ်စပ် ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်သည်။ အခြားဘုရားများကဲ့သို့ တစ်ဖက်တည်း၌သာ အာရုံခံမုခ် မျက်နှာမထားဘဲ လေးဖက် လေးမျက်နှာ၌ အကျယ်အဝန်း အညီအမျှရှိသော အာရုံခံမုခ်များ ဆောက်ထားသည်။ အာရုံခံ မုခ်များမှာ ပင်မလိုဏ်ဂူထက် အတန်ငယ်နိမ့်သည်။

အကျယ် ၂၂ ပေခန့်ရှိသော မုခ်လိုဏ်ကို အုတ်ချင်းဆက်၍ ပေါင်းကူး ထားသည်။ ဆက်ရာ၌ အင်္ဂတေသရွတ်မပါဘဲ မြေနီသရွတ်ဖြင့်သာ ဆက်ထား သည်။ အစေးဖြင့် ကပ်ထား၊ တွယ်ထားခြင်း မဟုတ်သော်လည်း အနေအထား သင့်သည့်ဖြစ်၍ ကာလရှည်စွာ တည်တံ့ခိုင်ခံ့နေသည်။ မဏ္ဍိုင်အပြင်ဘက် တိုက် ထုများမှာလည်း အုတ်ကို အပိတ်အပြန့်မစီဘဲ အတွင်းဘက် အခေါင်းထားလျက် အပြင်ဘက်ကသာ မြေနီသရွတ်ဖြင့်စီသည်။ ဒေပေါ်ယံက သုတ်သော အင်္ဂတေ မှာ ကျောက်ပကတိကဲ့သို့ မာကျောခိုင်ခံ့လှသည်။ လိုဏ်နှစ်ထပ် အတွင်း၌လည်း ပြတင်းပေါက်မှ အလင်းရောင်နှင့် လေဝင်သောကြောင့် မှောင်ခြင်း၊ ပိတ်လှောင် ခြင်း မရှိပေ။

အောက်ခံ ကုလားကျောင်းများနှင့် အထက်ပစ္စယာ အဆင့်ဆင့် စေတီ ကုန်းတော်များသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ညီညာစွာ ယှက်စပ်နေသည်ဖြစ်၍ အချိုး အစား ပြေပြစ်လှပေသည်။ စဉ့်ကင်း စဉ့်ချပ်တို့၏ အသွေးအရောင်မှာလည်း စိမ်းစိမ်းစိုစို ဖြစ်နေသည်။ ရေးသားထားသော မြန်မာ၊ နာဂရီ၊ မွန်အက္ခရာ စာ လုံးများမှာလည်း သေသေသပ်သပ်ရှိသည်။

အာနန္ဒာစေတီသည် ပုဂံ၏ အလှမျှသာမက မြန်မာနိုင်ငံ၏ အလှလည်း ဖြစ်သည်။ အာနန္ဒာစေတီရှိ အနုပညာလက်ရာများသည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းရှိ ဗုဒ္ဓ ဘာသာ အနုပညာလက်ရာများနှင့် ယှဉ်နိုင်သည့် အဆင့်တွင်ရှိသည်။ အာနန္ဒာ စေတီသည် ပုဂံ၏အားမာန်၊ ပုဂံ၏ စည်းလုံးညီညွတ်မှု၊ ပုဂံ၏ သာသနာ၊ ပုဂံ၏ အနုပညာတို့ကို သရုပ်ဆောင်နေသည်။ ပုဂံကျောက်စာများ၌လည်း “ဆီမီးတိုင် ကဲ့သို့ အလျှံထွန်းလင်းသည့် ရုပ်ပွားတော်မြတ်တို့နှင့် ရတနာသုံးပါးတို့ ကိန်းဝပ်

ရာ ဌာပနာရွှေတိုက်ကို ဖွင့်လှစ်သောအခါ” ဟု အာနန္ဒာစေတီကို ခြယ်မှုန်းထားလေသည်။

ပုဂံခရီးသည်သည် မနုစက္ခုဖြင့် ဖတ်ရသော အခြားကျောက်စာတစ်ချပ်သို့ ကူးသွားပြန်သည်။ ယင်းကျောက်စာမှာ ကျန်စစ်သား၏ နိုင်ငံခြားသာသနာပြု အကြောင်း ကျောက်စာဖြစ်သည်။

ပုဂံ၏ ဆိပ်ကမ်းဖြစ်သော လောကနန္ဒာဆိပ်၌ ယနေ့ ထူးထူးခြားခြား လူစည်ကားနေသည်။ ဆိပ်ကမ်းသို့ ရောက်လာကြသူများအနက် သာမန်အရပ်သူ၊ အရပ်သားမျှသာမက မင်းညီမင်းသားများနှင့် မင်းလုလင်၊ မင်းယောက်ျားများလည်း ပါသည်။ မင်းညီမင်းသားများ၊ မှူးမတ်၊ ကလန်သံပျင်များ၊ နန်းတော်ဖွားများနှင့် အတူတကွ ထီးလှိုင်ရှင် ဘုရင်မင်းကြီး ကိုယ်တော်တိုင် ကြွလာတော်မူသည်။ ယခင်နေ့များကလည်း ဤဆိပ်ကမ်း၌ လှေနာဝါများ အဝင်အထွက် မပြတ်ပေ။ ခရီးသွား ခရီးလာများလည်း အမြဲလိုလို ရှိနေကြသည်။ သို့ရာတွင် ယခင်နေ့များက ဤဆိပ်ကမ်း၌ အဝင်အထွက် လုပ်ကြသော ဆိုက်ကပ်လာကြသော ထွက်ခွာသွားကြသော လှေနာဝါများမှာ စစ်ရေးစစ်ရာနှင့် လှုပ်ရှားသွားလာကြသော လှေနာဝါများဖြစ်လျှင်လည်း ဖြစ်မည်။ သို့တည်းမဟုတ် စီးပွားကုန်သွယ်ရေး ကိစ္စဖြင့်လည်းကောင်း၊ တခြားကိစ္စများဖြင့်လည်းကောင်း၊ လှုပ်ရှားသွားလာကြသော ခရီးသည်များကို တင်ဆောင်လာသည့် လှေနာဝါများ ဖြစ်လျှင်လည်း ဖြစ်မည်။ သို့တည်းမဟုတ် ပုဂံပြည်မှ ကုန်စည်များကို တင်ဆောင်သွားသော လှေနာဝါ၊ သို့မဟုတ် အခြားဒေသများမှ ကုန်စည်များကို တင်ဆောင်သယ်ယူလာသော လှေနာဝါများ ဖြစ်လျှင်လည်းဖြစ်မည်။ ထို့ကြောင့် သွားလာလှုပ်ရှားနေကြသော စစ်သည်သူရဲများနှင့် မင်းချင်းတို့၏ မျက်နှာ၌ ဒေါသရိပ်၊ မာန်မာနရိပ် လွှမ်းနေပြီး တခြား ခရီးသွား၊ ခရီးလာများ၏ မျက်နှာတွင် လောဘစိတ်၊ သောကစိတ် အရိပ်အယောင် ပေါ်နေသည်။

ယနေ့ လောကနန္ဒာဆိပ်ကမ်း၌ စုရုံးရောက်ရှိနေကြသော မင်းပရိသတ်နှင့် အရပ်သူ အရပ်သားများ၏ မျက်နှာ ပုံပန်းသဏ္ဍာန်မှာမူ တစ်မူထူးခြားနေသည်။ ထီးလှိုင်ရှင် ဘုရင်မင်းကြီးကိုယ်တိုင်နှင့် မင်းပရိသတ်အားလုံး၏ မျက်နှာသည် ကြည်လင်နေသည်။ ဒေါသ၊ မာန်မာန ကင်းစင်နေသည်။ လောဘ၊

ဒေါသနှင့် မာန်မာနအစား မျက်နှာတွင် သဒ္ဓါတရားအရောင် လင်းလက်နေကြသည်။

ဘုရင်အနော်ရထာ ထီးနန်းစိုးစံစဉ်ကလည်း ယခု မင်းပရိသတ်မျိုး လောကနန္ဒာဆိပ်ကမ်း၌ နှစ်ကြိမ်စုရုံးဖူးသည်။ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)သို့ မြတ်စွာဘုရား၏ သရီရဓာတ်တော်နှင့် စွယ်တော်မြတ်သွားပင့်သော မှူးမတ် ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ လောကနန္ဒာဆိပ်ကမ်းမှ လှေနာဝါ စီးနင်းလိုက်ပါ သွားချိန်ကလည်းကောင်း၊ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ စွယ်တော်ပင့်ဆောင်လာ သော လှေနာဝါ လောကနန္ဒာဆိပ်ကမ်း ပြန်လည် ဆိုက်ရောက်လာချိန်ကလည်း ကောင်း ဘုရင်အနော်ရထာ အမှူးပြုသော မင်းပရိသတ်အပေါင်း များစွာတို့သည် ယခုကဲ့သို့ပင် ဤဆိပ်ကမ်း၌ စုရုံးခဲ့ကြဖူးသည်။

ယခု လောကနန္ဒာဆိပ်ကမ်း၌ စုရုံးရောက်နေကြသော ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး အမှူးပြုသည့် မင်းပရိသတ်မှာလည်း စွယ်တော်သွားပင့်သော လှေနာဝါ ဆိပ်ကမ်းမှ ထွက်ခွာသွားစဉ်ကနှင့် စွယ်တော်ပင့်ပြီး ပြန်လည်ရောက်ရှိလာသော လှေနာဝါ ဆိပ်ကမ်းကပ်စဉ်က အနော်ရထာမင်းကြီး ကြီးမှူးသော မင်းပရိသတ်ကဲ့သို့ပင် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ သာသနာတော်အတွက် စုရုံးရောက်ရှိနေကြသည့် မင်းပရိသတ်များဖြစ်သည်။

လောကနန္ဒာဆိပ်ကမ်း၌ ဆိုက်ကပ်ထားသော လှေနာဝါများထဲတွင် ဘုရင့်တော်ဝင် လှေနာဝါကြီးတစ်စင်းမှာ ခုံညားထည်ဝါလှပေသည်။ လှေနာဝါကြီးတွင် တပ်ထားသော လေအလာတွင် တဖျပ်ဖျပ် လွင့်နေသည့် အဝါရောင် အလံတော်မှာ သာသနာတော် အရေးကိစ္စနှင့် ထွက်ခွာသွားမည့် လှေနာဝါကြီး ဖြစ်သည်ဆိုသည်ကို ညွှန်ပြနေပေသည်။ ဘုရင့် တော်ဝင် လှေနာဝါကြီး ဆိပ်ကမ်းမှ ခွာသွားသည့်တိုင်အောင် ဆိပ်ကမ်း၌ စုရုံးနေကြသော မင်းပရိသတ်သည် စဲမသွားသေးဘဲ လှေနာဝါကြီးကို မျက်စိတစ်ဆုံး ငေးမျှော် ကြည့်ရှုနေကြသည်။ မျက်စိအောက်မှ လှေနာဝါကြီး ပျောက်ကွယ်သွားမှပင် မင်းပရိသတ်လည်း လောကနန္ဒာဆိပ်ကမ်းမှ ထွက်ခွာသွားကြသည်။

ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး အထူးတာဝန်ဖြင့် စေလွှတ်သော မှူးမတ်ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ကို တင်ဆောင်သွားသော လှေနာဝါကြီးသည် ဧရာဝတီမြစ်အတွင်းမှ ပင်လယ်ထဲ ထွက်ပြီးလျှင် ရွက်စုံဖွင့်လျက် အနောက်စူးစူးသို့ လှော်ခတ်သွားသည်။ ထိုခေတ် ထိုအချိန်က ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းမှ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ ဖြစ်

ကြသည့် သုဝဏ္ဏဘူမိ၊ သုဝဏ္ဏဒီပ၊ သီရိဝိဇယ၊ စမ္မာ စသော နိုင်ငံများသို့ လည်းကောင်း၊ ယင်းနိုင်ငံများမှ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း၊ လင်္ကာဒီပကျွန်းသို့လည်းကောင်း ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးအတွက် လှေနာဝါများသည် ပင်လယ်ရေကြောင်းတွင် ဥဒဟိုသွားလာနေကြသည်။ ယင်းလှေနာဝါများထဲက အနောက်စူးစူးသို့ ရှေးရှုလှော်ခတ်နေသော ဘုရင့် တော်ဝင်လှေနာဝါကြီးမှာမူ ကုန်စည်အရောင်းအဝယ်ကိစ္စဖြင့် သွားခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဘုရင့်အမိန့်တော်ဖြင့် သာသနာရေးကိစ္စအတွက် သွားခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် တစ်မူထူးခြားနေသည်။ လှေနာဝါကြီးတွင် စီးနင်းလိုက်ပါလာကြသော ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး၏ မှူးမတ်ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့တွင် အဖိုးအနုဋ္ဌထိုက်သော ကျောက်သံပတ္တမြားများလည်း အများအပြား ပါလာသည်။

ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး၏ အထူးလှေနာဝါကြီးသည် ရက်သတ္တပတ် အတန်ငယ် ကြာသွားသောအခါ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း အရှေ့ခြမ်း တာမရလိပ္ပတိဆိပ်ကမ်းသို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ သို့ရာတွင် လှေနာဝါကြီး၏ ခရီးလမ်းဆုံးမှာ တာမရလိပ္ပတိဆိပ်ကမ်း မဟုတ်သေးပေ။ ရှေ့ခရီးဆက်ရဦးမည်။ ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး အထူးတာဝန်ပေးခြင်းခံရသော မှူးမတ်ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့၏ ခရီးလမ်းဆုံးမှာ ဗုဒ္ဓဂယာဖြစ်သည်။

တာမရလိပ္ပတိဆိပ်ကမ်းမှ ဂယာသို့ ရေလမ်း၊ ကုန်းလမ်း နှစ်လမ်းလုံးမှ သွား၍ ရသည်။ တာမရလိပ္ပတိမှသွားသော ကုန်းလမ်းတစ်လမ်းသည် ဂယာကို ဖြတ်လျက် ဗာရာဏသီအထိ ပေါက်သည်။ ယင်းကုန်းလမ်းမှာ ရာဇဂြိုဟ်မှ ဂန္ဓာရတိုင်း တက္ကသီလာအထိလည်းကောင်း၊ ထိုမှတစ်ဆင့် အနောက်ဘက်တိုင်းနိုင်ငံများနှင့် အာရှအလယ်ပိုင်းအထိလည်းကောင်း ပေါက်သည့်လမ်းမကြီးနှင့် ဆက်သွယ်ထားသည်။ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းမှ ကုန်သည်များသည် ယင်းလမ်းမကြီးအတိုင်း သွားလာကြပြီးလျှင် တာမရလိပ္ပတိဆိပ်ကမ်းမှ ပင်လယ်ကိုဖြတ်လျက် သုဝဏ္ဏဘူမိသို့လည်းကောင်း၊ စိနရဋ္ဌ တရုတ်ပြည်သို့လည်းကောင်း၊ အခြား အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများသို့လည်းကောင်း၊ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့လည်းကောင်း အရောက်သွားကြပြီး ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု ပြုလုပ်ကြသည်။

တာမရလိပ္ပတိမှ ဂင်္ဂါမြစ်ကြောင်းအတိုင်း ရေလမ်းခရီးဖြင့်လည်း သွား၍ ရသည်။ သို့ရာတွင် ရေလမ်းကသွားလျှင် ဂယာသို့ တန်းမရောက်ဘဲ ပါဠုလိပုတ်ဆိပ်ကမ်း၌ ဆင်းရသည်။ ပါဠုလိပုတ်ကမှတစ်ဆင့် ဂယာသို့ ကုန်းကြောင်း

ခရီး လာရသည်။ ဒင်္ဂါဏသာခါ ဗောဓိပင် လက်ယာတောင်ကိုင်းကို ပင့်ဆောင် လျက် သဗ္ဗမိတ္တာ ထေရီ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ သွားသောလမ်းမှာ ယင်း လမ်းဖြစ်သည်။ သဗ္ဗမိတ္တာ ထေရီသည် ဗုဒ္ဓဂယာမှ ဗောဓိပင်ကို ပင့်ဆောင် လျက် ပါဠိလိပုတ်သို့ သွားသည်။ ပါဠိလိပုတ် ဂင်္ဂါဆိပ်ကမ်းမှ တစ်ဖန် ဂင်္ဂါ မြစ်ကြောင်းအတိုင်း တာမရလိပုတ်သို့ စုန်ဆင်းသည်။ တာမရလိပုတ်ဆိပ်ကမ်းမှ တစ်ဖန် ပင်လယ်ကိုဖြတ်လျက် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ဗောဓိကိုင်း ပင့် ဆောင်သွားသည်။

ယခုလည်း ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး၏ မှူးမတ်ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် ဗုဒ္ဓဂယာသို့ သွားကြရမည်ဖြစ်၍ မိမိတို့ကိုယ်ပိုင် လှေနာဝါလည်း ပါလာသော ကြောင့် ဗုဒ္ဓဂယာခရီးအတွက် ရေလမ်းကိုပင် ရွေးလိုက်သည်။ တာမရလိပုတ်မှ ဂင်္ဂါမြစ်ကြောင်းအတိုင်း ဆန်တက်လာကြရာ ရက်သတ္တ တစ်ပတ်လောက်အကြာ တွင် ပါဠိလိပုတ်ဆိပ်ကမ်းသို့ ရောက်လာကြသည်။ ပါဠိလိပုတ်ကမှတစ်ဆင့် ယာဉ်ရထားဖြင့် ဗုဒ္ဓဂယာသို့ လာခဲ့ကြသည်။ လမ်းခရီးတွင် ရာဇဂြိုဟ်နှင့် နာလန္ဒာတို့ကို ဖြတ်လာကြရသည်။ တစ်ခေတ်တစ်ချိန်က သာသနာတော် စည်ပင်ထွန်းကားပြီး ကြက်ပျံမကျ စည်ကားခဲ့သော ရာဇဂြိုဟ် မြို့တော်ကြီး ကျီးနှင့်ဖုတ်ဖုတ် ဖြစ်နေသည်ကိုလည်းကောင်း၊ တစ်ချိန်က ကမ္ဘာ့အံ့ချီးဖွယ် ပညာမျိုးစုံ သင်ကြားဆည်းပူးရာ နာလန္ဒာတက္ကသိုလ်ကြီး၏ မှေးမှိန်ကျဆုံးစ ပြုနေပြီဖြစ်သည့် အခြေအနေကိုလည်းကောင်း တွေ့မြင်လာခဲ့ကြရသည်။

ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး၏ မှူးမတ် ကိုယ်စားလှယ်တော်အဖွဲ့ ဗုဒ္ဓဂယာသို့ ရောက်ရှိလာကြပြီ။ ဗုဒ္ဓဂယာသည် ကိုယ်စားလှယ်တော်အဖွဲ့၏ ခရီးလမ်းဆုံး ဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓဂယာ၌ မြတ်စွာဘုရား သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်တော် မူရာ ဗောဓိပင်နှင့်ကပ်လျက် အသောကမင်းတရားကြီးသည် စေတီပုထိုးတစ်ဆူ ကိုးကွယ်တည်ထားသည်။ ထိုစေတီပုထိုးနှင့် ဗောဓိပင်ကို ကမ္ဘာအရပ်ရပ်မှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ လာရောက် ဦးခိုက်ကြသည်။ သို့ရာတွင် ထိုအချိန်က အသောကမင်းတရားကြီး ကိုးကွယ်တည်ထားသော စေတီတော်သည် ထပ်မံ ပြုပြင် မွမ်းမံသူမရှိ၍ အခြေအနေ ယိုယွင်းနေသည်။ ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီးသည် မဟာဗောဓိစေတီတော်အကြောင်းကို တစ်ဆင့်စကား တစ်ဆင့်ကြားသိရသည် ဖြစ်၍ သာသနာတော်ကို ကြည်ညိုရင်းစွဲရှိသူ သာသနာ့ဒါယကာ ဘုရင်တစ်ပါး

ဖြစ်သည့်အတိုင်း အသောကမင်းတရားကြီး တည်သွားခဲ့သော ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာ ဗောဓိ စေတီတော်ကြီးကို ပြုပြင်လိုသည့် အာသာဆန္ဒ ပြင်းပြလာသည်။ ထို့ ကြောင့် သူ၏ မှူးမတ်ကလန်သံပျင် ကိုယ်စားလှယ်တော် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို အထူး တာဝန်ပေးလျက် အဖိုးထိုက် အဖိုးတန် ရတနာများစွာ ပေးအပ်ပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓ ဂယာသို့ စေလွှတ်လိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ကိုယ်စားလှယ်တော်အဖွဲ့သည် ဗုဒ္ဓဂယာသို့ ရောက်သွားကြသောအခါ မဟာဗောဓိစေတီတော်၏ အခြေအနေမှာ ဝမ်းနည်းဖွယ်ရာ ယိုယွင်းပျက်စီးနေ သည်ကို တွေ့ကြရသည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့ ဆောင်ကြဉ်းလာသည့် ရတနာ အချို့ကို ထုခွဲလျက် ပြုကျပျက်စီးနေပြီဖြစ်သော စေတီတော်ကြီးအား ယခင်က ထက်ပင် သပ္ပာယ်တော်မူသည့် စေတီတော်ကြီးတစ်ဆူ ဖြစ်လာအောင် ပြုပြင် မွမ်းမံသည်။ ထို့ပြင် မည်သည့်အခါမှ ငြိမ်းမသွားဘဲ ထာဝစဉ်တောက်နေသည့် ဘုရားမီးကိုလည်း ပူဇော်ထားကြသည်။

ယင်းသို့အားဖြင့် ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး၏ စေတနာ သဒ္ဓါတရားသည် အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ပေါ်သွားသည်။

ကျန်စစ်သားသည် မြန်မာဘုရင်များထဲက ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိစေတီ တော်ကို ပထမဆုံး မွမ်းမံပြုပြင်သော ဘုရင်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင်ကား ကျန်စစ်သား၏ စံနမူနာယူလျက် ပုဂံခေတ် ဘုရင်များသည်လည်းကောင်း၊ နှောင်းခေတ် ဘုရင်များသည်လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိစေတီတော် ကို အမွမ်းအပြောက်တင်ကြသည်။

အင်းဝရှိ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်တော် ဟင်နရီဘာနေး၏ညီ ကပ္ပတိန် ဂျော့ဘာနေးသည် ၁၈၃၃ ခုနှစ်က မြန်မာ သံကိုယ်စားလှယ် နှစ်ဦးနှင့်အတူ နိုင်ငံအရေးအခင်းကိစ္စနှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ သွားကြသည်။ အိန္ဒိယရောက်ခိုက် ဗုဒ္ဓ ဂယာ ရောက်သွားကြရာ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် ဗုဒ္ဓဂယာ၌ ဝဇီရာသနပလ္လင် အနီးမှ တူးဖော်ရရှိသည်ဆိုသော ကျောက်စာတစ်ချပ် တွေ့ခဲ့ကြသည်။ ကျောက်စာ တွင် ခံရစ်နှစ် ၁၀၅၉ ခုနှစ်က ဗုဒ္ဓဂယာ ရောက်သွားကြသော ကျန်စစ်သား၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ အကြောင်းနှင့် ယင်းကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ ဗုဒ္ဓဂယာစေတီ တော် ပြုပြင်တည်ဆောက်သည့် အကြောင်းကို ရေးထိုးထားသည်။

မွန်ဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသော ပြည်ရွှေဆံတော်ဘုရား ကျောက်စာ ၌လည်း “ကျန်စစ်သားဘုရင်သည် ရတနာအမျိုးမျိုး စုဆောင်းလျက် ဗုဒ္ဓဂယာ

မဟာဗောဓိစေတီတော် ပြုပြင်တည်ဆောက်ရန်နှင့် စေတီတော်၌ ထာဝရလင်း
 နေသည့် ဘုရားမီးပူဇော်ရန်အတွက် လှေသင်္ဘောတစ်စင်းနှင့် ပို့တော်မူလိုက်၏။
 ထို့နောက် ကျန်စစ်သားသည် ဟောင်းနွမ်း ယိုယွင်းနေပြီဖြစ်သည့် အသောက
 မင်းတရားကြီး တည်ထားသော စေတီထက်ပင် ကြည်ညိုဖွယ်ကောင်းသည့် စေတီ
 တော်ကို အသစ်မွမ်းမံ တည်ဆောက်စေ၏။ ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ကျန်
 စစ်သားနှင့်တူသော အခြားဘုရင်မရှိပေ” ဟူ၍ ရေးထိုးမှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

ပုဂံခရီးသည်၏ မနစက္ခုသည် အခြားကျောက်စာတစ်ချပ်သို့ ရောက်သွားပြန်
 သည်။ ယင်းကျောက်စာ၌ ‘ကျန်စစ်သား စောလမင်းကြီး ချွတ်ခန်း’ ရေးထိုး
 ထားသည်။

အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်းသားများထဲတွင် ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ပတ်သက်၍ ထွန်းထွန်း
 ပေါက်ပေါက် တတ်မြောက်ကျွမ်းကျင်သော ပညာရှင်များ ရှိကြသော်လည်း
 အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်းသား အများစုမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ မဟုတ်ကြကုန်။ အဋ္ဌ
 ကထာဆရာ ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသနှင့် အဋ္ဌကထာဆရာ ရှင်ဓမ္မပါလတို့သည်
 အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်းသားများ ဖြစ်ကြသည်။ ပုဂံပြည် နရပတိစည်သူမင်းကြီး
 လက်ထက် ဆပဒမထေရ်နှင့်အတူ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ပါလာသော
 ရဟန်းတော် ရှင်အာနန္ဒာသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းနယ် တစ်နယ်ဖြစ်သော
 ကိဉ္ဇူပူရ (ကွန်ချီဗာရာမ်)သား ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းသား
 အများစုမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် အလှမ်းဝေးသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ရှေးခေတ် လင်္ကာ
 ဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းကို မကြာခဏ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြသော ဒမိလကျေးကုလား
 ခေါ် ကျူးကျော်သူများမှာ အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်းသားများ ဖြစ်ကြသည်။

အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်းနယ်များထဲတွင် ပဏ္ဍာယနှင့် စောလအမည်ရှိ ပြည်
 နယ်များလည်း ရှိသည်။ ရှေးခေတ်အခါက ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းသားများသည် အရှေ့
 တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင် လာရောက် အခြေချကြသည်။ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းရှိ ပြည်
 နယ်များမှ လူပေါင်းများစွာတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင် လာရောက်
 အခြေချနေကြသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ယင်းနိုင်ငံများနှင့် ကူးသန်းရောင်း
 ဝယ်ရေး ဆက်သွယ်မှု ပြုလုပ်ကြသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဇမ္ဗူဒိပ်မှ ခရီး
 သွားများသည် ယင်းနိုင်ငံများသို့ ပင်လယ်ရေကြောင်းခရီးဖြင့် ဥဒဟိုသွားလာ

နေကြသည်။ ယင်းပြည်နယ်များထဲတွင် ဇမ္ဗူဒိပ်တောင်ပိုင်းမှ စောလတိုင်းလည်း တစ်တိုင်းအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ စောလတိုင်းမှ လှေသင်္ဘောများသည် ပင်လယ် ကိုဖြတ်လျက် အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ သုဝဏ္ဏဘူမိ၊ သုဝဏ္ဏဒီပ၊ ဝိဇယပူရ၊ စမ္မာ စသော တိုင်းနိုင်ငံများသို့ သွားလေ့ရှိကြသည်။

တစ်နေ့သ၌ စောလတိုင်းမှ ဘုရင်တစ်ပါးသည် ပင်လယ်ခရီးသွားရင်း ပုဂံပြည်သို့ ဝင်ရောက်လာသည်။ ပုဂံပြည်၌ ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီး ထီးနန်းစိုးစံ နေသည့် အချိန်ကာလဖြစ်သည်။ ထီးလှိုင်ရှင်မင်းကြီးသည် ပုဂံပြည် ရောက်ရှိ လာသော စောလမင်းကြီးအကြောင်း စုံစမ်းထောက်လှမ်းကြည့်သောအခါ စောလ မင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို သက်ဝင်ယုံကြည်သူ မဟုတ်ကြောင်း သိရှိသွား သည်။ တိုင်းပြည်နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံကို အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်နေသူ ဘုရင်တစ်ပါး ဗုဒ္ဓ ဘာသာ ဖြစ်သွားပါက သာသနာတော်အတွက် အထူးကျေးဇူးများမည်ဟု တွေးခေါ်ကြံဆလျက် ကျန်စစ်သားသည် “ဤဘဝ၌လည်းကောင်း၊ နောင်တမ လွန် ဘဝ၌လည်းကောင်း သတ္တဝါအပေါင်းတို့အား သုခစစ်၊ သုခမှန်ကိုပေ လျက် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုစေနိုင်သည်မှာ ဘုရားရတနာ၊ တရားရတနာ၊ သံဃာရတနာတည်းဟူသော ရတနာသုံးပါးမှတစ်ပါး အခြားမရှိဟု စွဲမြဲစွာ ယုံကြည်ထားသည့်အတိုင်း ရွှေပြားတွင် ဟင်္သာပဒါးဖြင့် ရတနာသုံးပါး၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကိုရေး၍ စောလမင်းကြီးထံ ပို့လိုက်သည်။

စောလမင်းကြီးသည် ကျန်စစ်သားမင်းကြီး ပါးလိုက်သော ရတနာသုံးပါး ဂုဏ်ကျေးဇူး ရွှေသဝဏ်လွှာကို ဖတ်ရသည့်အခါ နေအရုဏ်တွင် ကြာပန်ပွင့် သွားသကဲ့သို့ သတိအမြင် ပွင့်လင်းသွားသည်။ ကျန်စစ်သားမင်းကြီး၏ ကျေးဇူး ကြောင့် စောလမင်းကြီးသည် သူ၏ ခြွေရံသင်းပင်းများနှင့် အတူတကွ မိမိ တို့၏ မိရိုးဖလာ အယူဟောင်းကို စွန့်ပယ်ပြီးလျှင် အယူသစ်ဖြစ်သော ဗုဒ္ဓ တရား အဆုံးအမကို သက်ဝင်ယုံကြည်သူ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်သွားသည်။ တရားစစ်၊ တရားမှန်ကို သိမြင်သဘောပေါက်သွားသည်ဖြစ်၍ အလွန်တရာ ပီတိသောမနဿ ဖြစ်သွားသည်။ သာသနာပြု မထေရ်တစ်ပါး ဆောင်ရွက် ရမည့် အလုပ်ကို ကျန်စစ်သားက ပြုလုပ်စွမ်းဆောင်လိုက်လေသည်။

ကျန်စစ်သားအား အထူးကျေးဇူးတင်ရှိသွားသည်ဖြစ်၍ စောလမင်းကြီး သည် ပုဂံဘုရင်၏ ရှေ့တော်သို့ ဝင်ရောက်ခစားပြီးလျှင် ပုလဲရတနာများကို လည်းကောင်း၊ ပုလဲထီးတစ်လက်ကိုလည်းကောင်း၊ ရတနာခုနစ်ပါးစီ ခြယ်ထား

သော ပဒေသာပင်ကိုလည်းကောင်း ဆက်သသည်။ ထို့ပြင် ထီးဖြူဆောင်းပြီး ရတနာခုနစ်ပါး စီခြယ်ထားသော သားမြီးယပ် ကိုင်ဆောင်ထားသည့် ရုပ်ရည် ရူပကာယ ပြေပြစ်ချောမာလှပသော သမီးတော်တစ်ပါးကိုလည်း ဆက်သည်။

ကျန်စစ်သား စောလချွတ်ခန်းလည်း မွန်ဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသော ပြည်ရွှေဆံတော်ဘုရား ကျောက်စာ၌ ပါရှိသည်။

ပုဂံခရီးသည်သည် ကျန်စစ်သားနှင့် ရှင်အရဟံတို့၏ ရုပ်တုဝန်းကျင်ရှိ မမြင်ရသော မံသစက္ခုဖြင့် ဖတ်၍မရသော အက္ခရာစာလုံးများကို မနစက္ခုဖြင့် ဖတ်ပြီးသွားလေပြီ။

ကျန်စစ်သားနှင့် ရှင်အရဟံတို့သည် သာသနာတော်အတွက် မိမိတို့ စွမ်းစွမ်းတမံ ဆောင်ရွက်ချက်များကို ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကြီးအား လျှောက်ထား ပြောပြနေသည်မှာ နှစ်ပေါင်း ၉၀၀ လောက် ရှိသွားပြီ။ ယင်းလျှောက်ထား ပြောပြချက်များကို မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် မမြင်ရသော ကျောက်စာများ၏ မံသစက္ခုဖြင့် ဖတ်မရသော အက္ခရာစာလုံးများကို မနစက္ခုဖြင့် ဖတ်ရှုလာကြ သည်မှာလည်း နှစ်ပေါင်း ၉၀၀ လောက် ရှိသွားပြီ။ နောင်အနာဂတ်တွင်လည်း လူပေါင်းမည်မျှ၊ ခရီးသည်ပေါင်းမည်မျှ ဖတ်ကြလိမ့်ဦးမည် မသိပေ။

ကလျာဏီကျောက်စာ

ဟံသာဝတီသမိုင်း၌ ဘုရင်မ ရှင်စောပုနန်းစံပြီး ဟံသာဝတီထီးနန်းတွင် စံမြန်းစိုးစံသောမင်းမှာ ဓမ္မစေတီဖြစ်သည်။ ဓမ္မစေတီသည် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၌ ထင်ရှားကျော်ကြားသော ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်ရုံမျှမက မြန်မာနိုင်ငံ သာသနာ့သမိုင်း၌လည်း သာသနာပြုဘုရင်တစ်ပါးအဖြစ် တင့်တင့်တယ်တယ် ထည်ထည်ဝါဝါ နေရာရရှိနေသော ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ်သည်။

ပုဂံပြည် တည်ဆောက်သူ အနော်ရထာဘုရင်သည် သထုံမှ ပိဋကတ်တော်ကို ဆောင်ကြဉ်းလာပြီး ပုဂံပြည်၌ ထေရဝါဒသာသနာတော်ကို ဖြန့်ဖြူးသောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ သာသနာ့သမိုင်း၌ သာသနာ့ဒါယကာ ဘုရင်တစ်ပါးအဖြစ် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားနေသည်။ အနော်ရထာ တည်ဆောက်သော ပုဂံပြည် ဗိမာန်ကြီးတွင် အနော်ရထာ ဖြန့်ဖြူးသော ထေရဝါဒသာသနာတော် စုလစ်မွန်းချွန်သည် ငွားငွားစွင့်စွင့် တင့်တယ်တောက်ပနေသည်။

အနော်ရထာနောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၌ သာသနာ့ဒါယကာအဖြစ် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသော ဘုရင်နှစ်ပါးရှိသည်။ ဓမ္မစေတီမင်းနှင့် မင်းတုန်းမင်းဖြစ်သည်။ ရတနာပုံ မြို့တည်နန်းတည် မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ သာသနာပြုလုပ်ငန်းများထဲတွင် ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းနှင့် ပိဋကတ်သုံးပုံ ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ခြင်းသည် သရဖူဆောင်းသော သာသနာပြုလုပ်ငန်းများ ဖြစ်သည်။

ဓမ္မစေတီမင်းကြီး၏ သာသနာပြုလုပ်ငန်းများထဲတွင် အထွတ်အထိပ်ရောက်သော လုပ်ငန်းမှာ ဟံသာဝတီနေပြည်တော်မှ ရဟန်းကိုယ်စားလှယ်တော်

အဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ စေလွှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ)သည် ပုဂံခေတ်ကစပြီး သာသနာရေး ဆက်သွယ်မှု ရှိလာခဲ့သည်။ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော်၏ အခြေအနေ ညှိုးမှိန်နေသည့်အခါ ညှိုးမှိန်နေသော ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ပြန်လည် ရှင်သန်လာစေရန်အတွက် မြန်မာနိုင်ငံမှ အကူအညီယူရသည်။ ထိုနည်းအတူပင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် အားပျော့နေချိန်၌လည်း လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ အကြံဉာဏ်ကိုလည်း ယူရသည်။

ဓမ္မစေတီမင်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ရောင် ထွန်းလင်းပြောင်စေလိုသော အာသိသထက်သန်သူ ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ်၍ သူ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်သော တိုင်းပြည်နိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် အခြေအနေကို လေ့လာကြည့်သောအခါ အားမလို အားမရ ဖြစ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် သူ အုပ်ချုပ်မင်းလုပ်သော တိုင်းပြည်နိုင်ငံရှိ သာသနာတော်ရောင် တောက်ပြောင်ဝင်းလက် လာစေရန်အတွက် ကြေးချွတ်ပြီး အရောင်တင်လိုသော ဆန္ဒဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ယင်းဆန္ဒ၏ စေ့ဆော်တိုက်တွန်းချက်အရ ရာမတမန်တော် ကြီးမှူးသော ရဟန်းကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့နှင့် စိတြတမန် ကြီးမှူးသော ရဟန်းကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ကို လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ ယင်းရဟန်းတော်များသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ကလျာဏီမြစ် ဥဒကုက္ကေပရေသိမ်၌ သိက္ခာထပ်ပြီး ဟံသာဝတီ ပြန်လာကြသည်။

ဓမ္မစေတီမင်းကြီးသည် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း ကလျာဏီမြစ် ဥဒကုက္ကေပရေသိမ်တွင် ဥပသမ္ပဒ ကံဆောင်ပြီး ပြန်လာကြသော ရဟန်းတော်များအား ဟံသာဝတီနေပြည်တော်၌ ကလျာဏီသိမ် သမုတ်စေသည်။ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း ကလျာဏီမြစ် ဥဒကုက္ကေပရေသိမ်၌ ရဟန်းခံလာကြသော ရဟန်းတော်များ သမုတ်သောကြောင့် ဟံသာဝတီနေပြည်တော်ရှိ ဓမ္မစေတီမင်းကြီး၏ သိမ်လည်း ကလျာဏီသိမ်ဟု အမည်နာမတွင်နေသည်။ ကလျာဏီသိမ်သည် ပဲခူးမြို့၌ ယခုထက်တိုင် တည်ရှိနေပေသည်။

ဓမ္မစေတီမင်းကြီးသည် ဟံသာဝတီနေပြည်တော် ပတ်ဝန်းကျင်၌ ကလျာဏီသိမ်အပြင် အခြားသိမ်ကြီး ၉ သိမ်နှင့် သိမ်ငယ် ၁၀၇ သိမ်ကိုလည်းကောင်း၊ ရာမညတိုင်း အခြားဒေသတို့၌ သိမ်ပေါင်း ၂၀၀ ကျော်ကိုလည်းကောင်း၊ စုစုပေါင်း သိမ် ၃၀၀ ကျော် ၄၀၀ နီးပါး သမုတ်ခဲ့သည်။ ယင်းသိမ်များမှ

ရဟန်းသစ်ပေါင်း ၆၀၀ ကျော် မွေးထုတ်ပေးခဲ့သည်။ ယင်းသိမ်များ၌ပင် သံသယဖြစ်ဖွယ်ရှိသော ရှိရင်းစွဲ ရဟန်းပေါင်း တစ်သောင်းကျော်ကိုလည်း သိက္ခာထပ်တင်ပေးသည်။

ဓမ္မစေတီမင်းကြီးသည် သာသနာပြုလုပ်ငန်းများကို အင်တိုက်အားတိုက် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ရုံမျှသာမက သူ၏သာသနာရေး ဆောင်ရွက်ချက်များကို လည်း ကျောက်စာရေးထိုးထားသည်။ ပဲခူးမြို့၌ရှိသော ယင်းကျောက်စာသည် 'ကလျာဏီကျောက်စာ' အဖြစ် ထင်ရှားကျော်ကြားနေသည်။

ပါဠိဘာသာ မွန်ဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသော ကလျာဏီကျောက်စာ သည် ကျောက်စာတိုင် ၁၀ တိုင်၊ သို့မဟုတ် ကျောက်စာချပ်ရေ ၁၀ ချပ် ရှိသည်။ အမြင့် ၇ ပေ၊ အကျယ် ၄ ပေ၊ ထု ၁ ပေ ၃ လက်မ ရှိသည်။ မျက်နှာ နှစ်မျက်နှာ၌ စာထိုးထားသည်။ တစ်မျက်နှာစာကြောင်းရေ ၇၀ ရှိသည်။ ကလျာဏီကျောက်စာကို ပဲခူးမြို့က ကလျာဏီသိမ်အနီး၌ ရှေးဟောင်း ကျောက်စာ ဌာနမှ အရံအတားအဖြစ် အဆောက်အအုံတစ်ခု ဆောက်လုပ်ပြီး ထိန်းသိမ်း ထားသည်။

ကလျာဏီကျောက်စာ၌ ဓမ္မစေတီမင်းကြီး၏ သာသနာရေး ဆောင်ရွက် ချက်များသာမကဘဲ အိန္ဒိယသာသနာဝင်၊ သီဟိုဠ်သာသနာဝင်၊ ရာမညသာသနာ ဝင်၊ ပုဂံသာသနာဝင်၊ ဟံသာဝတီ သာသနာဝင်များကိုပါ ဖော်ပြထားသည်။ ထို့ကြောင့် ကလျာဏီကျောက်စာသည် ရှေးကျသော သာသနာဝင်၊ သာသနာ သမိုင်း ကျမ်းစာတစ်အုပ် ဖြစ်နေသည်။ ဝံသဒီပနီ၊ သာသနာလင်္ကာရ၊ သာသန ဝံသပွဒီပိကာ စသော နောက်ပိုင်းသာသနာဝင်၊ သာသနာ့သမိုင်းကျမ်းများသည် အားလုံး ကလျာဏီကျောက်စာကို မှီငြမ်းပြုကြရသည်။ ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေး ထိုးထားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ 'The Kalyani Inscription Pegu' (1476 A.D) စာအုပ်အမည်ဖြင့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ထားသောကြောင့်လည်းကောင်း နိုင်ငံခြားသမိုင်းသုတေသီ သို့မဟုတ် သာသနာ့သမိုင်း သုတေသီများပင် ကလျာ ဏီကျောက်စာကို အထောက်အထား အကိုးအကား မပြုလုပ်ဘဲ သမိုင်းစကား မပြောကြပေ။ သမိုင်းစာ မရေးကြပေ။

ကလျာဏီကျောက်စာ ပါဠိကဏ္ဍကို အရှင်သဒ္ဓမ္မနန္ဒီမထေရ်က မြန်မာ နိဿယ ပြန်ဆိုရေးသားသည်။ အရှင်သဒ္ဓမ္မနန္ဒီ၏ ကလျာဏီကျောက်စာ နိဿယကို ကျိုက္ကဆံအရှင်အာစရမထေရ်က ကြီးကြပ်လျက် ၁၃၀၀ ပြည့်နှစ်က

ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင် ပုံနှိပ်တိုက်တွင် ပုံနှိပ်သည်။ ရန်ကုန်မြို့ ဘုရားဖြူဆရာတော် ကလည်း ကလျာဏီကျောက်စာ ပါဠိကဏ္ဍ၏နိဿယ ရေးသည်။ ဘုရားဖြူ ဆရာတော်၏ နိဿယကို ခရစ်နှစ် ၁၉၃၈ ခုနှစ်၌ သုဓမ္မဝတီတိုက်က ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေသည်။ ဘုရားဖြူဆရာတော်၏ နိဿယ၌ ဟင်္သာတ မြစ်ကွေးဆရာ တော် ဦးပညာဝံသ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိနိဒါန်း ပါသည်။ မြစ်ကွေးဆရာတော် ဦးပညာ ဝံသ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိနိဒါန်း၌ ဓမ္မစေတီမင်းကြီး၏ အကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ဟံသာဝတီ သမိုင်းကိုလည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်ကိုလည်းကောင်း ကျမ်းဂန် အထောက်အထားများစွာကို သုတေသနပြုလျက် ရေးသားထားသည်။

ကလျာဏီကျောက်စာ ပါဠိကဏ္ဍ၏ မြန်မာစကားပြေကိုမူ တောင်တွင်း အကျော် ခင်ကြီးဖျော် ဆရာတော်က ရေးသည်။ ယင်းကလျာဏီကျောက်စာ စကားပြေကျမ်းသည် အနှစ်နှစ် အလလကစပြီး ပေမူဖြင့်သာ ရှိလာခဲ့ရာ ၁၉၇၇ ခုနှစ်၌ ‘ပိဋကဗျူဟာ’ အဖွဲ့က စာအုပ်အဖြစ် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

ကလျာဏီကျောက်စာ မွန်ဘာသာကဏ္ဍကိုမူ သီရိပျံချီ ဦးလူဖေဝင်းက မြန်မာပြန်ပြီး ၁၉၅၈ ခုနှစ်၌ ပြည်ထောင်စုယဉ်ကျေးမှုဌာန မွန်ယဉ်ကျေးမှု ဌာနစိတ်မှ ပုံနှိပ်ဖြန့်ချိသည်။

ကလျာဏီကျောက်စာသည် ပုဂံမြစေတီကျောက်စာနှင့် မတူပေ။ မြစေတီ ကျောက်စာသည် ကျောက်စာလေးမျက်နှာ၌ ပါဠိ၊ မြန်မာ၊ မွန်၊ ပျူစာလေးမျိုး ဖြင့် ကျောက်စာရေးထိုးထားသည်။ မြစေတီကျောက်စာ၌ ရေးထိုးထားသော ပါဠိ၊ မြန်မာ၊ မွန်၊ ပျူ ဘာသာစကားလေးမျိုး၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ တစ်မျိုး တည်းဖြစ်သော်လည်း ကလျာဏီကျောက်စာ၌ ရေးထိုးထားသော ပါဠိနှင့် မွန် ဘာသာစကား၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ တစ်မျိုးတည်းဖြစ်၏ မဆိုနိုင်ပေ။ ပါဠိ စာမျက်နှာ၌ မပါသော အနက်အဓိပ္ပာယ်တချို့ မွန်စာမျက်နှာ၌ ရေးထိုးထား သည်ကို တွေ့ရသည်။

မင်းတုန်းမင်း

ရတနာပုံခေတ်၌ ပိဋကတ်တိုက်များ တစ်ခုမက ပေါ်ပေါက်လာကြသည်။ ရတနာပုံနေပြည်တော်၌ ပေါ်ပေါက်လာသော ပိဋကတ်တိုက်များထဲတွင် မင်းတုန်းမင်း၏ ပိဋကတ်တိုက်သည် ထင်ရှားသော ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် ရတနာပုံခေတ်ကို စတင်သည်ဆောက်သူလည်း ဖြစ်သည်။ ရတနာပုံခေတ်တွင် စိုးစံသွားခဲ့သော ဘုရင်နှစ်ပါးထဲက တစ်ပါးလည်းဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် တိုင်းပြည်ကို ချစ်ခင်မြတ်နိုးသည်။ အမြော်အမြင်ရှိသည်။ ဘာသာတရား ကိုင်းရှိုင်းသည်။ သာသနာတော်ကို ကြည်ညိုလေးစားသည်။ စာပေချစ်စိတ် ရှိသည်။ ရတနာပုံခေတ်၌ တည်ဆောက်သော ပိဋကတ်တိုက် များထဲတွင် မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ ပိဋကတ်တိုက်သည် အဓိကကျသော ပိဋကတ် တိုက်ကြီး တစ်တိုက်ဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ ရာဇဂုရု ဒုတိယမောင်း ထောင် သာသနာပိုင်ဆရာတော်သည် ထိုအချိန်က ဗုဒ္ဓသာသနာနိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံ ဖြစ်သော သီဟိုဠ်ကျွန်းနှင့် အဆက်အသွယ်ရှိသည်ဖြစ်၍ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ရဟန်း တော်များသည် ရတနာပုံနေပြည်တော်သို့ ကြွရောက်ပြီး ပညာသင်ကြား ဆည်းပူးကြသည်။ မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ သံတမန်များလည်း နိုင်ငံခြားအတွေ့ အကြုံ ရှိနေကြပြီ။ ထို့ကြောင့် မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ ဦးနှောက်ထဲတွင် နိုင်ငံခြား သာသနာ့အရေး၊ နိုင်ငံ့အရေး အတွေးအခေါ်များ ကိန်းအောင်းနေပြီ။

ရတနာပုံ နေပြည်တော်ကြီးကို မတည်ထောင်ခင် အမရပူရ၌ စိုးစံ နေစဉ်က မင်းတုန်းမင်းကြီးထံ သံအမတ် ဆာအာသာဖယ်ယာ ကြီးမှူးသော

အင်္ဂလိပ်သံအဖွဲ့ ရောက်လာသည်။ ယင်းသံအဖွဲ့ထဲက သံအဖွဲ့ဝင် ဟင်နရီယူး၏ မှတ်တမ်းစာအုပ်၌ မြန်မာနိုင်ငံ၌ သူတွေ့ရှိရသော စာအုပ်၊ စာတမ်း၊ ပေပုရပိုက် များနှင့် ပတ်သက်၍ “မင်းတုန်းမင်းသည် ဖယ်ယာကို သဘောကျသောကြောင့် ရွှေနန်းတော်မှ ပိဋကတ်တစ်စုံနှင့် အခြား ပေစာ၊ ပုရပိုက်စာများစွာကို လက်ဆောင်အဖြစ် ချီးမြှင့်ပေးသနားတော်မူလိုက်သည်” ဟူ၍ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ယင်းပိဋကတ်တော်အစုံနှင့် ပေ၊ ပုရပိုက်များကို နောက်ပိုင်း၌ လန်ဒန်မြို့ရှိ အိန္ဒိယအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အတွင်းဝန်ရုံး ပိဋကတ်တိုက်၌ ထိန်းသိမ်းသိုမှီးထားသည်။

အိုလဒင်ဘတ် အမည်ရှိသော အရှေ့တိုင်းစာပေ ပညာရှင်ကြီးတစ်ယောက် ရှိသည်။ အိုလဒင်ဘတ်၏ အဆိုအရ မင်းတုန်းမင်းကြီး ဖယ်ယာအား လက်ဆောင်အဖြစ် ပေးလိုက်သော ပိဋကတ်အစုံသည် ပေထုပ်အားဖြင့် ၂၉ ထုပ် ဖြစ်သည်။ ပိုးအဝတ်ဖြင့် ထုပ်ပိုးထား၏။ သစ်သားသေတ္တာထဲတွင် ထည့်သွင်းထားသည်။ ပေထုပ်တစ်ထုပ်စီတွင် ကူးရေးထားသော သက္ကရာဇ်မှာ မြန်မာကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၀၂ ခု ၁၂၀၃ ခုနှစ်တို့ ဖြစ်ကြ၏။ ခရစ်နှစ်မှာ အေဒီ ၁၈၄၁-၄၂ ဖြစ်သည်။

သီပေါမင်း ပါတော်မူပြီးနောက် နှစ်နှစ်အကြာ ၁၈၈၇ ခုနှစ်၌ အုတ်ဖိုဆရာတော်ကြီး သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ဘုရားဖူးကြွသည်။ အပြန်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ သီရိသုမင်္ဂလ ဆရာတော်ကြီးက မြန်မာနိုင်ငံမှ အဘိဓမ္မာပိဋကတ် မှုမှန်မူဟောင်း သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ပေးပို့ရန် မှာလိုက်သည်။ အုတ်ဖိုဆရာတော်ကြီးသည် မြန်မာနိုင်ငံ ပြန်ရောက်သောအခါ မန္တလေးသို့ တပည့်ရဟန်းတစ်ပါးကို စေလွှတ်လျက် အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်မှုမှန်မူဟောင်း အရာခိုင်းသည်။ သို့သော်လည်း မြန်မာ့ထီးနန်း ပျက်သုဉ်းပြီး တိုင်းပြည်နိုင်ငံ အခြေအနေ မငြိမ်မသက် ဖြစ်စဖြစ်၍ သာသနာပိုင် ဆရာတော်ထံမှလည်းကောင်း၊ ပိဋကတ်အုပ် ဦးယံထံမှလည်းကောင်း ဆရာတော်ကြီး အလိုရှိသော အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်မှုဟောင်းမှုမှန် မရရှိပေ။ စာပေပရိယတ် မြတ်နိုးလှသော မင်းတုန်းမင်း၏ မိဖုရားခေါင်ကြီး စကြာဒေဝီမိဖုရား အမြဲကိုးကွယ်ထားသော ကျောက်စာမှု ပိဋကတ်သုံးပုံသည် မိုင်းလုံမင်းသမီးထံ၌ ရှိနေသည်ဟု ကြားသိရ၍ မိုင်းလုံမင်းသမီးထံ ချဉ်းကပ်မှု ကျောက်စာမှု အဘိဓမ္မာ ခုနစ်ကျမ်း ရရှိသည်။ ယင်းမှုဟောင်းမှုမှန် အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်ကို အုတ်ဖိုဆရာတော်ကြီးက သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ ဆရာတော်ကြီး သီရိ

သုမင်္ဂလထံသို့ ပို့လိုက်သည်။ ဆရာတော်ကြီး သီရိသုမင်္ဂလက ယင်းမူဟောင်း မူမှန် အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်ကို သီရိလင်္ကာ တစ်နိုင်ငံလုံးတွင် သင်ကြားလေ့လာ ရန် ဖြန့်ဖြူးလိုက်သည်။ ယင်းအဖြစ်အပျက်မှာလည်း မင်းတုန်းမင်းတရားကြီး လက်ထက်၌ နန်းတွင်းသူများ၊ မိဖုရားများကစပြီး စာပေပရိယတ် မြတ်နိုး ကြောင်း သက်သေသာခက ဖြစ်သည်။

ကျောက်စာ ပိဋကတ်တိုက်

မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက် တည်ဆောက်ရုံနှင့် အားမရ သေးပေ။ မီးလောင်သော်လည်း ပြာဖြစ်မသွားသော၊ ခြစာလည်း ဖြစ်မသွား သော၊ ဆွေးမြည့်ယိုယွင်းသွားခြင်းလည်း မရှိသော၊ သူတစ်ပါး ခိုးယူသွားခြင်း လည်း မရှိနိုင်သော ကျောက်စာပိဋကတ်တိုက်ကြီးကို တည်ဆောက်သည်။

ဝိနည်းငါးကျမ်း ပါဠိတော် ကျောက်ချပ်ရေ ၁၁၁၊ အဘိဓမ္မာ ခုနစ် ကျမ်း ပါဠိတော် ကျောက်ချပ်ရေ ၂၀၈၊ နိကာယ်ငါးကျမ်းသုတ် ပါဠိတော် ကျောက်ချပ်ရေ ၄၁၀၊ စုစုပေါင်း ကျောက်ချပ်ရေ ၇၂၉ ချပ်ကို သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်၊ ကဆုန်လဆန်း ၁၄ ရက်နေ့တွင် အပြီးသတ် အချောကိုင်ပြီးပြီ ဖြစ်၍ ရတနာပုံနေပြည်တော် ဖွားဖက်တော် ခုနစ်ဌာနထဲက အပါအဝင် မဟာ လောက မာရဇိန်စေတီတော်တွင် ကိုးကွယ်တည်ထားသည်။ စေတီတော်၏ ပထမမဟာရံအတွင်း တံတိုင်းနားပတ်လှည့် အုတ်ပြာသာဒ် ဂူတည်လုပ်၍ ကျောက်ချပ်ရေ ၄၂ ကိုလည်းကောင်း၊ ဒုတိယ မဟာရံအတွင်း အုတ်ပြာသာဒ် ဂူတည်လုပ်၍ ကျောက်ချပ်ရေ ၁၆၈ ကိုလည်းကောင်း၊ တတိယ မဟာရံအတွင်း အုတ်ပြာသာဒ် ဂူတည်လုပ်၍ ကျောက်ချပ်ရေ ၅၁၉ ကိုလည်းကောင်း၊ ယင်းသို့ အားဖြင့် အုတ်ပြာသာဒ် ဂူတစ်ဂူလျှင် ကျောက်စာတော် တစ်ဆူကျစီ စိုက် ဆောက် သွင်းထားကိုးကွယ်သည်။

ပိဋကတ်သုံးပုံကို ဝင်းသုံးဝင်းထဲတွင် စိုက်ထူထားသည်။ အပြင်ဝင်း၌ သုတ္တန္တ ပိဋကကိုလည်းကောင်း၊ အလယ်ဝင်း၌ အဘိဓမ္မာပိဋကကိုလည်းကောင်း၊ အတွင်းဝင်း၌ ဝိနယပိဋကကိုလည်းကောင်း စိုက်ထူထားသည်။ သို့ရာတွင် အတိအကျ ပိုင်းခြားထားခြင်း မဟုတ်ပေ။ သတ်မှတ်ထားသည့် ဝင်းကကျော်ပြီး

တစ်ဖက်ဝင်း ကူးသွားသည်မျိုးလည်း ရှိသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အပြင်ဝင်း၌ အဘိ
 ဓမ္မာ ကျောက်ပြားအချို့ ရှိနေပြီး အလယ်ဝင်း၌လည်း ဝိနည်းကျောက်ပြားအချို့
 ကို တွေ့ရသည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့်အတူ မိလိန္ဒပဉ္စာ၊ ပေဋကောပဒေသနှင့်
 နေတ္တိကျမ်းများကို အပြင်ဝင်းတွင် စိုက်ထူထားသည်။

ပိဋကတ်တော် ကျောက်ချပ်တစ်ချပ်သည် အမြင့်ငါးပေ၊ အကျယ်သုံးပေ၊
 ထုခြောက်လက်မစီ အသီးသီးရှိသည်။ ယင်းကျောက်စာ ပိဋကတ်တော်များသည်
 အုတ်အင်္ဂတေ ပြာသာဒ်အတွင်း၌ ရှိသည်ဖြစ်၍ သူတို့ရေးသော စာများထဲတွင်
 မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာနှင့် မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ ကုသိုလ်တော်
 ကျောက်စာ ပိဋကတ်တိုက်အကြောင်း ပြီးပြည့်စုံလိမ့်မည် မဟုတ်ဟူ၍ သတ်မှတ်
 ထားကြသည်။

ပိရူ
ရာဇာနိတိသာသနာ

